

Innst. 161 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 3:14 (2012–2013)

**Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen
om Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid
med CO₂-håndtering**

Vedlegg 3 Referat fra åpen høring

Innst. 161 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 3:14 (2012–2013)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse har vært å vurdere hvordan Olje- og energidepartementet sikrer at Stortingets mål om CO₂-håndtering blir realisert, og å belyse årsaker til utviklingen i ressursbruk og framdrift i CO₂-håndteringsprosjektene. Undersøkelsen omfatter perioden 2006–2012.

Olje- og energidepartementet har det overordnede ansvaret for å gjennomføre CO₂-håndteringsprosjektene. Ansvaret for å forvalte statens interesser i prosjektene er delegert til Gassnova SF. Undersøkelsen omfatter utvikling, bygging og drift av Teknologisenteret på Mongstad (TCM) og planlegging av fullskalafangst med løsninger for transport og lagring på Kårstø og Mongstad. Arbeidet med å realisere TCM og fullskalaanlegget på Mongstad skjer i nært samarbeid med Statoil ASA, jf. «Avtalen mellom Olje- og energidepartementet og Statoil om samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad» fra 2006 (heretter kalt Gjennomføringsavtalen) og Miljøverndepartementets utslippstillatelse. Bygging og drift av TCM er organisert gjennom teknologiselskapet TCM DA der staten og Statoil er de største eierne. Statoil har vært prosjektleder for utbyggingen av TCM og er ansvarlig for driften. Statoil er også prosjektleder for planleggingen av fullskalaanlegget på Mongstad. Gassnova ivaretar statens interesser i TCM- og full-

skalaprojektet hovedsakelig gjennom å delta i styrende organer. I Kårstø- og transport- og lagringsprosjektet har Gassnova vært prosjektleder i planleggingsfasen.

I perioden 2007–2012 har staten samlet brukt 7,4 mrd. kroner til CO₂-håndteringsprosjektene på Kårstø og Mongstad. Staten har brukt om lag 5 mrd. kroner på planlegging og gjennomføring av TCM. Planlegging av fullskala CO₂-fangst på Mongstad og Kårstø med løsninger for transport og lagring har til sammen kostet 1,9 mrd. kroner.

1.2 Hovedfunn

- Kompleksiteten i gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad ble undervurdert da Gjennomføringsavtalen ble undertegnet i 2006.
- Teknologisenteret (TCM) er realisert med høyt ambisjonsnivå og høy standard, men høye kostnader kan redusere interessen for økt industriell deltakelse.
- Investeringsbudsjettet til partnerne i TCM DA var betydelig høyere enn det som ble presentert ved Stortingets behandling av investeringen i TCM.
- Det er få virkemidler for god kostnadsstyring og rask framdrift i fangstprosjektene på Mongstad.
 - Inngåtte avtaler begrenser statens styringsmuligheter.
 - Insentivene for kostnadsstyring i TCM er svake.
 - Det ble ikke gjennomført uavhengig kvalitetssikring av TCM.
 - Statoil har få incentiver for en tids- og kostnadseffektiv utvikling av fullskalaprojektet.
 - Det er utfordrende for Gassnova å ivareta statens interesser.

- Juridisk og organisatorisk rammeverk for transport og lagring av fanget CO₂ er ikke avklart.
- Det har vært svakheter i Olje- og energidepartementets risikostyring og Gassnovas internkontroll.

1.3 Riksrevisjonens merknader

Riksrevisjonen har merket seg at det har vært betydelige kostnadsøkninger i gjennomføringen av CO₂-håndtering på Mongstad. Byggekostnadene og de årlige driftskostnadene for TCM er henholdsvis 1,7 mrd. kroner og 65 mill. kroner høyere enn estimatet som ble presentert ved Stortingets behandling av investeringen i TCM i 2009, jf. St.prp. nr. 38 (2008–2009). For fullskalaprojektet på Mongstad og transport- og lagringsprosjektet har både planleggingskostnadene og anslag for byggekostnader blitt betydelig høyere enn de foreløpige og svært grove anslagene på tidspunktet for undertegning av Gjennomføringsavtalen mellom Olje- og energidepartementet og Statoil i 2006.

Etter Riksrevisjonens oppfatning utgjør de høye kostnadene en risiko for at utbyttet av satsingen på CO₂-håndtering ikke vil stå i forhold til den økonomiske innsatsen. Høye kostnader kan også øke risikoen for at CO₂-håndtering for kull- og gasskraftverk ikke vil vinne fram som klimatiltak. På den annen side er det positivt at satsingen på CO₂-håndtering har bidratt til kompetansebygging hos statlige og industrielle aktører som kan medføre lavere kostnader for CO₂-håndtering på sikt.

1.3.1 *Kompleksiteten i gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad ble undervurdert da Gjennomføringsavtalen ble undertegnet i 2006*

Statoils utslippstillatelse for kraftvarmeverket som ble gitt av Miljøverndepartementet, og Gjennomføringsavtalen mellom Olje- og energidepartementet og Statoil danner utgangspunktet for etablering av anlegg for fangst og lagring av CO₂ fra Mongstad. Etter Riksrevisjonens vurdering ble kompleksiteten i gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad undervurdert i 2006. Det har blant annet vist seg at det er svært komplisert å planlegge og å bygge fangstanlegg i stor skala nær et raffineri og kraftvarmeverk i drift.

Statoil er konsesjonshaver for raffineriet og kraftvarmeverket på Mongstad. Det er imidlertid DONG Generation Norge AS som eier og driver kraftvarmeverket. Dette selskapet har verken gjennom konsesjonskrav, utslippstillatelsen eller avtaler med staten direkte insentiver til å bidra til gjennomføringen av fangstprosjektene. Dette innebærer etter Riksrevisjo-

nens oppfatning at planleggingen og realiseringen av CO₂-håndtering på Mongstad blir vanskeligere.

I tillegg er driftsmønsteret ved raffineriet endret, og behovet for varme fra kraftvarmeverket er derfor i perioder redusert. For å være sikret tilstrekkelig og kontinuerlig røykgass til testaktivitetene ved TCM var det derfor behov for å bygge flere tilkoblingspunkter.

1.3.2 *Teknologiseret er realisert med høyt ambisjonsnivå og høy standard, men høye kostnader kan redusere interessen for økt industriell deltakelse*

Teknologiseret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) skal bidra til teknologiutvikling for økt global utbredelse av anlegg for CO₂-fangst. Formålet er å kvalifisere og teste teknologier, høste erfaringer og bidra til spredning av løsninger for CO₂-håndtering. Det har vært et mål for regjeringen å etablere et samarbeid mellom staten og selskaper som har betydelig faglig kompetanse og erfaring med utvikling av CO₂-fangstteknologier. I tillegg til statlige bidrag er det helt avgjørende å få ledende kraftprodusenter, oljeselskaper og industriforetak til å utnytte sine ressurser og sin kompetanse til å realisere teknologier som reduserer utslippene av CO₂.

TCM startet driften sommeren 2012, om lag ett og et halvt år senere enn det som var lagt til grunn i utslippstillatelsen, og om lag ett halvt år senere enn det som ble lagt til grunn ved Stortingets behandling av investeringen i TCM. To industrielle selskaper, A/S Norske Shell og Sasol New Energy Holdings Pty Ltd., deltar i TCM DA sammen med Gassnova og Statoil. Statens eierandel er 75 pst. To utenlandske kraftselskaper valgte ikke å videreføre samarbeidet etter planleggingsfasen. Etter at Sasol kom inn på eiersiden i 2010 har ikke Olje- og energidepartementet og Gassnova fått med flere partnere som kunne ha styrket gjennomføringen og redusert statens risiko.

Avtalene som Olje- og energidepartementet og Gassnova har inngått med de andre eierne i TCM DA legger opp til høyt ambisjonsnivå og standarder og rutiner for bygging og drift som gir høy sikkerhet og kvalitet. TCM er realisert med muligheter for å teste ut flere forskjellige teknologier på utslipp fra både raffineriet og kraftvarmeverket. Riksrevisjonen mener at anlegget derfor har et stort potensial for å bidra til relevant teknologiutvikling. De høye driftskostnadene skyldes hovedsakelig høye personalkostnader, høye utgifter til blant annet elektrisitet og damp og betydelig eiendomsskatt. Etter Riksrevisjonens oppfatning er det en risiko for at TCM DAs betydelige gjeld og høye driftskostnader kan redusere industrielle aktørers interesse for å bidra med finansiering.

1.3.3 *Investeringsbudsjettet til partnerne i TCM DA var betydelig høyere enn det som ble presentert ved Stortingets behandling av investeringen i TCM*

I St.prp. nr. 38 (2008–2009), som ble oversendt Stortinget 30. januar 2009 og behandlet 7. mai 2009, ble det angitt en forventet byggekostnad for TCM på 4,2 mrd. kroner (uten merverdiavgift). Dette inkluderte et usikkerhetstillegg som var høyere enn for andre store byggeprosjekter. Det ble ikke lagt opp til en prosjektereserve for å håndtere eventuelle endringer i prosjektets omfang og uventede kostnadsøkninger. 17. juni 2009 besluttet Olje- og energidepartementet og de andre eierne i TCM DA å bygge TCM på grunnlag av et kostnadsestimat på 4,64 mrd. kroner. I tillegg ble det avsatt en prosjektereserve på 1,3 mrd. kroner slik at det totale investeringsbudsjettet var 5,9 mrd. kroner. Olje- og energidepartementet og Gassnova har forholdt seg til investeringsbudsjettet på 5,9 mrd. kroner i prosjektgjennomføringen. St.prp. nr. 1 (2009–2010) for Olje- og energidepartementet inneholder ikke opplysninger om prosjektereserven. Stortinget har blitt orientert om oppdaterte kostnadsestimater underveis i byggeprosessen gjennom de årlige budsjettforslagene.

Underveis i byggeprosessen har det vært kostnadsøkninger spesielt for teknologianleggene, men også for infrastruktur og hjelpesystemer. Konsekvensen har vært at hele prosjektereserven er brukt opp. Etter Riksrevisjonens oppfatning burde Olje- og energidepartementet ved behandlingen av St.prp. nr. 38 (2008–2009) samtidig ha framlagt informasjon om at departementet hadde til hensikt å inngå en avtale med Statoil som la opp til å avsette en prosjektereserve som reelt sett har inngått i den totale kostnadsrammen for prosjektet.

1.3.4 *Få virkemidler for god kostnadsstyring og rask framdrift i fangstprosjektene på Mongstad*

INNGÅTTE AVTALER BEGRENSER STATENS STYRINGS-
MULIGHETER

Energi- og miljøkomiteen i Stortinget har sterkt understreket viktigheten av streng budsjettkontroll og kostnadsstyring i tilknytning til investeringen i TCM og ved planleggingen av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Avtalene som er inngått med Statoil og de andre partnerne i TCM DA, regulerer statens adgang til å styre prosjektene.

Etter Riksrevisjonens vurdering har Olje- og energidepartementet gjennom forhandlinger om de utdypende avtalene til Gjennomføringsavtalen gitt fra seg vesentlig styringsrett og muligheter for å utøve kostnadsstyring i gjennomføringen av CO₂-hånderingsprosjektene gjennom deltakelse i sty-

rende organer. Blant annet er det i de senere avtalene bestemmelser om at beslutninger krever enighet mellom Statoil og Gassnova under utbygging og drift av TCM og for planlegging av fullskalaprojektet. Selv om statens eierandel i TCM er på 75 pst., kan Gassnova derfor ikke overstyre Statoil for eksempel i spørsmål om kostnadsreduksjoner i driftsfasen.

Riksrevisjonen mener det er lite gunstig at Statoil leder styringskomiteen i planleggingen av fullskalafangst på Mongstad og samtidig er prosjektleder, når staten dekker alle kostnadene. Selv om Gassnova deltar i styringskomiteen er konsekvensen av dette at statens styringsmuligheter er svekket. Riksrevisjonen er på den annen side positiv til at statens rett til innsyn og verifikasjon er styrket i den siste avtalen om planlegging av fullskalafangst på Mongstad. Riksrevisjonen vil framheve viktigheten av at Gassnova utnytter retten til innsyn i planleggingsarbeidet slik at eventuelle framtidige fangstprosjekter andre steder enn på Mongstad kan dra nytte av erfaringene.

INSENTIVENE FOR KOSTNADSSTYRING I TCM ER
SVAKE

Olje- og energidepartementet og Statoil har inngått en avtale der staten påtok seg et større ansvar for kostnadsoverskridelser for teknologianleggene ved bygging av TCM, mens Statoil skulle dekke statens andel av overskridelser for hjelpesystemer og infrastruktur. Avtalen tok utgangspunkt i investeringsbudsjettet på 5,9 mrd. kroner. Fordi avtalen om kostnadsoverskridelser initialt inkluderte hele prosjektereserven, har denne etter Riksrevisjonens oppfatning i liten grad bidratt til å begrense kostnadene i prosjektgjennomføringen.

Finansieringsmodellen innebærer videre at de industrielle partnerne i TCM DA kan få redusert skatt på grunn av fradrag i inntekt ved kjøp av forsknings-tjenester som skal dekke investeringskostnadene i TCM. De industrielle partnernes insentiver til å begrense kostnadene er etter Riksrevisjonens vurdering svekket som følge av denne skatteeffekten.

DET BLE IKKE GJENNOMFØRT UAVHENGIG
KVALITETSSIKRING AV TCM

A/S Norske Shell, som er partner i TCM DA og deleier av raffineriet på Mongstad, gjennomførte en kvalitetssikring av kostnadsestimatet for TCM-prosjektet før investeringsbeslutningen. Det ble imidlertid ikke gjennomført en uavhengig kvalitetssikring. Etter Riksrevisjonens oppfatning kunne en uavhengig kvalitetssikring tilsvarende den statlige KS-ordningen ha bidratt til å etterprøve valg av gjennomføringsmodell, styringsunderlag og kostnadsoverslag før investeringsbeslutningen, og i større grad sikret at de organisatoriske løsningene som ble valgt er hen-

siktsmessige. En ekstern revisjon av Statoils praktisering av avtalen om kostnadsoverskridelser konkluderte blant annet med at et ufullstendig kostnadsestimat ved avtaletidspunktet gjorde det utfordrende å utføre en revisjon av i hvilken grad avtalen ble overholdt. Riksrevisjonen mener derfor at et bedre grunnlag for investeringsbeslutningen kunne ha styrket Gassnovas muligheter for oppfølging og styring av kostnadene som påløp underveis i prosjektgjennomføringen.

STATOIL HAR FÅ INSENTIVER FOR EN TIDS- OG KOSTNADSEFFEKTIV UTVIKLING AV FULLSKALAPROSJEKTET

Staten skal bruke om lag 3 mrd. kroner på å planlegge fullskalaprojektet på Mongstad. Gjennomføringsavtalen anga at investeringsbeslutningen skulle tas i 2012. Meld. St. 9 (2010–2011) anga at et samlet beslutningsgrunnlag om bygging av fullskalaanlegget på Mongstad vil kunne legges fram for Stortinget senest i 2016. I tillegg til faktorene som er framhevet i punkt 2.1, er de viktigste årsakene til endringer i gjennomføringstid:

- svakheter i Masterplanen om gjennomføringen av CO₂-fangst på Mongstad som Statoil var forpliktet til å levere ifølge utslippstillatelsen og Gjennomføringsavtalen
- usikkerhet rundt helse- og miljøeffekter ved bruk av aminteknologi og beslutning om bredere teknologikvalifisering

Meld. St. 9 (2010–2011) og Innst. 295 S (2010–2011) anga et foreløpig, grovt investeringsestimat for fullskalaanlegget inkludert transport og lagring på i størrelsesorden 20–25 mrd. kroner. Fordi Statoil er ansvarlig for budsjettoverskridelser i gjennomføringsfasen, mens staten dekker alle planleggingskostnadene, kan en omfattende planleggingsprosess bidra til å begrense Statoils risiko for senere kostnadsøkninger. Etter Riksrevisjonens vurdering har Statoil få insentiver til å gjennomføre prosjektet raskt og til å bidra til et lavest mulig investeringsestimat.

UTFORDRENDE FOR GASSNOVA Å IVARETA STATENS INTERESSER

Gassnovas styringsmuligheter i TCM og fullskalaprojektet på Mongstad er i hovedsak begrenset til rådgivning ved avtaleinngåelser, verifikasjon av Statoils arbeid og deltakelse i styrende organer. Denne eierstyringsrollen forutsetter høy kompetanse, og det er krevende for Gassnova å ivareta denne rollen. Gassnovas organisasjon er styrket over tid, men foretaket er fortsatt svært avhengig av innleid kompetanse. Riksrevisjonen vil peke på at Olje- og energidepartementet har gitt Gassnova et betydelig ansvar

sammenlignet med organisasjonens størrelse og egen kompetanse. Konsekvensen kan etter Riksrevisjonens vurdering bli at Gassnova ikke på en god nok måte ivaretar statens betydelige økonomiske engasjement i CO₂-håndteringsprosjektene.

1.3.5 Juridisk og organisatorisk rammeverk for transport og lagring av fanget CO₂ er ikke avklart

Stortinget har forutsatt at en løsning for transport og lagring av CO₂ fra Mongstad skal være klar ved oppstart av fullskalaanlegget. Transport- og lagringsløsninger har vært planlagt fra Kårstø, fra Mongstad og fra begge anleggene samlet. Endringer i tidsfrister og oppdrag underveis, samt et større behov for kostbare tekniske undersøkelser, har medført betydelig økte planleggingskostnader.

Industrielle aktører har få kommersielle insentiver til å delta i transport og lagring av CO₂. EUs lagringsdirektiv gir dessuten industrien et ansvar for å overvåke og garantere for eventuelle lekkasjer av CO₂ i framtiden. Direktivet er per mai 2013 ikke tatt inn i EØS-avtalen. Det er derfor ikke etablert noen endelig modell for utbygging og drift av transport- og lagringssystemet. Avklaring av juridisk og organisatorisk rammeverk er en forutsetning for slutføringen av sentrale prosjektaktiviteter fram mot investeringsbeslutning. Etter Riksrevisjonens vurdering er det derfor en risiko for at en transport- og lagringsløsning ikke vil foreligge ved tidspunktet for realiseringen av fullskalaanlegget.

1.3.6 Svakheter i internkontroll og risikostyring

Olje- og energidepartementet skal gjennom å utøve overordnet styring og kontroll av Gassnova bidra til at selskapet på en effektiv måte oppfyller sitt formål. Eierstyringen skal vektlegge at målene som er fastsatt for selskapet oppnås og at styret fungerer tilfredsstillende. Riksrevisjonen har merket seg at Olje- og energidepartementet har hatt en tett oppfølging av Gassnova.

Riksrevisjonen har merket seg at det har vært svakheter i Gassnovas internkontroll, spesielt knyttet til anskaffelser. Etter Riksrevisjonens oppfatning kan svak internkontroll medføre at statens midler ikke brukes effektivt. Det er positivt at Gassnova har iverksatt tiltak for å bedre internkontrollen.

Det brukes betydelige statlige midler til å utvikle teknologi for CO₂-håndtering i samarbeid med industriselskaper med kommersielle interesser. Olje- og energidepartementets risikostyring er i all hovedsak basert på Gassnovas årlige rapportering av overordnede risikoer. Departementet dokumenterer i liten grad at det har foretatt selvstendige og systematiske risikovurderinger. Etter Riksrevisjonens vurdering

kan dette medføre at departementet ikke på et tidlig nok tidspunkt iverksetter hensiktsmessige forebyggende og korrigerende tiltak. Dette tilsier etter Riksrevisjonens oppfatning økt oppmerksomhet om risikostyring i Olje- og energidepartementets arbeid med å realisere CO₂-håndteringsprosjektene.

1.4 Riksrevisjonens anbefalinger

Riksrevisjonen anbefaler at Olje- og energidepartementet:

- forbedrer den samlede risikohåndteringen i statens arbeid med CO₂-håndtering
- sikrer langsiktig bruk av Teknologisenteret gjennom blant annet å vurdere ytterligere tiltak for å redusere driftsutgiftene og å motivere til bredere industriell deltakelse
- vurderer tiltak for å styrke Gassnovas arbeid med å utøve kostnadsstyring og medvirke til effektiv framdrift i planleggingen av fullskalaprojektet på Mongstad
- styrker arbeidet med å få på plass juridiske og kommersielle rammebetingelser for transport og lagring av CO₂

1.5 Departementets oppfølging

Statsråden viser til at arbeidet med å utvikle teknologi for CO₂-håndtering er utfordrende, og at det er gjort betydelige framskritt siden 2006. Mye av kunnskapen og kompetansen som har blitt opparbeidet, vil etter statsrådens oppfatning bidra til å redusere kostnadene for CO₂-håndtering globalt. Staten har funnet det nødvendig å engasjere seg direkte i teknologiutvikling med store kostnader. Dette innebærer høy risiko, og en må alltid være forberedt på at noen veivalg ikke fører fram eller blir mer krevende enn forventet. Statsråden framhever at risikoen og forutsetningene for statens innsats er tydelig kommunisert til Stortinget.

Statsråden understreker at usikkerheten ved kostnadsestimatene for CO₂-håndtering har vært tydelig kommunisert til Stortinget, og at Stortinget har blitt orientert om utviklingen i investeringskostnader og budsjettbehov gjennom den ordinære budsjettprosessen. Statsråden er enig i at planleggingskostnadene ved fullskalaprojektet og transport og lagring har økt. Økningen har blant annet bakgrunn i tiltak for å redusere teknisk og økonomisk risiko.

Når det gjelder Riksrevisjonens oppfatning om at de høye kostnadene utgjør en risiko for at utbyttet av satsingen på CO₂-håndtering ikke vil stå i forhold til den økonomiske innsatsen, er dette ifølge statsråden for tidlig å konkludere.

Statsråden deler ikke Riksrevisjonens vurdering av at høye kostnader kan redusere interessen for økt

industriell deltakelse i TCM. Anlegget er bygget innenfor budsjettet ved investeringsbeslutning, inkludert prosjektereserve. Videre er det ikke grunn til å anta at økningene i driftsbudsjettet vil virke avskrekkende. Anleggets fleksible utforming vil være viktig for å tiltrekke seg flere eiere og brukere. TCMs gjeld betjenes av de nåværende eierne, og det vil være interessen i markedet som bestemmer vilkårene for å overdra statlige eierandeler i TCM til eventuelle nye eiere.

Regjeringen la stor vekt på rask framdrift i arbeidet med TCM. For ikke å forsinke byggeprosessen ble St.prp. nr. 38 (2008–2009) lagt fram i januar 2009 og behandlet i Stortinget i mai samme år, før et endelig investeringsestimat forelå. Statsråden opplyser at partnerne i TCM DA vedtok et investeringsbudsjett på 4,64 mrd. kroner (uten merverdiavgift). Forskjellen fra estimatet i St.prp. nr. 38 (2008–2009) skyldtes hovedsakelig justering av kroneverdi og mindre endringer i arbeidsomfanget. I store industrielle prosjekter er det vanlig med P50-estimat og å sette av reserver. Partnerne i TCM ble derfor enige om en prosjektereserve på 1,3 mrd. kroner. Staten har ikke avsatt denne prosjektereserven i budsjettet, men har løpende redegjort for utviklingen i estimer og revidert bevilgningsbehov i det enkelte budsjettår. Ifølge statsråden har usikkerheten ved kostnadsestimatene vært tydelig kommunisert til Stortinget helt siden St.prp. nr. 38 (2008–2009).

Statsråden viser videre til at Shell ikke hadde spesielle kommentarer eller merknader til det foreslåtte byggebudsjettet eller tidsplanen ved selskapets kvalitetssikring av beslutningsgrunnlaget for byggingen av TCM. Videre anser statsråden Shells eierandel i raffineriet på Mongstad som lite relevant. Det har vært en forutsetning for samarbeidet at Statoils modell for prosjektgjennomføring benyttes, og statsråden mener at kvalitetssikringen av prosjektet var tilstrekkelig.

Avtalene som detaljerer statens og Statoils rettigheter og plikter, er et resultat av forhandlinger med Gjennomføringsavtalen som utgangspunkt. Det er få incentiver til å investere i storskala CO₂-håndteringsprosjekter, og arbeidet innebærer høy risiko. I arbeidet med å utvikle avtaleverk for disse prosjektene har staten derfor søkt å finne god balanse i fordelingen av risiko og kostnader.

Stemmereglene i TCM er bygget opp etter prinsippene fra utvinningstillatelsene på sokkelen. Prinsippet reflekterer kompetansen TCMs eiere bringer inn i prosjektet og verdien av meningsbryting i styringskomiteen, og dette oppnås bare dersom flere i partnerskapet har reell innflytelse på beslutninger. Regjeringen har vurdert de industrielle partnernes kunnskap og erfaring som helt vesentlig i CO₂-hånd-

teringsarbeidet. En mulighet for å kunne overstyre disse selskapene ville derfor virke mot sin hensikt.

Statsråden er ikke enig i Riksrevisjonens vurdering om at planleggingen og realiseringen av CO₂-håndtering på Mongstad har blitt vesentlig vanskeligere grunnet forhold knyttet til DONG og selskapets avtaler med Statoil. Statsråden understreker at det er Statoil som har konsesjon for å drive kraftverket.

Statsråden har vanskelig for å se at Statoils ledelse av styringskomiteen for fullskalaprojektet er problematisk. Statoil er prosjektleder for planleggingen, og Statoils styrende dokumenter skal følges. Da er det naturlig at Statoil også leder styringskomiteen. Statoil har ikke mulighet til å bruke sin lederposisjon til å vedta budsjetter eller arbeidsprogram som Gassnova ikke er enig i.

Statsråden er enig i at Gassnova har et betydelig ansvar i statens engasjement i CO₂-håndtering. Det er en utfordring å bygge opp et nytt statlig foretak på relativt kort tid. Samtidig bemerkes det at Gassnova så langt har vært i god stand til å ivareta sine oppgaver innenfor de rammer som er satt for virksomheten. Fordi Gassnovas oppgaver vil kunne variere over tid, er det viktig med fleksibilitet i driften av selskapet.

Statsråden deler Riksrevisjonens vurdering om at det er viktig å få etablert et juridisk og organisatorisk rammeverk for transport og lagring av CO₂ på norsk sokkel. Dette arbeidet pågår, og departementet har lagt ned et betydelig arbeid for å finne gode løsninger innenfor direktivets rammer. Statsråden erkjenner at arbeidet har tatt lang tid, og viser til at dette blant annet skyldes utfordringer knyttet til hvordan direktivet kan implementeres i Norge. Det er for enkelt å si at årsaken til at en endelig modell for utbygging og drift av transport- og lagringsløsninger beror på at direktivet per mai 2013 ikke er tatt inn i EØS-avtalen. Forhold som risiko, kostnadsfordeling og organisering må også avklares.

Statsråden viser til at det er fattet viktige beslutninger og tiltak som har bidratt til å redusere risikoen i arbeidet med CO₂-håndtering. Gjennomføringen av CO₂-håndteringsprosjektene på Mongstad i to steg gir bedre kontroll på risikoen. Også opprettelsen av statsforetaket Gassnova og en egen seksjon i departementet har bidratt til å redusere risiko. Departementet og Gassnovas styre har i tillegg engasjert seg aktivt i Gassnovas risikovurderinger, og det har vært en tett dialog mellom departementet og Gassnova for avklaring av viktige spørsmål underveis. Statsråden er derfor uenig i Riksrevisjonens kritikk av departementets risikostyring på dette området. Risiko forbundet med CO₂-håndteringsprosjektene på Mongstad har hovedsakelig vært av teknisk-økonomisk karakter, og risikohåndteringen har derfor i stor grad vært basert på faglige vurderinger fra Gassnova og andre involverte parter. De risikoreduserende tiltakene departementet

har hatt til disposisjon, omfatter blant annet organisering, utforming av juridisk rammeverk og bevilgningsvedtak. Statsråden viser til at det ikke framgår av Riksrevisjonens undersøkelse hvilke risikofaktorer som er ignorert av departementet, eller hvilke typer tiltak departementet kunne ha iverksatt.

Når det gjelder Riksrevisjonens anbefaling om at Olje- og energidepartementet bør forbedre den samlede risikohåndteringen i statens arbeid med CO₂-håndtering, er det etter statsrådens syn viktig å sikre at tidsbruken til dokumentasjon og rapportering minst oppveies av reelle forbedringer i forståelsen av risiko og tilhørende tiltak. Det vises til at Olje- og energidepartementet har vurdert hvordan en mer systematisk tilnærming til risiko- og vesentlighetsvurderinger kan tilføre merverdi til departementets arbeid. Departementet satte høsten 2012 i gang et styringsprosjekt som skal styrke arbeidet med dokumentasjon av risiko- og vesentlighetsvurderinger og vurdere forbedringstiltak i departementets risikostyring.

Statsråden slutter seg til Riksrevisjonens anbefaling om å sikre langsiktig bruk av Teknologiseret gjennom å vurdere tiltak for å redusere driftsutgiftene og å motivere til bredere industriell deltakelse. Resultatmål i tildelingsbrevet til Gassnova for 2013 vektlegger blant annet tilrettelegging av langsiktig og god utnyttelse av anleggene og rekruttering av nye brukere og eiere. Gassnova har orientert om det pågående arbeidet i en arbeidsgruppe i TCM som ser på driftsutgiftene, og statsråden vil følge dette arbeidet nøye.

Når det gjelder Riksrevisjonens anbefaling om at departementet bør vurdere tiltak for å styrke Gassnovas arbeid med å utøve kostnadsstyring og medvirke til effektiv framdrift i planleggingen av fullskalaprojektet på Mongstad, uttrykker statsråden at Steg 2 Utviklingsavtalen er balansert med hensyn til de roller Gassnova og Statoil har i planleggingsarbeidet. Gassnova har etter avtalen vide fullmakter når det gjelder innsyn i og revisjon av Statoils arbeid. Statsråden viser også til at det skal gjennomføres en KS2-prosess på investeringsestimatet.

Arbeidet med å få på plass juridiske og kommersielle betingelser for transport og lagring av CO₂ er høyt prioritert av Olje- og energidepartementet. Statsråden viser til at Gassnova har levert innspill til departementet om utviklingen av en modell for gjennomføring av transport og lagring av CO₂ fra Mongstad som danner grunnlaget for Olje- og energidepartementets arbeid på området. Det vises videre til at Olje- og energidepartementet, Arbeidsdepartementet og Miljøverndepartementet arbeider med utkast til forskrifter for implementering av lagringsdirektivet. Olje- og energidepartementet vurderer hvordan dette arbeidet kan styrkes ytterligere.

1.6 Riksrevisjonens sluttmerknad

Statsråden framhever at Riksrevisjonen ikke har synliggjort hvilke risikofaktorer Olje- og energidepartementet har ignorert, eller hvilke type tiltak departementet kunne ha iverksatt. Etter Riksrevisjonens oppfatning har departementets risikostyring vært for svak når det gjelder å se helheten i rammebetingelser, organisering og teknisk-økonomiske utfordringer. Riksrevisjonen er positiv til at Olje- og energidepartementet har igangsatt et internt prosjekt som har som formål å gjennomgå, forbedre og dokumentere departementets risikostyring. Riksrevisjonen merker seg ellers at departementet har iverksatt flere tiltak som er i tråd med Riksrevisjonens merknader og anbefalinger.

2. Komiteens behandling

2.1 Spørsmål til statsråden

Komiteen sendte 19. november 2013 brev til statsråd Tord Lien i Olje- og energidepartementet der det ble stilt i alt 30 spørsmål. Videre ba komiteen om å få oversendt følgende dokumentasjon:

- Masterplanen
- Gjennomføringsavtalen, med samtlige underavtaler
- Opprinnelig utslippstillatelse fra 2006
- Gassnovas rapport om å redusere kostnader på TCM
- Dokumenter knyttet til forvaltningen av statens interesser i CO₂-håndteringsprosjektet hos Gassnova.

Statsråden svarte på komiteens spørsmål i brev av 5. desember 2013. Samtidig ble deler av den omspurte dokumentasjonen oversendt. 10. januar 2014 oversendte departementet den øvrige dokumentasjonen. Departementet hadde da vurdert spørsmålet om offentlighet for enkelte av dokumentene komiteen hadde bedt om. Det ble opplyst at rapportene om å redusere kostnader på TCM ble utlevert til komiteen under forutsetning om at komiteen hadde taushetsplikt om virksomhetens forretningshemmeligheter på lik linje med forvaltningen, jf. Stortingets forretningsorden § 75 annet ledd b). Komiteen ba i brev av 17. januar 2014 statsråden vurdere om at de to rapportene kunne oversendes til komiteen i en form som gjorde at de kunne være offentlige. I brev av 21. januar 2014 oversendte statsråden de to rapportene hvor forretningshemmeligheter var sladdet.

Komiteens brev av 19. november 2013 og statsrådets svar av 5. desember 2013 er vedlegg til denne innstillingen.

2.2 Reise til Mongstad

Som ledd i behandlingen av saken gjennomførte komiteen 13. januar 2014 en reise til Mongstad. Komiteen møtte representanter for Statoil og fra Teknologisenteret og fikk orienteringer om Mongstad som industrikompleks, karbonfangstprosjektet og Teknologisenteret. Det ble gitt en omvisning på Teknologisenteret, samt på industriområdet.

2.3 Kontrollhøringer

Komiteen avholdt kontrollhøringer – over tre dager: 20. januar, 23. januar og 4. februar 2014.

Følgende ble invitert og deltok i høringene, i slik rekkefølge:

- Tidligere statsminister Jens Stoltenberg
- Zero v/daglig leder Marius Holm
- Bellona v/faglig leder Frederic Hauge
- Petoro AS v/styreleder Gunnar Berge og tidligere styreleder Bente Rathe
- Statoil ASA v/konsernsjef Helge Lund
- Gassnova SF v/styreleder Einar Steensnæs og tidligere styreleder Johan Nic. Vold
- Sintef v/klimadirektør Nils A. Røkke
- Miljødirektoratet v/direktør Ellen Hambro
- Alstom Norge AS v/administrerende direktør Eric Staurset
- Sargas AS v/styreleder og daglig leder Henrik Fleischer
- Tidligere olje- og energiminister Odd Roger Enoksen
- Tidligere olje- og energiminister Åslaug Haga
- Tidligere olje- og energiminister Terje Riis-Johansen
- Tidligere olje- og energiminister Ola Borten Moe
- Olje- og energiminister Tord Lien
- Aker Solutions ASA v/konserndirektør Valborg Lundegaard
- Tidligere direktør i Aker Clean Carbon AS Liv Monica Stubholt
- Tidligere miljøvernminister Helen Bjørnøy
- Tidligere miljø- og utviklingsminister Erik Solheim
- Tidligere miljøvernminister Bård Vegar Solhjell

Komiteen besluttet at følgende problemstillinger skulle legges til grunn for høringene:

1. Var de opprinnelige målsettingene for fangst og lagring av CO₂, som Stortinget sluttet seg til første gang i Innst. S. nr. 205 (2006–2007) fra energi- og miljøkomiteen om samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad, realistiske?
2. Er det forhold ved statens håndtering av arbeidet med fullskala fangst og lagring av CO₂ som har vært klanderverdig? Tok regjeringen Stoltenberg

- II nødvendige grep – juridisk, økonomisk og politisk – for å påse at fullskalaanlegg for CO₂ kunne blitt realisert?
3. Var Gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil egnet til å sikre statens interesser i prosjektet med hensyn til fremdrift og fordeling av risiko og kostnader?
 4. Har Gassnova hatt tilstrekkelig med virkemidler til å ivareta Stortingets vilje, herunder virkemidler til å ha kostnads- og risikokontroll underveis i prosjektet?
 5. I januar 2010 omgjorde Miljøverndepartementet noen elementer i utslippstillatelsen for kraftvarmeverket, slik at vilkåret om CO₂-fangst «samtidig med oppstart av kraftvarmeverket» ble endret til krav om CO₂-fangst «så raskt som mulig». Var dette vedtaket i tråd med regelverket og vanlig praksis?
 6. Har Stortinget blitt tilstrekkelig informert om utviklingen i prosjektet, og særlig om kostnadene?
 7. Har Norges arbeid med teknologi for fangst og lagring av CO₂ bidratt til utvikling av slik teknologi? Kan testsenteret brukes i fremtiden, og er industrielle aktører interessert i å bruke senteret selv om det ikke blir et fullskalaanlegg på Mongstad?
 8. Hvilken kunnskap og informasjon tilfløt regjeringen Stoltenberg II i tiden etter revidert budsjett 2013 og frem til beslutningen om skrinlegging av fullskalaanlegget ble tatt? Kunne Stortinget ha blitt orientert tidligere, og burde Stoltenberg-regjeringen ha fattet beslutningen på et tidligere tidspunkt?

Det ble tatt stenografisk referat fra høringene. Referatet følger som vedlegg til innstillingen.

3. Komiteens merknader

Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Are Helseth og lederen Martin Kolberg, fra Høyre, Erik Skutle og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Kenneth Svendsen og Helge Thorheim, fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til at det er Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering (Dokument 3:14 (2012–2013)) som er grunnlaget for

kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av denne saken. Komiteen viser videre til at målet med Riksrevisjonens undersøkelse har vært å vurdere hvordan Olje- og energidepartementet sikret at Stortingets mål om fangst og lagring av CO₂ blir realisert, og å belyse årsaker til utviklingen i ressursbruk og framdrift i prosjektene for CO₂-fangst og -lagring. Undersøkelsesperioden var fra 2006–2012, og rapporten ble lagt fram for Stortinget 17. september 2013. Komiteen gjør oppmerksom på at Riksrevisjonens arbeid ble avsluttet før regjeringen Stoltenberg fattet beslutningen om å stanse prosjektet med fullskala CO₂-fangst på Mongstad.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at Riksrevisjonens rapport ble ferdig 20. juni 2013, dagen før Stortinget gikk fra hverandre. Likevel ble ikke rapporten lagt frem og gjort kjent for offentligheten før 17. september 2013, dvs. etter valget. Det faktum at rapporten ikke ble offentlig da den var ferdigstilt i juni, har bidratt til å frata offentligheten kunnskap om Mongstad-prosjektet før valget. Disse medlemmer mener Riksrevisjonen skal iverksette undersøkelser uavhengig av politiske prosesser for øvrig. Disse medlemmer vil uttrykke at man i fremtiden ikke holder tilbake ferdige rapporter av hensyn til forestående valg. Dermed blir Riksrevisjonen spart for eventuelle spekulasjoner om offentliggjørelse. Hensynet til Riksrevisjonens renommé som upåvirket av partipolitikk, vil også være tjent med dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at kontroll- og konstitusjonskomiteen i tidligere perioder har sluttet opp om at Riksrevisjonens rapporter ikke skal legges frem når Stortinget ikke har møter. Disse medlemmer mener derfor at Riksrevisjonen handlet i pakt med komiteens vilje da den ventet med å legge omtalte rapport frem for Stortinget.

For øvrig mener disse medlemmer at Riksrevisjonens mandat er å operere uavhengig av politiske prosesser samt iverksette undersøkelser på eget initiativ og etter grundige overveielser. Disse medlemmer mener at det ikke er noen grunn til å tvile på at Riksrevisjonen legger frem sine resultater på det tidspunktet de selv finner best tjenlig uten at det er partipolitisk motivert. Disse medlemmer er overbevist om at Riksrevisjonens kollegium har høy integritet og opererer uavhengig av partipolitisk bakgrunn og påvirkning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti legger til grunn at Riksrevisjonens rappor-

ter offentliggjøres uten hensyntagen til mulige politiske konsekvenser.

Komiteen viser til at staten i perioden 2007–2012 samlet har brukt 7,4 mrd. kroner til prosjektene for fangst og lagring av CO₂ på Kårstø og Mongstad. Av dette har 5 mrd. kroner gått til Teknologiseret på Mongstad (TCM), mens 1,9 mrd. kroner har gått til planlegging av fullskala CO₂-fangst på Mongstad og Kårstø med løsninger for transport og lagring. Komiteen viser til side 54 i dokumentet for en fullstendig oversikt over de samlede utgiftene til CO₂-fangst og -lagring i perioden. Komiteen viser videre til at Stortinget gjennom Prop. 1 S (2013–2014) har sluttet seg til å skrinlegge planene for anlegget for fullskala CO₂-fangst og -lagring på Mongstad.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, har merket seg at Riksrevisjonen påpeker at de høye kostnadene ved prosjektene for fangst og lagring av CO₂ representerer en risiko for at utbyttet av satsingen ikke vil stå i forhold til den økonomiske innsatsen.

Komiteen har merket seg at Riksrevisjonen i sin rapport presenterte følgende seks hovedkonklusjoner:

- Kompleksiteten i gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad ble undervurdert da Gjennomføringsavtalen ble undertegnet i 2006.
- Teknologiseret (TCM) er realisert med høyt ambisjonsnivå og høy standard, men høye kostnader kan redusere interessen for økt industriell deltakelse.
- Investeringsbudsjettet til partnerne i TCM DA var betydelig høyere enn det som ble presentert ved Stortingets behandling av investeringen i TCM.
- Det er få virkemidler for god kostnadsstyring og rask framdrift i fangstprosjektene på Mongstad.
 - Inngåtte avtaler begrenser statens styringsmuligheter.
 - Insentivene for kostnadsstyring i TCM er svake.
 - Det ble ikke gjennomført uavhengig kvalitetssikring av TCM.
 - Statoil har få incentiver for en tids- og kostnadseffektiv utvikling av fullskalaprojektet.
 - Det er utfordrende for Gassnova å ivareta statens interesser.
- Juridisk og organisatorisk rammeverk for transport og lagring av fanget CO₂ er ikke avklart.

- Det har vært svakheter i Olje- og energidepartementets risikostyring og Gassnovas internkontroll.

Komiteen konstaterer at beslutningen om å stanse prosjektet har som konsekvens at Stortingets mål om fullskala CO₂-fangst og -lagring på Mongstad ikke blir realisert.

Komiteen er av den oppfatning at en forutsetning for å lykkes i klimapolitikken er å sette djerne mål og være villig til å ta risiko for å utvikle teknologi som kan bidra til å løse problemet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at «månelandingen» på Mongstad var blant de tydeligste politiske løftene den rød-grønne regjeringen ga til velgerne gjennom to påfølgende stortingsperioder fra 2005 til 2013.

Flertallet viser til at tidligere statsminister Jens Stoltenbergs løfte om månelanding på Mongstad innebar at Norge skulle påta seg en pionerrolle innen fangst og lagring av CO₂.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at tidligere statsminister Jens Stoltenbergs visjon om månelanding på Mongstad innebar at Norge skulle påta seg en pionerrolle innen fangst og lagring av CO₂.

Komiteen viser til at statsministeren i sin nyttårstale til det norske folk i 2007, sa følgende:

«Norge påtar seg en pionerrolle når vi har bestemt at gasskraftverket på Mongstad skal ha rensing av klimagassen CO₂. Vi skal gjøre dette mulig. Da president Kennedy sa at amerikanerne skulle lande på månen innen 10 år, hadde ikke amerikanerne vært ute i verdensrommet. De kom til månen innen 10 år. De satte seg mål. Og de nådde målene. Vår visjon er at vi innen 7 år skal få på plass den teknologien som gjør det mulig å rense utslipp av klimagasser. Det blir et viktig gjennombrudd for å få ned utslippene i Norge, og når vi lykkes tror jeg verden vil følge etter. Dette er et stort prosjekt for landet. Det er vår månelanding.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, mener statsministerens løfte til det norske folk i nyttårstalen var usedvanlig klar tale, og hadde forventet at regjeringen ville gjøre hva den kunne for å innfri det som ble lovet. Flertallet mener regjeringen tvert imot gikk tilbake på løftet, endret strategi og forlot pionerrollen underveis på ferden inntil det

hele havarete i september 2013. Strategien og fokuset for Mongstad-prosjektet gikk fra «raskest mulig» realisering av fangst og lagring, til «billigst mulig», til «ingen rensing». Flertallet konstaterer at månelandingsprosjektet ble stanset først etter at det var klart at de rød-grønne partiene hadde tapt valget i 2013, men før regjeringsskiftet hadde funnet sted. Flertallet viser til at regjeringen Stoltenberg i 2011, da Stortinget sist drøftet Mongstad-saken i behandlingen av Meld. St. 9 (2010–2011) Fullskala CO₂-håndtering, slo fast følgende om sitt eget ansvar:

«Staten og Statoil har et felles ansvar for å realisere fullskala CO₂-fangst, men partenes roller og bidrag til dette er ulike. Statens bidrag er i hovedsak å finansiere CO₂-fangstanlegget, mens Statoil skal være prosjektgjennomfører.»

Komiteen mener det er viktig å utvikle fremtidsrettede og effektive teknologier for å fange og lagre CO₂ fra forbrenning av fossilt karbon. Dette kan etter komiteens mening gjøre CO₂-fangst og -lagring til et sentralt virkemiddel i klimapolitikken, både nasjonalt og internasjonalt. Komiteen viser til at arbeidet med CO₂-fangst og -lagring har vært den største teknologiske klimapolitiske satsingen i Norge det siste tiåret.

Komiteen mener videre norsk engasjement for CO₂-fangst og -lagring er av stor betydning, men at det er helt avgjørende å lære av det som er gjort i det videre arbeidet.

Organisering av statens arbeid med CO₂-fangst og -lagring

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, merker seg at det ifølge Riksrevisjonen var få virkemidler for god kostnadsstyring og rask framdrift i fangstprosjektene på Mongstad. Flertallet viser til at det mest sentrale virkemiddelet staten hadde for å sikre fremdriften i arbeidet med fullskala fangst og lagring av CO₂ på Mongstad, var utslippstillatelsen som ble gitt til kraftvarmeverket.

Flertallet merker seg at statens egen fagmyndighet på området, Statens forurensningstilsyn, nå Miljødirektoratet, i 2006 anbefalte å stille krav om fullskala fangst og lagring av CO₂ fra første dag. Begrunnelsen som ble gitt var at det i motsatt fall ville være en reell mulighet for at CO₂-fangst ikke kom på plass som forutsatt.

Flertallet sier seg enig i dette, og mener at krav om fullskala rensing fra dag én ville gitt de riktige insentiver til å realisere prosjektet. Flertallet konstaterer at Miljøverndepartementet valgte å se bort fra denne anbefalingen.

Flertallet understreker at kritikken i Riksrevisjonens rapport, og påpekningen av svakhetene ved gjennomføringen av CO₂-fangst og -lagersprosjektet på Mongstad, verken er ny eller overraskende. De fleste svakhetene som Riksrevisjonen identifiserer, har vært påpekt og drøftet i Stortinget gjentatte ganger de senere årene. Flertallet kjenner seg ikke igjen i tidligere statsminister Jens Stoltenbergs påstander i komiteens høring 20. januar 2014 om enstemmighet og bred tilslutning i Stortingets til utvikling og fremdrift i Mongstad-prosjektet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det har vært bred enighet ved viktige veivalg i Mongstad-prosjektet. St.prp. nr. 59 (2006–2007) Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad – som inkluderte Gjennomføringsavtalen, utgangspunktet for investering, opprettelsen av TCM – ble enstemmig vedtatt av Stortinget i mars 2007, jf. Innst. S. nr. 205 (2006–2007). Fangst og lagring av CO₂ er omtalt i det første klimaforliket (februar 2008), og investeringsbeslutningen i Teknologisenteret på Mongstad ble enstemmig vedtatt av Stortinget (januar 2009). Selv om det var uenighet om andre deler av Mongstad-satsingen, ble den nye prosjektmodellen som regjeringen Stoltenberg foreslo i 2011 i Meld. St. 9 (2010–2011), positivt omtalt av en samlet energi- og miljøkomité på Stortinget, jf. Innst. 295 S (2010–2011).

Som energi- og miljøkomiteen selv skriver i behandlingen av nevnte melding:

«Selv om det i Stortinget har vært og er uenighet om når man skal pålegge gasskraftaktører å implementere teknologi for fullskala CO₂-rensing på gasskraftverk i Norge, så har det vært full enighet om at arbeidet som gjøres på Mongstad er av stor viktighet. Et enstemmig storting vedtok i mai 2009 prosjektet med bygging av Testsenteret på Mongstad (TCM).»

og

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, mener de endringer som regjeringen har foreslått, passer inn i komiteens merknader fra tidligere behandlinger av dette prosjektet, og at de vil gjøre prosjektet mer robust og med større sjanse for teknologisk suksess. Det er viktig å justere kursen når tiden viser at opprinnelige planer ikke var gjennomførbare.

Komiteen mener Testsenteret på Mongstad (TCM) har en sentral rolle i Norges bidrag for å utvikle kommersiell CO₂-renseteknologi. Ved en slik presisering fra regjeringen har testsenteret fått den reelle og viktige rollen det fortjener. Denne reelle oppgraderingen av TCMs posisjon kan også bidra til å gjøre det mer interessant for forskningsmiljøer og industriaktører.»

Disse medlemmer viser videre til at i Klimaforliket 2012 påpekte en samlet komité (også Fremskrittspartiet som sto utenfor klimaforliket), jf. Innst. 390 S (2011–2012):

«Komiteen viser til at blant annet Det internasjonale energibyrået (IEA) og FNs klimapanel trekker frem CO₂-håndtering som den viktigste enkeltstående teknologien for å redusere klimagassutslipp. Dersom CO₂-håndtering skal lykkes som teknologi forutsettes det at en rekke land satser aktivt på teknologi- og kompetanseutvikling og utvikler prosjekter for CO₂-håndtering. Komiteen understreker derfor viktigheten av arbeidet ved Teknologisenteret på Mongstad.»

Disse medlemmer mener Stoltenberg hadde fullt belegg for å hevde at Mongstad-prosjektet har fått bred oppslutning i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil for ordens skyld presisere at Fremskrittspartiet ble holdt utenfor deltakelse i Klimaforliket 2012.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Mongstad-saken har vært politisk kontroversiell fra oppstarten i 2006. Flertallet viser til at tidsplanen for fullskala fangst og lagring av CO₂ på Mongstad var en sentral del av det politiske kompromisset i regjeringen som førte til at Statoil fikk konsesjon til å bygge varmekraftverket i 2006 uten rensing fra dag én. Gjennomføringsavtalen fra 2006 var i strid med Soria Moria-erklæringen, som ble lagt til grunn for det rød-grønne regjeringssamarbeidet høsten 2005, og gikk på tvers av Sosialistisk Venstrepartis krav om at alle nye gasskraftverk skulle ha rensing fra dag én. Flertallet viser til at utslippstillatelsen til Mongstad energiverk ble gitt av Miljøverndepartementet, ikke av Statens forurensningstilsyn slik tilfellet hadde vært inntil da, blant annet for gasskraftverket på Kårstø. Den svært detaljerte utslippstillatelsen fra Miljøverndepartementet skulle være en garanti for at rensing ville komme på plass i tråd med den fastsatte tidsplanen. Utslippstillatelsens sentrale betydning for prosjektet ble understreket da Gjennomføringsavtalen ble lagt fram for Stortinget i St.prp. nr. 49 (2006–2007) Samarbeid om fangst og lagring av CO₂ på Mongstad, hvor det stod følgende:

«Miljøverndepartementets utslippstillatelse av 12. oktober 2006 og gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil om CO₂-håndtering på Mongstad danner utgangspunktet for bygging av fangstanlegg for CO₂ på Mongstad.»

Flertallet viser til at regjeringens beslutning om utsettelse av investeringsbeslutningen for fullskalaanlegget i mai 2010 skapte voldsom debatt i offentligheten og på Stortinget, med det resultat at det ble fremmet mistillitsforslag mot olje- og energiministeren. En samlet opposisjon mente at daværende olje- og energiminister Terje Riis-Johansen i tiden forut for regjeringens beslutning om å utsette investeringsbeslutningen for fullskalaprojektet, ikke hadde overholdt opplysningsplikten overfor Stortinget. Opposisjonen mente at Stortinget ikke i særlig grad var blitt informert om alvorlige faglige motforestillinger til regjeringens tidsplan for – og gjennomføring av – fullskalaprojektet, som regjeringen var gjort kjent med gjennom en rekke rapporter fra Gassnova fra 28. januar 2009 og frem til beslutningen om utsettelse ble fattet over ett år senere. Også den gang var det et stortingsvalg mellom det tidspunktet regjeringen ble kjent med at prosjektet måtte utsettes, og det tidspunktet beslutningen om utsettelse ble fattet i regjeringen. Flertallet viser til at mistillitsforslaget ble fremmet av en samlet opposisjon i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2010, jf. Innst. 350 S (2009–2010). Flertallet viser til følgende merknader i innstillingen fra daværende opposisjonspartier Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

«Disse medlemmer viser til Gassnovas rapport «CO₂-fangst Mongstad – anbefaling» av 27. mai 2009, som komiteen fikk oversendt fra departementet i sladdet versjon 1. juni 2010. Rapporten inneholder svært relevant informasjon som kun i begrenset grad er videreformidlet til Stortinget i statsbudsjettet for 2010 (Prop. 1 S (2009–2010)). Av rapporten fremkommer at investeringene er høyere enn forventet, at kraftvarmeverket muligens kan bli operert på redusert last (bare en turbin) ved oppstart av CO₂-fangst, at et fullskala anlegg i praksis må planlegges og bygges uten erfaring fra testsenteret, at helse- og sikkerhetsrisiko ved bruk av aminer kan være en kritisk faktor for å ta i bruk aminer for storskala fangst av CO₂, at det anbefales å utrede trinnvis utbygging av fangstanlegg for varmekraftverket (bare en turbin, krakkeren skrinlegges), og at Gassnova tidligere har anbefalt at det kun bør bygges ett første generasjons fangstanlegg. Det siste innebærer at rensing av Kårstø-anlegget skal skrinlegges.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i statsbudsjettet for 2010, Prop. 1 S (2009–2010), begrenser omtalen av disse opplysningene til følgende:

'Basert på planleggings- og forberedelsesarbeidet som til nå er gjennomført, vurderes forskjellige løsninger for raskest mulig realisering av CO₂-håndtering ved kraftvarmeverket. Blant annet vurderes en stegvis løsning for CO₂-fangst ved kraftvarmeverkets to turbiner som også inkluderer røykgassirkulering.'

Disse medlemmer mener det er kritikkverdig at regjeringen i statsbudsjettet ikke videreformidlet informasjon om den store faglige usikkerheten som var fremkommet om helt sentrale forhold i prosjektet.

Disse medlemmer mener regjeringens målsetning om fullskala rensing på Mongstad innen 2014 allerede på dette tidspunktet var brutt, i og med at Gassnovas anbefaling kun innebar rensing av en turbin. Regjeringens knappe og summariske redegjørelse i statsbudsjettet for 2010 gjenspeilet ikke de fulle realiteter i prosjektets status.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til flertallets (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet) merknader i Innst. 350 S (2009–2010) hvor det blant annet står:

«Flertallet peker på at når regjeringen legger fram en sak for Stortinget, skal den gi alle opplysninger som må til for at Stortinget kan behandle saken forsvarlig. Fra og med St. prp. nr. 67 (2008–2009) har regjeringen lagt frem opplysninger om arbeidet med planlegging og forberedelser av fullskala CO₂-fangst på Mongstad i forbindelse med budsjettproposisjonene. Regjeringen har lagt fram forslag til årlige bevilgninger til planleggings- og forberedelsesarbeidet. Det er i dette planleggingsarbeidet det skal utarbeides et investeringsgrunnlag, herunder kostnader og tidsplan for gjennomføring av prosjektet, som Stortinget på et seinere tidspunkt skal ta stilling til. Flertallet mener at opplysningene regjeringen har gitt Stortinget gir et forsvarlig grunnlag for budsjettvedtakene i tråd med opplysningsplikten.»

Håndheving av utslippstillatelsen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at regjeringens håndtering av utslippstillatelsen for kraftvarmeverket på Mongstad har vært gjenstand for debatt i Stortinget gjentatte ganger. Flertallet viser til Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjettet for 2010, Innst. 350 S (2009–2010), hvor komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti skrev følgende:

«Disse medlemmer viser til følgende utdrag fra utslippstillatelsen slik den er gjengitt på Miljøverndepartementets nettsider:

'Vilkår:

2. Det skal etableres fullskala CO₂-håndtering for kraftvarmeverket innen utløpet av 2014.
3. Arbeidet med tilrettelegging og iverksettelse av CO₂-fangst fra kraftvarmeverket skal starte umiddelbart etter at utslippstillatelsen er gitt. Realiseringen av fangstanlegget skal foregå parallelt med byggingen av kraftvarmeverket. Første steg CO₂-fangst fra kraftvarmeverket skal settes i drift samtidig med oppstart av kraftvarmeverket. Fra dette tidspunkt skal det fanges minst 100 000 tonn CO₂/år. Fanget CO₂ skal ikke slippes ut i atmosfæren.
4. Det skal innen første kvartal 2009 utarbeides en avtale for gjennomføring av fullskala CO₂-håndtering fra kraftvarmeverket. Basert på erfaringene fra første steg skal det i løpet av 2012 fremlegges

for forurensningsmyndigheten en detaljert plan med en løsning for andre steg, etablering av fullskala CO₂-håndtering for kraftvarmeverket. Investeringsbeslutning skal tas i løpet av 2012, hvorefter gjennomføring av prosjektet starter umiddelbart'.

Flertallet viser til at medlemmet fra Kristelig Folkeparti noe senere i den samme innstillingen skrev følgende:

«Dette medlem viser til miljøvernminister Erik Solheims brev til komiteen av 12. mai 2010, hvor han uttaler følgende:

'Regjeringen ønsker å gjennomføre fullskala CO₂-håndtering på Mongstad, og det er derfor ikke aktuelt å trekke tilbake utslippstillatelsen. Vilkår og frister i en utslippstillatelse etter forurensningsloven kan endres dersom dette anses nødvendig når rammebetingelser og forutsetninger endrer seg. Endrede tidsfrister for når investeringsbeslutningen skal fattes innebærer at det på vanlig måte må søkes om endringer i utslippstillatelsen.'

Dette medlem mener svaret fra miljøvernministeren undergraver troverdigheten til norske miljømyndigheter. Vilkårene i utslippstillatelsen, som skulle sikre fremdriften i arbeidet med fullskala rensing og være risikobak speilet dersom partene i avtalen ikke overholdt sine forpliktelser, blir gjort til en pragmatisk fortegnelse over ansvarsforhold som kan endres dersom det skulle oppstå endringer i rammebetingelser eller forutsetninger. Dette medlem kan ikke se at det foreligger vesentlige endringer i rammebetingelser eller forutsetninger som man ikke var klar over på det tidspunktet Gjennomføringsavtalen ble inngått og utslippstillatelsen ble gitt i 2006.

Dette medlem mener konsekvent håndheving av utslippstillatelsen i realiteten er det eneste troverdige virkemiddelet regjeringen sitter igjen med for å sikre realisering av fullskala rensing på Mongstad.

Dette medlem viser til forslag fremsatt i Dokument 8:127 (2009–2010).»

Videre finner flertallet det merkelig at selv om det står i utslippstillatelsen for kraftvarmeverket at det skal tilrettelegges for fangst og lagring av CO₂, så er det ikke gjort. Dermed ville det påbeløpt ekstra kostnader å bygge fangstanlegg, fordi en måtte bygge om kraftvarmeverket først. Flertallet mener dette var en ytterligere svakhet ved Gjennomføringsavtalen. Flertallet viser til at Gassnova under høringen sa at «i en teknisk, industriell, ideell situasjon ville man planlagt kraftverk og fangstanlegg sammen.» Flertallet deler dette synet og har merket seg at tidligere statsminister Jens Stoltenberg under høringen 20. januar 2014 uttrykte en forståelse av at fullskala rensing fra dag én ville «utsette kraftvarmeverket med mange, mange år» og at Statoil «ikke kunne godta en slik avtale». Dette viser, etter flertallets syn, at fangst- og lagring av CO₂ ikke var det eneste formålet med avtalen, men at det var like viktig å gi

Statoil tillatelse til å bygge et kraftvarmeanlegg på Mongstad.

Flertallet mener Riksrevisjonens rapport og komiteens høringer har vist at regjeringen i liten grad benyttet seg av vilkårene i utslippstillatelsen til å sørge for fremdrift i arbeidet med fangst og lagring av CO₂.

Flertallet mener problemene Riksrevisjonen peker på når det gjelder kostnadsstyring og fremdrift i Mongstad-prosjektet, i utstrakt grad kan føres tilbake til manglende håndheving av utslippstillatelsen og dermed forurensingsloven.

Flertallet merker seg at manglende bruk av forurensingsloven har vist seg å være et tilbakevendende problem i Stortingets kontroll av norsk klimapolitikk. I Innst. 299 S (2009–2010) om Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i klimapolitikken har en enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité:

«... merka seg at Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om 'styringseffektivitet i tilstrekkelig grad har vært vurdert i forhold til (sic) langsiktige klimamål, og om virkemidler som kan gi et effektivt påtrykk for at ny teknologi blir tatt i bruk (slik som forurensingsloven) i større grad burde vært anvendt'.»

Flertallet viser til at formålet med forurensningsloven, som gitt i § 1, er «å verne det ytre miljø mot forurensing og å redusere eksisterende forurensing ...». Flertallet mener på denne bakgrunn at Stortinget bør vurdere hvorvidt dagens juridiske rammeverk for å regulere klimagassutslipp er godt nok for å sikre at Stortingets klimapolitiske vedtak gjennomføres.

Komiteen viser til Miljødirektoratets rapport av 7. mars 2014, hvor det fremgår at det er et gap mellom justerte framskrivninger for de norske klimagassutslippene og målet fra klimaforliket om at de innenlandske utslippene av klimagasser skal ned til 47 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2020.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener Miljødirektoratets rapport illustrerer klart og tydelig at Stortingets vedtak om kutt i norske klimagassutslipp ikke blir fulgt opp i tilstrekkelig grad, og viser i den forbindelse til at det heller ikke har blitt besluttet en erstatning for de planlagte utslippskuttene på Mongstad som nå ikke blir gjennomført.

På denne bakgrunn forutsetter komiteen at regjeringen tar erfaringene fra Mongstad inn i arbeidet med utredningen av hensiktsmessigheten av en egen klimalov, jf. Innst. 390 S (2011–2012) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om norsk klimapolitikk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til viktigheten av å realisere to ulike mål på Mongstad. Viktigheten av å legge til rette for CO₂-fangst og -lagring ved kraftvarmeverket og Statoils oppgradering og utvikling av raffineriet på Mongstad var et stort industriprosjekt med ringvirkninger i regionen. Prosjektet ga en substansiell energieffektiviseringsgevinst ved raffineriet. Utslippstillatelsen reflekterer behovet for å realisere begge disse målene og ønsket om ikke å forårsake utsettelse ved det industrielle prosjektet.

Gjennomføringsavtalen og etterfølgende avtaleverk

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at det helt fra starten har vært motstridende oppfatninger mellom staten og Statoil om hvordan fullskalaprojektet på Mongstad skulle gjennomføres. Visjonen fra regjeringens side var å innta pionerrollen og påta seg ansvaret for å realisere et av verdens første fullskala anlegg for CO₂-fangst og -lagring innen 2014, noe som forutsatte bruk av allerede eksisterende teknologi, og begrensede muligheter til teknologiutvikling og teknologikvalifisering. Dette ble tydelig nedfelt i Gjennomføringsavtalen gjennom klare tidsfrister for investeringsbeslutning og ferdigstilling av fullskalaanlegget, samt følgende vilkår i utslippstillatelsen:

«Arbeidet med tilretteleggelse og iverksettelse av CO₂-fangst fra kraftvarmeverket skal starte umiddelbart etter at utslippstillatelsen er gitt. Realiseringen av fangstanlegget skal foregå parallelt med byggingen av kraftvarmeverket.»

Flertallet viser til at Statoil ønsket at fullskalaprojektet skulle gjennomføres på samme måte som andre store industriprosjekter, noe som innebærer bruk av velprøvd og moden teknologi etter en grundig teknologikvalifisering. Dette hensynet var også nedfelt i Gjennomføringsavtalen i en formulering om at prosjektet skulle følge «normal industripraksis». Flertallet konstaterer at Statoils prefererte metode for gjennomføring var den som til slutt vant fram på Mongstad, først ved utsettelsen i 2010, og dernest ved at regjeringen valgte å restarte hele prosjektet i 2011, da det ble besluttet å sette i gang et treårig løp for teknologikvalifisering av fire ulike fangstteknologier. Flertallet mener den grunnleggende uenigheten om fremdrift og gjennomføring av fullskalaprojektet, som er innebygget i Gjennomføringsavtalen, er en viktig årsak til at det hele haverte. Følgende uttalelser fra Statoils konsernsjef

Helge Lund på komiteens høring mandag 20. januar 2014 illustrerer dette:

«CCM var et mega industri- og teknologiutviklingsprosjekt og ga således oss som prosjektgjennomfører et meget stort ansvar. Storskala etterrensing av CO₂ fra røykgass var i 2006 en lite utprøvd teknologi. Både TCM og CCM hadde en ambisiøs tidsplan, noe vi har understreket ved flere anledninger, deriblant ved avtaleinngåelse, i Masterplanen av 2009, og også ved ulike prosjektmilepæler. Som selskap har vi lang erfaring med teknologiutvikling og gjennomføring av krevende, store og komplekse prosjekter. Vi har et omfattende styringssystem og prosesser med klare krav for hvordan prosjektet skal gjennomføres, basert på mange års erfaring som prosjektutvikler, samt generell industrierfaring. Fangstprosjektet på Mongstad har fulgt våre veletablerte prosesser og styrende dokumentasjon for gjennomføring, altså gjennomført på samme måte som vi gjennomfører andre store prosjekter.»

Flertallet viser videre til tidligere administrerende direktør i Gassnova, Bjørn-Erik Haugans uttalelser i den samme høringen, som ytterligere underbygger denne problemstillingen:

«Jeg tror det er veldig viktig å understreke både det som Statoil sa, og det som er blitt sagt tidligere her, at dette prosjektet gjennomføres i henhold til avtalen etter en industriell modell. Det er en veldig systematisk og velprøvd arbeidsmetodikk hvor man lister opp en del problemstillinger og utreder dem med økende klarhet og tilsvarende økende klarhet på kostnader. Den metodikken er ryggmargen på de selskapene, for eksempel Statoil.

Vi måtte bare ta til etterretning at det er den metodikken Statoil benytter, som de bruker på alle sine prosjekter. Den fører med stor sikkerhet fram til et resultat. Vi har i og for seg ikke hatt noen innvendinger mot den metodikken, men som Johan Nic. Vold var inne på tidligere, er det en ganske arbeidskrevende modell. Det er den måten oljeselskapene arbeider på. Hvis man hadde tenkt seg at her skulle man motivert Statoil til å jobbe etter en annen metodikk enn det selskapet normalt benytter, hadde man beveget seg ut i et terreng med en helt annen type risiko. Da måtte man kanskje hatt et prosjekt sammen med en annen operatør på et annet sted, så det er en hypotetisk problemstilling. Så lenge man jobber med et slikt selskap, får man deres profesjonalitet på prosjektgjennomføringen.»

Flertallet viser til at svakhetene i Gjennomføringsavtalen mellom Statoil og staten har vært drøftet gjentatte ganger i Stortinget siden 2006. Allerede ved Stortingets behandling av Gjennomføringsavtalen i 2007 (Innst. S. nr. 205 (2006–2007)) satte Kristelig Folkeparti og Venstre spørsmålstegn ved den innebygde usikkerheten i avtalen om tidsplanen for fremdrift og partenes forpliktelse til å fatte investeringsbeslutning i 2012.

Flertallet viser til Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2010, Innst. 350 S (2009–2010), hvor den første utsettelsen av full-

skalaprojektet ble behandlet, og hvor det ble fremsatt mistillitsforslag mot olje- og energiministeren. Flertallet viser til følgende merknader fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti i innstillingen om Gjennomføringsavtalen:

«Disse medlemmer setter spørsmålstegn ved om gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil om fullskala rensing av CO₂-utslippene på Mongstad, bidrar til å levere et prosjekt på budsjett og til avtalt tid. Disse medlemmer peker på at slik gjennomføringsavtalen er utformet, så har Statoil ikke noe incentiv til å gjennomføre prosjektet billig og raskt. Disse medlemmer peker på at incentivene i avtalen legger opp til at Statoil tar svært god høyde for alle eventuelle kostnader i prosjektet siden selskapet, med noen unntak, vil være økonomisk ansvarlig for eventuelle kostnadsoverskridelser.»

Flertallet viser videre til Stortingets behandling av Meld. St. 9 (2010–2011) Om fullskala CO₂-håndtering, jf. Innst. 295 S (2010–2011), hvor Kristelig Folkeparti bl.a. skrev følgende merknader om Gjennomføringsavtalen:

«Dette medlem viser til gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil fra 2006 (Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad). I denne avtalen står det at staten og Statoil skal utarbeide en avtale om gjennomføring av STEG 2 (fullskala CO₂-fangst) innen 1. kvartal 2009. Dette medlem konstaterer at denne avtalen fortsatt ikke er utarbeidet, to år etter at den skulle vært ferdigforhandlet. Dette medlem mener Gjennomføringsavtalen slik den er utformet, gir Statoil økonomiske insentiver til å skyve på investeringsbeslutningen for STEG 2 (fullskala rensing).»

I Gjennomføringsavtalen står det at:

«Statoil skal dekke 100 % av eventuelle overskridelser for investeringskostnadene i STEG 2 av CO₂-håndteringsanlegget utover budsjettanslag på tidspunktet for investeringsbeslutningen. Statens kostnadsdekning skal være basert på budsjetterte anslag (slik at avvik fra anslåtte driftskostnader dekkes fullt ut av Statoil).»

Flertallet viser til at Kristelig Folkeparti også fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen reforhandle gjennomføringsavtalen fra 2006 (Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad) med en ny frist for når fullskala rensing skal være på plass, og med en insentivstruktur som bidrar til at prosjektet gjennomføres på tid og kostnad.

Stortinget ber regjeringen sørge for at en reforhandlet gjennomføringsavtale innebærer at utslippene fra raffinering på Mongstad skal renses.»

Komiteen viser til at forslagene om reforhandling av Gjennomføringsavtalen bare fikk Kristelig Folkepartis og Venstres stemmer i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at det i de senere avtalene mellom staten og Statoil er bestemmelser om at beslutninger krever enighet mellom Statoil og Gassnova under utbygging og drift av TCM og for planlegging av fullskalaprojektet. Selv om statens eierandel i TCM er på 75,12 pst., kan Gassnova derfor ikke overstyre Statoil, for eksempel i spørsmål om kostnadsreduksjoner i driftsfasen. Disse medlemmer merker seg at Riksrevisjonen mener det er lite gunstig at Statoil leder styringskomiteen i planleggingen av fullskalafangst på Mongstad og samtidig er prosjektleder, når staten dekker alle kostnadene. Disse medlemmer slutter seg til dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har forståelse for at Gjennomføringsavtalen var et kompromiss mellom staten og Statoil og at forhandlingene om avtalen var krevende.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne, viser videre til at Stoltenberg under høringen sa at:

«Kraftvarmeverket – bare for å si det – ble den gangen vurdert som viktig av mange – forretningsmessig, av Statoil – men også av mange andre som var opptatt av kraftforsyningen på Vestlandet.»

Dette flertallet mener dette viser at kraftvarmeverket ikke ble bygget som en del av CO₂-fangst og -lagringsprosjektet, men for å sikre andre behov. Dette flertallet vil påpeke at dette var en lite hensiktsmessig framgangsmåte for et komplekst prosjekt. Dette flertallet mener dette ikke var i tråd med miljømyndighetenes formål og viser til at direktøren i Miljødirektoratet, Ellen Hambro, under høringen uttalte at:

«Da vi anbefalte fullskala rensing fra dag én, var det ut fra behovet for å begrense, altså ikke tillate et nytt punktutslipp i Norge, og behovet for å utvikle teknologi til nytte for hele verden.»

Dette flertallet merker seg at Riksrevisjonen skriver:

«Etter Riksrevisjonens vurdering har Statoil få insentiver til å gjennomføre prosjektet raskt og til å bidra til et lavest mulig investeringsestimert.»

Dette flertallet er helt enig i dette.

Dette flertallet viser til at Riksrevisjonen mener Gassnovas styringsmuligheter i TCM og fullskalaprojektet på Mongstad i hovedsak er begrenset til rådgivning ved avtaleinngåelser, verifikasjon av Statoils arbeid og deltakelse i styrende organer.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser videre til at det var et skjevt styrkeforhold mellom Gassnova og Statoil, og selv om Gassnovas organisasjon er styrket over tid, er foretaket fortsatt svært avhengig av innleid kompetanse. Dette har, etter disse medlemmers mening, gjort det vanskelig for Gassnova å få til rask gjennomføring med lave kostnader. Disse medlemmer mener dette er uheldig. Disse medlemmer viser til at Gassnova under høringen understreket at de ønsket flere fast ansatte for å holde på opparbeidet kompetanse, dvs. være mindre avhengig av innleid kompetanse.

Komiteen viser til Prop. 49 S (2006–2007) hvor det står at Gassnova «bør være begrenset i størrelse og i størst mulig grad støtte seg til kompetente fagmiljøer for prosjektledelse, prosjektering, utbygging og drift av prosjektene.» I Innst. 205 S (2006–2007) stod et enstemmig storting bak opprettelsen av Gassnova, og det kom ingen merknader til organiseringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at gjennomføringsavtalen mellom Statoil og staten ble inngått i 2006, og var et resultat av en forhandling mellom to parter. Tidligere statsråd Ola Borten Moe skriver i sitt svar til Riksrevisjonen:

«... Gjennomføringsavtalens utforming adresserer usikkerheten og kompleksiteten ved gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad.»

Han fremhevet videre at det ikke er grunnlag for å hevde at staten har gitt fra seg vesentlig styringsrett i prosjektene. Disse medlemmer viser til at avtalen reflekterer det resultat det var mulig å oppnå i forhandlingene. Disse medlemmer har merket seg at det verken i Riksrevisjonens rapport eller i komiteens høringer ble presentert en modell for hvordan avtalen skulle sett ut, gitt statens to målsettinger i å ruste opp raffineriet og å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂.

Disse medlemmer vil understreke at staten i slike prosjekter er helt avhengig av den industrielle kompetansen selskapene bringer inn. Det ville ikke vært hensiktsmessig eller mulig å bygge opp et Gassnova med parallell kompetanse med Statoil på industriell gjennomføring i slik skala. Kravet om enstemmighet fører til at verken Statoil eller staten kunne overkjøre den andre part i arbeidet. For arbeidet med Teknologisenteret var hver part ansvarlig for sin andel av investerings- og driftskostnadene.

Aminutslipp og kreftfare

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, har gjennom høringsene forstått at CO₂-fangst- og -lagringsprosjektet ble ytterligere komplekst gjennom usikkerhet rundt helse- og miljøeffekter ved bruk av amineteknologi og beslutning om bredere teknologikvalifisering. Flertallet viser til at det er stor uenighet om hvor stor kreftfaren ved bruk av aminer egentlig var.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at direktøren i Miljødirektoratet, Ellen Hambro, mente de

«... hadde en annen vurdering enn Statoil av farligheten ved dette, hvor vi sa at ny kunnskap som var kommet fram, ga grunn til å ha mindre bekymring enn tidligere.»

Dette flertallet viser til at også Sintef under høringen mente at aminsaken var en «håndterbar sak, og at den kan kjøres parallelt».

Dette flertallet viser til at tematikken knyttet til aminutslipp og kreftfare har vært gjenstand for debatt i Stortinget ved flere anledninger, og særskilt i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 9 (2010–2011) Fullskala CO₂-håndtering. Dette flertallet viser til Innst. 295 S (2010–2011) hvor Kristelig Folkepartis medlem i komiteen bl.a. viste til brev fra regjeringens egen fagmyndighet Klif av 1. mars 2011. I brevet uttaler Klif at de ikke kan se at:

«kunnskapen om risikoen for helsefarlige utslipp ved amineteknologi har gitt noen økt grunn til bekymring, snarere tvert imot trekker ny kunnskap i positiv retning i og med at risikoen for dannelse og spredning av nitrosaminer er mindre enn tidligere antatt.»

Samtidig pekte Klif på at det fremdeles manglet kunnskap om nitraminer.

Dette flertallet viser til at Kristelig Folkepartis medlem uttalte videre:

«Dette medlem mener Klifs uttalelser peker i retning av at kreftfaren knyttet til amineteknologien er betydelig redusert i tiden som er gått siden regjeringen sist valgte å utsette fullskala CO₂-fangst på Mongstad (Revidert nasjonalbudsjett for 2010).

Dette medlem deler regjeringens bekymring for eventuell kreftfare knyttet til aminutslipp fra et framtidig fullskala CO₂-fangstanlegg på Mongstad, og er ikke beredt til å gamble med folks liv eller helse for å realisere regjeringens fremste prestisjeprosjekt. Dette medlem stiller seg imidlertid tvilende til at potensiell kreftfare er den eneste grunnen til at fullskala rensing nok en gang utsettes. Dette medlem mener Meld. St. 9 (2010–2011) peker på andre bakenforliggende årsaker, herunder et omforent ønske fra partene om å endre strategi og fokus i prosjektet fra raskest

mulig fremdrift og i retning av kostnadskontroll og risikostyring. Dette medlem konstaterer at regjeringens «månelanding» er avlyst.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til merknadene fra en samlet komité i Innst. 295 S (2010–2011) om fullskala CO₂-håndtering, hvor komiteen skriver:

«Komiteen vil understreke at helse, miljø og sikkerhet skal ligge til grunn i arbeidet med TCM. Komiteen imøteser regjeringens arbeid med å kartlegge mulig kreftfare ved bruk av aminer. Komiteen minner om at dette også ble tatt opp av komiteen i Innst. S. nr. 206 (2008–2009) hvor det står:

'Komiteen har merket seg en del usikkerhet rundt helsemessige sider ved bruk av aminrenseteknologien. Komiteen viser blant annet til advarsler om at aminer som slipper ut i luften vil kunne være helseskadelige i større doser. Komiteen forutsetter at de helsemessige sider ved teknologivalgene blir gjenstand for grundig forskning, og at resultatene tas med i evalueringsrapportene'.

Disse medlemmer viser til at bruk av amineteknologi har vist seg mer komplisert enn først antatt, og at det i utviklingen av prosjektet ble avdekket blant annet utfordringer med helseeffekten. Disse medlemmer mener det er riktig at myndighetene og selskapene har tatt konsekvensen av økt teknologisk usikkerhet, og endret prosjektløpet.

Disse medlemmer viser videre til at den endrede organiseringen av prosjektet med rensing av utslippene fra kraftvarmeverket på Mongstad i 2011 ga bedre håndtering av teknologisk risiko i prosjektet.

Disse medlemmer mener fare for spredning av kreftfremkallende stoffer er alvorlig, og noe som må tas på det største alvor av selskaper og offentlige myndigheter. Signalene om fare for spredning av slike stoffer ved oppskalering til rensianlegget for kraftvarmeverket var alvorlig, og disse medlemmer mener derfor endret prosjektmodell og økt tidsbruk for å avklare risikoen var en god vurdering.

Disse medlemmer viser til at usikkerheten rundt risikoen for aminutslipp var stor, særlig knyttet til oppskalering. Det ble vurdert å være utillatelig å ta en slik risiko, både teknisk og politisk, før de ansvarlige for de tekniske løsningene kunne bekrefte at dette var sikkert og ikke innebar risiko for farlige utslipp.

Teknologisenteret (TCM)

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Riksrevisjonen i sin rapport peker på at Teknologisenteret

(TCM) er realisert med høyt ambisjonsnivå og høy standard, men at høye kostnader kan redusere interessen for økt industriell deltakelse. Riksrevisjonen anbefaler at Olje- og energidepartementet sikrer langsiktig bruk av TCM gjennom blant annet å vurdere ytterligere tiltak for å redusere driftsutgiftene og motivere til bredere industriell deltakelse. Flertallet slutter seg til dette og ser frem til oppdatert informasjon om arbeidet med å redusere driftsutgiftene på TCM i fremtidige budsjettproposisjoner.

Komiteen viser til at Teknologisenteret skal bidra til teknologiutvikling for økt global utbredelse av anlegg for CO₂-fangst. Formålet er å kvalifisere og teste teknologier, høste erfaringer og bidra til spredning av løsninger for fangst og lagring av CO₂. Komiteen viser til at to industrielle selskaper, A/S Norske Shell og Sasol New Energy Holdings Pty Ltd., deltar i TCM DA sammen med Gassnova og Statoil. Statens eierandel er 75,12 pst. Komiteen merker seg at to utenlandske kraftselskaper valgte å ikke videreføre samarbeidet etter planleggingsfasen, og at Olje- og energidepartementet og Gassnova ikke har fått med flere partnere som kunne ha styrket gjennomføringen og redusert statens risiko etter at Sasol kom inn på eiersiden i 2010. Etter komiteens vurdering er dette svært uheldig, siden kraftprodusenter burde ha en stor egeninteresse av å delta i prosjekter som TCM og derfor ha incentiver for å lykkes med etablering av teknologi for CO₂-fangst og lagring. Dessverre er dette ikke tilfellet i dag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne, merker seg at etter Riksrevisjonen oppfatning «er det en risiko for at TCM DAs betydelige gjeld og høye driftskostnader kan redusere industrielle aktørers interesse for å bidra med finansiering». Flertallet slutter seg til dette.

Komiteen viser til at TCM var beregnet til 4,2 mrd. kroner i St.prp. 38 (2008–2009). På investeringsstidspunktet ble TCM vurdert til 4,64 mrd. kroner. I Prop. 125 S (2009–2010) ble TCM oppjustert til 5,162 mrd. kroner. I Meld. St. 9 (2010–2011) som ble lagt frem 4. mars 2011, ble TCM oppgitt til å koste 5,2 mrd. kroner. Dette viser etter komiteens vurdering at prosjektereserven ikke reelt sett har inngått som en del av prosjektet og at departementet har overholdt informasjonsplikten til Stortinget etter hvert som prosjektet har blitt dyrere enn først antatt.

Komiteen understreker at Teknologisenteret på Mongstad i dag er verdens største senter for testing og utprøving av CO₂-fangstteknologier. Senteret gir et bidrag til utviklingen av en teknologi som vil

være avgjørende for å nå våre målsettinger i klimapolitikken.

Komiteen viser til nåværende statsråds kommentar til Riksrevisjonens påstand om redusert interesse ved TCM som følge av høyt kostnadsnivå. Tidligere statsråd Ola Borten Moe fremhever i sine kommentarer følgende:

«... prosjektet [er] bygget innenfor budsjettet partnerne var enige om ved investeringsbeslutning, inkludert prosjektereserven. For det andre gir ikke Gassnovas markedsvurderinger grunn til å anta at den økningen man har sett i driftsbudsjettet, skulle virke avskrekkende.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil også vise til at statsråd Tord Lien i sitt svar på komiteens spørsmål nr. 10, jf. brev av 19. november 2013, heller ikke fullt ut deler Riksrevisjonens kritikk. Disse medlemmer understreker behovet for å fortsette å utvikle TCM videre, med tanke på testing av flere teknologier. Disse medlemmer deler statsråd Tord Liens vurdering om at

«Teknologisenteret er et teknologiutviklingsanlegg og utfordringene man har støtt på er en viktig del av læringen av å teste ny og lite utprøvd teknologi i så stor skala.»

Disse medlemmer vil understreke behovet for å jobbe med kostnadsreduserende tiltak ved TCM.

Alternativer til Mongstad

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Stortinget, helt fra konsesjonen til kraftvarmeverket på Mongstad ble gitt og Gjennomføringsavtalen ble inngått i 2006, har bedt regjeringen om å få frem alternative prosjekter for fullskala CO₂-fangst og -lagring. Flertallet viser til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Gjennomføringsavtalen i 2007 ga regjeringen følgende instruks (Innst. S. nr. 205 (2006–2007)):

«Komiteen anmoder Regjeringen om å legge til rette for å få frem ytterligere prosjekter for CO₂-håndtering, hvor teknologiutvikling, demonstrasjon og kvalifisering av norsk teknologi kan starte raskt.»

Flertallet viser videre til Meld. St. 9 (2010–2011) Fullskala CO₂-håndtering, hvor det ble redegjort for at Gassnova skulle gjennomføre et utredningsarbeid hvor hensikten var å bidra til en bred og oppdatert kartlegging av mulighetsområdet for realisering av fullskala fangst og lagring av CO₂ utover prosjektet på Mongstad, den såkalte CCS-mulighets-

studien. Resultater fra dette arbeidet skulle inngå i regjeringens arbeid med klimameldingen, og regjeringens arbeid med CO₂-fangst og -lagring. Flertallet viser også til følgende merknader ved Stortingets behandling av meldingen (Innst. 295 S (2010–2011)):

«Komiteen imøteser det kartleggingsarbeidet som Gassnova nå skal gjøre, vedrørende mulige CO₂-renseprosjekter utover Mongstad. Komiteen mener dette kan gi muligheter for et større mangfold av aktiviteter innenfor dette viktige området. Komiteen forutsetter at dette innebærer mulighetene for å utvikle nye gasskraftverk med CO₂-rensing, så vel som rensing av eksisterende gasskraftverk og industriutslipp [...]

Den norske satsingen på teknologiutvikling på Mongstad, planlegging av transport og lagring av CO₂, forskning gjennom programmet CLIMIT og et aktivt internasjonalt arbeid og Gassnovas utredning av fullskala rensing utover Mongstad, vil stimulere til større bredde og flere aktører, og hvor summen av dette gjør at man potensielt kan realisere flere fullskala CO₂-renseprosjekter raskere.»

Flertallet vil peke på at arbeidet med CCS-mulighetsstudien ble forsinket, og derfor ikke inn gikk som en del av regjeringens arbeid med klimameldingen, slik regjeringen varslet i Meld. St. 9 (2010–2011). Flertallet viser til at Stortinget ved behandlingen av klimameldingen i 2012 ga regjeringen i oppdrag å utvide og slutføre CSS-mulighetsstudien slik at det skulle bli mulig å ta stilling til aktuelle prosjekter for fullskala CO₂-fangst og -lagring utover Mongstad. Flertallet viser til følgende merknader fra klimaforliket i 2012, jf. Innst. 390 S (2011–2012):

«Komiteen mener Norge bør ha ambisjon om å bidra til utvikling av løsninger for fangst og lagring av CO₂ fra industriutslipp. Komiteen viser i denne sammenheng til at CLIMIT-programmet har innvilget støtte til prosjekter innenfor industriutslipp. Komiteen viser videre til Gassnovas arbeid med å bidra til en bred og oppdatert kartlegging av mulighetsområdet for realisering av fullskala CO₂-håndtering. Komiteen mener Gassnovas utredning også bør analysere muligheten for et demonstrasjonsprosjekt for løsninger for fangst og lagring av CO₂ fra industrien.

Komiteen ser også med interesse på det betydelige arbeid som er foretatt på Svalbard for å se på hvordan et eventuelt nytt kullkraftverk i Longyearbyen også kan brukes som et demoprojekt for fangst og lagring av CO₂, og imøteser Gassnovas vurdering av dette prosjektet.

Komiteen imøteser Gassnovas utredning om mulighetsrommet for realisering av fullskala CO₂-håndtering før det tas stilling til enkeltprosjekter.

Komiteen mener Norge skal ha en ambisjon om å realisere minst ett fullskala anlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020.»

Flertallet konstaterer at regjeringen Stoltenberg II ikke på noe tidspunkt kom tilbake til Stortinget med en utredning av alternative prosjekter for fullskala CO₂-fangst og -lagring utover Mongstad. Dette til tross for gjentatte anmodninger fra Stortinget om å gjennomføre en slik utredning i årene fra 2007–2013. Flertallet viser til at Stortingets ambisjon om å realisere minst ett fullskala anlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020, var basert på forutsetningen om at en slik utredning skulle gjennomføres og forelegges Stortinget så raskt som mulig.

Flertallet viser til at daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe, parallelt med beslutningen om å stanse Mongstad-prosjektet i oktober 2013, også valgte å stanse arbeidet med CCS-mulighetsstudien. Ifølge en artikkel i Teknisk Ukeblad 12. oktober 2013 hadde Gassnova da fremforhandlet avtaler med tre aktører for gjennomføring av mulighetsstudier for fullskala fangst og lagring av CO₂. Ett av disse prosjektene innebar rensing av CO₂-utslipp fra Norcem's allerede eksisterende sementfabrikk i Brevik. Ifølge Teknisk Ukeblad ba daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe Gassnova om å vente med signeringen av kontraktene. På en pressekonferanse torsdag 10. oktober 2013 begrunnet Borten Moe utsettelsen slik:

«Vi har bedt Gassnova gå en runde til på alle punktslipp i Norge for å få en så bred og vid prosjektportefølje som overhodet mulig [...] Min personlige anbefaling er å ta ett skritt tilbake, starter på nytt og sørger for å få et så bredt tilfang av prosjekter som mulig.» (Teknisk Ukeblad 12. oktober 2013)

Flertallet viser til at nåværende olje- og energiminister Tord Lien fulgte opp sin forgjengers klare anbefaling og avlyste anbudskonkurransen om mulighetsstudier 7. november 2013.

Flertallet hadde forventet at den avgåtte regjeringen fulgte opp arbeidet med alternative prosjekter for fullskala CO₂-fangst og -lagring i tråd med Stortingets anmodninger senest i klimaforliket i 2012, slik at Stortingets mål om å realisere minst ett fullskala anlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020 kunne være mulig å nå. Flertallet konstaterer at nåværende regjeringens muligheter og forutsetninger for å realisere dette målet nå vil bli svært vanskelig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den tidligere regjeringen i Meld. St. 9 (2010–2011) startet kartleggingen av alternative lokaliseringer av CCS-prosjekter utover Mongstad. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Stoltenberg II i Prop. 1 S (2013–2014)

foreslo et program for fangst og -lagring av CO₂ med mål om ett fullskala anlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020.

Terminering av fullskalaprojektet

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til komiteens høring med tidligere statsminister Jens Stoltenberg 20. januar 2014, hvor han begrunnet avslutningen av fullskalaprojektet på Mongstad på følgende måte:

«Det er flere grunner til at vi valgte å ikke gå videre med rensing av utslippene fra kraftvarmeverket på Mongstad. For det første ville kostnadene bli vesentlig større enn tidligere anslått. Da prosjektet første gang ble lansert, tilsa foreløpige usikre grove anslag at det ville koste rundt 5. mrd. kr. Nå er anslagene nærmere 25 mrd. kr.

For det andre er utslippene fra anlegget vesentlig lavere enn tidligere anslått. Opprinnelig var utslippene om lag én million tonn CO₂ per år. Nå er utslippene om lag en halv million tonn CO₂ per år. Det vil si at mens kostnadene er femdoblet, er utslippene halvert. Det betyr at miljøgevinsten sett i forhold til kostnadene er blitt kraftig redusert.»

Flertallet konstaterer at informasjon som fremkom blant annet fra Gassnova i løpet av komiteens videre høringer, avslørte store svakheter i Stoltenbergs forklaring, spesielt når det gjelder kostnader. Tidligere styreleder Johan Nic. Vold uttalte i den samme høringen 20. januar 2014 følgende:

«Jeg tror det er riktig å minne om at det i den såkalte masterplanen kom fram – som vi har hørt før – en totalvurdering av det bredeste prosjektet som kunne gjøres. Det fikk dette anslaget på 20-25 mrd. kr. Det var ekstremt høyt i forhold til andre typer prosjekter som vi hadde kunnskap om på den tiden. Det førte til en arbeidsprosess, en samordning og en strømlinjeforming av prosjektet, hvor man gikk tilbake til forpliktelsene som Statoil hadde fått i utslippstillatelsen. Dermed forsvant i realiteten de 25 mrd. kr, etter mitt syn. Nå er jo noe av dette etter min tid, men de forsvant. Vi vet egentlig ennå ikke hva den endelige kostnaden skulle være, for nå var det et arbeid frem mot 2014, den såkalte DG2, hvor man skulle få det første nye budsjettanslag, og mot 2016, da man skulle treffe en beslutning. Men disse tallene har vi jo ikke – bare for å oppklare når det gjelder de 25 mrd. kr.»

Flertallet viser også til nåværende styreleder i Gassnova Tore Amundsens videre oppfølging av Johan Nic. Vold i høringen, hvor han uttalte:

«Man vet ikke i dag hva CO₂-håndtering på kraftvarmeverket ville komme til å koste. [...] Kostnadene ved det anlegget man til slutt prosjekterte, måtte vi gå ut fra ville bli lavere enn de 20-25 mrd. kr. Til sammenlikning kan det være interessant å vise til

Gassnovas prosjektering av Kårstø. Kårstø er et gasskraftverk med et utslipp på 1 million tonn CO₂ per år, når det går – kraftverket har jo stått stille noen år. Gassnovas anslag for Kårstø var på ca. 10 mrd. kr.»

Flertallet konstaterer at tidligere statsminister Jens Stoltenberg i komiteens høring, som begrunnelse for regjeringens beslutning om å stanse fullskala-anlegget på Mongstad, opererte med kostnadsanslag som ifølge statens eget selskap Gassnova ikke lenger eksisterer. Beløpet på 25 mrd. kroner, som Stoltenberg viste til, kom først på banen som et grovt anslag for en prosjektdesign fra Statoils masterplan i 2009. Da inkluderte beløpet CO₂-fangst fra kraftvarmeverkets to turbiner og fra krakkeren på raffineriet, til sammen mer enn 2 millioner tonn CO₂. I Meld. St. 9 (2010–2011) var prislappen fremdeles den samme, men innholdet endret til nedskalert CO₂-fangstanlegg samt kostnader til lagring.

Flertallet konstaterer at regjeringen valgte å stanse fullskalaprojektet kun få måneder før DG2, hvor man ville fått et nytt og oppdatert kostnadsanslag basert på den prosjektdesignen man da jobbet med, et kostnadsanslag det er grunn til å tro ville vært langt lavere enn det Jens Stoltenberg opererte med i høringen. Flertallet har merket seg at regjeringen valgte å ikke involvere Gassnova i beslutningen om å stanse fullskalaprojektet. Flertallet viser til at nåværende styreleder i Gassnova, Einar Steensnæs, i komiteens høring 20. januar 2014, på spørsmål fra Per Olaf Lundteigen (SP), bekreftet at Gassnova aldri ble spurt av departementet om hvorvidt de nå skulle terminere fullskala Mongstad eller om det burde fortsette.

Flertallet har merket seg den felles pressemeldingen fra daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe og daværende miljøvernminister Bård Vegar Solhjell 20. september 2013, hvor nyheten om skrinleggingen av fullskala på Mongstad ble offentliggjort. Pressemeldingen innledes med følgende avsnitt:

«Fangst og lagring av CO₂ er en sentral del av regjeringens klimasatsing. For å styrke satsingen legges nå arbeidet med CO₂-håndtering om. Fullskala CO₂-fangst på Mongstad avvikes og erstattes av et program for fangst og lagring av CO₂.»

Videre står det:

«Fangst og lagring av CO₂ er avgjørende for å nå togradersmålet. Vi har gjort betydelige framskritt for å utvikle nødvendig teknologi. Regjeringen forsterker nå denne satsingen. Målet om et fullskala-anlegg for CO₂-fangst i Norge står fast. Samtidig har Regjeringen etter nøye vurdering konkludert med at risikoen knyttet til Mongstad-anlegget blir for stor. Arbeidet med fullskala-anlegget der blir derfor avvirket, sier olje- og energiminister Ola Borten Moe.

- Vi står nå ved et veiskille der vi må vurdere om fullskalaprojektet bør videreføres på Mongstad. Regjeringen har kommet til at det er bedre å åpne for andre mulige prosjekter som kan realiseres innen 2020, slik klimaforliket legger opp til. Staten skal fortsatt sikre økonomiske rammevilkår for gjennomføring av minst ett fullskala CO₂-håndteringsprosjekt i Norge. Erfaringene fra Mongstad har gitt oss verdifull kunnskap som kan benyttes andre steder, sier miljøvernminister Bård Vegar Solhjell.»

Flertallet viser til komiteens høring 4. februar 2014, hvor tidligere miljøvernminister Bård Vegar Solhjell ble utfordret på hvorvidt pressemeldingen ga et sant og riktig bilde av situasjonen. Solhjell svarte følgende:

«Eg vil seie at på det tidspunktet – og no – var mi vurdering, som eg har sagt, at sjansen for å lukkast med eit fullskalaprojekt innan 2020 og kome vidare med den norske CCS-satsinga ville auke viss vi la om strategien, etablerte ein strategi der vi forsøkte på eit anna anlegg eller metodar, finne eit anlegg i Noreg som vi kan ha fullskala på og styrkje nokre andre sider ved den satsinga [...]

Og så styrkar vi satsinga på CCS på ulike måtar ved å styrkje testsenteret – økonomisk og på andre måtar – og ved å styrkje det forskningsprogrammet som heiter CLIMIT.»

Flertallet viser vidare til Solhjells svar da han i høringen ble spurt hvilke alternative prosjekter han og regjeringen hadde i tankene da beslutningen ble tatt om å stanse fullskala på Mongstad. Solhjell svarte:

«Det vil eg ikkje gå inn i no. Det var heilt bevisst at vi ikkje la fram nokon prosjekt. Eg regnar med at alle her kjenner den Gassnova-studien som jobba med ulike prosjekt. No har eg skjønt at regjeringa heldigvis er i gang med å jobbe med ein ny strategi, og at vi vil få meir informasjon om det i samband med revidert nasjonalbudsjett – hvis eg skjønte det riktig frå noverande olje- og energiminister. Noe er det regjeringa som skal få legge fram det.»

Flertallet mener innholdet i pressemeldingen er sterkt misvisende, og egnet til å villedde leserne om de faktiske realiteter i saken. Flertallet konstaterer at regjeringen Stoltenberg IIs arbeid med fullskala CO₂-fangst og -lagring endte med fullstendig havari både på Mongstad, Kårstø og andre mulige lokaliteter, og at det ikke forelå et eneste konkret alternativt prosjekt for fullskala anlegg da regjeringen forlot kontorene. Flertallet mener de to nå avgåtte statsrådenes forsøk på å fremstille den endelige skrinleggingen av fullskalaanlegget på Mongstad som en styrking av satsingen på fangst og -lagring av CO₂, er kritikkverdig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk

Venstreparti viser til at det siste kostnadsestimatet fra prosjektet var på 20–25 mrd. kroner, og at en vesentlig del av disse kostnadene skyldtes ombygging av raffineri og kraftvarmeverk, og kostnader knyttet til lagring av CO₂ (herunder boring på sokkel).

Disse medlemmer viser til regjeringen Stoltenbergs forslag om å stanse arbeidet med fangst og lagring av kraftvarmeverkets CO₂ utslipp, og forslaget om alternativ organisering og satsing på fangst og lagring av CO₂ i Norge. I Prop. 1 S (2013–2014) skriver regjeringen Stoltenberg:

«Arbeidet med fullskalaprojektet står no ved eit vegskil. Planlegginga av Mongstad fullskala har fram til no i stor grad vært av generell karakter og har bidrege til å utrede og kvalifisere kva teknologi som er mogleg å bruke. Prosjektet går frå 2014 over i ein ny fase og blir meir spesifikt retta mot detaljprosjektering. Det inneber at arbeidet vil ha mindre overføringsverdi til andre prosjekt.

Planleggingsarbeidet har vist at det er spesielt krevjande å bygge eit CO₂-håndteringsanlegg på Mongstad. Det medfører auka teknisk risiko og særskilt høge kostnader for deler som ikkje er knytte til sjølv fangstanlegget. Kraftvarmeverket går berre for halv kapasitet samanlikna med kva som opphavleg vart lagt til grunn. Kombinert med høge kostnader for anlegget gir dette svært høge kostnader per tonn reinsa CO₂. I tillegg er det usikkert kor mange år det er økonomisk grunnlag for å drive raffineriet på Mongstad og dermed kor lang brukstid eit fangstanlegg vil kunne få.

Regjeringa har beslutta avslutte arbeidet med planlegging av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Regjeringa vil framleis prioritere CO₂-håndtering som eit nødvendig klimatiltak for å nå togradersmålet og vil intensivere satsinga på andre tiltak for å utvikle teknologiar for CO₂-fangst og -lagring.

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) står sentralt i satsinger på fangst og lagring av CO₂. Målet med teknologisenteret er å skape ein arena for målretta utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. I tillegg

er det eit mål å bidra til spreiding av kunnskap og erfaringar internasjonalt slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduserast, og å medverke til å auke aksepten for CO₂-håndtering som eit viktig klimatiltak. TCM vart offisielt opna i mai 2012. Gassnova arbeider med planar for korleis ein kan nytte og vidareutvikle TCM på ein best mogleg måte.

Utover satsinga på Mongstad spelar også CLIMIT-programmet for forskning, utvikling og demonstrasjon ei viktig rolle i statens arbeid med CO₂-håndtering, jf. kap. 8.3.4. Regjeringa vil styrke CLIMIT-programmet.

I Meld. St. 9 (2010–2011) vart det varsla at Gassnova skulle utføre ei brei og oppdatert kartlegging av CO₂-håndteringsprosjekt utover Mongstad.

I desember 2012 la Gassnova fram ein statusrapport for dette arbeidet. Ein tek sikte på at endeleg rapport vil bli lagt fram i løpet av 2014.

Regjeringa foreslår å etablere eit CO₂-håndteringsprogram for utvikling av fullskala CO₂-handte-

ringsprosjekt i Noreg. Regjeringa vil komme attende om korleis eit slikt program skal innrettast.

Oljedirektoratet ferdigstilte i 2011 eit CO₂-lagringsatlas for Nordsjøen og i starten av 2013 vart det presentert eit CO₂-lagringsatlas for Norskehavet. Det går føre eit arbeid med å kartleggje lagringspotensialet i aktuelle område i Barentshavet.

I tillegg vart det sett i gang eit arbeid for å vurdere potensialet ved bruk av CO₂ for å auke oljeutvinnin- ga.

Olje- og energidepartementet har sidan 2008 leia arbeidet med oppfølginga av handlingsplanen for å fremje utvikling og bruk av CO₂-handtering interna- sjonalt. Dette arbeidet har òg i 2012 vore høgt priori- tert frå departementet si side. Målsetjinga for arbei- det er å få aksept for fangst og lagring av CO₂ som eit viktig klimatiltak og etablere ei brei forståing for re- duksjonspotensialet som følgjer

av teknologien, og å medverke til at teknologien blir teken i bruk utanfor Noreg. Noreg har med Sleip- ner- og Snøhvit-prosjekta viktig erfaring med lagring av CO₂.

Det er oppretta ei rekkje regionale og internasjo- nale samarbeid der Noreg ved Olje- og energidepar- tementet deltek. Mellom anna deltek departementet i North Sea Basin Task Force, Carbon Sequestration Leadership Forum, The 4-Kingdom Initiative, og Det globale CCS-instituttet (GCCSI). Vidare samarbei- der Noreg tett med EU og deltek i ei rekkje av EUs organ og fora, retta mot mellom anna utvikling av rammer og regelverk for sikker fangst og lagring av CO₂ i tillegg til generelt å fremje CO₂-handtering som eit nødvendig klimatiltak.»

Disse medlemmer viser til at det tidlig i pro- sessen ble avklart at det ikke er betalingsvilje på norsk sokkel til å bruke fanget CO₂ som trykkstøtte i IOR-prosjekter. Dette er en vesentlig forskjell på Mongstad-prosjektet og andre internasjonale pro- sjekter som ble nevnt i høringen. Tilstedeværelsen av et marked for den fangede CO₂ en endrer kostnads- bildet for prosjektene betydelig.

Åpenhet og innsyn

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, har merket seg at det har vært vanskelig å få innsyn og oversikt over sakskomplekset. Flertallet er klar over at en del av prosjektet inneholder kommersiell, konfidensiell informasjon som det ikke er ønskelig tilflyter offentligheten. I saker med så stor offentlig interesse og som koster så mye, vil flertallet likevel understreke at offentlighet og åpenhet er ekstra viktig og at staten må bestrebe seg på mest mulig offentlighet.

Flertallet viser til at informasjonen om statens kostnader har vært tilgjengelige, men at tallene ikke har vært gjennomsluttede og etterprøvbare. Flertallet konstaterer i den forbindelse at det helt frem til komiteens siste høring verserte usikkerhet rundt

kostnadsestimatet på 20–25 mrd. kroner. Denne sum- men kom først opp i Statoils masterplan i 2009, og har helt frem til prosjektets avslutning i 2013 vært det gjeldende kostnadsestimatet. Flertallet merker seg imidlertid at de faktiske tiltakene som det er beregnet for i estimatet har endret seg over tid, slik at krakker, én eller to gassturbiner og lagring, på ulike tidspunkt har vært ute eller inne av kostnadsestima- tet.

Flertallet mener større åpenhet og klarhet rundt slike elementære deler av så omfattende og tek- nisk kompliserte prosjektet er avgjørende for at Stor- tinget skal kunne føre kontroll med fremdriften. Dette gjelder særlig for et prosjekt med så stor offent- lig interesse, lansert som et tiltak for å rense Norges største næring for klimagasser. Flertallet mener det må kunne forventes at velgerne i større grad skal kunne følge med på den grunnleggende fremdriften, enn det som har vært tilfellet for arbeidet med fangst og lagring av CO₂ på Mongstad.

Flertallet mener derfor regjeringen burde gitt en mer realistisk omtale av prosjektets fremtid, etter at kostnadsestimatene på 25 mrd. kroner kom frem i Statoils masterplan i 2009. Prosjektet, og målsettin- gen om kutt i norske klimagassutslipp, ville vært tjent med at man fikk en reell debatt om hvordan kostna- dene kunne bringes vesentlig ned, og at beslutninger om prosjektets fremtid ble fattet tidligere.

Flertallet viser også til at det ikke har vært noen uavhengig kvalitetssikring av estimer og pla- ner. Flertallet mener det burde vært en langt større åpenhet fra Olje- og energidepartementet og Gassnova for å sørge for en kvalitetssikring.

Flertallet stiller spørsmål ved om den reelle beslutningen om skrinleggingen av Mongstad-pro- sjektet var tatt før revidert budsjett 2013. I revidert budsjett 2013 varslet den nå avgåtte regjeringen Stor- tinget at de ville avsette mer penger til fullskalapro- sjektet. Det vises til Prop. 149 S (2012–2013) kap. 1833 CO₂-håndtering, Post 21 Spesielle driftsutgif- ter, hvor det står:

«På denne bakgrunn foreslås midlene til fullska- laprosjektet økt med netto 35 mill. kroner, fra 806 mill. kroner til 841 mill. kroner i 2013.»

Flertallet viser videre til Innst. S. nr. 210 (2002–2003) hvor en enstemmig kontroll- og konsti- tusjonskomité fastslo følgende om opplysningsplik- ten:

«Komiteen vil hevde at regjeringen må ha plikt til å la alvorlige faglige motforestillinger fremgå av saken selv om disse er i strid med regjeringens for- slag. Videre må regjeringen ha ansvar for å opplyse om usikkerhet opplysninger er beheftet med.»

og

«Komiteen vil også understreke regjeringens plikt til å legge fram viktige opplysninger som kommer den i hende etter at saken er fremmet for Stortinget.»

Flertallet vil bemerke at verken tidligere statsminister Jens Stoltenberg eller de tidligere statsrådene som møtte i komiteens høringer, har frembrakt opplysninger som kunne avkrefte at regjeringen reelt hadde bestemt seg for å avslutte fullskalaprojektet på Mongstad på et tidligere tidspunkt enn i september 2013. Dette, sammenholdt med at det ikke har kommet nye fakta om selve projektet etter revidert budsjett 2013, stiller spørsmål ved tidspunktet for den reelle beslutningen til den avgåtte regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser også til Innst. S. nr. 210 (2002–2003), et mer fullstendig sitat:

«Etter komiteens oppfatning kan det være riktig å skille mellom ulike typer informasjon. Relevante faktaopplysninger bør klart omfattes av opplysningsplikten, mens interne politiske overveielser som for eksempel indre overveielser eller eventuell uenighet i regjeringen, ikke bør det. Komiteen vil hevde at regjeringen må ha plikt til å la alvorlige faglige motforestillinger fremgå av saken selv om disse er i strid med regjeringens forslag. Videre må regjeringen ha ansvar for å opplyse om usikkerhet opplysninger er beheftet med.

Komiteen har forståelse for at det fra tid til annen kan være vanskelig å fastslå om Stortinget i den enkelte sak har fått tilstrekkelig informasjon fra regjeringen.»

Disse medlemmer mener daværende kontroll- og konstitusjonskomité gjorde et fornuftig skille med hensyn til opplysningsplikt. I Innst. S. nr. 210 (2002–2003) presiseres det at interne politiske overveielser ikke bør omfattes av opplysningsplikten. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til at flere av komiteens medlemmer under høringen hadde andre oppfatninger om hvilke opplysninger som bør tilflyte Stortinget. I høringen 20. januar 2013 ble tidligere statsminister Jens Stoltenberg spurt om når beslutningen om å stanse fullskalaprojektet ble fattet. Stoltenberg sa følgende:

«Jeg kommer ikke til å redegjøre for hva de enkelte statsråder og statsministeren har ment i ulike diskusjoner i regjeringen, men det har vært vurderinger gjennom flere år – helt åpenbart – av om det var riktig å gå videre med projektet, endre projektet, og hvilke deler av projektet det var viktig å gå videre med,...

Stoltenberg sa også:

«...det jeg mener er at Stortinget og kontrollkomiteen har krav på å få vite hva som var regjeringens

beslutning, og alle statsrådene stilte seg bak den. Jeg tror det er veldig viktig at kontrollkomiteen er opptatt av ryddighet når det gjelder konstitusjonelle forhold, og det er ikke slik at de ulike statsråder, eller statsministeren, er privatpraktiserende; de stiller seg bak de beslutninger som regjeringen har fattet, og regjeringen har fattet både de beslutninger vi gjorde i revidert, og de beslutninger vi gjorde i 2014-budsjettet. Og det er først i 2014-budsjettet at vi begynner å få store utgifter knyttet til selve renseanlegget.»

Disse medlemmer viser videre til at også Ola Borten Moe under høringen 23. januar 2014 ble spurt om tidspunktet for beslutningen om å avslutte fullskalaprojektet. Han svarte:

«Jeg har ikke noe annet syn på dette enn det som er og har vært regjeringens politikk. Ambisjonen var å få til dette, det var min jobb fram til regjeringen bestemte seg for å terminere arbeidet i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.»

Borten Moe sa også:

«...Hvem som mente hva når, er uinteressant. Regjeringen bestemte seg for å avslutte dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2014. Da beslutningen ble fattet, ble norsk offentlighet og Stortinget informert om den beslutningen.»

På spørsmål om sitt ansvar overfor kontroll- og konstitusjonskomiteen, svarte Borten Moe som følger:

«.. mitt ansvar overfor kontrollkomiteen og Stortinget er å fronte det som er regjeringens politikk og regjeringens beslutninger. Dette var regjeringens politikk og dette var regjeringens beslutninger, og det er også mitt ansvar overfor Stortinget og denne komiteen. Det andre ville vært et eklatant brudd med det som har vært vanlig praksis, og det som jeg vil formode vil fortsette å være vanlig praksis i framtiden. Jeg vil anta at ingen mener at intern saksbehandling i regjeringen heretter skal foregå i all offentlighet.»

På spørsmål om hva som utløser informasjonsplikten til Stortinget, sa Borten Moe:

«Stortinget har rett på løpende oppdatering knyttet til det som er faktagrunnlaget i de ulike sakene. Jeg vil hevde at det ikke er noen andre saker som jeg har jobbet med, som det er brukt like mye energi på å informere Stortinget om, som det vi har gjort løpende med Mongstad-saken. Det er gjort i alle statsbudsjetter, det er gjort i alle reviderte nasjonalbudsjetter, og det er sågar lagt fram en egen stortingsmelding om saken så sent som våren 2011, altså for tre år siden.»

Disse medlemmer legger til grunn at interne drøftinger i regjeringen heller ikke i fremtiden skal legges frem for Stortinget.

Disse medlemmer viser til at skrinleggingen av arbeidet med fangst og lagring av CO₂ fra kraftvarmeverket på Mongstad var et budsjettvedtak med

virkning fra statsbudsjettet for 2014. Disse medlemmer mener derfor det riktige tidspunktet for informasjon til Stortinget var i proposisjonen om statsbudsjettet 2014. Disse medlemmer understreker at praksisen med å informere Stortinget om budsjettvedtak i proposisjonen for budsjettet er en godt etablert praksis i norsk politikk.

Disse medlemmer finner at regjeringen Stoltenberg II i sitt arbeid med fullskala CO₂-fangst og -lagring ved Mongstad-anlegget har overholdt sin opplysningsplikt overfor Stortinget, og at regjeringens arbeid var i tråd med Stortingets vedtak.

Veien videre – mål om fullskala anlegg innen 2020

Komiteen mener at selv om prosjektet var komplekst, var de opprinnelige målene for gjennomføring av fullskala karbonfangst og -lagring på Mongstad realistiske.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, konstaterer at Stortingets opprinnelige målsetting om fullskala fangst og lagring av CO₂ på Mongstad, kjent som «månelandingen», ikke er blitt gjennomført. Et prosjekt som var forespeilet å fange og lagre opp mot to millioner tonn CO₂ per år, har ikke lyktes med å fange og lagre noe CO₂ overhodet.

Flertallet vil understreke at andre prosjekter for fangst og lagring av CO₂ som er blitt bygd eller er under bygging, har vist at det er fullt mulig å gjennomføre bygging av fullskala anlegg. Teknologien er tilgjengelig, og etter flertallets mening ville det også vært mulig å bygge et slikt anlegg på Mongstad i de åtte årene fra avtalen ble inngått i 2006 og fram til 2014. Flertallet mener også det er mulig å gjennomføre et slikt prosjekt på en raffineritomt.

Flertallet viser blant annet til Boundary Dam i Canada som er et anlegg for fullskala fangst og lagring av CO₂ på et kullkraftverk, som vil fange og lagre rundt en million tonn CO₂ per år. Flertallet viser til at anleggsstart var i april 2011 og at anlegget er i testfase for oppstart nå. Dette prosjektet er planlagt og bygget ferdig på ca. fem år, inkludert tre års byggetid. Kostnadene for dette prosjektet er ca. 3,4 mrd. norske kroner for fangstanlegget. Flertallet merker seg at dette bygges på et kullkraftverk i drift.

Flertallet viser videre til Port Arthur-raffineriet i Texas, USA, der det er bygget et fangstanlegg på én million tonn CO₂ per år fra en utslippskilde på raffineriet. Anlegget ble satt i drift i januar 2013, etter en byggeperiode på ca. ett og et halvt år. Total kostnad for anlegget er USD 384 millioner.

Flertallet viser også til prosjektet Quest på raffineriet Scotford Upgrader. Her fanges 1,2 millio-

ner tonn CO₂ fra en stor utslippskilde på raffineriet. Byggestart var september 2012, og prosjektet er forventet å være ferdig i 2015. Totalkostnaden for prosjektet er 7,25 mrd. norske kroner.

Flertallet er klar over at ingen av disse prosjektene er identiske med Mongstad. Eksemplene viser likevel at både bygging av fullskala fangstanlegg fra røykgass fra kraftverk og på raffineritomt er fullt mulig. Flertallet kan dermed ikke se at det er noe som kan sies å være så spesielt for Mongstad at det ikke skulle være mulig å gjennomføre fullskala anlegg for fangst og lagring av CO₂ der i løpet av åtte år. Flertallet kan heller ikke se at det er kommet fram informasjon under høringen som underbygger et slikt standpunkt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har imidlertid merket seg at det fortsatt er et fåtall prosjekter som er bygget og at ingen av disse er i Europa. Utviklingen internasjonalt har gått senere enn man forutså før finanskrisen inntraff. Dette flertallet vil påpeke at på et såpass tidlig stadium i utvikling og bruk av CCS må hvert prosjekt vurderes som unikt.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Sundvolden-erklæringen hvor regjeringen vil «satse bredt på å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂ og ha en ambisjon om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂ fangst innen 2020». Denne målsettingen ligger fast.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne minner om at de samlede investeringene i norsk petroleumsvirksomhet i perioden 2006–2013 beløp seg til 1 119 mrd. kroner, og at kostnadene med statens satsing på fangst og lagring av CO₂ bør ses i lys av dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, merker seg også at Statoils vurdering om fremtiden til Mongstad-raffineriet, som dannet grunnlaget for hele «månelandingsprosjektet», har vist seg å ta feil på flere punkter. Gasskraftverket har stort sett gått for halv maskin, og det er usikkert hvor lenge raffineriet vil kunne drives videre.

Komiteen merker seg at Riksrevisjonen mener en avklaring av juridisk og organisatorisk rammeverk

for transport og lagring av CO₂ er en forutsetning for å få på plass et fullskala fangst- og lagringsprosjekt. Riksrevisjonen anbefaler at Olje- og energidepartementet styrker arbeidet med å få på plass juridiske og kommersielle rammebetingelser for transport og lagring av CO₂. Komiteen er enig i dette og forventer at departementet følger opp denne anbefalingen.

Komiteen mener at selv om Stortinget har sluttet seg til regjeringens forslag om å skrinlegge Mongstad-prosjektet, er en styrking av statlig arbeid med kostnadskontroll og effektiv fremdrift for eventuelle nye prosjekter, avgjørende.

Komiteen mener det er en viktig oppgave for Norge å bidra til å redusere kostnader knyttet til fangst og lagring av CO₂ fra industri og fossil kraftproduksjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, slutter seg til Riksrevisjonens anbefalinger til Olje- og energidepartementet.

Flertallet vil påpeke at det er viktig med realistisk tilnærming i store prosjekter og at en må være åpen for alternativer.

Flertallet mener man burde hatt en annen prosess for utvelgelse av fullskala renseanlegg i Norge.

Flertallet viser til sine merknader i innstillingen og vil på bakgrunn av disse fremme følgende forslag til kritikkvedtak:

«Stortinget finner den tidligere regjeringens arbeid med fullskala CO₂-fangst og -lagring ved Mongstad-anlegget kritikkverdig.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Riksrevisjonens undersøkelse og til tidligere statsråds kommentarer til rapporten, og til nåværende statsråds svar på komiteens spørsmål i saken.

Fangst og lagring av CO₂ er avgjørende i klimapolitikken

Teknologi for fangst og lagring av CO₂ fra store punktutslippskilder er av avgjørende betydning for å nå målene i klimapolitikken. Slik teknologi blir trukket fram av blant annet Det internasjonale energibyrået (IEA) som den viktigste enkeltteknologien for å løse klimaproblemet. Disse medlemmer mener derfor Norges innsats for å utvikle slik teknologi med rette har vært en sentral del av Norges klimapolitikk. Disse medlemmer er av den oppfatning at det vil være nærmest umulig å nå togradersmålet dersom teknologi for å fange og lagre CO₂ fra punktutslipp

ikke utvikles og tilgjengeliggjøres på en slik måte at den kan spres i mange land.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at etter at Riksrevisjonen sluttførte sin rapport, har to regjeringer og et samlet storting stoppet bygging av CCS-anlegget. Dette faktum viser at Mongstad-prosjektet ikke har vært vellykket. Riksrevisjonens gjennomgang og komiteens høringer har bekreftet at Mongstad-prosjektet var satt opp slik at det var vanskelig å lykkes. Dette medlem mener at verken avtalestruktur, insentiver eller nøkkelaktører fungerte etter hensikten.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti påpeker at det sentrale likevel er at Mongstad-prosjektet ikke må skape varige negative holdninger til karbonfangst og -lagring, CCS. Disse medlemmer mener CCS er den viktigste muliggjørende teknologi for å redusere utslipp av CO₂ når en forbrenner fossilt karbon.

Disse medlemmer viser til at høringene har illustrert at USA, Canada og Storbritannia leder an, og mener det ikke er noen grunn til at ikke også Norge skal ta sin plass i gruppen av ledende land for CCS.

Disse medlemmer viser også til at det er bygget opp kompetanse av internasjonal standard i Norge som et resultat av satsingen på CCS og ambisjonen om et fullskalaanlegg i Norge. Disse medlemmer understreker at det er viktig at skrinleggingen av CCS-prosjektet på Mongstad ikke fører til at denne viktige kompetansebasen forvitrer. Den strategi som regjeringen legger frem for utviklingen av CCS fremover, må sikre at dette formål ivaretas.

Disse medlemmer påpeker at det også er et politisk ansvar å sørge for at teknologisenteret på Mongstad, TCM, også fremover har et robust grunnlag for å være en attraktiv FoU-arena og at anleggets drift og resultater sikres for fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at et samlet storting har uttrykt støtte til at Norge skal gjennomføre prosjekter for å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂, til tross for at det er knyttet stor teknologisk og økonomisk risiko til slike industrielle teknologiutviklingsprosjekter, jf. blant annet klimaforliket i Stortinget i 2012, jf. Innst. 390 S (2011–2012).

Dersom de globale utslippene fortsetter å utvikle seg slik som i dag, kan den globale oppvarmingen bli på over fire grader i løpet av dette århundret. Det vil gi dramatiske og uoversiktlige konsekvenser. Disse medlemmer understreker at utslippsveksten i dag

for det meste skjer i de framvoksende økonomiene, og at spredning av teknologi og kompetanse til disse landene derfor bør være en vesentlig del av teknologitvillingen. I Meld. St. 9 (2010–2011) skrev regjeringen Stoltenberg følgende om hvor viktig det er at teknologi og kompetanse vi opparbeider oss kan spres til andre land og regioner:

«Fullskala CO₂-håndtering på Mongstad vil begrense de norske klimagassutslippene. Et like viktig mål for den norske teknologi- og kompetanseutviklingen er at den kommer til anvendelse også utenfor Norge. Først da vil man oppnå store reduksjoner av klimagassutslipp som følge av den norske satsingen.»

Disse medlemmer understreker at staten hadde to mål for arbeidet med fangst og lagring av CO₂ på Mongstad. For det første skulle staten bidra til utvikling av teknologi for fangst og lagring, og for det andre skulle utslippene fra kraftvarmeverket renses.

Disse medlemmer vil innledningsvis peke på, slik også komiteens høringer viste, at det aller meste av finansieringen har gått til utvikling av Teknologisenteret Mongstad (TCM), som nå er ferdig. Teknologisenteret er verdens største senter for testing og forbedring av teknologier for CO₂-fangst.

Disse medlemmer viser til at tidligere statsminister Jens Stoltenberg i den åpne høringen oppsummerte på denne måten:

«Det aller meste av pengene på Mongstad er brukt på teknologitvilling, både i selve teknologisenteret og når det gjelder teknologikvalifisering med tanke på rensaanlegget. Det gjør at Norge gjennom Mongstad gir betydelige bidrag til å løse verdens klimaproblemer. Som FNs klimapanel og også Stortinget understreker, er kanskje karbonfangst- og lagring den enkeltteknologien som er viktigst i kampen mot globale klimaendringer, og jeg er glad for at Norge på Mongstad er helt i front når det gjelder dette.

Så håper jeg satsingen fortsetter. Vi la opp til betydelig økt opptrapping i denne satsingen i statsbudsjettet for 2014. Noe av det er nå kuttet ut. Det beklager jeg, men jeg håper likevel det kommer ny og kraftfull satsing på karbonfangst og -lagring.

Så vil jeg avslutte med å si følgende: Jeg var på Mongstad da vi åpnet Teknologisenteret sommeren 2012. Det var en veldig sterk opplevelse, som gjorde inntrykk på meg. Det var mange mennesker der. Jeg så det store anlegget. Det framstår ikke som et lite laboratorium, men som en svær fabrikk, der man kan teste ulike typer teknologier og ulike typer gasser samtidig. Miljøorganisasjoner var der, bedrifter var der, internasjonale kunnskapsmiljøer var der og internasjonale selskaper var der. Jeg tror alle som var der den dagen, opplevde at det ble tatt et stort skritt i arbeidet mot de globale klimaendringene.

Jeg har også lyst til å si takk til alle menneskene i Statoil, alle menneskene i Gassnova, alle på Mongstad, alle på Teknologisenteret, alle som jobber i

CLIMIT, alle dem som jobber i mange forskningsmiljøer rundt omkring i Norge, som finansieres av disse pengene, og som er noen av verdens absolutt beste forskere, fagfolk, på utvikling av karbonfangstteknologi. Det har vært mye kritikk, mye støy, men opp i alt dette har de jobbet hver dag med å utvikle en teknologi som verden virkelig trenger, og der vi har bidratt vesentlig til å gjøre den teknologien mer tilgjengelig.

De skal vite at vi alle egentlig bør være ganske takknemlige for den jobben de gjør. Det er viktig at vi fortsetter å satse på dem, fordi kunnskap er avgjørende i så mange sammenhenger. Kunnskap og teknologi er avgjørende i kampen mot de globale klimaendringene. Der har Mongstad gjort oss til en ledende nasjon, og jeg er glad for at et samlet storting gang på gang har understreket dette, og jeg ønsker at vi fortsatt kan satse på Mongstad og utvikle en teknologi som er viktig i det internasjonale klimaarbeidet.»

Disse medlemmer slutter seg til Stoltenbergs betraktninger.

Disse medlemmer vil trekke fram at Stortinget er blitt jevnlig informert om utviklingen i statens prosjekter for fangst og lagring av CO₂.

Disse medlemmer peker på at Riksrevisjonens bemerkninger på flere punkter er kommentert og imøtegått av to olje- og energiministre. Både tidligere olje- og energiminister Ola Borten Moe i regjeringen Stoltenberg II og nåværende statsråd, Tord Lien i regjeringen Solberg, har kommentert Riksrevisjonens bemerkninger.

Disse medlemmer viser til at kompleksiteten i gjennomføring av prosjektene for fangst og lagring av CO₂ er stor, og at dette ble presentert for Stortinget ved flere anledninger. Disse medlemmer viser til at det var Stortingets vurdering at selv om usikkerheten var høy, gjorde klimautfordringens størrelse og den potensielle verdien ved teknologien det riktig å satse. Disse medlemmer er av den oppfatning at en forutsetning for å lykkes i klimapolitikken er å sette djerpe mål og være villig til å ta risiko for å utvikle teknologi som kan bidra til å løse problemet.

Disse medlemmer viser til nåværende statsråds kommentar til Riksrevisjonens påstand om redusert interesse ved TCM som følge av høyt kostnadsnivå. Tidligere statsråd Ola Borten Moe fremhever i sine kommentarer følgende:

«... prosjektet [er] bygget innenfor budsjettet partnerne var enige om ved investeringsbeslutning, inkludert prosjekterserven. For det andre gir ikke Gassnovas markedsvurderinger grunn til å anta at den økningen man har sett i driftsbudsjettet, skulle virke avskrekkende.»

Disse medlemmer vil også vise til at statsråd Tord Lien i sitt svar på komiteens spørsmål nr. 10, jf. brev av 19. november 2013, heller ikke fullt ut deler Riksrevisjonens kritikk. Disse medlemmer

understreker behovet for å fortsette å utvikle TCM videre, med tanke på testing av flere teknologier. Disse medlemmer deler statsråd Tord Liens vurdering:

«Teknologisenteret er et teknologiutviklingsanlegg og utfordringene man har støtt på er en viktig del av læringen av å teste ny og lite utprøvd teknologi i så stor skala.»

Disse medlemmer vil understreke behovet for å jobbe med kostnadsreducerende tiltak ved TCM.

Disse medlemmer mener det er en positiv verdi, og en demokratisk forutsetning, at Stortinget vedtar budsjettet på et så detaljert nivå som mulig, og at regjeringen må komme tilbake til Stortinget dersom kostnaden ved en investering overstiger det regjeringen først antok. Derfor anvendte ikke Olje- og energidepartementet prosjektreserven i budsjettet for TCM. Stortinget er blitt løpende orientert om kostnadsutviklingen i prosjektet.

Gjennomføringsavtalen mellom Statoil og staten ble inngått i 2006, og var et resultat av en forhandling mellom to parter. Tidligere statsråd Ola Borten Moe skriver i sitt svar til Riksrevisjonen: «... Gjennomføringsavtalens utforming adresserer usikkerheten og kompleksiteten ved gjennomføring av CO₂-håndtering på Mongstad». Han fremhevet videre at det ikke er grunnlag for å hevde at staten har gitt fra seg vesentlig styringsrett i prosjektene. Disse medlemmer viser til at avtalen reflekterer det resultat det var mulig å oppnå i forhandlingene. Disse medlemmer har merket seg at det verken i Riksrevisjonens rapport eller i komiteens høringer ble presentert en modell for hvordan avtalen skulle sett ut, gitt statens to målsettinger om å ruste opp raffineriet og utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂.

Disse medlemmer vil understreke at staten i slike prosjekter er helt avhengig av den industrielle kompetansen selskapene bringer inn. Det ville ikke vært hensiktsmessig eller mulig å bygge opp et Gassnova med parallell kompetanse med Statoil på industriell gjennomføring i slik skala. Kravet om enstemmighet fører til at verken Statoil eller staten kunne overkjøre den andre part i arbeidet. For arbeidet med Teknologisenteret var hver part ansvarlig for sin andel av investerings- og driftskostnadene.

Fangst og lagring av CO₂ bør fortsatt være en sentral del av klimapolitikken. Disse medlemmer mener det er viktig nå å lære av prosessen på Mongstad. Arbeidet med å systematisere og tilgjengeliggjøre all den kunnskapen som er opparbeidet, er svært viktig. Regjeringen Solberg har sagt de skal komme med en strategi om fangst og lagring av CO₂ i Norge. Disse medlemmer forutsetter at dette arbeidet prioriteres av regjeringen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fastslår at hvis klimamålene skal nås, må bruken av fossile energikilder innebære fangst og lagring av klimagasser. Virksomheten på norsk sokkel må gjøres renere gjennom utfasing av fossil energi til drift av olje- og gassproduksjonen. Dette medlem viser til at det ikke må tillates bygging av gasskraftverk uten fangst og lagring av CO₂, og eksisterende gasskraftverk må renses. Dette medlem viser til at det er nødvendig å etablere minst ett demonstrasjonsprosjekt for fangst og lagring av et stort CO₂-utslipp i industrien i løpet av denne stortingsperioden.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at Riksrevisjonens rapport og høringene feller en hard dom over det siste tiårets klimapolitiske flaggskip i Norge. Komiteens behandling har avdekket mangel på vilje og evne til å gjennomføre reelle kutt i norske utslipp av klimagasser. Disse medlemmer viser til at mange har uttrykt bekymring for at Mongstad-prosjektet skulle fungere som en utsettelse av mer grunnleggende krav om klimaansvar i norsk olje- og gassindustri. Disse medlemmer konstaterer at de som hevdet dette, ettertrykkelig har fått rett.

Disse medlemmer mener sviktende oppfølging av Stortingets intensjoner i arbeidet med fangst og lagring av CO₂ er svært alvorlig av flere grunner. Manglende fangst og lagring av klimagassutslipp på Mongstad gjør det vesentlig mer krevende å nå selv det beskjedne mål Stortingets klimaforlik satte om fem prosent kutt i norske klimagassutslipp i 2020 sammenliknet med 1990, jf. Innst. 390 S (2011–2012). I tillegg mener disse medlemmer det er grunn til å frykte at den mangelfulle gjennomføringen kan påvirke viljen til å gjennomføre de store og visjonære grepene som er helt avgjørende for å lykkes i klimapolitikken. Konsekvensen er at norsk klimapolitikk er satt mange år tilbake.

Disse medlemmer viser til at det haster med å redusere klimagassutslippene. FNs klimapanel har anbefalt at rike land innen 2020 må redusere sine utslipp med 40 prosent i forhold til 1990-nivå dersom en skal unngå en temperaturøkning på mer enn to grader. Det tilsier at det norske ambisjonsnivået om fem prosent kutt innen 2020 bør forsterkes vesentlig.

Disse medlemmer viser til at pålegg etter forurensningsloven i andre sammenhenger håndheves uten vesentlige åpninger for avvik og omkamp. Disse medlemmer ser ingen grunn til at utslippstillatelser for klimagassutslipp skal håndheves svakere enn andre industrielle utslipp. Det store gapet mellom norske utslippsmål for 2020 og dagens

utslippsnivå tilsier det motsatte, jf. Miljødirektoratets rapport av 7. mars 2014.

Disse medlemmer konstaterer videre at de industrielle aktørene som deltok i høringen, bekreftet at de nå er klare til å bygge fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂.

Erik Staurset fra Alstom Norge opplyste til komiteen:

«I dag er vi i stand til å bygge et fullskalaanlegg, med de erfaringene vi har.»

På spørsmål om de hadde kommersiell teknologi for å ta ut karbon av gassfyrte kraftverk, svarte Henrik Fleischer fra Sargas:

«Ja, vi begynte med den kullfyrte teknologien og er nå over på gassfyrte. Dette er Sargas' og General Electric's fellesbrosjyre (Fleischer viser fram en brosjyre) for et gasskraftverk med 90 pst. CO₂-fangst som General Electric nå selger rundt i verden. Så vi har begge – gass og kull – og kull blandet med biomasse.»

Valborg Lundegard fra Aker opplyste følgende til komiteen:

«Vi er nå klare til å levere en teknologilisenspakke til et fullskalaanlegg. Vi har demonstrert at vår teknologi fungerer i testsenteret på Mongstad. Vi har demonstrert med ulik føde, både for raffinering og for gasskraftverk. Vår del av innspill til et fullskalaanlegg er på plass. Vi leverte et tilbud i sommer.»

Disse medlemmer mener den klare tilbake-meldingen fra leverandørene av teknologi for fangst og lagring av CO₂, sammen med opplysningene som har tilfalt komiteen om fullskala prosjekter som er realisert andre steder i verden, står i sterk kontrast til regjeringens begrunnelse for utsettelse og terminering av fullskala CO₂-fangst og -lagring.

På denne bakgrunn slutter disse medlemmer seg ikke til en strategi for fangst og lagring av CO₂ der kjernen er en fortsatt uforpliktende satsing på teknologiutvikling. Derimot mener disse medlemmer at Mongstad-prosjektets havari tilsier at store og raske utslippskutt må være det overordnede målet for Norges videre strategi for fangst og lagring av CO₂.

Disse medlemmer minner om at myndighetene etter forurensningsloven skal utstede utslippstillatelser og stille teknologikrav for å regulere klimagassutslipp. Disse medlemmer mener Riksrevisjonens rapport og høringene viser at fangst og lag-

ring av CO₂ allerede er beste tilgjengelige teknologi, og at det nå er på høy tid at myndighetene stiller krav om fangst og lagring av CO₂ fra store industrielle punktutslipp.

Disse medlemmer konstaterer at dagens praksis, som dokumentert i tilfellet Mongstad, innebærer at store utslipp av forurensende klimagasser i realiteten er unntatt fra lovregulering. Disse medlemmer mener en slik praksis er sterkt kritikkverdig og forventer at den nye regjeringen endrer praksis på dette området.

Disse medlemmer understreker at alvoret i situasjonen gjør at staten bør være forberedt på å dekke betydelige kostnader for å installere fangst og lagring av CO₂ på store norske punktutslipp innen 2020, og til å utvikle systemer for lagring, under den klare forutsetning at målet er å kutte klimagassutslipp.

For øvrig mener disse medlemmer at det faktum at manglende utslippskutt på Mongstad ikke har blitt kompensert gjennom kutt andre steder, tilsier at dagens samlede virkemidler for å regulere utslipp er for svake. Disse medlemmer mener det er svært alvorlig i møte med vår tids største utfordring. Disse medlemmer forutsetter derfor at regjeringen snarest gjennomfører en grundig utredning av hensiktsmessigheten med en klimalov som forutsatt i klimaforliket i 2012, jf. Innst. 390 S (2011–2012).

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding til vedtak I fremmes av medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteens tilråding til vedtak II fremmes av en samlet komité.

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget finner den tidligere regjeringens arbeid med fullskala CO₂-fangst og -lagring ved Mongstad-anlegget kritikkverdig.

II

Dokument 3:14 (2012–2013) – om Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 27. mars 2014

Martin Kolberg

leder

Abid Q. Raja

Ordfører

Vedlegg 1

**Brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til Olje- og energidepartementet
v/statsråden, datert 19. november 2013**

Dokument 3:14 (2012-2013) Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering - spørsmål

Det vises til brev av 14. november i år der det ble opplyst at komiteen har besluttet å holde kontrollhøring i ovennevnte sak.

Som ledd i forberedelsene til kontrollhøringen, ønsker kontroll- og konstitusjonskomiteen å stille følgende spørsmål:

1. Hva er etter statsrådets vurdering hovedårsaken til at fullskalaprojektet på Mongstad ikke har vært mulig å gjennomføre?
2. Når ble beslutningen om å skrinlegge fullskalanlegget på Mongstad tatt – og hva har vært avgjørende i den forbindelse?
3. Det ble i begrenset grad definert entydige mål og frister for leveranser i fangstprosjektene. I hvilken grad mener statsråden at framdrift og resultater kunne vært bedre med klarere leveransekrav overfor Statoil?
4. Riksrevisjonen bemerker at det var få virkemidler for å sikre kostnadsstyring og framdrift i prosjektene. Statsrådets svar til Riksrevisjonen av 7. juni 2013 berører i liten grad dette. Hvilke forpliktelser og incentiver overfor Statoil ble fra departementets side prioritert for å sikre rask framdrift i karbonfangstprosjektet på Mongstad?
5. Det har i lengre tid versert ulike definisjoner av formålet med TCM Mongstad, fullskala fangstanlegg på Mongstad og tilsvarende planer for Kårstø. Riksrevisjonens rapport bekrefter dette. Slik statsråden ser det, har formålet med disse satsingene primært vært å utvikle ny teknologi, redusere norske CO₂-utslipp, redusere CO₂-utslipp fra Mongstad – eller har det vært andre formål?
6. I hvilken grad mener statsråden at andre hensyn enn målene om teknologiutvikling/ utslippsreduksjon har påvirket valg i prosjektet (for eksempel lokalisering, ønsket om å bygge kraftverk på Mongstad)?
7. Dersom formålet var å utvikle teknologi, hva var grunnen til at prosjektet ble organisert på denne måten, og ikke ble nærmere tilknyttet forskningsprogrammer og -institusjoner?
8. Statsråden hevder at kunnskap CCS-satsingen har opparbeidet, vil bidra til å redusere CCS-kostnader globalt. Hvilken kunnskap dreier det seg om, hvordan er dette dokumentert, og i hvilken grad er norske erfaringer fra fullskalanlegg på Mongstad overførbare til CO₂-fangst fra kull?
9. Riksrevisjonens rapport viser til at etablering av både TCM og fullskala anlegg inne på et raffineri i drift, bød på særlige komplikasjoner og kostnader. Hvor tidlig ble man klar over dette, og ble det vurdert å flytte anleggene? Hvordan vil dette forholdet påvirke eventuelt senere CCS-satsinger? Ble det på noe tidspunkt innhentet erfaringer fra utlandet når det gjaldt spørsmålet om lokalisering?
10. Hvordan vurderer statsråden fremtiden for test-senteret TCM, og hva vil han foreta seg for å redusere driftsutgiftene og motivere til bredere industriell deltakelse?
11. Hva vil statsråden foreta seg for å forbedre den samlede risikohåndteringen i statens arbeid med CO₂-håndtering?
12. Av Riksrevisjonens rapport kommer det frem at planlegging av fullskala CO₂-fangst på Mongstad og Kårstø med løsninger for transport og lagring, til sammen har kostet 1,9 mrd. kroner. Det bes om en detaljert oppstilling av bruken av disse midlene.
13. Det bes også om en oppdatert oversikt over pengebruken for fullskala-prosjektet i 2013, inkludert administrative kostnader for Gassnova og TCM.
14. Hva er de estimerte kostnadene ved å slutføre fullskalaprojektet – fra dags dato og frem til prosjektet er endelig avsluttet.
15. Det bes om en detaljert oppstilling av kostnader knyttet til TCM frem til dags dato.
16. Daværende administrerende direktør Bjørn-Erik Haugan i Gassnova uttalte til Bergens Tidende 27. mai 2009 at han antok at kraftverket på Mongstad hadde vært bygget på en annen måte om rensing hadde vært en forutsetning fra begynnelsen. Det bes om en redegjørelse for hvorvidt dette medfører riktighet. Videre i denne forbindelse, har gasskraftverket vært tilrettelagt for CCS? Og hvordan vurderer departementet dette i lys av at driftsmønsteret på raffineriet ble endret?
17. Gjennomføringsavtalen mellom Statoil og departementet ble inngått i 2006. I 2009 oversendte Statoil Masterplanen til departementet, og Gassnova ble gitt i oppgave å gjennomgå og vurdere planen. Hvorfor ble ikke dette arbeidet startet tidligere? Departementet bes gi en oppstilling av hva som skjedde i tidsperioden 2006-2009.

18. Det fremgår av rapporten at det ble avsatt en prosjektereserve på 1,3 mrd. kroner, slik at det totale investeringsbudsjettet var 5,9 mrd. kroner. Hvorfor ble ikke prosjektereserven på 1,3 mrd. kroner presentert for Stortinget i Prop. 1 S (2009-2010)?
19. Mener departementet at staten gjennom inngåtte avtaler har gitt fra seg vesentlig styringsrett og mulighet til å utøve kostnadsstyring?
20. Riksrevisjonen kritiserer Statoils dobbeltrolle i prosjektet, men dette avvises av statsråden. Vil det etter statsrådets syn være aktuelt å gi Statoil tilsvarende rolle i et eventuelt nytt CCS-prosjekt der staten skal stå for kostnadene?
21. Riksrevisjonen bemerker at de mener det var lite gunstig at Statoil ledet styringskomiteen i planleggingen av fullskalafangstanlegget på Mongstad og samtidig var prosjektleder, når staten skulle dekke alle kostnadene? Hvorfor ble denne modellen valgt av departementet?
22. Hvorfor ble det ikke gjennomført en uavhengig kvalitetssikring av Teknologisenteret på Mongstad?
23. Det bes om en oversikt og vurdering av hvilke incentiver Statoil hadde for å begrense kostnadene i planleggingsfasen?
24. Hva mener statsråden om Gassnovas rolle i fullskalaprojektet, og hva skal Gassnovas rolle være fremover?
25. Riksrevisjonen bemerker at det har vært svakhet i Gassnovas internkontroll. Hvordan fulgte departementet opp at Gassnova hadde etablert en forsvarlig internkontroll?
26. Statoil og staten ble i Gjennomføringsavtalen enige om at eventuelle kostnadsoverskridelser skulle dekkes proporsjonalt mellom de industrielle deltakerne i prosjektet (ikke staten), jf. St.prp. nr. 38 (2008-2009). Hvorfor ble det likevel inngått avtale med Statoil der staten skal dekke mer av kostnadsoverskridelsene, når utgangspunktet var proporsjonal dekning?

27. Hvor stor andel av de totale kostnadene er blitt fakturert av Statoil i prosjektet?
28. Det fremgår av Riksrevisjonens rapport at budsjettbehovet for CO₂-håndteringsprosjektene i stor grad bygger på tekniske vurderinger gjennomført av Statoil. Hvorfor ble en slik modell valgt, og hva mener departementet er positive og negative sider ved at Statoil ble gitt en slik rolle?
29. Hvilken betydning er det blitt tillagt at Statoil fra rådet prosjektet allerede i 2006/2007?
30. Det kommer frem at det er Statoil som er konsesjonshaver for raffineriet og kraftvarmeverket på Mongstad og at det er DONG Generation Norge AS som eier og driver kraftvarmeverket. Riksrevisjonen bemerker at en slik struktur har bidratt til at planleggingen og realiseringen av CO₂-håndteringen på Mongstad er blitt vanskeligere. Hva er departementets kommentar til dette?

I tillegg ber komiteen om at følgende dokumenter oversendes i sin helhet:

- Masterplanen
- Gjennomføringsavtalen, med samtlige underavtaler
- Opprinnelig utslippstillatelse fra 2006
- Gassnovas rapport om å redusere kostnader på TCM
- Dokumenter knyttet til forvaltningen av statens interesser i CO₂-håndteringsprosjektet hos Gassnova

Komiteen ber også om å få oversendt en samlet oversikt som lister opp all informasjon som departementet har lagt frem for Stortinget om arbeidet med fullskala fangst av CO₂.

Komiteen ber om svar innen 2. desember 2013. Det bes om at en word-versjon av svaret sendes elektronisk til kontroll@stortinget.no.

Vedlegg 2

Brev fra Olje- og energidepartementet v/statsråden til kontroll- og konstitusjonskomiteen, datert 5. desember 2013

Dokument 3:14 (2012-2013) Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering

Det vises til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november 2013 vedrørende Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering. Nedenfor besvares de ulike spørsmålene fra komiteen. En del av spørsmålene gjelder forrige regjerings beslutninger. Svar på disse spørsmålene må derfor basere seg på forrige regjerings uttalelser.

Fangst og lagring av CO₂ blir av flere, blant annet Det internasjonale energibyrået (IEA) og FNs klimapanel, trukket fram som en helt nødvendig teknologi for å kunne nå togradersmålet. For at CO₂-håndtering skal lykkes som teknologi forutsettes det at en rekke land satser aktivt på teknologi- og kompetanseutvikling og utvikler prosjekter for CO₂-håndtering.

Arbeidet med CO₂-håndtering i Norge er drevet fram av en klimaambisjon med spesiell vekt på utvikling av teknologi som kan nyttiggjøres internasjonalt, jf. Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk og Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering. I Norge har vi få store utslippspunkt av CO₂, men betydelig kunnskap om teknologiutvikling og transport og lagring av gass. I tillegg er de to for øyeblikket eneste operasjonelle CO₂-håndteringsprosjektene i Europa lokalisert i Norge, hhv. Sleipner og Snøhvit.

Et enstemmig Storting har gjennom flere år støttet arbeidet med å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂. Dette fremkommer blant annet i Innst. 295 S (2010-2011) fra energi- og miljøkomiteen om fullskala CO₂-håndtering, Innst. S. nr. 206 (2008–2009) fra energi- og miljøkomiteen om investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad og Innst. S. nr. 205 (2006–2007) fra energi og miljøkomiteen om samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad.

Det er gjort betydelige fremskritt i arbeidet med å utvikle teknologi for CO₂-håndtering siden 2006. Teknologisenteret på Mongstad (TCM) er ferdigstilt og satt i drift og det er lagt ned et stort arbeid i å utrede fullskala CO₂-håndtering på Kårstø og Mongstad. I tillegg har CLIMIT-programmet støttet et stort antall FoU- og demonstrasjonsprosjekter siden 2005. Mye av den kunnskap og kompetanse som har blitt opparbeidet gjennom disse prosjektene, har bidratt betydelig til modning av teknologier for CO₂-håndte-

ring og vil bidra til å redusere kostnadene for CO₂-håndtering globalt.

TCM har til og med 2012 kostet staten 4,88 mrd. kroner og fullskalaplanleggingen 1,96 mrd. kroner. Ved inngåelse av Gjennomføringsavtalen i 2006 var Mongstad definert som et prosjekt, hvor TCM var steg 1 og fullskala steg 2. I praksis er dette to forskjellige prosjekter. TCM er et unikt anlegg i verdenssammenheng som det eneste stedet man kan teste flere CO₂-fangstteknologier i så stor skala samtidig. Regjeringen Stoltenberg II valgte å avslutte *fullskalaprojektet* på Mongstad. TCM er imidlertid i full drift og p.t. det viktigste norske CO₂-håndteringsprosjektet.

Statens deltakelse i TCM representerer ett av de tyngste løft staten har vært med på innenfor utvikling og demonstrasjon av teknologi. Staten har funnet det nødvendig å engasjere seg direkte i teknologiutvikling med store kostnader og høy risiko ikke minst fordi internasjonal leverandørindustri ikke har sterke nok insentiver til å bringe CO₂-fangstteknologier fram til kommersialisering. Engasjement i teknologiutvikling innebærer høy risiko og en må alltid være forberedt på at noen veivalg ikke fører fram eller blir mer krevende enn forventet. Dersom det skulle vise seg at teknologier som prøves ut til slutt ikke vurderes som hensiktsmessige eller vurderes som for kostnadskrevende, er dette ikke et uvanlig utfall, men det er likefullt et viktig resultat i et bredere teknologiutviklingsperspektiv.

Spørsmål 1

Hva er etter statsrådens vurdering hovedårsaken til at fullskalaprojektet på Mongstad ikke har vært mulig å gjennomføre?

Svar:

Jeg viser til at beslutningen ble kunngjort 20. september 2013. Begrunnelsen fra regjeringen Stoltenberg II er kommunisert i Prop. 1 S (2013-2014):

"Planleggingen av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad har fram til nå i stor grad vært av generell karakter og har bidratt til å utrede og kvalifisere mulige teknologier. Prosjektet står foran en ny fase der videre arbeid blir mer spesifikt rettet mot detaljprosjektering av fullskalaanlegget. I 2014 ville det blant annet også vært nødvendig å påbegynne arbeidet med boring av verifikasjonsbrønn. Dette innebærer at arbeidet fremover vil ha mindre overføringsverdi til an-

dre prosjekter. Vi står derfor ved et veiskille der det er riktig å vurdere om prosjektet bør videreføres.

Etter en samlet vurdering har regjeringen besluttet å avslutte arbeidet med planlegging av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Utslippstillatelsens vilkår om etablering av CO₂-håndtering faller dermed bort. Regjeringen vil fortsatt prioritere CO₂-håndtering som et nødvendig klimatiltak for å nå togradersmålet og vil intensivere satsingen på andre tiltak for å utvikle teknologier for CO₂-fangst og -lagring, inkludert en økt satsing på Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad og CLIMIT-programmet.

Planleggingsarbeidet har vist at det vil bli mer krevende å bygge et CO₂-håndteringsanlegg på Mongstad enn hva som ble lagt til grunn i 2006. Stadig mer kunnskap og erfaring har ikke endret dette bildet. Fangstanlegget skal integreres med et kraftvarmeverk som er integrert med et raffineri i drift. Dette innebærer betydelig teknisk risiko. Kostnader til blant annet hjelpesystemer vil også utgjøre en stor andel av samlede kostnader. Kraftvarmeverket går nå for halv kapasitet sammenliknet med hva som opprinnelig ble lagt til grunn da Statoil søkte konsesjon og investerte i kraftvarmeverket. Med dagens prognoser for varmebehov på Mongstad og tilstøtende nærområder vil det være lite sannsynlig at det fremover vil være behov for parallell drift av de to turbinene på varmekraftverket. Statoil ser i dag ikke at dette bildet vil endre seg i overskuelig fremtid, men kan ikke utelukke et annet driftsmønster for turbinene i fremtiden. Sammen med høye kostnader for anlegget gir dette svært høye enhetskostnader per tonn rensed CO₂. Raffineribransjen i Europa, herunder også Mongstad, er under press med svake marginer og flere raffinerier i Europa er lagt ned de senere år. Hvor lang brukstid et fangstanlegg vil kunne få er derfor usikkert. Disse forholdene gjør at fullskalaprojektet på Mongstad ikke lenger framstår som et egnet referanseprosjekt. Det er viktig at vår innsats innenfor CO₂-håndtering er innrettet mot aktiviteter som gir størst mulig utbytte. Hvis ikke kan vi risikere å undergrave fangst og lagring av CO₂ som et effektivt klimatiltak."

Spørsmål 2

Når ble beslutningen om å skrinlegge fullskalanlegget på Mongstad tatt – og hva har vært avgjørende i den forbindelse?

Svar:

Se svar på spørsmål 1. Det vises for øvrig til svar fra daværende statsråd Ola Borten Moe på skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Nikolai Astrup (H) av 27. september 2013:

Nikolai Astrup:

"Jeg viser til omtalen av fremdrift og forslag om økte bevilgninger til fullskalaprojektet på Mongstad i Prop. 149 S (2012-2013). Hvilken ny informasjon har departementet fått siden Stortinget sist ble orientert om fremdriften i fullskalaprojektet i Prop. 149 S

(2012-2013) 7. mai i år som har gjort at departementet nå har besluttet å ikke videreføre fremdriften for prosjektet frem til det planlagte konseptvalget våren 2014 som regjeringen der presenterte?"

Ola Borten Moe:

"I arbeidet med forslag til statsbudsjett for 2014 besluttet regjeringen at planleggingen av et fullskala anlegg for CO₂-håndtering på Mongstad skal avsluttes.

Fangst og lagring av CO₂ er en sentral del av regjeringens klimasatsing. Delrapporten fra FNs klimapanel som ble lagt fram denne uken, bekrefter med forsterket tyngde at vi må strekke oss langt i innsatsen for å finne løsninger som reduserer utslippene av klimagasser. Samtidig innebærer utvikling av nye teknologier høy risiko, og vi må alltid være forberedt på at noen veivalg ikke fører fram eller blir mer krevende enn forventet. Av statens samlede bevilgninger til CO₂-håndtering til og med 2012 har under 20 prosent gått til fullskalaprojektet på Mongstad.

Beslutningen om å avslutte fullskalaprojektet på Mongstad er tatt etter en helhetlig vurdering. Som beskrevet i Prop. 149 S (2012-2013), har planleggingsarbeidet siden våren 2011 i hovedsak vært lagt opp til å sikre kunnskap og oversikt over aktuelle teknologier gjennom et teknologikvalifiseringsprogram. Dette arbeidet har vært av mer generell karakter, og har bidratt til å utrede og kvalifisere mulige teknologier. Arbeidet med teknologikvalifisering avsluttes i løpet av 2013. Vi har aldri visst så mye om CO₂-håndtering som nå. Planleggings- og forberedelsesarbeidet går derfor gradvis over i en ny fase og blir i større grad mer spesifikt rettet mot anlegget på Mongstad. I 2014 vil kostnadene være langt mer spesifikke for prosjektet på Mongstad enn til nå. Det er derfor riktig og ryddig å avklare om prosjektet skal videreføres i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.

Ved dette veiskillet har regjeringen lagt vekt på å fortsette arbeidet med å utvikle og realisere løsninger for fangst og lagring av CO₂. I forbindelse med statsbudsjettet for 2014 foreslår vi derfor en ny helhetlig strategi for CO₂-håndtering, som omfatter avvikling av arbeidet med fullskala CO₂-håndtering på Mongstad og alternative tiltak, blant annet styrket innsats ved teknologisenteret på Mongstad og økt satsing på forskning og utvikling.

Stortinget har for øvrig blitt fortløpende orientert om utviklingen i fullskalaprojektet på Mongstad gjennom de budsjettproposisjoner som er framlagt, og senest gjennom Prop. 149 S (2012-2013)."

Spørsmål 3

Det ble i begrenset grad definert entydige mål og frister for leveranser i fangstprosjektene. I hvilken grad mener statsråden at framdrift og resultater kunne vært bedre med klarere leveransekrav overfor Statoil?

Svar:

Følgende dokumenter utgjør hovedgrunnlaget for statens arbeid med CO₂-håndtering og mål for dette: St.prp. nr 49 (2006-2007) Samarbeid om hånd-

tering av CO₂ på Mongstad, St. prp. nr. 38 (2008-2009) Investering i teknologiser for CO₂-håndtering på Mongstad og Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering.

Det vises til Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering:

"Miljøverndepartementets utslippstillatelse av 2006 med tilhørende endringer og gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil om håndtering av CO₂ på Mongstad (gjennomføringsavtalen) danner utgangspunktet for etableringen av anlegg for fangst og lagring av CO₂ fra Mongstad. I gjennomføringsavtalen heter det blant annet at «Partene er enige om at det er behov for en stegvis utvikling frem mot et samlet CO₂-fangstanlegg på Mongstad, samt også en stegvis utvikling av teknologien for fangst av CO₂ for å redusere kostnader og risiko.» Byggingen og driften av teknologiseret for CO₂-fangst (steg 1) og arbeidet med planlegging og forberedelse av fullskala CO₂-fangst på Mongstad (steg 2) er sentrale elementer i regjeringens innsats for å utvikle og realisere CO₂-håndtering i årene som kommer. Ved første steg, teknologiseret for CO₂-fangst, er byggingen godt i gang. Staten, representert ved Gassnova, er sammen med Statoil, Shell og Sasol eiere av teknologiskapet, som står for samarbeidet om realiseringen av teknologiseret. I neste steg planlegges det et fullskala fangstanlegg for CO₂ fra kraftvarmeverket på Mongstad, med tilhørende løsning for sikker lagring av CO₂."

Konkrete mål og leveranser fra år til år er omtalt i budsjettproposisjonene, jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006), St.prp. nr. 66 (2005-2006), St.prp. nr. 22 (2006-2007), St.prp. nr. 1 (2006-2007), St.prp. nr. 69 (2006-2007), St.prp. nr. 21 (2007-2008), St.prp. nr. 1 (2007-2008), St.prp. nr. 59 (2007-2008), St.prp. nr. 26 (2008-2009), St.prp. nr. 1 (2008-2009), St.prp. nr. 67 (2008-2009), Prop. 44 S (2009-2010), Prop. 1 S (2009-2010), Prop. 125 S (2009-2010), Prop. 35 S (2010-2011), Prop. 1 S (2010-2011), Prop. 120 S (2010-2011), Prop. 27 S (2011-2012), Prop. 1 S (2011-2012), Prop. 111 S (2011-2012), Prop. 33 S (2012-2013), Prop. 1 S (2012-2013), Prop. 149 S (2012-2013), Prop. 20 S (2013-2014), Prop. 1 S (2013-2014), Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014).

Spørsmål 4

Riksrevisjonen bemerker at det var få virkemidler for å sikre kostnadsstyring og framdrift i prosjektene. Statsrådens svar til Riksrevisjonen av 7. juni 2013 berører i liten grad dette. Hvilke forpliktelser og incentiver overfor Statoil ble fra departementets side prioritert for å sikre rask framdrift i karbonfangstprosjektet på Mongstad?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Steg 2 Utviklingsavtalen er et resultat av forhandlinger mellom staten og Statoil. Avtalen er etter mitt syn balansert med hensyn til de roller Gassnova og Statoil har i planleggingsarbeidet. Gassnova har et stort ansvar når det gjelder å medvirke til effektiv fremdrift i planleggingen av fullskalaprojektet. Foretaket har etter avtalen bl.a. vide fullmakter når det gjelder innsyn i og revisjon av Statoils arbeid. Jeg vil legge til at det skal gjennomføres en KS2-prosess på investeringsestimatet."

Se for øvrig svar på spørsmål 3.

Spørsmål 5

Det har i lengre tid versert ulike definisjoner av formålet med TCM Mongstad, fullskala fangstanlegg på Mongstad og tilsvarende planer for Kårstø. Riksrevisjonens rapport bekrefter dette. Slik statsråden ser det, har formålet med disse satsingene primært vært å utvikle ny teknologi, redusere norske CO₂-utslipp, redusere CO₂-utslipp fra Mongstad – eller har det vært andre formål?

Svar:

Det vises til St.prp. nr 49 (2006-2007) Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad:

"Ambisjonen om å realisere CO₂-håndtering på Mongstad er både viktig og utfordrende. Regjeringens visjon er å bidra til teknologiutvikling som kan gi kostnadsreduksjoner og bred anvendelse av CO₂-håndteringsteknologi. I tillegg vil gjennomføringen av CO₂-håndtering på Mongstad sikre en betydelig reduksjon av CO₂-utslipp fra Norges største utslippskilde."

Det vises også til Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering:

"Sammen med CO₂-håndteringsprosjekter i andre land, vil CLIMIT-programmet, teknologiseret og fullskalaanlegget på Mongstad gi ny kunnskap og bidra til å utvikle mer effektive og billigere løsninger for CO₂-håndtering. Fullskalaanlegget på Mongstad vil gi unik erfaring med å etablere CO₂-fangst ved eksisterende gasskraftverk. Slik kompetanseoppbygging er viktig tatt i betraktning rollen kraftproduksjon fra naturgass vil ha i den globale energiforsyningen. Land med kullkraftproduksjon kan oppnå betydelige utslippsreduksjoner de nærmeste årene ved å erstatte kullkraft med gasskraft. CO₂-håndtering på gasskraft gjør det mulig å redusere CO₂-utslippene ytterligere på sikt.

Fullskala CO₂-håndtering på Mongstad vil begrense de norske klimagassutslippene. Et like viktig mål for den norske teknologi- og kompetanseutviklingen er at den kommer til anvendelse også utenfor

Norge. Først da vil man oppnå store reduksjoner av klimagassutslipp som følge av den norske satsingen."

Videre vises det til St. prp. nr. 38 (2008-2009) Investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad:

"Det er en målsetting for regjeringen at teknologisenteret for CO₂-fangst kan skape en arena for målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi, samt bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres."

Se også Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk.

Spørsmål 6

I hvilken grad mener statsråden at andre hensyn enn målene om teknologiutvikling/utslippsreduksjon har påvirket valg i prosjektet (for eksempel lokalisering, ønsket om å bygge kraftverk på Mongstad)?

Svar:

Se svar på spørsmål 5. Jf. St.prp. nr 49 (2006-2007) Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad, Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering, St. prp. nr. 38 (2008-2009) Investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad og Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk.

Spørsmål 7

Dersom formålet var å utvikle teknologi, hva var grunnen til at prosjektet ble organisert på denne måten, og ikke ble nærmere tilknyttet forskningsprogrammer og -institusjoner?

Svar:

Det vises til Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk:

"Ved siden av å redusere nasjonale utslipp vil fullskalaanlegget, sammen med teknologisenteret, kunne gi ny kunnskap og teknologiutvikling som vil være svært verdifull i fremtidige prosjekter. I tillegg pågår det også et målrettet forskningsarbeid i regi av CLIMIT, et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologier for fangst, transport og lagring av CO₂ fra fossile kraftproduksjon og industri. Programmet administreres av Gassnova og Norges forskningsråd og har siden oppstarten i 2005 bevilget støtte til en lang rekke større og mindre prosjekter innen alle faser av CO₂-fangst og -lagring. Programmet gjenspeiler den strategiske betydningen som kunnskap og kompetanse har for at Norge skal ha en internasjonal posisjon innen CO₂-håndtering."

Spørsmål 8

Statsråden hevder at kunnskap CCS-satsingen har opparbeidet, vil bidra til å redusere CCS-kostnader globalt. Hvilken kunnskap dreier det seg om, hvordan er dette dokumentert, og i hvilken grad er norske erfaringer fra fullskala-anlegget på Mongstad overførbare til CO₂-fangst fra kull?

Svar:

I Prop. 1 Tillegg 1 (2013-2014) har regjeringen uttalt:

"Arbeidet med å utvikle og ta i bruk teknologi for CO₂-fangst og -lagring er krevende, men det er gjort betydelige fremskritt i utviklingen av teknologi det siste tiåret som det kan bygges videre på."

Leverandørene av CO₂-fangstanlegg benytter i stor grad samme teknologi for å fange CO₂ både fra kull- og gasskraftverk. De ulike fangstteknologiene vil ha noe fortrinn på røykgass fra gass kontra kull og omvendt. Teknologileverandørene fra kvalifiseringsprogrammet (TQP) til fullskalaanlegget på Mongstad er alle aktører som tilbyr sin teknologi til CO₂-fangst både fra gass- og kullkraftverk, og modningen av teknologiene gjennom teknologikvalifiseringsprogrammet vil i stor grad være nyttig for deres utviklingsløp også mot CO₂-fangst fra kull. I tillegg kan det pekes på området aminutslipp til luft og mulige helse- og miljøeffekter av dette. Her har kvalifiseringsprogrammet frembrakt basisdata og kommet med metoder og prosedyrer. Dette er samlet i en verktøykasse som også vil være anvendbar for CO₂-fangst fra kullkraft.

For øvrig må det presiseres at det kan være store forskjeller innen utslipp fra ulike kraftverkskilder. Spesielt går dette på innhold av NO_x, SO_x og støvpartikler. Disse ulikhetene setter vel så store krav til teknologienes egnethet til å behandle røykgassen fra kraftverk, som den forskjellen ulik CO₂-konsentrasjon mellom kull- og gasskraftverk utgjør.

Videre vises det til Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering:

"Teknologisenteret på Mongstad er designet for å kunne fange 100 000 tonn CO₂ per år, og vil bli det største demonstrasjonsanlegget av sitt slag i verden. Størrelsen på anlegget, fleksibilitet og utformingen gjør det mulig å gjennomføre flere forskjellige testtyper. Teknologisenteret har tilgang til røykgasser fra kraftvarmeverket og krakkeranlegget på oljeraffineriet. CO₂-innholdet er på hhv. 3,5 prosent og 13 prosent. Begge røykgasskildene kan ledes til både det amin- og det ammoniakkbaserte CO₂-fangstanlegget. I tillegg vil anlegget kunne justere konsentrasjonen av CO₂ i røykgassen ved å berike eksosgass fra kraftvarmeverket med fanget CO₂. Dette gjør det mulig å teste CO₂-fangst fra røykgasser med ulike konsentra-

sjoner av CO₂. Teknologisenteret kan derfor teste CO₂-fangstteknologier som er relevante for både kull- og gassfyrte kraftverk, samt raffinering og annen industriell virksomhet."

Det vises også til Prop. 1 S (2013-2014):

"Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) ble ferdigstilt i 2012 og er satt i drift. Senteret er bygget for å skape en arena for målrettet testing, kvalifisering og utvikling av CO₂-fangstteknologi. I verdenssammenheng er dette anlegget unikt. Det er bygget for å håndtere røykgass fra to ulike kilder og har kapasitet til å teste flere teknologier samtidig. Arbeidet ved teknologisenteret har allerede gitt verdifull læring for både bygging og drift av store fangstanlegg. Det er lagt ned et stort arbeid i å utrede fullskala fangst, transport og lagring av CO₂ fra Kårstø og Mongstad. Dette har gitt vesentlige bidrag til modning av teknologier for CO₂-håndtering til nytte for framtidige prosjekter. I tillegg har CLIMIT programmet siden opprettelsen i 2005 støttet et stort antall FoU- og demonstrasjonsprosjekter. Kunnskapen og kompetansen som har blitt opparbeidet gjennom disse prosjektene har bidratt til teknologimodning og vil bidra til å redusere kostnadene for CO₂-håndtering globalt."

Videre vises det til svar fra daværende statsråd Ola Borten Moe på skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Ida Marie Holen (FrP) 5. mars 2013:

Ida Marie Holen:

Regjeringen omtaler TCM på Mongstad som verdens ledende for utvikling av CO₂-renseteknologi. Anleggets kostnad nærmer seg tosfret milliardbeløp, og store kostnader står fortsatt foran oss. Det er derfor viktig å ha oversikt over hvilke resultater det kan vise til. Hvilken nytteverdi har anlegget gitt så langt, har man kommet lenger i å utvikle noen av teknologiene som skal testes ut, og hvilke forventninger til fremdrift for Alstom og Aker Clean Carbons teknologiarbeid har statsråden?

Ola Borten Moe:

"Teknologisenteret mottar fortløpende testresultater i henhold til testavtalene med Aker Clean Carbon og Alstom. Testavtalene gir selskapene rettigheter til å benytte anleggene for den perioden avtalene løper, i inntil henholdsvis 15 og 19 måneder. Alstoms anlegg er basert på kjølt ammoniakk mens Aker Clean Carbon bruker en aminbasert prosess, jf. Prop. 1 S (2012-2013) Olje- og energidepartementet.

Arbeidet med utslippstillatelsen for teknologisenteret og nå drift av anlegget på Mongstad har bidratt til å fremskaffe økt kunnskap om helse- og miljøspørsmål ved bruk av aminer til CO₂-fangst. Resultater fra dette arbeidet er presentert på ulike konferanser og fagseminarer og er tilgjengeliggjort i form av rapporter på TCM DAs hjemmesider.

Arbeidet med planlegging, design, prosjektering og bygging av teknologisenteret har gitt verdifull læring for eierne og en rekke leverandører inklusiv Aker Clean Carbon og Alstom.

Siden anleggene ble satt i drift er det blitt fanget over 12 000 tonn med CO₂. Med 4 000 målepunkter hvor det gjennomføres kontinuerlig målinger og et laboratorium som analyserer 100 prøver hver dag er det fremskaffet verdifulle og viktige resultater. Disse resultatene har gitt nyttig læring og erfaringer blant annet når det gjelder energioptimalisering, stabilisering av anleggene og hvordan prosessen oppfører seg sammenliknet med teoretiske beregninger. Resultater er allerede presentert på internasjonale konferanser, og TCM er på god vei til å bli et internasjonalt test- og referanseanlegg for CO₂-fangst."

Spørsmål 9

Riksrevisjonens rapport viser til at etablering av både TCM og fullskala anlegg inne på et raffinering i drift, bød på særlige komplikasjoner og kostnader. Hvor tidlig ble man klar over dette, og ble det vurdert å flytte anleggene? Hvordan vil dette forholdet påvirke eventuelt senere CCS-satsinger? Ble det på noe tidspunkt innhentet erfaringer fra utlandet når det gjaldt spørsmålet om lokalisering?

Svar:

I Sundvolden-erklæringen har Regjeringen fastslått at vi vil satse bredt på å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂, og ha en ambisjon om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst innen 2020.

Jeg vil også vise til regjeringens forslag til romertallsvedtak XIX i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014):

"Stortinget samtykker i ambisjonen om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for fangst av CO₂ innen 2020, og til at det utarbeides en strategi for å nå denne ambisjonen."

Jeg mener dette strategiarbeidet bør være bredt anlagt og trekke på alle erfaringene man har fra Mongstad, både fra fullskalaprojektet og TCM.

For vurderinger under regjeringen Stoltenberg II vises det til Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering:

"Miljøverndepartementets utslippstillatelse av 2006 med tilhørende endringer og gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil om håndtering av CO₂ på Mongstad (gjennomføringsavtalen) danner utgangspunktet for etableringen av anlegg for fangst og lagring av CO₂ fra Mongstad. I gjennomføringsavtalen heter det blant annet at «Partene er enige om at det er behov for en stegvis utvikling frem mot et samlet CO₂-fangstanlegg på Mongstad, samt også en stegvis utvikling av teknologien for fangst av CO₂ for å redusere kostnader og risiko.» Byggingen og driften av teknologisenteret for CO₂-fangst (steg 1) og arbeidet med planlegging og forberedelse av fullskala CO₂-fangst på Mongstad (steg 2) er sentrale elementer i regjeringens innsats for å utvikle og realisere CO₂-håndtering i årene som kommer. Ved før-

ste steg, teknologisenteret for CO₂-fangst, er byggingen godt i gang. Staten, representert ved Gassnova, er sammen med Statoil, Shell og Sasol eiere av teknologiselskapet, som står for samarbeidet om realiseringen av teknologisenteret. I neste steg planlegges det et fullskala fangstanlegg for CO₂ fra kraftvarmeverket på Mongstad, med tilhørende løsning for sikker lagring av CO₂."

Videre i Meld. St. 9 (2010-2011) heter det:

"Erfaringsgrunnlaget for planlegging, bygging og drift av anlegg for fullskala CO₂-fangst er svært begrenset. Planleggingsarbeidet som er gjennomført til nå har imidlertid bidratt til en gradvis oppbygging av kunnskap og erfaring. Prosjektet har Fullskala CO₂-håndtering vist seg mer krevende og komplekst enn opprinnelig lagt til grunn. Dette gjelder både utfordringer ved de teknologiske og kommersielle løsningene og tilknytningen av et fullskala CO₂-fangstanlegg til kraftvarmeverket ved et stort oljerafineri i drift."

Det vises også til Prop. 125 S (2009-2010) i omtalen av Statoils CO₂ Masterplan Mongstad:

"Det påpekes at usikkerheten er vurdert som stor på grunn av utstrakt bruk av uprøvd teknologi, og fordi industrien ikke har relevant erfaring med denne type prosjekt. I utredningen vises det til at det er særskilte utfordringer ved at CO₂-fangstanlegget skal integreres med et anlegg i full drift, og at dette stiller høyere krav til sikkerheten."

Spørsmål 10

Hvordan vurderer statsråden fremtiden for test-senteret TCM, og hva vil han foreta seg for å redusere driftsutgiftene og motivere til bredere industriell deltakelse?

Svar:

Teknologisenteret på Mongstad skal være en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst, jf. Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014). Regjeringens strategi for videre satsing på CO₂-håndtering vil også ta for seg hvordan Teknologisenteret kan bidra til å nå Regjeringens ambisjoner på området.

I Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014) heter det:

"Teknologisenteret på Mongstad har vært i drift i over ett år og har gitt nyttige erfaringer både med bygging og drift av store CO₂-fangstanlegg. De første testene på røykgass fra raffineriet til aminanlegget ga uønskete utslipp av aminer og videre testing ble stanset. Utbedringer av anlegget er nødvendig dersom det skal være mulig å rense røykgass fra raffineriet i aminanlegget. Forslaget om en bevilgning på 50 mill. kroner er blant annet ment å dekke utgiftene ved å utbedre dette forholdet."

Teknologisenteret er et teknologiutviklingsanlegg og utfordringene man har støtt på er en viktig del av læringen av å teste ny og lite utprøvd teknologi i så stor skala. Testing med røykgass fra kraftvarmeverket i aminanlegget går som planlagt. Utfordringene med røykgass fra raffineriet til aminanlegget kan løses på ulike måter. TCM vurderer nå alle alternativene ut fra kostnad, tidsperspektivet for gjennomføring av eventuelle ombygginger, samt nytten av eventuelle modifikasjoner av anlegget sammen med andre tiltak.

Gassnova jobber med å engasjere flere teknologi-leverandører som vil bruke TCM. Det jobbes også med å få inn flere private aktører på eiersiden, men dette har ikke ført til konkrete avtaler foreløpig. I tillegg har partnerskapet i TCM har etablert en arbeidsgruppe som ser på driftskostnadene på TCM.

Spørsmål 11

Hva vil statsråden foreta seg for å forbedre den samlede risikohåndteringen i statens arbeid med CO₂-håndtering?

Svar:

OED har vurdert hvordan en mer systematisk tilnærming til risiko- og vesentlighetsvurderinger kan føre til merverdi i departements arbeid. Det legges vekt på en god balanse mellom kostnad og nytte slik at tidsbruken til rapportering og dokumentasjon minst oppveies av reelle forbedringer og forståelsen av risiko og tilhørende tiltak.

For å styrke arbeidet med disse spørsmålene og dokumentering av risiko- og vesentlighetsvurderinger, igangsatte OED et styringsprosjekt høsten 2012. Prosjektet har blant annet vurdert forbedringstiltak i departementets risikostyring, inkludert arbeidet med CO₂-håndtering. Arbeidet med systematiske risiko- og vesentlighetsvurderinger i departementet er gjennom styringsprosjektet styrket, blant annet ved at det er innført en helhetlig, dokumentert og systematisk rapportering av risikovurderingene hver avdeling utfører i tilknytning til utarbeidelsen av virksomhetsplanen. Hensikten med dette er at de områdene hvor det identifiseres høy/ kritisk risiko blir fulgt opp og vurdert i lys av risikotoleranse/behov for å sette inn risikoreduserende tiltak. OED har videre styrket arbeidet med å vurdere underliggende virksomheters/ foretaks risikorapportering til departementet. Denne rapporteringen er også en del av grunnlaget for departementets totale risikobilde.

Denne tilnærmingen sikrer etter min oppfating at risiko- og vesentlighetsvurderinger for CO₂-håndtering blir vurdert på en tilfredstillende måte. Systemet ble kjørt som et som et prøveprosjekt våren 2013 og skal kjøres for fullt i 2014.

I Sundvolden-erklæringen har Regjeringen fastslått at vi vil satse bredt på å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂, og ha en ambisjon om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst innen 2020. I arbeidet med å utarbeide en strategi for å nå denne ambisjonen vil departementet være opptatt av å ha en formålstjenelig fordeling av risiko mellom staten og eventuelle private aktører.

Spørsmål 12

Av Riksrevisjonens rapport kommer det frem at planlegging av fullskala CO₂-fangst på Mongstad og Kårstø med løsninger for transport og lagring, til sammen har kostet 1,9 mrd. kroner. Det bes om en detaljert oppstilling av bruken av disse midlene.

Svar:

Se tabell under. Det vises for øvrig til Riksrevisjonens Dok. 3:14 (2012-2013), s. 54 for Riksrevisjonens oppstilling av kostnadene.

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Sum
Kårstø	11	11	158	181	30	-	-	392
Transport og lagring av CO ₂	-	24	128	130	230	143	100	754
Fullskala CO ₂ -fangst på Mongstad	-	-	37	2	155	140	482	816
Sum	11	35	324	312	416	283	581	1 961

tall i mill. kroner

Spørsmål 13

Det bes også om en oppdatert oversikt over pengebruken for fullskala-prosjektet i 2013, inkludert administrative kostnader for Gassnova og TCM.

Svar:

I statsbudsjettet for 2013 er det foreslått bevilget 525 mill. kroner til fullskalaprojektet på Mongstad, inkludert arbeid med transport og lagring og engasjementsoppfølging fra Gassnova, jf. Prop. 20 S (2013-2014). Det vises også til omtale i Prop. 149 S (2012-2013) og Prop. 1 S (2012-2013). I tillegg er det overført om lag 86 mill. kroner i ubrukte midler fra 2012. Disponibelt budsjett for fullskalaprojektet i 2013 er dermed om lag 611 mill. kroner. Det forventes et betydelig underforbruk, men de endelige tallene er ikke klar enda.

Spørsmål 14

Hva er de estimerte kostnadene ved å slutføre fullskalaprojektet – fra dags dato og frem til prosjektet er endelig avsluttet.

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	Sum
Planlegging av Mongstad testsenter (TCM)	6	112	-	-	-	-	-	118
Statens andel av lån til TCM DA (75,12%)	-	-	854	1 535	1 368	759	196	4 713
Eieroppfølging av TCM DA, Gassnova SF	-	-	1	1	7	13	18	39
Forskningstjenester, TCM DA	-	-	-	-	-	649	1 810	2 459
Sum Mongstad testsenter (TCM) - brutto utgifter	6	112	854	1 536	1 375	1 421	2 024	7 329
Avdrag og renter fra TCM DA	-	-	-	-	-	-297	-1 235	-1 532
Merverdiavgift, TCM DA	-	-	-	-	-	-130	-362	-492
Sum Mongstad testsenter (TCM) - netto utgifter	-	112	854	1 536	1 375	995	427	5 306

tall i mill. kroner

* revidert budsjett for 2013, jf. Prop. 149 S (2012-2013)

Svar:

Det er foreslått et budsjett på 58 mill. kroner for perioden oktober – desember 2013, jf. Prop. 20 S (2013-2014). I tillegg vil kostnader til engasjementsoppfølging for oktober – desember 2013 benyttes til arbeid med avvikling av prosjektet. Totalrammen for engasjementsoppfølging i 2013 er på 20 mill. kroner, jf. Prop. 20 S (2013-2014). I budsjettet for 2014 foreslås det 41 mill. kroner til å slutføre fullskalaprojektet, jf. Prop. 1 S (2013-2014).

Spørsmål 15

Det bes om en detaljert oppstilling av kostnader knyttet til TCM frem til dags dato.

Svar:

Se tabell under. Investeringer i TCM er finansiert med lån fra deltagerne; Gassnova, Statoil, Shell og Sasol. Lånet betales tilbake i driftsfasen. Renter og avdrag er inkludert i posten "forskningstjenester".

Spørsmål 16

Daværende administrerende direktør Bjørn-Erik Haugan i Gassnova uttalte til Bergens Tidende 27. mai 2009 at han antok at kraftverket på Mongstad hadde vært bygget på en annen måte om rensing hadde vært en forutsetning fra begynnelsen. Det bes om en redegjørelse for hvorvidt dette medfører riktighet. Videre i denne forbindelse, har gasskraftverket vært tilrettelagt for CCS? Og hvordan vurderer departementet dette i lys av at driftsmønsteret på raffineriet ble endret?

Svar:

Det vises til svar fra daværende statsråd Terje Riis-Johansen på skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Ketil Solvik-Olsen (FrP) 28. mai 2009:

Ketil Solvik-Olsen (FrP):

"Ifølge oppslag i Bergens Tidende 27. mai bygges gasskraftverket på Mongstad uten å ta hensyn til det planlagte renseanlegget. Dette vil i følge avisen påføre CO₂-prosjektet betydelige ekstrakostnader. Kan statsråden anslå hvilke beløpsstørrelse det er snakk om, og hvorfor ble ikke Stortinget informert om dette da Stortinget nylig behandlet saken om etablering av testsenteret på Mongstad, og hvor debatten om tidspunkt for realisering av et fullskala renseanlegg var et viktig tema i debatten?"

Terje Riis-Johansen:

"Olje- og energidepartementet inngikk en avtale med Statoil i oktober 2006 om håndtering av CO₂ på Mongstad. Samtidig ga Miljøverndepartementet utslippstillatelse for CO₂ fra det planlagte kraftvarmeverket med krav om CO₂-håndtering. Avtalen og utslippstillatelsen er viktig for å sikre økt og mer effektiv energitilførsel i Bergens-regionen samtidig som utslipp av CO₂ skal bli håndtert.

Da avtalen om CO₂-håndtering på Mongstad ble inngått og utslippstillatelse gitt, var kraftvarmeverket ferdig planlagt og prosjektert. I planleggingen av kraftvarmeverket ble det tatt hensyn til løsninger for fullskala CO₂-håndtering, blant annet ved at ettermontering av et CO₂-fangstanlegg var en del av konsekvensutredningen. Dette inngikk bl.a. i grunnlaget for NVEs behandling av søknad om anleggskonseksjon for kraftvarmeverket.

I tillegg til CO₂-håndtering, er det imidlertid flere viktige forhold som må tas hensyn til i en vurdering av hensiktsmessig plassering for kraftvarmeverket: Sikkerhet, tilknytningen til raffineriet, tilknytningen til elektrisitetsnettet og tilgjengelig areal. Avveininger knyttet til disse hensynene vil kunne påvirke kostnadsbildet for kraftvarmeverket og tilknyttede anlegg. StatoilHydro vurderer at samlede kostnader for røykkanaler og skorsteinstilknytninger vil utgjøre omlag én prosent av CO₂-fangstprosjektets totalkostnad, og at evt. konsekvenser av forskjellige plasseringer av kraftvarmeverket igjen vil utgjøre en begrenset andel av dette. Et kvalitetssikret kostnadsestimat, som inkluderer kostnader til infrastruktur og hjelpe-

systemer for å knytte fangstanlegget til CO₂-kraftvarmeverket, vil bli beregnet på grunnlag av detaljert forprosjektering og vil utgjøre en del av det endelige beslutningsgrunnlaget for prosjektet.

Fordi CO₂-håndtering både ble tatt hensyn til i planleggingsarbeidet med kraftvarmeverket på Mongstad, og var en del av myndighetens vurderinger knyttet til tildeling av utslippstillatelse og anleggskonseksjon, deler ikke departementet vurderingene det refereres til i spørsmålet til skriftlig besvarelse. På den bakgrunn ble spørsmålsstillingen heller ikke berørt da Stortinget debatterte teknologisenteret på Mongstad. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget knyttet til arbeidet med planlegging og gjennomføring av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad."

Spørsmål 17

Gjennomføringsavtalen mellom Statoil og departementet ble inngått i 2006. I 2009 oversendte Statoil Masterplanen til departementet, og Gassnova ble gitt i oppgave å gjennomgå og vurdere planen. Hvorfor ble ikke dette arbeidet startet tidligere? Departementet bes gi en oppstilling av hva som skjedde i tidsperioden 2006-2009?

Svar:

Det vises til St.prp. nr. 1 (2007-2008):

"Resultatrapport 2006

I 2006 var arbeidet med å klargjøre ulike forhold knyttet til statens engasjement i CO₂-håndtering høyt prioritert. Våren 2006 gjennomførte Gassco AS, Gassnova og Petoro AS en studie som kartla foreløpig kostnads- og inntektsgrunnlag for potensielle CO₂-kjeder. Rapporten identifiserte seks oljefelt som potensielt egnet for CO₂-injeksjon for økt oljeutvinning: Brage, Draugen, Gullfaks, Gyda, Oseberg Øst og Volve. Disse feltene, sammen med eksisterende og planlagte CO₂-kilder i Norge og i utlandet, danner utgangspunkt for tolv alternative kjeder. Ingen av de identifiserte kjedene er økonomisk lønnsomme. Det negative gapet målt i nåverdi før skatt varierte mellom 4,4 og 11,8 mrd. kroner. Rapporten viser at det er svært lav eller ingen betalingsvillighet hos de kommersielle aktørene. En viktig årsak til dette er at CO₂-injeksjon krever svært kostbare modifikasjoner på feltene. Petoro har anslått påkrevde modifikasjonskostnader til mellom 1,5 og 5 mrd. kroner per plattform. I tillegg konkurrerer CO₂-injeksjon med andre og bedre utprøvde metoder for økt oljeutvinning. Gassco konkluderer med at det ikke er kommersielt interessant for relevante aktører å investere i CO₂-kjeder. Disse vurderingene er senere bekreftet ved at Statoil ikke har funnet det lønnsomt med CO₂-injeksjon til økt oljeutvinning på Volve. Shell og Statoil har ikke funnet CO₂-injeksjon til økt oljeutvinning økonomisk forsvarlig på Draugen og Heidrun. Hydro har også gjort studier på Brage og Oseberg Øst, og heller ikke dette var kommersielt forsvarlig.

I desember 2006 la NVE frem en omfattende og grundig rapport fra forprosjekteringen av et fangstanlegg tilknyttet Naturkrafts gasskraftverk på Kårstø.

Et slikt CO₂-fangstanlegg vil være ti ganger større enn det største tilsvarende anlegg som finnes i verden i dag. Ifølge NVEs rapport, vil en forsvarlig og ambisiøs tidsplan tidligst gi oppstart ved årsskiftet 2011/2012. NVE anslår kostnadene i planleggingsfasen til om lag 330 mill. kroner. Investeringskostnadene for CO₂-fangstanlegget er anslått til om lag 3,5 mrd. kroner, mens transportløsning med rør og lagring er anslått til 1,5 mrd. kroner. Dette gir en samlet investeringskostnad på om lag 5 mrd. kroner. Årlige driftskostnader er beregnet til om lag 370 mill. kroner. Samlede kostnader (negativ nåverdi) ved prosjektet vil dermed bli om lag 10–11 mrd. kroner. Tiltakskostnader for fanget CO₂ avhenger av og varierer sterkt med driftstiden på kraftverket og fangstanlegget. Rapporten fra NVE peker på at prosjektet er beheftet med betydelig risiko, både innenfor teknisk ytelse, kostnader og tidsbruk. Anlegget blir sannsynligvis det første anlegget i sin størrelse i verden, noe som i seg selv representerer en betydelig utfordring og risiko. Usikkerheten i forhold til framdriften som skissert i NVEs rapport er blant annet knyttet til etablering av prosjektorganisasjon, tilstrekkelig raske konseptvalg og avklaring av kommersielle, tekniske og organisatoriske forhold.

OED og Statoil inngikk en gjennomføringsavtale 12. oktober 2006 om å etablere CO₂-håndtering på Mongstad. Avtalen sier blant annet at testanlegg med kapasitet til å fange minst 100 000 tonn CO₂ per år skal være på plass mest mulig samtidig med idriftsettelsen av kraftvarmeverket i 2010 og at fullskala CO₂-håndtering skal etableres innen utløpet av 2014. Arbeidet med å realisere dette ble startet umiddelbart. Saken ble lagt frem for Stortinget i St.prp. nr. 49 (2006–2007).

OED startet forarbeidet til etableringen av et statlig selskap som skulle være ansvarlig for statens interesser knyttet til CO₂-håndtering, jf. St.prp. nr. 49 (2006–2007). Statsforetaket Gassnova SF ble stiftet 3. juli 2007."

Videre vises det til St.prp. nr. 1 (2008–2009):

"Resultatrapport 2007

CO₂-fangst på Kårstø

En egen prosjektorganisasjon ble etablert for å planlegge og forberede investeringsgrunnlaget for fullskala CO₂-fangst på Kårstø. Etter at Gassnova SF ble etablert i juli 2007, ble prosjektorganisasjonen overført til statsforetaket. Regjeringen fastsatte høsten 2007 kvalifikasjonskriterier for konkurransen om EPCI-kontrakt (Engineering, Procurement, Construction and Installation) for bygging av et fangstanlegg for CO₂ ved gasskraftverket på Kårstø. Disse kriteriene ligger til grunn for Gassnovas pågående arbeid, og ble i desember 2007 kunngjort nasjonalt og internasjonalt. Det ble åpnet for at leverandører med teknologi av ulik modenhetsgrad skulle få mulighet til å prekvalifisere seg for konkurransen om EPCI-kontrakten for bygging av CO₂-fangstanlegget. Dette innebar at både norske og utenlandske aktører kunne melde sin interesse for å levere teknologi til CO₂-fangstanlegget på Kårstø.

Testanlegg for CO₂-fangst på Mongstad

Staten og Statoil inngikk høsten 2006 en gjennomføringsavtale om håndtering av CO₂ på Mongstad, jf. St.prp. nr. 49 og Innst. S. nr. 205 (2006–2007). Avtalen er et viktig skritt videre i regjeringens innsats for å få fram teknologier som kan redusere utslipp av CO₂. Olje- og energidepartementet inngikk i juni 2007 en avtale med DONG Energy, Hydro, Shell, Statoil og Vattenfall om å samarbeide om planlegging og forberedelser av testsenteret for CO₂-fangst på Mongstad. Fra november 2007 forvalter Gassnova SF statens interesser i testsenteret på Mongstad. Samarbeidsavtalen vil løpe fram til investeringsbeslutningen for testsenteret som etter planen skal tas i fjerde kvartal 2008.

Transport og lagring av CO₂ fra Kårstø og Mongstad

Gassnova, Gassco, NVE og OD hadde første avrapportering om mulige transport- og lagringsløsninger for CO₂ fra fullskala fangstanlegg på Mongstad og Kårstø sommeren 2007. Transport av CO₂ i rør, med skip eller en kombinasjon av disse ble vurdert. Rørtransport ble vurdert som den mest kostnadseffektive løsningen. Valg av lagringssted ble vurdert ut fra nærhet til fangstanlegg, nærhet til felt som vil kunne nyttiggjøre seg av CO₂ til økt oljeutvinning og områder der det er tilstrekkelig data for å kunne gjennomføre en forsvarlig kartlegging og vurdering av reservoar."

Videre vises det til Prop. 1 S (2009–2010):

"Resultatrapport 2008

CO₂-fangst på Kårstø

Gassnova forvalter statens interesser i Kårstø-prosjektet. Kvalifiseringsprosessen og kriterier for prekvalifisering for bygging av CO₂-fangstanlegget på Kårstø ble kunngjort i 2007. På denne bakgrunn og mottatte søknader fra teknologileverandører, har Gassnova i 2008 i samarbeid med de kvalifiserte leverandørene foretatt omfattende og grundige forberedende studier av blant annet tekniske og økonomiske forhold. Arbeidet har bidratt til å fremskaffe betydelig kunnskap om det å bygge et fullskala fangstanlegg. Gasskraftverket på Kårstø ble satt i drift høsten 2007. Etter en testperiode var kraftverket i full drift bare i en kort periode rundt årsskiftet 2007–2008.

Teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad

Staten og StatoilHydro inngikk høsten 2006 en gjennomføringsavtale om håndtering av CO₂ på Mongstad i to steg; et teknologisenter for CO₂-fangst og etablering av fullskala CO₂-fangst på Mongstad-anleggene. Samarbeidet om teknologisenteret er fulgt opp ved at partnerskapet som samarbeider om planlegging og forberedelser av teknologisenteret på Mongstad (TCM-partnerskapet) etablerte en prosjektorganisasjon som utarbeidet investeringsgrunnlaget for teknologisenteret. Statens deltakelse i teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad ble godkjent som lovlig statsstøtte av EFTAs overvåkningsorgan ESA i juli 2008.

Transport og lagring av CO₂ fra Kårstø og Mongstad

Gassnova har, i samarbeid med Gassco, NVE og OD utredet tre ulike alternativer for undersjøisk geologisk lagring av CO₂ fra fangstanleggene på Kårstø og Mongstad, henholdsvis Utsira-formasjonen via Sleipner A-plattformen, Utsira Sør, og Johansen-formasjonen. Disse konseptene vurderes av Gassnova til å ha varierende modenhetsgrad. Johansen-formasjonen anses å kunne ha potensial med tanke på etablering av et stort lager for CO₂ på litt lengre sikt, i kraft av sin størrelse og beliggenhet. Utredning av Johansen-formasjonen videreføres derfor for å modne alternativet som lagringssted for CO₂ fra Mongstad, samt mulig tilleggsvolumer."

Videre vises det til Prop. 1 S (2010-2011):

"Resultatrapport 2009

Fullskala CO₂-håndtering på Mongstad – Mongstad
Steg 2:

Miljøverndepartementets utslippstillatelse av oktober 2006 og gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil om håndtering av CO₂ på Mongstad («Gjennomføringsavtalen») danner utgangspunktet for planlegging, bygging og drift av et fullskala anlegg for CO₂-håndtering på Mongstad. I tråd med gjennomføringsavtalen og utslippstillatelsen fra 2006, oversendte Statoil i februar 2009 en overordnet utredning for fremtidig fangst av CO₂ fra de største utslippene på Mongstad («masterplanen») til Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet, jf. St.prp. nr. 67 (2008-2009). Utredningen identifiserer kilder for CO₂ på Mongstad som er aktuelle for CO₂-fangst, og viser at det er teknologisk mulig å etablere fullskala CO₂-fangst ved kraftvarmeverket og krakkeranlegget ved raffineriet. Det fremkommer av utredningen at vurderingene som gjøres er i en tidlig fase i prosjektgjennomføringen, og at konsept og kilder for CO₂-fangst ikke er endelig valgt. Utredningen beskriver én hovedløsning for CO₂-fangst på Mongstad, dvs. en integrert løsning mellom kraftvarmeverk, raffineri og CO₂-fangstan fangstanlegg. Innenfor denne ene hovedløsningen, skisseres to alternative gjennomføringsplaner for fullskala CO₂-fangst. For raskest mulig realisering, vurderes at det må legges til grunn et CO₂-fangstanlegg basert på amin-teknologi.

Etter at utredningen var mottatt av Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet, ble det i februar 2009 igangsatt arbeid med å gjennomgå og vurdere utredningen. I et samarbeid mellom Gassnova og Statoil ble mulige alternativer til hovedløsningen som beskrives i Statoils utredning kartlagt og vurdert. En viktig målsetting med dette arbeidet var blant annet å sikre staten innsyn og kontroll over prosjektplanleggingen, og å kartlegge og vurdere mulige alternativer til hovedløsningen som beskrives i Statoils utredning. I dette arbeidet ble regjeringens målsetting om raskest mulig realisering av CO₂-håndtering på Mongstad lagt til grunn, og en mindre kompleks løsning enn den som beskrives i Statoils utredning ble vurdert.

Basert på det pågående arbeidet med fullskala CO₂-håndtering på Mongstad og erfaringene fra ovennevnte prosjektsamarbeid med Statoil, vurderte

Gassnova sommeren 2009 at en stegvis utbygging av CO₂-fangstanlegget ville være aktuell ut fra vurderinger av mulig driftssituasjon for kraftvarmeverket, samt mulighetene knyttet til eventuelt reduserte tiltakskostnader for fanget CO₂ ved røykgassresirkulering (EGR). I det påfølgende arbeidet, gjorde Gassnova videre vurderinger av hvordan prosjektet kan gjennomføres på best mulig måte. På bakgrunn av erfaringer og kunnskap fra det til da gjennomførte arbeidet, ble Olje- og energidepartementet i november 2009 orientert om Gassnovas vurderinger knyttet til muligheten av en raskest mulig realisering av CO₂ fangst på Mongstad med utgangspunkt i et aminbasert CO₂-fangstanlegg.

Fra høsten 2009 samarbeidet Gassnova og Statoil om å utarbeide en omforent strategi for det videre planleggings- og forberedelsesarbeidet og påfølgende prosjektering av CO₂-fangstanlegget frem til tidspunkt for investeringsbeslutning.

Det følger av gjennomføringsavtalen at avtaleverket som regulerer staten og Statoils videre arbeid med gjennomføringen av prosjektet skal utdypes og konkretiseres. Parallelt med planleggingsarbeidet i 2009, pågikk arbeidet med å utvikle et slikt avtaleverk, som både gir staten og Statoil rettigheter og forpliktelser i forbindelse med etableringen og driften av fullskalaanlegget for CO₂-fangst ved kraftvarmeverket.

CO₂-håndtering på Kårstø

På oppdrag fra Olje- og energidepartementet leverte Gassco i mars 2009 en foreløpig kartleggingsstudie av mulige tekniske løsninger for integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget på Kårstø til departementet. Den foreløpige kartleggingsstudien viste at integrasjon er teknisk mulig, men svært krevende og kostbart. Studien la til grunn som en forutsetning at gasskraftverket er i helkontinuerlig drift.

Gasskraftverket på Kårstø har siden oppstarten i 2007 hatt et ujevnt driftsmønster. Våren 2009 besluttet derfor regjeringen å stanse anskaffelsesprosessen for bygging av et fangstanlegg for CO₂-fangst i tilknytning til gasskraftverket inntil man har et klarere bilde av driftsmønsteret ved gasskraftverket. Samtidig ønsket regjeringen å se nærmere på en mulig integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget på Kårstø. På denne bakgrunn fikk Gassco og Gassnova i oppdrag å utføre en kartleggingsstudie av en integrasjon mellom gasskraftverket og gassprosesseringsanlegget med tilliggende fangstanlegg som omfatter tekniske, sikkerhetsmessige, avtalemessige og kommersielle forhold. Kartleggingsstudien Kårstø Integration Pre-Feasibility Study ble avgitt til Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartement 22. mars d.å.

Det ble i 2009 påbegynt arbeid med en ekstern kvalitetssikring (KS1) av beslutningsgrunnlaget for Kårstø-prosjektet (CO₂-fangst, -transport og -lagring). Vurderingene er samlet i Terramar og Asplan Viaks KS1-rapport, CO₂-håndtering på Kårstø, som ble oversendt 23. april 2010 til Olje- og energidepartementet og Finansdepartementet. Formålet med kvalitetssikringen er å få en uavhengig analyse og vurdering som grunnlag for videre beslutning.

Transport og lagring av CO₂

I 2009 har Gassnova, i samarbeid med Gassco, uredet Utsira-formasjonen som et mulig lagringsalternativ for CO₂ knyttet til et fangstanlegg på Kårstø. Gassnova har fortsatt arbeidet med å utrede Johansen-formasjonen med tanke på å modne alternativet som lagringssted for CO₂ fra Mongstad, samt mulige tilleggsvolumer. Prøveboring i Johansen-formasjonen, som en del av forberedelsesarbeidet med Mongstad, ble utsatt.

Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad (TCM)

I februar 2009 fremmet regjeringen St.prp. nr. 38 (2008-2009) om investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad. Partene i teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) inngikk deltakeravtale og fattet investeringsbeslutning for teknologisenteret våren 2009, hvorpå byggingen startet umiddelbart. Statoil er operatør for utbyggingen. Hovedaktivitetene i 2009 har vært å gjennomføre planlagte prosjekterings- og byggearbeider. Etter planen skal senteret stå klart til drift omkring årsskiftet 2011/2012. I henhold til St.prp. nr. 38 og Innst. S. nr. 206 (2008-2009), kan staten, eller den staten utpeker, invitere andre selskaper som medeiere i TCM, noe som vil redusere statens andel tilsvarende. På denne bakgrunn har Gassnova henvendt seg til andre industrielle parter med forespørsel om deltakelse i utbyggings- og driftsfasen av TCM. I november 2009 inngikk Olje- og energidepartementet og det sørafrikanske selskapet Sasol en intensjonsavtale (Memorandum of Understanding) med det formål å diskutere nærmere mulighetene for Sasols deltakelse."

Det vises for øvrig til St.prp. nr. 49 (2006-2007) Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad, St.prp. nr. 38 (2008-2009) Investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad og Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering. Det vises også til St.prp. nr. 1 (2005-2006), St.prp. nr. 66 (2005-2006), St.prp. nr. 22 (2006-2007), St.prp. nr. 1 (2006-2007), St.prp. nr. 69 (2006-2007), St.prp. nr. 21 (2007-2008), St.prp. nr. 59 (2007-2008), St.prp. nr. 26 (2008-2009), St.prp. nr. 67 (2008-2009), Prop. 44 S (2009-2010).

Spørsmål 18

Det fremgår av rapporten at det ble avsatt en prosjektreserve på 1,3 mrd. kroner, slik at det totale investeringsbudsjettet var 5,9 mrd. kroner. Hvorfor ble ikke prosjektreserven presentert for Stortinget i Prop. 1 S (2009-2010)?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Regjeringen har lagt stor vekt på rask framdrift i arbeidet med utviklingen av TCM. Stortingets behandling av investeringen gjennom St. prp. 38 (2008-

2009) skjedde derfor før det var framlagt et endelig investeringsestimat for ikke å forsinke byggeprosessen. Proposisjonen ble lagt fram i januar 2009 og behandlet i mai samme år.

I store industrielle prosjekter er det vanlig å styre etter P50-estimatet, mens det er vanlig å avsette en reserve som styringskomitéen i prosjektet kan trekke fra dersom kostnadene skulle bli høyere. Størrelsen på prosjektreserven avhenger av risikoen i prosjektet og også av selskapets interne føringer når det gjelder kapitalavsetninger.

I TCM DA vedtok partnerne ved investeringsbeslutningstidspunktet et investeringsbudsjett på 4,64 mrd. kroner, eks. mva, jf. Prop. 125 S (2009-2010). St. prp. nr. 38 (2008-2009) anslo det forventede behovet for budsjett til 4,2 mrd kr. Forskjellen er i hovedsak justering av kroneverdi og noen mindre endringer i arbeidsomfanget. Partnerne i TCM DA ble også enige om at risikoen knyttet til prosjektet gjorde at det ville være fornuftig å gjøre avsetninger for usikkerhet på 1,3 mrd kroner gjennom investeringsfasen. Denne er omtalt som "prosjektreserve". Staten har ikke foretatt avsetninger for dette i budsjettet, men har løpende redegjort for utviklingen når det gjelder estimater og revidert bevilgningsbehov i det enkelte budsjettår."

Spørsmål 19

Mener departementet at staten gjennom inngåtte avtaler har gitt fra seg vesentlig styringsrett og mulighet til å utøve kostnadsstyring?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Riksrevisjonen anfører at de inngåtte avtaler i CO₂-håndteringsprosjektene begrenser statens styringsmuligheter. Avtalene som er inngått er en detaljering av statens og Statoils rettigheter og plikter. Disse avtalene er et resultat av forhandlinger mellom staten og Statoil med Gjennomføringsavtalen som utgangspunkt. Gjennomføringsavtalen legger ingen føringer for hvordan arbeidet skal organiseres. Staten har således ikke hatt styringsmuligheter å gi fra seg. Det er etter mitt syn derfor ikke grunnlag for å hevde at staten har gitt fra seg vesentlig styringsrett i prosjektene. Avtalene reflekterer for øvrig hva som var mulig å oppnå i forhandlingene.

Det kan virke som Riksrevisjonen mener det finnes andre mulige alternativer for styringsretten og at andre forutsetninger skulle eller burde ligget til grunn for den faktiske gjennomføringen av prosjektene. Ettersom teknologi for CO₂-håndtering fortsatt krever betydelig modningsarbeid, vil jeg minne om at det er få insentiver til å investere i storskala CO₂-håndteringsprosjekter. Slike aktiviteter innebærer høy risiko og begrensede inntektsmuligheter til dags dato. Dette utgangspunktet må ligge til grunn, sammen med Gjennomføringsavtalen og Miljøverndepartementets utslippstillatelse fra 2006 med tilhørende endringer. I arbeidet med å utvikle et avtaleverk for disse prosjektene har staten derfor søkt å finne en god balanse i fordelingen av risiko og kostnader."

Spørsmål 20

Riksrevisjonen kritiserer Statoils dobbeltrolle i prosjektet, men dette avvises av statsråden. Vil det etter statsrådets syn være aktuelt å gi Statoil tilsvarende rolle i et eventuelt nytt CCS-prosjekt der staten skal stå for kostnadene?

Svar:

Arbeidet med CO₂-håndtering i Norge er drevet fram av en klimaambisjon med spesiell vekt på teknologiutvikling, jf. Meld. St. 21 (2011-2012) Norsk klimapolitikk og Meld. St. 9 (2010-2011) Fullskala CO₂-håndtering. Staten er helt avhengig av å samarbeide med private aktører for å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂. I Sundvolden-erklæringen har Regjeringen fastslått at vi vil satse bredt på å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂, og ha en ambisjon om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst innen 2020.

Jeg vil også vise til regjeringens forslag til romertallsvedtak XIX i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014):

"Stortinget samtykker i ambisjonen om å realisere minst ett fullskala demonstrasjonsanlegg for fangst av CO₂ innen 2020, og til at det utarbeides en strategi for å nå denne ambisjonen."

Jeg mener dette strategiarbeidet bør være bredt anlagt. Hvordan et eventuelt prosjektsamarbeid med private aktører – Statoil eller andre – vil se ut, er det etter min vurdering for tidlig å mene noe om nå.

Spørsmål 21

Riksrevisjonen bemerker at de mener det var lite gunstig at Statoil ledet styringskomiteen i planleggingen av fullskalafangstanlegget på Mongstad og samtidig var prosjektleder, når staten skulle dekke alle kostnadene? Hvorfor ble denne modellen valgt av departementet?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Jeg har vanskelig for å se at Statoils ledelse av styringskomiteen, der alle beslutninger skal tas basert på konsensus, er problematisk. Staten og Statoil har felles ansvar, men ulike roller i arbeidet for å realisere fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Statoil er prosjektleder for planleggingen, og Statoils styrende dokumentasjon skal følges. Da er det naturlig at Statoil også leder styringskomiteen. Samtidig har staten gjennom Steg 2 Utviklingsavtalen vide fullmakter til verifikasjon og gjennomgang av Statoils arbeid. Statoil har ikke mulighet til å bruke sin lederposisjon til å vedta budsjetter eller arbeidsprogram som Gassnova ikke er enige i."

Spørsmål 22

Hvorfor ble det ikke gjennomført en uavhengig kvalitetssikring av Teknologisenteret på Mongstad?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Før investeringsbeslutningen i juni 2009 gjennomførte Shell en kvalitetsgjennomgang av beslutningsgrunnlaget. Shell hadde ingen spesielle kommentarer eller merknader til de foreslåtte byggebudsjett eller tidsplan. Gassnova la denne vurderingen til grunn. Jeg har vanskelig for å se at Shells eierandel i raffineriet på Mongstad er relevant. Etter Gjennomføringsavtalen skal Statoil være prosjektgjennomfører både for TCM og fullskalaprojektet. Det har derfor vært en forutsetning for samarbeidet at Statoils modell for prosjektgjennomføring skal benyttes. Denne legger ikke opp til ekstern kvalitetssikring fra andre aktører enn partnerne i prosjektet. Jeg mener derfor at kvalitetssikringen av prosjektet var tilstrekkelig."

Spørsmål 23

Det bes om en oversikt og vurdering av hvilke incentiver Statoil hadde for å begrense kostnadene i planleggingsfasen?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Når det gjelder insentivene for kostnadsstyring i TCM vil jeg understreke at hver partner er ansvarlig for sin andel av investerings- og driftskostnadene. Staten og Statoil avtalte at Statoil skulle ta ansvar for eventuelle overskridelser av statens andel av budsjettet samt en del av prosjektereserven for hjelpesystemer og infrastruktur. Denne overskridelsesgarantien har ikke kommet til anvendelse fordi de faktiske kostnadene ikke oversteg garantibeløpet."

Spørsmål 24

Hva mener statsråden om Gassnovas rolle i fullskalaprojektet, og hva skal Gassnovas rolle være fremover?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Gassnovas roller i de ulike prosjektene bygger på forutsetningene som ble lagt til grunn for etableringen av foretaket, jf. St. prp. 49 (2006-2007)

(...)

Jeg er enig i at Gassnova har et betydelig ansvar i statens engasjement i CO₂-håndtering. Gassnova ble etablert som statlig foretak i 2007. Det er en utfordring å bygge opp et nytt statlig foretak på relativt

kort tid. Samtidig vil jeg bemerke at det er min erfaring at Gassnova så langt har vært i god stand til å ivareta sine oppgaver innenfor de rammer som er satt for virksomheten. Gassnovas oppgaver vil kunne variere over tid. Derfor er det viktig med fleksibilitet i driften av selskapet. De overordnede rammer for Gassnova ble etablert ved opprettelsen av foretaket, jf. St. prp. nr. 49 (2006-2007) Samarbeid om CO₂-håndtering på Mongstad."

Regjeringen har fastslått at vi vil satse bredt på å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂, jf. Sundvoldenerklæringen og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014).

Gassnova vil få en sentral rolle i dette arbeidet i tråd med formålene nedfelt i foretakets vedtekter:

"Gassnova SF har som formål å forvalte statens interesser knyttet til CO₂-håndtering (teknologiutvikling, fangst, transport, injeksjon, lagring av CO₂), og å gjennomføre de prosjekter som foretaksmøtet bestemmer. Det er en målsetting at foretakets arbeid skal resultere i kostnadsreduksjoner knyttet til CO₂-håndtering.

- Gassnova SF skal gi råd til Olje- og energidepartementet i forhold til spørsmål vedrørende CO₂-håndtering.
- Gassnova SF skal legge til rette for at statens deltakelse i CO₂-håndteringsprosjekter kan nyttiggjøres best mulig av staten eller statlig eide enheter.
- Gassnova SF skal bidra til gjennomføring av "CLIMIT-programmet".
- Gassnova SF har ikke erverv til formål."

Spørsmål 25

Riksrevisjonen bemerker at det har vært svakhet i Gassnovas internkontroll. Hvordan fulgte departementet opp at Gassnova hadde etablert en forsvarlig internkontroll?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Jeg kan ikke slutte meg til Riksrevisjonens kritikk av at departementet ikke har hatt tilstrekkelig risikostyring. Å drive frem teknologi for CO₂-håndtering er utfordrende, men nødvendig. Regjeringen har derfor ment at det er viktig at staten tar på seg et betydelig ansvar i dette arbeidet. I erkjennelsen av risikoen ved fangst og lagring av CO₂ har departementet medvirket til flere viktige beslutninger og tiltak. Fullskalarensing på Mongstad ble delt i to faser der en valgte å gjennomføre en testfase i form av TCM for å få bedre kontroll på risikoen ved teknologien og kostnadene. Videre besluttet Olje- og energidepartementet å opprette et eget foretak, Gassnova, for å ivareta statens interesser. I departementet ble det opprettet en egen seksjon for at vi skal kunne ha dedikerte ressurser som skal følge opp og fokusere enda sterkere på arbeidet med fangst og lagring. Videre har depar-

tementet og Gassnovas styre engasjert seg aktivt i Gassnovas risikovurderinger foruten at det foregår en tett og løpende dialog mellom departementet og Gassnova for å avklare viktige spørsmål underveis. Mange av disse spørsmålene knytter seg nettopp til tematikk omkring risikostyring.

Risikoen knyttet til Mongstad er for det meste av teknisk-økonomisk karakter og departementet vil i stor grad støtte seg til faglige vurderinger fra Gassnova og andre involverte parter. Departementets risikoreducerende tiltak omfatter tiltak som departementet eller Stortinget har kompetanse til å gjennomføre, eksempelvis organisering, juridisk rammeverk og bevilgningsvedtak. Det framgår ikke av Riksrevisjonens dokumentasjon hvilke risikofaktorer departementet har ignorert eller hvilke typer tiltak departementet kunne ha iverksatt som følge av en bedre forståelse av risikoen."

Spørsmål 26

Statoil og staten ble i Gjennomføringsavtalen enige om at eventuelle kostnadsoverskridelser skulle dekkes proporsjonalt mellom de industrielle deltakerne i prosjektet (ikke staten), jf. St.prp. nr. 38 (2008-2009). Hvorfor ble det likevel inngått avtale med Statoil der staten skal dekke mer av kostnadsoverskridelsene, når utgangspunktet var proporsjonal dekning?

Svar:

Det vises til St. prp. nr. 38 (2008-2009) Investering i teknologisenter for CO₂-håndtering på Mongstad:

"Det legges til grunn at industrielle deltakere forholdsmessig dekker kostnader ved eventuelle overskridelser utover budsjett på investeringsbeslutningstidspunktet tilsvarende den andel som er investert i teknologiselskapet."

Det vises også til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"Når det gjelder insentivene for kostnadsstyring i TCM vil jeg understreke at hver partner er ansvarlig for sin andel av investerings- og driftskostnadene. Staten og Statoil avtalte at Statoil skulle ta ansvar for eventuelle overskridelser av statens andel av budsjettet samt en del av prosjektereserven for hjelpesystemer og infrastruktur. Denne overskridelsesgarantien har ikke kommet til anvendelse fordi de faktiske kostnadene ikke oversteg garantibeløpet."

Spørsmål 27

Hvor stor andel av de totale kostnadene er blitt fakturert av Statoil i prosjektet?

Svar:

Det er regnskapsført om lag 1 570 mill. kroner til fullskalaprojektet på Mongstad i perioden 2007-2012, inkludert arbeid med transport og lagring og

engasjementsoppfølging fra Gassnova. Det ble regnskapsført om lag 268 mill. kroner til prosjektgjennomføringen som ledes av Statoil i 2012.

I 2013 er det budsjettert med 611 mill. kroner til fullskalaprojektet, jf. svar på spørsmål 13, hvorav om lag 536 mill. kroner knytter seg til prosjektgjennomføringen.

Spørsmål 28

Det fremgår av Riksrevisjonens rapport at budsjettbehovet for CO₂-håndteringsprosjektene i stor grad bygger på tekniske vurderinger gjennomført av Statoil. Hvorfor ble en slik modell valgt, og hva mener departementet er positive og negative sider ved at Statoil ble gitt en slik rolle?

Svar:

Det vises til brev fra Olje- og energidepartementet til Riksrevisjonen av 30. april 2013 om merknader fra Olje- og energidepartementet til Riksrevisjonens utkast til hovedanalyserapport:

"Olje- og energidepartementet vil bemerke at prosjektledelse av forstudier og planarbeid skiller seg fra de utfordringer som følger med operatøransvar for gjennomføring av store utbygginger. Statoil hadde et team på 80 personer dedikert til å styre utbyggingen av TCM. All erfaring fra utbyggingsprosjekter i Nordsjøen og kompliserte teknologiprosjekter tilsier at prosjektledelse er en krevende oppgave som fordrer høyt kvalifiserte medarbeidere, godt innkjørte team, fleksibilitet til å tilpasse organisasjonen til skiftende utfordringer samt gode verktøy og systemer. Gassnova har bygget opp sin organisasjon gradvis for å ivareta de utfordrende oppgavene foretaket er tildelt. Det ville vært en meget krevende oppgave å utvikle en organisasjon som i tillegg skulle ivareta operatøroppgaver for utbyggingsprosjekter. Olje- og energidepartementet vurderer at en slik rolle

ville økt risikoen for TCM-prosjektets kostnader og timeplan."

Spørsmål 29

Hvilken betydning er det blitt tillagt at Statoil fra rådet prosjektet allerede i 2006/2007?

Svar:

Det vises til St.prp. nr 49 (2006-2007) Samarbeid om håndtering av CO₂ på Mongstad.

Spørsmål 30

Det kommer frem at det er Statoil som er konsesjonshaver for raffineriet og kraftvarmeverket på Mongstad og at det er DONG Generation Norge AS som eier og driver kraftvarmeverket. Riksrevisjonen bemerker at en slik struktur har bidratt til at planleggingen og realiseringen av CO₂-håndtering på Mongstad er blitt vanskeligere. Hva er departementers kommentar til dette?

Svar:

Det vises til svarbrev fra daværende statsråd Ola Borten Moe til Riksrevisjonen av 7. juni 2013:

"I teksten under kap. 2.1 i Dok. 3 omtales også forhold knyttet til DONG og deres avtaler med Statoil. Jeg er ikke enig i Riksrevisjonens vurderinger om at ovennevnte bidrar til at planleggingen og realiseringen av CO₂-håndtering på Mongstad har blitt vesentlig vanskeligere som følge av dette. Jeg vil presisere at det er Statoil som har konsesjon for å drive kraftverket og som er utslippstillatelsens subjekt. Riksrevisjonens merknader om dette er derfor etter mitt syn lite relevante for funnet eller undersøkelsen."

Vedlegg 3

Referat fra åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen om

Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering (Dokument 3:14 (2012–2013))

Høring mandag den 20. januar 2014:

Tidligere statsminister Jens Stoltenberg.	*	3
Bellona ved Frederic Hauge og Zero ved Marius Holm.	*	16
Styreleder Gunnar Berge, tidligere styreleder Bente Rathe og tidligere direktør Kjell Pedersen i Petoro AS.	*	28
Statoil ASA ved konsernsjef Helge Lund.	*	36
Styreleder Einar Steensnæs og tidligere styreleder Johan Nic. Vold i Gassnova. . .	*	49
SINTEF ved klimadirektør Nils A. Røkke og Miljødirektoratet ved direktør Ellen Hambro.	*	62

Høring torsdag den 23. januar 2014:

Alstom Norge AS ved Eric Staurset og Sargas AS ved Henrik Fleischer.	*	73
Tidligere olje- og energiminister Odd Roger Enoksen, tidligere olje- og energi- minister Åslaug Haga og tidligere olje- og energiminister Terje Riis-Johansen . . .	*	87
Tidligere olje- og energiminister Ola Borten Moe.	*	101
Statsråd Tord Lien.	*	112

Høring tirsdag den 4. februar 2014:

Aker Solutions ASA ved Valborg Lundegaard og tidligere direktør i Aker Clean Carbon, Liv Monica Stubholt.	*	121
Tidligere miljøvernminister Helen Bjørnøy, tidligere miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og tidligere miljøvernminister Bård Vegar Solhjell.	*	133

**Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
mandag den 20. januar 2014 kl. 9**

Møteleder: Martin Kolberg (A)
(komiteens leder)

S a k :

Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering (Dokument 3:14 (2012–2013))

Møtelederen: Da er vi klare til å begynne denne åpne høringen – klokken er slagen 9.

Jeg skal på vegne av en samlet kontroll- og konstitusjonskomité ønske velkommen til denne kontrollhøringen. Bakgrunnen for saken er at komiteen har til behandling en rapport fra Riksrevisjonen som heter «Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering».

Komiteen har formulert åtte problemstillinger som skal legges til grunn for høringen. Problemstillingene er for midlet til dem som skal delta i høringen, og er utgangspunkt for spørsmålene fra komiteen.

Komiteens høring vil gå over to fulle dager, og som det framgår av programmet, har komiteen invitert en lang rekke representanter fra ulike berørte aktører. Disse er:

- stortingsrepresentant Jens Stoltenberg, som først og fremst er invitert som tidligere statsminister
- nåværende og fire tidligere olje- og energiministre
- konsernsjefen i Statoil
- ledelsen i Gassnova
- nåværende og tidligere styreleder i Petoro
- SINTEF
- Miljødirektoratet
- miljøorganisasjoner
- teknologileverandører

De fleste har sagt ja til komiteens invitasjon til å delta i høringen, men jeg gjør oppmerksom på at direktør i daværende Aker Clean Carbon, Liv Monica Stubholt, og arbeidende styreleder Øyvind Eriksen i Aker Solutions har takket nei til å delta i høringen.

Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringen, og referatet vil følge som vedlegg til komiteens innstilling til Stortinget.

De prosedyrer som er fastsatt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt. Den inviterte får først holde en innledning. Etter det får først saksordføreren, som i denne saken er Abid Q. Raja fra Venstre, og deretter representanter for de ulike partiene anledning til å spørre ut de inviterte. Saksordfører får 10 minutter og de øvrige utspørrerne inntil 5 minutter til disposisjon i hver del av høringen.

For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig. Jeg gjør oppmerksom på at denne røde lampen vil lyse når det gjenstår 30 sekunder av taletiden.

Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppføl-

gingsspørsmål, og den inviterte får helt til slutt ordet til en kort oppsummering.

Dette er en åpen høring, og det er derfor viktig at alle deltakerne unngår å omtale forhold som er undergitt taushetsplikt. Dersom et spørsmål ikke kan besvares uten å gi opplysninger som er taushetsbelagt, må komiteen gjøres oppmerksom på dette.

Jeg vil også presisere at mikrofonene har en lydknapp som må slås av og på. Det er viktig at alle husker å slå på når de skal snakke og av når de er ferdige. Dette henger rett og slett sammen med fjernsynsoverføringene, slik at lyden skal bli best mulig og presis.

Det er komiteens samlede håp at høringen vil gi nødvendige opplysninger i saken, som bakgrunn for de konklusjoner komiteen skal treffe i sin innstilling til Stortinget.

Høring med tidligere statsminister Jens Stoltenberg

Møtelederen: Tidligere statsminister Jens Stoltenberg er til stede, og vi er klare til å starte høringen. Vi ønsker Stoltenberg hjertelig velkommen, og du har nå anledning til å redegjøre for dine synspunkter innenfor en tidsramme på inntil 10 minutter. Vær så god, Stoltenberg.

Jens Stoltenberg: Takk for denne muligheten til å redegjøre for komiteen.

Norge har gjennom flere år satset betydelig på å utvikle teknologi for karbonfangst og -lagring. Det har vært et nybrottsarbeid beheftet med usikkerhet og med risiko. Vi har opplevd skuffelser, men vi har også oppnådd betydelige resultater. Vi har nådd mange mål, men vi har ikke nådd alle målene vi satte oss.

Norge har blitt ledende internasjonalt på utvikling av en framtidsteknologi verden trenger for å bekjempe globale klimaendringer. Samlet har denne satsingen vært riktig. Gevinstene har vært større enn kostnadene.

I september 2013 publiserte FNs klimapanel en ny rapport. Rapporten bekrefter og forsterker det vi vet om menneskeskapte klimaendringer. Utslippene øker, og det blir stadig vanskeligere å nå målet om å stanse oppvarmingen ved 2 °C. Fortsetter dagens utslippsvekst, går vi mot en oppvarming på 4 °C i løpet av dette århundret. Dette vil få dramatiske og uoversiktlige konsekvenser for alle land, også for Norge.

Klimaendringene finner allerede sted. Polisen smelter, havnivået stiger, og unormalt vær kommer til å bli mer og mer normalt. En vesentlig årsak til klimaendringene er utslipp fra større kraftverk og industrianlegg. Spesielt øker utslippene fra kullkraftverk. Nær to tredjedeler av veksten i utslipp siden år 2000 skyldes økt bruk av kull. Når et kraftverk eller industrianlegg først er bygd, skal det svært mye til for at det stenges ned igjen. Vi må derfor være forberedt på store og økende utslipp fra kraftverk og industrianlegg i mange år framover.

Dette er en utvikling som er uforenlig med målet om å hindre alvorlige menneskeskapte klimaendringer. Samtidig vet vi at det nettopp er fra større enkeltutslipp at karbonfangst kan brukes til å kutte utslippene, både fra nye

og fra allerede etablerte anlegg. Det er derfor karbonfangst og -lagring er så avgjørende i klimaarbeidet. Uten en omfattende bruk av denne teknologien vil verden etter alt å dømme ikke lykkes i å nå togradersmålet. Dette er ikke minst understreket av FNs klimapanel og Det internasjonale energibyrået i flere rapporter flere ganger.

Teknologi for både fangst og lagring av CO₂ finnes allerede i dag. Et av verdens største CO₂-lagringsprosjekter ble bygd i Norge. På Sleipnerfeltet har CO₂ blitt skilt ut og lagret i store mengder i snart 20 år. Problemet er at teknologien for fangst og lagring foreløpig er umoden, kostbar og normalt ikke lønnsom. Kostnadene ved å slippe ut CO₂ er for lave, og prisen på teknologien er for høy. Det er derfor det er så viktig å utvikle, teste og utprøve ulike løsninger, slik at denne teknologien kan tas i bruk i langt større grad enn vi ser i dag.

Det er nettopp denne teknologiutviklingen som har vært målet for statens engasjement for fangst og lagring av CO₂. Dette var også bakgrunnen for satsingen på Mongstad. Mongstad har handlet om to ulike prosjekter – for det første bygging av et teknologisenter, for det andre rensing av utslippene fra kraftvarmeverket på Mongstad.

La meg først si litt om teknologisenteret. Senteret ble åpnet sommeren 2012 og ble bygd innenfor de vedtatte budsjetttrammene. Det alt vesentlige av statens utgifter på Mongstad har gått til dette senteret. Teknologisenteret er verdens største anlegg for testing og forbedring av CO₂-fangst. Ved senteret kan teknologi for rensing av både gass- og kullkraftverk testes. Det er stor interesse blant flere internasjonale selskaper for å teste teknologier på senteret. Tusenvis av fagfolk og en rekke kunnskapsmiljøer oppsøker senteret for å studere resultatene. Riksrevisjonen slår i sin rapport også fast at

«anlegget derfor har et stort potensial for å bidra til relevant teknologiutvikling».

I tillegg til selve teknologisenteret har vi også utviklet CLIMIT-programmet for forskning og utvikling innen CO₂-håndtering. I 2011 ble det gjennomført en internasjonal evaluering. Hovedkonklusjonen var at programmet har bidratt til Norges ledende posisjon når det gjelder karbonfangst og -lagring.

Så noen ord om rensing av utslippene fra kraftvarmeverket på Mongstad: I 2006 fikk Statoil utslippstillatelse. Staten, ved Olje og energidepartementet, og Statoil inngikk gjennomføringsavtalen om å etablere CO₂-håndtering. Store prosjekter for fangst og lagring er forbundet med betydelig teknologisk og økonomisk risiko. Gjennom arbeidet med rensing av utslippene ble det avdekket at kostnadene var vesentlig høyere enn anslått. I 2011 ble prosjektmodellen endret for å redusere risikoen i prosjektet, og Stortinget sluttet seg til det. Den nye planen, som altså Stortinget sluttet seg til, innebar et treårig teknologikvalifiseringsprogram. I forslaget til statsbudsjett for 2014 valgte vår regjering å anbefale å ikke gå videre med prosjektet. Den nye regjeringen og Stortinget har sluttet seg til dette.

Det er flere grunner til at vi valgte å ikke gå videre med rensing av utslippene fra kraftvarmeverket på Mongstad. For det første ville kostnadene bli vesentlig større enn tid-

ligere anslått. Da prosjektet første gang ble lansert, tilsa foreløpige, usikre, grove anslag at det ville koste rundt 5 mrd. kr. Nå er anslagene nærmere 25 mrd. kr.

For det andre er utslippene fra anlegget vesentlig lavere enn tidligere anslått. Opprinnelig var utslippene om lag én million tonn CO₂ per år. Nå er utslippene om lag en halv million tonn CO₂ per år – dvs. at mens kostnadene er femdoblet, er utslippene halvert. Det betyr at miljøgevinsten sett i forhold til kostnadene er blitt kraftig redusert. I tillegg er det økt usikkerhet rundt raffineriindustriens framtid i Norge og Europa.

For det tredje: Så langt har det aller meste av utgiftene på Mongstad vært knyttet til utvikling av teknologi. Som det framgår av Riksrevisjonens rapport, ble det i perioden 2007–2012 totalt brukt i overkant av 7 mrd. kr – hvorav 5 mrd. kr på teknologisenteret og om lag 1,6 mrd. kr på å planlegge fullskala rensing på Mongstad. Også mye av disse utgiftene bidro til teknologiutvikling, bl.a. fordi de ble brukt på teknologikvalifiseringsprogrammet.

Da vi så begynte arbeidet med budsjettet for 2014 og nærmet oss ferdigstilling av budsjettet for 2014, sto vi imidlertid overfor et veiskille. Nå ville utgiftene fra 2014 i stor grad bli såkalt Mongstad-spesifikke, dvs. ombygging av kraftvarmeverket, transport og injeksjon av CO₂ ute på sokkelen. Dette er kostnader som ikke bidrar til teknologiutvikling, og som har begrenset overføringsverdi. Vår vurdering var at å gjennomføre prosjektet på disse premisene ikke ville være god klimapolitikk. Vi valgte derfor en ny strategi for det videre arbeidet: Vi forsterket satsingen på teknologisenteret på Mongstad, vi forsterket forskning og utvikling av CO₂-fangst og -lagring gjennom CLIMIT-programmet, og vi satte i gang et nytt program for utvikling av fullskala CO₂-håndteringsprosjekter i Norge. I tillegg støtter vi ulike internasjonale CO₂-håndteringsprosjekter.

Risikoen og usikkerheten i statens arbeid med teknologi for fangst og lagring av CO₂ har vært kommunisert til Stortinget grundig og jevnlig. Dette har skjedd gjennom samtlige budsjetter – og reviderte budsjetter – siden 2007 og gjennom en egen stortingsmelding om CO₂-håndtering. I tillegg har Stortinget aktivt tatt stilling til statens arbeid med CO₂-håndtering gjennom tre stortingsproposisjoner.

Selv om det har vært stor politisk debatt om CO₂-fangst og -lagring, har det vært bred enighet om de viktigste veivalgene og tilslutning til investeringsbeslutningene.

La meg avslutte med å si: Hovedformålet med statens arbeid på Mongstad har vært utvikling av teknologi. Betydningen av dette har flere ganger blitt understreket både av regjeringen og av Stortinget. Sist skjedde dette i klimaforliket fra 2012, der det heter:

«Komiteen viser til at bl.a. Det internasjonale energibyrået (IEA) og FNs klimapanel trekker frem CO₂-håndtering som den viktigste enkeltstående teknologien for å redusere klimautslipp. Dersom CO₂-håndtering skal lykkes som teknologi forutsettes det at en rekke land satser aktivt på teknologi- og kompetanseutvikling og utvikler prosjekter for CO₂-håndtering. Komiteen understreker derfor viktigheten av arbeidet ved Teknologisenteret på Mongstad.»

Teknologisenteret på Mongstad er i full drift. Senteret

og de omfattende forskningsprogrammene gjør Norge til en ledende nasjon i arbeidet med å gi verden et av de viktigste redskapene mot globale klimaendringer. Denne visjonen, dette nybrottsarbeidet i utvikling av ny og uprøvd teknologi, som vi er i full gang med, fortjener fortsatt betegnelsen «månelanding». Som nasjon må vi fortsette å sette oss djerve mål i klimapolitikken. Klimaproblemet krever politisk mot og vilje til å satse.

Takk for oppmerksomheten.

Møtelederen: Da sier komiteen takk til Jens Stoltenberg. Vi starter da utspørringen, og som allerede sagt, er det Abid Q. Raja fra Venstre som er sakens ordfører. Raja har 10 minutter til disposisjon. Vær så god, Raja.

Abid Q. Raja (V): Tusen takk, komitéleder. Og tusen takk, Jens Stoltenberg, for at du var villig til å komme til høringen og svare på spørsmål, og takk for en god innledning. Jeg har bare 10 minutter til disposisjon, så jeg håper på presise og korte svar.

Aller først: Hva var grunnen til at Stortinget ikke ble orientert i forbindelse med revidert budsjett 2013 om at både Solhjell og Borten Moe var av den oppfatning at fullskalaprojektet på Mongstad burde stanses?

Jens Stoltenberg: Det som vi drøftet i regjeringen ved flere anledninger, var framdriften i prosjektet, og det ble ved flere anledninger også drøftet om det var riktig å gå videre. Det tror jeg vi gjorde nesten hvert år, men hver gang kom vi til at det var riktig å fortsette med alt som var knyttet til teknologiutvikling, riktig å bygge ferdig teknologiseret og riktig å gjennomføre teknologikvalifisering.

Abid Q. Raja (V): Så det er riktig at både Solhjell og Borten Moe før revidert budsjett ga klart inntrykk av at dette prosjektet – fullskala – bør stanses?

Jens Stoltenberg: Jeg kommer ikke til å redegjøre for hva de enkelte statsråder og statsministeren har ment i ulike diskusjoner i regjeringen, men det har vært vurderinger gjennom flere år – helt åpenbart – av om det var riktig å gå videre med prosjektet, endre prosjektet, og hvilke deler av prosjektet det var viktig å gå videre med, og ...

Abid Q. Raja (V): Men når begge statsrådene ...

Jens Stoltenberg: ... Jeg trodde jeg skulle forklare? Det vi da valgte ved disse anledningene, var å gå videre med det som handlet om teknologiutvikling. Og det aller meste av pengene på Mongstad er brukt på teknologiutvikling ved at vi har bygget teknologiseret. Det var det enighet om, og så var det også enighet om å gjennomføre teknologikvalifisering knyttet til renseanlegget. Og poenget er at det er først i 2014 at det begynner å påløpe store utgifter til renseanlegget, så det var *da* vi kom til det veskillet hvor vi måtte ta stilling til det, og da kom regjeringen til en konklusjon om at det er riktig av oss å ikke videreføre prosjektet.

Abid Q. Raja (V): Ja, takk, Stoltenberg, vi har bare 10 minutter, så for å få det presist: Solhjell og Borten Moe ga altså begge før revidert budsjett 2013 klart uttrykk for at dette prosjektet bør stanses. Hvorfor valgte regjeringen allikevel – til tross for at begge fagstatsrådene sier at dette bør stanses – å gå videre med dette prosjektet?

Jens Stoltenberg: Jeg kommer ikke til å bekrefte eller avkrefte hva ulike statsråder har ment. Det ...

Abid Q. Raja (V): Mener du at komiteen her – som representerer Stortinget, og Stortinget representerer folket – ikke har berettiget grunn til å få vite om dine to fagstatsråder har ment at dette prosjektet bør stanses, lenge før revidert budsjett 2013?

Jens Stoltenberg: Nei, det jeg mener er at Stortinget og kontrollkomiteen har krav på å få vite hva som var regjeringens beslutning, og alle statsrådene stilte seg bak den. Jeg tror det er veldig viktig at kontrollkomiteen er opptatt av ryddighet når det gjelder konstitusjonelle forhold, og det er ikke slik at de ulike statsråder, eller statsministeren, er privatpraktiserende; de stiller seg bak de beslutninger som regjeringen har fattet, og regjeringen har fattet både de beslutninger vi gjorde i revidert, og de beslutninger vi gjorde i 2014-budsjettet. Og det er først i 2014-budsjettet at vi begynner å få store utgifter knyttet til selve renseanlegget.

Abid Q. Raja (V): Det har vi hørt før. Men det tar for mye tid, Stoltenberg, jeg er ikke interessert i 2014-budsjettet. Men i revidert budsjett 2013 sier jo dere at det kommer til å påløpe mer kostnader til Mongstad, til planlegging av fullskala. Hva er det som skjer mellom mai 2013 og september 2013? Hva er den avgjørende informasjonen som dere i regjeringen får, som gjør at dere velger å skrinlegge det – fra at dere i mai orienterer Stortinget om at dette er i full drift og i gang og at det kommer til å påløpe *mer* kostnader, til at man plutselig stanser det i september. Hva var den avgjørende nye informasjonen?

Jens Stoltenberg: Det avgjørende nye var at vi behandlet budsjettet for 2014 i september ...

Abid Q. Raja (V): Kun det, altså? Ikke noen ny teknisk informasjon, ikke noen ny kostnadmessig informasjon, men kun det at man skulle behandle budsjettet?

Jens Stoltenberg: Ja, men det er jo ikke noen uvesentlig sak at vi behandler budsjettet i september. Det er jo da vi tar stilling til 2014-budsjettet. Så det er vanskelig å si hva som skal være innholdet i 2014-budsjettet før vi har behandlet ...

Abid Q. Raja (V): Men konstitusjonelt sett – er ikke revidert budsjett for 2013 en grunn til å opplyse om at to fagstatsråder mener at dette prosjektet bør stanses?

Jens Stoltenberg: Jeg har aldri noensinne opplevd at en regjering redegjør i et revidert budsjett for at ulike statsråder har ulike meninger.

For det første vil jeg ikke bekrefte hva de statsrådene har ment, men selv om de skulle ha hatt ulike meninger, tror jeg aldri noen regjering, noen gang, har sagt at én statsråd mener det, én annen statsråd mener det, og regjeringen har én oppfatning. Det ville i tilfelle være veldig uvanlig.

Abid Q. Raja (V): Var det internpolitiske hensyn som lå til grunn for at man ikke valgte å stanse prosjektet før revidert budsjett for 2013?

Jens Stoltenberg: Det var en vurdering av hva som var riktig, ut fra hensynene til klima og arbeidet med et veldig viktig prosjekt. Vår vurdering har hele tiden vært at det har vært riktig å gjennomføre teknologisatsingen. Den har vi lyktes med – den gjennomførte vi.

Abid Q. Raja (V): Det var ikke en taktisk beslutning om å vente til etter valget med å skrinlegge dette?

Jens Stoltenberg: Det er alltid slik at budsjettet for 2014 offentliggjøres etter valget. Det ville vært rart om man hadde begynt å offentliggjøre budsjettet for 2014 før valget og før det var ferdig behandlet.

Abid Q. Raja (V): Men er du enig i at hvis flere i regjeringen, også fagstatsrådene, er av den oppfatning at dette prosjektet bør stanses, er dette opplysninger man bør gi Stortinget i forbindelse med revidert budsjett – hvis man sitter på disse opplysningene?

Jens Stoltenberg: Det var enighet om håndteringen i regjeringen. Det var enighet om det vi la fram i revidert. Det var enighet om det som ble lagt fram i statsbudsjettet for 2014, og statsbudsjettet for 2014 presenteres selvsagt etter valget. Det er da det behandles ferdig, og det er da det legges fram.

Abid Q. Raja (V): Ble det diskutert at SV skulle få noe av betydning, som tilsvarte Mongstad, for at man skulle skrinlegge dette – altså at de måtte ha en miljøpolitisk seier av den betydning – og var det medvirkende til at man ikke la ned dette prosjektet allerede ved revidert 2013?

Jens Stoltenberg: Nei, grunnen til at vi valgte å ta beslutningen i forbindelse med budsjettet for 2014, var, som jeg sa i redegjørelsen min, at det er i 2014 vi begynner å få store utgifter knyttet til det som kalles Mongstad-spesifikke utgifter, som er knyttet til ting som ikke har med teknologiutvikling – teknologiseret og teknologikvalifisering knyttet til renseanlegget – å gjøre. Det er da vi begynner å bruke penger på et prosjekt vi ikke ønsker å gå videre med.

De store pengene er brukt på teknologiutvikling. Det har vi fått mye igjen for, men så stanset vi prosjektet før vi begynner å bruke penger på ting vi ikke mener er forsvarlig.

Abid Q. Raja (V): I stad sa du at man visste, da man tok denne beslutningen for 2014, at beløpet var 25 mrd. kr, og at man kun kunne fange ca. 0,5 mill. tonn CO₂. Var ikke dette opplysninger som vi allerede hadde i 2011?

Jens Stoltenberg: Jo, det var helt klart. Likevel sluttet et enstemmig storting seg til det nye konseptet og modellen for framdrift. Vi la det helt åpent fram for Stortinget. Stortinget var enig med regjeringen i at det likevel var riktig å gå videre.

Abid Q. Raja (V): Ja, men det er jo ditt prestisjeprosjekt. I 2011 visste man altså at det kom til å koste 25 mrd. kr – akkurat som vi visste i forbindelse med budsjettet for 2014. I 2011 visste man også at det kun kom til å være 0,5 mill. tonn CO₂ som kunne bli fanget og lagret – og dette visste man i forbindelse med budsjettet for 2014. Burde ikke din regjering ha stanset prosjektet da og spart disse milliardene som har blitt brukt siden 2011 og utover?

Jens Stoltenberg: Det tror jeg er en grunnleggende misforståelse: Vi har ikke brukt 25 mrd. kr. Vi har brukt betydelige beløp på noe som er oppe og står, og som er veldig verdifullt, nemlig teknologiutvikling.

Abid Q. Raja (V): Man har brukt ca. 2 mrd. kr. Jeg sier ikke at man har brukt 25 mrd. kr.

Jens Stoltenberg: Vi har brukt 1,6 mrd. kr, i henhold til Riksrevisjonen, på forberedelse av fullskala rensing. Men også de pengene er teknologiutvikling, fordi det handler om teknologikvalifisering.

Abid Q. Raja (V): Av de 2 mrd. kr kunne man spart betydelig med penger hvis man allerede i 2011 hadde valgt å skrinlegge prosjektet. Det er ingen ny informasjon, slik jeg hører deg, som har kommet regjeringen til kjenne etter revidert 2013 og til man skrinlegger, eller etter 2011, som har endret på verken kostnadene eller antallet tonn som kunne lagres.

Jens Stoltenberg: Det er helt riktig at man kunne ha spart de 1,6 mrd. kr, men jeg er veldig glad for at Stortinget var enig med regjeringen i at vi burde bruke de pengene, fordi også de pengene har gitt oss betydelig teknologiutvikling.

Hvis vi hadde begynt å bruke de store pengene – opp mot 25 mrd. kr – på byggingen av selve renseanlegget, hadde vi begynt å bruke penger på noe som ikke hadde gitt oss noe igjen. Derfor stoppet vi før vi begynte å bruke de pengene.

Jeg er også glad for at Stortinget, ikke bare i 2011, men også så sent som i 2012, etter at denne informasjonen om anslag på 25 mrd. kr forelå, gjentok sin støtte til Mongstad i klimaforliket. Jeg er opptatt av å stå på klimaforliket, og dette er en del av klimaforliket.

Abid Q. Raja (V): I Dagsavisen på lørdag sa du at du kun har positive følelser knyttet til Mongstad. Men Stoltenberg, hvis man legger til grunn at det ble brukt 1,6 mrd. kr eller 2 mrd. kr på dette store månelandingsprosjektet, er det fryktelig mye penger. Er du ikke skuffet over at man ikke har fått til dette når man ser f.eks. at man i Canada har fått til fullskala anlegg til 3,5 mrd. kr?

Er du ikke litt skuffet? Tar du ikke noe selvkritikk? Er det ikke noe som kunne blitt gjort annerledes, slik at Norge hadde fått den månelandingen som du drømte om for oss alle?

Jens Stoltenberg: Det som Norge har fått, er at vi er det fremste landet i verden når det gjelder utviklingen av en teknologi som verden trenger for å bekjempe klimaendringer. Teknologisenteret på Mongstad er det største i verden, og flere av de prosjektene som nå satser andre steder....

Abid Q. Raja (V): Du viser alltid til teknologisenteret, men jeg spør om fullskala. Prøv å holde deg til det, for vi har så dårlig tid.

Fullskala var drømmen. Det var nasjonsdrømmen om å lande på månen.

Er du ikke skuffet over at vi ikke har fått til det i Norge?

Jens Stoltenberg: Som jeg sa i innledningen, har vi nådd noen av målene vi satte oss på Mongstad – andre har vi ikke nådd. Men før vi begynte å bruke mye penger på fullskala, stanset vi det prosjektet og satser heller på andre ting.

Jeg har også lyst å understreke, for det er en del av hele ...

Abid Q. Raja (V): Et siste spørsmål – det er bare 20 sekunder igjen: Kristin Halvorsen skriver i sin bok at man burde ha lyttet til embetsverket i Finansdepartementet og laget en klarere avtale enn avtalen i 2006.

Hvilke råd ga Finansdepartementet i 2006 som dere valgte ikke å lytte til?

Jens Stoltenberg: Det er vel alltid slik at Finansdepartementet gjerne ønsker å bruke minst mulig penger, men jeg mener det var riktig at Stortinget sluttet seg til avtalen med Statoil – alle partiene stilte seg bak den – fordi man forstod at det var den måten vi kunne få i gang en betydelig satsing på teknologiutvikling på Mongstad på, som vi har fått til. Jeg er glad for at Stortinget så avtalen og sluttet seg til den, for det var den avtalen som gjorde det mulig å få til denne satsingen.

Møtelederen: Nå er Rajas tid ute, og vi går videre.

Nå er det Arbeiderpartiet, ved Jette F. Christensen, som stiller spørsmål. Hun har 5 minutter til disposisjon.

Vær så god.

Jette F. Christensen (A): Takk, leder, og takk til Jens Stoltenberg for innledningen.

Du sa at det viktigste er å sette seg djerpe mål i klima-

politikken. Det er det vanskelig å være uenig i, men det er også viktig å være realist.

Var målsettingen om fangst og lagring av CO₂ på Mongstad realistisk?

Hvis svaret på det er nei, og siden jeg har ordet, og vi har så kort tid til å komme med oppfølgingsspørsmål: Hvorfor valgte du likevel å gå inn i et så stort prosjekt, med så store kostnader, som endte opp så annerledes enn man trodde?

Jens Stoltenberg: Med den informasjonen vi hadde i 2006 og de ulike korsveiene vi har passert siden den gang, mener jeg det var realistisk. Den gangen var anslaget rundt 5 mrd. kr for et karbonfangstanlegg. Det ble understreket at det var usikkert. Det ble understreket at det var risiko knyttet til at man skulle bygge på et eksisterende anlegg, og at det var kostnader knyttet til at det var langt ut til feltet hvor man skulle lagre CO₂, men det var likevel et anslag som gjorde at det var realistisk da beslutningen ble fattet.

Så har det vist seg at det er stor usikkerhet – og det har utviklingen siden bekreftet – og derfor stanset vi i tide, før vi begynte å bruke mye penger på den delen av prosjektet som ikke ga teknologiutvikling.

Grunnen til at vi gjorde det, er jo at klimaproblemet er, sammen med fattigdom, vår tids største og mest alvorlige problem. FNs klimapanel og mange andre har understreket at karbonfangst er en teknologi verden virkelig trenger.

Jeg vil også understreke at teknologien i og for seg finnes i dag. Den finnes i Norge, hvor vi skylder ut CO₂, riktignok fra naturgass, men det er karbonfangst med amin-teknologi på Sleipner-feltet. Vi lagrer det i store volumer. Problemet er at det ikke har vært mulig – bortsett fra noen få steder i verden, som f.eks. Sleipner-feltet, hvor det er spesielle forutsetninger, enten med høyt CO₂-innhold eller nærhet til reservoaret – å få storskala over store og mange anlegg på en lønnsom måte.

Poenget med Mongstad er å gjøre denne teknologien billigere og bedre, slik at den kan tas i bruk på mange flere steder. Det er viktig, og den teknologiutviklingen har vi lyktes med å få på Mongstad.

Jette F. Christensen (A): Takk. Alt gikk ikke helt etter drømmen. Kunne du gjort noe annerledes på noe tidspunkt – økonomisk, juridisk eller politisk, som statsminister – som ville bidratt til en realisering av enda mer på Mongstad?

Jens Stoltenberg: Punkt 1: Det er en veldig teoretisk diskusjon å tenke hva man kunne gjort annerledes hvis man hadde visst da, det vi vet i dag. Som jeg har understreket, mener jeg at man på de ulike beslutningstidspunktene har tatt rette beslutninger, selv om man var klar over at det var usikkerhet, og Stortinget har sluttet seg til det. Dette har det vært redegjort for i Stortinget minst to ganger i året, pluss én melding og pluss tre proposisjoner. Ved alle de veivalgene har Stortinget vært enig, selv om vi har lagt fram dilemmaene og risikoen på en åpen måte.

Punkt 2: En av de tingene som helt åpenbart har vist seg vanskelig, er å bygge dette anlegget på et eksisterende an-

legg i drift; altså å bygge et renseanlegg på et raffineri og et kraftvarmeverk som er i drift, for veldig mye av kostnadene og veldig mye av usikkerheten er knyttet til nedstenging og håndtering av sikkerhet på raffineriet og kraftvarmeverket som er i drift. Det er klart at det problemet bare har vist seg større og større etter hvert som årene har gått. Så kan man selvfølgelig si at det var en risiko vi var klar over. Statoil fortalte om det. Vi var tydelige på det. Men vi valgte likevel å satse, fordi vi også ønsket å se på mulighetene for å få til noe vi trenger, nemlig en teknologi som kan installeres også på anlegg i drift, ikke bare på nye anlegg.

Jette F. Christensen (A): Takk. Saksordføreren var inne på skillet mellom teknologiseret og fullskalaanlegg. Hvorfor er du så opptatt av dette teknologiseret? Du snakker mye om det. Mener du at teknologiseret er viktigere enn dette fullskalaprojektet?

Jens Stoltenberg: Jeg mener at det viktigste ved Mongstad er å utvikle teknologien. Det har vi sagt hele tiden. Visjonen, som vi tegnet opp bl.a. i nyttårstalen, var en visjon om å utvikle teknologi. Det er vi altså godt i gang med. Så er det selvsagt en skuffelse at vi ikke fikk til den andre delen av prosjektet, nemlig renseanlegget. Det hadde vært veldig bra om vi hadde fått til det, og det er ikke bra at den delen av prosjektet ikke ble gjennomført. Samtidig mener jeg det er bra at vi stanset før vi begynte å bruke mye penger på den delen av prosjektet, og jeg mener også at både vi og mange internasjonale miljøer har stor glede av den teknologiutviklingen som har skjedd, dels knyttet til teknologiseret og dels knyttet til forberedelse for å bygge fullskalaanlegget. Den enorme teknologikvalifiseringen som har skjedd i forbindelse med fullskalaanlegget, har også gitt oss teknologi og overføringsverdi som vi kan bruke i andre anlegg.

Møtelederen: Da er tiden ute. Da går vi videre til representanten for Høyre, Michael Tetzschner, som har 5 minutter.

Michael Tetzschner (H): Takk for det. Temaet for høringen er forvaltningsrapporten fra Riksrevisjonen, Dokument 3:14 for 2012–2013. Jeg vil begynne med å spørre om du har lest rapporten.

Jens Stoltenberg: Unnskyld, om jeg har lest Riksrevisjonens rapport?

Michael Tetzschner (H): Ja, det som er grunnlaget for at vi har høringen.

Jens Stoltenberg: Ja, jeg har lest i hvert fall vesentlige deler av den og gått gjennom de viktigste konklusjonene.

Michael Tetzschner (H): Er du da enig med Riksrevisjonen i at det har vært dårlig kostnadskontroll, at f.eks. Gassnova hadde for lite handlingsrom, og at det også ble stilt opp for svake incentiver for Statoil til å holde kostnadene nede til at prosjektet dermed kunne lykkes?

Jens Stoltenberg: Det jeg opplever at Riksrevisjonen sier, er at avtalen gir for få incentiver til Statoil, og at avtalen sann sett, ideelt sett, skulle vært annerledes.

Michael Tetzschner (H): Hvem har ansvaret for det?

Jens Stoltenberg: Det er jo storting og regjering, som har sluttet seg til avtalen. Grunnen til det er jo at det ikke var mulig å framforhandle en bedre eller annerledes avtale simpelthen fordi vi var i en situasjon der det var et veldig sterkt politisk ønske – både i storting og regjering – om å få på plass et karbonfangstanlegg på Mongstad, som ikke var lønnsomt, men som var viktig av politiske grunner, fordi det var en viktig del av vårt arbeid for å utvikle teknologi for å bekjempe klimaendringene.

Statoil er et børsnotert selskap. Statoil er nødt til å legge vekt på at ting har avkastning og lønnsomhet. Derfor gjorde Statoil det klart at for dem var det avgjørende at dersom man skulle gjøre dette – som i utgangspunktet ikke er et kommersielt prosjekt, men som allikevel er et viktig prosjekt av miljømessige hensyn – måtte staten bære meste parten av kostnadene, og det speiles jo i avtalen. Mellom to likeverdige kommersielle partnere hadde helt sikkert avtalen sett annerledes ut, men her var det en kommersiell partner som var børsnotert og opptatt av å kunne stå inne for investeringene ut fra en forretningsmessig vurdering, og det var en politisk partner i staten som var veldig opptatt av også å bruke penger på noe som ikke var lønnsomt – for det var ganske klart hele tiden – men som var viktig av politiske grunner, og så fant man fram til denne avtalen.

Michael Tetzschner (H): Ja, man klarte i hvert fall å få brukt pengene. Men det du sier, er at avtalen ikke kunne bli bedre enn den ble?

Jens Stoltenberg: Jeg sier at den er et resultat av en forhandling der i hvert fall statens vurdering var at det ikke var mulig å få til en vesentlig annerledes avtale uten at Statoil ville sagt at dette ikke var mulig for dem å bli med på som et kommersielt selskap fordi de må forsvare ting ut fra en forretningsmessig vurdering. Det aksepterer jeg fordi Statoil er et børsnotert, forretningsmessig selskap. Men likevel anbefalte regjeringen avtalen. Vi gikk til Stortinget og fikk enstemmig tilslutning til den fordi vi sa at det er noen ting som er viktigere enn forretningsmessig avkastning for staten, nemlig å bruke penger. Jeg synes altså at å bruke 1,6 mrd. kr på fullskalaanlegget – samlet sett rundt 7 mrd. kr på teknologiutvikling på Mongstad – i denne sammenheng ikke er mye i forhold til de enorme oppgavene. Jeg mener altså at det alt i alt er riktig bruk av penger fordi det gjør at Norge er internasjonalt ledende på en teknologi verden virkelig trenger.

Michael Tetzschner (H): Jeg forstår det slik at du da er uenig med Riksrevisjonen som sier at denne avtalen burde vært bedre. Dette var altså den best oppnåelige avtalen i denne verden. Hvordan kommenterer du Riksrevisjonens kritikk av Gjennomføringsavtalen, hvor de påpeker at det var lite krav om at frister ble satt, og at fremdrift ble holdt?

Var du i det hele tatt komfortabel med avtalen i alle sine deler?

Jens Stoltenberg: Jeg opplever at alle de momentene fra Riksrevisjonen er relevante momenter, men de endrer ikke hovedpoenget, nemlig at de er et resultat av forhandling, der vår vurdering var at det var vanskelig å få til en avtale der Statoil skulle bære noen vesentlig større del av kostnadene, eller at Statoil skulle bære noen vesentlig del av risikoen, inklusiv absolutte tidsfrister. Det er klart at fra statens side var det i utgangspunktet et ønske om å bære minst mulig risiko, å bære minst mulig kostnader. Samtidig måtte vi altså erkjenne at når vi ønsket å utvikle en teknologi som per dags dato ikke er kommersielt lønnsom, så må et kommersielt selskap få betalt for det, og staten var villig til å betale for det. Vi la det også tydelig fram for Stortinget, og som jeg sier: I hvert budsjett, i hvert reviderte budsjett, pluss én melding og tre proposisjoner har Stortinget sluttet seg til dette, også etter at vi redegjorde i detalj for avtalen – også etter at avtalen var kjent. Den risikoen tok storting og regjering sammen fordi man mente at gevinsten var stor, og jeg mener at vi har fått mye igjen. Vi har fått et fantastisk sted for utvikling av teknologi, verdens største laboratorium for å utvikle denne teknologien, og tusenvis av fagfolk fra hele verden kommer hit for å studere resultatene, og mange selskap deltar.

Michael Tetzschner (H): Det har vi hørt før.

Møtelederen: Tetzschner, da er tiden dessverre ute. Vi får komme tilbake til dette i oppfølgingsrunden.

Michael Tetzschner (H): Da gjør vi det.

Møtelederen: Da går vi videre til Fremskrittspartiet. Helge Thorheim, 5 minutter – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Først av alt: Takk for en god innledning, Stoltenberg. Jeg vil gripe fatt i noe av det du sa der. Du sa at CCS på Mongstad er et nybrottsarbeid, og at vi lager teknologi for verden. Slik som du framfører det, høres det nesten ut som om vi ikke har slik teknologi ellers i verden i dag – i og med at dette er et nybrottsarbeid.

FNs klimapanel kom ut med en spesialrapport om CCS allerede i 2005, og den sier klart at CCS har vært i bruk i mer enn 80 år i ulike industriprosesser og er tilgjengelig teknologi. Kjente regjeringen eller du til denne rapporten? Og hvis dere gjorde det, hvorfor er det så stort fokus på teknologiseret? Jeg trodde månelandingsprosjektet, slik som det ble, etter hvert var todelt: teknologiutvikling pluss deponering av CO₂?

Jens Stoltenberg: Regjeringen kjente til den rapporten. Men det viktigste var at vi også visste veldig godt at karbonfangst og lagring finnes i dag, og blant de største prosjektene i verden og blant de første prosjektene i verden er jo Norge. Jeg har selv vært med på å diskutere Sleipner mange ganger. På Melkøya har vi et stort CO₂-lagrings-

prosjekt, og på Sleipner har vi det. På Sleipner har vi i snart 20 år fanget 1 million tonn CO₂ hvert eneste år og pumpet ned i sokkelen. Det er flere steder i verden hvor man lykkes med karbonfangst. Problemet er, som jeg sier, at teknologien fortsatt er så umoden og så lite lønnsom at den normalt ikke er lønnsom å ta i bruk. Det som gjør det utfordrende, er at det f.eks. på Mongstad – dette gjelder også veldig mange andre steder – er langt fra utslippskilden til lagringsstedet. Det er det ikke på Sleipner. De andre stedene som ofte framheves i media, har det til felles at de ofte ligger på lagringsstedet. Men du må jo ha systemer som gjør at du kan fange CO₂ et sted, lagre det et annet sted, og det er utfordring nr. 1. Utfordring nr. 2 på Mongstad er selvfølgelig det å rense CO₂ fra gasskraft. Der er CO₂-innholdet i gassen vesentlig lavere enn fra kullkraft, og derfor blir kostnadene høyere. Utfordring nr. 3 er at der man har lykkes med karbonfangst og -lagring, er det ofte slik at man bruker det til trykkstøtte for å få opp mer olje eller gass. Det var det ikke noe etterspørsel etter på norsk sokkel. Utfordring nr. 4 er selvfølgelig at vi på Mongstad gjorde det på et anlegg som var i drift. Med noen unntak – Sleipner, Melkøya, noen andre steder i verden – har dette vært en teknologi som altså finnes, men som må bli mye bedre for å tas i bruk mange steder, og det er det vi driver med på Mongstad.

Helge Thorheim (FrP): Men når du bekrefter at teknologien allerede finnes, regner jeg med at man bare vil forfine det litt med teknologiseret. Men det er ved steg 2, det å deponere CO₂, at man først er med på å redusere utslippene til atmosfæren for å nå de målene vi ønsker her i landet. Når dette nå er blitt stanset, forskyver man framover i tid å gjøre de tiltakene man egentlig ønsker – som kan være vår månelanding. Er du ikke litt skuffet, Stoltenberg, over at dette må skyves enda lenger fram?

Jens Stoltenberg: For det første vil jeg ikke bruke begrepet «forfine» teknologien litt. Det er snakk om en enorm utvikling for å gjøre en teknologi vesentlig bedre, så mye bedre at den kan tas i bruk mange steder, i stor skala over hele verden. Det er jo derfor teknologiseret får stor anerkjennelse, bl.a. fra mange klimamiljøer, fra mange selskaper som deltar der, og fra FN, som peker på Mongstad som et senter der man er i ferd med å gjøre et sprang for å utvikle teknologien fra noe som kan brukes få steder, til en teknologi som kan brukes mange steder. Det er avgjørende dersom vi skal lykkes. Det har også Stortinget understreket.

Så er det helt riktig at det var to prosjekter på Mongstad. Det ene var teknologiutvikling, som vi har lyktes med, som man er i full gang med. Det andre var rensing av kraftvarmeverket. Man kan si det miljømessig er en god nyhet. Utslippene er jo halvparten av hva de var forutsatt å være. Det er av klimahensyn en god nyhet. Men det reduserer jo hvor meningsfylt det er å bygge et stort renseanlegg når det er halvparten så mye å rense, og når det er usikkerhet om det er utslipp i framtiden, fordi det er usikkerhet i raffineringmarkedet i Europa og i Norge. Det, kombinert med at kostnadene, i og for seg som varslet, ble høyere enn man hadde

håpet og trodde i begynnelsen – det var stor risiko og det ble avslørt tidlig – gjør at det ikke er fornuftig å gå videre med selve renseanlegget.

Møtelederen: Da er tiden ute. Da er det Kristelig Folkepartis tur – Hans Fredrik Grøvan, vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for innledningen, Stoltenberg.

Jeg har lyst til å gå litt tilbake til starten. I forbindelse med Bondevik I-regjeringens avgang ble det sagt av bl.a. deg, Stoltenberg, at det ville bli enklere å få til en CO₂-håndtering hvis man valgte å bygge gasskraftanlegget samtidig som man drev teknologiutvikling for CO₂-fangst, altså samtidig bygge, fange og teste. Var dette, slik du ser det i dag, en smart måte å gjøre dette på, å utvikle dette prosjektet på?

Jens Stoltenberg: Jeg vet ikke om jeg helt forsto spørsmålet, men hovedpoenget er jo at det var viktig å utvikle teknologi som man trodde og håpet kunne tas i bruk i et renseanlegg på Mongstad. Men som Stortinget har understreket veldig mange ganger, og som regjeringen har sagt seg enig i, er at de store gevinstene ved teknologiutviklingssenteret på Mongstad, er ikke knyttet til renseanlegget på Mongstad, for det er bare en halv million tonn. Det er det mulig å rense ganske mange andre steder billigere og enklere. De store gevinstene ved teknologisenteret på Mongstad er jo å bruke teknologien andre steder i verden. Derfor er det ikke slik at teknologisenteret bare har mening knyttet til et eventuelt renseanlegg på Mongstad. Teknologisenteret har først og fremst mening hvis teknologien kan anvendes alle andre steder. Det er jo der de store volumene som skal renses, er.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Siden renseanlegget ble skrinlagt, mener du det nå er uviktig å rense ved Mongstad-anlegget?

Jens Stoltenberg: Nei, det mener jeg ikke. Det hadde i og for seg vært mulig å gjennomføre prosjektet, men jeg mente at det var et dårlig prosjekt å bruke 25 mrd. kr på å rense en halv million tonn CO₂. Det er både Stortinget og den nye regjeringen enig i. Det er jeg glad for. For det hadde ikke vært fornuftig bruk av penger. Det vi har gjort på Mongstad, er jo å bruke penger på noe som er fornuftig, som er teknologiutvikling. Der har vi fått mye igjen, nemlig ny teknologiutvikling, også som jeg sier, knyttet til teknologikvalifiseringsprogrammet på fullskalaanlegget, som vi gjennomførte gjennom 2013, som er grunnen til at vi burde gjennomføre hele 2013 før vi tok stilling til eventuell videre framdrift i 2014.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Riksrevisjonen reiser en del spørsmål om dette med risikostyring. Ble kompleksiteten i gjennomføringen av CO₂-håndteringen undervurdert i 2006 ved inngåelsen av Gjennomføringsavtalen, etter din oppfatning?

Jens Stoltenberg: Til det tror jeg det er viktig å si både ja og nei. Det er klart at var det noe Statoil formidlet, og er det noe som var understreket mange ganger, er det at dette var nytt, det var risiko, det var usikkerhet. Man kunne selvfølgelig valgt å ikke gå inn og si: Vi prøver ikke. Det hadde vært det tryggeste. Men da hadde vi heller ikke fått til det vi har fått til, nemlig en teknologiutvikling som har vært viktig, og som er viktig for kampen mot globale klimaendringer.

Så man varslet at det var stor usikkerhet. Når det er stor usikkerhet, er det vanskelig i si nøyaktig hva som kommer til å skje. Men jeg mener at fordi vi har tatt det stegvis, har vi brukt pengene på ting som har gitt oss betydelige gevinster, utvikling av teknologi, og så stoppet vi før vi begynte å bruke mye penger på ting som ikke gir gevinst, nemlig bygging av renseanlegg for å rense en halv million tonn CO₂. Det er ikke fornuftig bruk av penger til de kostnadene som det ble forespeilet på Mongstad.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sa i sted at avtalen mellom staten og Statoil ble til gjennom en forhandling. Slik du ser det i dag, ble det gitt gode nok incentiver for en tids- og kostnadseffektiv utvikling av fullskalaprojektet, etter din mening?

Jens Stoltenberg: Jeg har vanskelig for å se at den avtalen kunne vært vesentlig annerledes. Man kunne gjerne ønsket seg en annerledes avtale, men da tror jeg ikke det hadde vært noen avtale. Da tror jeg Statoil, som et børsnotert forretningsmessig selskap ville sagt: Det er ikke ansvarlig for oss å gå inn og ta så stor risiko og å ha så store utgifter i et prosjekt som først og fremst er miljøpolitisk begrunnet. Når vi endte med en avtale der staten bærer mesteparten av kostnadene og store deler av risikoen – iallfall før budsjettet er vedtatt – er det en refleksjon av at det var et politisk ønske, i regjering, i Stortinget, som jeg er for, nemlig at vi må gjøre ting som ikke er kommersielt lønnsomme i kampen mot klimaendringene. Vi må bruke fellesskapets penger, også selv om det ikke gir avkastning på kort sikt å utvikle denne teknologien. Min opplevelse er at Statoil er dypt engasjert i å utvikle karbonfangst, at Statoil tok avtalen på det største alvor og satset betydelige ressurser på å få til det. De har fått til veldig mye på Mongstad, ved at de har fått til et teknologisenter som er verdensledende.

Møtelederen: Da er tiden nærmest ute, så vi rekker ikke flere spørsmål i denne runden. Da går ordet videre til Senterpartiet – Per Olaf Lundteigen, vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg vil takke statsministeren for en god innledning. For å få overhøyde over temaet først, statsminister, la du vekt på de dramatiske konsekvensene av økt CO₂-mengde i atmosfæren. Vitenskapsfolk har sagt at det nå er bedre vitenskapelig dokumentert at klimaendringene er menneskeskapte, enn at sigarettøyking er helsefarlig. Er du enig i det? Ja eller nei?

Jens Stoltenberg: Ja, i den forstand at jeg har lest at vitenskapsfolk har sagt det, og da stoler jeg på det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er ganske sentralt å være klar over det vitenskapelige grunnlaget, for endelig har vi utrolig internasjonal, vitenskapelig dokumentasjon om temaet. Når vitenskapsfolk sier at det er bedre dokumentert vitenskapelig at klimaendringer er menneskeskapte, enn at sigarettøyking er helseskadelig, har vi lagt en plattform for alvoret i situasjonen. Da er punkt nr. 2 begrepsbruken. Du brukte både begrepene «rensing», «CO₂-fangst» og «lagring». Jeg regner med at det var feil. Man må velge: Er det fangst og lagring, eller er det rensing.

Jens Stoltenberg: Jeg bruker de begrepene litt om hverandre, dels for å variere språkbruken ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Da er vi inne på noe sentralt. Det anlegget vi snakker om nå, skal fange og lagre, er det ikke slik? Det gjelder ikke rensing, for et CO₂-molekyl består av ett karbonatom og to oksygenatomer, og det går ikke kjemisk an å rense. Er ikke det korrekt?

Jens Stoltenberg: Jo, det er slik at normalt bruker man begrepene «fangst» og «lagring». Men i dagligtale kalles det ofte rensing – man blir jo kvitt CO₂. Det avgjørende er jo at man unngår at CO₂ kommer opp i atmosfæren ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Unnskyld, det er jo det som er noe av problemet, at begrepsbruken ikke er klar, og dermed får vi problemer med den videre handteringen av dette. Når det er fangst og lagring, er det spørsmål om teknologi og begrepet «månelanding». Du sa her at det var månelanding, samtidig som det var umoden teknologi som var for kostbar og ikke lønnsom. Folk flest har fått forståelsen av at månelanding er en helt ny teknologi, en har gitt inntrykk av at det var spørsmål om å rense karbondioksid – og det er det vel da ikke?

Jens Stoltenberg: Det som jeg sa i min nyttårstale, var at vår visjon var å utvikle en teknologi som kunne bidra til å bekjempe globale klimaendringer, utvikle en teknologi verden trenger for å bekjempe drivhuseffekten. Det er vi i full gang med på Mongstad. Det er det største laboratorium ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja ...

Jens Stoltenberg: ... det største senter for denne teknologiutviklingen i verden.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men det vi da ...

Jens Stoltenberg: Det å lage et anlegg for karbonfangst og -lagring – det har vi allerede i Norge. Så hvis man mener at det på en måte er bildet på månelandingen, er det ikke så interessant å bruke det, for det finnes ulike typer anlegg. Man fanger CO₂ fra ulike typer gass, noen ganger er det fra røykgass, noen ganger fra kullkraft, andre

ganger fra gasskraft, noen ganger fra industrianlegg, fra raffinerier, fra krakkere, og andre ganger fra metangass ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Vi er klar over det.

Jens Stoltenberg: ... men grunnleggende sett fanger man CO₂-en og lagrer den.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, og det vi da snakker om, er å få den teknologien billigere og mer effektiv energimessig. Er det korrekt?

Jens Stoltenberg: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Så månelandinga er å gjøre det økonomisk lønnsomt?

Jens Stoltenberg: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Så dermed er det det økonomiske aspektet ved saken som egentlig er det mest sentrale i det som du har definert som månelanding?

Jens Stoltenberg: Ja, det mest sentrale er å gjøre en teknologi som allerede finnes, tilgjengelig i stor skala, slik at den kan brukes mye. Det handler grunnleggende sett om to ting. Det handler om å få ned prisen på teknologien – det er noe av det vi jobber med på Mongstad – og så vil det løse alle helsemessige og sikkerhetsmessige problemer. Det andre er å få opp prisen på CO₂.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Den jobben, det å gjøre dette lønnsomt, var en jobb som gikk utover det som var Statoils forretningsmessige idé, så her måtte staten ta kostnaden for å få det lønnsomt. Statoil ville da få en spin-off, eller en positiv virkning, av det, slik at de kunne bruke den teknologien videre blant flere aktører. Er det riktig forstått?

Jens Stoltenberg: Ja, men i den forstand at jeg mente at det staten gjorde – med tilslutning fra regjering og storting, selvfølgelig – var å kjøpe en stor tjeneste fra Statoil, nemlig det å bygge dette teknologiseret og starte planleggingen av et renseanlegg. Vi har lyktes med det ene – teknologiseret – og vi har stanset det andre i tide, før vi har begynt å bruke mye penger på det. Det mener jeg er en riktig håndtering og en riktig måte å samarbeide med Statoil på. Jeg vil også understreke at jeg opplever at Statoil er dypt engasjert i å få til karbonfangst.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men det som altså er kjernen, bare for å avslutte med det: Kjernen i det var å gjøre fangst og lagring økonomisk lønnsomt – det var det som var kjernen i månelandinga?

Jens Stoltenberg: Ja.

Møtelederen: Da er tiden nærmest ute, og vi går videre til Sosialistisk Venstreparti – Karin Andersen, vær så god.

Karin Andersen (SV): Først: Takk for innledningen. Hovedpoenget her er å få til fangst og lagring av CO₂ i stor skala, det er vi alle sammen enige om. Tidligere statsminister Stoltenbergs rolle er det som jeg har lyst til å spørre om: Hvor engasjert var Stoltenberg i dette prosjektet, personlig og som statsminister? Du understreker i innledningen din at dette var vanskelig, det var stor usikkerhet. Staten bar kostnadene og risikoen ved prosjektet. I hvilken grad og hva slags styringsdialog og styringsgrep tok daværende statsminister Stoltenberg for å lykkes med prosjektet?

Jens Stoltenberg: Dette var et prosjekt som ble fulgt veldig tett opp fra Olje- og energidepartementet. Med jevne mellomrom ble det også drøftet i regjeringen, bl.a. fordi regjeringen jevnlig redegjorde overfor Stortinget. Som jeg sier: Det ble gjort i hvert eneste statsbudsjett og hvert eneste reviderte budsjett hvert eneste år fra 2007, i tillegg til en egen stortingsmelding og tre stortingsproposisjoner, der Stortinget sluttet seg til investeringsbeslutninger og andre beslutninger. Det betyr at det var en omfattende og tett politisk behandling og oppfølging av dette i regjeringen og i departementet.

Så viste det seg jo at en del av risikoene og problemene bl.a. Statoil hadde påpekt tidlig, nemlig problemet med å bygge et renseanlegg på et allerede etablert raffineri i drift, den lange avstanden til lagringsstedet, det at det er lite CO₂ i gass fra naturgass, eller lite avgasser fra et gasskraftverk sammenlignet med et kullkraftverk, og det at det ikke var noen avsetning av CO₂-en – alle de tingene gjorde at prosjektet ble dyrere enn man først la til grunn. Det tror jeg ikke først og fremst handler om styring, men om at flere forutsetninger viste seg å være mer negative for anlegget enn vi trodde og håpet i begynnelsen.

Karin Andersen (SV): Riksrevisjonens rapport peker på at det er styringsproblemer i prosjektet som er ett av de kritiske punktene. Stoltenberg sier også at han opplever at Statoil var dypt engasjert i CO₂-fangst og -lagring. Hva er da grunnen til at Statoil ikke skulle finne noen kommersiell interesse i å utvikle det – når han sier at avtalen skulle være sånn at staten skulle bære all risiko og alle kostnader?

Jens Stoltenberg: Det er mulig jeg har sagt at avtalen innebærer at staten bærer all risiko og alle kostnader – da må jeg korrigere meg selv, for det er i hvert fall ikke det jeg har ment å si. Det jeg har ment å si, er at staten bærer store deler, vesentlige deler, av det. For teknologiseret var det vel i utgangspunktet 80 pst., så har vi solgt oss litt ned, og Statoil har 20 pst., var det vel. Detaljene er beskrevet i Riksrevisjonens rapport. Så det er ikke sikkert at staten tar alle kostnader og all risiko, men for å få prosjektet gjennom måtte staten i hvert fall ta vesentlige deler av risikoen og vesentlige deler av kostnadene. Og igjen, det mener jeg ikke er noen kritikk av Statoil. Statoil er et børsnotert selskap som skal forsvare sine investeringer. Da er det ikke rimelig at de skal, hva skal jeg si, betale for et politisk sterkt ønske – som jeg er enig i – nemlig det at vi ønsker å bruke fellesskapets penger på å løse et stort fellesproblem, nem-

lig global oppvarming, og utvikle den teknologien. Så fant vi da en byrdefordeling mellom Statoil og staten som jeg mener er den som var rimelig å oppnå, men som gjør at staten bærer en vesentlig større del enn Statoil.

Karin Andersen (SV): Det ble valgt en styring fra statens side, der man valgte Gassnova som en stor aktør. Hva er grunnen til at man valgte den organiseringen og ikke f.eks. brukte Petoro?

Jens Stoltenberg: Grunnen til det var at Gassnova ble opprettet av Bondevik-regjeringen i 2005 som statens redskap for CO₂-håndtering. Det ville vært underlig hvis vi på det første store CO₂-håndteringsprosjektet ikke valgte det redskapet som var opprettet for det formål. Så gjorde vi det om fra forvaltningsorgan til selskap – det var vel i 2007 – men det var fortsatt Gassnova. Igjen: Jeg ser at det har vært mye kritikk av dette i ettertid, men det har jeg lagt fram for Stortinget gang på gang. Stortinget har vært enig i det – jeg er glad for at Stortinget har vært enig i det. Det er i hvert fall slik at Gassnova ble opprettet – med det formål å håndtere denne typen prosjekter – av Bondevik-regjeringen, med full tilslutning fra min regjering og med full tilslutning fra Stortinget gjennom flere perioder. Så det at man valgte Gassnova mener jeg var helt åpenbart og i tråd med det alle partier og flere regjeringer har ment over lang tid.

Møtelederen: Der er tiden ute. Da er det Miljøpartiet De Grønnes tur – Rasmus Hansson, vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder, og takk for Stoltenbergs innledning.

Riksrevisjonens rapport handler først og fremst om svake insentiver for gjennomføringen av prosjektet. Utgangspunktet er jo i veldig stor grad – selv om Stoltenberg legger stor vekt på testsenteret – det å få til fullrensing av et gasskraftverk på Mongstad. Det var det som var den politiske ramma. Statoil gjorde det helt klart i sin konsesjons-søknad at deres mål med å få bygd dette gasskraftverket var å bedre økonomien på raffineriet, mens SFT i sin anbefaling til utslippstillatelse anbefalte at det ble stilt krav om fullskala rensing fra dag én. Dette begrunnet de med faren for at prosjektet, hvis dette ikke ble gjort, ville glipe opp i endene. Dermed satt man altså med et forslag til noe som ville vært et virkelig effektivt insitament, nemlig et krav om fullskala rensing fra dag én, noe som også ville ha fjernet den aller største kostnadsdrivende faktoren, nemlig ettermontering av rensing. Så spørsmålet er: Hvorfor ble ikke det daværende Statens forurensningstilsyns anbefaling om å kreve fullskala rensing fra dag én i utslippstillatelsen, etterkommet av regjeringen?

Jens Stoltenberg: Vår vurdering var at da hadde det ikke blitt noe av verken kraftvarmeverket eller renseanlegget – og heller ikke teknologiseret. Vår vurdering var at Statoil mente alvor da de sa at den kostnaden, den risikoen, var det ikke mulig å ta, og at prosjekteringen, planleggingen, av renseanlegget hadde kommet så kort at det i tilfel-

le ville utsette kraftvarmeverket med mange, mange år – at dette ikke ville bli noe av, at de ikke kunne godta en slik avtale.

Så kan man selvfølgelig spekulere på om det var riktig. Vår vurdering var at det var riktig, og at det var vanskelig å ha en helt annen vurdering av dette enn Statoil.

Kraftvarmeverket – bare for å si det – ble den gangen vurdert som viktig av mange – forretningsmessig, av Statoil – men også av mange andre som var opptatt av kraftforsyningen på Vestlandet, dvs. i Bergensområdet, i Hordaland. Vi har senere sett at dette har vært et sårbart punkt. Kraftverket har også vært viktig for å sikre nok kraft i området til å elektrifisere sokkelen, f.eks. Gjøa. Så det å styrke kraftforsyningen i dette området var viktig også for et annet miljøhensyn, nemlig elektrifisering.

Så viste det seg jo at veldig mange ting er annerledes enn man tror, også forretningsmessig. Det som har blitt veldig annerledes, er etterspørselen etter raffineriprodukter som lages på Mongstad. Etterspørselen synker. Derfor går bare én turbin og ikke to turbiner. Dermed er utslippene halvert. Dette er på en måte en god nyhet miljømessig, men det blir enda dyrere å bygge et anlegg når en skal rense 0,5 millioner tonn og ikke 2 millioner tonn.

Rasmus Hansson (MDG): I 2010 ble kravene i utslippstillatelsen svekket ytterligere, fra et krav om rensing av 100 000 tonn per år til mer eller mindre ikke noe, altså en ny konsesjon til Statoils egne driftsønsker. Samtidig var det signaler om at økonomien i raffineriet var på vei nedover, hvilket vel er nokså forutsigbart at ville skje, fordi den typen økonomi går opp og ned. Hva var grunnen til at det på en måte var en overraskelse at man risikerte dårlig økonomi i raffineriet og økte krav fra Statoil om å slippe unna rensekrav? Hvorfor ble dette ikke tatt inn i beregningen allerede da man satte i gang renseprosjektet?

Jens Stoltenberg: Grunnen til at man la til grunn at to turbiner ville gå, og at raffineriet ville etterspørre varme og kraft fra to turbiner, var at det var den forretningsmessige vurderingen Statoil gjorde. Man hadde ikke bygd et kraftverk med to turbiner hvis man visste man bare skulle bruke én. Jeg tror vi alle – og spesielt staten – skal være litt forsiktige med å ha skråsikre oppfatninger om hvordan markedet for raffinerte oljeprodukter i Europa er om 5–10–20–30 år. Det mener jeg selskapene skal vurdere.

Vi skal vurdere rammevilkår. Vi skal vurdere miljømessige krav. Vår vurdering av dem var altså at det var riktig å tillate ...

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Det siste spørsmålet blir da: Viser ikke dette at det viktigste hensynet ved dette prosjektet ikke var fullskalarensing av Mongstad, men å få bygd et gasskraftverk?

Jens Stoltenberg: Det var begge deler. Gasskraftverket var viktig for kraftforsyningen i deler av Hordaland. Det var viktig for å ha nok kraft til bl.a. å elektrifisere deler av sokkelen. Og det var viktig for å sikre lønnsomhet ved raffineriet, slik Statoil vurderte markedsutsik-

tene da. Så har ting endret seg, men det så man ikke i 2006.

Så var det viktig fordi dette var en plattform der vi kunne bygge verdens største laboratorium for utvikling av en teknologi verden trenger. Her er Norge blitt verdensledende. Det har vi oppnådd og fått til. Det er bra.

Vi har nådd veldig mange av de målene vi satte oss for Mongstad, men ikke alle. Vi er glad for det vi har oppnådd – og selvfølgelig ikke glad for det vi ikke har oppnådd.

Møtelederen: Tiden for den partimessige utspørringen er omme, og vi går over til en oppsummeringsrunde. Jeg gir ordet til komiteens medlemmer i den rekkefølgen som de har bedt om det. Det må være korte spørsmål og korte svar, slik at vi får tid til flest mulig spørsmål.

Først Abid Q. Raja – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder. Jeg har to spørsmål.

Det første dreier seg om følgende: Du leste opp fra klimaforliket om hvor viktig fangst av CO₂ på globalt nivå er, og sa at dette var formålet med Mongstad. Men oppnådde ikke din regjering det motsatte – når et rikt land som Norge måtte avslutte fordi det ble for dyrt? Signaliserte man ikke da at andre bør passe seg for å satse?

Jeg er klar over at testsenteret har stor betydning, men er du ikke enig i at verden trenger å se et fullskalaprojekt i drift? Var ikke dette ett av de to hovedformålene med Mongstad?

Jens Stoltenberg: Jeg er veldig trygg på at verden lar seg inspirere av det som har skjedd på Mongstad, først og fremst gjennom all den kunnskapen som utvikles der. Flere av de andre selskapene som driver med karbonfangst, og som har lyktes med noen prosjekter noen steder i verden, har samarbeidet med Mongstad. Mongstad har allerede gitt gode ringvirkninger mange steder.

Jeg tror verden også ser at det var klokt at vi før vi begynte å bruke store penger på noe som ikke ga teknolog utvikling, men som handlet om ombygging av et raffineri og om å bygge rør ut i Nordsjøen – som vi kan ganske godt fra før av – stoppet. Verden ser også til f.eks. Sleipner. Mange har besøkt Sleipner og har sett at vi allerede har anlegg. Mongstad er et teknolog utviklingsprosjekt – det var vår visjon – og det er vi i gang med.

Møtelederen: Jette F. Christensen, Arbeiderpartiet – vær så god.

Jette F. Christensen (A): Du har vært inne på hvorfor innholdet i avtalen ble som det ble. Men hvilke vurderinger lå til grunn for at ikke en annen aktør ble valgt? Var det bare Statoil som kunne påta seg dette oppdraget?

Jens Stoltenberg: Statoil ble valgt fordi Statoil hadde raffineriet, Statoil hadde kraftvarmeverket.

Til det at man skulle få inn et helt annet selskap,

var vurderingen at det bare ville forsinke og komplisere prosessen.

Igjen, dette ble lagt tydelig fram for Stortinget, og Stortinget sluttet seg til det ved flere anledninger.

Møtelederen: Michael Tetzschner, Høyre – vær så god.

Michael Tetzschner (H): Angrer du på fusjonen av Hydro og Statoil, som i realiteten gjorde at Statoil – som monopolist – representerte det norske oljemiljøet i Norge når du skulle forhandle? Visste du at Gassnova under etterlevingen av avtalen opplevde rammebetingelsene som håpløse, og at de når det gjaldt det styringsmessige knyttet til statens interesser, tok initiativ overfor Olje- og energidepartementet til å rette opp noe av skjevheten i avtalen? Mitt spørsmål er om du var kjent med Gassnovas ubekvemme situasjon da de så hvordan avtalen virket – eller ikke virket.

Jens Stoltenberg: For det første: Jeg angrer ikke på fusjonen av Statoil og Hydro. Vi har fått et enda mer kompetent og enda mer internasjonalt konkurransedyktig oljeselskap gjennom det fusjonerte selskapet.

For det andre var jeg klar over at Gassnova etter hvert ønsket noen endringer i, justeringer av, hvordan de utførte oppdraget sitt. De sendte et brev med anbefalinger 20. januar 2011. Vi fulgte opp disse anbefalingene. Det har vært dialog med Gassnova, og vi har lyttet til deres anbefalinger. Jeg er ikke kjent med at de mente det var håpløst – det skrev de i hvert fall ikke i brevet – men de kom med noen vurderinger, som vi fulgte opp.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til avtalen mellom Statoil og staten: Du sa noe sånt som at storting og regjering tok risikoen sammen. Sett i ettertid, ble Stortinget så godt orientert om denne risikoen at Stortinget forsto det omfanget som vi sto overfor?

Jens Stoltenberg: Jeg må forutsette at Stortinget forstår de vedtak Stortinget fatter. Jeg legger det til grunn. Det ble tydelig redegjort for at det var en risiko. Alle forstår at det er en risiko, spesielt når man skal bygge et anlegg på et anlegg som allerede er i drift – bygge et renseanlegg på et raffineri og et kraftvarmeverk som allerede er i drift. Det ble tydelig understreket av mange, inklusiv av Statoil.

Igjen: Hvis man ikke våger – hvis man ikke satser – i klimakampen, lykkes vi ikke. Vi har oppnådd mye. Hadde vi ikke tatt den risikoen, hadde vi heller ikke oppnådd alt det vi har oppnådd med teknologiutviklingen på Mongstad.

Vi har ikke nådd alle mål vi har satt oss, men vi har nådd mange. Det skal vi være glad for.

Møtelederen: Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Risikovilligheten er en veldig god ting ved dette prosjektet. Men vi vet nå at ved anlegg i flere andre land har man gjennomført fullskala kar-

bonfangst og -lagring for en svært mye lavere pris enn det som har vært Statoils kostnadsanslag. Ble Statoil av deg og regjeringen konfrontert med de kostnadsanslagene de kom med, og ble bedt om å utrede alternativer?

Jens Stoltenberg: Det var hele tiden dialog med Statoil. Det var også en grunn til at man da kostnadene – det var vel i 2009 – ble kraftig oppjustert, opp mot 25 mrd. kr, ba om, og også senere, i 2011, det som kalles teknologikvalifiseringsprogram, at man skulle vurdere ulike teknologier. Det var hele tiden dialog, med sikte på hvordan vi kunne få disse kostnadene ned.

Det er riktig at det er bygget andre steder med lavere kostnader, men det har også skjedd i Norge. Det skyldes at det er noen vilkår som ikke var oppfylt på Mongstad. Det ene er at det er gasskraft vi skal rense, ikke kullkraft. Kullkraft er mye billigere, fordi det er mye mer CO₂ i røykgassen enn det er i gasskraft. Det er billigere å rense når det er mye CO₂. Det andre er nærheten. Når Sleipner går, men ikke Mongstad, handler det bl.a. om at Sleipner er på feltet – det er bare å pumpe CO₂-en rett ned. På Mongstad var det enorme kostnader knyttet til å få CO₂-en ut på feltet. Det tredje er dette med at det er i drift – ikke i drift, og det fjerde er at vi noen steder får avsetning for CO₂-en til bl.a. å få opp mer karbon – det er jo et paradoks, egentlig. Det var det ikke noen etterspørsel etter på norsk sokkel. De fire forholdene gjør at man kan – f.eks. i Norge – lykkes med karbonfangst og -lagring til en lav kostnad, men det gjelder altså veldig få steder i verden. Hele poenget med Mongstad er å gjøre dette mulig mange steder i verden. Derfor satset vi på Mongstad og oppnådde mye.

Møtelederen: Abid Q. Raja – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder. Stoltenberg, du får se om du også får tid til å svare om Riksrevisjonens rapport, om det er noen åpenbare feil der. Men mitt spørsmål er: Du sa det ville være et dårlig prosjekt å bruke 25 mrd. kr til å fange en halv million tonn CO₂. Tar du intet ansvar for at prosjektet altså ikke ble stanset alt i 2011 når vi visste alle disse tingene allerede på dette tidspunktet? Og hadde man da stanset det, ville vi ikke bare spart to års kostnader, men også ligget to år foran når det gjelder å få på plass et annet anlegg i klimakampen? Medfører det ikke riktighet at om beslutningen ble tatt på det samme grunnlaget i 2011 som da du tok den i 2013, kunne vi både spart to års kostnader og ligget to år foran i kampen for å få på plass et fangstanlegg?

Jens Stoltenberg: Altså, jeg tar mitt ansvar for at vi ikke stanset i 2011. Jeg mener det var riktig at vi ikke stanset i 2011, og jeg mener det er bra at Stortinget – alle partiene på Stortinget – både i 2011 og i klimaforliket var enige i at vi ikke stanset. Grunnen til det er at fra 2011 og fram til i dag har vi jo fortsatt teknologiutviklingen, ikke bare gjennom å fullføre teknologiseret – som det aller meste av pengene har gått til, 5 av 7 mrd. kr, omtrent – men også ved at den viktigste delen av arbeidet med fullskalaanlegget, renseanlegget, har vært tek-

nologikvalifisering, så det har også vært teknologiutvikling.

Fram til og med budsjettet for 2013, har så godt som alle pengene vært brukt på noe som er veldig fornuftig, nemlig utvikling av teknologi. Det er i 2014 vi er ved et veiskille, nemlig at vi skal begynne å bruke mye penger på selve renseanlegget, ikke teknologikvalifisering, ikke teknologiutvikling, ikke teknologiseret, og det er derfor det er riktig å stanse i 2014. Men da har vi altså gjennomført teknologikvalifiseringen. Det hadde vi ikke fått til hvis vi stanset i 2011. Den teknologikvalifiseringen er viktig for verdens evne til å bekjempe globale klimaendringer, og jeg mener at å bruke 1,6 mrd. kr for å få oppnå det, er veldig riktig bruk av penger.

Møtelederen: Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Du har jo bekreftet, Stoltenberg, at det i hovedsak er økonomi som gjør at fullskala-prosjektet ikke har blitt noe av ennå. I avtalen med staten er det Statoil som bærer risikoen for overskridelser når man skal bygge ut fullskalaprojektet. Kan det tenkes at Statoil har en interesse av å minimere den risikoen til null ved kanskje å ta høyde for dette i anslaget for utbygging av fullskalaprojektet?

Det leder meg til neste spørsmål: Burde kanskje staten – hvis du ser nå i ettertid – tidligere ha påtatt seg alle disse kostnadene, også risikoen? Kanskje det hadde blitt billigere, og som du selv har sagt, er det riktig at staten går inn med store penger for å rense CO₂-en og bedre klimaet på den måten. Med andre ord: Burde staten ha tatt alle kostnadene?

Jens Stoltenberg: Det blir jo veldig hypotetisk å drøfte hva vi ville ha gjort i 2006 hvis vi i 2006 hadde visst det vi vet i dag. Men jeg mener veldig sterkt at de beslutningene vi tok, var de rette, gitt den informasjonen vi hadde på beslutningstidspunktet. Jeg gjentar at Stortinget har sluttet seg til dem. Det har vært redegjort for risikoen og fordele og ulemper ved de ulike alternativene, f.eks. risikoen og avtalen med Statoil. Hele poenget var jo at man tenkte seg at hvis man fikk et budsjett, skulle altså Statoil ha incentiver til å holde budsjettet for ikke å overskride budsjettet. Men vi har egentlig aldri kommet så langt, i hvert fall ikke i noe stort omfang, fordi – som jeg sier – de store pengene ikke er brukt på renseanlegget. De er brukt på teknologiseret og på teknologiutvikling i forbindelse med renseanlegget, det såkalte teknologikvalifiseringsprogrammet. Det var først fra 2014 vi skulle begynne å bruke mye penger på noe som ikke ville gi teknologiutvikling, og derfor stoppet vi i tide.

Møtelederen: Nå er tiden ute, men komitélederen vil allikevel tillate to spørsmål ut over tiden, fordi det er nå vi har tidligere statsminister Stoltenberg her, og det er viktig at vi får stilt alle spørsmålene.

Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk for det, leder.

I en utvikling av dette prosjektet hvor det ble stadig

mer sannsynlig at CO₂-fullskalarensing på gasskraftverket ville bli vanskelig, og hvor økonomien i Mongstad-anlegget var på vei nedover, ble det noen gang i regjeringen vurdert å trekke utslippstillatelsen tilbake, og ble noe slikt kommunisert til Stortinget?

Jens Stoltenberg: Jeg kan ikke huske at det ble vurdert å trekke utslippstillatelsen tilbake, men det var jo en diskusjon – som det er redegjort for i Riksrevisjonens rapport – da den ble endret, for den ble jo endret da man hadde endrede tidsfrister. Men det er hjemlet i forurensingsloven, og det ble gjort på den måten som det ble skrevet i Riksrevisjonens rapport.

Møtelederen: Da har jeg tegnet meg selv, og da skal jeg i henhold til reglementet overlate styringen til nestleder, som er Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Vær så god, Kolberg.

Martin Kolberg (A): Stoltenberg, det er allerede kommentert av deg, men det er et veldig viktig punkt her som jeg vil ha et mest mulig konkret svar på. Det sies i Riksrevisjonens rapport – og det indikeres i en del av spørsmålene her – at Gassnova ikke ble satt i stand til og gitt tilstrekkelig autoritet til å gjennomføre prosjektet på statens vegne. Jeg vet at det allerede er kommentert, du har vist til brev, men jeg vil høre din kommentar til det før vi avslutter høringen her.

Møtelederen: Stoltenberg, vær så god.

Jens Stoltenberg: Gassnova ble opprettet 1. januar 2005, etter forslag fra den daværende Bondevik-regjeringen. Da var det et forvaltningsorgan som skulle håndtere CO₂-håndteringsprosjektet på vegne av staten. Senere ble dette organet styrket, både med kapasitet og ressurser, og det fikk også en mer uavhengig stilling ved at det ble et eget selskap. Begge deler tror jeg hadde enstemmig – i hvert fall svært bred – tilslutning i Stortinget, og var støttet av både den forrige regjeringen og den nåværende regjeringen, så vidt jeg vet. Gassnova hadde vi dialog med, og det var også slik at Gassnova hadde merknader til deler av gjennomføringen av prosjektet. Som jeg viste til i stad, sendte de bl.a. et brev der de tok opp deler av prosjektet, og vi fulgte opp de anmodninger og vurderinger som Gassnova da hadde. Jeg opplever at det har vært god dialog med Gassnova i et – selvfølgelig – krevende prosjekt.

Martin Kolberg overtok herigjen som møteleder.

Møtelederen: Da sier jeg takk for det.

Da har vi kommet fram til avslutningen, og da har Stoltenberg 5 minutter til disposisjon.

Jens Stoltenberg: Da vil jeg avslutte med først å takke for at jeg har fått være her i komiteen og svare på spørsmål.

Jeg mener at det har vært viktig for meg å få fram at Mongstad handler om to prosjekter og mange mål, at vi har nådd mange av målene, men ikke alle, at vi har fått på plass det aller viktigste – teknologiutvikling – men at vi har ikke fått på plass renseanlegget for å rense en halv million tonn.

Det aller meste av pengene på Mongstad er brukt på teknologiutvikling, både i selve teknologisenteret og når det gjelder teknologikvalifisering med tanke på renseanlegget. Det gjør at Norge gjennom Mongstad gir betydelige bidrag til å løse verdens klimaproblemer. Som FNs klimapanel og også Stortinget understreker, er kanskje karbonfangst og -lagring den enkeltteknologien som er viktigst i kampen mot globale klimaendringer, og jeg er glad for at Norge på Mongstad er helt i front når det gjelder dette.

Så håper jeg satsingen fortsetter. Vi la opp til betydelig økt opptrapping i denne satsingen i statsbudsjettet for 2014. Noe av det er nå kuttet ut. Det beklager jeg, men jeg håper likevel det kommer ny og kraftfull satsing på karbonfangst og -lagring.

Så vil jeg avslutte med å si følgende: Jeg var på Mongstad da vi åpnet teknologisenteret sommeren 2012. Det var en veldig sterk opplevelse, som gjorde inntrykk på meg. Det var mange mennesker der. Jeg så det store anlegget. Det framstår ikke som et lite laboratorium, men som en svær fabrikk, der man kan teste ulike typer teknologier og ulike typer gasser samtidig. Miljøorganisasjoner var der, bedrifter var der, internasjonale kunnskapsmiljøer var der og internasjonale selskaper var der. Jeg tror alle som var der den dagen, opplevde at det ble tatt et stort skritt i arbeidet mot de globale klimaendringene.

Jeg har også lyst til å si takk til alle menneskene i Statoil, alle menneskene i Gassnova, alle på Mongstad, alle på Teknologisenteret, alle som jobber i CLIMIT, alle som jobber i mange forskningsmiljøer rundt omkring i Norge, som finansieres av disse pengene, og som er noen av verdens absolutt beste forskere, fagfolk, på utvikling av karbonfangstteknologi. Det har vært mye kritikk, mye støy, men opp i alt dette har de jobbet hver dag med å utvikle en teknologi som verden virkelig trenger, og der vi har bidratt vesentlig til å gjøre den teknologien mer tilgjengelig.

De skal vite at vi alle egentlig bør være ganske takknemlige for den jobben de gjør. Det er viktig at vi fortsetter å satse på dem, fordi kunnskap er avgjørende i så mange sammenhenger. Kunnskap og teknologi er avgjørende i kampen mot de globale klimaendringene. Der har Mongstad gjort oss til en ledende nasjon, og jeg er glad for at et samlet storting gang på gang har understreket dette, og jeg ønsker at vi fortsatt kan satse på Mongstad og utvikle en teknologi som er viktig i det internasjonale klimaarbeidet.

Møtelederen: Da sier jeg på vegne av hele komiteen hjertelig takk til Jens Stoltenberg.

Da er vi ferdig med denne delen av høringen.

Vi tar nå pause i høringen fram til 10.35.

Høringen ble avbrutt kl.10.22.

Høringen ble gjenopptatt kl. 10.37.

Høring med Bellona og Zero

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen, og jeg har nå gleden av å ønske velkommen representanter for to miljøorganisasjoner. Det er Bellona, som er representert ved faglig leder Frederic Hauge, og Zero, som er representert med Marius Holm. Dere har også to bisittere med dere. For Holm er det da Kari Elisabeth Kaski ...

Gøril Andreassen (fra salen): Nei, det er Gøril Andreassen.

Møtelederen: OK, Gøril Andreassen. Og for Frederic Hauge skal det da være Kari Elisabeth ...

Frederic Hauge: Jeg har ingen med meg. Jeg klarer meg selv.

Møtelederen: Der kan du se. Da beklager jeg den misforståelsen, men begge de to er fra Zero, og de ønskes også da hjertelig velkommen.

Jeg gjentar kort hovedpunktene i formalitetene. Det er at dere skal ha 5 minutter til innledning hver, altså Holm og Hauge. Og etter dette starter utspørringen. Saksordfører får 10 minutter, og partiene for øvrig får 5 minutter hver.

Jeg ber om korte svar på konsise spørsmål, og lampen her lyser altså når det er 30 sekunder igjen.

Jeg gjør også oppmerksom på at når dette er en åpen høring, er det slik at hvis dere sitter med det som kan kalles taushetsbelagte opplysninger, plikter dere å gjøre oppmerksom på det, slik at komiteen eventuelt kan håndtere en slik situasjon.

Da har dere anledning til å gi en kort innledning på 5 minutter, og jeg foreslår at vi starter med Zero. Jeg gir da ordet til Marius Holm først, som har 5 minutter. Vær så god, Marius Holm.

Marius Holm: Takk for det, komitéleder. Kjære komité, takk for at vi får lov å være med på å belyse Mongstad-saken. Det setter vi pris på. Vi har fulgt saken tett fra begynnelsen, og fra før begynnelsen, ved at vi har jobbet for å realisere fullskala rensing over lang tid fordi det, som Jens Stoltenberg sa i sin innledning, er en viktig teknologi for å kutte klimagassutslippene.

Månelanding er en god metafor på det man ønsket å få til, men da er det også naturlig å bruke metaforer for hvor bra det gikk: Vi har prøveflydd raketten, den viser seg å kunne fly, men den har ennå ikke vist at den kan fly helt til månen. Det er svakheten med prosjektet, at man ikke har lyktes med det som var hovedintensjonen, nemlig å lykkes med å oppskalere fangstteknologi fra det man kunne fra før – liten skala – til det man ikke hadde erfaring med – stor skala.

Det var bred enighet i 2006 i fagmiljøene rundt CCS om at det vi manglet for å lykkes med CCS, var erfaring i stor skala. Det var der teknologiutviklingsgevinsten først og fremst lå, i det å gå fra rundt 100 000 tonn, som var gjort

i andre sammenhenger, og opp til 1 million tonn, som er tilfellet ved gasskraftverk.

Det har blitt sånn i denne saken at man får kritikk for at man innrømmer kanskje å ha hatt for høye ambisjoner. Det er en behagelig ting å bli kritisert for når noe har gått galt, at man har hatt høye ambisjoner. Det er ikke galt å ha høye ambisjoner, det er tvert imot visjonært, og det skal den forrige regjeringen berømmes for. Men det var altså ikke ambisjonene som var problemet, det var gjennomføringen. Erfaring fra andre prosjekter internasjonalt viser tydelig at det var realistisk og mulig å lykkes med den opprinnelige planen om fullskala rensing innen 2014. Det er også mulig og realistisk på et anlegg i drift, det er også mulig og realistisk på et anlegg som Mongstad, nemlig et raffineri. I notatet vi har sendt komiteen, er det også sånn at det er belyst tre konkrete prosjekter som eksemplifiserer at det man prøvde å få til på Mongstad, var mulig.

Det bygges fullskala rensing i Canada, det bygges fullskala rensing på raffineri i Texas, det bygges fullskala rensing på oljesandprosjekt i Canada – alle med svært mye lavere kostnader enn anslagene på Mongstad, og alle med en svært mye knappere tidsplan. Så til spørsmålet fra komiteen om realismen i Mongstad-prosjektet: Ja, det var helt klart realistisk og mulig å lykkes.

Så er spørsmålet: Med det kostnadsanslaget man endte opp med på det tidspunktet man valgte å stoppe fullskalaplanene, var det da riktig å gjøre nettopp det? Vel, 25 mrd. kr er mye penger for en halv million tonn. Spørsmålet er ikke om det var riktig eller galt å bruke 25 mrd. kr på å rense en halv million tonn. Jeg tror de fleste vil være enige om at det ville være galt. Spørsmålet er: Hvordan i all verden kom man fram til et tall på 25 mrd. kr. for dette prosjektet? Hvordan i all verden endte man opp med et kostnadsanslag, eller et bilde av kostnader, som var flere ganger høyere enn det var i andre land i sammenliknbare prosjekter? Det er klart det er dyrere i Norge, men det kan ikke forklare mange gangeren i kostnader. Da ville ikke norsk industri vært konkurransedyktig på å levere noe som helst, om det norske kostnadsbildet skulle forklare hele forskjellen.

Jeg tror at mye av forskjellen, mye av kostnadstallene, ligger i det som Riksrevisjonen er inne på, og som vi har påpekt en lang rekke ganger, at incentivstrukturen i avtalen er helt feil. Det var sånn at mange av oss forsvarte avtalen da den kom i 2006, det handlet først og fremst om hvorvidt det var akseptabelt å vente helt til 2014 med rensing. Noen av oss anbefalte det og forsvarte det, noen av oss var skeptiske. Men det handlet om tidsløpet, at vi kunne leve med de årene uten rensing.

Det vi derimot ikke har forsvart, er incentivstrukturen. Vi har påpekt overfor politikere og fagmiljøer mange ganger at det har vært bred enighet om, på en måte en «snakkis» i fagmiljøet om CCS, at den avtalen er dømt til å ende opp med et dårlig prosjekt. Når Statoil sitter igjen med hele risikoen i prosjektet, må de som et kommersielt selskap rasjonelt sett sørge for å redusere den risikoen.

Hvordan reduserer man risikoen for kostnadsoverskridelser? Jo, for det første sørger man for å ha et budsjett som har null risiko for kostnadsoverskridelse – man fjer-

ner hele risikoen ved å ha et ekstremt romslig budsjett. Det andre som er rasjonelt for Statoil å gjøre i den sammenhengen, er å sørge for å minimere all teknisk risiko. Det vil si at alle vurderinger er kvalitetssikret kanskje dobbelt og trippelt opp, og at man har valgt løsninger som kan være dyrere enn det som strengt tatt er nødvendig for nettopp å sørge for at man har null risiko.

Møtelederen: Der må jeg stoppe deg. Da sier vi tusen takk så langt til Holm, og så går ordet til Frederic Hauge – vær så god!

Frederic Hauge: Takk skal du ha. Jeg vil benytte anledningen til å takke komiteen for å se på denne saken. Vi er glad for at både Riksrevisjonen og kontroll- og konstitusjonskomiteen går gjennom denne saken. Det har blitt brukt betydelige penger, og det er viktig å lære av det som er gjort.

Jeg vil gå tilbake til 26. april 2005, da Oljedirektoratet la fram en rapport om mulighetene for bruk av CO₂ til meroljeutvinning på norsk sokkel. Oljedirektoratet har etter petroleumsloven særlige plikter til å ivareta og utnytte våre petroleumsressurser til det beste.

Siden da, og i fjor, ble det brukt en fjerdedel av den totale gassproduksjonen til trykkstøtte og injisering på norsk sokkel. Med en pris på rundt 2 kr per standard kubikkmeter, representerer dette 50 mrd. kr – 25 milliarder standard kubikkmeter. Dersom vi skulle betalt for denne gassen – det kan hende at EØS-avtalen kan sette spørsmålstegn ved det – ville det doblet kostnadsnivået på norsk sokkel. Hadde denne gassen vært prissatt, kunne man hatt CO₂ som medium istedenfor gass, og man hadde fått betydelig merinntekter ved salg av denne gassen, fordi det i denne rapporten var pekt ut 20 felt hvor meroljeutvinning med CO₂ kunne finne sted.

Jeg sier dette fordi jeg mener det må settes spørsmålstegn ved Olje- og energidepartementet og OD, om man har brutt petroleumslovens intensjoner med en helhetlig, samordnet og fornuftig langsiktig forvaltning av våre petroleumsressurser. Jeg sier det også fordi jeg synes det er viktig å peke på at vi i vår rapport, som svar på ODs rapport i april 2005, pekte på en helt annen verdikjede og forretningsmodell enn den som ble valgt med Statoil. Vi satte Petoro sentralt i rollen, og vi jobbet mye med å få en riktig symmetri på risikofordelingen i verdikjeden. Årsaken er at Petoro har interesser i alle sentrale store felt og dermed er den aktøren som har størst interesse av å kunne få fram CO₂ til meroljeutvinning og å bruke CO₂ til å erstatte gass som dermed kan selges. Dette var avgjørende for å få ned kostnadene på den totale CO₂-verdikjeden. Anslagsvis sa OD i sin rapport i april 2005 at 150–300 millioner fat ekstra olje kunne utvinnes. Dette representerer enorme verdier som kunne kommet samfunnet til gode. Det samme kunne de sløste gassressursene, som kunne vært erstattet på mange felt med CO₂. Jeg sier dette fordi dette hadde vært alternativet til Mongstad-avtalen.

Når det gjelder selve Mongstad-avtalen, var jeg dypt involvert – det kan dere også få bekreftet av Statoil – og jeg hadde tett kontakt med regjeringsrepresentanter. Jeg er

enig i Stoltenbergs syn om at vi ikke hadde fått til noen annen avtale. Enten hadde raffineriet blitt lagt ned, eller regjeringen hadde gått av. Det var det som var situasjonen.

Men jeg vil peke på hvordan man etablerte manglende sanksjonsmyndigheter og muligheter i Miljøverndepartementets regelverk dersom ikke progresjon ble fulgt opp. Dette er også påpekt av Riksrevisjonen, så jeg skal ikke benytte mer tid på det nå.

Jeg vil også peke på at kontrollen med prosjektet, og kontrollen med Gassnova, etter min mening har vært mangelfull. Jeg er litt rystet over å høre tidligere statsminister Stoltenberg referere disse tallene – 20 mrd. kr – 25 mrd. kr – slik han gjør. Dette er altså tall fra en masterplan presentert 11. februar 2009 fra Statoil. Marius Holm var også til stede på det møtet. Bellona hadde 12. mars et møte med Statoil hvor de ga klart uttrykk for stor usikkerhet. Dette var spekket, slik man spekter offshoreindustri – står Gullfaks nede en time, koster det 12 mill. kr, står CCS-anlegget litt nede, er det ikke så farlig. Etter min mening har dette ført til at vi har 30 pst. økte kostnader i prosjektet.

Jeg har også lyst til å si at jeg setter store spørsmålstegn ved om OED har sørget for å etterregne og kontrollregne gjennom sine etater, altså Gassnova og OD, om det er sannsynlighet i disse tallene. Det er, som Holm også nevnte her, flere anlegg som har blitt bygd på kortere tid til mindre kostnader.

Til slutt har jeg lyst til å si at det har vært store problemer i håndteringen av Gassnova. Det ble varslet om ukultur i 2009, i form av ureglementert kontraktsinngåelse – anbudsrunder med teknisk direktør, som var involvert i å gi tilbud som gikk til selskapet hvor han selv hadde eierinteresser. Dette ble søkt ryddet opp i. Etter min mening må komiteen se på om Olje- og energidepartementet i fjor høst fikk informasjon som er brudd på lovverket om hvordan man håndterer varsling. Vedkommende varsler jobber i dag ikke lenger i Gassnova. Jeg synes dette er et godt eksempel på hvordan denne saken har vært ute av kontroll fra OEDs side.

Helt avslutningsvis har jeg lyst til å si at det vi har opplevd her, ikke er en månereise – men jeg er veldig glad for at kontroll- og konstitusjonskomiteen kan få belyst «the dark side of the moon». Dette er en sak hvor det har foregått et voldsomt spill. Det spillet hvor Stortinget kanskje har fått mest feilaktig informasjon, er det som var den konkrete grunnen til at saken ble utsatt, med investeringsbeslutning i 2016, nemlig spillet om kreftfaren ved amin.

Møtelederen: I 2016, nei?

Frederic Hauge: Jo, da man kom med kreftfaren med aminer, utsatte man investeringsbeslutningen til 2016. Det var ikke grunnlag for den beslutningen, og det var, etter min mening, svært kritikkverdig hva Stortinget har fått opplyst i denne aminsaken. Jeg kan redegjøre videre for det.

Møtelederen: Da sier vi takk for disse to innledningene.

Som komiteen merker, lar jeg det gå lite grann over tiden når jeg merker at det er resonnementer som det er viktig blir sluttført, så vi i komiteen får høre hele resonnetet. Vi må allikevel prøve å være noenlunde presise. Vi skal gjennom en lang dag, og mange skal høres.

Vi går rett i gang med utspørringen, og da er det igjen saksordfører Abid Q. Raja fra Venstre – 10 minutter, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder – og tusen takk til både Zero og Bellona, som har kommet til høringen og er villige til å svare på spørsmål. Jo mer presise og korte dere er i svarene, jo mer rekker vi av emner.

Aller først til Holm fra Zero: Du var inne på at det verden manglet, var erfaring med fullskala anlegg. Jens Stoltenberg var her tidligere og sa at hele verden har latt seg inspirere av regjeringens satsing på Mongstad. Dere som er i kontakt med dette miljøet i hele verden: Har de latt seg inspirere av dette?

Marius Holm: Det er mye bra som oppnås med teknologiseret. Det er ikke noe grunnlag for å rette kritikken av Mongstad-prosjektet dit, mener jeg.

Men det er viktig å holde tunga rett i munnen når det gjelder hva som er hva. Teknologiseret har bidratt fundamentalt til å kvalifisere leverandører – at man har større sikkerhet når man skal gå videre til fullskala, at man har større sikkerhet på at leverandører er i stand til å bygge det de tidligere sa de kunne bygge. Nå vet vi at de kan bygge det. Det er en stor fordel.

Men, som jeg var inne på: Norge har ikke lyktes med å bidra til denne utviklingen som det da var bred enighet om var det viktigste, nemlig å skalere opp. Vi kan mye om å bygge små fangstanlegg, for man fanger jo CO₂ til industriformål og har gjort det i mange år, men vi hadde mindre erfaring med hvordan dette virker i full renseskala. Så der har vi ikke levert. Heldigvis har andre land lyktes bedre enn Norge på det.

Abid Q. Raja (V): Takk.

Til Bellona: Hadde man allerede i 2006 teknologien og det som skulle til for å kunne gå i gang med utbygging av et fullskala anlegg?

Frederic Hauge: Den konkrete begrunnelsen for å bygge et testsenter var at man mente det var problematisk å modellere opp eksosstrømmen – når den kommer i kontakt med disse såkalte aminplatene – med mer enn tigangen. Derfor mente man at ved å bygge 100 000 tonn i renseanlegg, kunne man modellere det opp – hvordan det funker til 1 000 000 tonn.

Etter min mening var det ikke nødvendig å bygge testsenteret. Man kunne gått rett på fullskala, slik man har gjort på Saskpower og Boundary Dam til en langt lavere kostnad.

Abid Q. Raja (V): Holm, deler du det synet at det var mulig å bygge et fullskala anlegg med den informasjonen man hadde tilgjengelig teknologisk etc. i 2006, at man kunne gått i gang med det samtidig med utbygging av kraftvarmeverket – at det kunne blitt gjort samtidig?

Marius Holm: Ja, det er helt klart. Det har man gjort andre steder i verden. Det var også alle leverandører tydelige på at man kunne i Norge.

Abid Q. Raja (V): Så det at regjeringen valgte ikke å gjøre det på den måten – at man ikke gikk i gang med fullskala utbygging – hvordan ser dere på det i ettertid?

Marius Holm: At regjeringen valgte et løp med mindre skala først, kan det være fordeler ved. Man reduserer risiko og sørger for flere leverandører. Så det er fordeler med å lage et teknologisenter. Men bildet av at man først måtte bygge teknologisenter for at det i det hele tatt skulle være mulig å bygge fullskala, er ikke riktig.

Abid Q. Raja (V): Så det var mulig å kunne gå rett på fullskalabygging allerede i 2006?

Marius Holm: Ja.

Abid Q. Raja (V): Så testsenteret var ikke nødvendig for at vi skulle komme til målet? Hvis månelandingen, å komme til målet, var å få til et fullskala anlegg og få demonstrert og vist dette, som EU og IEA har sagt at verden trenger, var det ikke nødvendig å ha TCM i det hele tatt?

Marius Holm: Det kan diskuteres. Det er ikke nødvendig, men det kan være at det likevel er fordeler ved å gå den veien.

Men det viktige her er at man forskjøv det viktige steg to, nemlig fullskala, ut i det uvisse, og da ut i evigheten.

Abid Q. Raja (V): Til Bellona også: Det er slik å forstå at man kunne fått på plass et fullskala anlegg uten å gå veien om TCM?

Frederic Hauge: Jeg sitter som nestleder i EU-kommisjonens teknologiplattform. Vi engasjerte Mackenzie i denne sammenhengen for å se hvordan vi får kostnadsreduksjoner. Mackenzie var helt klar på at det internasjonalt må etableres ti til tolv fullskala renseanlegg for å få ned prisen.

Det var også en arbeidsdeling. Man mente at EU tok seg av kull, og man var veldig fornøyd med at Norge skulle rense CO₂ på gass, slik at den oppgaven ble ivaretatt. Jeg mener at utbyggingen av Boundary Dam og Saskpower, selv om det er kull, er helt relevant.

Jeg har også lyst til å påpeke en ting: Den opprinnelige gjennomføringsavtalen skulle rense en million tonn fra to turbiner. Den ene turbinen er nå stengt. Men gjennomføringsavtalen sa også at man skulle rense cracker-anlegget, som har tilsvarende CO₂-konsentrasjon som kull – altså tolt to millioner tonn. Jeg stiller store spørsmål om når cra-

ckeren ble tatt ut av dette prosjektet. Det er stor forskjell på de tallene Stoltenberg referer til – med fem milliarder for to turbiner – og når vi ser på denne crackeren, i tilfelle. Så det ble ikke gitt riktig informasjon om dette til komiteen fra tidligere statsminister Stoltenberg, etter min mening.

Abid Q. Raja (V): Hauge, du var tidligere inne på – i din innledning – at du, eller Bellona, fungerte som rådgiver for staten da man inngikk denne avtalen. Hvilke andre rådgivere var du kjent med at staten brukte da man inngikk den avtalen i 2006?

Frederic Hauge: Det var helt avgjørende å få til en dialog, ikke minst om når dette skulle gjennomføres. Det var et kraftig press fra deler av miljøbevegelsen, og SV trengte «backing» på å finne en fornuftig strategi. Det var meningen å ha Kårstø ferdig i 2010, og dermed Mongstad to år etterpå.

En viktig grunn til dette som ble anført fra Statoil, var at dette passet godt inn når man hadde vedlikeholdstans. Jeg syns ikke det er fair mot saken å si at dette er noe av det som har bidratt til kostnadsoverskridelsene. Det var en klar plan om 2012. Det var begrunnet med at vi da kunne bygge det når det var stans.

Regjeringsadvokaten var dypt inne i denne saken. Jeg hadde kontakt med Jon Arnt Jacobsen i Statoil i denne saken og Kristin Halvorsen og daværende miljøvernminister. Det var et behov for å finne en helhetlig plan på CO₂-fangst og -lagring i Norge, og ikke få alle ressursene på en gang, men spre dem ut. 2012 ble sterkt kritisert, men det var også viktig hvis dette anlegget skulle ha en funksjon, å være tidlig ute.

Abid Q. Raja (V): Ok. Men spørsmålet er: Du var inne på at du hjalp regjeringen med å forhandle fram den avtalen. Bellona var dypt involvert. Hvem andre satt som bisittere og medhjelpere for staten? Det kan jo ikke ha vært bare Bellona som hjalp staten med å inngå den avtalen med Statoil.

Frederic Hauge: Statsministerens kontor var svært involvert, regjeringsadvokaten var svært involvert, Miljøverndepartementet, selvsagt, og Kristin Halvorsen gjennom regjeringens underutvalg. Mitt inntrykk var at dette i stor grad gikk med regjeringens underutvalg.

Det var mange inne i denne prosessen – SINTEF, Econ – mange som hadde meninger. Men dette handlet om å finne en minnelig ordning. Når det gjelder den avtalen med Statoil, ble det anført at når vi ser på hvordan overskridelser på oljeutbyggingen dekkes – 78 pst. av staten med avskrivningen – var denne avtalen innenfor det som er normalt for oljeindustrien.

Abid Q. Raja (V): Holm, du har noe å legge til?

Marius Holm: Jeg vil legge til at det er nok kritikkverdige i ettertid at man startet forhandlingene med Statoil så sent. Man hadde en søknad på bordet lenge om et gasskraftverk. SFT hadde innstilt på at det burde renses fra

dag én, og jeg tror at Miljøverndepartementet slo seg til ro med at man i Soria Moria-erklæringen nettopp hadde slått fast at det skulle være rensing fra dag én, og man trodde at dermed var den saken klar. De undervurderte totalt det momentum som oppsto da Statoil satte press på saken – at de trengte en avklaring raskt for å sikre raffineriets framtid. Da var man på hælene allerede. Man fikk et hastverksarbeid med forhandlinger til langt på natt i det prosjektet.

Jeg tror at de svakhetene vi ser med incentivstrukturen i gjennomføringsavtalen, skyldes at dette var et hastverksarbeid, og hadde man hatt bedre tid, hadde man gått i forhandlinger med Statoil med en gang. Når man så at denne saken kom til å bli krevende, kunne man brukt pisk og gulrot i den avtalen, noe som ville ha gjort Statoil til en bedre medspiller. Statoil har handlet rasjonelt ut fra de interessene de har, men hvis Statoil hadde vært tildelt interesser, altså at Statoil hadde hatt en oppside i det å lykkes med et raskest og best mulig prosjekt, ville det også blitt et bedre prosjekt.

Abid Q. Raja (V): Nå er det bare ett minutt igjen her, men jeg har et spørsmål til dere begge. Kan du, Holm starte med å svare. Er det slik å forstå at avtalen, gjennomføringsavtalen av 2006, i utgangspunktet var veldig dårlig hvis man skulle ha fullskalaanlegg på plass, at oppfølgingen, når avtalen først var dårlig, har vært dårlig, og at man burde ha stanset dette prosjektet med fullskala på et langt tidligere tidspunkt? Er disse tre punktene riktige?

Marius Holm: Ja, avtalen er dårlig. Men det er ikke bare etterpåklokskap å si det; man kunne reforhandlet avtalen tidligere. Det tror jeg hadde vært riktig. Hvis man virkelig ville lykkes med å lage et godt CCS-prosjekt, burde man reforhandlet avtalen. Da hadde man ikke hatt gode forhandlingskort, særlig ikke etter at man fjernet kravet i utslippstillatelsen – i 2010 var det vel – men man kunne tilbudt Statoil andre gulrøtter. Man kunne lagd en modell hvor Statoil hadde noe å tjene på å få dette prosjektet billigst mulig og raskest mulig på plass.

Abid Q. Raja (V): Ved å stanse – det siste?

Marius Holm: Ja, det er riktig å stanse prosjektet når man tror det koster 25 mrd. kr, men istedenfor å legge prosjektet ned, burde man ha snudd prosjektet opp ned og prøvd å lage en bedre avtale.

Møtelederen: Da er tiden dessverre ute i denne omgang. Vi får komme tilbake til det spørsmålet, Hauge.

Da er det Arbeiderpartiet og Jette F. Christensen – 5 minutter.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk, og takk for interessante innledninger.

Jeg oppfatter dere begge to som engasjerte pådrivere for prosjektet i oppstarten – både teknologisenteret og fullskalaanlegget. Er det rett?

Frederic Hauge: Som jeg sa tidligere, var det ikke vårt primære mål å få et testsenter. Vårt primære standpunkt var at vi kunne gå rett på fullskala, men et testsenter var bedre enn ikke noe – bedre med én fugl i hånda enn ti på taket, osv. Men jeg har også lyst til å si at vårt primære standpunkt var denne fordelingen med Petoro, som skulle kjøpe CO₂ til kostpris fra dem som renses, og selge den videre til CO₂ til meroljeutvinning – høy oljepris: høy CO₂-pris, lav oljepris: lav CO₂-pris. Det er fortsatt den eneste riktige modellen.

Så har jeg også lyst til å presisere at jeg mener ikke at det er selve kontrakten som er hovedproblemet, men hvordan man har latt være å ha sanksjonsmuligheter, spesielt fra Miljøverndepartementets side, dersom ikke gjennomføring ble sikret.

Jette F. Christensen (A): Takk. – Marius Holm.

Marius Holm: Jeg jobbet i Bellona på det tidspunktet dette foregikk, så jeg kan bekrefte Frederics beskrivelse. Zeros rolle i det var også å kjempe for å få raskest mulig CO₂-fangst på plass i Norge. Både Zero og Bellona har jobbet i svært mange år med å få denne teknologien på plass, fordi vi trenger den i verktøykassa.

Når det gjelder når rensingen skulle finne sted, var det, som jeg var inne på, delte meninger om tidsfristen. Zero var svært kritisk til at man fikk lov til å starte kraftverket uten krav om rensing, fordi man visste at det kunne bli tøft å få det til i ettertid. Så her var det forskjellige synspunkter på det. Jeg har selv i mange mediesammenhenger forsvart helheten i Mongstad-avtalen, i den forstand at det er et høyt ambisjonsnivå her. Det skal brukes mye ressurser på teknologiutvikling, og man skal ha rensing på plass fra 2014. Hadde man lyktes med planen, mener jeg den hadde vært god nok, og man hadde oppnådd mye. Men i etterpåklokskapens lys er det klart at det å lage en avtale hvor man først får lov til å gjøre det man har lyst til, og så skal gjøre det staten har lyst til, kanskje senere, er vanskelig i praksis.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Hauge, du sa en del ting som jeg ønsker å komme tilbake til. Noe av det du sa som var spesielt alvorlig, var insinueringen om at Stortinget var blitt feilinformert om amin-teknologien. Det er ekstremt alvorlig å få høre, og jeg vil gjerne at du utdyper at regjeringen aktivt har feilinformert Stortinget.

Frederic Hauge: La meg først si at dette med kreftfare ved bruk av amin var en problemstilling som Bellona produserte en god og grundig rapport om, ved en doktorand, i 2009, så det var ingen ny problemstilling da dette kom opp i 2011, i februar. Det var merkelig å se at Statoil sendte et brev direkte til departementet, altså ikke via Gassnova og den type faglige etater. Zero, Bellona, Natur og Ungdom og Naturvernforbundet ble ringt opp av Erik Solheim og bedt om å komme hjem til ham den 28. februar 2011. Vi ble da informert om at han dagen før hadde blitt informert av OED om at det var kommet informasjon om betydelig kreftfare og risiko for det når det gjaldt aminer og forbin-

delser. Statens egne fagetater, altså Klif og Folkehelseinstituttet, var ikke konsultert. Klif kom dagen etterpå med et notat som sa at det ikke var økt sannsynlighet for at dette var en fare. Når det gjelder alt annet vi holder på med på norsk sokkel, med mange utslipp av aminer og lignende forbindelser, forekommer det meg veldig merkelig at dette skulle være en grunn til å utsette investeringsbeslutningen til 2016. Hvis man hadde trengt to–tre måneder på å få fram eller få avklart noe mer om amin, skulle jeg ikke ha sagt noe. Jeg har lyst til å peke på at i denne sammenheng etablerte teknologiplattformen i EU en stor vitenskapelig komité, som tre måneder etterpå konkluderte med at dette ikke var farlig. Det samme gjorde Statens forurensnings-tilsyn og Folkehelseinstituttet. Etter min mening var dette en fiktiv historie, som ikke ble kontrollsjekket av myndighetene i det hele tatt før den ble videreformidlet til Stortinget. Den burde ikke på noen måte gitt grunn for denne utsettelsen. Det ble også sagt at hvis dette ble avklart, skulle prosessen framskyndes igjen, noe som ble nektet av regjeringen da vi hadde fått avklart dette noen få måneder etterpå.

Jeg er rystet over det spillet som har vært når det gjelder aminer.

Møtelederen: Der er tiden ute.

Da går vi videre til Michael Tetzschner, på vegne av Høyre.

Erik Skutle (H): Jeg, Erik Skutle, tar det.

Hauge – du nevner McKinsey-rapporten, som sier at man bør få på plass ti–tolv fullskala renseanlegg for å få en vesentlig kostnadsreduksjon. Betyr det at du mener at det desidert viktigste elementet i hele Mongstad-satsingen var å få på plass et fullskala renseanlegg?

Frederic Hauge: Absolutt – ingen tvil. Det er etter min mening mye av det som har skjedd når det gjelder testsenteret, som kunne ha vært gjort på laboratoriet til SINTEF. Det er riktig at Aker har fått 3 000 driftstimer, som kunne kvalifisere dem til å levere inn anbud på fullskala. Alstom kom vel også opp i det. Men det var samtidig tre andre leverandører som hadde skaffet seg den driftserfaringen andre steder. Så det var ikke avgjørende.

Jeg har også lyst til å si at Statoil opplyste i høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen i juni 2010 at de ikke utviklet parallelt egen CO₂-fangst- og -lagringsteknologi. Tre måneder etterpå ble det på en konferanse i Abu Dhabi opplyst av Statoil at de hadde tatt patentet på slik CO₂-fangst og -lagring. Dette har vært et stort hinder for å få flere interessenter til testsenteret, både tidligere og slik det er organisert, etter min mening, også nå. Jeg mener ikke testsenteret har gjort den jobben og klart å få de internasjonale aktørene på plass, bl.a. på grunn av denne konstellasjonen.

Erik Skutle (H): Deler du denne vurderingen, Holm?

Marius Holm: Jeg har ikke noen synspunkter på det siste, men kjernen er at det er ikke noe galt i å ha et testsen-

ter, og det er oppnådd en del bra ting med testsenteret. Det kunne, som Frederic var inne på, helt sikkert vært oppnådd enda mer, og vi kan fortsatt oppnå enda mer med testsenteret. Men det er når man setter de to tingene opp mot hverandre, altså at man omdefinerer hele ideen med Mongstad til å handle om et testsenter, at vi er nødt til på en måte å slå litt alarm, fordi det var aldri det som var hovedhensikten. Det var bred enighet om at det vi trengte, var fullskala, altså det å vinne erfaring med å gå fra liten til stor skala. Det var det vi trengte.

Frederic Hauge: Hvis jeg bare kort kan føye til: Mike Monea, CEO på SaskPower, som nå setter i gang sitt anlegg, har også bestemt seg for å bygge neste del, nytt renseanlegg. Han regner med at det vil bli 30 pst. billigere med anlegg nr. 2 på SaskPower – bare for å illustrere. Dette var en bred undersøkelse – det sitter 40 bedrifter og institusjoner og næringsliv i denne teknologiplattformen, og det ble brukt mange millioner kroner på denne McKinsey-rapporten nettopp fordi ti–tolv anlegg internasjonalt var helt nødvendig for å dra ned prisen der hvor vi ville ha den. Og det var fullskala anlegg.

Erik Skutle (H): Så langt har vi fått belyst at gjennomføringsavtalen og prosjektet generelt har en svak incentivstruktur. Men hadde Statoil i det hele tatt noen incentiver av betydning for å realisere fullskala CO₂-håndtering på Mongstad etter at kraftvarmeverket startet opp?

Marius Holm: Statoil kan ha vurdert det som interessant å forsterke sin posisjon som et ledende oljeselskap innenfor fangst og lagring av CO₂, så der ligger et mulig incentiv. Man hadde allerede Sleipner-prosjektet og Snøhvit-prosjektet og et prosjekt i Algerie. Man ville fått enda et prosjekt, og ville helt klart hatt en ledende posisjon som oljeselskap. Men hvis vi ser prosjektspesifikt, ligger det ikke noen oppsider og venter. Det er ikke som et avansert subsea-prosjekt, hvor man – hvis man lykkes – får opp verdifull olje og har en stor inntekt. Det lå ingen sånne typer oppsider i det utover det eventuelt strategiske.

Erik Skutle (H): Deler du den vurderingen, Hauge?

Frederic Hauge: Det har gått litt opp og ned med Statoils vilje til å gjøre dette. Jeg vil si at den ble forbedret etter at EU-kommisjonen la fram sin «low carbon economy roadmap 2050» for to år siden, hvor man sa at ingen kraftproduksjon med fossil energi i EU etter 2030–2035 uten CCS. Da forsto Statoil at skal vi være en del av det europeiske energimarkedet, må vi få fram denne teknologien.

Problemet er at det ikke blir en risikofordeling, som er viktig i verdikjeden. Statoil burde ha konsentrert seg om CO₂ t/år, og så burde det vært et eget selskap som renset Mongstad. Så burde Petoro kjøpt det til kost pluss, tatt det til lager og fått kvotepris for det hvis det ikke var bruk for CO₂, og kunne da solgt det videre til en lav oljepris og fått den verdikjeden. Da hadde Statoil fått en egeninteresse av å være pådriver på dette. Men samtidig er det klart: Seeing is Believing. Det første brevet jeg så om CCS fra Statoil,

var: CO₂-fangst og -lagring er en opsjon vi kan ta i bruk i et påtenkt drivhustilfelle. Det var skrevet i 1992. Så det er en opsjon man ønsker, men man ønsker selvsagt ikke ekstra kostnader på fossile produkter før det er nødvendig.

Møtelederen: Da var tida ute, og ordet går videre til Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det.

Jeg synes begge redegjørelsene dere har hatt, var veldig interessante både faglig og litt på det generelle plan.

Litt til Zero. Jeg ser at det er bygget et anlegg i Texas, som ble bygget i 1980, og det var basert på gasskraft. Jeg regner med at når man har så lang erfaring som over 30 år med et anlegg, var det vel kanskje bare å implementere et sånt, for å si det enkelt. Dere har vel for så vidt svart på at man kunne gå rett på fullskala. Er det nok av slike anlegg ute til å gå rett på fullskala, mener dere?

Marius Holm: Det er ikke forhold ved Mongstad som er så annerledes fra de andre prosjektene rundt omkring i verden at det var umulig. Det er et komplisert anlegg. Det er en del fordyrende forhold ved Mongstad som handler om å bygge rør for kjølevann, for eksos osv., men det er ikke ting som gjør det vanskeligere å få det til rent teknisk enn det er andre steder. Så svaret er ja, det hadde vært mulig.

Frederic Hauge: Jeg har lyst til å føye til at anlegget i Texas har en betydelig inndekning i kostnadene ved at vi bruker CO₂ til meroljeutvinning. Anlegget i Texas er betydelig mindre enn det vi ønsker, og dette var noe av det som var relevant i forhold til denne diskusjonen om å skalere opp, hvor mye du må fysisk skalere opp før du kan datamodellere ting opp. Jeg tror ettertiden har vist at vi ikke trengte denne tigangeren.

Det er behov for å få moderne CCS-anlegg. Det er behov for å få ned energibruken. Og det er behov for å få opp økt gjenvinning av aminer i anleggene. Etter min mening er det det vi har oppnådd med testsenteret. Det er interessant. Jeg mener dette også kunne vært oppnådd ved å bygge fullskala. Jeg mener også mye av dette kunne vært oppnådd på laboratoriene til SINTEF, som har gjennomført mye og betydelig viktig forskning.

Denne teknologien har eksistert i mange år. Det handler om å få ned pris, og i forhold til å redusere de totale kostnadene er det vel kanskje myndighetenes manglende oppfølging, som også er påpekt i Riksrevisjonens rapport, av å etablere et lager. Men jeg har veldig lyst til å framheve at jeg mener at Riksrevisjonen også skulle ha sett på den manglende progresjonen når det gjelder å benytte CO₂ til meroljeutvinning, som er den ene kritikken jeg har mot Riksrevisjonen. Den andre er helt klart at man ikke har gått inn fra Riksrevisjonen og sett på hva som ligger bak denne begrunnelsen rundt aminer som jeg nevnte.

Marius Holm: Jeg vil gjerne legge til: Det har blitt nevnt flere ganger fra Stoltenberg at man på Mongstad ikke hadde noen mulighet for CO₂ til meroljeutvinning, og der-

med en dårligere lønnsomhet. Som Hauge påpeker, hadde det åpenbart vært en mulighet også i Norge, men uavhengig av det er det ikke sånn at byggekostnadene i Canada har blitt lavere fordi man har en inntektsside i tillegg. Det at man har en inntektsside, skal ikke påvirke kostnadssiden på den måten. Men kanskje det gjør det likevel, fordi kanskje det er nettopp forretningsmodellen som gjør at man lykkes med å få det til billig i Canada, at det er nettopp at det er kommersielle energiselskaper som har et prosjekt de har satt i gang fordi de har tenkt å få til noe, og da lykkes man også med å få det billig. Der ligger altså problemet i denne saken: Hvorfor har man ikke benyttet de årene som har gått siden avtalen ble undertegnet, til å justere prosjektet? Hvis man ville lykkes med månelandingen, burde man revidert prosjektet når alle faglige instanser hele tiden har ment at dette ikke er optimalt rigget opp.

Helge Thorheim (FrP): Ja, det er et meget interessant poeng.

Stoltenberg var også inne på at kanskje ikke Mongstad var stedet, nettopp fordi man skal så langt til havs for å deponere gassen, og kostnadene dermed blir veldig store. Men du, Holm, var vel inne på – eller kanskje det var Hauge – det ble vel brukt ordet, tror jeg, hinsides kostnader på 20–25 mrd. kr. Hva er fordelingen stort sett på kostnadene fra selve fangstanlegget som sådant og transport og deponering? Har dere gjort dere opp noen vurdering av det?

Frederic Hauge: Det har forandret seg litt underveis siden masterplanen. Opprinnelig var masterplanen 20–25 mrd. kr med crackeren, altså 1 million tonn der, og to turbiner. På ett eller annet tidspunkt – og jeg har fortsatt ikke skjönt når – forsvant crackeren ut av denne prosessen. Da var fortsatt tallet 25, men da hadde man lagt inn transport og lagring.

Mitt poeng er at Olje- og energidepartementet må ha et selvstendig og eget ansvar for å sørge for at deres instanser etterprøver og kontrollerer de opplysningene de får fra oljeselskapene. Det at tidligere statsminister Stoltenberg så uhemmet sitter og refererer til tall på 20–25 mrd. kr her i høringen, oppfatter jeg som skremmende. Jeg mener, og det er på basis av store og omfattende rapporter vi har gjort i EUs teknologiplattform, at dette anlegget kan bygges på fire–fem år til en kostnad på rundt 12 mrd. kr. Det er min mening fortsatt.

Møtelederen: Der er tida ute. Da går ordet videre til Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for innledningene.

Jeg har lyst til å starte med spørsmålet, som dere har vært inne på allerede: Mener dere at en egentlig ikke hadde behov for dette testsenteret?

Marius Holm: Det spørs jo hvordan du definerer «behov». Man kunne, som sagt, bygd fullskala uten testsenter, men det kan være fornuftig å ha et testsenter også, for å bygge flere aktører for å få større sikkerhet. Det

er ikke konflikt mellom å ha et testsenter og et fullskala anlegg, men man må holde de to tingene fra hverandre.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hauge?

Frederic Hauge: Jeg er helt klar på at de pengene burde gått rett inn i et fullskalaanlegg fra dag én. Jeg er også helt klar på at slik dette er organisert nå, tror jeg at testsenteret er en død spøkelseslandsby om tre–fire år.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dette med å bygge gasskraftanlegg når målsettingen er fullskala renseanlegg, samtidig som en skal utvikle ny teknologi, var en strategi som ble valgt. Var det, slik dere ser det, en klok strategi? Var dette realistisk?

Frederic Hauge: Realistisk er det jo når vi ser på resultatene og hva man har fått til i andre land. Men Holm var inne på hvordan man «spec-er» ting offshore. Altså: Hvis Gullfaks er nede en time, er det dyrt, men hvis CCS-anlegget på Mongstad hadde stått noen uker en gang imellom fordi vi måtte modifisere eller forbedre det, hadde ikke det vært så farlig i denne sammenhengen.

Det er mange ting som har fordyret dette prosjektet, ikke minst per tonn at man tok vekk crackeren; da hadde det vært halvannen. Denne historien er egentlig historien om gutten som skulle gi et bord i julegave til mamma og kom hjem med en brødføl.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Har du noe å tilføye, Holm?

Marius Holm: Det har blitt sagt av vittige ingeniører i oljebransjen at anlegget på Mongstad, testsenteret, er dimensjonert for 30 meter bølgehøyde selv om det står på land. Jeg tror ikke det er en korrekt beskrivelse, men det er nok illustrerende for nettopp det som Hauge her sier, at man har ikke vært opptatt av å bygge dette billigst og enklest mulig.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvis prosjektet nå skal videreføres, som jeg oppfatter at det er politisk enighet om, hva vil dere si om vilkårene for å kunne gjennomføre dette, slik situasjonen er i dag, med tanke på å få til målsettingen om et fullskalaanlegg?

Vær så god, Hauge.

Frederic Hauge: Jeg har lyst til å si én ting når det gjelder kostnadene: Det gikk over ett år fra Aker hadde sitt testanlegg ferdig til Statoil fikk koblet på eksosgass, vann og strøm. Det sto ubrukt i ett år, med all den kapitalen. Det er det også viktig at komiteen får med seg.

Så er spørsmålet: Hva gjør vi nå? Jeg var inne på verdikjeden med Petoro. Jeg mener at en alvorlig svikt er mangelen på ressurser brukt til å undersøke reservoarene for meroljeutvinning. Man har brukt geologene til oljeboring i Barentshavet og Lofoten istedenfor, og det har vært en direkte konflikt her.

Regjeringen sier at de skal overoppfylle klimaforliket.

Jeg har vel egentlig sagt at de får ringe hvis de trenger råd. Dette går ikke an å gjøre uten CCS. Vi er veldig glad i CCS-anlegget til Norcem. Vi mener CCS på industri er helt avgjørende. Men for oljenasjonen Norge har vi nå en situasjon hvor vi ikke får utviklet CCS på gasskraftverk – i en situasjon hvor Europa og USA utvikler CCS på kull. Kull kan også cofyres med bio og på den måten gå karbonnegativt, hvilket også EU-kommisjonen legger vekt på. Hvis ikke Norge sørger for progresjon, er det ikke noe vedtak som har ødelagt mer for norsk gass' rolle i den europeiske energimiksen enn utsettelsen av Mongstad.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Holm?

Marius Holm: Ja, jeg er enig i det siste der. EUs veikart mot 2050 sier helt klart at gassens rolle vil være begrenset til å være reservekraftverk hvis man ikke lykkes med CO₂-fangst. Men jeg har også lyst til å rette blikket framover, for behovet for denne løsningen har ikke blitt mindre av at vi har blitt forsinket. Når man skal gå videre, tror jeg den viktigste lærdommen fra Mongstad-prosjektet vil være at man trenger de forretningsmessige, grunnleggende drivkreftene i den typen prosjekter. Selv om staten tar regningen, må man lage modeller hvor de kommersielle aktørene har drivkraft for å få det til billig og effektivt. Og det handler i stor grad om konkurranse. Det må være et element av konkurranse. På Mongstad hadde man ikke mulighet for det, fordi det er Statoil som sitter der, men da måtte man funnet andre modeller som gjør at selskapet gjør det som selskaper skal gjøre, nemlig å maksimere profitt og prøve å tjene penger.

Møtelederen: Da er tiden ute, og vi går videre til Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen. Vær så god!

Per Olaf Lundteigen (Sp): Først et spørsmål til Marius Holm: Hvorfor har dere ikke en presis begrepsbruk når det gjelder fangst og lagring kontra rensing – at dere bruker ett av begrepsparene?

Marius Holm: Jeg forstår ikke hvorfor det er et behov for det, for det er begrep som brukes om hverandre. Når man renser kvikksølv fra et eksosutslipp, blir heller ikke kvikksølvet borte, det blir tatt ut av eksosen og deponert på forsvarlig vis. Det er en begrepsbruk som er vanlig, så jeg ser ikke behov for å ha det, men fangst og lagring er jo den mest brukte betegnelsen internasjonalt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Godt.

Frederic Hauge: Jeg kan kommentere det, for når man renser CO₂ ut av gasstrømmen eller eksosstrømmen, renser man den ut, altså fanger den, og deponerer den. Det er ikke vår oppgave å forandre internasjonal fagterminologi på dette området.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jens Stoltenberg sa at det var nødvendig med et testsenter. Ved komiteens befarings ble det også sagt at det var økonomisk fordelaktig å ha et

testsenter, slik at feil ble oppdaget i testsenteret og dermed ikke pådro storskalaprojektet de enorme kostnadene som feil ville gi der. Er dere uenig i den vurderinga?

Marius Holm: Man har jo hatt en veldig høy pris for den forsikringen. Som Hauge var inne på, er det ikke et problem om et fullskalaanlegg har driftsstans. Man må da bare kjøpe utslippskvoter i de ukene det skjer. Så man kunne nok prøvd og feilet mye på fullskalaanlegget for de pengene testsenteret har kostet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hauge refererte til rapporten fra Oljedirektoratet av 26. april 2005 som sentral – til det som da kunne gi merutvinning av olje. Du refererte til Petoros situasjon og rolle oppe i det. Når den argumentasjonen ble forlatt, hva vil du si var det vesentligste i det? Var det at Petoro ikke kom inn, altså organisasjonsmodellen, eller at prisforholdene endret seg? Det henger kanskje sammen?

Frederic Hauge: Før jul i 2004 skrinla man CO₂ til meroljeutvinning på Gullfaks på en oljepris av 12 dollar fatet, og vi vet hva oljeprisen har vært siden. Vi kranget, fikk den opp til 33 dollar fatet, som var nødvendig for den rapporten OD presenterte i april.

Vår mening er at den manglende oppfølgingen og å pålegge f.eks. oljeselskapene, når ny lisens blir tildelt, å utrede muligheten for å ta i bruk CO₂ til meroljeutvinning, er i strid med petroleumslovens intensjon. Så her kunne regjeringen ha fått til betydelige kostnadsbesparelser ved å få frigjort gass, som i dag brukes gratis til trykkstøtte for meroljeutvinning, og erstattet dette med CO₂.

Hva som lå bak? Det var den gangen stor strid om Petoros rolle på norsk sokkel. Petoro og Statoil var vel ikke enige. Dette er det nok andre som kan svare bedre på, men jeg tror Petoro kan bekrefte senere i høringen at de absolutt var interessert, og vi hadde en rekke møter med dem for å kunne forstå hva deres rolle skulle være.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Siste spørsmål er knyttet til Statoils rolle og brev fra 2010. Hauge, du sa at Statoil ikke ønsket ekstra kostnader før det er påkrevet. Så brukte du veldig sterke ord om det brevet fra Statoil som ble sendt til OED, og du var rystet over spillet knyttet til aminer. Mener du her å si at det brevet var et brev knyttet til økonomi, og at dersom det brevet ble hensyntatt av regjeringa, ville det bedre Statoils økonomiske posisjon? Er det det du prøver å si?

Frederic Hauge: Det er interessant at Gassnova allerede i 2009 hadde sendt brev til OED om aminer. Det har vel for så vidt ikke vært opplyst for Stortinget før, men det var altså ikke en ny problemstilling. Vi hadde gjort en rapport gjennom Bellonas arbeid og gjennom teknologiplattformen i EU. Klima- og forurensningsdirektoratet konkluderte 1. mars med at helsefarene ved aminer, og de forbindelsene, var mindre enn tidligere antatt. Når vi senere har målt bakgrunnsnivåene for aminer rundt Mongstad, har det ikke vært noen diskusjon, for det er det mer enn nok av der og på

mange plattformer, i potetgull og rundt omkring oss. Det var altså ingen betydelig økt kreftrisiko da, og det er ingenting som senere har vist det, og situasjonen kunne vært avklart i løpet av tre måneder. Jeg oppfatter dette som en ren feilinformasjon. Det står ikke i stil med å utsette denne beslutningen i fire år på noen som helst måte, verken det som kom fram da eller senere.

Møtelederen: Da er tiden ute.

Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen – vær så god.

Karin Andersen (SV): Takk skal dere ha.

Jeg lurer på om dere kan gå litt nærmere inn på det som Bellona har tatt opp flere ganger her nå, det som de mener er brudd på loven angående helhetlig forvaltning – om dere kan gå gjennom det litt nøyere – og også om Zero kan bekrefte Bellonas versjon av spørsmålet rundt amin.

Frederic Hauge: Petroleumsloven er helt klar. Oljedirektoratets overordnede mål er å

«bidra til å skape størst mulig verdier for samfunnet fra olje- og gassvirksomheten gjennom en forsvarlig ressursforvaltning med forankring i sikkerhet, beredskap og ytre miljø».

Og så står det bl.a.:

«OD skal være pådriver for å realisere ressurspotensialet ved å legge vekt på langsiktige løsninger, oppsidemuligheter, samdrifts- og stordriftsfordeler og sikre at tidskritiske ressurser ikke går tapt.»

Når vi bruker en fjerdedel av all gass vi produserer til trykkstøtte, er det ikke å ivareta våre ressurser til det beste, hvis dette istedenfor kunne vært gjort helt eller delvis med CO₂. Dette er altså gass som kunne vært solgt på det europeiske markedet til store verdier med dagens gasspris. Hvis alt kunne vært solgt – det kunne det imidlertid ikke – representerer det totalt 50 mrd. kr årlig i inntekter. I tillegg kunne man sett for seg 1–3–4–5 pst. mer oljeutvinning av eksisterende felter. ODs konservative anslag var altså 150–300 millioner fat. Jeg må si at når man kommer til et slikt anslag, er det svært uansvarlig ikke å ha et aktivt og målrettet arbeid med henblikk på hvordan de ressursene kan utnyttes til samfunnets beste. Jeg mener at i så måte har OD og OED brutt intensjonene i petroleumsloven ved ikke å sørge for dette. Det hadde forandret alt om CCS, fordi da hadde CO₂ blitt brukt istedenfor gass.

Dette er etter min mening svært alvorlig. Det er det ene stedet jeg mener at loven virkelig kan være brutt. Det andre er denne varslingssaken i Gassnova, hvor jeg mener at departementet fikk beskjed i august i fjor. Departementet håndterte ikke dette på en heldig måte. Man brøt loven om varsling, gikk til styreleder i Gassnova, som tok dette videre, og vedkommende fikk sparken. Det bør komiteen forsikre seg om at ikke er tilfellet, og jeg håper jeg tar feil.

Marius Holm: Til aminsaken. Det er riktig, som Frederic Hauge sier, at Klif vurderte dette som håndterbart, og at man ville være innenfor de grensene – altså: Anlegget ville jo helt klart holde seg innenfor de grensene som Klif

fant det naturlig å sette for aminutslipp, med andre ord, håndterbart, ja.

Så skal man selvfølgelig ta kreftfare alvorlig. Jeg tror nok at en driver for å problematisere dette kan være at man er livredd for omdømmerisikoen som oppstår i forbindelse med at miljøprosjekt kan forbindes med kreftfare. Men man må forholde seg til realitetene, nemlig at de faglige instansene mente at dette er fullstendig håndterbart. Det håndterer man jo også i alle andre industrielle sammenhenger.

Karin Andersen (SV): Hva slags begrunnelse antar dere da lå bak denne henvendelsen, hvis risikoen for omdømmetap, f.eks., eller en reell helserisiko, ikke er til stede? Hvilke årsaker er det da som dere antar ligger bak?

Frederic Hauge: Hvis jeg kan svare på det, er denne historien full av slike eksempler på innspill. Jeg vil si at masterplanen og kostnaden på 20–25 mrd. kr og aminsaken, kanskje er de to mest åpenbare, og hvor jeg er dypt forbauset over at ikke myndighetene har etterregnet, kontrollert og godtatt informasjonen fra oljeindustrien på den måten de har gjort.

Den måten denne aminfaren kom ut på, ble meget dramatisk. Det hadde ikke minst store skadevirkninger for Aker. Jeg tok umiddelbart kontakt med EU-kommisjonen og teknologiplattformen der. Det var med én gang nedsatt ekspertgrupper. Så alle disse har jo da i løpet av tre–fire måneder etterpå konkludert med at dette ikke var reelt.

Marius Holm: Jeg skal ikke spekulere i motivene for andres handlinger, men det er klart at det på den ene side kan være ønske om å eliminere ethvert mulig problem – altså rett og slett en voldsom frykt for å gjøre noe som kunne slå negativt tilbake. Det andre mulige motivet er selvfølgelig at man vinner tid. Deri ligger kanskje det problematiske, at når dette kom til politisk behandling i regjeringen, ble det begrunnelsen for en voldsom utsettelse av hele prosjektet, som da ikke ble reversert da problemet ble avkreftet. Da kan man jo lure på om det i utgangspunktet var et ønske om å vinne seg mer tid.

Møtelederen: Da er tiden ute.

Da er det siste partiet Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk leder, og takk til Zero og Bellona for veldig gode innspill.

Denne høringen dreier seg jo om hvorvidt regjeringen har gjennomført Stortingets pålegg, og det betyr at det er en part til her, nemlig Stortinget. Jeg lurte på om både Zero og Bellona kan gi noen synspunkter på – for det første: Har Stortinget i løpet av denne saken – vel å merke understreket jo tidligere statsminister Stoltenberg at Stortinget er blitt informert fullt ut på hvert eneste punkt i hele saksgangen – etter, la oss si, Zeros og deretter Bellonas mening fått informasjon i denne saken som er relevant for gjennomføringen, og som de ikke har reagert på?

Marius Holm: Jeg kommer ikke på ting som jeg mener Stortinget burde ha vært informert om, utover de nyanse- ne i formidlingen av utfordringene som Frederic har vært inne på, både knyttet til amin og tidsløpet. Men det som eventuelt er kritikkverdig, er begrunnelsene for utsettelse, det er begrunnelsene for å avvike hele prosjektet. Jeg ser jo, og registrerer jo, at det har blitt noen justeringer underveis i forklaringene og i begrunnelsen for å avvike Mongstad. Vi har hørt tidligere at det var for vanskelig. I dag har vi hørt at det var for dyrt. Jeg mener jo at det er mer presist det som har kommet fram i dag, om at det var dyrt, enn at det var umulig.

Frederic Hauge: Som jeg nevnte: Jeg mener at det har vært manglende informasjon om mulighetene for CO₂ til mer oljeutvinning og økt oljeproduksjon fra eksisterende felter og alternativt salg av den gassen. Det burde vært opplyst bedre til Stortinget, og det burde vært en helt annen gjennomføringsplan på det.

Behovet for testsenteret mener jeg var misvisende. Jeg mener også at valg av innovasjonsstrategi var mangelfullt. Men alt dette har Stortinget vært igjennom. De tingene der jeg virkelig mener at Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité må se om man har fått den riktige informasjonen, eller om ministeren hadde hatt et eget, selvstendig ansvar for å framskaffe korrekt informasjon, er aminsaken og kostnadene på 20–25 mrd. kr. Det ville jeg si: Her har man ikke sørget for at Stortinget har den riktige informasjonen.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

For å bore litt videre i det spørsmålet: Vil det si at Stortinget på noe tidspunkt i denne saken har fått avgjørende informasjon som er relevant, og som man burde ha reagert på i forhold til sannsynligheten for gjennomføring av prosjektet, og som det ikke er blitt reagert på, slik at regjeringen har grunnlag for å hevde – i hvert fall på de punktene – at informasjon er gitt, og at Stortingets godkjennelse er innhentet?

Frederic Hauge: Jeg har vel lyst til å si at Stortinget kunne godt ha vært bedre informert om de store organisatoriske utfordringer man har hatt i Gassnova. Altså: Det at man har sittet som teknisk direktør der, gitt anbud og tatt anbud til selskaper man selv har eierandeler i, burde ha vært opplyst og gjennomgått av Stortinget. Jeg mener også dette har vært fordyrende. Det var årsaken til at Bjørn-Erik Haugan måtte gå av som direktør – han er fortsatt i Gassnova – og det var årsaken til at Ole Rønning måtte slutte.

Jeg er forbauset over at man har valgt å ta inn tidligere sjef, Amundsen, på testsenteret – ikke på grunn av han som person, men det var Gassnova som skulle kontrollere testsenteret, og man henter altså inn den som har hatt ansvaret for å gjennomføre testsenteret. Dette er svært uheldig når vi skal ha de kontrollene og de funksjonene. Dette burde også vært opplyst bedre om til Stortinget.

Møtelederen: Da er tiden praktisk talt ute, Hansson, dvs. du har litt tid til.

Rasmus Hansson (MDG): ... hvis Marius Holm kunne få føye til sitt ekstra svar.

Marius Holm: Ja, jeg vil bare føye til at i denne saken – nå snakker jeg ikke om den Gassnova-saken, men om prosjektet generelt – er ikke problemet at regjeringen har lurt Stortinget eller noe som helst sånt, men at et bredt flertall i det politiske Norge har unnlatt å korrigere et prosjekt som ikke var på rett kurs.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Møtelederen: Da er vi ferdig med den partimessige utspørringen, og vi går til en oppsummering innenfor rammen av 10 minutter. Her er det igjen viktig med veldig korte spørsmål og veldig korte svar. Da bruker vi tiden effektivt.

Først Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, Marius Holm. Jeg skal ikke bruke tid på å korrigere deg på det siste, jeg tror kanskje Kristelig Folkeparti kan bruke litt tid på det.

Mitt spørsmål gjelder fem ting som særlig har blitt sagt her:

1. Teknologien var moden for at man kunne gå i gang med fullskala allerede i 2006.
2. Det var mulig å bygge fullskalaanlegg samtidig med utbygging og integrert med kraftvarmeverket.
3. Verden trengte fullskalaanlegg, og det var bred enighet om å få til dette.
4. TCM var ikke nødvendig for at man skulle bygge fullskala.
5. Man hadde i verden allerede anlegg på rundt 100 000 tonn.

Med dette som bakteppe: Hva mener du var den avgjørende grunnen til at Stoltenberg-regjeringen likevel ikke fikk til fullskala anlegg?

Marius Holm: Det at de ikke fikk det til – de prøvde jo ikke. Men dette handler nok om at man, som jeg var inne på, hadde ekstremt dårlige kort i forhandlingene med Statoil. Det var for politikerne at Mongstads framtid var viktig, ikke for Statoil. Man hadde dårlige kort og endte opp med ikke å ha det trykket som man kunne hatt.

Når det er sagt, er det klart at dette også handler om risikovilje. Som du var inne på, kunne man ha bygd fullskala, og det ville gitt større løft teknologimessig. Men da må man også være villig til å ta sjanser og til å ta risiko. Man må tørre å gjennomføre et prosjekt som kan få problemer underveis, som kan få problemer når det settes i drift, som får problemer som må korrigeres, og der det må brukes penger på å korrigere dem. Den typen prøving og feiling må til når man skal industrialisere helt ny teknologi. Den sjansen tok man ikke. Derfor gikk man veien om et lite anlegg.

Møtelederen: Da anser vi det som besvart – Jette F. Christensen.

Jette F. Christensen (A): Takk. Hauge, når du sier at regjeringen må passe på å framskaffe korrekt informasjon, kan jeg da tolke det som at den korrekte informasjonen ikke finnes? Stilt direkte: Lyver oljeindustrien om kreftfaren i amin? Har et bredt flertall i Stortinget og regjeringen vært helt fullstendig på ville veier når de gang på gang har sagt ja til å gå videre med testsenteret?

Et siste spørsmål: Er Mongstad-prosjektet virkelig helt direkte overførbart og sammenlignbart med f.eks. prosjektet i Canada, som det hele veien blir referert til? Er det ingen forskjell på kull og gass og den teknologien som trengs for å behandle disse to?

Frederic Hauge: Dersom aminer på det nivået som her er beskrevet, skulle være så kreftfarlig at det førte til fire–fem års utsettelse av investeringsbeslutningene på Mongstad, er det en rekke industrielle installasjoner både til lands og til vanns som burde vært stengt umiddelbart – for å sammenligne.

Altså: Sett i forhold til hvordan vi risikovurderer aminer i alle andre sammenhenger, er dette fullstendig ut av proporsjoner.

Så til neste spørsmål: Slik jeg ser det når det gjelder kostnader og hvordan man har valgt å organisere dette, er det klart at det å sitte i Gassnova og skulle håndtere oljeindustrien, er en stor og utfordrende oppgave. Jeg mener at statsråd Åslaug Haga sammen med statssekretær Liv Monica Stubholt gjorde en bra jobb med dette – med et stort engasjement. Jeg må si at fraværet av politisk engasjement med hensyn til å gå inn og ta styring, og ikke minst gi dem som skal håndtere oppgavene i Gassnova backing i forhold til det store apparatet – Statoil er stort i det norske samfunnet – har vært skuffende å se, og der kunne det vært utvist et mye mer aktivt lederskap av de tre siste olje- og energiministrene.

Jette F. Christensen (A): Siste spørsmål – om Canada, og om det ikke er forskjell på gass og kull?

Frederic Hauge: Det er veldig relevant. Dette er et spørsmål om to ting. Det er slik at vi må bygge CO₂-fangst og -lagring på det vi kaller varmeeksplosive anlegg. Vi trenger CCS på raffineriene i framtiden, vi kan ikke klare klimamålene uten. Det er fullt ut mulig å ta CO₂ i en lengre rørledning før den blir rensset og ta den litt lenger vekk fra fabrikkene for å redusere de ekstra 30 pst. som kommer. Det er slik at det er forskjell på CO₂-konsentrasjonen i gasskraftverk og kullkraftverk, men crackeren, altså fra raffineribiten, har samme CO₂-nivå som utslipp fra kullkraftverk, mens gasskraftverk har mindre. Men vi må huske på at fra gasskraftverk blir det færre tonn å komprimere og deponere per produsert kilowatt-time, så det at det er så mye billigere å rense fra kull, er ikke riktig når vi tar hele verdikjeden.

Min mening er at hadde man bygd et fullskalaanlegg, skulle man ha gjort både crackeren og turbinene, for da får man flest mulig tonn CO₂ å dele infrastrukturkostnadene på, og da blir det veldig mye dyrere når man kutter vekk en million tonn kull på infrastrukturen.

Møtelederen: Jeg ser at Holm gjerne vil si noe, men jeg tror ikke tiden tillater det.

Så vi får gå videre – Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Stoltenberg ga tidligere i dag to grunner for termineringen av fullskalaprojektet. Det ene er investeringskostnaden på 20–25 mrd. kr, og det andre er at kraftvarmeverket går for halv maskin. Sann som jeg har forstått det, har dette bildet vært uendret siden 2009. Er det korrekt forstått?

Frederic Hauge: Kostnadsbildet er riktig. Så er det, som jeg sier, slik at et eller annet sted forsvant den millioen fra crackeren, og jeg har lurt mye på hvordan det skjedde. I dag snakker vi om 20–25 mrd. kr for å rense en halv million tonn, mens jeg mener det koster 10–12 mrd. kr å ta 1,5 millioner tonn med crackeren.

Møtelederen: Det har vi hørt du har sagt. Takk.
– Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det ble gitt store endringer i utslippstillatelsene i 2010 i forhold til i 2006. Jeg har lyst til at dere skal kommentere hvorfor disse endringene ble til.

Marius Holm: Det er et veldig godt spørsmål, for som jeg har vært inne på, har staten hele tiden hatt relativt dårlige forhandlingskort mot Statoil i denne saken. Men de ble jo ikke bedre når man fjernet det ene man hadde, nemlig en utslippstillatelse med betingelser. Da tidsfristen for rensing ble gjort mer eller mindre uendelig – altså formuleringen så snart som mulig, med andre ord uendelig – mistet man det ene man hadde. På det tidspunktet var det klart at avtalen antakelig ikke var helt optimalt rigget opp, at man burde endre prosjektet for å lykkes. Da er det veldig uheldig at man gir fra seg det ene kortet man hadde – i eventuelle forhandlinger om en ny og bedre avtale.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hauge, kan du kommentere det?

Frederic Hauge: Jeg støtter det Holm sier. Det var vel noen flere endringer. Det kom også noen i 2008 som reduserte Miljøverndepartementets innflytelse og muligheter til sanksjoner. Ellers deler jeg Holms ...

Møtelederen: Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Når det gjelder teknologisenteret, framholdt Stoltenberg dette omtrent som en månelanding i seg selv: at vi er verdensledende, og at vi nå skal utvikle verdens fremste teknologier på testsenteret.

Jeg merket meg i nyhetene for en tid tilbake at man holder på for fullt også i Brevik. Kunne dette vært gjort på teknologisenteret i stedet for i Brevik – det er omfattende studier som foregår der.

Så sa vel Hauge at TCM vil framstå som et spøkelsesanlegg. Det var vel det du framskrev?

Kan du si litt om dette? Er det fordi det er for stort og komplisert anlegg at folk ikke vil bruke det, eller er det rett og slett det at folk ikke ser behov for å bruke et slikt testanlegg?

Frederic Hauge: Alstom og Aker Kværner har fått sine 3 000 driftstimer som skal til for å gjøre dem kvalifisert for andre anbud. Jeg tror, med den eiersitsen og den rollen Statoil har – og teknologileverandørs frykt for IP- og patentrettigheter – at man ikke får flere kunder til testsenteret. Man har jobbet betydelig med det, og jeg er uenig i den framstillingen at det har vært en stor suksess med mange partnere. Det har vært en meget tung jobb, og jeg er sikker på at vi kommer til å møte problemer. Toshiba og disse her har fått gjort dette arbeidet andre steder.

Jeg mener at det viktigste man kunne brukt testsenteret til, var å få CCS-teknologi til å kunne skru seg av og på like raskt som gasskraftverket, noe som er nødvendig hvis vi i framtiden skal bruke gasskraftverk til å regulere uregulerbar kraft. Men det er ingen strategi for dette, og jeg tror ikke det som foreligger i dag, vil være særlig bærekraftig om to år. Jeg tror det er stengt da.

Møtelederen: Da tillater jeg to spørsmål til. Det er Per Olaf Lundteigen og Rasmus Hansson. – Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Marius Holm: Du sa at du ikke kommer på forhold som Stortinget ikke er informert om. Så sa du videre at hvis det var noe som var krittikkverdigg, så var det at det var et bredt flertall på Stortinget som ikke hadde korrigert et prosjekt som var på feil kurs.

Spørsmålet mitt da er knyttet til begrunnelsen for to ting, nemlig utsettelsen – det var aminer – og avviklinga – det var pengebeløpet. Er den informasjonen som er gitt Stortinget, for lite kunnskapsbasert? Er den i altfor stor grad politisert, sann at den kunnskapsbaserte informasjonen er for svak, og at Stortinget dermed ikke opptrer med den nødvendige kunnskapsbase som man burde hatt når det har tatt stilling til de papirene som er kommet fra regjeringa?

Marius Holm: På ett punkt vil jeg moderere det jeg sa i stad. Vi har ikke noe sted funnet en fornuftig håndtering av spørsmålet om crackeren som skulle renses, men som plutselig ikke skulle renses lenger. Det er uklart når den beslutningen ble tatt, hvordan den ble tatt og på hvilket grunnlag den ble tatt.

Utover det mener jeg at den informasjonen Stortinget har fått om kostnader, som var grunnlaget for at dette ble avviklet, er den kunnskapen regjeringen endte opp med når den valgte å basere seg på de kostnadstallene man hadde fra masterplanen i Statoil og Gassnova. Man burde hatt en motekspertise som sammenlignet kostnadene i dette prosjektet med andre. Regjeringen har nok delt det beste de hadde, med Stortinget – tror jeg – men man burde på et tidlig tidspunkt ha sørget for å ha en tredjepartsvurdering og et annet faglig synspunkt på disse kostnadene om hva som var realistisk.

Møtelederen: Veldig kort, Hauge.

Frederic Hauge: Jeg deler den oppfatningen. Jeg deler den også ut fra den erfaringen jeg har, at vi ser svært lite til f.eks. Gassnova i de internasjonale foraene vi deltar i. De deltar ikke i teknologiplattform osv. Min mening er helt klart: Statsråden hadde et selvstendig ansvar for å framskaffe og etterprøve masterplanens tall i 2009. Det er kritikkverdig at ikke den er etterkontrollert, og det samme gjelder med helsefaren for amin. I så måte er det bildet Stortinget har fått, blitt direkte feil.

Møtelederen: Rasmus Hansson – til siste spørsmål.

Rasmus Hansson (MDG): Takk. En oppfølging av det samme – for det første: Ga dere i Zero og Bellona på viktige tidspunkter i prosjektførløpet her, informasjon som dere mener at Stortinget, opposisjonen, burde ha reagert mer offensivt på, eventuelt gjennom kontroll- og konstitusjonskomiteen, spesielt når det gjelder endringen av utslippstillatelsen i 2010 – som jeg også spurte statsministeren om – som var å kaste det siste kortet i form av å ha noe direkte press på Statoil? Ble det fra deres eller andres side påpekt så tydelig hva konsekvensen av dette var, at det burde ha vært reagert fra Stortingets side?

Frederic Hauge: Jeg kan bekrefte at jeg helt konkret i forbindelse med denne varslingsaken og ukulturen i Gassnova var i kontakt med medlemmer fra Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité i forrige periode, men ikke fikk gehør for å få reist en sak der – hvilket jeg mener hadde vært riktig å gjøre på den saken alene. Det var bl.a. med representanter fra SV. Jeg mener også at vi har vært veldig klare og tydelige, og vi leverte det over til Miljøverndepartementet 24 timer etter at vi ble innkalt til å spise frokost og kaffe hjemme hos Solheim. Dette var helt i slutten av Terje Riis-Johansens periode. Han forberedte alt, og den dagen Borten Moe ble utpekt til olje- og energiminister, ble denne utsettelsesbeslutningen ... Jeg vet ikke hvor det konstitusjonelle ansvaret ligger akkurat der, om han ble utnevnt før eller etter beslutningen ble tatt om å utsette Mongstad, men det er helt åpenbart at staten manglet egen kompetanse for å kvalitetssikre og etterregne både aminer og masterplan. Spesielt masterplanen synes jeg er en tragedie – hvordan den ble sitert og har fått lov til å leve videre med disse kostnadene, for det er ikke tilfellet.

Møtelederen: Der stopper vi utspørringen, og da gir jeg dere anledning til noen korte replikker til slutt, innenfor en ramme på 2 minutter på hver. Hauge først, så Holm.

Frederic Hauge: Jeg oppfordrer kontroll- og konstitusjonskomiteen til å vurdere om det her har blitt brutt med petroleumslovens intensjon når det gjelder bruk av CO₂ til meroljeutvinning, og erstatte gass til trykkstøtte. Jeg oppfordrer kontroll- og konstitusjonskomiteen til å gå gjennom kulturen i Gassnova og varslersaken, og om lovbrudd kan ha blitt begått, i hvordan Olje- og energidepartementet fikk informasjon og hva slags informasjon de fikk i au-

gust i fjor om dette. Jeg oppfordrer komiteen til å gå gjennom og se om balansen og framstillingen i kreftfaren ved amin-saken er riktig, og jeg ber kontroll- og konstitusjonskomiteen gå gjennom og se om ministeren burde hatt et selvstendig ansvar for å ettergå og etterprøve masterplanen med disse kostnadene på 20–25 mrd. kr, som har fått leve sitt eget liv siden 2009.

Møtelederen: Holm.

Marius Holm: Jeg vil avslutte med å berømme ideen bak Mongstad og innstendig oppfordre til at den ikke legges død – at vi, selv om dette gikk galt, ikke legger død ideen om å bringe den teknologien fram. Den er enda viktigere nå enn den var da. Jeg har lyst til å understreke at det vi må sørge for, er et prosjekt hvor næringsliv og staten spiller på lag, og hvor man har felles interesser og felles mål om å lykkes. Det må man sikre i veien videre. Da kan også vi oppnå det som f.eks. Canada har oppnådd: å bygge fullskala rensing til en kostnad i størrelsesordenen 3,5 mrd. kr. I veien videre kommer vi ikke utenom at staten tar regningen hvis vi skal videre med den teknologien. Men at staten tar regningen, behøver ikke bety at prosjektene ikke skal være forretningsmessig fornuftig gjennomført.

Frederic Hauge: Og så er det svært viktig med mer åpenhet til det offentlige når så store midler fra skattebetalerne blir brukt.

Møtelederen: Da sier vi tusen takk til Zero og til Bellona. Takk for at dere kom og var med på å opplyse saken.

Da er vi 10 minutter bak skjema – ikke mer enn det, men det var nødvendig å gjøre disse to sekvensene helt ferdig, synes jeg. Jeg foreslår nå at vi tar lunsjpause, og har pause til kl. 12.25.

Høringen ble avbrutt kl. 11.58.

Høringen ble gjenopptatt kl. 12.27.

Høring med styreleder og tidligere styreleder og tidligere direktør i Petoro AS

Møtelederen: Da fortsetter vi høringen i forbindelse med statens arbeid med CO₂-håndtering.

Vi ønsker velkommen representantene for Petoro AS, styreleder Gunnar Berge og tidligere styreleder Bente Rathe, som begge to er til stede. Så har Berge tatt med seg Kjell Pedersen, som var administrerende direktør i Petoro i perioden 2001–2013. Velkommen også til deg, Berge er styreleder nå, mens Rathe var styreleder fra 2002 til 2007.

En kort repetisjon av de viktigste formalitetene knyttet til denne høringen: Som dere er informert om på forhånd, får dere holde en innledning. Deretter vil saksordføreren, Abid Q. Raja, spørre dere ut i 10 minutter, og deretter er det 5 minutter hver på en representant for hvert av partier-

ne. Så er det en oppsummeringsrunde til slutt, og dere får også tid til egne kommentarer helt til slutt.

Vær oppmerksom på dette med mikrofonene – ikke på grunn av oss, for vi hører hverandre godt her, men på grunn av sendingen ut er det viktig å ha god lyd.

Dernest en helt konkret ting fra min side: Hvis dere sitter inne med taushetsbelagte opplysninger som dere gjennom utspørringen forstår det er riktig å komme fram med, så ber jeg dere om å gjøre oss oppmerksom på det, slik at komiteen kan håndtere det på den måten det måtte kreve.

Da er vi klare til å begynne, og jeg gir ordet først til nåværende styreleder, Gunnar Berge. Vær så god.

Gunnar Berge: Takk for det, komitéleder, og takk for invitasjonen.

Som det framgikk av introduksjonen, så er jeg den eneste av oss tre som har et formelt forhold til Petoro i dag. Bente Rathe er tidligere styreleder og Kjell Pedersen tidligere direktør. Han gikk altså av i juni i fjor.

Vi forstår det slik at de spørsmålene, eller problemstillingene, som vi har fått tilsendt i forkant av høringen, er generelle for hele høringen og ikke spesielt utformet med sikte på Petoro.

Saken er den at Petoro ikke direkte har vært en del av dette prosjektet, og slik sett er vi dårlig istandsatt til å svare på mange av de spørsmålene som er formulert i dette invitasjonsbrevet. Jeg bare gjør oppmerksom på det innledningsvis. Det er ikke fordi vi ikke ønsker å svare så bredt godt og så godt som vi kan, men vi har ikke hatt en rolle som setter oss i stand til å gjøre det. Og når vi ikke har hatt den rollen, så følger det av det rammeverk som gjelder for Petoro som selskap, og som selvfølgelig er fastsatt av eieren, som er staten 100 pst.

Bare et par-tre ord om Petoros formål: Dette er jo et selskap som Stortinget i sin tid opprettet, og som har, på vegne av staten og for statens regning og risiko, ansvaret for å ivareta de forretningsmessige forhold knyttet til statens direkte engasjement i petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel og virksomhet i tilknytning til dette. Jeg vil understreke at vårt oppdrag er veldig spesifikt forretningsmessig. Altså: Vår formålsparagraf er eksempelvis noe snevrere enn Oljedirektoratets. Vi virker først og fremst gjennom interessentselskapene som er knyttet til utvinningstillatelsene, men Petoro har ikke vært deltaker i prosjektet på Mongstad.

Petoro har ikke vært involvert i CO₂-fangstprosjektene på Mongstad, men når det gjelder Petoros tilknytning til virksomheten for øvrig på Mongstad, er den følgende: Det er knyttet til at det leveres gass inn fra Troll til varmekraftverket, der gassen blir konvertert til damp og elektrisk kraft. Dampen benyttes av Mongstad-raffineriet, og den elektriske kraften benyttes dels offshore og dels leveres den på strømmettet og brukes som annen el.

På Mongstad er det etablert en oljeterminal med kai- og lageranlegg for utskiping av olje, og Petoro er deltaker med 35 pst. i dette anlegget. Statoil har de øvrige 65 pst.

Når det gjelder Petoros holdning til CO₂, vises det til at Petoro er deltaker i den aktiviteten som blir utført i de enkelte lisensene. Det er primært der vårt engasjement lig-

ger, og vi er selvfølgelig ekstremt opptatt av alle tiltak som kan bidra til økt utvinning fra feltene. Og vi har jo selvfølgelig også sett på CO₂ som trykkestøtte som ett aktuelt tiltak for ytterligere å øke utvinningsgraden. Men det er altså først og fremst dette, CO₂ til økt utvinning, som har vært Petoros hovedfokus, og det går veldig godt innenfor det rammeverket som vi er underlagt i dag.

Det er det jeg vil si kort innledningsvis, og så er det naturlig at Bente Rathe, som jeg overtok som styreleder etter i juni 2007, fortsetter.

Møtelederen: Vær så god, Rathe. 5 minutter.

Bente Rathe: Takk for invitasjonen.

Jeg var så heldig å få være med Petoro helt fra starten i 2001 og tok over som styreleder etter ca. ett år. Jeg sier dette for å sette litt av bakteppet for de diskusjonene vi etter hvert kommer inn på.

Vi fikk ansvaret for å ivareta hele denne store porteføljen. Vi hadde ingen organisasjon og ingen ansatte. Vår jobb de første årene var å få på plass en organisasjon og få avklart mandatet veldig tydelig når det gjelder grensesnittet mot Olje- og energidepartementet, Oljedirektoratet og ikke minst Statoil.

Jobben vår var tredelt. Gunnar Berge gjorde rede for den ene biten, men i tillegg skulle vi overvåke avsetningen av olje og gass, som Statoil var gitt i ansvar å foreta ut fra de eierandelene staten hadde. I tillegg skulle vi foreta økonomistyringen og føre regnskap for SDØE-porteføljen, Statens direkte økonomiske engasjement.

Det er ingen tvil om at dette var en ganske stor jobb for en såpass liten organisasjon å få til. Men etter noen år vurderte vi det slik at vi hadde fått på plass et veldig bra Petoro med god kompetanse, og som omverdenen også etter hvert hadde respekt for.

For å forberede meg til denne høringen, siden jeg gikk ut av organisasjonen for 6,5 år siden, har jeg gått igjennom en del styreprotokoller, styresaker osv., og det er ikke noen tvil om at vi var ekstremt opptatt av hva som var mandatet vårt, og hvilke penger vi brukte på hva for optimalisering av avkastningen for staten, var det helt primære.

Det er her vi kommer inn på CO₂. På det tidspunktet vi startet med dette, i 2005, var det veldig stort fokus internasjonalt på at det å bruke CO₂ som injeksjon på feltene kunne gi økt utvinning. Hva var da mer naturlig enn at vi som satt med en såpass bred portefølje og bare jobbet på norsk sektor, var spesielt interessert i det? Petoros rolle er hele tiden å jobbe gjennom lisensene på møter osv., og det gjorde vi.

Det spesielle som kom opp, var diskusjonen rundt Gullfaks, hvor et studium som ble foretatt, viste at det under visse omstendigheter og forutsetninger kunne være lønnsomt å bruke CO₂ til å få økt utvinning fra dette feltet. Det ble diskutert eventuelt å bruke CO₂ fra Mongstad og Kårstø.

Petoro var først med i den første runden. Jeg kan ikke si akkurat datoen på det. Den første konklusjonen var at dette ikke var lønnsomt. Petoro greide å få med seg de øvrige

liseniseierne til å ta en runde til, og konklusjonen var den samme.

Det er jo litt viktig – når jeg ser tilbake – at Statoil på det tidspunktet brukte 14 dollar per fat som oljepris for kalkulasjonene. Det må man ha med seg.

Etter en periode ble det gjort enda en vurdering i Petoro på grunn av at det ble en diskusjon i både Norge og rundt omkring i Europa, som gjorde at det var naturlig å begynne å se for seg en ny prisbane for oljen framover. Da foretok vi en ny vurdering, som konkluderte med at det kunne være lønnsomt å bruke CO₂ til å få ut mer fra Gullfaks under de nye forutsetningene.

Denne utredningen ble presentert for oss i styret i september 2005. I styret var det en diskusjon om hvor stor usikkerhet det er knyttet til de veldig tidlige beregningene. Det var også diskusjon knyttet til at dette ikke var en naturlig rolle for Petoro. Det var ikke innenfor Petoros nåværende mandat, annet enn det som går ut på å få mer olje ut fra hvert felt.

Møtelederen: Rathe, tiden din er ute, men du får 30 sekunder til å si noe som er viktig.

Bente Rathe: Det vi gjorde, var å gjøre OED oppmerksom på at vi vurderte det slik. Vi sendte et brev dit i oktober, konsistent med notatet som etter en forespørsel fra den påtroppende regjeringen den høsten, var blitt gitt dem i forkant av Soria Moria. Da ønsket vi en rolle. Vi så at Petoro kunne ha en rolle her. Det var mange som jobbet vår vei, og som mente det samme, men da konklusjonen kom, ble jo denne rollen gitt til Gassco, som da skulle jobbe med å kartlegge om det var et forretningsmessig grunnlag for å etablere en slik verdikjede. Etter det var det veldig lite diskusjon i Petoros styre om CO₂ og alt på dette området.

Møtelederen: Saksordfører, Venstres Abid Q. Raja, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder, og tusen takk for at Petoro kommer til høringen og er villig til å svare på spørsmål. Takk for gode innledninger. Jeg tror egentlig jeg kommer til å ha mange spørsmål til deg, Bente Rathe, for du fungerte som styreleder i den perioden jeg har en del spørsmål til, men dere andre må gjerne supplere.

Jeg regner med at dere kjenner til Riksrevisjonens rapport – selv om dere kanskje ikke har lest den fra perm til perm – og rapportens vurderinger og konklusjoner. Er det noe i rapporten dere ser som åpenbart er feil, eller som Riksrevisjonen har misforstått?

Bente Rathe: Jeg kan starte med å svare. Jeg har lest rapporten, og den omhandler ikke Petoro i det hele tatt. Siden jeg gikk ut av Petoro i 2007, er det dessverre ingen ting jeg kan ha kommentarer til her.

Abid Q. Raja (V): Jeg vet at den ikke omhandler Petoro, men du har jo lest rapporten, og dere har grundig kompetanse generelt på dette feltet. Slik du leser rapporten, sitter du igjen med et inntrykk av at nei, her har

Riksrevisjonen åpenbart tatt feil, eller står konklusjonene seg?

Bente Rathe: Jeg synes rapporten er grundig, og jeg synes at svaret som er gitt fra departementet, på en måte utfyller det som kunne være av misforståelser, og som er litt uklart i rapporten.

Abid Q. Raja (V): Dere har jo ikke jobbet med dette prosjektet, og da blir noen spørsmål litt hypotetiske, men jeg regner med at du kanskje også har sett 2006-avtalen – Gjennomføringsavtalen. Dere i Petoro har jo lang erfaring med store beløp og store prosjekter. Hva er deres faglige vurdering av denne 2006-avtalen – Gjennomføringsavtalen?

Gunnar Berge: I den grad vi har noen vurdering av det, ville jeg kanskje oppfordre tidligere direktør til å kommentere det.

Abid Q. Raja (V): Ja, vær så god, Kjell Pedersen.

Kjell Pedersen: Det er veldig vanskelig å kommentere det. Jeg er svært ydmyk for at dette var og er et komplekst prosjekt. Flere har vært inne på det i dag – det å bygge et nytt anlegg inne i et eksisterende anlegg som er i drift, er svært komplisert. Kontrollmekanismene som er beskrevet der, vil jeg kanskje kalle normale kontrollmekanismer, men uten å kjenne prosjektet tror jeg det ville være helt feil av meg å si noe om jeg er enig eller uenig i det. Da må du gå mye dypere inn i det, sånn som Riksrevisjonen har gjort, og som jeg egentlig tror at de som har svart på disse spørsmålene, har gjort. Jeg har altfor stor respekt for kompleksiteten i dette til å synse noe der.

Abid Q. Raja (V): Takk for det. Riksrevisjonen og en del andre har kommentert at denne avtalen var svak. Slik dere ser det, fra der hvor dere opererer; når man skal inn i en sånn type tungt, stort prosjekt, som skal koste flere milliarder kroner, er det eksempler på at det er den typen avtaler man ser på så store, kompliserte prosjekter, eller er denne avtalen litt annerledes enn det man ellers ser?

Kjell Pedersen: Igjen beklager jeg hvis det høres ut som jeg ikke vil svare på spørsmålet, men jeg har ikke lyst til å synse om det. Det er altfor mange komplekse ting i sånne prosjekter ...

Abid Q. Raja (V): Det er greit. Da tar jeg det til etterretning. Men for å gå til noe annet: Ble dere forespurt om å bistå i 2006-avtalen – Gjennomføringsavtalen? Ble dere spurt av staten om å hjelpe til?

Bente Rathe: Det kjenner jeg ikke til.

Abid Q. Raja (V): Ville det vært naturlig at dere – som er en aktør på dette feltet, og som kan en god del om dette – ble tatt inn som rådgivere for OED for å bli spurt om dere kunne bistå med å få på plass en av-

tale som kunne være god for å oppnå de målene vi har?

Bente Rathe: Da vi ble spurt om å bistå, var jo det etter at det ble avklart at Gassco skulle ha rollen med å se på hele verdikjeden. Da var vi en bidragsyter med våre data og vår kunnskap fra de forskjellige feltene. Så der var vi inne, men akkurat når det gjelder selve avtaleverket konkret, det kjenner jeg ikke til.

Kjell Pedersen: Hvis jeg kan supplere ...? Vi ble ikke bedt om det, og det var heller ikke naturlig for oss å spille inn, fordi vi på det tidspunktet – etter min mening – ikke hadde den type spisskompetanse på prosjektgjennomføring i Petoro som var nødvendig for å gå inn i disse diskusjonene.

Abid Q. Raja (V): Men den ressurstilførselen som Gassnova fikk etter dette, lagt til grunn at dere også hadde fått den, hadde dere hatt kompetanse til å følge opp en slik avtale, til å ivareta statens interesser hvis det var dere som ble valgt i stedet for Gassnova? Hvis dere hadde blitt tilført de samme ressursene som Gassnova, ville dere hatt et fortrinn på dette feltet?

Bente Rathe: Svaret på det er nei. Vi ville måttet gjøre akkurat det samme som Gassnova: Vi måtte ha knyttet til oss kompetanse og ressurser, og vi måtte hatt mer midler, altså penger, til å utføre den oppgaven.

Gunnar Berge: Det bør kanskje tilføyes at det ble lagt veldig stramme rammer omkring Petoro allerede fra starten av, både budsjettmessig og med hensyn til antall personer man kunne ansette. Det var et tak på 50 i starten, og så har det blitt løftet lite grann. Men det var veldig stramme rammer med hensyn til hva Petoro kunne ta på seg av oppgaver.

Abid Q. Raja (V): Jeg har notert meg at Bellona har sagt at dere burde ha hatt Gassnovas rolle fordi dere har kommersielle interesser i å tjene penger på CO₂ gjennom å forvalte statens lisenser på norske oljefelt. Det er altså ikke helt riktig?

Gunnar Berge: Jo, men det bygger på den forutsetning at Petoro da måtte ha blitt istandsatt til å ta den oppgaven på en helt annen måte, både kompetansemessig og ressursmessig, og man har ikke på noe tidspunkt blitt det. Da måtte man sett for seg at man nærmest laget et selskap å la Gassnova i Petoro, men de ressursene har Petoro aldri hatt.

Abid Q. Raja (V): Slik dere ser det, og dere har jo faglig tyngde, hva tenker dere om hvordan Gassnova har fulgt opp og forvaltet statens interesser? Dere må jo ha gjort noen vurderinger av det. Hva tenker dere om det?

Bente Rathe: Jeg forlot jo Petoro akkurat etter at den beslutningen ble tatt, så det er kanskje andre ...

Gunnar Berge: Jeg vil være forsiktig med synse om det, for det blir synsing fra min side.

Abid Q. Raja (V): Det er jo ikke helt synsing, for dere er en tung aktør som følger med på andre aktører. Dere er på plass også på Mongstad. Dere har lest rapporten til Riksrevisjonen, dere har kompetente folk ansatt på stedet, og dere er selv kompetente folk. Dere må ha hatt en berettiget oppfatning av om Gassnova har ivaretatt statens interesser på en god måte, eller om svikten har vært at staten ikke har stilt opp med nok virkemidler for Gassnova til å ivareta statens interesser. Hva tenker dere om det? Hva er deres vurderinger?

Kjell Pedersen: Det som var utgangspunktet for oss, var verdikjeden. I den verdikjeden kunne vi se for oss en rolle i en tidlig fase, for den endte opp med injeksjon av CO₂ for økt utvinning, og det var innenfor vårt mandat. Når verdikjeden falt bort, var det ikke lenger noen rolle for Petoro. Jeg tenkte sånn at hvis noen skulle bestemme seg for å rense CO₂ og hente CO₂, så må vi se om vi kan få en inntektskilde for å redusere kostnadene i det, og det var økt utvinning. Når den kjeden ikke lenger var til stede på grunn av det arbeidet som ble gjort, som viste at det var økonomisk veldig vanskelig å få til en slik kjede, ble vår rolle mye mer en støtterolle – hvis jeg kan kalle det det. Den forbindelsen som vi hadde med Gassnova, var egentlig at vi hjalp dem litt med hvordan tankegangen er hos andre partnere når man er inne i kommersielle prosesser, og hvordan man jobber opp mot andre selskaper, men mer slik at man kunne komme på besøk og få litt innspill fra oss til hvordan man skulle håndtere slike ting som de hadde fått ansvaret for å gjøre. Men utover det har jeg ikke noe syn på om Gassnova har gjort noen god eller dårlig jobb. Jeg tror de har hatt en vanskelig oppgave, og de har sikkert gjort det beste som var mulig med de ressursene som de hadde tilgjengelig.

Abid Q. Raja (V): Er det slik at dere har litt sympati med Gassnova? Riksrevisjonens rapport påpeker jo også at Gassnova kanskje ikke kunne følge opp statens interesser på en god nok måte. Var det muligens ikke gitt nok til Gassnova? Avtalen og de etterfølgende avtalene tippet jo balansen i favør av Statoil. Har dere litt profesjonell sympati med Gassnova, at de ble satt i en slik skvis at de ikke var i stand til å følge opp statens interesser på en god måte?

Gunnar Berge: Å ha sympati med dem kan man selvfølgelig ha. Men jeg tror det blir problematisk for oss å gi uttrykk for synspunkter her som vil være til særlig veiledning for denne komiteens behandling av denne rapporten. Det blir veldig mye hypotetisk. Beklager.

Møtelederen: Da var saksordføreren tid ute. Vi går videre til Arbeiderpartiet og Are Helseth som har fem minutter – vær så god.

Are Helseth (A): Takk for gode innledninger.

Dere har sagt noe om at Petoro ikke har hatt noen direkte rolle i prosjektet. Petoro er godt kjent som en stor

eier når det gjelder lisenser og infrastrukturer på sokkelen. Dere har sagt til saksordføreren at dere ikke har noe særlig erfaring med drift. Bare som et kort tillegg til dette: Har dere mye erfaring med forskning og utvikling for å skape ny teknologi på sokkelen?

Gunnar Berge: Før jeg gir ordet til Kjell Pedersen, vil jeg understreke at Kjell Pedersen har veldig tung petroleumsfaglig bakgrunn, bl.a. fra mange år i Exxon, før han kom til Petoro, så jeg tror han er rette person til å kommentere det spørsmålet.

Kjell Pedersen: Det har jo vært et spørsmål ved flere anledninger om hva Petoro skal gjøre og ikke gjøre. Det var en periode vi prøvde å få et engasjement for å involvere oss innen forskning og utvikling i lisensene, altså felles forskningsprogrammer. Men det valgte vi å legge til side. Etter det har vi egentlig holdt oss ganske langt borte fra forskning og utvikling, selvfølgelig med unntak av eksterne folk som kommer inn og snakker med oss om teknologi som kan brukes i vår del av verdikjeden, altså det som går på utvinning av olje og gass. Så vi har for så vidt god innsikt i hva som foregår i industrien, men spesifikt når det gjelder CO₂, er svaret nei.

Are Helseth (A): Takk, det er en god avklaring.

Petoro som en stor eier på sokkelen – det blir mye olje som leveres til raffinerier. Det er en sektor som har endret seg mye og raskere enn det man trodde for noen år siden. Gitt endret forbruksmønster i Europa, gitt mer diesel, mindre bensin, gitt økt selvforsyningsgrad i USA – hvordan vurderer Petoro framtidsutsiktene, infrastrukturen, for raffinerier i Norge og Europa på noen års sikt?

Kjell Pedersen: Det ville iallfall blitt synsing, hvis jeg skulle gå inn på det. Det er mer generelle utfordringer på det området du beskriver, men å gå derfra til å ha en mening om raffinerivirksomheten i Norge videre framover tror jeg ikke at jeg skal gjøre.

Are Helseth (A): Jeg regner med at Petoro kjenner godt alle de store aktørene på sokkelen, Statoil er en av de aller største. I høringen i dag har jeg hørt miljøorganisasjonene slik at Statoils prosjektering av testsenteret og fullskala fangst på en måte har vært altfor omfattende, altfor grundig, man har redusert risiko for mye, slik at det er blitt for dyrt. Hvilken erfaring har Petoro med Statoils prosjektarbeidsmetodikk? Er den for grundig?

Kjell Pedersen: I noen tilfeller får man kjeft uansett. I de fleste tilfeller på norsk sokkel er det faktisk det motsatte som har vært tilfellet, altså at vi ikke har vært grundige nok i våre forberedelser. Så hvis det er noe vi har lært på skolen i dag, på dette området, er det faktisk å være mye bedre i den tidlige fasen av prosjektene til å luke ut så mange risikoelementer det går an å gjøre.

Nå kan jeg ikke kommentere spesifikt det som er gjort på Mongstad, men i forhold til off shore-prosjekter tror jeg den lærdommen fremdeles står ved lag, og at vi faktisk må

gjennomføre mye mer risikovurderinger og mange flere detaljstudier før vi egentlig tar beslutningen om å bygge noe. Så i den sammenhengen virker det fornuftig for meg at Statoil har brukt en god del tid på den delen.

Gunnar Berge: Hvis jeg bare får føye til kort: Det generelle bildet er jo at man har hatt dramatiske overskridelser på veldig mange av prosjektene i Nordsjøen, på norsk sokkel. Så det indikerer jo at man iallfall ikke har brukt for mye tid på å analysere prosjektene før man har gått til beslutning.

Bente Rathe: Jeg har også lyst til å komme med en kommentar til det. Da jeg leste meg opp på hva vi var opptatt av i denne tidsperioden, var det én sak som gikk igjen hele tiden. Det var Snøhvit og Snøhvit-overskridelser og -forsinkelser. Det er ingen tvil om at vi som representerte staten og statens eierandeler, var opptatt av at vi skulle få ned risikoen og bruke mer tid på planlegging etc. enn vi kanskje følte vi hadde gjort tidligere.

Are Helseth (A): I Riksrevisjonens rapport er det kommentert at i testsenteret, hvor partene har forskjellige eierandeler, er det likevel avtalt at man må være enige om viktige beslutninger. Det gjør jo at det ikke er mulig for en flertallseier å overkjøre den andre. Er dette vanlig eller ikke helt uvanlig i en sektor hvor partene kan ha veldig forskjellig kompetanse?

Møtelederen: Jeg vil be om et kort svar.

Gunnar Berge: Innenfor petroleumssektoren er jo det vanlig i lisenser med to deltakere. Eksempelvis er det slik i nyere lisenser at der Statoil og Petoro til sammen utgjør et flertall, kan ikke et slikt flertall anvendes for å tvinge et eventuelt tredje selskap inn i en beslutning som de måtte være uenig i. Så det er nokså vanlig, ja.

Møtelederen: Da er tiden til Arbeiderpartiet ute. Vi går videre til Høyre – Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Deres oppdrag er å optimalisere verdien av statens eierandeler. Er det ikke et veldig viktig bidrag for å kunne få mest mulig ut av statens eierandeler at man lykkes i å bruke CO₂-fangsten til å være trykkestøtte, og så kan man alternativt bruke gassen til å selge? På meg virker dere – med all respekt – litt indifferente i forhold til de mulighetene som det kunne åpnet når det gjelder det store prosjektet vi snakker om. Ser dere ikke de mulighetene som kunne vært i et fullskalaanlegg, som blir tatt i bruk på den måten, som ville tilføre staten årlige inntekter? Selv om vi kanskje ikke går god for Bellonas tall tidligere i dag, på 50 mrd. kr, må dere ha gjort dere opp noen tanker om hvilke muligheter kommersielt som kunne ligget i en fullmoden teknologi.

Gunnar Berge: Vi vurderer det ikke slik selv, at vi er indifferente i forhold til den problemstillingen. Tvert imot er vi ekstremt opptatt av akkurat dette – generelt sett økt utvinning. Vi har selvfølgelig nøye studert Åm-rapporten,

som var en betydelig bidragsyter til det som var en viktig del av grunnlaget for den siste store petroleumsmeldingen som Stortinget behandlet, og som understreket dette veldig sterkt. Vi er klar over at gassinjeksjon, vann og kjemikalier, kan være gode virkemidler. Men også CO₂ kan være veldig effektivt. Dette har man jo for så vidt anvendt i mange år – opptil 30 år i USA, der man har god erfaring med dette. Men det forutsetter jo store punktutslipp av CO₂. Det har vi ikke fått til i Norge. Det eksisterer ikke slike svære punktutslipp, hvor man kan hente CO₂ for anvendelse i Nordsjøen. Derfor har man aldri kommet i posisjon til å anvende CO₂, med mindre man f.eks. henter CO₂ fra Danmark, fra kullfyrte kraftverk i Danmark. Det har også vært vurdert helt konkret, men det har man heller ikke funnet tilstrekkelig lønnsomhet i. Så svaret er: Jo, vi ser på dette som veldig interessant, og vi er sterkt opptatt av det som selskap, men problemet så langt er at vi ikke har kilden for CO₂ i Norge per i dag.

Kjell Pedersen: Hvis jeg kan supplere litt til det: Det feltet som var mest aktuelt på den tiden, var Gullfaks. Der trenger de 5 millioner tonn CO₂ per år. Som vi hørte tidligere i dag, snakket man om 1–1,5 millioner tonn. Man måtte samlet alle anleggene rundt i Norge for å få til 5 millioner tonn, ellers måtte man gå til utlandet for å hente det. Det var den ene utfordringen.

Den andre utfordringen er at når vi snakker om denne gassinjeksjonen, må vi huske på at det er ikke alle felt som kan ha effekt av CO₂. I den studien som ble gjort i 2006 på oppdrag fra Olje- og energidepartementet, klarte vi å identifisere seks felter som hadde mulighet for å få en positiv effekt av CO₂-injeksjon, deriblant Gullfaks og også Draugen. Draugen ble studert videre av Shell og Statoil i forbindelse med at en tenkte å ta CO₂ fra Tjeldbergodden og andre steder – det ble også lagt ned. Så det er ikke det – vi har jobbet hele tiden for å få til økt utvinning. Men når det ikke lenger var en CO₂-kilde tilgjengelig på kort sikt – for dette måtte starte innen 2010 – gikk vi over til å jobbe helt konsekvent med andre måter å få til økt utvinning på sokkelen på, siden vi ikke hadde CO₂ tilgjengelig. Derfor skiftet vi fokus på det tidspunktet.

Michael Tetzschner (H): Dere er ikke engang med i oversikten over aktører i forvaltningsrevisjonen. Det er sikkert av og til bekvemt ikke å være omtalt i en forvaltningsrevisjon fra Riksrevisjonen – det er nå så – men dere er ikke engang i forkortelses- og selskapsoversikten, så dere har ikke vært noen aktør. Mitt spørsmål: Ønsket dere på noe tidspunkt en rolle, en synlig rolle, og har dere gitt uttrykk for det til rette myndighet? Hvis dere så gjorde, fikk dere noen begrunnelse tilbake for hvorfor man kunne klare seg uten deres bidrag?

Bente Rathe: Ja, som jeg sa i min innledning, mente vi at Petoro kunne ha en rolle. Den rollen vi så i første omgang, var at vi kunne ta ansvar for prosessen, evalueringen, for å vurdere om det kunne være forretningsmessig lønnsomt å etablere denne verdikjeden basert på fangst, transport og lagring, injeksjon. Som jeg også sa i sted, var det

mange andre aktører som også mente det, så det var jo en debatt som pågikk akkurat på den tiden – om hvorvidt Petoro kunne ha en rolle her. Vi hadde to–tre diskusjoner i styret om det, og vi ga administrasjonen mandat til å jobbe videre med å belyse om så kunne være tilfellet. Resultatet av den jobben ble overlevert Olje- og energidepartementet, og vi gjorde det også kjent for den påtroppende regjeringen i et notat som ble sendt dit 2. oktober. Men likevel ble den rollen som vi anbefalte og spurte om vi kanskje kunne ha, tildelt Gassco. Så må jeg med én gang si at ...

Møtelederen: Jeg må nesten begynne å avbryte deg. Jeg tror vi stopper med det, så får vi heller følge det litt opp etterpå.

Fremskrittspartiet – Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Jeg vil følge litt opp akkurat dette temaet. Når du snakker om Gassco – vi snakker om Gassnova, vi snakker om Gassco – hvilken rolle var det Gassco fikk? Gassnova har jo vært staten senere i dette prosjektet, men hvilken rolle hadde Gassco?

Bente Rathe: Det var akkurat den rollen vi egentlig lurte på om vi kunne ha. Det var utredningsansvaret for en mulig verdikjede – det var det Gassco fikk.

Helge Thorheim (FrP): Akkurat. Sitter dere på kunnskap nå om alle feltene? Er det gjort undersøkelser om hvilke felter som til enhver tid egner seg for CO₂-injeksjon? Hvis vi skal tenke litt framover, og hvis vi kommer i gang igjen for fullt på Mongstad – hvis det er det punktutslippet som blir benyttet – har man så god oversikt over hvilke felter dette passer for, at man kan si at det er der det passer, og at mengdene passer også?

Gunnar Berge: Vi er selvfølgelig først og fremst opptatt av de feltene hvor vi har eierandeler, for der har vi også full tilgang på den informasjonen som er nødvendig for å gjøre den type vurderinger. Men f.eks. Oljedirektoratet har en mer fullstendig oversikt, for de har tilgang på informasjon for absolutt alle felt. Men det er ikke vanntette skott mellom de ulike miljøene, så vi har relativt god oversikt, vil jeg si. Kanskje du, Kjell, kan fortelle litt mer detaljert om hva Petoro sitter på?

Kjell Pedersen: Ja, som sagt ble det identifisert seks felter i 2006. Noen av feltene er ikke lenger aktuelle, men andre kan ha kommet til. Det finnes nok en oversikt over hvilke felter det er. Men utfordringen er fremdeles den samme: Det er store ombygginger som må gjøres på de eksisterende feltene for å kunne håndtere CO₂-en, for det blir korrosivt, det får ting til å ruste når en blander den inn. Så det er veldig store kostnader med det – det er nok hovedutfordringen fremdeles. Meg bekjent foregår det ikke veldig mye arbeid knyttet til CO₂-injeksjon verken i Oljedirektoratet eller andre steder akkurat nå.

Bente Rathe: Det ble reist ett spørsmål til, og det var om vi fikk noen begrunnelse for hvorfor vi ikke fikk noe

ansvar i verdikjeden. Begrunnelsen var vel at Gassnova var etablert et par år tidligere og skulle ha den rollen – den var kanskje litt utydelig for oss ennå – knyttet til CO₂ etc. Det var vel begrunnelsen vi fikk, at dette var tiltenkt Gassnova.

Helge Thorheim (FrP): Ut fra det som Pedersen svarte nå, kan man trekke den konklusjon at hvis vi nå skal ha et fullskalaprojekt for CO₂ på Mongstad, må vi egentlig tenke på deponering i strukturer – og ikke først og fremst som trykkstøtte i felter?

Kjell Pedersen: Jeg tror det er riktig. Dessverre, men jeg tror det er de økonomiske realitetene.

Helge Thorheim (FrP): Da har jeg ikke mer. Takk.

Møtelederen: Da går ordet videre til Hans Fredrik Grøvan og Kristelig Folkeparti.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Hvis Petoro hadde fått tildelt en rolle, som dere gjorde en henvendelse om i 2005, hvordan kunne det ha virket inn på prosjektet sånn som det ble videre utviklet? Har dere gjort dere noen tanker omkring det? Hva slags betydning kunne dere hatt for det prosjektet som da var under etablering?

Bente Rathe: Etterpåklokskap er den beste vitenskap. Det er helt umulig, i hvert fall ut fra det ståstedet jeg har i dag, å si at Petoro kunne ha gjort denne jobben bedre enn noen andre. Som jeg sa i stedet: Vår fordel på det tidspunktet var at vi hadde en bred portefølje og hadde en del informasjon om det. Vi visste etter hvert hvilke felter som kunne være interessante, men samtidig hadde vi verken penger eller kompetanse til å gjøre den jobben fullt ut – den måtte vi skaffe oss.

Kjell Pedersen: Jeg tror – hvis jeg kunne få legge til noe der – at en må huske på at den rollen som vi beskrev, var en del av en verdikjede som inkluderte injeksjon for økt utvinning. Når den falt bort i 2006, og det ble et prosjekt på Mongstad som gikk ut på forskning og på rensing av Mongstad, var det ingen naturlig rolle for Petoro å være med der. Da var det helt riktig at det ble gitt til Gassnova, som jo var dannet i 2005 for å kunne ivareta statens arbeid knyttet til CO₂. Det var ikke noe alternativ at Petoro skulle være inne i den rollen på det tidspunktet, mener jeg. Det som var vår tanke om rollen, var en hel verdikjede, og det var mange forskjellige ledd som måtte samles til én økonomisk sammenheng.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): En litt annen innfallsinkel: I denne undersøkelsen som Riksrevisjonen har gjort, har de pekt på utfordringene knyttet til risikostyring og kontroll av variabler. Ut fra deres erfaring – ble statens interesser og behovet for risikostyring ivaretatt på en god måte gjennom avtaleverket, sånn som det her foreligger – ut ifra deres erfaringer med den type kontrakter og avtaler?

Gunnar Berge: Det blir veldig ofte å svare her at vi har, føler vi, veldig dårlige forutsetninger for å si noe kvalifisert om det. Jeg beklager, men gitt den rollen vi har hatt, er vi ikke i stand til å gjøre det. Beklager, men det tror jeg blir hovedsvaret.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg er ferdig med spørsmålene.

Møtelederen: Da er det Senterpartiet. Per Olaf Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk skal du ha.

Jeg forsto det sånn at Pedersen sa at da det ble avklart at Mongstad bare var forskning og fangst og ikke deponi, falt Petoros – hva skal en si – interesse bort, for da var verdikjeden som var Petoros ansvar, ikke lenger med. Er det rett forstått?

Kjell Pedersen: Hvis du med deponi mener injeksjon for økt utvinning, er det riktig. Deponi er fremdeles på tale, selvfølgelig – en må bare bli kvitt CO₂-en. Men det er noe annet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men som trykkstøtte – det er det vi snakker om.

Kjell Pedersen: Ja.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Rathe sa innledningsvis om den tredje vurderinga, om lønnsomhet i verdikjeden, at basert på en ny prisbane på olje kunne det være lønnsomt. Kunne du bare si kort hva som var nøkkeltallene i prisbanen på det tidspunkt da det ble vurdert i tredje omgang å være lønnsomt?

Bente Rathe: Vi brukte 30 dollar fatet. På det tidspunktet så vi en økende CO₂-prising. Det var 25 euro for en kvote. Samtidig la vi til grunn statens egne avkastningskrav da vi foretok disse vurderingene. Under noen av disse vurderingene så vi at med noen av disse forutsetningene kunne det være lønnsomt å gå videre.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Fint. Dette var altså i september 2005. Så leverte dere i oktober 2005 det notatet til regjeringa hvor dere sa at dere kunne ønske dere en rolle. Det har blitt klarlagt her – kan en si – at den rollen ikke var teknisk, den var mer organisatorisk. Det var en rolle dere ikke fikk, men som Gassco fikk.

Lå det i den modellen dere snakket om, at dere skulle få en annen insentivstruktur, sånn at en kunne sikre at prosjektet fikk en sånn organisering at en fikk fordeler og ulemper, og sånn at en fikk den nødvendige framdrift i det? Hva lå det fra deres side i den rolledeling? Jeg forsto det sånn at Gassco egentlig fulgte opp rolledeling. Det tyder på at det ikke var en sånn strategi som jeg nå prøvde å si noe om. Hva var egentlig deres ønske når det gjaldt rolle her?

Kjell Pedersen: Mongstad-prosjektet var ikke unnfanget da vi snakket om disse tingene. Det var noe helt nytt for oss. Det kom ikke på banen før etter 2006 og den vurderingen av verdikjeden som vi gjorde i industrien. Den ble gjort ferdig og levert til departementet av Gassco i juni 2006. Da hadde vel Statoils prosess med Mongstad-prosjektet så vidt startet opp. Mongstad-prosjektet som sådant var ikke inne i de første vurderingene om rollene.

Mongstad var bare ett av stedene man kunne rense, i tillegg til Kårstø, i tillegg til Tjeldbergodden og i tillegg til de eventuelt andre gasskraftverk som ville bli bygd i Norge.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Sosialistisk Venstreparti. Karin Andersen – vær så god.

Karin Andersen (SV): Takk skal du ha.

Jeg går ut fra at dere fulgte høringene i formiddag. En av påstandene som kom fram under høringen med Bellona, var at måten dette har blitt håndtert på, totalt sett er et brudd på petroleumsloven fordi man ikke – sånn jeg oppfattet dem – har ivarettat norske interesser på dette området på en helhetlig måte. Jeg vet ikke – om dere hørte det – om dere kunne tenke dere å kommentere det som ble sagt.

Gunnar Berge: Vi observerte det, selvfølgelig. Jeg vil si, kanskje mer på bakgrunn av min rolle i Oljedirektoratet i ti år: Det er i veldig stor grad Oljedirektoratet som har som ansvar å påse at petroleumslovens forutsetninger blir oppfylt også på det punktet. Jeg tror det blir veldig vanskelig å vinne fram med et sånt synspunkt, at man ikke har levd opp til petroleumslovens forventninger.

En skal også være klar over at i det beslutningssystemet en har i Norge når det gjelder utbygginger på sokkelen, må det leveres en PUD. Hvis den er over en viss størrelse, behandles den ikke bare av regjeringen og Kongen i statsråd, men går til behandling i Stortinget. Der fastsettes som regel kravene til den konkrete utbyggingen. Dette har selskapet å forholde seg til. Oljedirektoratet har som oppgave å påse at disse forutsetningene blir etterlevd. Så jeg må for min del si at jeg ikke deler den vurderingen.

Karin Andersen (SV): Jeg oppfattet at påstanden som kom, mer hang sammen med vurderingen av hvordan staten har jobbet med å etablere de helhetlige verdikjedene.

Jeg kan stille et litt mer teknisk spørsmål. Det dere sier, er at vi ikke har noe punktutslipp i dag som er stort nok til å tas i bruk der dere ser det er mest anvendelig, mens det som ble sagt fra Bellona, var at man kan erstatte en fjerdedel av den gassen som man bruker i dag, med CO₂. Det er tallene og påstanden. Er det tekniske problemer som gjør at det må være to ulike systemer fordi det er ulik trykkstøtte, eller er det andre grunner som gjør at disse kombinasjonene ikke kan brukes?

Kjell Pedersen: Jeg kan kanskje forsøke å svare på det, uten å ha en stor, teknisk innledning.

Det er noen oljer som reagerer godt med CO₂, og noen

som reagerer feil med CO₂, mens de godt kan reagere helt godt med vanlig hydrokarbongass. Derfor utelukker en en del av disse feltene. En del av de volumene som i dag blir injisert, kan en ikke erstatte med CO₂.

Når det er sagt, må en også huske på at når en injiserer CO₂, vil den produseres tilbake på et eller annet tidspunkt. Da vil den mikses med den gassen som en ellers skal selge, som har en verdi, og som da blir verdiløs. Da må en rense denne gassen. Det er det vi gjør på Sleipner, for å kunne få solgt den. Så det er ikke helt enkelt bare å si at vi erstatter all den gassen som vi nå injiserer, med CO₂, og så får vi den samme effekten og den samme økonomien igjen. Det en sparer ved å selge den i utgangspunktet, kan en gjerne tape ved at en ødelegger den resterende gassen som kommer opp sammen med CO₂, og som en siden skal selge til markedet. I dette regnestykket kan en nok komme opp med litt forskjellige tall, men det er ikke sånn at en bare kan erstatte den, og at reservoaret, altså oljen, har samme effekten.

Jeg vet ikke om jeg svarte på spørsmålet ditt, men det var iallfall et forsøk.

Møtelederen: Da er det Miljøpartiet De Grønne. Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder.

Kan dere kommentere litt hvordan statens eierinteresser på sokkelen generelt forvaltes i forhold til den modellen som nå er valgt for å forvalte CO₂-fangst?

Gunnar Berge: Det vi i hvert fall kan si, er hvordan modellen er, hvordan forvaltningen av eierandelene foregår. Det går tilbake til 1984 og 1985, da SDØE-instituttet ble vedtatt, hvor man, grovt sett, delte hele Statoils portefølje og sa at halvparten skal staten forvalte selv, og så får Statoil beholde resten.

Det var Statoil som sto for hele forvaltningen fram til 2001, til Petoro ble opprettet. Det er Petoro som forvalter disse eierandelene i dag, men Petoro har ingen operatøroppgave. Derfor er det andre som ivaretar denne oppgaven. I all hovedsak er det Statoil. Dessuten har Statoil som oppgave, på vegne av Petoro, å avsette produktene. Det er klart det fra tid til annen kan være utfordringer knyttet til denne modellen, men i det store og hele mener vi at denne modellen har fungert på en effektiv og god måte – og uten unødige ressursbruk.

Rasmus Hansson (MDG): Jeg har ikke noen flere spørsmål.

Møtelederen: Vi er da ferdig med denne spørreunden. Da er det en runde med oppklarende spørsmål – foreløpig fra Are Helseth.

Are Helseth (A): I høringene tidligere i dag har miljøorganisasjonene gitt uttrykk for at man i 2006 kunne startet med fullskala fangst med en gang, gå rett på det. Det er et synspunkt som er notert. Det ble også uttalt – jeg mener det var fra Bellona – at Petoro var klar til å kjøpe den CO₂-

fangsten som da måtte bli, slik at man hadde starten på en verdikjede. Kan Petoro bekrefte det?

Gunnar Berge: Det tror jeg knapt vi kan bekrefte. Men det jeg har merket meg, er at det skjer en viss sammenblanding av ting når man diskuterer dette. Man viser til at man skiller ut CO₂ på Sleipner – man gjør det også på Snøhvit. Men vi skal være klar over at det er en helt annen teknologi enn det vi snakker om når det gjelder rensing av gassutslipp fra gasskraftverk. Det er to forskjellige verdener, så å si, så jeg vil i hvert fall ikke kunne hevde at den teknologien som gjør det mulig å rense gass fra et gasskraftverk, var tilgjengelig, og at man bare kunne ta den i bruk. Jeg har i hvert fall ikke grunnlag for å hevde det, og viser altså til at det er en helt annen og mer avansert teknologi det dreier seg om, enn det vi har erfaring fra når det gjelder Snøhvit og Sleipner.

Kjell Pedersen: Jeg tror beskrivelsen fra Hauge kanskje var mer en beskrivelse av tankene rundt en mulig verdikjede og prosessene rundt det, enn at noen var klare til å kjøpe eller selge CO₂. Det var altfor tidlig, men det var en del av den verdikjedetankegangen som var på det tidspunktet, der Petoro kunne ha den rollen. Men ut over det hadde vi ikke tatt standpunkt til om det var mulig.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Vi har fått klargjort nå at etter det notatet dere laget i oktober 2005, hvor dere ønsket en rolle, så har ikke Petoro vært inne. Et av spørsmålene våre er likevel at vi spør om gjennomføringsavtalen mellom staten og Statoil var egnet til å sikre statens interesser i prosjektet. Ønsker dere å si noen ting om den problemstillingen, som er en av de sentrale problemstillingene komiteen skal ta stilling til?

Gunnar Berge: Jeg vil for min del si at vi føler vi vanskelig kan si noe om det. Det ville igjen bli – beklager uttrykket – synsing, men sakens alvorlighetsgrad tilsier vel i og for seg at man bør bidra med noe mer enn det hvis man skulle si noe, så jeg tror vi avstår fra nærmere kommentar til det, Lundteigen.

Møtelederen: Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Dere har jo jobbet med dette med CO₂-fangst tidligere og bl.a. vurdert det i forbindelse med Gullfaks. Nå sier Bellona og Zero til oss at det i dag ikke er noe problem å gå direkte på storskalaprojekter, dvs. at man ikke trenger å gå via ytterligere utredninger på et testsenter. Stoltenberg hevder at testsenteret er meget viktig framover for å utvikle teknologiene, mens vi har hørt at teknologiene er der og er såpass bra man kan bare sette den rett ut. Kan dere kommentere noe på det? For å ta f.eks. Mongstad, er vi der nå at ja, nå går vi rett på storskalaprojekter med en gang – under forutsetning, selvfølgelig, av at det er økonomisk brukbart?

Kjell Pedersen: Det er alltid en fare å tro en vet mer enn det en gjør, men basert på min industrielle erfaring vil jeg nok si at å gå direkte på et storskalaanlegg for å ta ut CO₂-en av et eksisterende raffineri som er under drift, er i hvert fall ikke uten risiko.

Møtelederen: Da har vi ingen flere spørsmål. Da har dere, Berge og Rathe, anledning til å komme med en kort kommentar til slutt, hvis dere ønsker det. Hvis det er noe dere vil si som ikke er sagt nå, har dere sjansen til det.

Bente Rathe: Nei, jeg føler at vi egentlig har fått fram hvor liten rolle vi har hatt i dette, og derfor blir noen av våre svar også litt preget av det – ikke av uvillighet – så det håper jeg at dere forstår.

Møtelederen: Vi forstår det. Dere har svart på de spørsmålene som dere var invitert til å svare på, og det har avklart noen forhold for komiteen. Vi sier tusen takk for at dere kom.

Da er det pause til 13.40, da vi begynner med Statoil – presis, mine gode kolleger, 13.40.

Høringen ble avbrutt kl. 13.25.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.40.

*Høring med Statoil ASA ved konsernsjef
Helge Lund*

Møtelederen: Da er tiden kommet, og jeg ønsker Statoil hjertelig velkommen til denne høringen.

Spesielt velkommen til Statoils konsernsjef, Helge Lund, som er den som formelt er blitt invitert til høringen for å svare på komiteens spørsmål. Men han har med seg konserndirektør Arne Sigve Nylund, kommunikasjonsdirektør Øistein Johannessen, seniorrådgiver Kai Bjarne Lima, direktør for anskaffelser Jon Arnt Jacobsen og prosjektsjef Eli Aamot. Hjertelig velkommen alle sammen!

Jeg er i henhold til reglementet i Stortinget forpliktet til å gjenta noen formaliteter som dere kanskje har hørt noen ganger i løpet av dagen, men jeg gjør det likevel. Etter den innledningen som vi vil be Helge Lund om å holde, og som er satt til 10 minutter, starter utspørringen. Det er sakens ordfører, som er Abid Q. Raja, som får 10 minutter til disposisjon. Så får en representant for hvert av partiene 5 minutter hver. Jeg gjør oppmerksom på at det er utspørreren som selv styrer sin tid, den styres ikke av meg. Det er veldig viktig at det er korte spørsmål, men også korte svar, slik at vi rekker mest mulig.

Jeg har en lampe her, som er litt vanskelig å se, men når den lyser, er det 30 sekunder igjen av taletiden. Jeg sier også – dette er helt teknisk, og vi burde snart løse dette i Stortinget – at vi må passe på å skru disse mikrofonene av og på, ikke på grunn av oss her i rommet, men på grunn av sendingen ut, ellers hører vi den rett og slett ikke.

Så en viktig sak: Hvis noen av de som nå er til stede, sitter inne med hemmelig informasjon, fortrolig informasjon, som de forstår har betydning for saken, plikter dere å gjøre oss oppmerksom på det, slik at komiteen kan håndtere en slik situasjon hvis den skulle oppstå.

Da er vi klare til å starte denne delen av høringen, som handler om Statoils deltakelse i Mongstad-prosjektet. Jeg gir ordet til Helge Lund. Du har 10 minutter – vær så god!

Helge Lund: Takk skal du ha, komitéleder.

Som ansvarlig selskap, ikke bare anerkjenner vi klimautfordringen, vi er også opptatt av å bidra til å løse den. Og karbonfangst og -lagring, eller CCS, er et virkemiddel for å møte klimautfordringen, men også for å ivareta våre verdier og våre aksjonærs interesser.

Et teknologigjennombrudd som fører til betydelige kostnadsreduksjoner, er nødvendig for en industrialisering av CCS. Vi må se etter og arbeide sammen om å få til en forretningsmodell for CCS, hvor hovedelementer i den er økte kostnader for utslipp, klare rammebetingelser for utvikling av CCS og også teknologiutvikling.

Statoil inngikk i 2006 gjennomføringsavtale med Olje- og energidepartementet, som en del av tillatelsen for å etablere Energiverk Mongstad. Bakgrunnen var å øke energieffektiviteten på Mongstad og levere strøm lokalt og til Trollfeltet. Vi mente at den meste effektive løsningen var å bygge et integrert kraftvarmeverk, som ga økt energieffektivitet, og som i seg selv – og det er viktig – var et viktig miljøtiltak. I utslippstillatelsen fra myndighetene var det imidlertid et krav om at CO₂ fra et slikt anlegg måtte fanges, noe økonomien i raffineriet ikke kunne bære. Som følge av dette ble gjennomføringsavtalen inngått. Denne innbar tre hovedting, nemlig at vi skulle utvikle en hovedplan, eller på norsk en Masterplan, et testsenter på Mongstad og etablering av et fullskala CO₂-fangstanlegg, som vi da senere kalte CCM.

Vi har siden 2006 levert på våre forpliktelser i henhold til gjennomføringsavtalen – etter min vurdering både på en profesjonell og industrielt forsvarlig måte. Vi leverte Masterplanen i 2009, og sammen med Gassnova, Shell og det sørafrikanske Sasol ferdigstilte vi et verdensledende teknologisenter for CO₂-fangsteknologi, som ble åpnet i 2012.

Videre var vi i Statoil i gang med å forberede grunnlaget for en investeringsbeslutning for fullskala fangstanlegg på Mongstad, altså CCM. Dette arbeidet pågikk for fullt fram til regjeringen besluttet å stoppe prosjektet i september 2013.

Det har vært vårt ansvar å sikre en industrielt forsvarlig prosess, både når det gjelder prosjektgjennomføring, teknologikvalifisering, kostnader og integrering i Mongstad-komplekset samt også helse og miljø. Og siden Mongstad-anleggene er meget konkurranseutsatt, var det i tillegg enighet om at byggingen av et fremtidig CO₂-fangstanlegg ikke skulle forverre raffineriets internasjonale konkurranseposisjon.

CCM var et mega industri- og teknologiutviklingsprosjekt og ga således oss som prosjektgjennomfører et meget stort ansvar. Storskala etterrensing av CO₂ fra røykgass

var i 2006 en lite utprøvd teknologi. Både TCM og CCM hadde en ambisiøs tidsplan, noe vi har understreket ved flere anledninger, deriblant ved avtaleinngåelse i Masterplanen av 2009, og også ved ulike prosjektmilepæler.

Som selskap har vi lang erfaring med teknologiutvikling og gjennomføring av krevende, store og komplekse prosjekter. Vi har et omfattende styringssystem og prosesser med klare krav for hvordan prosjektet skal gjennomføres, basert på mange års erfaring som prosjektutvikler samt generell industrierfaring.

Fangstprosjektet på Mongstad har fulgt våre veletablerte prosesser og styrende dokumentasjon for gjennomføring, altså gjennomført på samme måte som vi gjennomfører andre store prosjekter. Vi mener vi med CCM har hatt et godt samarbeid med Gassnova, OED, forskningsinstitusjoner og leverandører. Arbeidet blir ledet gjennom en styringskomité bestående av Statoil- og Gassnova-representanter, hvor alle vedtak skulle være enstemmig. Det ble avholdt ordinære saksforberedende møter med Gassnova i forkant av styringskomitémøtene. Det ga dermed ikke Statoil mulighet for å sette en agenda alene – staten hadde også avtalefestet full revisjonsadgang. Det har også vært regelmessig kontakt med OED, og fra 2011 ble det etablert såkalte høynivåmøter med OED, hvor også jeg selv deltok som leder i selskapet, og hvor status og fremgang ble diskutert.

Integrering av fullskalaanlegget i eksisterende aktiviteter på Mongstad gjorde CCM ekstra utfordrende på mange områder. Mongstad er et meget komplisert industrianlegg med flytende hydrokarboner med strenge krav til sikkerhet og drift. Det var avgjørende at CCM ikke utgjorde en for stor operasjonell risiko eller sikkerhetsrisiko for den øvrige virksomheten. Etterrensing av CO₂ innebærer bruk av store mengder kjemikalier, og ville medføre utslipp av kjemiske forbindelser som kunne medføre kreftfare.

Skulle vi bygge et fullskalaanlegg, måtte vi ha full oversikt og kontroll over utslipp og risiko dette kunne medføre for miljøet, naboer og ansatte, noe vi ikke hadde den gang. Manglende kunnskap knyttet til utslipp fra aminbaserte fangstanlegg gjorde at vi i 2010 anbefalte et mer omfattende teknologikvalifiseringsløp. I våre øyne var det den eneste forsvarlige tilnærmingen i forhold til den manglende kunnskapen vi avdekket. Denne teknologikvalifiseringen førte til at vi fikk utsettelse av prosjektet, men åpnet for flere teknologier og en bredere anbudskonkurranse mellom verdensledende leverandører av fangstteknologi. Gjennom TCM har vi også avdekket flere forhold som underbygger vår anbefaling om en grundig teknologikvalifisering og før konseptvalget ble tatt for CCM. Jeg har nevnt utslippsproblematikken, men vi har også fått læring fra oppskalerings-, oppstarts- og driftsfase, kostnader samt identifisert og løst utfordringer knyttet til materialvalg og korrosjon, noe komiteen fikk erfare, tror jeg, ved besøket på Mongstad nylig.

Fem av verdens ledende selskaper har konkurrert om å bli leverandør av fangstteknologi på CCM. Selskaper som Mitsubishi, Alstom, Siemens, Aker Solutions og Huaneng-CERI Powerspan har alle jobbet hardt for å kvalifisere sine teknologier samt konkurrert om å bli valgt som

leverandør. Målet var å ha kvalifisert minst én leverandør til konseptvalg som var planlagt våren 2014. I tillegg har flere leverandører konkurrert om å bygge hjelpesystemer og infrastruktur. Både TCM og CCM har bidratt til betydelig læring. Til tross for at CCM ble avsluttet, er det viktig at vi tar med oss lærdommene videre og deler med industri og forskningsinstitusjoner. Vi har bidratt til å modne frem fem ulike selskapers unike teknologi, identifisert ulike problemstillinger knyttet til bygging og drift samt utviklet måle- og analyseverktøy for utslipp fra aminbaserte anlegg.

Flere av verdens CCS-prosjekter i dag, som bl.a. Boundary Dam, Quest og Peterhead, har alle oppsøkt TCM for læring og erfaringsoverføring. Et CO₂-fangstanlegg på Mongstad omfatter hjelpesystemer og infrastruktur og måtte tilpasses spesifikasjonskrav som følge av at CCM skulle integreres i et varmt olje- og gassindustrikompleks. Eksempelvis utgjorde hjelpesystemer og infrastruktur opp mot to tredjedeler av de totale TCM-kostnadene, og vi forventet at det ville utgjøre ca. halvparten på CCM. Våre kostnadsestimer ville basert seg på det vi mottok fra leverandørene, som deltok på anbudskonkurransen for fangstanlegg, infrastruktur og hjelpesystemer. Kostnadsnivået i Norge spiller også inn, både nasjonalt og regionalt.

Forventninger til teknologiske og økonomiske fremskritt knyttet til karbonfangst var svært høye i 2006 – og det er viktig at vi minner oss selv på det – ikke bare i Norge. I 2009 lanserte EU et finansieringsprosjekt for å etablere 10–12 CCS-anlegg som skulle vært i drift i 2015. Ingen av disse er i dag realisert. Det illustrerer tydelig at utfordringene vi har jobbet med, ikke er særnorske.

CCM har blitt sammenliknet med ulike prosjekter internasjonalt, bl.a. Boundary Dam i Canada. Det er ikke unikt at det bygges CO₂-fangstanlegg, det er blitt gjort før. Det unike med Mongstad er størrelsen og integreringen mot raffineriet.

Det er viktig at vi lykkes med CO₂-fangst og -lagring – en krevende utfordring som krever aktivt samarbeid for å løses. Det er behov for en felles innsats for å sikre kostnadsreduksjoner, slik at vi legger et sterkere grunnlag for storskala industriell utvikling.

La meg til slutt si – for oss som tror på CCS – at etterpåklokskap ikke må brukes til å gjøre det beste til det godes fiende. At vi ikke har lyktes med alt, må ikke ta bort det faktum at vi har lyktes med mye, og at det vi har levert og vil levere på Mongstad, vil gi verdifulle bidrag til å utvikle en nødvendig teknologi: CCS. Takk.

Møtelederen: Takk til Helge Lund. Da går vi løs på spørringen, og først er det 10 minutter til saksordfører Abid Q. Raja fra Venstre.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder, og takk for god innledning, Helge Lund, og takk for at du er her og er villig til å svare på spørsmål.

Jeg har bare 10 minutter til rådighet, så jeg ber om presise og korte svar, så jeg kommer gjennom noen flere spørsmål.

Aller først: Riksrevisjonens rapport. Er det noe du ser der som er åpenbart feil etter deres inntrykk?

Helge Lund: Jeg mener at aktørene på prosjektet har jobbet etter god industriell praksis, og det er deler av de konklusjonene, som er i den rapporten, som vi da ikke er enig i.

Abid Q. Raja (V): Hvilke – kan du være litt mer konkret?

Helge Lund: Jeg mener at vi har hatt gode incentiver og rammebetingelser for å gjøre et forsvarlig industrielt industriprosjekt.

Abid Q. Raja (V): Hvilke gode incentiver har staten stilt opp med for at Statoil skulle lykkes med dette prosjektet?

Helge Lund: Vi har gode incentiver selv. Som jeg var inne på, er det viktig for Statoil som et olje- og gasselskap med mye hydrokarboner i ressursbasen vår, at vi er med på å utvikle en teknologi som kan redusere utslipp også i et perspektiv hvor CO₂-kostnadene – eller kostnadene knyttet til utslipp – vil gå opp, slik vi la til grunn den gangen og fortsatt tror på.

Abid Q. Raja (V): Det er deres egne incentiver, men hvilke har staten stilt opp med for at man skulle få på plass et fullskala anlegg – at man skulle lykkes med dette? Hvilke incentiver er det?

Helge Lund: Jeg tror denne problemstillingen rundt karbonfangst og -lagring er for stor til at ett selskap eller ett land kan gjøre det alene. Jeg tror derfor at man må samarbeide. Det er ikke åpenbare samarbeidsmodeller, som man har brukt andre steder, som kan brukes. Jeg mener gjennomføringsavtalen la til grunn at vi skulle bruke vår beste industripraksis for å løse denne store oppgaven.

Abid Q. Raja (V): Men hvilket incentiv? Hva er incentivet her for at man skulle lykkes?

Helge Lund: Ja, incentivet er jo da å beskytte de verdier vi har. Vi har også et stort ønske om å fremstå og være en industriell aktør, og omdømme er også viktig i denne sammenheng.

Abid Q. Raja (V): Riksrevisjonen sier at staten har stilt opp med for få incentiver overfor Statoil til at man kunne lykkes. Riksrevisjonen sier at det var lite gunstig at Statoil både ledet styringsgruppen, var prosjektleder og på sett og vis hadde vetorett. Er alt dette veldig gunstig sett fra Statoils side?

Helge Lund: Dette var et prosjekt hvor vi la inn mye ressurser. Staten la også inn mye ressurser. Vi har hatt opp mot 100 av våre beste fagfolk engasjert i dette prosjektet, og det var naturlig, slik denne samarbeidsmodellen ble, at

vi måtte ha enstemmighet rundt store beslutninger. Det ga staten rettigheter og plikter, og det ga Statoil rettigheter og plikter, så jeg mener denne avtalen var god for begge parter.

Abid Q. Raja (V): Hvis du var staten, Helge Lund, ville du virkelig skrevet under på avtalen i 2006, slik den lå, hvis målet ditt først og fremst var å få på plass et fullskala anlegg?

Helge Lund: Det er ikke min jobb å spekulere i hva jeg ville gjort hvis jeg var representant for staten. Dette var forhandlinger som gikk over en lang periode, og jeg mener at avtalen som til slutt kom på plass, var en balansert avtale som reflekterte de utfordringene som både staten og Statoil hadde.

Abid Q. Raja (V): Du må forstå meg rett. Jeg er ikke kritisk overfor Statoil. Det er et selskap som gjør det det er ment å gjøre. Men jeg sjekker: Har staten stilt opp med noen incentiver for at man skulle lykkes? Det er noe av hovedkritikken Riksrevisjonen kommer med. Kan du påpeke noen incentiver staten har stilt opp med – ut over de incentivene dere selv har, som du har redegjort for, for det trenger du ikke gjenta?

Helge Lund: Nå må vi minne oss selv på at Statoil har investert 1,2 mrd. kr i TCM-anlegget som var en viktig forutsetning og en milepæl for hele dette prosjektet. Vi har igjen brukt opp mot 100 personer for å delta i dette. Vi diskuterte jo også overskridelsesmekanismer som selvfølgelig også var et incentiv i tillegg for Statoil.

Abid Q. Raja (V): Men dette er TCM, og det forstår jeg, men det er ikke det jeg snakker om. Zero og Bellona var her tidligere i dag, og jeg regner med at du har hørt dem forklare seg for komiteen her, og de sier at det ikke var nødvendig å gå veien om TCM hvis målet først og fremst var CCS fullskala.

Helge Lund: Ja, jeg er helt uenig i den vurderingen. Jeg tror det er viktig at man krabber før man kan gå. Det er en stor utfordring å oppskalere teknologi på prosessanlegg. Jeg tror det vi har lært på TCM, også viser hvor viktig det var ikke å gå direkte på et stort CCM- og fullskala anlegg.

Abid Q. Raja (V): Stoltenberg var her og sa at man har lyktes med noen av målene og ikke med andre. Men hva tenker du? Hva var det viktigste målet med Mongstad – fra statens side?

Helge Lund: Ja, etter avtalen og slik vi inngikk den, var det jo to hovedmålsettinger. Det var å identifisere og kvalifisere teknologi for karbonfangst og -lagring, og det var å bidra til et løp hvor man kunne redusere kostnadene med dette.

Abid Q. Raja (V): Og fullskala?

Helge Lund: Og fullskala som lå inn ...

Abid Q. Raja (V): Så fullskala har ikke kommet på plass, og da har man mislykkes med delmålet?

Helge Lund: Dette var en del av avtalen – fullskala – og det har vi ikke realisert.

Abid Q. Raja (V): Ja, jeg sier ikke nødvendigvis at dere ikke har realisert. Det kan jo hende staten har hatt et ansvar her også.

Men tilbake til avtalen og 2006, Helge Lund. Statoil er et selskap som har andre formål enn staten har, men utviste dere god lojalitet i kontraktsforhold, eller fikk dere presset til dere en mest mulig optimal avtale for dere på bekostning av staten og skattebetalernes penger?

Helge Lund: Her var staten opptatt av å finne og gjøre fremskritt på CCS. Det var vi også som selskap. Vi hadde foreslått et prosjekt – et stort energieffektiviseringsprosjekt – som vi kun fikk realisert, hvis vi inngikk denne avtalen, og vi forhandlet den. Jeg mener og gjentar igjen at dette etter vår vurdering er en balansert avtale.

Abid Q. Raja (V): Men Helge Lund: Med den forrige regjeringen, før den rød-grønne, var det ikke noen sjans i havet å få på plass et gasskraftverk uten CO₂-fangst og -lagring samtidig. Det var Bondevik-regjeringen. Soria Moria-erklæringen var tydelig på at man ikke kan få på plass noe gasskraftverk uten CO₂-fangst og -lagring. Brukte dere bevisst trusselen om å legge ned raffineriet og eventuelt at man trengte dette kraftverket for å få på plass en optimal avtale for dere, som var gunstig sett fra deres ståsted, på bekostning av staten?

Helge Lund: Det ligger ikke i vår natur å true oss til noe. Vi hadde foreslått på den tiden kanskje Nord-Europas største energieffektiviseringsprosjekt. Vi kunne ikke realisere det med et krav om full rensing. Det ville ikke raffineriet og Mongstad kunne bære. Utfra de forutsetningene ville vi ikke realisert det prosjektet hvis vi ikke hadde fått på plass en gjennomføringsavtale.

Abid Q. Raja (V): Enorme penger har gått med til planlegging av et fullskala anlegg. Det var delmålet, og det var det som var lansert som månelandingen. Sett i ettertid, hvis man skrur tiden tilbake: Hvordan skulle man innrettet seg før den avtalen ble inngått for at man skulle kommet i mål?

Helge Lund: Min vurdering er at avtalediskusjoner rundt incentiver og avtaleverket er en avsporing med tanke på det som var hovedproblemstillingen og hovedutfordringen, nemlig modning av en teknologi som var umoden, og hvor vi gjennom de siste årene har lært mye både om teknologiene, om kostnader og om integrering i større anlegg.

Abid Q. Raja (V): Både Zero og Bellona var her og sa at man kunne gå i gang med fullskala. Vi har jo sett f.eks. SaskPower i Canada, og det er også andre anlegg – det var jo andre testanlegg på det tidspunktet. Så vi kan vel legge til grunn, slik andre aktører har sagt, at det ikke er nødvendig å ha et testsenter for å få til fullskala. Hvis målet først var fullskala, kunne man gått i gang med det samtidig. Er du ikke enig i det?

Helge Lund: Jeg deler ikke vurderingen til Bellona og Zero. Anlegget i Canada begynte, så vidt jeg forstår, med omtrent den samme størrelsen som på Mongstad. Det har blitt betydelig nedskalert i størrelse.

Abid Q. Raja (V): Det er en million som skal fanges og lagres på SaskPower, og tanken var en million fra kraftvarmeverket, og så skulle man ha en million til fra raffineriet. Men jeg skal la det ligge. Jeg skal gå over på det siste temaet, for jeg har bare ett minutt igjen.

Du har vel gjort deg noen tanker om hvorvidt et fullskalaprojekt burde gjennomføres når man fikk på plass disse kostnadsrammene – 25 mrd. kr for investering og opp mot 1,7 mrd. kr i drift årlig. Når anbefalte du staten å droppe dette prosjektet?

Helge Lund: Det har ikke vært vår rolle i CCM å anbefale staten om man skulle gjennomføre prosjektet eller ikke.

Abid Q. Raja (V): Ga du ingen signaler om at dette bør man ikke gjennomføre?

Helge Lund: Vi har inngått en avtale med staten, gjennomføringsavtalen. Vårt eneste fokus har vært å gjennomføre den avtalen.

Abid Q. Raja (V): Men dere er prosjektledere, og som prosjektledere: Har ikke dere et ansvar for å si at dette ikke er et gunstig prosjekt å gjennomføre – 25 mrd. kr for å gjøre dette? Ga du ingen signaler, tenkte dere ikke noen ting rundt dette? Føler dere ikke noe ansvar for at man skulle sagt klart i fra om at dette må man droppe nå?

Helge Lund: Nå må jeg minne om at vi ikke en gang var helt avsluttet med teknologikvalifisering og alle analysene rundt den. Vi hadde ikke en gang kommet til en konseptbeslutning. Det var en uttrykt vilje fra staten at de ønsket å gjennomføre CCM. Vår rolle var å fokusere på at det prosjektet skulle modnes og utvikles på best mulig måte, men det var staten som måtte ta beslutningen om vi skulle gå videre eller ikke.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, da er tiden min ute. Jeg har kanskje noen tilleggsspørsmål senere.

Møtelederen: Da går ordet til Arbeiderpartiets Jette F. Christensen – vær så god.

Jette F. Christensen (A): Takk, og takk for innledningen til Helge Lund.

Jeg oppfatter at Statoil hele veien har vært begeistret og engasjert i dette prosjektet, sammen med et stort flertall på Stortinget og regjeringen. Du får korrigere meg hvis jeg tar feil. Jeg lurer konkret på: Hvorfor måtte vi stoppe det prosjektet nå? Og: Er du enig i at det var rett tidspunkt å stoppe?

Helge Lund: Jeg verken kan eller vil kommentere statens beslutning. Vår rolle var som prosjektgjennomfører industrielt ansvarlig for å legge en god plattform for gjennomføringen av det. Det er nesten et spørsmål som du må stille til staten. Vi tok beslutningen om at man skulle stoppe CCM-prosjektet til etterretning, og har senere arbeidet med å legge til rette for at den beslutningen skal kunne gjennomføres på en best mulig måte.

Jette F. Christensen (A): I løpet av høringen har det vært flere henvisninger til og sådd en del tvil om hvorvidt dette tallet på 25 mrd. kr var reelt. Da må jeg nesten spørre konsernsjefen i Statoil: Er det det? Sagt på en annen måte: Hva får man for 25 mrd. kr som man ikke får for 5 mrd. kr?

Helge Lund: Først vil jeg si at da vi gjorde masterplanen, eller hovedplanen, for flere år siden, var det fortsatt stor usikkerhet knyttet til estimatet. Det var vår beste vurdering på den tiden og indikerer at vi opererte med et intervall på 20 mrd. kr–25 mrd. kr, at det var betydelig usikkerhet knyttet til det. Men at det ville bli en stor investering, var helt klart for oss, ikke minst for at man skal gjennomføre et slikt stort prosjekt på et anlegg som fra før også har veldig stor operasjonell kompleksitet.

Jette F. Christensen (A): I løpet av høringen har vi også hørt en del andre versjoner av kreftfaren rundt amin, og det er nærmest insinuert at kreftfaren knyttet til amin er overdrevet fra Statoils side med vilje. Stemmer det?

Helge Lund: Jeg synes det er vanskelig å sitte og høre på. Vi har helse, miljø og sikkerhet som første prioritet. Vi jobber med hydrokarbonførende systemer med høy risiko hver dag. Det ble stilt spørsmål om kreftfare knyttet til utslipp av aminer. Det måtte vi selvfølgelig gå inn i og forstå fullt ut ved å bruke de beste ressursene eksternt og internt. Det er to problemstillinger. Den ene er problemstillingen i seg selv, og den andre er om de teknologiene vi arbeidet med, faktisk kunne levere innenfor de intervallene og de kravene som ble satt bl.a. fra Klif. Jeg tror dere vil forstå at vi som industrielt ansvarlig ikke kunne ta noen som helst risiko på det området. Jeg vil på det sterkeste tilbakevise at vi ikke skulle ta den faren og risikoen på alvor.

Jette F. Christensen (A): Det var konkret og bra – takk! Kan du si litt mer utdypende om forskjellen mellom den typen teknologi som ble benyttet i Canada vedrørende kull, og den teknologien som vi jobber med på Mongstad? Og kan du si noe om hvorvidt det er mulig direkte å sammenlikne de to prosjektene.

Helge Lund: Jeg er ikke ekspert på anlegget i Canada, men jeg tror jeg vil oppfordre komiteen til å studere det prosjektet noe mer grundig. Min forståelse av det prosjektet er at man startet med et veldig stort anlegg med store energimengder. Så har man underveis i prosjektløpet opplevd mange av de samme utfordringene som vi har møtt på Mongstad – høy kompleksitet, høye og stigende kostnader med usikkerhet knyttet til det vi har diskutert rundt helse, miljø og sikkerhet. Og så vidt jeg forstår, er det prosjektet nå betydelig mindre. Det er riktig at det er store CO₂-mengder, men det er betydelig lavere energimengder enn det vi snakker om på Mongstad. Det er også slik at dette er et kullkraftverk. Jeg tror også det er høyere CO₂-intensitet og derfor har en annen utfordring enn det vi har på Mongstad. Det er sikkert en del likheter, men det er også betydelige forskjeller på de to anleggene, som jeg tror det er viktig å forstå.

Møtelederen: Da går ordet videre til Høyres representant, Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk. Jeg følger opp et av spørsmålene fra min kollega fra Arbeiderpartiet, der Lund sa at han ikke ville gi uttrykk for noe syn på beslutningen om å innstille fullskalaprosjektet. Betyr det at Statoil ikke har noe offisielt syn på om det er bra eller ikke bra at man ikke nådde målet om fullskala rensing?

Helge Lund: Vel, vi inngikk en avtale i 2006, hvor vi skulle bidra til å realisere det, også en fullskala.

Michael Tetzschner (H): Nå spurte jeg hva Statoil mener i dag. Har dere et offisielt syn på om det er bra eller ikke bra at det er skrinlagt nå?

Helge Lund: Ja, vi tar det til etterretning at den beslutningen er tatt.

Michael Tetzschner (H): Så dere har ikke noe offisielt syn på det?

Helge Lund: Ikke utover at vi tar den beslutningen til etterretning.

Michael Tetzschner (H): Helge Lund sa også at vi nå i hvert fall har fått et testsenter som er verdensledende. Hva er det som gjøres på Mongstad, som ikke gjøres noe annet sted i verden?

Helge Lund: Jeg er ikke kjent med et anlegg som renser en gasstrøm etter forbrenning på den måten som vi gjør på Mongstad – i den skala. Så jeg mener at vi har lært betydelige ting gjennom å bruke to typer aminteknologier i den perioden, når det gjelder både drift, kostnader og helse-, miljø- og sikkerhetsproblematikk, som vi har diskutert.

Michael Tetzschner (H): I den skala – men det betyr altså at det ikke er aktiviteter som gjøres på Mongstad, som

man er alene om i verden? Det er bare en skaleringsforskjell?

Helge Lund: Jeg kjenner ikke alle prosjekter rundt dette i verden, men jeg er ikke kjent med et anlegg som har den konfigurasjonen og den oppskaleringen som er på Mongstad.

Michael Tetzschner (H): Det lå i forutsetningene fra Stortinget at man skulle ta punktutslipp og rense både fra kraftvarmeverket, fra raffineriet og fra crackeren. På hvilket tidspunkt forsvant crackeren ut av planleggingen?

Helge Lund: Noen får hjelpe meg med tidspunktet, men begrunnelsen for at det gikk ut, var etter vår vurdering en uforholdsmessig stor økning i kompleksiteten, ved at man inkluderte crackeren også.

Så vet jeg ikke om Jon Arnt Jacobsen kan svare på tidspunktet?

Jon Arnt Jacobsen: Det var som en del av den læringen og den prosessen som ble gjort. Sammen med Gassnova så man at kompleksiteten med cracker var såpass omfattende, og kostnadene var såpass omfattende, at man fokuserte på det som var vilkåret med utslippstillatelsen, nemlig CHP-en.

Helge Lund: Meld. St. 9 var vel i 2010–2011?

Michael Tetzschner (H): Tidspunktet for stortingsmeldingen er jo ikke det samme som når man i prosjektet eventuelt avdekket at det var komplekst.

Jeg går over til mitt siste spørsmål: Når stilte Statoil som betingelse at konsesjonskrav og utslippstillatelse skulle bortfalle?

Jon Arnt Jacobsen: Vi har ikke stilt noen krav om at det skulle bortfalle. Det var en naturlig prosess å tilpasse utslippstillatelsen til den prosessen som foregikk, med tanke på arbeid på både TCM og CCM. Men det er sikkert andre som er bedre i stand til å svare på det enn undertegnede.

Michael Tetzschner (H): Det siste svaret er ganske interessant, for det har jo vært et gjennomgangstema at Statoil ikke ville gått videre med samme utslippsregime og samme betingelse for konsesjon. Men dere kunne altså levd med en videreføring av de konsesjonsbetingelsene som ble stilt? Som kjent, ble konsesjonsvilkårene endret i 2010.

Helge Lund: Når det gjelder selve energivarmeverket og beslutningen rundt det, er det slik at vi i 2006 ikke ville kunne gjort en investeringsbeslutning på det med det kravet som lå til full rensing på den tiden.

Michael Tetzschner (H): Ja, men hvis det er riktig, må man jo ha stilt som betingelse at disse restriksjonene falt bort?

Helge Lund: Ja, det var uttrykt klart fra vår side på det tidspunktet at vi ikke kunne gjøre en full investering på et energivarmeverk med et krav om full rensing.

Møtelederen: Takk.

Da er tiden ute. Da går ordet til Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Jeg vil også takke for en grei og god innledning. Det at dere framholder verdiene til Statoil, synes jeg er fint. De bør jo reflekteres gjennom dette som vi holder med her også, selvfølgelig.

Du nevnte dette med incentiv, at det var en avsporing – jeg tror det var det du sa. Jeg vil likevel litt tilbake til dette, for det ligger noe som har med incentiv å gjøre i avtalen. Det er at staten tar de vesentligste kostnadene. Men Statoil har ansvar for risikoen for overskridelse i det fulle prosjektet, CCS-prosjektet.

Det er jo store kostnader som er antydnet – 20–25 mrd. kr. På hvilket presisjonsnivå er de kostnadene? Jeg tror du nevnte selv at det var litt grove anslag, men er de på et 50 pst.-nivå, slik at det like gjerne kunne kostet 10–15 mrd. kr som 20–25? Og for å spørre slik: Kan det negative incentivet for staten være med på å gjøre at Statoil – for å gardere seg, for ikke å ha noen risiko for overskridelse – kanskje har litt høye kostnader?

Helge Lund: Det viktige for oss i dette prosjektet var, som i alle andre prosjekter, å gjennomføre det på den beste industripraksis som vi kjenner til. Vi er vel nå verdens største offshoreoperator, vi gjennomfører mange store prosjekter, og vi bruker en fast metodologi for å redusere risiko gjennom alle faser av prosjektet.

Det har vi også gjort her. Vårt mål har hele tiden vært at vi skulle ligge tettest mulig opp til den måten å gjennomføre prosjekter på for å redusere risikoen for oss, men ikke minst for å redusere risikoen for staten, som jo skulle betale for dette anlegget.

Når det gjelder presisjonen da vi gjorde masterplanen, er usikkerheten rundt det anslaget betydelig. Vi har ikke gjort noe nytt anslag nå. Det var jo noe vi måtte gjøre etter at vi hadde fått anbud på disse teknologiene. Det ville ligget noe fram i tid.

Helge Thorheim (FrP): Jeg vil følge det opp lite grann siden.

Men litt tilbake til denne crackeren som ble tatt ut: Der ligger det jo en 700 000 tonn, og en 500 000 tonn ligger på kraftvarmeverket, til sammen 1,2 millioner tonn CO₂ som man kan få vekk. Vi ønsker selvfølgelig som endelig løsning at dette blir deponert. Nå har dette blitt utsatt ganske mye.

Jeg forsto ikke helt begrunnelsen som var gitt her om hvorfor crackeren var tatt ut, annet enn at det var noe komplisert å gjøre det. Men av andre blir det hevdet det motsatte, at det ikke ville være noe problem – kanskje at det tvert imot er en høyere grad av CO₂ som kom fra crackeren enn i gassen fra kraftvarmeverket.

Helge Lund: Jeg tror først og fremst du må se på kompleksiteten ut fra totalanlegget på Mongstad. Det er et veldig komplisert industrielt anlegg, med terminaler, raffinerier, varmekraftverk osv., med veldig, veldig høye krav til sikkerhet og profesjonell trygghet. CCM i seg selv er et gigantisk prosjekt som skulle gjennomføres på dette anlegget.

Så jeg tror først og fremst du må se på cracker og at vi tok ut det, ut fra kompleksitet i den dimensjonen, mer enn akkurat renseløst, men også ut fra risikoen på kostnadsiden var det mest riktige på det tidspunktet å anbefale at vi tok ut.

Helge Thorheim (FrP): Hvis vi nå tenker framover, hva bør vi gjøre nå for å få den endelige løsningen, slik som det var tenkt – altså todelt? Den ene delen har vi jo på plass, med TCM, men vi har ikke på plass resten. Jeg regner med at dere som selskap har tenkt litt gjennom dette. Nå er det jo regjeringen som har stoppet prosjektet, men la oss nå si at man ønsker å få det i gang igjen.

Hva bør man gjøre, og vil man så inkludere crackeren igjen for å ta vekk mest mulig av dette punktutslippet og få det ned i strukturene våre?

Helge Lund: Punkt en: Vi er fortsatt av den mening og oppfatning at det er viktig også for et oljeselskap å arbeide med å utvikle teknologi, kunnskap og kompetanse knyttet til CCS. Vi vil fortsette å studere både hvilken rolle vi skal ta og hvor vi kan bidra mest, og bidra både her og internasjonalt i å utvikle den teknologien videre.

Jeg er ikke beredt på i dag å si hva dette konkret sett betyr for Mongstad. Det får vi komme tilbake til senere. Så er det selvfølgelig også viktig at de som sitter som eiere i TCM, også får mest mulig ut av det anlegget når det først er bygd.

Helge Thorheim (FrP): Men dere som selskap, har dere tro på den endelige løsningen for Mongstad med CCS?

Helge Lund: Jeg vil ikke legge noen valører på det i dag, men bare gjenta at vi ønsker å arbeide videre for å kvalifisere CCS-teknologi og -infrastruktur.

Møtelederen: Da er tida ute, Thorheim.

Da går vi til Kristelig Folkeparti – Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg vil også få lov til å takke for innledningen.

Jeg har lyst til å gå litt tilbake til starten på prosjektet. Hvor realistisk mente du at prosjektet med å få til et fullskala renseanlegg var da det ble igangsatt?

Helge Lund: Jeg tror det er viktig at vi minner oss selv på at på den tiden var det stor optimisme knyttet til CCS som virkemiddel og som metode. Det var store planer i EU og andre steder knyttet til dette, og det var det også i årene etterpå. Så kom finanskrisen og store endrin-

ger i energimarkedene, som etter hvert har gjort at dette har vært vanskeligere å realisere. Når det er sagt, har vi vært tydelige på, hele veien, også da gjennomføringsavtalen ble inngått i 2006, at tidsplanen var ambisiøs, og at dette er et meget, meget krevende prosjekt som derfor har trengt en industriell, forsvarlig tilnærming.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Strategien med både å bygge gasskraftanlegget og samtidig utvikle ny teknologi for CO₂-håndtering: Slik du ser på det i dag, var det en smart og en realistisk strategi?

Helge Lund: Vi mente i forbindelse med St.prp. nr. 38, var det vel, for 2008–2009 at det også var alternative måter hvor man hadde en mer distribuert tilnærming, altså at man også investerte i flere typer teknologier. Samtidig har vi hele veien vært opptatt av at noen av de store utfordringene som man ofte har i teknologiutvikling industrielt, er oppskalering. Derfor har vi ment – og vi mener – at det var viktig at man gjorde et anlegg så stort som TCM.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men her kunne en også tenke seg alternative tilnærminger – er det slik jeg kan oppfatte det?

Helge Lund: Absolutt. Det tror jeg også er noe man må se på fremover, i tillegg til det man har på TCM – hvordan man skal tenke fremover når det gjelder størrelse, og hvordan man får mest mulig fleksibilitet for å utvikle ulike teknologier.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du har vært tydelig på at det var staten som tok beslutningen om ikke å gå videre med fullskala renseanlegg. Det er vi selvfølgelig enig i, men dere sitter jo sentralt i prosjektet. Hva tenker du likevel om hovedårsakene til at den beslutningen ble tatt av staten?

Helge Lund: Jeg vil tro – basert på det som vel også er kommunisert – at kostnadene var for store i forhold til det man fikk ut av prosjektet totalt sett. Det har jeg forstått av begrunnelsen, og den tar vi til etterretning.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Viste det seg, slik som du ser det i dag, i alle fall, å være langt mer komplisert å få dette til enn dere trodde på forhånd, eller var framdriften omtrent som forventet?

Helge Lund: Det har jo tatt lengre tid, og det har blitt dyrere enn det vi forutså i 2006. I den forbindelse er det også avdekket betydelige kunnskapshull, som vi måtte bruke tid og ressurser på å avklare, bl.a. det som vi allerede har drøftet knyttet til helse, miljø og sikkerhet – og da spesielt kreftfare. Så det var nok i 2006 og etterfølgende år større optimisme knyttet til hva aminteknologien kunne levere, enn det vi ser i dag, også i forhold til kostnadsdimensjonen, så langt.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvis du skal si litt om den største nytteverdien, slik som Statoil ser på prosjektet slik det framstår i dag – hva vil du trekke fram sett fra Statoils side?

Helge Lund: Jeg vil si at vi har bidratt til å teste ut to aminteknologier i stor skala. Jeg mener vi har lært hvordan de fungerer i praksis operasjonelt. Jeg mener vi har laget en verktøykasse når det gjelder å forstå utslippssiden – helse-, miljø- og sikkerhetsproblemstillinger knyttet til det. Jeg synes det er veldig positivt og gledelig at også anlegg og prosjekter utenfor Norge faktisk vender seg til TCM for å få den kompetansen. Jeg tror også vi har industriell erfaring og har lært ting knyttet til f.eks. korrupsjon og den type forhold når det gjelder CO₂-anlegg.

Møtelederen: Da er tida ute.

Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Helge Lund: Jeg merket meg innledningen din, de første setningene, hvor jeg forsto deg dit hen at du definerte Statoils merke – for å si det på den måten. Du sa at Statoil ikke bare anerkjente klimautfordringene, men en ville medvirke til, være med på, å løse dem. Det er jo nå fra FNs klimapanel dokumentert vitenskapelig at det er bedre vitenskapelig grunnlag for at klimautfordringene er menneskeskapte, enn at sigarettøyking er helsefarlig.

Det er forbrenning av det fossile karbonet som her er den store utfordringa. Det ville jo da være en veldig kostbar og sterk forpliktelse for Statoil, som er et børsnotert selskap, å gå inn i og være med på å løse det. Har jeg forstått det rett?

Helge Lund: Du har forstått det rett, i den forstand at jeg synes det er rasjonelt og riktig av et børsnotert selskap – hvis man tror på din forutsetning, hvis man tror på høyere CO₂-priser – å skulle være med og løse det, men det er en altfor offensiv rolle for et børsnotert selskap å skulle gjøre det alene.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så da snakker vi om grader. Da er vi tilbake til Jens Stoltenberg som uttalte på NRK Radio i dag at i forbindelse med gjennomføringsavtalen kunne det ikke stilles større krav til Statoil, fordi det var et børsnotert selskap, og at det miljøpolitiske i prosjektet ikke var så sentralt i forhold til Børsen. Men det vi visste på den tida, var at Statoil allerede hadde CO₂-fangst som egne mål i organisasjonen – etter som jeg har forstått. En hadde en ikke ubetydelig forskning på dette området, og CO₂-fangst var viktig for Statoils omdømme. Kunne ikke dette da medvirke til at en la mer vekt på det miljøpolitiske, og at det kunne medvirke til å øke børsverdiene, men noe fram i tid, og dermed også kunne opptråd noe annerledes i forbindelse med gjennomføringsavtalen?

Helge Lund: Jeg tror ikke at dette er et enten–eller. Jeg mener at vårt engasjement på Mongstad har vært rasjonelt som et børsnotert selskap. Jeg mener at vi ligger i front i

oljebransjen når det gjelder å ta denne problemstillingen alvorlig. Vi har jobbet lenge med CCS, vi har – sammen med mange andre – studert hvordan CO₂ oppfører seg i reservoarene, og vi mener dette er viktig.

Så vil jeg gjenta min vurdering av at det ikke er avtalestrukturen mellom staten og Statoil som har vært problemstillingen. Det har vært krevende, men konstruktiv jobbing mellom Gassnova og Olje- og energidepartementet gjennom disse årene, men det er mer størrelsen på utfordringen – teknologisk og industrielt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Og en av de store utfordringene var aminer. Du sa i stad at dere holdt dere innenfor intervallet til Klif. Så ble det sendt et sentralt brev fra Statoil til Olje- og energidepartementet, og det interessante for oss var at kort tid etter det kom det et brev fra Klif, hvor en ikke gikk god for de resonnementene dere der ga. Hva sier du til det?

Helge Lund: Jeg mener at vi har gjort vår beste vurdering, og våre beste fagfolk har jobbet med denne problemstillingen, og at det var fortsatt usikkerhet knyttet til utslippene og deres effekter. Vi mente, som et industrielt ansvarlig selskap, at det var viktig for oss å få avklart det, både når det gjaldt utslippsiden og effekten av det, og når det gjaldt hvorvidt teknologiene som vi skulle teste, faktisk kunne levere innenfor de intervallene som var definert.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Betyr det siste du nå sier, at du nyanserer den første uttalelsen din? Du sa at når det gjelder aminer, holdt en seg innenfor intervallet fra Klif, og det skulle gi inntrykk av at Statoil var helt i tråd med, forsto og var enig med Klif. Og så kom det en kontrabeskjed. Vil du nyansere det – at dere holdt dere innenfor intervallet fra Klif?

Helge Lund: Nå vet ikke jeg om jeg sa det. Det jeg i tilfelle mente å si, var at vi ikke bare måtte forstå utslippsiden og konsekvensene av det, men også om de teknologiene vi arbeidet med, faktisk var i stand til å levere innenfor de kravene som var satt av Klif.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er sagt her at Statoil hadde egne patenter på CO₂-fangst, og det har vært medvirkende til at en rekke internasjonale, store selskaper ikke har vært interessert i å være med på testanlegget. Hva sier du til det?

Helge Lund: Det er min beste vurdering at det ikke er tilfellet. Generelt sett på teknologi jobber vi stort sett med leverandørindustrien – det er de som gjør teknologiutviklingen. De eier den, og vi anvender den. Vi har en umoden teknologi, som vi hadde da, og som vi jobber med nå, som ikke var moden for å kunne brukes på Mongstad. Vi har fem av de beste selskapene i verden, som nå har jobbet med teknologitesting. Så jeg tror at vi ser her at det har vært interesse rundt Mongstad-prosjektet fra teknologi-leverandører.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg forstod at tida var ute – eller?

Møtelederen: Ja. Da går vi videre, og det er Sosialistisk Venstreparti og Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Du startet med å si at CO₂-fangst og -lagring var viktig av klimahensyn, men også av hensyn til Statoils framtid som vellykket selskap. Hvis det er viktig, må man jo anta at utviklingen av dette på bakken i Statoil er viktig. Hvordan kan det da ha seg at det virker liksom som om det ikke har noen mening om det store prosjektet er stoppet eller ikke? Det høres ut som om det ikke spiller noen rolle. Hvis det er noe av det viktigste man skal gjøre framover, hvorfor mener man da ikke at det er bra eller dårlig at det er stoppet?

Helge Lund: Jeg prøver å understreke at rollene var veldig klart definert i dette prosjektet. Vi har ikke i vår organisasjon følt at det har vært vårt mandat å gi regjeringen råd om de skulle bruke ressurser på fullskala eller ikke. Vi har klart en avtale med staten, hvor vi er prosjektgjennomfører, og vi skal gjennomføre prosjektet på en forsvarlig måte. Det er det som har vært hovedformålet og ønsket vårt.

Så ligger det i det jeg sier, at storskala rensing ikke blir gjennomført på Mongstad. Det betyr ikke at Statoil legger ned sitt engasjement på CCS. Vi mener det er like viktig som det var i 2006, men det har vist seg mer komplisert og krevende å gjennomføre. Vi vil fortsette å arbeide for å realisere det, og vi studerer nå på hva som er den beste rollen vi kan ta i det fremover, og hvilken strategi vi skal legge.

Karin Andersen (SV): Jeg sitter fremdeles og hører på en måte at da har ikke Statoil egentlig vært engasjert i å fange CO₂ gjennom dette prosjektet på Mongstad, fordi engasjementet er like stort enten det prosjektet står på beina eller ikke. Så hva har man da fra Statoils side lagt inn i dette prosjektet for å lykkes?

Helge Lund: Jeg synes ikke det er grunn til å sette spørsmålsteget ved Statoils industrielle engasjement. Jeg vil tro at vi er det oljeselskapet i verden som har investert mest i karbonfangst og -lagring. Jeg minner om at bare på TCM har vi investert rundt 1,2 mrd. kr. Vi har brukt i en veldig krevende tidsperiode for olje- og gassbransjen, med stort ressurspress, opp mot 100 meget dyktige fagfolk for å være med og utvikle denne teknologien. Jeg synes det taler for et engasjement hos både enkeltmedarbeidere, i organisasjonen generelt og i Statoil som institusjon og selskap. Man har høy ledelsesmessig oppmerksomhet også – og først og fremst – fordi vi tror at CO₂-prisene over tid vil gå opp. Verdien av de ressursene vi har i bakken, vil gå opp hvis vi evner som industri å håndtere karbonproblematikken, og der er CCS et viktig virkemiddel.

Karin Andersen (SV): Er det da slik å forstå at engasjementet til Statoil egentlig er knyttet til TCM? Og er

det da sann at den nødvendige teknologien som nå er utviklet der, vil Statoil ta i bruk sjøl andre steder enn på Mongstad?

Helge Lund: Engasjementet til Statoil har vært å levere på den avtalen vi har inngått, og å få være med og utvikle ny kunnskap for karbonfangst og -lagring. Vi har aldri trodd at Mongstad skulle løse CCS-problemstillingen, men at det vil være et viktig steg på veien. Jeg mener at vi har lært noe som samfunn og som industri som vi kan ta med oss videre i arbeidet med å løse klima- og energiproblematikken.

Karin Andersen (SV): Når det gjelder spørsmålet om amin og stansingen og utsettelsen av prosjektet i sammenheng med det, har det vært reist kritikk mot det. Da er et aktuelt spørsmål å stille om det er en økonomisk fordel eller ulempe for Statoil om Mongstad og hele prosjektet som sådant også hadde blitt stanset før. Er det en fordel for Statoil at prosjektet får fortsette lenge med de rammebetingelsene dere har hatt?

Helge Lund: Det aller viktigste for oss har vært at man ikke skulle sette i gang med et storskala anlegg uten at man forstår konsekvensene for helse, miljø og sikkerhet, og spesielt den problemstillingen som var reist knyttet til kreftfremkalling. Det var en isolert problemstilling som man måtte vurdere. Vi tenkte ikke økonomi på det. Vi tenkte: Den problemstillingen må vi som ansvarlig selskap være komfortabel med før vi går videre.

Karin Andersen (SV): Men hvorfor ...

Møtelederen: Da var tida ute.

Karin Andersen (SV): ... utsatte man det da lenger når man hadde det spørsmålet avklart?

Helge Lund: Jeg mener at vi ikke har utsatt det noe lenger enn det vi måtte i forhold til å få avklaring på det spørsmålet.

Møtelederen: Da er det den siste, og det er Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder, og takk til Helge Lund og Statoil for deres framstilling.

Utgangspunktet for Mongstad-prosjektet var jo en langvarig politisk diskusjon, hvor hovedpoenget var kravet om fullskala rensing av gasskraft. Mongstad-prosjektet ble presentert som et klimapolitisk gjennombrudd – storskala månelanding, som kjent – og vi ble forespeilet fangst av 2 millioner tonn CO₂ som et resultat av dette prosjektet. Da Statoil inngikk disse forhandlingene, var dere da forberedt på muligheten for at denne politikken faktisk kunne bli gjennomført og krav som fullskala rensing, som SFT også foreslo lagt inn i utslippstillatelsen, faktisk ville bli realisert?

Helge Lund: Vår vurdering var at å gjennomføre energivarmerverket med krav om fullskala rensing ikke ville være økonomisk forsvarlig ut fra den konkurranse-situasjonen som vi så på Mongstad.

Rasmus Hansson (MDG): Men så dere helt bort fra den politiske muligheten, at det som var et meget betydelig krav i det politiske miljø, faktisk ville bli en realitet?

Helge Lund: Vi mente at dette prosjektet var et godt prosjekt miljømessig gjennom betydelig bedre energieffektivitet og som også over tid ville styrke konkurransekraften til Mongstad med det bilde vi så fremover da, og vi hadde en fornuftig dialog med myndighetene knyttet til dette. Og så landet den problemstillingen med den gjennomføringsavtalen som er i fokus i dag.

Rasmus Hansson (MDG): Det utslippskravet dere landet med, var altså 100 000 tonn per år. Det ble opphevet i 2010. Hva var det for slags krav Statoil stilte da for ytterligere å fjerne kravene i utslippsavtalen?

Jon Arnt Jacobsen: Vi stilte ikke noen krav til utslippstillatelsen. Jeg prøvde å si i stad at den endringen i utslippstillatelsen som kom gjennom prosjektets gjennomføring, var en konsekvens av hvordan gjennomføringsplanen utviklet seg.

Rasmus Hansson (MDG): Men hvem skulle ha interesse av å kutte ut det gjenværende kravet om rensing på 100 000 tonn hvis ikke Statoil fremmet dette kravet?

Jon Arnt Jacobsen: Vi forholder oss til de krav som myndighetene setter, og myndighetene generelt sett setter et krav ut fra en vurdering av beste tilgjengelige teknologi, for det er det som er realistisk.

Rasmus Hansson (MDG): Men det gjenstår altså å forstå hva som var grunnlaget for denne beslutningen om å fjerne det resterende kravet om å rense 100 000 tonn per år, og hvor den kom fra, gitt at utgangspunktet var en massivt etablert politisk forventning om at man skulle fullrense 1 million tonn, og i virkeligheten da også – som ikke fullt så mange oppfattet – 1 million tonn til fra crackeren. Det ble til ingenting i 2010. Hvor kom den beslutningen fra?

Jon Arnt Jacobsen: Kravet til konsesjonsvilkårene for kraftvarmerverket – det er et kraftvarmeverk – var fullskala rensing av kraftvarmerverket. Masterplanen hadde som oppgave å utrede teknologi forbundet med det, men også å vurdere andre kilder på Mongstad. Men konsesjonen for kraftvarmerverket relaterte seg til kraftvarmerverket.

Rasmus Hansson (MDG): Det har blitt satt mange spørsmålsteget ved kostnadsestimatet på 20–25 mrd. kr for gjennomføring av dette prosjektet. Gikk Olje- og energidepartementet hardt inn på å teste ut realiteten i det kostnadsestimatet?

Jon Arnt Jacobsen: Det som kjennetegner dette prosjektet fra starten av, er at det har vært en gjensidig forpliktende avtale for begge parter. Vi har jobbet tett sammen med Gassnova og med departementet, og både Gassnova, departementet og Statoil har selvfølgelig vært interessert i å få et mest mulig realistisk bilde av kostnadene, gitt to viktige ting som var premisser for dette: Det ene var at det skulle gjennomføres på en industrielt fornuftig måte, det andre var at det ikke skulle medføre konkurransemessige ulemper for Mongstad-raffineriet – som for øvrig ikke bare gjelder raffineriet, men også er knyttet opp mot Troll, Gjøa og Kvitebjørn.

Det har vært referert til crackeren her. Et av problemene med crackeren er at dette er veldig sensitive ting. Hvis du begynner å få tripp på det, slår det ut gjennom hele anlegget – så dette er et svært komplisert system.

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Resultatet ...

Møtelederen: Tida er ute, men du kan få et kort spørsmål, Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Fint. Sluttresultatet av dette prosjektet, som kom med veldig høye løfter, er at man altså har mislyktes i å fullrense eller rense et eller annet sted mellom 1,5 til 2 millioner tonn. Anser Statoil det som et viktig nederlag?

Helge Lund: Vi har jo inngått en gjennomføringsavtale knyttet til ikke bare testsenteret, men også en fullskala rensing. Og vi må jo se nå at det har vi ikke fått til. Vi skulle ønske at vi kunne ha fått det til. Det har vi ikke fått til.

Men jeg har også lyst til å understreke at vi har fått mye nyttig læring som vi kan ta med videre fremover, og som også andre kan trekke på.

Møtelederen: Da er den første delen av utspørringen over, og vi går over til en ti minutters sekvens med oppfølgingsspørsmål. Da er det først Abid Q. Raja, som er sakens ordfører, deretter meg selv.

Abid Q. Raja (V): Tusen takk for det, komitéleder, og takk for svarene så langt, Lund. Jeg vil utfordre deg til et spørsmål til.

Som ekstremt oppegående aktør i et stort selskap, når forsto du/dere at fullskala rensing ikke ville bli gjennomført på Mongstad? Tenkte du/dere ved budsjettframleggelsen for 2011 at Stoltenberg vil være villig til å bruke 25 mrd. kr i investering, og opp mot 1,7 mrd. kr i drift årlig, hvor kun en halv million tonn CO₂ skal fanges og lagres, eller tenkte du at mest sannsynlig vil dette ikke bli gjort når det avgjørende tidspunktet for å gå i gang vil komme?

Helge Lund: Vi har ikke spekulert i regjeringens beslutningsgang, men vi har vel hele tiden vurdert at kostnadene knyttet til dette vil være det som er et hovedforhold i ...

Abid Q. Raja (V): Du må vel ha tenkt om dette er noe Stoltenberg-regjeringen virkelig vil gå i gang med og gjennomføre, og som staten vil bruke 25 mrd. kr på? Du må vel ha tenkt noen tanker om dette?

Helge Lund: Jeg tror at dette er det spørsmålet som helt siden masterplanen kom på plass, er hovedspørsmålet, nemlig hvorvidt investeringsstørrelsen kunne rettferdiggjøre hva vi fikk igjen bare ut fra læring.

Abid Q. Raja (V): Kunne det det?

Helge Lund: Det har jeg ikke følt som vårt ansvar i denne saken å mene noe om.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Da er det jeg som av habilitetsgrunner tildeler ordet, og jeg har gleden av å introdusere komitéleder Kolberg, som stiller spørsmål på vegne av Arbeiderpartiet.

Martin Kolberg (A): Til Helge Lund og alle andre sentrale direktører i Statoil: Vi er kommet i den situasjon at et stort prosjekt som regjeringa og Stortinget har stilt seg bak, ikke er blitt gjennomført sånn som vi tenkte det. Det som ligger under i denne høringen, sies jo ikke i Riksrevisjonens rapport, for det er ikke Riksrevisjonens anliggende, og jeg tillegger ikke dette jeg nå skal si, til Riksrevisjonen – det understreker jeg – men jeg hører hele tiden at Statoil egentlig ikke har hatt interesse av dette. Det hevdes også, i alle fall med indirekte ord, og veldig tydelig fra Bellonas representant her, at det nesten er på grensen til sabotasje. Det ble f.eks. sagt at et aminprosjekt – kanskje Eli Aamot kan si noe konkret om det etterpå – nærmest ble gjort for å forsinke og fordyre prosjektet på en slik måte at hadde man bare brukt tre måneder på å klarere dette, hadde det vært greit, men man brukte så lang tid at det forsinket hele prosjektet.

Dette er et problemkompleks som er helt sentralt for denne komiteen når vi skal mene noe overfor Stortinget. Det er dette saken egentlig handler om. Og da er mitt spørsmål til Helge Lund: Jeg vil gi deg den tiden du trenger til å kommentere dette, for det er viktig at vi hører dine ord før vi avslutter dette.

Helge Lund: Jeg har først lyst til å si at jeg tar veldig sterk avstand fra det. Jeg har også lyst til å si at en ting blir ikke mer sann jo flere ganger man gjentar den. Jeg har i dag forsøkt å redegjøre for komiteen for hvorfor dette er viktig for Statoil industrielt sett. Jeg har også forsøkt å understreke at jeg tror vi har en offensiv tilnærming til dette, også relativt sett i bransjen. Jeg selv bruker betydelig tid og energi, også sammen med noen av mine medarbeidere, innenfor FNs arbeid med dette. Og de avtaler som Statoil inngår, de holder vi.

Jeg tror også dette er svært lite hyggelig å høre for de opp mot 100 medarbeiderne som i lange perioder har job-

bet hver eneste dag under stort sett ganske kraftig motvind for å løse ekstremt vanskelige teknologiske utfordringer – at man stiller spørsmål ved både Statoils og organisasjonens integritet og vilje og evne til å gjøre dette. Det er betydelig vanskeligere å gjennomføre store prosjekter og å utvikle teknologi enn det er å snakke om det i avisen. Det er også slik at man kan ikke vedta teknologi.

Jeg må også si at jeg tror samfunnet har spart betydelige ressurser på at vi gjør det grundig og faktisk forsøker å lære mens vi utvikler oss, slik som egentlig har vært den regelen vi har fulgt for norsk sokkel i all tid. Jeg mener også at det at vi har arbeidet med TCM, har gitt nyttig læring som også har gitt innspill til arbeidet med en fullskala rensing.

Så jeg vil bare si så sterkt jeg kan, at på alle nivåer i bedriften har vi tatt dette meget, meget alvorlig. Jeg tror ikke jeg vil si mer.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Til resten av komiteen: Jeg er bevisst på at dette tok litt tid, og vi skal sørge for at alle får stilt sine oppfølgingsspørsmål.

Da er Michael Tetzschner neste.

Michael Tetzschner (H): Det var jo litt fristende å kommentere det siste svaret, som gikk ut på at det er mye lettere å snakke om innovasjon og teknologiutvikling, at det også må gjelde nyttårstaler. Jeg noterer meg den kritikken som kanskje ligger implisitt i de store erklæringene.

Jeg har et konkret spørsmål, og det er følgende: Er du enig i at aminproblematikken nå kan strykes av listen over problemer som er til hinder for fullskalarensing?

Helge Lund: For at komiteen skal få et helt presist svar, tror jeg at jeg skal sende spørsmålet videre til Eli Aamot.

Eli Aamot: Jeg vil gjøre en liten «recap», for jeg synes at det har vært en del beskyldninger som ikke har rot i virkeligheten. I 2009, da vi leverte hovedplanen, hadde vi en teoretisk betraktning om grunnen til at dette kunne representere en krefthare. Så jobbet vi med internasjonale forskningsinstitutt, fikk ...

Michael Tetzschner (H): Unnskyld, tiden tillater ikke historikk. Jeg stilte deg et spørsmål: Er aminproblematikken nå, as we speak, ute av listen over hindringer?

Eli Aamot: Vi har et verktøy som gjør at vi kan vurdere teknologien opp mot tålegrensene som Klif satte i 2011, så nå kan vi faktisk vurdere om vi kan bruke den teknologien. Det er fremdeles sånn at vi er nødt til å gå inn og ta hvert enkelt utslippspunkt og måle for å se om de møter tålegrensene. Tredjepartsverifikasjon, som Frederic Hauge etterlyste, står her, men når det gjelder krefthare har vi ingen risiko ...

Michael Tetzschner (H): Unnskyld, det gjelder ikke Hauge, det gjelder mitt spørsmål: Er amin fortsatt en problemstilling som ikke er løst, eller er den løst?

Eli Aamot: Amin er en problemstilling vi kan håndtere, men vi kan fremdeles ha utfordringer knyttet til amin-teknologi.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Møteleder: Men jeg griper inn litt her, for jeg vil gi Eli Aamot sjansen til å svare på dette. Tidligere i denne offisielle høringen her i Stortinget er det nå blitt sagt at Stortinget nærmest er feilinformert. Da vil jeg gjerne høre dem som har vært ansvarlige for amin og det som påstås som forsinkelser, forklare seg på det punktet. Det er helt nødvendig.

Vær så god, Aamot.

Eli Aamot: Takk, leder.

2009 – de teoretiske grunnlagene ligger der: I løpet av 2009 fram mot 2010 får vi eksperimentelle resultater som tilsier at dette kan være et problem. Dette presenteres på en workshop i regi av International Energy Association, og vi får bekreftelse fra andre som også har observert disse forbindelsene.

I juni utarbeider vi utslippssøknaden for TCM. Vi får utslippstall fra Aker Clean Carbon. Vi ser nye spredningsmodelleringer, og vi ser at for TCM går det greit. Vi manglet fremdeles tålegrenser for Norge. Vi anvendte tålegrenser fra Canada. Vi så at for TCM går det greit, men for 40 ganger mer eksos ser vi et problem. Vi følte det var vår plikt å informere OED om det. Det gjorde vi i vårt brev av 27. august.

Vi jobber fremdeles gjennom 2010, og vi får nye resultater i 2011, som gir gode nyheter for én stoffgruppe, dårlige nyheter for en annen. Vi oppdaterer kunnskapsgrunnlaget i et nytt brev til OED. De endelige tålegrensene fra Klif kommer i mars 2011. I løpet av 2011 går EUs energiplattform gjennom kunnskapsgrunnlaget, som resulterer i denne rapporten, og påpeker de samme kunnskapshull som vi har påpekt overfor OED.

Så jeg har ikke sett noe sted at noen har motbevist de kunnskapshullene vi har påpekt. Vi har gjennom teknologikvalifiseringsprogrammet på Mongstad utarbeidet verktøy – måleverktøy, spredningsmodeller – som gjør at vi nå kan håndtere en teknologi, sånn at vi er sikre på at når vi setter den i drift, vil den møte tålegrensene. Det har også vært brukt på Boundary Dam.

Det ble utfordret her på at vi må ta risiko når vi jobber med teknologikvalifisering. Men når det gjelder krefthare, tar vi i Statoil ingen risiko.

Takk.

Møtelederen: Da er neste Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Helge Lund har jo på en grei måte beskrevet Statoil som selskap. Det er et selskap som er børsnotert, og som leder for det selskapet har han

ansvaret for å ivareta eiernes interesser gjennom aksjekursen på kort og lang sikt.

Petoro har noe andre interesser. Det er det norske samfunnets interesser. Har det oppstått konflikt mellom disse hensynene i løpet av saken – de hensynene som Petoro skal ivareta, og hensynene som Statoil skal ivareta?

Helge Lund: Petoro ivaretar sine mandater, og dem vil ikke jeg snakke for. Jeg mener vi har ivaretatt våre mandater som vi har fra våre aksjonærer, hvor staten er en stor aksjonær. Jeg mener at det er et stort sammenfall av det som er interesser for Norge overfor Statoil i denne sammenheng. Vi skal ta opp ressursene på norsk sokkel mest mulig effektivt og betale skatt, slik at politikerne kan fordele de verdiene på en best mulig måte. Jeg mener også at det har rammet inn vår virksomhet knyttet til karbon, fangst og lagring, fordi vi som et børsnotert selskap har en interesse av å utvikle teknologi på dette området.

Møtelederen: Da er det Karin Andersen, og så Rasmus Hansson.

Karin Andersen (SV): Utgangspunktet her, sa i hvert fall Petoro, var litt svakt, fordi mengden CO₂ i utgangspunktet var for liten, selv om dette var et stort punktutslipp.

Da er jo spørsmålet når Statoil nå sier at grunnen til at crackeren ble tatt ut, som jo representerer det største punktutslippet, var tekniske problemer: Var det noe man skjønnte i ettertid? Var ikke det også kunnskap man i utgangspunktet hadde, om at det kunne oppstå tekniske problemer knyttet til å koble den på, slik at man risikerte at mengden CO₂ inn i injiseringen kunne bli liten, og dermed at kostnaden ved gevinsten også kunne bli ganske urimelig?

Helge Lund: Jeg vil si det på den måten at problemstillingen knyttet til kompleksitet har vært identifisert fra dag én – at man skal utvikle karbonfangst og -lagring på et anlegg som er varmt, eller som produserer. Så den problemstillingen har ligget der hele tiden. Så lærte vi ting gjennom utarbeidelse av Masterplanen og etterpå og som gjorde at vi kom til den anbefalingen at man tok ut crackeren.

Så, ja, kompleksitetsutfordringen var identifisert. Den ble ytterligere styrket gjennom løpet og ledet til den konklusjonen som du spør om.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson, og så er det Hans Fredrik Grøvan.

Rasmus Hansson (MDG): Takk leder.

Hovedkonklusjonen til Riksrevisjonen i denne gjennomgangen er at Statoil har hatt svært stor innflytelse i fellesprosjektet med staten, og altså, slik Riksrevisjonen ser det, begrensede incitamenter for å sørge for at man kommer i mål.

Uansett hva man mener om det, må det i hvert fall være klart at Statoil bærer et betydelig medansvar for at hoveddelen av dette prosjektet dessverre har vært mislykket. Det er jo noe alle beklager, men sånn er det. Tilbake står vi med et testsenter som forrige statsminister, Jens Stoltenberg, nå

la veldig stor vekt på betydningen av, men som det av andre stilles en del spørsmål ved.

Kan du fortelle litt om hva Statoil har av planer for å utnytte testsenteret i klimasammenheng, i en kort framtid på la oss si de neste to–tre årene, som er det som er mest politisk interessant nå?

Helge Lund: Vi er jo en 20 pst. aksjonær i teknologisenteret på Mongstad, og det er en forpliktelse der frem til 2017. Vi må jobbe sammen med de andre eierne for å få en mest mulig hensiktsmessig bruk av det fremover, og jeg finner det ikke riktig at vi forskutterer det nå.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja takk, leder,

Selv om staten nå har besluttet å stoppe fullskalaanlegget, har vi fått et klart inntrykk av at Statoil jobber videre med å vurdere hva slags posisjon en skal ta i forhold til en fortsettelse med den teknologien.

Ut fra den kunnskapen dere har i dag, og sitter på, hvor langt inn i framtiden ligger nå et sånt fullskalaanlegg som Mongstad skulle blitt?

Helge Lund: Jeg tror ikke jeg tør å gi en spesifikk anvendelse av det, men det er jo helt klart at siden vi inngikk gjennomføringsavtalen i 2006, hvor det var stor optimisme knyttet til både teknologien, amin og takten i antallet prosjekter, vil dette ta betydelig lengre tid enn det vi trodde på den tiden. Men når man ser på dimensjonene av klima- og energiuutfordringen, ligger det et stort incentiv for samfunnene for å løse dette. Vi ser at vi er mer avhengig av hydrokarboner i energisystemene våre enn det man kanskje skulle ønske, så dette er et område som vi og andre vil ha fokus på fremover.

Hovedutfordringer for at dette skal få større global anvendelse, er selvfølgelig at man ikke bare løser spesifikke teknologiuutfordringer, men også klarer å få til en betydelig kostnadsreduksjon, slik at ikke dette blir et rikmannsiltak, men faktisk et tiltak som man kan gjennomføre i en bredere sammenheng.

Helge Thorheim (FrP): Da Helge Lund hadde sin introduksjon, mener jeg han nevnte at det unike med dette anlegget var størrelsesordenen. I Lubbock i Texas ble det bygd et anlegg i 1980 på 400 000 tonn. Det har nå gått i en 30 års tid. Jeg kjenner personlig ikke dette i detalj, men jeg vil tro at der ligger den erfaringen man trengte på et stort anlegg, for anlegget vi snakker om på Mongstad, er også på 400 000 tonn.

Månelandingsprosjektet vi skulle ha – jeg kaller det det, for det er andre som har gjort det før meg – har to faser. Det er TCM og CCS. Da tidligere statsminister Stoltenberg var inne i dag tidlig, omtalte han vel det som nå var gjort – med at man har fått på plass TCM – nesten som en månelanding i seg selv. Jeg tror nok folk flest, når de hørte på nyttårstalen til den tidligere statsministeren, regner med at dette er den endelige løsningen dette prosjektet skal ha, altså deponeringen av CO₂.

Hvis vi sier at månelandingen ikke er kommet i havn, er det noe du kan slutte deg til – at det er den ikke?

Helge Lund: Vi forsøker å ikke delta i det politiske ordskiftet – hvis vi kan slippe det – og jeg har ikke noe behov for å gå inn i begrepsbruk som det. Vi har vært opptatt av én ting, og det er å gjennomføre avtalen vi har inngått, og sørge for at vi lærer mest mulig av engasjementet.

Så er det sikkert noen likheter mellom prosjektene i Texas og på Mongstad, men det er også mange forskjeller. Der kan man antakeligvis bruke dette for økt utvinning. Det er betydelig mer krevende her enn det det er der. Vi må bygge lange transportrør for å få ut CO₂. Statoil og andre selskaper har brukt betydelig energi og krefter på å se hvordan man kan bruke CO₂ for å få til økt oljeutvinning i Norge. Det er igjen et område hvor det er mye lettere å snakke i store overskrifter enn det faktisk er å gjennomføre i praksis. Vi har allerede en ressursutnyttelse i Norge som ligger i verdenstoppen. Vi har satt oss nye mål. En av de store forskjellene er at vi ofte bruker vann og injiserer, noe som vil gi økt trykk og dermed høyere utvinning. Det er enorme infrastrukturinvesteringer som må til. Vi må i tillegg gjøre etterarbeid på plattformene våre ute på felten – i tillegg til at det er reservoarproblemstillinger. Så vi har ikke kunnet klare å regne oss frem til at dette er i nærheten av noe som kan være kommersielt fornuftig nå – med de rammebetingelsene som vi har for CO₂-utslipp. Det er ikke mangel på forsøk.

Møtelederen: Da er vi ferdige med alle spørsmål og svar.

Da er det slik at Helge Lund, eller dem du bemyndiger, får anledning til et kort innlegg til slutt. Normalt er rammen på 5 minutter, men vi klarer oss kanskje med 3 minutter etter denne lange høringen.

– Vær så god.

Helge Lund: Utgangspunktet for gjennomføringen av arbeidet med CCM og TCM var en målsetting om å effektivisere energiforbruket på raffineriet på Mongstad. Dette er et godt miljøtiltak og styrker energiforsyningen i regionen. I tillegg var målet å bidra til utvikling av CCS-teknologi ved å etablere et teknologisenter og fullskala fangst-anlegg. CO₂-fangst og -lagring er viktig både med hensyn til klimautfordringen og for å sikre Statoils markedsposisjoner, som jeg har vært inne på i dag.

Jeg tror det er viktig å minne om at CCM har vært et megaprojekt, og vi har hele tiden vært veldig klar og åpen på at det er krevende fordi man skulle integrere det i et eksisterende anlegg, og at tidsplanen dermed var ambisiøs og krevende hvis vi skulle jobbe etter industrielt forsvarlige retningslinjer. Veldig store ressurser er satt inn på dette, og hele selskapet og våre ansatte har stått bak det gjennom denne perioden. Jeg mener vi har lært betydelige ting. Vi fikk ikke til alt vi hadde ønsket, men vi har lært ting som vi og andre kan ha nytte av fremover. Vi vet nå også at vi må sette mye av støtet inn på å arbeide med teknologier og metoder som gjør at vi kan bringe kostnader ved CCS betydelig ned. Det er hovedutfordringen, og det er det som vil

gi CCS en bred anvendelse. Jeg tror det er slik med denne teknologien, som på de fleste teknologier og områder, at man lærer ikke hvis man ikke prøver industrielt. Det har vi, staten og våre partnere gjort her. Vi vil fortsette med det perspektivet, og så vil vi komme tilbake til den presise innretningen fra Statoil. Takk.

Møtelederen: Tusen takk til Helge Lund og Statoils representanter.

Da er vi ferdig med denne delen av høringen, og da er det pause til kl. 15.15.

Høringen ble avbrutt kl. 15.06.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.16.

Høring med styreleder Einar Steensnæs og tidligere styreleder Johan Nic. Vold i Gassnova

Møtelederen: Da fortsetter vi høringen. Nå ønsker vi hjertelig velkommen Gassnovas representanter. Det er nåværende styreleder Einar Steensnæs og tidligere styreleder Johan Nic. Vold, og dere har med dere både nåværende administrerende direktør, Tore Amundsen, og tidligere direktør, Bjørn-Erik Haugan.

Dere har sikkert sittet på rommet ved siden av og fulgt med, men jeg er likevel forpliktet til å gjenta noen formaliteter, og det går ut på at Steensnæs og Vold får 5 minutter hver til å innlede, og deretter starter utspørringen. Saksordføreren, som er Abid Q. Raja, starter utspørringen og har 10 minutter til disposisjon. Deretter har representantene for de forskjellige partiene 5 minutter hver til rådighet. Det er viktig at vi svarer mest mulig kort, slik at vi kommer igjennom alle spørsmålene komiteen ønsker svar på. Det er nødvendig for meg igjen å si at man skrur av og på disse lampene. Det har å gjøre med lyden ut – og ikke så mye med lyden her i rommet.

Dernest er det særlig viktig for meg å påpeke at hvis dere sitter med noen hemmelige informasjon, informasjon som angår saken og som dere forstår at komiteen bør få vite, men som dere ikke kan si her i en åpen høring at dere har kunnskap om, så plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på dette, slik at komiteen i tilfelle kan håndtere det på riktig måte.

Det var de nødvendige formalitetene, og da er vi klare til å starte høringen med Gassnovas representanter, og jeg gir ordet først til Johan Nic. Vold. Vær så god.

Johan Nic. Vold: Takk for det. La meg først si at Norges innsats innen CO₂ er av stor global verdi. Foruten den betydelige kompetanse og erfaring som følger fra Statoils lagring på Snøhvit og Sleipner, er dette i dag knyttet hovedsakelig mot tre elementer – CLIMIT, testsenteret på Mongstad og arbeidet med fullskala.

TCM er unikt i den forstand at det er det eneste sted i verden som kan teste forskjellige fangsteknologier samtidig. TCM kan simulere rensing av kullkraftverk så vel

som gasskraftverk. TCM ble ferdigstilt innen kostnadsrammen, dog med bruk av hele prosjektereserven som eierne la til grunn ved investeringsbeslutningen – 4,6 mrd. kr, med 1,3 mrd. kr som prosjektereserve.

TCM er en internasjonal milepæl. Det ligger ytterligere perspektiver i TCM ved å benytte tilgjengelige muligheter til å ta inn flere teknologier, få inn flere eiere og flere leverandører i eksisterende anlegg. I denne planleggingsprosessen fikk Gassnova gjennomslag for at det likevel ikke skulle legges opp til lagring av CO₂ fra TCM. På det tidspunktet var kostnadene altså satt til over 3 mrd. kr.

I sum er TCM et anlegg som vi med rette kan være stolt av. Selv om TCM er den teknologiske kjerne i den norske CCS-virksomhet, er det slik at byggingen av fullskala anlegg er et nødvendig skritt mot å bli kommersiell. CLIMIT og TCM blir altså meningsfylte når denne kunnskapen kommer til anvendelse i full skala. Det er neppe uenighet om at kompleksiteten til CO₂-håndtering på Mongstad ble undervurdert i arbeidet med gjennomføringsavtalen. Gassnova pekte gjentakende ganger på disse svakhetene. Dog var – og er – det denne avtalen som var det avtalemessige grunnlaget. Den innebar en incentivstruktur hvor staten som byggherre skulle bære kostnader innenfor vedtatt budsjett. Men avgjørende er det nok likevel at det å planlegge et første steg mot fullskala innenfor gjerdet til et operativt raffineri, og på annenmanns grunn, innebærer et betydelig sett av ekstra kostnadmessige og tidsmessige utfordringer. Dette var tema i en hyppig dialog mellom Gassnova og OED.

Kompleksiteten i prosjektet økte høsten 2010, da Statoil la fram en rapport knyttet til potensielle betydelige helseeffekter av anvendelse av aminteknologi. I etterkant av dette ba OED om Gassnovas råd og vurderinger knyttet til Statoils oppdaterte synspunkter. Dette ledet til en tett dialog med OED, hvor Gassnova redegjorde for ulike alternative strategivalg. I denne møteprosessen klargjorde OED at de ønsket å stå fast på den prosjektstrategi og det avtaleverk som fulgte av gjennomføringsavtalen.

Med dette utgangspunkt anbefalte Gassnovas styre i et brev av 20. januar at det ble åpnet for flere alternativer i parallell med Mongstad. De framholdt at det endelige veivalg for et fullskala anlegg da kunne foretas med tilgang til alternativer som i større grad ville kunne tilfredsstille statens målsettinger og belyse forhold knyttet til tiltakskostnader i form av krone per tonn for et slikt første anlegg. Vi pekte videre på at dette veivalget også måtte ses i sammenheng med resultatene fra det påbegynte teknologikvalifiseringsarbeidet.

Styret var særlig opptatt av at dette arbeidet måtte gjøres generisk, dvs. at Mongstads spesifikke elementer måtte holdes utenfor, resultatene måtte bli tilgjengelig for markedet og kunne benyttes i arbeidet med andre alternativer, og at dette programmet burde ha fokus på utvikling av selve leverandørmarkedet. Og som kjent laget OED en stortingsmelding i etterkant av denne prosessen, Meld. St. 9 for 2010–2011.

Nå er det naturlig å overlate ordet til Einar Steensnæs.

Møtelederen: Einar Steensnæs – vær så god.

Einar Steensnæs: Takk, komitéleder.

Jeg slutter meg til de synspunktene som tidligere styreleder, Johan Nic. Vold, har gitt uttrykk for når det gjelder viktigheten av å satse på CCS, særlig når det gjelder betydningen av den norske innsatsen på dette området.

Riksrevisjonen har i det aktuelle dokumentet som er til behandling i komiteen, Dokument 3:14 for 2012–2013, både analysert og kommentert en rekke forhold når det gjelder statens arbeid med CO₂-håndtering. De har også gitt sine anbefalinger når det gjelder hvordan man skal rette opp svakheter, i både rutiner og rammebetingelser.

Det framgår av dette dokumentet at Gassnova har hatt klare synspunkter på svakheter i avtaleverket som gjelder framdrift og kostnadskontroll, og at vi, for vår del, har gitt uttrykk for et ønske om en sterkere styringsmulighet under gjennomføringen av prosjektene på Mongstad.

Norges satsing på CO₂-håndtering har vært krevende, både teknologisk og finansielt, kanskje kan jeg legge til, også politisk – og derfor også risikofylt, på alle disse tre områdene. Det har vært avvik når det gjelder både framdriftsplan og de kostnadsrammer som ble gitt på et tidlig tidspunkt, og dette er det all mulig grunn til å ta på stort alvor. Men jeg vil understreke at det er forskjell mellom det man gir av anslag på et tidlig tidspunkt i prosjektet, og det som er forpliktende budsjettammer.

Det har gjennom ulike innlegg og kommentarer kommet til uttrykk også synspunkter om at den norske satsingen på CCS-teknologi nærmest har vært mislykket, og at det høye ambisjonsnivået og kostnadene har redusert interessen for videre industriell deltakelse, også internasjonalt. Vi i Gassnova er ikke enige i disse påstandene. Tvert imot: Vi har høstet verdifull erfaring, både med testanlegget TCM og gjennom arbeidet med Mongstad fullskala.

Vi registrerer fremdeles stor interesse fra industrielle aktører for å bruke TCM, og internasjonalt høster dette testsenteret betydelig anerkjennelse, noe som har blitt sagt gjennom hele dagen.

Gjennom den norske satsingen på CO₂-håndtering har flere teknologileverandører fått testet sine teknologier, slik at de nå kan installeres i fullskala demoprojekter, dvs. at det som er oppnådd på Mongstad, har fått betydning for flere av de CCS-anleggene som er i drift i dag, bl.a. anlegget i Canada, SaskPower, som det har blitt referert til.

Forskningsprogrammet CLIMIT henvender seg til norske bedrifter, forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler og inviterer til samarbeid om forskning som vil kunne bidra til kostnadsreduksjoner og påskynde kommersialisering av CCS-teknologi.

Da Stortinget i 2007 sluttet seg til målsettingen om fangst og lagring av CO₂, var visjonen å bidra til en teknologiutvikling som kan gi kostnadsreduksjoner og en bred anvendelse av CCS. På dette feltet har vi oppnådd mye. I dag ser vi riktignok at både tidsplan og kostnader som ble anslått i innstillingen, var mer krevende enn hva man da kunne se for seg. Men dette er ikke forhold som er spesielle for Norge. Det er også erfaringer man har høstet internasjonalt.

CCS dreier seg om frontteknologi, med den usikkerhet og risiko som dette innebærer, både teknisk og økonomisk. Og ut fra tilgjengelig kunnskap i 2007, da Stortinget behandlet Innst. S. nr. 205 for 2006–2007, var planene for den norske satsingen på CO₂-håndtering ambisiøse, ja, men ikke urealistiske.

I EU har den finansielle krisen hatt en negativ virkning på framdriften av flere CCS-anlegg. De hadde ambisiøse planer også der. Det skulle vel stå tolv anlegg ferdig i 2015. Ingen CCS-anlegg er kommet i drift i EU-området til nå. Men CCS fastholdes i EU som et sentralt virkemiddel i EUs klimasatsing.

Også Det internasjonale energibyrået har i sin rapport, World Energy Outlook, vist til CCS som et viktig integrert virkemiddel for å bekjempe klimaproblemene knyttet til bruk av fossile brensler.

Tilgang på teknologi og nødvendige økonomiske ressurser er viktige forutsetninger for å lykkes med en norsk satsing på den teknologien. I bunnen for en slik satsing og en slik ressurstilgang må det ligge en politisk forståelse og en politisk vilje til å bidra på et område hvor Norge kan utgjøre en forskjell når det gjelder viktige klimatiltak. Når det gjelder denne politiske forståelsen og denne politiske viljen, er utfordringene de samme i 2014 som i 2007.

Møtelederen: Da sier vi takk for disse to innledningene, og vi går i gang med utspørringen. Det er saksordføreren, Abid Q. Raja fra Venstre, som starter. Han har 10 minutter.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder.

Takk for innledningene, og takk for at dere er her for å svare på spørsmål.

Først vil jeg gjerne at Steensnæs og Amundsen svarer:

Steensnæs, du har jo allerede kommentert Riksrevisjonens rapport. Er det noe i Riksrevisjonens rapport som dere mener er feil?

Einar Steensnæs: Jeg var i intervju med Riksrevisjonen, som grunnlag for deres rapport, og Riksrevisjonen ga oss anledning til å rette opp i referatene der vi måtte mene oss feilsitert eller feiloppfattet. Det var noen få endringer, men jeg mener at Riksrevisjonens rapport – på en utfyllende og korrekt måte – gjengir de synspunktene vi har gitt uttrykk for.

Abid Q. Raja (V): Takk.

I Riksrevisjonens rapport framgår det bl.a. at staten ga fra seg vesentlig styringsrett, og at dere har begrenset handlingsrom for å utøve kostnadskontroll på grunn av det skjeve styrkeforholdet mot Statoil, som er både prosjektleder og leder av styringskomiteen og har vetorett, ettersom viktige beslutninger krever enighet fra Statoil.

Mener dere at Riksrevisjonen beskriver dette på en riktig måte?

Einar Steensnæs: Det vi har gitt uttrykk for, er at det var noe skjevt i styrkeforholdet når det gjelder f.eks. stemmegivingen i styringskomiteen. Vi har også vært kritiske

til at Statoil har vært prosjektleder og samtidig vært leder av styringskomiteen på CCM.

Når det derimot gjelder TCM, mener vi at avtalene som ligger til grunn for det prosjektet, har vært tilfredsstillende.

Abid Q. Raja (V): Jeg er på CCS, på fullskala ...

Disse utfordringene som blir beskrevet her – har dere sagt fra om dette til OED, til departementet?

Einar Steensnæs: Ja, det har vi.

Abid Q. Raja (V): Hva har deres reaksjon vært? Hvordan har de kontret dette og hjulpet dere til å komme i den posisjon at dere kunne ivareta statens interesser på en fullverdig måte?

Einar Steensnæs: Gassnovas oppgave er å gi råd til departementet. Det står i vårt mandat, og vi gir råd i tråd med den kunnskap, den innsikt vi har, og de vurderinger vi gjør. Det er departementet og regjeringens ansvar å fatte beslutninger, og vi vurderer ikke om disse beslutningene er gode eller dårlige.

Abid Q. Raja (V): Så deres råd og faglige vurderinger har, slik jeg forstår det, ikke blitt lyttet til, eller i alle fall ikke blitt fulgt opp, slik at det har blitt slik dere har ønsket?

Einar Steensnæs: Vi har forskjellig syn på Gjennomføringsavtalen og på de elementer i Gjennomføringsavtalen som vi mener kunne vært bedre sett fra statens side, men det betyr ikke at vi ikke har hatt de nødvendige verktøy til å utføre den oppgaven. Hadde vi vurdert det slik at premissene for å gjøre jobben vår som rådgiver og et forvaltningsselskap som skulle ta ansvar for disse prosjektene, manglet, er det klart at vi da måtte ha gitt beskjed. Men vi har påpekt svakheter uten at det har frattatt oss muligheten for å gjøre jobben vår.

Abid Q. Raja (V): Det er klart at innenfor det mandatet som er igjen, har dere klart å gjøre jobben, men slik dere optimalt sett gjerne skulle hatt det, har det ikke blitt.

Til et annet tema, men også noe til det samme: I hvilken grad ble deres faglige råd lyttet til av staten under avtaleinngåelsen i 2006?

Einar Steensnæs: Jeg tror jeg vil gi ordet til tidligere styreleder eller tidligere direktør.

Johan Nic. Vold: Det var jo lenge før Gassnova SF ble opprettet, slik at jeg har ingen kommentarer til tiden før det.

Abid Q. Raja (V): Var det slik at dere i det hele tatt var med? Var dere med i forhandlingene, eller var dere aldri innenfor forhandlingsrommet eller ble spurt om råd?

Bjørn-Erik Haugan: På det tidspunktet som ble sagt her, eksisterte ikke selskapet. Da var dette et forvaltningsorgan direkte underlagt Olje- og energidepartementet med

en bemanning på ca. fem personer. Jeg ble konsultert i forbindelse med forhandlingene, i forbindelse med spørsmål om teknologiens modenhet og til dels også når det gjaldt prosjektgjennomføring, men i liten grad når det gjaldt de kommersielle termene og sammenknytningen med utslippstillatelsen.

Abid Q. Raja (V): Hvis vi nå ser bort fra SF-delen, men ser på Gassnova-delen, var det slik at du var med på forhandlingene for staten?

Bjørn-Erik Haugan: Jeg var med på enkelte møter. Jeg var ikke en del av det faste forhandlingsteamet. Det var Olje- og energidepartementet, sammen med Miljøverndepartementet, som gjennomførte forhandlingene.

Abid Q. Raja (V): I en så stor og komplisert avtale som man skulle inn i, ville det ikke vært naturlig at dere var med på å bistå staten i dette?

Bjørn-Erik Haugan: Det kan ikke jeg kommentere. Det var departementets avgjørelse hvilke møter jeg deltok og ikke deltok i.

Abid Q. Raja (V): Ble dere skjøvet litt ut?

Bjørn-Erik Haugan: Det vil jeg ikke si. Vi var en fersk og ganske ny organisasjon på det tidspunktet, opprettet relativt kort tid før og under oppbygging med organisasjon. Jeg føler at vi ble konsultert i de spørsmålene vi hadde kompetanse på.

Abid Q. Raja (V): Hvordan ser du på det i ettertid – ettersom du sier at dere var inn og ut av forhandlingene, at dere var avhengige av om departementet ville ha deres råd eller ikke – når du hører Riksrevisjon og andre si at den Gjennomføringsavtalen ikke var det som skulle til, hvis målet først var fullskala?

Bjørn-Erik Haugan: Jeg tror at når man inngår forretningsmessige forhold, og dette er en forretningsmessig avtale, er det alltid slik at begge parter i ettertid kunne ønsket seg noe bedre. Det var departementet som gjorde de jevnlig godhetsvurderingene av den avtalen som lå på bordet, til like med det Statoil gjorde, slik at det er ikke min sak å vurdere det, sånn sett, fra statens side. Det er det departementet som må gjøre.

Abid Q. Raja (V): Nå ble utgangspunktet – 2006-avtalen – som det ble, men deretter var det jo noen andre avtaler som kom på plass. Har synspunktene dere har gitt uttrykk for overfor departementet i den prosessen – for jeg regner med at det har vært en del – medført at det er blitt slik dere har ønsket?

Einar Steensnæs: Generelt vil jeg si at vårt samarbeid med Olje- og energidepartementet har vært meget tett og meget nært. Vi føler at vi er blitt både lyttet til og brukt slik som intensjonen har vært. Siden jeg ble styreleder i

juli 2011, har jeg hatt jevnlig møter, ikke bare med embetsverket, men også med politisk ledelse og statsråden, så jeg må si meg meget godt fornøyd med måten vi har blitt lyttet til på og fått anledning til å gi direkte råd til både embetsverket og politisk ledelse.

Abid Q. Raja (V): Det er jo veldig fint at departementet har gode ører og lytter, men det jeg stiller spørsmål om, er om dere, når dere har gitt uttrykk for hva dere vil, om man da har fått det på plass, slik at dere har vært i den posisjon at dere har kunnet utøve kostnadskontrollen og være statens aktør?

Einar Steensnæs: Ja, det vil jeg svare et absolutt klart ja til. Hvis det motsatte hadde vært tilfelle – om svaret hadde vært nei – hadde jo det vært meget alvorlig. Da måtte jo både styre og administrasjon tatt opp til revisjon om en kunne ta ansvar for den oppgaven vi var blitt tildelt.

Abid Q. Raja (V): Men det er jo akkurat det du i sted svarte bekreftende på, at dere har hatt begrenset handlingsrom for å utøve kostnadskontroll på grunn av det skjeve styrkeforholdet opp mot Statoil, og at det har vært komplisert og vanskelig fordi Statoil har vært både prosjektleder, ledet styringskomiteen og alt det andre som vi var inne på tidligere, som Riksrevisjonen påpeker.

Einar Steensnæs: Ja, jeg bekreftet at det har vært forskjellige vurderinger i Gassnova i forhold til hvordan departementet anså dette. Den uenigheten har vi levd med, men jeg vil jo på en måte presisere at dette ikke har bidratt til at vi ikke har hatt nødvendig styring med prosjektene. Vi har påpekt svakheter, men det er noe helt annet enn å si at vi dermed ikke har hatt mulighet for å utføre vår oppgave. Det er ikke tilfellet.

Abid Q. Raja (V): Jeg ser at det i Riksrevisjonens rapport står at kraftvarmeverket ikke er optimalt tilrettelagt for CO₂-fangst. Bjørn-Erik Haugan har kommentert dette i BT tidligere. Hvorfor grep dere ikke inn og fikk dette tilrettelagt fra starten av?

Bjørn-Erik Haugan: Hvis jeg skal svare på det ... På det tidspunktet hvor Gjennomføringsavtalen ble inngått, var kraftverket ferdig planlagt med tanke på bygging. Ut fra en teknisk, industriell, ideell situasjon ville man planlagt kraftverk og fangstanlegg sammen. Det betyr ikke at det ikke er mulig å gjennomføre en etterinstallasjon, etterplanlegging, av et fangstanlegg sånn som er blitt gjennomført i dette prosjektet. Det var det jeg sa, at ut fra en ideell situasjon hvor man starter med en ledig tomt og planlegger og bygger de to enhetene integrert, så må man regne med at det er noen andre løsninger som blir valgt – og kanskje noen andre kostnader – enn om det hadde blitt planlagt sammen.

Abid Q. Raja (V): Så det burde ... Hvis Statoil la fram sin plan for å bygge kraftvarmeverk, og staten da krevde at dette skulle være CO₂-fangst og fullskala lagring, burde

man kanskje gjort noe om på disse planene slik at de var optimalt tilrettelagt, noe Riksrevisjonen påpeker at de ikke var, og slik du også uttalte, altså at kraftvarmeverket ikke var optimalt tilrettelagt for CO₂-fangst og -lagring?

Bjørn-Erik Haugan: Dette må vurderes i forhold til den forhandlingssituasjonen som både Stoltenberg og Helge Lund har redegjort for. Jeg har ikke så veldig mye å tilføye til det. Det er mulig å bygge et fangstanlegg på Mongstad tilknyttet det kraftverket som står der.

Abid Q. Raja (V): Siste spørsmål: Hvis man skruer tiden tilbake, Steensnæs – og eventuelt Nic. Vold – hva skulle vært gjort annerledes fra 2006 om målet først var å få på plass fullskalaanlegg?

Johan Nic. Vold: For det første vil jeg kanskje gjenta at det har vært en todelt utvikling – det å skape mer teknologi til glede for det store behov som er globalt innenfor CCS. Jeg tror ikke problemstillingen er at man gjorde noe galt isolert sett, men ambisjonen om å bygge på Mongstad, altså på et raffineri som var i drift, var en veldig krevende ambisjon. Etter mitt syn har vi nå fått frem at det ville vært for dyrt relativt til andre måter å gjøre dette på. Sann sett synes jeg at det – isolert sett – er en god konklusjon, at vi kommer i en situasjon hvor vi ikke bygger et anlegg som er for dyrt. Hvorfor sier jeg det? Jo, det er fordi at jeg tror veldig sterkt at vi har viktige bidrag innenfor CCS. Hvis vi kommer med det første fullskalaprojektet, hvor enhetskostnadene er for dyre, så er det etter mitt syn et veldig dårlig signal til resten av verden.

Møtelederen: Takk. Da er saksordføreren tid ute, og vi går videre til Arbeiderpartiets representant, Are Helseth.

Are Helseth (A): Tusen takk. I denne saken presenteres vi på mange områder for ganske sprikende virkelighetsoppfatninger. Når det gjelder fullskala fangst av CO₂ på Mongstad, er uttrykk som går igjen «veldig komplisert», «vanskelig teknologi» og «vanskelig å oppskalere», og at det derfor er riktig å gå trinnvis fram, først med et testsenter. Så får vi høre fra Canada og Texas. Der har de gjort det lenge. Det går veldig bra. De får det til, og det er billig. Går det an å forklare – for en som ikke er teknolog – hvorfor dette kan være så forskjellig?

Tore Amundsen: Nå er det slik at anlegg som slipper ut CO₂, er veldig forskjellige. I Canada er det et kullkraftverk som slipper ut CO₂, i Texas er det et petrokjemisk anlegg. Det er i det hele tatt veldig få anlegg i verden med utslipp av CO₂ fra virksomheten, som i dag har installasjon av CO₂-fangst. Man må vurdere de enkelte anleggene for seg, men det vil alltid være slik – enten det er i Canada eller på Mongstad – at den som skal bygge ut et stort industrielt anlegg, og gjøre en investering på flere milliarder kroner, vil måtte være trygg på at teknologien man tar i bruk, er kvalifisert.

I 2006 var ingen slik teknologi kvalifisert. Man kjente

prinsippene for dette, man visste omtrent hva som skulle til, men man hadde ikke kvalifisert teknologien i tilstrekkelig grad til at man kunne gjennomføre et prosjekt med en akseptabel risiko. Etter som årene gikk etter 2006, ble det gjort mye utprøving og uttesting av slik teknologi rundt omkring i verden, ikke bare på Mongstad, men flere andre steder. Den teknologien som er tatt i bruk i Canada – og vel å merke, anlegget i Canada er ennå ikke i drift, det er under bygging fortsatt – ble også kvalifisert i disse årene.

Så dette vil være veldig forskjellig. Man må se på hvert enkelt sted for seg, og man må ha stor respekt for at dette er ganske ny teknologi – komplisert teknologi – og krevende å vurdere.

Are Helseth (A): Så går jeg til spørsmålet om aminer og kreftfare igjen, for der har vi også blitt eksponert for et veldig stort sprik. Jeg tror jeg siterer Bellona riktig når jeg sier at Bellona uttalte for komiteen at dette var en fiktiv historie, mens Statoil har sagt at de tar ingen risiko når det gjelder kreft. Er vi her utsatt for en reell faglig uenighet, slik som vi ser på alle samfunnsområder, også i medisinen av og til, eller er det forskjellig tolkning av en føre-var-problematikk – og at man setter den veldig lavt?

Johan Nic. Vold: Jeg kan kanskje begynne. Jeg synes at det i det praktiske liv er forskjell på hva en industriell aktør som skal foreta en stor investering og stå ansvarlig for den, kan gjøre på det grunnlaget, og hva jeg og du og andre kan mene om noe. Så jeg synes faktisk at Statoil svarte bra og riktig på dette, etter min vurdering.

Når det gjelder Gassnova, fikk styret en grundig gjennomgang av disse problemstillingene fra organisasjonen. Vi ga også et tilsvar til departementet 7. oktober, tror jeg det var. Én av konklusjonene der var at vi som Gassnova ikke hadde kompetanse til å gå imot de vurderingene som Statoil gjorde – vi var ikke satt opp på den måten. Vi føyer til at det var enda en grunn til å ha alternative prosjekter som skulle vurderes – men det er kanskje mer teknisk.

Bjørn-Erik Haugan: Jeg kan kanskje tilføye at kompetanse er viktig, men gitt konsekvensene av en feilbedømming av risikoen – som åpenbart, gitt at det var spørsmål om kreft, ikke ville være akseptabelt med staten i en sentral rolle – støttet vi anbefalingen om å forske videre på dette. Og vel å merke: Alle de som er blitt referert her i dag, ikke bare Statoil, pekte på betydelige kunnskapshull. Staten har støttet kunnskapsutvikling på dette området med betydelige midler og dermed redusert risikoen for denne type teknologi i ettertid. Det var en riktig beslutning.

Are Helseth (A): Dere har i testsenteret jobbet sammen med Statoil. Det har vært brukt mye av Statoils prosjektmetodikk. Det har blitt hevdet at den er så ekstrem og så omfattende for å få risiko helt ned mot null, og at det kan bidra til at kostnadene blir veldig høye. Vil dere si at denne prosjektmetodikken er for nøyaktig, for krevende, for ambisiøs?

Johan Nic. Vold: Jeg har hatt et langt liv i offshore-bransjen – og jeg har også lært at vi av og til ikke har vært krevende nok når det gjelder overskridelser, men det er klart at én forskjell er at i offshore-bransjen har vi en spesiell prosess som de fleste bruker, som er veldig avhengig av intern kvalifisering. Det har gjerne litt å gjøre med den voldsomme usikkerheten, eller ansvaret, en har når det gjelder HMS-delen, og det har litt å gjøre med betydningen av å få disse prosjektene på plass i tide. I kraftbransjen har man en annen modell, den er mye mer basert på å bruke leverandørene og gi dem ansvar. Det er to forskjellige måter å gjøre dette på, og det er klart at det er naturlig for Statoil å bruke sin prosjektstrategi.

Møtelederen: Da er tiden ute, og vi går over til Høyre og Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk for det, leder.

Jeg har merket meg at på side 108 i forvaltningsrapporten omtales de rammebetingelsene som Gassnova måtte leve under:

«Gassnovas styre uttaler i intervju at finansieringsmodellen er uheldig og skaper spenninger i organisasjonen og at de flere ganger har tatt opp dette med Olje- og energidepartementet.»

Hva siktes det til her, mer detaljert? Og hva kom ut av denne kontakten som ble foretatt mot departementet, ikke bare én gang, men flere ganger?

Einar Steensnæs: Det som det siktes til her, er at Gassnova er satt opp slik at vi er avhengige av et betydelig antall innleide konsulenter for å kunne gjøre jobben vår. Da er det slik at når det gjelder prosjektene, er det større tilgang til administrative ressurser enn det en har i en fast stab. Det er klart at det skaper en forskjell i en organisasjon når en ser mulighetene for å få støttefunksjoner og følge opp alle behov som en har i et prosjekt, i forhold til i den løpende driften. Da blir det forskjeller på ressurstilgang mellom ansatte som sitter i kontorene så å si ved siden av hverandre. Det er én side av saken. Det andre er at Gassnova, for sin del, ser betydningen av å bygge opp kompetanse i eget selskap. I det konsulentene avslutter et prosjekt, tar de med seg den kompetansen de har bygd opp gjennom prosjektgjennomføringen, og forsvinner ut av selskapet. Det er de poengene vi har gitt uttrykk for overfor departementet – det at vi ønsker en større grad av fast ansatte, istedenfor å være avhengige av innleide konsulenter. Jeg håper, og vi ser vel spor av, at vi kanskje blir hørt på det punkt.

Takk.

Michael Tetzschner (H): Stoltenberg henviste også til at Gassnova hadde sendt en – skal vi kalle det – bekymringsmelding, eller i hvert fall et brev, som tok opp en rekke forhold som han anså som uheldige, når det gjaldt Gassnovas muligheter til å være en god representant for staten. Han sa også at det ble tatt hensyn til disse punktene. Han viste da til et konkret brev fra 20. januar – et år jeg ikke helt tar i farten nå – men er det en problemstilling dere gjenkjenner?

Jeg kan også legge vekt på at det er problematisk at det vises til dokumenter som ikke dokumenteres, men det er en problemstilling vi kommer tilbake til.

Johan Nic. Vold: Dette brevet fra 2011 står på side 17 i stortingsmeldingen – fullt gjengitt.

Michael Tetzschner (H): Og hvilke endringer var det som ble gjort, som følge av det brevet?

Johan Nic. Vold: Vår anbefaling i det brevet var å gjøre to ting. Det ene var å ha en utredning av flere alternativer enn Mongstad. Vi mente at regjeringen trengte andre prosjekter å måle Mongstad mot, for dermed å kunne se hvorvidt man brukte pengene på en riktig måte. Det andre var en anbefaling om dette teknologikvalifiseringsprogrammet som vi nå har fått resultatene av, disse 1,6 mrd. kr som er brukt, som det har vært referert til før i dag. Det var de to anbefalingene vi ga i det brevet.

Michael Tetzschner (H): Har Gassnova på noe tidspunkt overveid alternative modeller som kunne gitt de statlige interessene sterkere gjennomslagskraft?

Johan Nic. Vold: I drøftelsene med departementet har vi lagt fram flere synspunkter på andre måter å gjøre dette på. Det ene har vært å se på og å bruke leverandørmarkedet i større grad enn det som er vanlig i offshoreindustrien. Det ønsket departementet ikke.

Vi har også tatt til orde for at man kunne stoppe opp på Mongstad og se mer på resultater ved TCM før man gikk videre. Vi har sagt at det er mulig å bruke disse midlene på andre prosjekter på global basis, hvis hensikten er å være med og bidra til fullskala til lavest mulig kostnader.

Michael Tetzschner (H): På hvilket tidspunkt reiste dere problemstillingen at det kunne være aktuelt å stoppe opp på Mongstad?

Johan Nic. Vold: I samtaleprosessen sa vi at et av alternativene som man har, er å stoppe. Det var høsten 2010. Da fikk vi en klar tilbakemelding om hva staten ønsket å gjøre.

Møtelederen: Tiden er ute. Vi går til Fremskrittspartiet. Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): Dette er et svært prosjekt og et interessant prosjekt, med stor oppmerksomhet. Når det også tas inn i en nyttårstale, blir det bare enda større og mer interessant.

Det var en skuffelse da man i fjor stoppet prosjektet. Vi har vært interessert i å få vite hvorfor det ble stoppet. Stoltenberg bekreftet vel i dag at det var økonomien som var avgjørende for å stoppe prosjektet. Har dere vært inne i bildet og anbefalt departementet/regjeringen å stoppe på grunn av økonomien i dette prosjektet, eller er det Statoil/departementet som har diskutert dette? Når jeg spør om det siste, er det fordi det har kommet fram også her at departementet og Statoil har hatt betydelig kommu-

nikasjon direkte – uten dere. Jeg oppfattet det i hvert fall slik – kanskje dere har vært med. Helge Lund sa her i dag at de hadde hatt direkte kontakt med departementet – jeg husker ikke om han sa regjeringen, men han sa iallfall departementet – der jeg også har vært med, sa han. Det er iallfall på et betydelig høyt nivå.

Tilbake til mitt spørsmål. Var dere rådgivere og anbefalte regjeringen å stanse dette i fjor?

Einar Steensnæs: Gassnova er rådgiver for departementet. Vi har gitt uttrykk for alt som er av utfordringer for fullskala Mongstad. Det har vært kjent. Johan Nic. Vold, tidligere styreleder, har for sin del uttrykt hva styret sa i hans tid. I min styretid har det vært tett oppfølging opp mot departementet, men styret i Gassnova og Gassnovas ledelse har vært innstilt på å fullføre fullskala Mongstad. Vi ser ikke på fullskala Mongstad som et isolert prosjekt, men som et steg 2 i et samlet prosjekt.

En får ikke det fulle tilfang av erfaringer og det en ønsker å oppnå, nemlig en teknologi som lar seg anvende kommersielt i global målestokk. En må teste dette ut i fullskala. Derfor har vi vært helt klare på hvor viktig det har vært å ha et fullskalaprojekt.

Kostnadene har vi forståelse for, de har vært veldig høye. Men ikke på noe tidspunkt har vi gitt et råd til departementet om at de skulle stoppe fullskala Mongstad.

Helge Thorheim (FrP): Ok.

Vi har vært litt inne på dette med incentiver. I avtalen ligger det et litt negativt incentiv for staten, i og med at Statoil har måttet ta risiko for overskridelser i prosjektet. Det negative incentivet ligger vel i, i den forstand, at Statoil kanskje vurderer kostnader litt høyt – for å være sikker på å ta høyde for alle kostnadene. I og med at det var kostnadene som veltet prosjektet, ifølge Stoltenberg, er dette et naturlig spørsmål: Har dere som rådgivere for departementet etterprøvd disse kostnadene – enten selv eller ved å bruke eksterne konsulenter – for å se på: Er disse 20–25 mrd. kr et riktig anslag, er det godt anslag, eller kunne det vært redusert betraktelig?

Johan Nic. Vold: Dette er et svært tema. Jeg får kanskje litt tid til å si litt – og kanskje flere vil si litt.

Jeg vil først begynne med å si at Gjennomføringsavtalen har vi flere ganger sagt ikke var helt optimal. Jeg vil bare gjenta at det var den man fikk laget. Vi kan ikke lage andre avtaler enn det noen kan forhandle om. Derfor sa jeg i min innledning: Det var denne som var grunnlaget. Så det tror jeg vi må legge der, for å være helt ærlig.

Når det gjelder selve – skal vi si – kostnadene for fullskala, tror jeg at det at vi skulle bygge på Mongstad, har vært en større driver enn selve avtalestrukturen. Det å gå inn på et raffineri som er i full drift, og forsøke å planlegge dette, er ikke det beste man gjør hvis man skal ta det første steget.

Det er kanskje riktig, for jeg har hørt det flere ganger i dag – 25 mrd. kr. Jeg tror det er riktig å minne om at det i den såkalte masterplanen kom fram – som vi har hørt før – en totalvurdering av det bredeste prosjekt som kunne

gjøres. Det fikk dette anslaget på 20–25 mrd. kr. Det var ekstremt høyt i forhold til andre typer prosjekter som vi hadde kunnskap om på den tiden. Det førte til en arbeidsprosess, en samordning og en strømlinjeforming av prosjektet, hvor man gikk tilbake til forpliktelsene som Statoil hadde fått i utslippstillatelsen. Dermed forsvant i realiteten de 25 mrd. kr, etter mitt syn. Nå er jo noe av dette etter min tid, men de forsvant.

Vi vet egentlig ennå ikke hva den endelige kostnaden skulle være, for nå var det et arbeid mot 2014, den såkalte DG2, hvor man skulle få det første nye budsjettanslag, og mot 2016, da man skulle treffe en beslutning. Men disse tallene har vi jo ikke – bare for å oppklare når det gjelder de 25 mrd. kr.

Møtelederen: Tiden er ute, Helge Thorheim, men dette er en veldig sentral problemstilling, så jeg tror Gassnova skal få snakke ferdig, uansett.

Einar Steensnæs: Jeg gir ordet til direktøren.

Møtelederen: Ok. Tore Amundsen – vær så god.

Tore Amundsen: Det er riktig som Johan Nic. Vold sier, at anslaget på 20–25 mrd. kr var et veldig grovt anslag, med stor usikkerhet. Statoil gjorde det, basert på utredningen i masterplanen, som tok sikte på CO₂-håndtering fra to kilder, raffineriet og kraftvarmeverket. Så forlot man den designen og konsentrerte seg om CO₂-håndtering på kraftvarmeverket.

Per i dag er det ikke gjort noe kostnadsanslag over den designen. Dette kostnadsanslaget skulle etter planen legges fram våren 2014, i forbindelse med en beslutning om valg av konseptteknologi. Man vet ikke i dag hva CO₂-håndtering på kraftvarmeverket ville komme til å koste.

I masterplanen ble det klart at kraftvarmeverket bare ville slippe ut ca. 500 000 tonn per år og ikke ca. 1 million tonn per år, som det ville ha gjort hvis begge turbiner gikk samtidig.

Kostnadene ved det anlegget man til slutt prosjekterte, måtte vi gå ut fra ville bli lavere enn de 20–25 mrd. kr. Til sammenligning kan det være interessant å vise til Gassnovas prosjektering av Kårstø. Kårstø er et gasskraftverk med et utslipp på 1 million tonn CO₂ per år, når det går – kraftverket har jo stått stille noen år. Gassnovas anslag for Kårstø var på ca. 10 mrd. kr.

Møtelederen: Helge Thorheim, jeg tror du må reservere oppfølgingen din til etterpå.

Da er det Kristelig Folkeparti. Hans Fredrik Grøvan – vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for innledningene.

Dere har allerede vært inne på at det var krevende å utvikle ny teknologi for CO₂-håndtering samtidig som en bygde gasskraftanlegget, og at det kanskje var andre tilnærminger det var mulig å gjøre med tanke på den valgte måten. Hvordan ble dere møtt da dere stilte spørsmål ved denne måten å gjennomføre dette prosjektet på?

Bjørn-Erik Haugan: Jeg må nesten få lov til å – snakker vi nå om fullskalaanlegget, er det det du refererer til?

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja.

Bjørn-Erik Haugan: Jeg tror det er veldig viktig å understreke både det som Statoil sa, og det som er blitt sagt tidligere her, at dette prosjektet gjennomføres i henhold til avtalen etter en industriell modell. Det er en veldig systematisk og velprøvd arbeidsmetodikk hvor man lister opp en del problemstillinger og utreder dem med økende klarhet og tilsvarende økende klarhet på kostnader. Den metodikken er i ryggmargen på de selskapene, f.eks. Statoil. Vi måtte bare ta til etterretning at det er den metodikken Statoil benytter, som de bruker på alle sine prosjekter. Den fører med stor sikkerhet fram til et resultat.

Vi har i og for seg ikke hatt noen innvendinger mot den metodikken, men som Johan Nic. Vold var inne på tidligere, er det en ganske arbeidskrevende modell. Det er den måten oljeselskapene arbeider på. Hvis man hadde tenkt seg at her skulle man motivert Statoil til å jobbe etter en annen metodikk enn det selskapet normalt benytter, hadde man beveget seg ut i et terreng med en helt annen type risiko. Da måtte man kanskje hatt et prosjekt sammen med en annen operatør på et annet sted. Så det er en hypotetisk problemstilling. Så lenge man jobber med et slikt selskap, får man deres profesjonalitet på prosjektgjennomføringen.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det har vært en del spørsmålsstillinger i løpet av dagen i dag om Statoil var reelt interessert i å få til en fullverdig renseteknologi, et fullskalaanlegg. Hva slags oppfatning har Gassnova av Statoils interesser når det gjelder å lykkes med dette prosjektet?

Einar Steensnæs: Vår oppfatning er at Statoil er et profesjonelt selskap som i alle sine prosjekter ønsker en god gjennomarbeiding, ønsker å være sikker på at risikoen er akseptabel, og at alle forhold – ikke bare det som går på økonomi, men også det som går på helse og andre typer risikoer – er vurdert på en skikkelig måte. Statoil arbeider etter en modell som tar høyde for dette, som en seriøs aktør på sokkelen. Den metoden og prosedyren de følger offshore, ønsket de også å følge på Mongstad, og det er det Gassnova tar til etterretning. Det er krevende, men det er Statoils måte å arbeide på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Vi leser i denne undersøkelsen fra Riksrevisjonen at Gassnova hadde litt ulike roller før og etter masterplanen i 2009. Kan dere si lite grann om den rollen Gassnova hadde før Statoils masterplan kom? Hvordan var dere koblet på i den første perioden?

Bjørn-Erik Haugan: Da snakker vi fortsatt om fullskala?

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja.

Bjørn-Erik Haugan: Da var det slik at det første arbeidet – som Helge Lund sa – som Statoil var ensidig ansvarlig for, var å levere en masterplan, som skulle stå ferdig ved årsskiftet 2008/2009. Den kom i første kvartal 2009. Det prosjektet ble gjennomført av Statoils organisasjon. Deretter gikk vi inn i en samordningsfase hvor man i samarbeid mellom Statoil og Gassnova gikk gjennom de anslagene, de teknologiene og de valgene som var gjort her. Det førte jo i neste omgang til en forenkling av det arbeidsomfanget vi har hørt om tidligere, at man renonserte på planene om å rense på raffineriet og konsentrerte seg om det utslippstillatelsen dreide seg om, nemlig kraftverket.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dere har tidligere sagt at dere meldte fra til Olje- og energidepartementet om at rigging av Gassnova når det gjelder den rollen dere hadde bl.a. i dette prosjektet, ikke var optimal. Hva slags tilbakemelding fikk dere fra OED på framføringen av den vurderingen og den analysen?

Einar Steensnæs: Generelt er rollefordelingen mellom Gassnova og Olje- og energidepartementet slik at vi – uten noen forbehold – gir vår oppriktige mening og vurdering av alle forhold som går på disse prosjektene på Mongstad, og så er det Olje- og energidepartementet og regjeringen som tar beslutningen. Det forholder vi oss til uten at vi etterprøver eller har noen vurdering av om den beslutningen er god eller dårlig.

Møtelederen: Unnskyld, Hans Fredrik, da er tiden din ute.

Da går vi til Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk, leder.

Til Johan Nic. Vold først: Forsto jeg deg rett i at det var feil å bygge fangst- og lagring av CO₂ på Mongstad etter at gasskraftverket var planlagt uten at fangst og lagring var med fra starten?

Johan Nic. Vold: Nei, det jeg forsøkte å si litt om, var hvis jeg skulle bygge et fullskalaanlegg. Vi har lært underveis at det å bygge det på et levende raffineri, ville være langt dyrere enn å bygge et annet sted. Det var grunnen til at vi anbefalte at man så på alternative prosjekter, slik at staten hadde flere valgmuligheter og kunne illustrere kostnadsforskjeller.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det var altså en vurdering på et senere tidspunkt enn det vi snakker om.

Til Steensnæs: Hvilke råd ga dere til OED som ikke ble fulgt, fram til det rådet dere ga om at dere skulle ha ja til fullskalabygging? Jeg kan gå tilbake til det. Hvilke viktige råd ga dere til OED som OED ikke fulgte, fram til det at dere ga det avgjørende rådet om å fullføre fullskala?

Einar Steensnæs: Nå får de andre utfylle med historien her, men i farten kan jeg ikke se at vi på noe punkt ikke har blitt hørt og fått gjennomslag for våre viktige råd.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men du sa i din første innledning at Gassnova hadde klare synspunkter på svakheter ...

Einar Steensnæs: Ja, det er noe annet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så vi snakker her om valører av ord som det egentlig er umulig for oss å håndtere, siden vi ikke kjenner det konkrete innholdet i det. Det ble ikke gitt sentrale råd fra Gassnova til OED som dere nå vil si at det hadde vært vesentlig at OED hadde fulgt?

Einar Steensnæs: Jeg skiller her mellom det vi ønsker oss som verktøy, altså som styringsverktøy, og innretninger for å gjøre jobben vår. Det er da med tanke på Gjennomføringsavtalen og hvordan vi så for oss at vi kunne ha spilt en bedre rolle i styringskomiteen, f.eks. å ha lederskapet i styringskomiteen for CCM, altså fullskala Mongstad, og kanskje også at stemmerettsreglene hadde vært utformet på en litt annen måte, gitt statens eierskap. Men når det gjelder rådene til selve prosjektene og framgangen og det som har å gjøre med de faglige rådene som Gassnova skal gi, kommer jeg ikke i farten på noe der Olje- og energidepartementet ikke har tatt våre råd til etterretning.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er altså ikke noen tvil om at dere følte dere som fullverdige og de viktigste rådgiverne til OED i denne saken?

Einar Steensnæs: Nei, det tror jeg må gå an å si. Vi følte at vi hadde øret, og at de lyttet til våre råd, men jeg var selvfølgelig klar over at gjennom Gjennomføringsavtalen var det også en kanal direkte fra Statoil inn til Olje- og energidepartementet. Så det var nok flere som var ørehviskere i de viktige avgjørelsene departementet skulle ta.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men unnskyld, nå må du velge om du er den viktigste, eller om det er noen andre som er viktigere. Jeg velger å minne om det første du sa, at dere var den viktigste, dere var troverdige, og det var ikke noe tvil om det.

Einar Steensnæs: Den som kan svare best på dette, Lundteigen, er jo departementet selv, når det gjelder hvem de anså for å være viktigst.

Per Olaf Lundteigen (Sp): De skal få svare når den tid kommer. Så kommer vi til spørsmålet om det var noe som kunne vært gjort annerledes. Da ble det sagt at dere sa en burde fullføre fullskala Mongstad. Dere ga altså et råd til departementet om å fullføre fullskala Mongstad. Var det riktig forstått?

Einar Steensnæs: Nei. Vi ble aldri spurt av departementet hvorvidt de skulle terminere fullskala Mongstad, eller om det burde fortsette.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men da sa dere vel hva dere mente om det, for dere er jo de som skal gi kvalifisert kunnskap til regjeringen?

Einar Steensnæs: I alle våre styrereferater – som jo sendes både departement, Riksrevisjonen og alle – står det at etter hvert styremøte er det orientert om hvordan vi jobber for å gjennomføre fullskala Mongstad. Det er altså ingen indikasjoner på at ledelse eller styre i Gassnova indikerte at nå synes vi at dette burde termineres.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så hvis dere hadde blitt spurt, hadde dere svart at en skulle fullføre, men dere ble ikke spurt, og dere tok ikke noe eget initiativ til å si at en burde gjennomføre fullskala?

Einar Steensnæs: Dette er komplisert, men for å si det sann: Jeg har jo forståelse for departementets avgjørelse, for å si det slik ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, det har vi forstått!

Einar Steensnæs: Men du spør jo hypotetisk. Vi måtte få vite mer om hva som lå bak departementets begrunnelse, for å kunne gi et sånt råd. Men jeg har forståelse for ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Bare helt til slutt: Jeg forsto det sann at Gassnova ikke kunne gå god for det kostnadsanslaget på 20–25 mrd. kr som det ble sagt. Jeg forsto Tore Amundsen rett angående det, gjorde jeg ikke? Dette var noe som skulle bli klart i løpet av 2014.

Møtelederen: Du må være veldig kort nå, Amundsen.

Tore Amundsen: Det er riktig at det ikke var lagt frem noe kostnadsanslag på det CO₂-håndteringsprosjektet som Statoil prosjekterte nå frem til 20. september i fjor.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit.

Møtelederen: Da går vi over til Sosialistisk Venstreparti og Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Utgangspunktet her er Riksrevisjonens rapport, som kommer med en rekke anbefalinger. Noen av dem er fulgt opp. Er det sann at Gassnova oppfatter at prosjektet hadde gått annerledes hvis en hadde hatt et prosjekt som Riksrevisjonen ikke hadde hatt noen merknader til?

Einar Steensnæs: Det er ingen som melder seg til å svare her.

Karin Andersen (SV): Nei?

Einar Steensnæs: Dette er veldig teoretisk. Jeg vil vel ut fra min erfaring, den er jo begrenset til de 2 ½ årene jeg har vært styreleder, si nei til det. Det er i alle fall ikke gitt at dette ville hatt et annet utfall. Men det er klart at det har noe med tryggheten å gjøre. Vi har ingen indikasjoner på at prosjektet har blitt dyrere, at noe har vært forsømt, eller at det har vært andre mangler ved prosjektgjennomføringen på grunn av at vi ikke har hatt de posisjonene som vi i utgangspunktet kunne tenkt oss. Så svaret på ditt spørsmål, et teoretisk spørsmål, er vel nei. Det er det nærmeste jeg kommer.

Karin Andersen (SV): Så dere mener at det ikke har hatt avgjørende betydning for den situasjonen vi er i i dag?

Einar Steensnæs: Med min kunnskap, og hvis ikke andre langs rekken her har andre synspunkter, vil jeg si nei – det har ikke hatt noen avgjørende betydning.

Karin Andersen (SV): På morgenen i dag var Jens Stoltenberg her og sa at man nå i 2014 var ved et veiskille, fordi det var Mongstad-spesifikke utgifter knyttet til fullskala som nå kom, og at de – altså sett bort fra kostnads-estimatene som jeg skjønner at dere ikke har gått inn i – i så fall hadde begrenset overføringsverdi. Er dere enig i det, rent teknisk sett?

Tore Amundsen: Ja, det er riktig at vi står ved et veiskille. Det teknologikvalifiseringsprogrammet som ble gjennomført frem til i fjor høst, kvalifiserte fem teknologier, uavhengig av hvor de teknologiene skulle brukes – om de skulle brukes på Mongstad eller andre steder.

Fra og med i fjor høst og fremover vil man måtte prosjektere anlegget ut fra Mongstads forutsetninger. Da vil selvfølgelig den kunnskap som blir fremskaffet, være veldig knyttet til Mongstad og i mindre grad kunne anvendes andre steder. Den kunnskapen som er blitt fremskaffet gjennom dette programmet frem til i fjor høst, lar seg jo anvende i stor grad andre steder hvor man vil bygge CO₂-håndteringsanlegg, og bl.a. er det også gjort i dette kanadiske prosjektet. De har fått tilgang bl.a. på den kunnskapen som er fremskaffet rundt aminproblematikken.

Karin Andersen (SV): Under utspørringen av Bellona – jeg regner med at dere hørte på den – kom det også fram at det var gitt varslinger til Gassnova med ganske alvorlige anklager. Har dere noen kommentarer til det som ble sagt fra Bellona angående det?

Einar Steensnæs: Ikke noe annet enn at en del av de problemstillingene som Bellonas representant tok fram, har styret tatt tak i. Det er en mer kompleks problemstilling enn det som framkom, og det som også har vært kjent, tror jeg, utenfor Gassnovas ledelse og styret. Men som sagt er de forhold som bl.a. gikk på interne rutiner for kvalitetskontroll, anskaffelser, konsulentinnleie, habilitet – alt dette er det tatt tak i. Vi har hatt en egen revisjonsgjennom-

gang – en revisjon utenfor den faste revisor for Gassnova, som har bekreftet at dette nå er rettet opp i, og at rutinene er blitt forbedret. Jeg må vel kunne si i dag at den tvil eller uro det måtte ha vært i organisasjonen om disse forhold, nå er borte.

Karin Andersen (SV): Men har den kritikken som har kommet opp rundt styringen av prosjektet, vært relevant, som bl.a. Riksrevisjonen påpeker? Har kritikken i dette vært relevant sett i forhold til det vi nå sitter og diskuterer?

Einar Steensnæs: Riksrevisjonen har i sin rapport ikke rettet noen kritikk, de har bare tatt til etterretning at de svakheter som var i interne rutiner, nå er blitt rettet opp. De tar det til etterretning.

Bellonas beskrivelse kan jeg ikke si meg enig i.

Karin Andersen (SV): Hvis det da er litt tid igjen, så har ...

Møtelederen: Nei, det er dessverre ikke det.

Karin Andersen (SV): Nei, ok.

Møtelederen: Da er Miljøpartiet De Grønne siste parti ut. Rasmus Hansson – vær så god!

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder, og takk til Gassnova for at dere kom hit.

Stoltenberg sa i morges mer eller mindre ordrett at det er en dårlig idé å bruke 25 mrd. kr på et fullrenseanlegg på Mongstad, hvor man bare kan rense en halv million tonn. Dere sier nå at dette tallet, 20–25 mrd. kr nærmest er fordampet, ikke lenger er reelt. Og etter at den fordampingen har skjedd, har man altså fattet en beslutning om å stanse prosjektet. Så jeg har to spørsmål knyttet til dette, og det er fint om dere kan svare kort:

Ble det faktum at kostnadsanslaget på 20–25 mrd. kr ikke lenger var reelt, kommunisert til Stortinget? Og har dere noen formening om på hvilket grunnlag stopp-beslutningen ble fattet, ettersom man refererer til økonomi, men tallet ikke er reelt?

Einar Steensnæs: Begge spørsmålene dine bør rettes til den tidligere olje- og energiministeren, som kommer på torsdag, så vidt jeg vet, for begge forhold har med regjeringsbeslutninger å gjøre.

Rasmus Hansson (MDG): Et oppfølgingsspørsmål til det: Med forbehold om at jeg tydeligvis ikke forstår Gassnovas rolle helt, er jeg litt forbauset over at dere som rådgivende organ sentralt i dette veldig viktige prosjektet ikke aktivt tar opp et sånt forhold med statsråden.

Einar Steensnæs: Hvilket forhold tenker du på nå?

Rasmus Hansson (MDG): Jeg tenker på det faktum at det 20–25 mrd. kr-anslaget ikke lenger er reelt. Så blir det fattet beslutninger eller gjort vurderinger på økonomisk

grunnlag uten at man vet hva det økonomiske grunnlaget er.

Einar Steensnæs: Jeg vil bare si kort at jeg tror vårt syn på dette er kjent, også i Olje- og energidepartementet. Det er klart de 20–25 mrd. kr, som var anslått i masterplanen, bygde på, slik som administrerende direktør har gjort rede for, en helt annen total gjennomgang med to turbiner i varmekraftverket og en helt annen renseprosess. Og etter at det ble klart at varmekraftverket gikk for halv kapasitet, ville også anslaget blitt annerledes. Dette var helt klart både for Olje- og energidepartementet og for alle som var engasjert i dette prosjektet.

Rasmus Hanson (MDG): Ok.

Så til Johan Nic. Vold: Du påpekte at det er en dyr og dårlig idé å bygge et gasskraftverk for så å ettermontere fullskala rensing. SFT foreslo allerede i utgangspunktet at det skulle stilles krav om fullskala rensing fra dag én på gasskraftverket, som jo ville lagt til rette for at kraftverk og renseanlegg ville blitt bygd på en gang. Hvorfor ble ikke denne vurderingen gjort, eventuelt av dere, på et langt tidligere tidspunkt?

Johan Nic. Vold: Som jeg var inne på tidligere, ble Gassnova SF opprettet lenge etter at disse beslutningene var fattet. Så vi var ikke inne i den diskusjonen.

Rasmus Hansson (MDG): Men du ga uttrykk for at dette burde vært tatt opp på et senere tidspunkt i prosjektprosessen. Gjorde dere noe aktivt for å fremme det synspunktet?

Johan Nic. Vold: Jeg tror du har misforstått meg litt. Mitt poeng var at det å bygge på Mongstad, hvor det var et aktivt raffineri, var fordyrende, og det var på annen manns grunn, det var fordyrende. Vår strategi og vår anbefaling, da vi ga anbefaling i forkant av stortingsmeldingen, var at vi må få fram alternative prosjekter, slik at staten har noe å måle pengebruken mot. For vi antok at det ville bli veldig dyrt, selv om vi ikke hadde det tallet som ligger midt mellom de 20–25 mrd. kr, og det tallet som skulle komme i 2014. Dessuten anbefalte vi at vi skulle fullføre dette programmet. Det som har skjedd siden den anbefalingen, er at det har vært brukt 1,6 mrd. kr på de resultatene som Tore Amundsen har redegjort for.

Rasmus Hansson (MDG): Ja vel, og til slutt: Mye av denne høringen går ut på å forstå hvilke insitamenter og også hvilket engasjement som har ligget bak forsøket på å komme i mål med det som jo har vært Norges uten sammenlikning største og mest ambisiøse miljøprosjekt, som hadde som formål å fange opp til 2 mill. tonn CO₂, som er bortimot 4 pst. av dagens norske CO₂-utslipp, og ville vært det suverent største klimatiltaket i Norge på lang tid – altså kjempeviktig rent klimapolitisk. Da er det litt forbausende å høre hvor fornøyd den ene aktøren etter den andre er. Det er forhenstående statsminister og Statoil, og du var muligens litt uheldig med uttalelsen, Vold, men du ga jo også

uttrykk for at det var stor stas at man hadde funnet ut at det ikke var noe lurt å bygge fullskala renseanlegg. Steensnæs uttrykte seg litt annerledes. Så jeg er litt forundret over at alle sentrale aktører er så fornøyd med resultatet.

Kan vi få Gassnovas vurdering av hva det betyr for utviklingen av norsk klimateknologi at dette prosjektet faktisk er blitt stanset?

Einar Steensnæs: Ja, jeg legger ikke skjul på at det er noe som mangler i denne betydelige norske satsingen på CCS-teknologi når nå fullskala Mongstad er terminert. Men så har da også både den avgåtte regjering og den nye regjeringen forsikret om at dette ikke betyr at en har gitt opp et fullskalaprojekt. En må bare finne en annen lokalitet for å gjennomføre dette. Det betyr at en blir satt noe tilbake. Vi var jo godt på vei til å få et kostnadsanslag, og det skulle gjennomføres et stortingsvedtak i 2016 som skulle beslutte dette. Nå er vi ikke tilbake til scratch, jeg vil understreke det. Disse pengene vi har brukt på planlegging i Mongstad-prosjektet, er på ingen måte bortkastet. Vi har gjort verdifulle erfaringer, men det er klart vi er tilbake hvor vi må lete etter alternative steder. Og da er det bare slik at vi i Norge har veldig få alternativer som på samme måte gir en fornuftig anvendelse av denne CCS-teknologien. Derfor må vi tenke innenfor Norge, men også utenfor Norge for å få dette til. Det er på en måte der vi står nå, og vi venter på en avklaring fra Olje- og energidepartement om hva de tenker. Hvilke oppgaver, hvilket oppdrag får Gassnova nå? Vi er veldig ivrige etter å komme i gang. Vi ser at uten et fullskala prosjekt oppå dette test-senteret har vi på en måte ikke gjennomført det store månelandingsprosjektet.

Johan Nic. Vold: Bare ...

Møtelederen: Bare et øyeblikk, Vold. Vi har gått godt over tiden på disse spørsmålene, men det er fordi det er gode spørsmål og viktige svar. Derfor har jeg tillatt det. Så nå får Vold lov til å svare relativt kort. Det er viktig at vi hører tidligere styreleder på dette. Så går vi over på en kort spørreunde deretter. Vær så god, Vold.

Johan Nic. Vold: Jeg skal være veldig kort. Jeg synes ikke at det er stas. Jeg synes bare – gitt fakta – at det er en klok vurdering ikke å treffe den beslutningen nå hvis kostnadene er for høye, relativt til det vi trodde den gangen. Blant annet er det jo slik at driftsforutsetningene for gasskraftverket har endret seg enormt. Derfor har mitt syn vært at det er ekstremt viktig for Norge – i tillit til TCM, som jeg har mye større fidus til enn jeg hører at du har – at et slikt første anlegg, som vi er med på å støtte uansett hvor det er, må være en «godnyhet». Det må gjøre at andre aktører sier at vi er på rett vei. Nyheten som kommer, må ikke være at dette blir altfor dyrt. Jeg vil faktisk at det skal lykkes, jeg! Så jeg er litt lei meg for den måten du uttrykte deg på.

Møtelederen: Da har vi, som jeg har sagt, fått mange spørsmål og mange verdifulle svar. Derfor korter jeg nå litt

inn på denne spørreundersøkelsen. Da er det korte spørsmål og korte svar hvis det er mulig, for å si det sann.

Jeg begynner med Abid Raja. Vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk komitéleder. Jeg tror at det i den viktige runden mellom Helge Thorheim og Tore Amundsen ble sagt noe som ikke var helt rett. Jeg er helt sikker på at det ikke var bevisst, Amundsen, men du refererte altså til masterplanen som viser at kostnadsanslaget for både kraftvarmeverket og crackeranlegget for fangstanlegget er 25 mrd. kr. Men vi i Stortinget forholder oss også til en melding til Stortinget av 4. mars 2011, og jeg siterer at basert på dagens informasjon er

«foreløpig, grovt investeringsestimert for fullskala fangst, transport og lagring av CO₂ fra kraftvarmeverket på Mongstad på i størrelsesorden 20–25 mrd. kroner.»

Det samme gjengis i innstillingen. Da har man altså gått bort fra raffineriet, og man har i tillegg lagt på transport og lagring. Det er viktig at det blir sagt, så det ikke blir liggende som en feilinformasjon, så jeg bare retter på det.

Det andre er at Riksrevisjonen ikke estimerer dette til 1,6 mrd. kr, men fram til 2012, sier Riksrevisjonen, har planlegging og fullskala fangst på Mongstad og Kårstø med løsning for transport og lagring til sammen kostet 1,9 mrd. kr. Så kan man legge til kostnadene for 2013, og da har vi kanskje bortimot 2 mrd. kr.

Spørsmålet mitt er veldig kort og dreier seg om disse dokumentene, som nå i siste runde ble oversendt til kontrollkomiteen, som vi har bedt om innsyn i. Hvorfor ble det besluttet å be om å holde to av disse dokumentene hemmelige for oss og at vi skal ha taushetsplikt om dette?

Tore Amundsen: Ja, det kan jeg svare på. Det er to ...

Møtelederen: Ja, kan du svare på det? Vil du svare på det?

Tore Amundsen: Ja, jeg kan og vil svare på det.

Møtelederen: Ja, men da får du straks tillatelse til det hvis du vil det. Vær så god.

Tore Amundsen: De to rapportene inneholder noe kommersiell, konfidensiell informasjon fra Statoil som vi ikke kunne tillate at tilflytter offentligheten. Vi har i dag gått igjennom disse rapportene og sladdet ut den informasjonen som er konfidensiell, og de rapportene er nå oversendt departementet, slik at de kan ekspederes videre til komiteen.

Møtelederen: Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): I mitt spørsmål i stad fikk jeg et svar fra Tore Amundsen som jeg synes var direkte oppsiktsvekkende. Derfor har jeg behov for å avklare om jeg har forstått det rett eller ikke. For da regjeringen nå terminerte prosjektet, har Stoltenberg bekreftet at det var disse

20–25 mrd. kr. Som han sa, kan vi ikke drive rensing av en halv million tonn til 20–25 mrd. kr.

Hvis jeg oppfatter deg rett, sa du at det konseptet, som gjaldt 20–25 mrd. kr, egentlig var forlatt. Vi vet ikke kostnadene på det konseptet som eksisterer. Er det rett forstått? For hvis det er rett forstått, da synes jeg det er oppsiktsvekkende at regjeringen har tatt den avgjørelsen om et konsept med tilhørende kostnad som ikke lenger eksisterer.

Møtelederen: Med Steensnæs' tillatelse snakker Amundsen. Ja, Amundsen.

Tore Amundsen: Det er riktig som Raja korrigerer dette. I stortingsmelding nr. 9, tror jeg det var, ble tallet 20–25 mrd. kr for fangst, transport og lagring brukt for kraftverket alene. Da la man til grunn de kostnadsanslag som opprinnelig ble utarbeidet i forbindelse med masterplanen. Men dette var jo anslag med betydelig usikkerhet, og etter den prosjektgjennomføringsmodell som Statoil har fulgt, skulle det utarbeides et sikrere kostnadsanslag våren 2014 i forbindelse med beslutning om valg av teknologi og konsept. Hva det ville bli, vet vi jo ikke i dag. Men det vi vet, er at det anslaget som Stortinget ble informert om, selvfølgelig var beheftet med betydelig usikkerhet. Så må vi gå ut fra – ut fra det vi vet og visste den gangen – at det er godt mulig at det anslaget som var planlagt lagt frem i 2014, ville vise at dette uansett ville bli meget kostbart i forhold til det CO₂-volumet som kraftverket slipper ut i dag.

Møtelederen: Jeg anser dette som så vesentlig at Thorheim får oppfølging.

Helge Thorheim (FrP): Jeg har lyst til å spørre litt til, for Vold sa at han syntes det var en riktig beslutning som nå var fattet, at man må se etter et annet sted nå. Men dersom man hadde det nye kostnadsanslaget, la oss si at det hadde blitt en vesentlig lavere sum, kanskje Mongstad fortsatt vil være et godt sted å hente ut den CO₂-mengden – har dere kommet så langt at dere i deres hoder mer eller mindre har forlatt Mongstad når det gjelder CCS?

Einar Steensnæs: Som jeg sa i mitt tidligere innlegg, har styret i Gassnova og ledelsen i Gassnova hele tiden lagt til grunn at CCM, altså fullskala Mongstad, skulle gjennomføres. Hele tiden fikk Olje- og energidepartementet våre informasjon, våre vurderinger om kompleksitet, om kostnader osv. Det er departementets og regjeringens – skal vi si – prerogativ å ta beslutningen: Står denne kostnaden og disse risikoene i forhold til hva en oppnår? Den avgjørelsen tar en ikke i Gassnova, den tar en i regjeringen. Men som sagt, alle de opplysninger og alle de forhold som kunne influere på regjeringens avgjørelse, hadde departementet. Så har jeg for min del sagt at jeg har forståelse for at den avgjørelsen ble tatt, men samtidig har jeg behov for å uttrykke at da er det noe som mangler i den totale satsingen.

Michael Tetzschner (H): Bare for å oppsummere: Masterplanen i sin tid, med den prislappen som har vært gjentatt her – 25 mrd. kr – omfattet altså de tre komponentene kraftvarmeverket, raffineriet og cracker. Det er kanskje ikke helt presist i dag å argumentere for den gamle prislappen, når fullskala for lengst er «nedskalert» til bare å omfatte kraftvarmeverket. For det var vel også det som var situasjonen da man tok beslutningen om å stoppe nå, at det bare var rensing av kraftvarmeverket tilbake, for da var også raffineriet ute. Så vi har altså «nedskalert» underveis. Jeg vil bare få en bekreftelse på det.

Det andre jeg vil spørre om, er: Hadde Gassnova noen bemerkninger til at konsesjonskravene ble frafalt i 2010?

Johan Nic. Vold: Vi var ikke inne i den prosessen egentlig direkte som styre.

Bjørn-Erik Haugan: Det er ikke konsesjonen, det er utslippstillatelsen for å være helt presis. Den var knyttet til oppstart av kraftverket i 2010, slik at det var på det tidspunktet den måtte endres. Beslutningen om å endre prosjektomfanget ble tatt i tilknytning til behandlingen av masterplanen, altså tidligere. Så 2010 blir et viktig tidspunkt, for det er det tidspunktet man faktisk er nødt til å justere utslippstillatelsen.

Møtelederen: Da har vi to til – det er Lundteigen og Rasmus Hansson – og så er vi ferdige med denne spørre-runden.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Steensnæs sa at alternative steder i Norge måtte vurderes med tanke på fullskala, og det var få. Hvor har vi alternative steder i Norge?

Einar Steensnæs: Det er muligens direktøren som kan svare på det, men vi har hatt et program for det som heter prosjekter utenfor Mongstad. Der endte en opp med tre interessante prosjekter, to på gasskraftverk som ennå ikke er bygd – ett i Hammerfest og ett i Møre og Romsdal – og så har vi sementverket i Brevik.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit. Så til Johan Nic. Vold: Jeg spurte Steensnæs i stad og han svarte på sin måte på spørsmålet, men kan du også svare? Hvilke råd ga dere fra Gassnova som ikke ble fulgt av OED?

Johan Nic. Vold: Tidligere i høringen sa jeg bl.a. at vi sa til departementet at man kunne vurdere en leverandørbasert modell, mer lik den som kraftselskapene bruker. Dog mente vi at denne ikke kunne benyttes med mindre Statoil som prosjektoperatør var enig i dette. Og så fikk vi, som jeg også sa i innledningen min, beskjed om at departementet ønsket å beholde det avtaleverket som var i gjennomføringsavtalen.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson, og så er det Are Helseth.

Rasmus Hansson (MDG): Takk. Jeg forstår det sånn at det er betydelig interesse for teknologiutprøving på teknologiseret på Mongstad, men at man ikke har lyktes å få inn flere aktører på eiersida etter Sargas. Er det riktig? Du får korrigere dette hvis det er feil. Og så forstår jeg det også slik at oljeindustrien er godt representert blant dem som er interessert i teknologiutprøving, mens kraftsektoren ikke er det. Denne teknologien er jo tross alt primært utviklet med sikte på – i hvert fall er argumentasjonen slik – å løse klimaproblemer i kraftsektoren. Kan dere kommentere det?

Einar Steensnæs: Jeg gir ordet til direktøren.

Møtelederen: Vær så god, Amundsen.

Tore Amundsen: Det er riktig at etter 2010, da Sasol – ikke Sargas, men Sasol – kom inn på eiersiden, har vi gjort mange anstrengelser for å få inn flere eiere. Og så har vi vært spesielt interessert i å få inn energiselskapene i Europa. Men som kjent strir energiselskapene i Europa med store økonomiske problemer på grunn av endringene i energimarkedet i Europa, særlig som følge av økonomikrisen. Mange av dem har hatt sine egne CCS-program, Vattenfall f.eks., men det har ikke lyktes oss i å få dem med, rett og slett fordi de har hatt store egne økonomiske problemer.

Derimot har vi lyktes veldig bra så langt med å få interesse fra teknologileverandører i å bruke TCM. Det er ikke riktig som Bellona sa her i formiddag, at det er liten interesse for TCM. I øyeblikket forhandler TCM om videre bruk av det eksisterende aminrenseanlegget, og vi har fått innmeldt interesse fra 14 ulike teknologileverandører om å bruke ledig areal og tilgjengelig infrastruktur på TCM til å teste ut nye teknologier. Så det er stor interesse for teknologiseret, og det vil helt sikkert kunne være i bruk i mange år fremover.

Are Helseth (A): Et kort spørsmål helt til slutt: I den perioden vi snakker om, har Gassnova stilt til rådighet riktig mengde ressurser og hatt muligheten til å bygge en organisasjon som passer for oppgavene?

Einar Steensnæs: Ja, det tror jeg at jeg kort kan si ja til, men som sagt har Gassnova ønsket seg en annen profil, en bedre balanse med tanke på innleide konsulenter. Konsulenter må en alltid ha for å få nødvendig fleksibilitet i forhold til arbeidsmengde. Men vi ønsker oss – det er ikke til å legge skjul på og vi har gitt uttrykk for det overfor departementet – en oppbygging av kompetanse i eget selskap gjennom egne ansatte og redusere antall innleide konsulenter.

Møtelederen: Da er utspørringen over og Vold og Steensnæs kan komme med noen korte merknader på – skal vi si – inntil maksimalt 2 minutter hver.

Johan Nic. Vold: Jeg skal være veldig kort. For det første vil jeg bare si at da jeg var styreleder og holdt fore-

drag om totaliteten, sa jeg ofte at i mitt bilde er det TCM som er månelandingsprosjektet, det er der vi skal utvikle ny teknologi. Jeg håper at dere på Stortinget gjennom denne høringen og dette besøket har fått litt større forståelse for betydningen av CCS, og at vi alle må løfte for å få den videreutviklingen som de fem milliardene fortjener.

Det andre er: Når jeg har hørt på debatten tidligere i dag, vil jeg kanskje nevne en liten ting som ikke er en oppsummering, for det vet jeg at Steensnæs vil gjøre: I min tidligere inkarnasjon, som leder for Shell-gruppen i Norge, startet vi et stort prosjekt på Draugen, ikke en studie av mulige ting som jeg har hørt om tidligere, men et svært prosjekt med 40–50 mennesker som skulle forsøke å knytte et anlegg på Haltenbanken til å initiere i Draugen for å øke produksjonen. Det fikk vi ikke til, etter å ha brukt utrolig store ressurser. Og det bare illustrerer litt av det som også Kjell Pedersen sa – den veien er utrolig vanskelig å gå, særlig på eksisterende felt. Blant annet måtte vi bygge om hele plattformen, for den er jo ikke bygd for den korrosjonsutsettelse som CO₂ gir. Så må du simulere i hvilken grad du får ekstra oljeproduksjon, og så må du være så sikker på den simuleringen at du faktisk kan legge de ekstra verdiene til grunn.

Så det å gå inn på eksisterende felt offshore og gjøre ekstra utvinning basert på CO₂, er utrolig komplisert. Det er veldig lett på land i Texas.

Møtelederen: Steensnæs, vær så god.

Einar Steensnæs: Takk.

Det har jo vært veldig mye fokusering på problemstillinger og på utfordringer. Kritiske spørsmål har blitt stilt gjennom denne dagen til ulike instanser. Og sånn må det være. Det er jo det som Stortinget skal passe på.

Det er klart at Gassnova står sentralt. Vi har ansvaret for forvaltningen av ganske store midler på vegne av det norske samfunnet. Det er et ansvar vi er oss veldig bevisst. Vi skal bruke pengene på en forsvarlig måte, og vi skal kunne gjøre rede for dette. Så har det ikke gått riktig sånn som en hadde håpet, og tidsplaner er ikke blitt holdt. Alt dette er relevant med tanke på den høringen som skal gjennomføres, og det er viktig at alle kort kommer på bordet.

Men så er det også viktig at en nå ikke skyller barnet ut med badevannet. Det vil si at en fastholder at CCS vil være viktig for at de viktige klimamålene som Norge for sin del har satt, og som også passer inn i en internasjonal, en global, satsing, ikke blir glemt, og at den ikke blir nedprioritert som følge av dette.

Denne satsingen har gitt Norge anerkjennelse. Det er mye positivt – som dessverre kanskje ikke har fått samme oppmerksomhet i dag, naturlig nok – med den norske satsingen. For den har vært betydelig, og vi er internasjonalt anerkjent for denne satsingen. En ser hen til Norge i en situasjon hvor mange av landene som hadde djerpe planer for satsing på CCS, ikke kan gjennomføre dem, rett og slett av finansielle grunner. Da står Norge i en annen situasjon, og jeg trenger ikke å detaljere det.

Utfordringen framover vil ikke være mangel på tekno-

logi. Teknologien er til stede. Utfordringen framover vil først og fremst være finansielt – å finne penger. Norge har både pengene og teknologien – og viljen, tror jeg. Og det er det siste som er det aller viktigste – som jeg nesten legger inn som en appell – den politiske vilje til fremdeles å satse på CCS. Takk.

Møtelederen: Da uttrykker jeg på vegne av hele komiteen en takk til Gassnovas styreledere, nåværende og tidligere, og nåværende og tidligere direktører for alle svarene de har gitt. Dette tar vi med oss i det videre arbeidet.

Nå er vi selvfølgelig godt på overtid i forhold til vårt eget skjema, men det må være slik for at vi skal kunne få de riktige svarene. Jeg kjører ikke klokken så hardt.

Da er det rett og slett slik at vi nå tar pause fram til klokken er fem. Vi tar siste bolk – SINTEF og deretter Miljødirektoratet.

Høringen ble avbrutt kl. 16.43.

Høringen ble gjenopptatt kl. 17.00

Høring med SINTEF ved klimadirektør Nils A. Røkke og Miljødirektoratet ved direktør Ellen Hambro

Møtelederen: Da er kl. 17, og vi er klare til å fortsette høringen.

Vi skal nå høre SINTEF og Miljødirektoratet – dere er hjertelig velkommen. Fra SINTEF møter klimadirektør Nils A. Røkke – velkommen til deg, og fra Miljødirektoratet møter direktør Ellen Hambro – velkommen til deg.

Det er også to bisittere fra Miljødirektoratet. Det er Benedikte Strøm, som er seniorrådgiver, og Harald Sørby, som er seksjonsleder. Hjertelig velkommen også til dere.

Jeg er forpliktet til å komme med noen formaliteter i henhold til Stortingets forretningsorden. Det er å si at dere er invitert til å holde en innledning på 5 minutter hver, dvs. at Nils A. Røkke og Ellen Hambro har 5 minutter hver. Deretter starter utspørringen. Den foregår på det viset at sakens ordfører, som er Abid Q. Raja, som sitter her, har 10 minutter til disposisjon. Så er det representanter for de forskjellige partiene som har 5 minutter hver til disposisjon. Jeg gjør oppmerksom på at den enkelte spørrer selv disponerer sin tid. Det er altså ikke jeg som gir ordet fram og tilbake; det er vedkommende selv som disponerer tiden. Det er bra om spørsmålene og også svarene er kortest mulig, da rekker vi mest mulig.

Så noen praktiske ting. Det er en lampe her som det ikke alltid er like lett å følge med på, men den lyser når det er 30 sekunder igjen av taletiden. Det gjelder for oss på denne siden av bordet og også for dere på den andre siden av bordet. Pass på dette med mikrofonene, for dette «streames». Jeg vet ikke om fjernsynsstasjonene fortsatt er med oss – det tror jeg ikke – men i alle fall er «stortingsstreamingen» i gang, så det er av den grunn viktig at man sluk-

ker og setter på denne lampen, slik at lyden går ut på en ordentlig måte.

Dette var mest formaliteter. Derne er en viktig ting å si at hvis dere vet at dere skal si noe som er fortrolig eller hemmeligstemplett, og som har betydning for saken, plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på det, slik at komiteen kan håndtere saken hvis situasjonen skulle kreve det.

Da er vi igjennom det som er av viktige formaliteter, og jeg foreslår at vi starter med Ellen Hambro – vær så god.

Ellen Hambro: Takk skal du ha.

Jeg tenkte jeg kort bare skulle innlede om vår rolle og befatning med saken, og med «vår» mener jeg SFT, Klif og Miljødirektoratet – vi har hatt tre forskjellige navn i løpet av denne perioden.

SFT er både regulerende myndighet etter forurensningsloven og rådgiver for Miljøverndepartementet. Vi mottok en søknad fra Statoil om utslippstillatelse til kraftvarmeverket i 2005, og siden kraftvarmeverket er omfattet av kvotesystemet, hadde Statoil krav på å få tillatelse til de kvotepliktige utslippene. Spørsmålet som var til behandling, var om det skulle stilles vilkår om CO₂-fangst i tillatelsen. Myndigheten til å stille et slikt krav er ikke delegert til SFT, det lå til departementet, men i henhold til en retningslinje skulle vi avgi innstilling til departementet i slike saker og redegjøre for økonomiske og tekniske muligheter for CO₂-fangst og presentere ulike alternativer og kostnader.

I august 2006 avga SFT en slik innstilling, der vi anbefalte at det ble fastsatt et krav om CO₂-håndtering fra den dagen kraftvarmeverket ble satt i drift. Hovedargumentet vårt da var at klimautfordringen var så alvorlig at det var viktig å unngå nye store punktkilder i Norge, dessuten at det var viktig å stimulere til utvikling og implementering av ny teknologi for CO₂-håndtering.

I vår anbefaling til departementet vurderte vi også muligheten av å igangsette kraftvarmeverket før fangstanlegget. Vi pekte på noen argumenter for det – bl.a. at det ville gi energieffektiviseringsgevinst for raffineriet, og dessuten ville det gi en positiv effekt på kraftforsyningen i området, men vi anbefalte det likevel ikke, fordi vi påpekte at det i så fall ville være en reell mulighet for at CO₂-fangst ikke kom på plass som forutsatt. I vår anbefaling til departementet ga vi også tydelig uttrykk for at man måtte ta høyde for at en realisering av CO₂-håndtering kunne vise seg å bli mer kostbar og ta lengre tid eller på annen måte bli mer krevende enn det vi la til grunn i anbefalingen i 2006. Etter det har vi hatt en litt mer tilbaketrukket rolle. Vi har vært konsesjonsmyndighet etter forurensningsloven for testsenteret. Et fullskalaanlegg ville også måtte hatt en utslippstillatelse fra oss, og det å sikre tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om aminer har hele tiden vært en prioritert oppgave for oss som forurensningsmyndighet.

Vi har også vært rådgiver for departementet underveis i marsjen, men har hatt en mer tilbaketrukket rolle, fordi Gassnova ble opprettet for å ha en slik sentral bistandsfunksjon for regjeringen, men medarbeidere hos oss deltok i perioder – særlig fram til våren 2009 – i noen møter, i kontakt med departementet, sammen med energimyndig-

hetene og Statoil. Vi har også uttalt oss konkret bl.a. i aminospørsmålet.

Miljødirektoratet er også konsesjonsmyndighet hva angår lagring av CO₂. Riksrevisjonen har påpekt i sin rapport at det juridiske rammeverket for transport og lagring ikke er avklart, og gir i rapporten uttrykk for at avklaring av dette var en vesentlig forutsetning for å realisere fullskala-prosjektet. Til det vil jeg bemerke at de to fangstanleggene som finnes i Norge i dag, Sleipner og Snøhvit, har tillatelse fra oss med hjemmel i forurensningsloven. Vi regulerer både krav til overvåking, injisering, kontroll og rapportering på den lagringen, slik at dersom testsenteret skulle ha lagret den fangede CO₂, eller dersom fullskalaanlegg var kommet på plass, ville vi ha kunnet regulere lagringen av CO₂ med hjemmel i forurensningsloven. Så mangelen på implementering av lagringsdirektivet fra EU ville ikke vært til hinder for å kunne regulere det på en tilfredsstillende måte, og i en slik tillatelse ville vi sett hen til bestemmelsene i lagringsdirektivet. Det tror jeg både Gassnova og Statoil var klar over, så slik sett tror jeg ikke den juridiske hindringen har vært vesentlig i sammenheng.

Takk.

Møtelederen: Tusen takk.

Vær så god, Nils A. Røkke.

Nils A. Røkke: Komiteleder, saksordfører, medlemmer: Takk for denne muligheten til å gi våre vurderinger om fangst og lagring av CO₂ til komiteen.

I SINTEF har vi arbeidet med CO₂-håndtering helt siden midten av 1980-tallet. Vi ser på oss selv som pionerer med hensyn til ideen om å lagre CO₂ i en klimasammenheng. Sammen med NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, har vi lenge hatt internasjonalt ledende forskningsmiljøer på dette området. Vi deltar i og leder flere store internasjonale forskningsprogrammer innenfor dette området, finansiert av bl.a. EU, Norges Forskningsråd, Nordisk råd, Toppforskningsinitiativet og norsk og internasjonal industri.

Innledningsvis vil jeg gi honnør til både den forrige og den nåværende regjeringen for en ambisiøs satsing på CO₂-håndtering. En høy ambisjon på dette området er viktig og nødvendig.

Vår rolle er å drive forskning og teknologiutvikling. Vi har ingen spesiell kunnskap om avtalemessige eller juridiske forhold knyttet til CO₂-håndteringsprosjektene i Norge. På disse områdene kan vi ikke tilføre høringen noen nye punkter. Vår kompetanse er teknologi og forskning. Vi kjenner og er i forskningsfronten på et bredt område innenfor energi- og klimateknologi, ikke bare CCS. Fra dette ståstedet er det SINTEFs klare vurdering at verden er avhengig av å lykkes med denne teknologien, og den må tas i bruk over hele verden. Vi må satse massivt på energieffektivisering, som har vært diskutert tidligere i dag, og fornybar energi, men fossil energi vil være en viktig del av energimiksen i verden i flere tiår framover. Det må vi ta inn over oss.

Vi har det også slik at mye industri er avhengig av produksjonsprosesser som gir utslipp av CO₂, og her er CCS

den eneste løsningen vi kan tenke oss, faktisk. Det er derfor avgjørende at vi lykkes med CO₂-håndtering for å redusere globale utslipp av klimagasser.

Norge har satset tungt innenfor CCS. Vi har ambisiøse myndigheter og ledende miljøer innenfor forskning, olje-industri og leverandørindustri. Statoil etablerte fullskala CO₂-lagring fra Sleipner allerede i 1996 og fra Snøhvit i 2009. Vi har særlige forutsetninger og interesser knyttet til fangst, transport og lagring av CO₂ fra naturgass.

Å utvikle konkurransedyktig teknologi og systemer for fangst, transport og lagring av CO₂ er vanskelig.

CCS kan i dag tas i bruk i full skala, og det skjer ved flere anlegg, som har vært diskutert her i dag. Men det kreves mer forskning, mer utvikling, mer testing og praktisk drift i ulik skala. Vi trenger en betydelig kostnadsreduksjon, og vi trenger å etablere verdikjeder som gjør det lønnsomt å drive med CO₂-håndtering. En enkel analogi: Vaskemaskinen fantes på 1950-tallet, men utviklingen har gitt oss atskillig bedre vaskemaskiner. Sånn er det med CCS også.

Et typisk utviklingsløp for industriell teknologi omfatter idéfase, forskning og utvikling, oppskalering fra laboratorium til piloter og demonstrasjonsanlegg til kommersiell teknologi. Skaleringsfaktorene er typisk 1:10, 1:50 eller 1:100. For å redusere risikoen ble TCM etablert i skala ca. 1:10.

TCM har gitt verdifull læring til teknologileverandørene som er inne her. Det er først nå vi kan få en gevinst fra dette i et fullskalaanlegg.

Det ble ikke etablert en samlet og helhetlig plan for utvikling av CCS i Norge fra starten. Det har vi vært veldig offentlige på. Dette burde vært gjort i samarbeid mellom myndigheter, industri og forskningsmiljøer. Med en samlet plan ville vi hatt et omforent virkelighetsbilde knyttet til kostnader, infrastruktur og industriell kompleksitet. Med et sånt bilde på plass ville Norge neppe ha satset på å bygge det første CCS-anlegget på Mongstad. Mongstad er et svært komplekst industrieanlegg, og kostnadene ved å integrere CCS er høye.

Vi har lagt Mongstad på is, men det gir en ny mulighet for å etablere et helhetlig veikart for CCS og gjennomføre det etter en samlet plan. Vi må kombinere fortsatt sterk satsing på forskning og utvikling med en god og planmessig utnyttelse av TCM. Dagens TCM er godt egnet for utprøving og testing av spesifikke teknologier, men bør også innrettes på en annen måte for å gi mer involvering av forskningsaktørene.

De problemene som vi har opplevd, må ikke føre til at vi reduserer de norske ambisjonene i arbeidet med CCS. Verden trenger denne teknologien, og Norge har alle forutsetninger for å ha en ledende rolle også i fortsettelsen.

Møtelederen: Da sier vi takk til dere to.

Da begynner vi på utspørringen, og det er sakens ordfører, Abid Q. Raja, som starter. Han har 10 minutter til disposisjon.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder, og tusen takk for gode innledninger.

Jeg har noen få spørsmål først til Miljødirektoratet – Klif/SFT. Jeg har lest en rapport fra dere av 18. august 2006 om dette, og der skriver dere:

Får kraftvarmeverket starte opp før fristen for CO₂-håndtering, er det etter SFTs vurdering lite trolig at virksomheten ved kraftvarmeverket vil bli stanset dersom teknologien for CO₂-håndtering ikke er på plass innen fristen.

Og i neste avsnitt:

SFT peker videre på at incitament til utvikling og implementering av teknologi for fangst og lagring av CO₂ kan være sterkere hvis kraftvarmeverket ikke tillates startet opp før CO₂-håndtering er på plass.

Når dere ser hva dere skrev den gangen, og ser det senere, hvordan reagerte dere på de vilkårene som ble stilt opp i den utslippstillatelsen som ble gitt fra Miljøverndepartementet? Og når den ble endret senere, hvordan reagerte dere da, i desember 2010? Man kan gjerne si at den ble uthulet. Og hvordan reagerte dere da vilkårene falt helt bort i 2013?

Ellen Hambro: Jeg vet ikke om det er innenfor min rolle å mene så mye om hvordan vi har reagert på det. Vi ga vår anbefaling i 2006, og pekte på dilemmaet rundt å utsette kravet og ikke iverksette det fra dag én. Vi anbefalte at det burde iverksettes fra dag én, men vi påpekte også noen argumenter for hvorfor det kunne være lurt å la det tre i kraft tidligere, bl.a. den energieffektiviseringsgevinsten man da ville oppnå innenfor raffineriet. Så tar vi da som direktorat til etterretning den avtalen som ble inngått mellom departement og direktorat, hvor man inngår en forpliktende avtale om å etablere et fullskala anlegg på et senere tidspunkt, med et testanlegg fra det tidligste tidspunktet.

Møtelederen: Unnskyld, Hambro, men du sa mellom departement og direktorat.

Ellen Hambro: Mellom Statoil og departementet, regjeringen, mener jeg – unnskyld!

Du nevnte utsettelsen i 2010, da departementet endret den delen av utslippstillatelsen, for det er jo sånn at bare CO₂ reguleres av departementet. Alle andre utslipp reguleres av oss. Da endret departementet vilkåret – først ble testsenteret endret i begynnelsen av 2010, og så ble fullskalaanlegget endret i desember 2010, så vidt jeg husker. Da var vel det en realitet ut fra at da var kraftverket ferdig bygget og skulle settes i gang. Så det var i og for seg en konsekvens av den avtalen som ble inngått på et tidligere tidspunkt.

Abid Q. Raja (V): Jeg legger til grunn at da hadde dere rett i 2006 i det dere skrev.

Når det gjelder amin og kreftfaren ved dette, har dere også uttalt noe om det da dette spørsmålet dukket opp. Var dette håndterlig ut fra deres faglige anbefaling på det tidspunkt da dette kom opp?

Ellen Hambro: Vi ble tidlig oppmerksom på at et fangstanlegg basert på aminteknologi ville kunne ha noen

utfordringer knyttet til aminutslipp, og satte tidlig i gang økt kunnskapsinnhenting og forskning på dette området. Så har vi uttalt oss i ulike faser av prosessen etter bestilling fra departementet om det. Første gangen vi ga en uttalelse om det, var i november 2010, deretter i mars 2011, og så har vi avgitt ytterligere en uttalelse som kom sensommeren 2011.

Abid Q. Raja (V): Konklusjonen opp mot når dette ble stanset for å forskes videre på, hva var deres innspill?

Ellen Hambro: I det brevet vi sendte til departementet 1. mars 2011 var vår vurdering at utfordringene knyttet til aminfare var mindre enn tidligere anslått.

Abid Q. Raja (V): Takk, så da fikk dere også rett på det punktet.

Til Røkke. Jeg har noen få, korte spørsmål, først: Har det skjedd noe teknologisk gjennombrudd, noen nyvinning, på TCM?

Nils A. Røkke: Det er best å spørre aktørene på TCM om det, men jeg kan gi min vurdering ut fra det som har vært ute i det offentlige rom. Man har funnet ut hvilke problemer som kan være under drift av sånne anlegg, spesielt med høye konsentrasjoner av CO₂. Når jeg sier at teknologileverandørene har fått ny kunnskap på TCM, er det basert på det som har vært ute i det offentlige rom, og det legger jeg til grunn.

Abid Q. Raja (V): Vi har hørt noen andre aktører her, Zero og Bellona, si at allerede på det tidspunktet, i 2006, hvis målet var fullskala anlegg, kunne man gå rett til verks med å starte byggingen av dette, og at TCM er ikke en nødvendig forutsetning for å få til fullskala anlegg. Deler du det synspunktet?

Nils A. Røkke: Dette dekket jeg litt i min innledning, at det er normalt at man i et sånt løp ser på skalering. TCM ble valgt i en skala 1:10 i forhold til et fullskalaanlegg. Det er normal industripraksis i sånne prosessanlegg og prossteknologi at man gjør det.

Men så må man være i stand til å ha flere tanker i hodet samtidig, og det er knyttet til at i 2006 kunne man bygge sånne anlegg. Man kunne gå og få anbud fra tilbydere på dette, men vi ville nå gjerne ha en litt mer optimal type teknologi og ville ha flere teknologileverandører på plass, så vidt jeg skjønner.

Abid Q. Raja (V): Det er litt synd at Aker ikke kan være her, eller har valgt ikke å komme for å svare på spørsmål om de kunne levert et sånt anlegg allerede da.

På TCM: Du har jo notert deg hvor mye penger som går med til dette, ikke bare for å bygge, men også for å drifte. Hvis du ser fra rent forskerperspektiv på dette vi nå diskuterer, CO₂-fangst og -lagring, og måler læring for penga, kunne man fått mer læring for penga som har gått med til TCM?

Nils A. Røkke: Det er et komplekst spørsmål. Det er brukt en del penger på å etablere TCM, og TCM er primært en arena for uttesting av teknologier. Det som foregår av grunnforskning og pilotering i mindre skala, er ikke TCM spesielt egnet til per i dag. Så ble det også nevnt her at man jobber med en tredje site, en alternativ site, for andre teknologier. Da må man komme opp med attraktive, kommersielle modeller, sånn at leverandører vil bruke det som et verktøy.

Abid Q. Raja (V): Nå var Frederic Hauge og Bellona her. Jeg tror nok han satte det litt på spissen da han sa at en del av de tingene som gjøres på TCM, kunne ha blitt gjort på et laboratorium på SINTEF.

Nils A. Røkke: De gjøres også på et laboratorium på SINTEF. Det er spørsmål om å sile ut antall ideer oppover i kjeden fra at vi kan teste billigere på et større utfallsrom til at man kan teste på et smalere utfallsrom på TCM.

Abid Q. Raja (V): Så, summa summarum, hvis man ville gå i gang med fullskala anlegg i 2006, var det teknologi tilgjengelig for å kunne klare å gjøre det?

Nils A. Røkke: Ja, det var mulig, men det var ikke optimalisert.

Abid Q. Raja (V): Takk. Jeg stanser der.

Møtelederen: Takk, da går vi videre. Det er Arbeiderpartiet og Jette F. Christensen som har ordet.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk.

Mitt spørsmål går til Hambro. Det har vært mye snakk om aminteknologi i dag, og du var også inne på det i ditt innlegg. I formiddag, da Jens Stoltenberg var her, sa han at den teknologien ble valgt fordi den ble ansett som den mest modne av de teknologiene som fantes. Er du enig i det?

Ellen Hambro: Det var den teknologien som lå inne i konsekvensutredningen fra Statoil. Da de søkte om tillatelse til kraftvarmeverket, hadde de laget en konsekvensutredning og utredet muligheten for et CO₂-fangstanlegg basert på aminteknologi. De hadde også der presentert kostnadsanslag knyttet til det planlagte anlegget, som de da ikke søkte om, men som vi anbefalte at ble stilt vilkår om ble etablert samtidig med kraftvarmeverket.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Etter hvert fant man ut dette med kreftfaren, som har blitt beskrevet i dag, som mange andre ganger, på forskjellig måte og med forskjellig fortegn. Så mitt spørsmål til Miljødirektoratet er: Er du, kanskje etter å ha fulgt høringen i dag, enig med Bellona, som mener at dette er aldeles overdrevet, nærmest med vilje – at den kreftfaren som er knyttet til aminteknologien, er helt overdrevet – eller mener Miljødirektoratet at den er reell? Og mener Miljødirektoratet at det er lurt å ha en føre-var-strategi når det kommer til teknologi som kan medføre kreftfare?

Ellen Hambro: Jeg hadde ikke anledning til å følge hele høringen i dag, så jeg har ikke hørt hva Bellona har sagt. Men vår vurdering av aminteknologien er omtalt tydelig i et brev til departementet fra mars 2011. Store deler av brevet vårt er også gjengitt i den stortingsmeldingen som ble lagt fram nokså kort tid etter at vi bl.a. hadde skrevet dette brevet. Det fremgår for så vidt av det brevet at vi hadde en annen vurdering enn Statoil av farligheten ved dette, hvor vi sa at ny kunnskap som var kommet fram, ga grunn til å ha mindre bekymring enn tidligere – og ny kunnskap var kommet både om risikoen for dannelse av nitrosaminer i atmosfæren, og også om kreftfaren, der Folkehelseinstituttet hadde kommet med ny informasjon om hvor potente eller eventuelt kreftfremkallende disse nitraminene var. Så det var mye ny kunnskap som var hentet inn, som trakk i positiv retning miljømessig, og som gjorde at det var mindre grunn til å bekymre seg for dette enn man tidligere hadde lagt til grunn. Og det brevet vårt er gjengitt i stortingsmeldingen.

Jette F. Christensen (A): Jeg har sett det brevet, men jeg ønsket at du skulle si det litt mer i klartekst: Er det noen som helst form for kreftfare knyttet til denne aminteknologien, eller er det ikke det? Eller er det noe midt imellom? Og er det grunn til å være forsiktig med hensyn til det?

Ellen Hambro: Vi har gitt en utslippstillatelse til testeret på Mongstad og er ikke bekymret for de utslippene vi har tillatt der. Nitraminer mener vi er fullt håndterbart innenfor det som er forsvarlig – og vi har også sagt godt innenfor de grenseverdier som Folkehelseinstituttet anbefalte.

Jette Christensen (A): Så Miljødirektoratet mener at kreftfaren ved aminteknologien er overdrevet?

Ellen Hambro: Jeg vil ikke bruke ordet «overdrevet», for det er ikke min terminologi på dette. Vi mener at vi som myndighet kan stille krav som er miljømessig forsvarlig og godt innenfor rammene av Folkehelseinstituttets anbefalte grenseverdier og innenfor det som er forurensningslovens system.

Møtelederen: For Høyre er det Erik Skutle som spør.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Først til Røkke og SINTEF. SINTEF som miljø, og du personlig også, har vel betydelig erfaring og kompetanse innenfor forskning på CO₂-håndtering, er det riktig å si det?

Nils A. Røkke: Ja, det tror jeg vi kan si.

Erik Skutle (H): I 2011 uttalte du i forbindelse med problematikken med aminutslipp at det var helt unødvendig å utsette prosessen i fire år. Er du fortsatt av den oppfatningen?

Nils A. Røkke: Det vi sa 8. mars 2011, og det står fremdeles på websidene våre, er at man kan gjøre ting parallelt her. For denne problemstillingen kan man løse teknisk. I tillegg var man heller ikke helt klar over hva som var grenseverdier, og, som Hambro var inne på her, hva man skulle stille av krav til denne teknologien. I mellomtiden ble det satt i gang store forskningsprosjekter og -programmer for å komme til bunns i denne saken. Vi skal ta denne type problemstillinger på alvor. Det ble også utviklet måleteknologi for dette. Det har på en måte underbygd vårt standpunkt, at det var mulig å gjøre begge deler: å fortsette med planleggingen og å lukke denne saken.

Vi har sett tilsvarende saker hvor det har kommet opp nye stoffer som man må vite mer om innenfor dette området, som man kan løse med teknologiske inngrep og teknologisk utvikling.

Erik Skutle (H): Så du mener fortsatt at det er helt unødvendig med den fireårige pausen som Statoil mente var nødvendig?

Nils A. Røkke: Det vi sier, er at som et enkeltstående grunnlag synes vi det var rart. Vi sier i det som ligger på weben vår, og som vi også gikk ut med på engelsk fordi vi var litt opptatt av at denne beskjeden også kom til hele Europa, at vi tror at det er en håndterbar sak, og at den kan kjøres parallelt, at alle sammen fikk den informasjonen. Det var viktig, så det ikke skulle få noen utilsiktede effekter.

Når det er sagt, er det jo litt forskjell mellom hva en forskningsaktør som vi mener, og hva et selskap skal skrive under på i forhold til en konsesjon og utbygging. Det uttaler jeg meg ikke om. Men jeg uttaler meg om at vi mener at det var mulig å gjøre dette parallelt.

Erik Skutle (H): Det ble også hevdet fra Bellonas side i dag at den typen aminutslipp som man så for seg på Mongstad, kan man også se på en rekke andre industrielle anlegg i Norge. Kan du bekrefte eller avkrefte det?

Nils A. Røkke: Ja, hvis du bor i nærheten av en grise-farm, er du kanskje utsatt for dette. Der har du en del nitrosaminer!

Men spøk til side, disse typene stoffer kan dannes i flere typer eksosgasser. Det blir jo referert til bakgrunnsmålingene på Mongstad, som ga litt interessante resultater, vil jeg si.

Erik Skutle (H): Hva tenker du spesifikt på da?

Nils A. Røkke: Man kom jo fram til at det var såkalte precursors som allerede fantes i naturen der, før man hadde etablert aminrensing.

Erik Skutle (H): Så du mener at problematikken rundt aminutslipp kan ha vært overdrevet fra Statoils side?

Nils A. Røkke: Nei, det har ikke jeg noe grunnlag for å si. Men jeg sier at når den problemstillingen kom opp, må

vi ta det på alvor. Vi skal ikke innføre ny teknologi som har en helsefare knyttet til seg når vi prøver å løse et klimaproblem. Men vi har alltid vært på teknologisporet, at dette kan man løse, og der vil jeg nok si at vi ble bevist riktig i den saken.

Erik Skutle (H): Til Stavanger Aftenblad i 2011 uttalte du også at Regjeringen har kvalt rensing av CO₂-utslipp med tomprat. Kan du utdype hva du mente med det sitatet?

Nils A. Røkke: Jeg er litt usikker på om det egentlig er et sitat. Det er tatt ut av en større sammenheng og lagt i min munn.

Allerede i november 2010 gikk vi ut og sa at man burde hatt en litt annen prosess for utvelgelse av fullskala renseanlegg i Norge, hvor man burde fulgt den britiske modellen i forhold til å få inn anbud om hvem som ønsker å gjøre dette, for også å sikre best bruk av skattebetalernes penger. Det var vår modell for hvordan det skulle gjøres. Det tror vi også er smart for den videre utviklingen i Norge, for vi synes det er viktig nå at vi tar med oss den læringen som har vært for denne prosessen, og at vi nå ser fremover. Vi har jo tross alt en regjering som sier at vi skal ha etablert dette innen 2020.

Erik Skutle (H): Nå har man mest sannsynlig brukt over 2 mrd. kr i forbindelse med fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Hva vil du si at vi har fått ut av de to milliardene?

Nils A. Skutle: Hva som har kommet ut av det, er ikke informasjon som jeg sitter på.

Møtelederen: Da er tiden ute, og vi går videre til Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Litt til Hambro – det går fortsatt på aminteknologien.

Så vidt jeg forstår, bekrefter du at det er gitt tillatelse på TCM når det gjelder aminutslipp. TCM, er det sagt, har en skala på 1:10 i forhold til det store anlegget man skal bygge på CCS.

Er det grunn til å tro at man nokså lett kunne gitt tillatelse også til det ti ganger oppskalerte anlegget? Ville det være noen skaleringseffekter, slik som dere ser det, på et slikt anlegg som dette?

Nå var vi på besøk på Mongstad på mandag, og da var prosjektdirektøren til stede og orienterte litt om det de gjør på den siden. Hun var her i dag også. Slik jeg oppfattet, jobber de fortsatt litt med det spørsmålet når det gjelder aminutslipp. Når jeg spør sånn, er det fordi jeg gjerne vil vite: Er det nødvendig å fortsette det sporet? Har dere så klare indisier på at man ville gitt tillatelse også til et ti ganger så stort anlegg?

Ellen Hambro: Jeg får bare si bitte lite grann om rollen vår etter forurensningsloven. Etter forurensningsloven skal man gi tillatelse etter en avveining av miljømessige ulem-

per sammenholdt med andre samfunnsmessige fordeler og ulemper.

Det er sånn at nesten all industrivirksomhet medfører negative virkninger for miljøet. Det er mye industri i Norge i dag som har utslippstillatelse til utslipp av ting som har negative miljøvirkninger, f.eks. PAH, som kan være et kreftfremkallende stoff. Så er jobben vår å sette utslippsgrensene så lave som mulig, i tråd med det som er beste tilgjengelige teknologi, men avveie den kravstillingen opp mot verdiskaping og næringsmessige hensyn. Og så vil vi aldri gi tillatelse til utslipp som overskrider grenseverdier som er fastsatt ut fra helsenormer og sånn. Så denne problemstillingen er ikke vesentlig annerledes enn tilsvarende problemstillinger vi har når vi vurderer om vi skal gi utslippstillatelse til industri. Er dette en negativ virkning som er av en slik art at vi kan godkjenne det? Så stiller vi krav og setter grenser, og så jobber utslippere med å presse utslippene ned, installere ny teknologi. Så dette er en prosess hvor vår kravstilling gjennom år alltid har presset fram ny teknologi og reduserte utslipp.

Det vi har sagt sist, konkret knyttet til aminteknologien, er at basert på den kunnskapen som gradvis har kommet, vurderer Klif det som overveiende sannsynlig at vi ville kunne stille krav til fullskala anlegg basert på aminteknologier som ville innebære at folkehelsens grenseverdier ikke skulle overskrides. Det uttalte vi i 2011.

Det er klart at dette er et område hvor det er bra med økt kunnskapsinnhenting, for dette er relevant for alle land som jobber videre med å få på plass CO₂-fangst og -lagring. Så jeg tror ikke jeg vil si at det er bortkastet kunnskapsinnhenting som gjøres. Men vi sa i 2011, basert på det vi kunne, at vi regnet med at vi kunne håndtere et krav til regulering av et fullskala anlegg.

Møtelederen: Helge, du så kanskje at Røkke gjerne ville si litt?

Helge Thorheim (FrP): Det så jeg, ja – vær så god.

Nils A. Røkke: Bare for å gjøre dette litt mer komplisert. Aminer er nettopp det – det er aminer. Det betyr at det er forskjellige typer coctailer du kan bruke for å rense ut CO₂ fra røykgassen. Så det er veldig viktig å ha verktøyet for å kunne se på hvilke utslipp som kan komme ut av dette, når man bruker forskjellige typer løsningsmidler for å ta ut CO₂. Aminer er ikke ett stoff, det kan være mange forskjellige stoffer. Jeg føler at den aktiviteten som er gjort her, gjør at Norge er helt i verdenstoppen når det gjelder forståelse rundt dette.

Helge Thorheim (FrP): Så hadde jeg et spørsmål til til Røkke.

Jeg så på nyhetene at det nå foregår en god del forskning på sementindustrien i Brevik. TCM på Mongstad er jo bygget for å teste ulike typer teknologier. Kunne dette være en slik type industri som kunne teste sine ting på de anleggene som er på Mongstad? Jeg forsto at dere var involvert i det prosjektet der nede.

Møtelederen: Jeg ber om et relativt kort svar.

Nils A. Røkke: Det kan ikke jeg svare på egentlig, om det ville vært mer egnet å gjøre det på TCM. Det vil jeg tro at de som har utviklet det prosjektet, har vurdert.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkepartis tur – Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja, takk for det.

Mitt spørsmål går til Røkke. Du sier det at det var ikke en samlet plan for CCS fra starten av, det var et problem. På hvilken måte vil en samlet plan, sånn som du definerer det, kunne bidratt til en annen utvikling når det gjelder utvikling av fullskala renseanlegg, enn det som en har sett fram til nå?

Nils A. Røkke: Når jeg sier det, tenker jeg på at vi ønsker å gjøre veldig mye på kort tid. Vi ønsker å få i stand rensing på Kårstø, vi skulle få i gang et teknologiserer på Mongstad, og vi skulle ha fullskala på Mongstad. I tillegg var det industrielle løp som gikk – sånn som vi har hørt her – fra Halten osv. Alt i alt må dette legges på en fornuftig utviklingsbane. Helge Lund sa i dag at man må lære å krype før man kan gå. Og da er det viktig at man gjør forskning og utvikling, piloter, TCM, og så tar vi læring av det til å etablere et fullskala anlegg. I så måte var det som ble lagt frem, ikke helt ryddig. Kårstø skulle f.eks. inn før man hadde fått resultatene fra TCM, i sin opprinnelige plan. Det pekte vi på at var ikke helt logisk.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Det du sier her, og det som en ellers har fått fram av erfaringene med prosjektet så langt – du snakker om fullskala renseanlegg – betyr det at prosjektet ikke var godt nok belyst i forkant, at motforestillingene etter din oppfatning ikke i tilstrekkelig grad hadde kommet fram?

Nils A. Røkke: Det er det vanskelig for meg å svare på. Men la oss si at om du la dette til en industriell aktør som skulle utvikle denne teknologien, ville nok løpet ha sett litt annerledes ut enn det løpet som vi fikk her i Norge, og som gjør at vi har denne høringen her i dag.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvis en skal ta med seg noen av erfaringene gjennom det som har skjedd på Mongstad, sett fra ditt ståsted, er vi kommet lenger i dag gjennom det som har vært utviklet på Mongstad gjennom de siste årene når det gjelder CO₂-håndteringen, enn vi var for ti år siden?

Nils A. Røkke: Ja, det vil jeg svare bekræftende på. TCM har nå operert flere tusen timer, og det har kommet resultater fra det som aktørene kan bruke videre i sin utvikling av denne teknologien.

Når det er sagt, må jeg jo si at SINTEF for sin del har veldig liten inngripen i TCM, eller engasjement i TCM, annet enn gjennom teknologileverandørene som underleverandører.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvis og når dette prosjektet skal videreføres, hvor og hvordan bør dette etter din oppfatning skje?

Nils A. Røkke: Ja, dette er jo tusenkronersspørsmålet: Hvordan griper vi dette an nå? Jeg tror det er veldig viktig at vi lager et omforent veikart i Norge. Det som er kjempeviktig, er å dra erfaring på det som har skjedd ellers i verden. Som det har vært påpekt tidligere i dag, det skjer altså der hvor det er lønnsomt for noen. Det vil si at vi må legge det i bunnen for etablering av en ny satsing i Norge, at det blir lønnsomt.

Det har vært nevnt dette med bruk av CO₂ til økt oljeutvinning. Jeg vil også trekke oss litt tilbake til den stolte historikken vi har i Norge rundt miljøspørsmål. Vi fikk en lov som sier at fakling ikke er lov i Norge. Derav fikk vi gassrørledninger til kontinentet. Vi fikk en CO₂-avgift i 1991, som gjorde sitt til at vi fikk Sleipner, som er et verdensledende prosjekt, og vi ga en konsesjon betinget av CO₂-rensing på Snøhvit. Så man har flere instrumenter man kan bruke for å få dette til å bli lønnsomt, herunder også lover, regler og skattlegging. Jeg tenker spesielt på det å koble dette i en verdikjede mot elektrifisering offshore og diskusjonen som har pågått bl.a. rundt Utsirahøyden.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja takk.

Møtelederen: Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk. Takk for orienteringer.

Til Ellen Hambro: Dere er jo en utrolig viktig instans for den norske befolkninga i den forstand at en skal stole på dere. Faglig troverdighet er da utrolig sentralt for dere for å sikre det.

Det er utrolig krevende å beholde den tilliten i krevende saker hvor det er store konflikter. Det er bare forbokstaven i hvor vanskelig det er, for å si det sånn.

Jeg har noen få enkle spørsmål. Hvilke råd ga dere – til hvem – som ikke ble fulgt i behandlingen av denne prosessen? Når jeg sier dere, er det instansen nå og de forløperne som du i dag representerer.

Ellen Hambro: Takk for anerkjennelsen av at vi har en krevende jobb. Det er jeg enig med deg i. Det er vanskelig avveininger.

Hovedrådet vårt var først og fremst det vi ga i innstillingen i august 2006, hvor vi anbefalte at det ble stilt krav om CO₂-fangst og -lagring fra dag én, altså samtidig med oppstart av kraftverket.

Etter det har ikke vi hatt en sånn direkte rådgivende rolle. Det har vært noe kontakt mellom saksbehandler i departementet og saksbehandler hos oss. Det har først og fremst gått litt på juridiske spørsmål i forbindelse med omgjøringen og den typen ting, og så har vi uttalt oss de gangene vi har blitt forespurt om aminer. Da har vi i og for seg ikke gitt noen råd, men vi har uttalt oss, for da har spørsmålet fra departementet vært hva kunnskapsstatus er.

Så vi ble ikke engang bedt om å gi noen råd om hva denne kunnskapen eventuelt skulle tilsi.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så når det gjelder aminer, uttalte dere dere på sjølstendig grunnlag, sjøl om dere ikke var spurt, fordi dere så det som faglig nødvendig og tillitsvekkende med hensyn til deres rolle at en gjorde det. Er det riktig forstått?

Ellen Hambro: Vi fikk henvendelse fra departementet og ble bedt om å uttale oss. Det tenker jeg er vår faglige rolle – å kunne si noe om vår vurdering av farligheten og kunnskapsnivået knyttet til disse aminene. Men begge gangene vi uttalte oss, fikk vi en forespørsel fra departementet i forkant. Vi hadde som sagt en ganske tilbaketrukket rådgivningsrolle etter at vi hadde avgitt vår innstilling. Det tror jeg hadde sammenheng med at Gassnova ble opprettet og skulle være den aktøren som skulle gi råd til regjeringen i spørsmål knyttet til CO₂-fangst og -lagring.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Dere har referert til brev dere har sendt som er vedlagt stortingsmeldinger. Er Stortinget orientert om hva dere har sagt til departementet i alle faser? Jeg har forstått det sånn at dere er fornøyd med at de uttalelser dere har gitt, er lagt ved slik at Stortinget er kjent med deres standpunkt. Er det korrekt?

Ellen Hambro: For det første følger vi offentlighetsloven til punkt og prikke, så alle dokumentene våre er offentlige. Når det gjelder brevet vårt om aminer, som vel er et sentralt punkt i dette, er vesentlige deler gjengitt i selve stortingsmeldingen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Sosialistisk Venstreparti – Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Jeg vil stille noen spørsmål knyttet til TCM og teknologiseret, for det har vært litt sentralt her.

Det har blitt sagt fra andre høringsinstanser at teknologiseret vil være tomt i løpet av to–tre år. Er det også SINTEFs vurdering?

Nils A. Røkke: Det håper vi inderlig ikke er tilfellet.

Karin Andersen (SV): Nei, håper er én ting, men hva er vurderingen?

Nils A. Røkke: Det er viktig at man får på plass en modell som gjør at det er kommersielt attraktivt å drive på TCM. Det er klart at med markedsstoppen som har blitt innenfor denne sektoren, blir dette en krevende eksersis. Det er klart at staten må ta en stor andel av kostnadene – som det også har vært diskutert tidligere i dag.

Karin Andersen (SV): Hvilke konkrete endringer er det i modellen som du da peker på?

Nils A. Røkke: Vi har vel sagt offentlig at det er vanskelig å etablere en sånn infrastruktur som dette på et eksisterende anlegg – det har også vært gjentatt av flere her i dag – på et raffineri. Det gjør sitt til at kostnadsbildet blir ganske vanskelig å forholde seg til. Vi snakker her om en kostnad som tilsvarer omtrent fullskala-anlegget i Canada. Men så må vi huske på at teknologien er bare en tredjedel av dette, resten er infrastrukturkostnader. Kommersielle aktører er kanskje ikke villige til å betale for den investeringen som er gjort i infrastruktur. Det er helt klart at man må få på plass en driftsmodell for TCM som gjør at det blir attraktivt for industripartnere å benytte TCM.

Karin Andersen (SV): Betyr det at det er rammebetingelsene knyttet til CO₂, altså kostnaden knyttet til å produsere CO₂, som er for lav, eller er det andre sider ved dette i Norge som gjør at det ikke går her – hvis det går andre steder?

Nils A. Røkke: Det er et topp moderne anlegg, antakeligvis det mest avanserte i sitt slag i verden. Men det er klart at når man har driftskostnader i størrelsesorden litt under 1 mill. kr om dagen, er det få aktører som kan opprettholde en aktivitet over tid. Per i dag er det staten som tar mesteparten av den kostnaden.

Dette er offentlig kjent informasjon.

Karin Andersen (SV): Du sa også – jeg forsøkte å skrive det opp her, det kan hende jeg har notert feil, men du får i så fall korrigere – at hadde løpet blitt lagt til en industriell aktør, ville løpet ha sett litt annerledes ut.

Hvordan ville det da sett ut?

Nils A. Røkke: Det spørsmålet synes jeg du skal stille f.eks. til Alstom eller noen andre teknologileverandører som kommer på torsdag. Vi i SINTEF engasjerer oss aldri helt til fullskala. Vi stopper ofte opp med pilotskala. Men i et normalt løp gjør man oppskalering, og man søker selvsagt å gjøre dette så rimelig som mulig.

Norge har en veldig spesiell industristruktur. Man kan ikke finne opp CO₂-utslipp der de ikke finnes, med mindre man lager nye gasskraftverk eller den type ting. Derfor er dette ofte petrokjemiske anlegg hvor vi har store utslipp, bl.a. på Mongstad.

Karin Andersen (SV): Betyr det at du egentlig ikke ser noe sted der disse forutsetningene er til stede i dag, altså at man har store nok punktutslipp til at dette skal være industrielt lønnsomt?

Nils A. Røkke: Nå leder du meg ut i synsing. Vi var av den oppfatning at TCM ville fått en mer robust grunnmur om det i sin tid var anlagt et større internasjonalt prosjekt – at man rett og slett fikk flere land til å investere for å sikre den internasjonale dimensjonen. Det er fremdeles ikke for sent, og det jobbes med dette med ulikt forskningsinfrastruktursamarbeid. Sist ble det vel underskrevet en avtale mellom statsråd Lien og den amerikanske statsråden om bruk og utveksling av data og erfaring på

denne siden. Vi har også noe som heter ECCSEL – European CCS Labs – som har en kobling til TCM. Det er viktig å bygge videre på dette for å styrke det internasjonale nedslagsfeltet.

Møtelederen: Da er tida di praktisk talt ute, Karin Andersen, så da får vi gå videre til Miljøpartiet De Grønne – Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder.

Da SFT anbefalte fullskala rensing av Mongstad-kraftverket fra dag én, gjorde dere det på basis av at dere har omfattende erfaring med å anbefale pålegg til industriutslipp. Når dere avveier hensyn, er dere vel også vant til å tenke på konjunktursvingninger, som ikke minst oljesektoren er utsatt for. Nå har, så vidt jeg forstår, økonomien på Mongstad-anlegget blitt en vesentlig faktor i argumentasjonen for stans i prosjektet.

Hvordan tenkte dere rundt konjunktursvingninger og den langsiktige økonomien for Mongstad-prosjektet da dere likevel anbefalte fullskala rensing fra dag én?

Ellen Hambro: Da vi anbefalte fullskala rensing fra dag én, var det ut fra behovet for å begrense, altså ikke tillate et nytt punktutslipp i Norge, og behovet for å utvikle teknologi til nytte for hele verden. De kostnadsanslagene vi la til grunn i vår anbefaling til departementet, lå på 4,4 mrd. kr i investeringskostnader og i størrelsesordenen 400 kr per tonn eller noe der omkring. Det var basert på Statoils egen konsekvensutredning. Det var diskusjon i flere fagmiljøer knyttet til dette, men diskusjonen var om det var 300 kr eller 400 kr per tonn. Alle virket enig, det var i den størrelsesorden diskusjonen gikk. Det framgår også – jeg fant fram det gamle oversendelsesbrevet vi sendte til departementet – at Statoil lovet en fornyet studie etter konsekvensutredningen, og de understreket at Statoil ut fra disse nye studiene ikke fant grunn til å endre kostnadene i vesentlig grad. Så vil følte oss ganske trygge da vi baserte oss på Statoils kostnadsanslag, og da sa vi at kostnadene kan vise seg å bli vesentlig høyere. Det kan dukke opp problemstillinger vi ikke har sett. Men det var også en vurdering av at når utvikling knyttet til dette skjer parallelt i hele verden, vil kostnadene kunne bli lavere, fordi ting blir mer hylleware.

Rasmus Hansson (MDG): I ettertidas klare lys – mener dere at anbefalingen som dere ga i 2006, står seg og burde vært etterkommet?

Ellen Hambro: Det er veldig vanskelig å vurdere det nå i ettertid. Det er klart at ettertiden har vist at ting har blitt dyrere enn det man la til grunn den gang da.

Vi har også laget klimakur-analyser, som skal se på hva det koster å redusere ulike typer tiltak til hvilken pris. Da vil dette være blant de dyre tiltakene, og det er lurene å gjøre mest mulig der man får mest mulig miljø for pengene. Men hvordan vi ville ha vurdert dette hvis vi visste da hvor dyrt det kom til å bli, er det vanskelig å si.

Men det jeg uansett må si, er at hvis verden skal klare å nå togradersmålet, må verden klare å finne løsninger for

CO₂-fangst og -lagring, for vi kommer til å være avhengig av fossile utslipp i lang tid framover. Så jeg tror fortsatt vi ville stått på en anbefaling som innebar teknologiutvikling.

Rasmus Hansson (MDG): I lys av klimakur, norsk klimapolitikk og norsk utslippsutvikling – hvordan vurderer du betydningen av det tiltaket som skulle vært fullskala rensing på Mongstad?

Ellen Hambro: Slik utviklingen nå har blitt, ved at det bare er den ene turbinen på kraftvarmeverket som går, og utslippene bare er halvparten av det de opprinnelig planla, ville dette vært en høy kostnad for å fange 600 000 tonn eller hvor mye som det omtrent er der nå.

Rasmus Hansson (MDG): Pluss crackeren, eventuelt?

Ellen Hambro: Ja – det utslippet som er der.

Unnskyld, nå må jeg repetere: Hva var det du egentlig spurte meg om?

Rasmus Hansson (MDG): Hvordan vurderer du betydningen av det planlagte tiltaket om fullskala rensing på Mongstad, som et norsk klimapolitisk tiltak, sammenliknet med andre norske klimapolitiske tiltak?

Ellen Hambro: Det er mange ting Norge må gjøre for å få ned klimagassutslippene sine i alle sektorer i samfunnet.

Jeg tror at det aller viktigste ved CO₂-fangst og -lagring i Norge ville være betydningen det gir som teknologiutvikling, og nytten det gir for hele resten av verden – ikke bare for fangsten av de norske utslippene. Det vil ha en demonstrasjonseffekt.

Møtelederen: Tida for den partivise utspørringen er over, og vi går over til en runde med oppfølgingsspørsmål – først Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Et kort spørsmål til Røkke: Vi hadde Gassnova her før dere. De sa at de ikke hadde et slikt mannskap at de kunne gjøre alle vurderinger selv, og de er rådgivere for departementet.

Har de involvert dere/NTNU i disse prosjektene for Mongstad?

Nils A. Røkke: Ikke i de strategiske vurderingene, men vi har vært involvert i spesifikke prosjekter, f.eks. for å finne ut hva som er nivåene på aminutslipp, deteksjonsmetoder og den typen ting. Men vi har pekt på at Forsknings-Norge ikke har vært veldig godt ivaretatt når det gjelder de diskusjonene.

Helge Thorheim (FrP): Ja, det var vel det jeg først og fremst tenkte på.

Michael Tetzschner (H): Til Hambro: Burde Miljødirektoratet ha vært organisert inn som en fastere rådgiver for OED enn f.eks. Gassnova, som ikke har noen særlig kompetanse på CO₂? Jeg leste bl.a. at det i styret ikke fin-

nes noen med noen særlig bakgrunn eller spesiell kompetanse i CO₂-spørsmål.

Til Røkke: Er det tatt ut et eneste patent med utgangspunkt i TCM-miljøet, som du kjenner til?

Ellen Hambro: Det er klart at vi sitter på en miljøfaglig kompetanse som jeg tror kunne vært utnyttet bedre. Samtidig har Gassnova bygget opp en industriell planleggingsutviklingskompetanse, som vi ikke har.

Vi har ikke sittet og tvinnet tommer i denne perioden, så hvis vi skulle hatt en utvidet og forsterket rolle med mer rådgiving, ville nok vi hatt behov for å bemanne oss opp på dette området.

Men den grunnleggende miljøfaglige kompetansen knyttet til CO₂ og hva som skjer ellers i verden med aminer og slikt, kunne nok kanskje ha vært utnyttet noe bedre.

Nils A. Røkke: På spørsmålet om patenter må jeg svare: vet ikke.

Karin Andersen (SV): Til direktoratet, som sier at det er mange ting vi må gjøre i Norge: Det er jeg hjertens enig i.

Du sier at det er teknologiutviklingen og demonstrasjonseffekten som er det viktigste. Betyr det at det som skjer på testanlegget, ikke utløser det, og at det kun skjer knyttet til fullskala? Eller er det en skala i dette, der man har noe nytte av det, men ikke så mye? Kan du si noe om det, slik at jeg skjønner gehalten i det som ble sagt?

Ellen Hambro: Jeg synes det ville ha vært nyttig og bra å få redusert noen av de nasjonale utslippene også, så jeg skal ikke si at det ville vært uten betydning, for det ville det absolutt ha vært.

Jeg tror testsenteret har betydning fordi det utvikler ny teknologi. Det kjører forskjellige aminblandinger og utvikler teknologi. Men det ville også vært fint å vise verden at det går an å få på plass et fangstanlegg for CO₂. Hvis man hadde fått til det, ville demonstrasjonseffekten hatt større ringvirkninger enn den isolerte norske virkningen.

Karin Andersen (SV): Og den demonstrasjonseffekten er knyttet til fullskala?

Ellen Hambro: Ja, jeg tror helt klart at et fullskala anlegg ville hatt en større slik effekt enn testsenteret hadde. Men testsenteret har også effekt ved at det gir mye ny teknologi og kunnskap som er nyttig for verden.

Rasmus Hansson (MDG): Til Røkke: Jeg har hørt det sagt at den norske nedleggelsen av fullskalaprojektet på Mongstad sendte sjokkbølger ut til det industrielle og faglige miljøet og hadde en ganske sterk negativ effekt på tiltroa til videre utvikling av CO₂-fangst.

Kan du kommentere hvilke eventuelle skadevirkninger av den typen dette kan ha hatt?

Nils A. Røkke: Igjen blir det litt synsing, men jeg kan referere litt fra hva jeg har opplevd i det internasjonale

miljøet. Det er klart at det ikke blir sett på som positivt, men jeg tror også det er forståelse for at det var et veldig komplekst prosjekt å få på plass.

På den andre siden tror jeg det er veldig viktig at vi fremdeles har en ambisjon om å realisere et fullskala anlegg i 2020, all den tid dette faktisk handler om verdien av våre ressurser på sokkelen og vår evne til å kunne selge gass i framtiden, med en løsning for de utslippene som det fører med seg.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Nå gir jeg ordet til komitéleder Martin Kolberg, i anledning av at han, som ordinært medlem av kontroll- og konstitusjonskomiteen, vil stille et spørsmål.

Martin Kolberg (A): Det virker som om vi nå nærmer oss slutten, og jeg vil innlede med å si at jeg har full respekt for om dere kanskje vegrer dere for å svare på dette spørsmålet. Det gjelder kanskje særlig Hambro.

Dere er godt kjent med de argumentene som har ligget til grunn for de beslutningene vi nå har sett, og som har gått ut på at man stenger fullskalaprojektet. Det er av betydning for komiteen å få vite, nå på slutten av denne dagen, fra både Miljøverndirektoratet og fra SinTEF, som er veldig godt kvalifiserte, om dere kan si noe om forutsetningene for vedtaket. Jeg vil ikke be dere si noe om selve vedtaket, men om forutsetningene for det.

Er det argumenter som holder? Ville dere stilt dere bak de argumentene som er brukt for den beslutningen som er tatt?

Vi kan begynne med Røkke.

Nils A. Røkke: Det er vanskelig å gi et kort svar på det spørsmålet, tror jeg.

Martin Kolberg (A): Det behøver ikke være så kort.

Nils A. Røkke: Det behøver ikke være så kort, nei.

Da masterplanen kom, var det klart at 20–25 mrd. kr var adskillig mer enn det man hadde forventet, i og med at tidligere anslag hadde vært i størrelsesordenen 5–6 mrd. kr.

Mine egne refleksjoner over det var vel at det blir vanskelig å få på plass en slik investering for den utslippsmengden som det var snakk om. Derfor anbefalte vi at man burde se på alternativ lokalisering av CCS-anlegg i Norge, som jeg har begrunnet tidligere.

Møtelederen: Hambro?

Ellen Hambro: Det er, som du sier, et spørsmål jeg synes det er vanskelig å ta stilling til. Som direktorat er man underlagt en slags lojalitetsplikt og må forholde seg til de beslutninger som regjeringen tar, så derfor synes jeg

ikke det er min jobb å mene så mye om det. Det som var på det rene, var at vi ikke var enig i at aminene var en økende bekymring, så den utsettelsen begrunnet i aminer sto sånn sett ikke helt i samsvar med vår vurdering knyttet til amin-bekymringen. Beslutningen nå om å skrinlegge iverkset-ting av fullskala har ikke vi vært involvert i overhodet, og derfor synes jeg ikke jeg har noe grunnlag for å mene noe løst om det.

Møtelederen: Jeg respekterer og forstår det. Er det da flere? Ingen flere? Da er vi på det punkt at Hambro og Røkke kan få 2–3 minutter til disposisjon for å si det de har lyst til å si til slutt, hvis det er noe som ikke er sagt, eller andre ting som de vil avslutte med. Skal vi begynne med Hambro? Vær så god.

Ellen Hambro: Da skal jeg være helt superkort og bare si det jeg i og for seg nevnte i stad; at klimautfordringene er den aller største utfordringen verden står overfor. Verdens ledere har blitt enige om 2-gradersmålet. Skal vi ha en sjanse i havet til å nå 2-gradersmålet i verden, må vi klare å knekke koden på fangst og lagring av CO₂. Så jeg er for så vidt glad for at man har besluttet å gå videre for å finne andre kilder eller måter hvor Norge kan fortsette å prøve å være et lederland på dette, og vi vil som direktorat selvsagt bidra til det på den måten vi blir forespurt om og på den måten vi har kompetanse til.

Møtelederen: Takk for det. Røkke, vær så god.

Nils A. Røkke: Jeg er veldig enig med Hambro. Det er viktig at vi ser framover, og at vi lager troverdige veikart for CCS i Norge. CCS for Norge handler om verdien på sokkelen, som jeg nevnte. Det er fortsatt vanskelig å se for seg gassbruk og gassavtaler til Europa så lenge man ikke har en løsning på de utslippene og problemene dette forårsaker.

Jeg vil også minne om hvor raskt moment denne diskusjonen rundt CO₂ og klima har fått i det siste. For noen år siden snakket vi om karbonboble, altså hvor mye du kan brenne av de ressursene som vi kjenner til på kloden, og fremdeles være innenfor 2-gradersmålet. Det har gått fra en akademisk diskusjon til realpolitikk og -økonomi over to–tre år, bl.a. ved Storebrands beslutning om å trekke seg ut av kullaktiviteter i sin portefølje. Det har blitt lagt merke til i hele verden, og likeledes Arbeiderpartiets forslag om å trekke oljefondet ut av den typen investeringer. Så dette går veldig fort, og Bloomberg vurderer nå selskapene ut fra hvilke karbonreserver man har. Dette, og behovet for reduksjon av klimagassen CO₂ i Norge, gjør at vi må lykkes med CCS i Norge, for Norge og fra Norge. Takk.

Møtelederen: Tusen takk. Da er det min oppgave å si tusen takk til dere for det dere har bidratt med i høringen. Til oss alle: Da er det slutt for i dag. Vi fortsetter høringen torsdag den 23. januar kl. 09.00. Takk for i dag.

Høringen ble avsluttet kl. 18.04.

**Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
torsdag den 23. januar 2014 kl. 9**

Møteleder: Martin Kolberg (Ap)
(komiteens leder)

S a k :

Dokument 3:14 (2012–2013) Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering

Møtelederen: Da er klokken 9, og jeg har på vegne av kontroll- og konstitusjonskomiteen den oppgave å ønske alle sammen hjertelig velkommen til dag 2 av denne kontrollhøringen. Bakgrunnen for saken er som kjent at komiteen har til behandling en rapport fra Riksrevisjonen – «Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering».

Komiteen har formulert åtte problemstillinger som ligger til grunn for høringen. Problemstillingene er formidlet til dem som skal delta i høringen, og er utgangspunktet for spørsmålene fra komiteen – så langt som det er relevant.

Som det framgår av programmet, har komiteen invitert en lang rekke representanter for berørte aktører. På mandag deltok følgende på høringen:

- Tidligere statsminister Jens Stoltenberg
- Konsernsjef Helge Lund i Statoil, med bisittere
- Ledelsen i Gassnova
- Nåværende og tidligere styreleder i Petoro
- SINTEF
- Direktøren i Miljødirektoratet
- Miljøorganisasjonene Bellona og Zero

I dag skal nåværende og fire tidligere olje- og energiministre delta samt teknologileverandører.

De prosedyrer som er fastsatt i Reglement for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt.

Gangen i høringen er at den inviterte først får holde en innledning. Etter det får saksordføreren – som i denne saken er Abid Q. Raja fra Venstre – ordet i 10 minutter. Deretter får de øvrige partiene 5 minutter hver til å spørre ut de inviterte. Det er den enkelte utspørter som selv styrer tiden, uten innblanding fra meg. Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og den inviterte får helt til slutt ordet til en kort oppsummering.

For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmål som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig. Jeg gjør oppmerksom på at denne lampen her – den er litt vanskelig å se for en del, men det er denne lampen jeg har til venstre for meg her, til høyre for dere som sitter der – vil lyse når det gjenstår 30 sekunder av taletiden.

Jeg vil også presisere – det er litt viktig, det er litt praktiske problemer med det der hele tiden – at vi forsøker å skru mikrofonene av og på. Det går bra med lyden i dette rommet, men på grunn av sendingene ut er det litt viktig at vi har lyden av og på. Vi må passe på det på en god måte.

Det er viktig for meg å understreke overfor dere som sitter her nå, at hvis dere sitter med opplysninger som er taushetsbelagt, så plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på det hvis det har relevans for saken, slik at komiteen kan håndtere det. Men dette er en åpen høring, så dere kan ikke uttale dere om taushetsbelagte forhold i denne høringen. Da må det skje på annen måte, etter komiteens bestemmelse.

Høring med Alstom Norge AS og Sargas AS

Møtelederen: I dag har vi Alstom og Sargas som våre gjester. Vi ønsker dere velkommen. Vi er klare til å starte opp høringen av dere. De som er til stede, er administrerende direktør Eric Staurset fra Alstom Norge AS. Direktør for CCS Norge, Arne Ellestad, er også til stede. Velkommen også til deg. Dere er invitert fordi Alstom AS har levert teknologi til testsenteret på Mongstad.

Velkommen også til styreleder og daglig leder Henrik Fleischer fra Sargas AS. Du har med deg innovasjonssjef Knut Børseth – velkommen også til dere. Dere to er invitert fordi Sargas er leverandør av teknologi for karbonfangst. Dere har ikke vært engasjert i forbindelse med Mongstad-prosjektet.

De to primære er invitert til å holde en innledning på 5 minutter. Jeg begynner med Alstom, og jeg gir ordet til Staurset. 5 minutter – vær så god.

Eric Staurset: Takk for det, komitéleder.

Alstom er som kjent én av de to teknologileverandørene på TCM, hvor vi har levert karbonatanlegget. Alstom er kanskje for de fleste kjent som en leverandør av høyhastighetstog som TGV, men Alstom er også en betydelig leverandør av utstyr til kraftproduksjon og kraftoverføring. Vi er store innenfor fornybarsatsingen, med utstyr og løsninger til vann- og vindkraft. Vi leverer også utstyr og anlegg innenfor fossil energiproduksjon, hvor CCS kommer inn som en klimaløsning.

Alstom er en av Norges største eksportører av klimateknologi og har levert anlegg rundt i verden som renser millioner av tonn med svovel hvert eneste år, og da bidrar til at det ikke blir sur nedbør. Alstom er en av teknologileverandørene som har brukt mest midler og ressurser på å utvikle CCS som en del av løsningen for å bekjempe klimaendringene. Vi startet med CCS på 1990-tallet, og har til tider hatt over 200 ingeniører og forskere involvert innenfor CCS. Alstom har bygget flere piloter og demonstrasjonsanlegg for de forskjellige CCS-teknologiene.

Så til karbonatanlegget. Karbonatanlegget på TCM har vært og er svært viktig for vår utvikling av kommersiell fangstteknologi. TCM var helt avgjørende for å kunne oppskalere til en kommersiell størrelse på gassfyrte kraftverk. Som vi har hørt tidligere – på mandag – så er TCM unik på flere måter. Anlegget er utstyrt med en instrumentering som ikke finnes andre steder, og tilbyr også en fleksibilitet som gir oss mulighet for å optimalisere og verifisere våre modeller over et bredt område. Vi kan teste avgassene fra gasskraftverket på en industriell kilde fra raffineriet.

CCS må også anvendes innenfor industrien for at vi skal nå klimamålet om redusert global oppvarming.

Alstom har bidratt med en betydelig andel av kostnadene for fangstanlegget, så incentivet var altså på plass for at vi skulle bygge anlegget til lavest kostnad og så raskt som mulig. Et annet viktig incitament for at vi skulle fullføre prosjektet så raskt som mulig, var det faktum at vi ville bruke TCM for å kvalifisere oss til fullskalaanlegget på Mongstad, så vi hadde all interesse av å bygge så fort som mulig, til lavest mulig kostnad.

For å leve opp til hensikten med TCM, nemlig å bidra til utvikling og forbedring av CCS-teknologier for å støtte kommersialiseringen av disse, ønsket vi å innlemme erfaringene fra våre andre piloter og demonstrasjonsanlegg på TCM. Det var viktig at anlegget representerte «state of the art» når det ble startet opp. Da dette var et utviklingsprosjekt, kom det opp nye ideer underveis. Disse forbedringene ble implementert der det var rimelig og etter en avtale med Statoil, og i enkelte tilfeller partnere i TCM.

TCM gir oss en enorm mengde informasjon som er svært nyttig for å verifisere våre modeller. Det gir oss en vesentlig erfaring med utstyr, materialvalg, drift og kontroll av anlegget. Som nevnt så har oppskaleringen for oss vært veldig viktig å verifisere – det har vi klart. Vi har nå dokumentert opptil 90 pst. CO₂-fjerning med høy tilgjengelighet på teknologien vår. Vi har også dokumentert at det ikke er noen nedbryting av stoffene som brukes for å absorbere CO₂, og ingen skadelige stoffer dannes. Amin-problematikken rundt dette er derfor ikke relevant i det hele tatt for karbonatanlegget.

For å utnytte investeringen i TCM er det nå viktig at det politisk besluttes å bygge et fullskalaanlegg så raskt som mulig. Bygging av fullskalaanlegg for CCS vil medføre at kostnadene vil reduseres. Det viser nemlig all tidligere erfaring innenfor teknologiutvikling.

Takk, det var min introduksjon til temaet.

Møtelederen: Tusen takk for det.

Da gir jeg ordet til Fleischer – vær så god.

Henrik Fleischer: Formann, mange takk for at Sargas er invitert til denne høringen, til tross for at vi altså ikke har vært på Mongstad.

Jeg vil bare gjenta at karbonfangst og -lagring fortsatt er verdens viktigste klimatiltak. Vi har fått Universitetet i Oslo, CICERO Senter for klimaforskning, til å regne på det. Dersom alle nye kullkraftverk får CCS fra 2015, kan vi altså fjerne 18 pst. av de totale globale utslipp av CO₂ innen 2030, så dette vi snakker om, er vanvittig viktig – langt viktigere enn sol og vind, slik det fortoner seg i øyeblikket.

Det var veldig mange som ble begeistret da Stoltenberg i nyttårstalen i 2007 sa: Nå skal vi virkelig gjøre noe stort. Desto mer skuffende er det, synes vi, å fastslå at det foreløpig synes å være veldig få resultater, veldig få håndterbare resultater, annet en dem som har vært kjent fra før. Vi har ikke hørt noen ting fra Mongstad til nå som vi mener ikke er kjent fra før.

Så er spørsmålet, det litt triste faktum: Gir det grunn til

pessimisme eller optimisme? Det er faktisk fortsatt grunn til å være optimister til tross for dette, fordi det finnes teknologiske løsninger, mener vi, som er implementerbare i dag, og som kan bygges til en kostnad som verden har råd til. Jeg vil gjerne utdype det ved å fortelle hva Sargas har gjort i den tiden Mongstad-prosjektet har pågått.

Vi har på ca. ti år brukt like mange penger som Mongstad-prosjektet brukte i fellesferien i fjor. Resultatet vårt er at vi har en teknologi som er patentert verden over, og at vi i dag er ca. 20 personer fra syv forskjellige nasjoner som arbeider med fullskala gasskraftverk med 90 pst. CO₂-fangst i flere land, bl.a. i USA.

I 2005 og 2006 testet vi aminer, karbonater og aminosyrer og alle de absorbenter som var tilgjengelige i markedet. Etter en nøye prosess valgte vi bort aminer, bl.a. etter råd fra de ledende aminprodusentene, som sa og bekreftet det vi visste, nemlig at for en oksygenrik avgass egner aminene seg dårlig. I tillegg er det helsefaren som har vært omtalt. Vi mente, og her deler vi oppfatning med Statoil, at det ikke var forsvarlig å ta noen risiko hva angikk helse. Det er ikke slik at det er litt kreftfarlig eller at man er litt gravid, det er null eller én. Vi la oss da på denne linjen og valgte å gå videre med karbonater.

Karbonater er en helt uførlig inorganisk substans, som vi alle kjenner hjemme fra kjøkkenet. Det er det samme som bakepulver. Det vet alle hva er for noe. Det kan man hive ut på jordet etter at man har brukt det. Det er ikke giftig, og det danner ingen farlige forbindelser når dette slippes til luft eller vaskes ut og skylles til vann – veldig avgjørende.

Det har vært kjent siden 1950-tallet at aminer kan forårsake disse vanskelighetene. Den amerikanske marinen prøvde i 1950 å rense ubåtpusteluften sin, og konkluderte med at dette var noe man måtte man holde seg langt unna.

Vi er teknologioptimister. Vi tror at fortsatt er det plass til flere i verden som kan arbeide med dette. Vi har ingen ting imot det som har skjedd på Mongstad, men vi synes det er påfallende lite konkrete resultater – igjen – som ikke verden kjenner til fra før.

I 2008 testet vi vår teknologi på Värtan kullkraftverk i Sverige. Der bygde vi en nedskalert modell for å vise fangstanlegget vårt. Resultatene ble sertifisert av IFE på Kjeller. Vi fanget 98 pst. av CO₂-en.

I 2010 hadde vi for øvrig et interessant besøk hos daværende miljøvernminister Solheim etter at vi hadde fått vår første industrielle partner Daewoo i Korea, som tilbød seg å bygge vår teknologi og garantere at det virket. Vi var hos Solheim den 2. juli 2010. Det var også representanter fra Næringsdepartementet til stede. En bedriftsleder med 22 000 ansatte og noen milliarder dollar i omsetning tilbød Solheim å bygge og levere et anlegg til Norge med Sargas' teknologi, og han sa: Du slipper til og med å betale for det hvis det ikke virker – da kan vi ta det med oss hjem til Korea igjen. Det ble veldig stille i det rommet da dette ble fremført, men vi hørte aldri noe mer fra verken Solheim eller andre.

I 2012 gjorde Sargas en avtale med verdens største teknologileverandør General Electric, som tør være kjent for alle i dette rommet. Det var en stor tilfredsstillelse etter

ett og et halvt år med utprøving av GE å undertegne en stor avtale med dem. Resultatet av den er et utstrakt teknisk samarbeid, og også et markedssamarbeid, slik at vi nå faktisk har verdens største teknologiselskap som en av våre distributører globalt. Det lover godt.

I Sargas har vi satset på de beste hodene fra dag én. Vi har funnet folk med kvalifikasjoner på forbrenningsteknologi, folk med kvalifikasjoner som har bygd fullskala CO₂-fangstanlegg, og vi har satset på å sette sammen denne kjente teknologien på en ny måte.

Vi hadde også besøk av finanskomiteen på Stortinget i april i fjor, som tok seg til Houston og møtte, for egen maskin, General Electric, og spurte hvorfor i all verden GE har valgt Sargas. De fikk, så vidt jeg kunne fastslå, ganske gode svar.

Det som er avgjørende for vår satsing, er å være opptatt av kostnadene. Det har ingen hensikt å satse på CCS-teknologi hvis ikke dette blir billig nok og raskt nok, slik at hele verden kan bruke det. Vi trenger å løse et stort problem, og det er ikke interessant å lage et leketøy for den rike delen av verden. Vi må lage det sånn at alle har råd til å bruke det. Derfor er vi veldig opptatt av og snakker gjerne om kostnadene. Kostnadene per kWh, kostnadene per tonn CO₂ er helt avgjørende. Og vi tør henlede oppmerksomheten dit at alle bør være opptatt av det.

Men det er i andre land – jeg trenger 20 sekunder til – f.eks. amerikanske incentiver, og hos våre naboer i England blir det utlyst konkurranser om det samme som vi har gjort i Norge. Der legger altså staten pengene på bordet, men man må oppfylle visse kriterier, finansiellbarhet, modenhet etc., og så velges teknologiene deretter. Det er alternativene som foregår andre steder. Takk!

Møtelederen: Takk for de to innledningene.

Da starter vi utspørringen, og da begynner vi med sakens ordfører, Abid Q. Raja. Han har 10 minutter til disposisjon.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder, og tusen takk til Alstom og Sargas som har kommet til høringen.

Jeg starter med Sargas først. Hvorfor har dere ikke vært på TCM?

Henrik Fleischer: Vi testet i 2008 vår fangstteknologi i Stockholm og fikk de resultatene vi ønsket, og må bare medgi at teknisk sett hadde vi ikke noe behov for å komme til TCM fordi det allerede var utprøvd, eller de resultatene var bekreftet, som vi visste vi ville oppnå. Å gå to skritt tilbake da og bruke tre år til på testing var ikke hensiktsmessig.

I tillegg er ikke anlegget på Mongstad bygd for å teste vår teknologi, som er en trykksatt teknologi, som gjør en stor forskjell.

Abid Q. Raja (V): Den tiden man har brukt på TCM nå – tenker dere at man har sløst med den tiden og de kostnadene?

Henrik Fleischer: Vi synes det er påfallende at man

ikke har valgt denne karbonatteknologien, som er den vi bruker, og som er en litt annen karbonat enn det Alstom benytter. Det er en trykksatt teknologi, hvor man konsentrerer røykgassene, får ned volumene og dermed både kapitalbindingen eller anleggets størrelse og kostnadene per tonn. Vi synes det er litt trist at det ikke var en del av hjemmeleksene som ble gjort forut for Mongstad-anleggets planlegging. Da hadde vi kanskje sett annerledes på det.

Abid Q. Raja (V): Takk, Fleischer. Du sa i innledningen din, hvis jeg ikke hørte feil, at det ikke var noe nytt som har kommet ut av TCM som ikke var kjent fra før. Forsto jeg deg rett da?

Henrik Fleischer: Det gjorde du absolutt.

Abid Q. Raja (V): Da undrer jeg jo på: Hva er da poenget med TCM?

Henrik Fleischer: Det er et faktum at både aminteknologi og karbonatteknologi har vært kjent i flere titalls år. Det har vært bygd og det er i drift hundrevis av disse anleggene flere steder i verden, og det har vært investert mange ganger de pengene det norske samfunn har brukt på Mongstad på disse teknologiene ute i verden. Så med mindre vi har tatt helt feil og det foreligger noen voldsomme resultater, finnes all denne kunnskapen fra før.

Abid Q. Raja (V): Så til Alstom og Staurset. Du var inne på at dere – hvis jeg hørte deg riktig – hadde levert teknologi eller testsentre rundt omkring i verden. Kunne du bare utdype det litt? Har dere testsentre, teknologi – hvor og når?

Eric Staurset: Vi startet, som jeg nevnte, med utvikling av CCS-teknologi tilbake på 1990-tallet, og har siden den gang bygd hele 13 piloter og demonstrasjonsanlegg rundt i hele verden.

Abid Q. Raja (V): Når kom det første pilotanlegget? Ca. hvor er vi tidsmessig, årstall?

Eric Staurset: 2006.

Abid Q. Raja (V): Hvor er det? Du må gjerne få hjelp av direktøren.

Eric Staurset: Ja, jeg må ha litt hjelp av Arne Ellestad når det gjelder detaljene. Vi har et anlegg i Wisconsin i USA på ca. 10 000 tonn CO₂ per år som vi ...

Abid Q. Raja (V): Som dere har bygget?

Arne Ellestad: Som vi har bygget, ja.

Abid Q. Raja (V): Hvor mange tonn, sa du?

Arne Ellestad: 10 000 tonn per år.

Abid Q. Raja (V): Hva gjør dere med de tonnene?

Arne Ellestad: I det anlegget blir de 10 000 tonnene fanget og «released», som det heter. De går altså bare rett ut igjen. Vi har siden ...

Abid Q. Raja (V): Er det det samme som testsenteret på Mongstad hvor man fanger og så slipper ut igjen?

Arne Ellestad: Det stemmer. Hvis jeg kan gi en opplysning til?

Abid Q. Raja (V): Ja.

Arne Ellestad: Vi har bygget et anlegg på kullfyrt kraftverk i Mountaineer i USA til ca. 100 000 tonn per år hvor man har hele kjeden.

Abid Q. Raja (V): Årstall?

Arne Ellestad: Det ble startet opp i september 2009 og ble drevet til juni 2011.

Abid Q. Raja (V): Nå er jeg litt i villrede her – hvis man har testsentre rundt omkring i verden. Hvis ikke jeg hørte Stoltenberg feil da han var her, sa han jo at dette testsenteret og det som har skjedd der, er ... Ja, det ble formulert på et vis som at månelandingen har skjedd. Da kan ikke jeg skjønne det, Sargas – når det ikke er noe nytt.

Henrik Fleischer: Nei, det er vår oppfatning at det er ikke fremlagt – i hvert fall slik vi er kjent med, jeg må jo ta det forbeholdet. Vi har altså ikke vært der, men vi leser jo aviser og følger nøye med. Vi har ikke hørt om noen resultater som ikke vi vet industrien har fortalt oss om tidligere. Det er poenget. Det er flere anlegg som har vært bygget både her og der, og som kanskje er blitt nedstengt også etter tur. Det sier jo også sitt. Men det er altså ingen nyheter som er brakt på banen. Vi kan jo ikke skryte av antall besøkende og si at det er et resultat. Vi må jo komme til resultater som bringer oss videre, og det er det vi etterspør.

Abid Q. Raja (V): Den tredje store aktøren, Aker, kunne ikke være her. Det er én aktør til, som mangler her, men jeg hører dere to da. Er det slik å forstå at man allerede fra 2006 – med den kunnskapen verden har hatt – kunne gått i gang med bygging av noe som kunne likne på fullskala anlegg? Var man der teknologisk? Vi kan starte med Fleischer, så kan du komplettere.

Henrik Fleischer: Vi søkte om konsesjon i 2006 for å bygge 100 MW gasskraftverk i Hammerfest i tilknytning til Melkøya, og det ble tørnet ned av NVE på grunn av at man sammenliknet vår teknologi med en teoretisk, annen teknologi som fortsatt ikke foreligger. Så svaret er at ja, det kunne man. Man kunne ha bygget. Det går egentlig mer på størrelse og på det å bygge resten av verdikjeden. Vi trenger jo ikke å fange CO₂ for så å slippe den ut igjen. Vi må fange CO₂ for så å deponere den, så det er klart at for den

delen av verdikjeden foregikk det utredninger, og det har det gjort i Norge de siste 15 årene. Petoro og Oljedirektoratet kan snakke veldig mye om det, og det finnes mye kunnskap om deponi av CO₂ i Nordsjøen og andre steder. Så det er kanskje den delen man skulle vært i gang med og som ikke har vært gjort før. Det som derimot har vært gjort før, er «enhanced oil recovery» eller, på norsk, trykkstøtte. Det har vært gjort i andre deler av verden. Hadde man satt dette sammen, kunne man kommet langt.

Abid Q. Raja (V): Alstom – bare for å følge opp noe på spørsmålet – kan du svare?

Eric Staurset: Altså vi var ikke klar i ...

Abid Q. Raja (V): La meg bare fullføre spørsmålet.

Eric Staurset: Unnskyld.

Abid Q. Raja (V): Jeg har lest et sted at i Texas gjorde man dette som EOR-formål – 400 000 tonn eller noe sånt – på 1980–1990-tallet. Coca Cola holdt på med dette, men det er sikkert på en annen måte. Sargas har jeg nå lest om, og SaskPower har startet noe i Canada som er fullskala. Når kunne Norge, hvis vi satte de musklene inn og de pengene vi har brukt på dette nå, ha startet arbeidet med fullskala? Er vi i 2006, eller hadde det vært for tidlig?

Eric Staurset: Sann som vi ser det, var ikke vi klar i 2006. Vi ...

Abid Q. Raja (V): Ikke dere, men generelt. Det var ikke nødvendigvis dere som hadde blitt plukket da, men kunne verden, kunne teknologien, kunne noen ha bygget fullskala anlegg på Mongstad?

Arne Ellestad: Jeg tror vi er enige i det Røkke sa her på mandag. Det hadde nok vært mulig, men det hadde vært et langt fra optimalt anlegg. Alstom ville vært klar for kullfyrt kraftverk i 2009–2010, men vi trengte Mongstad for å bli klare kommersielt på gassfyrt kraftverk.

Abid Q. Raja (V): Så et annet spørsmål – et annet tema. Vi har hørt kostnaden 25 mrd. kr. Stoltenberg sa her at det å bruke 25 mrd. kr for å bygge et fullskala anlegg, som skal fange en halv million tonn CO₂, på en måte ikke er liv laga. Hva snakker vi om av kostnader? Stemmer dette, ut fra hva dere vet? Er det 25 mrd. kr det koster å bygge et CCS-anlegg som skal fange en halv million tonn CO₂?

Henrik Fleischer: Altså, våre gasskraftverk med General Electric, som er 250 MW, er kostnadsberegnet til 2,5 mrd. kr. Det vil, hvis man legger det om til dette Mongstad-tallet, hvor det er 400 MW, tilsvare ca. en sjettedel av den kostnaden. Nå tror jeg ikke verken Stoltenberg eller andre har ment at en halv million tonn skal koste 25 mrd. kr. Vår oppfatning er at det første anslaget var 25 mrd. kr for hele Mongstad, som altså var gasskraftverket og crackeren.

Men kostnadene er dramatisk lavere enn det vi har hørt om i Norge – i hvert fall med det vi stiller med.

Abid Q. Raja (V): Jeg skal bare legge til: Hvis ikke jeg hørte Stoltenberg feil, var beslutningsgrunnlaget for å stanse at det ikke var riktig å investere 25 mrd. kr for å fange en halv million tonn CO₂. Jeg tror det var det han sa her under høringen. Men nå kan du legge til og så avslutte og gjerne også si noe om, hvis du får tid, om dette som har skjedd på TCM – om det er å anse som en månelanding.

Eric Staurset: Når det gjelder kostnader, var vi jo i gang med en prosess hvor Statoil innhentet tilbud fra fem leverandører, og vi ga et tilbud på den teknologibiten. Vi var jo ikke involvert i noe annet enn det når det gjaldt store fullskala CCM, så det er vanskelig å kommentere hva dette her ville kostet. Det ble jo avsluttet før vi hadde svaret, egentlig.

Abid Q. Raja (V): Da ser jeg at tiden min er over, så jeg takker for svarene så langt, og det kan hende jeg har noen spørsmål i oppfølgingen.

Møtelederen: Da er sakens ordfører ferdig med sin utspørring i denne omgangen. Da går vi videre til Arbeiderpartiets representant som er Are Helseth.

Are Helseth (A): Takk, leder. Takk for innledningene. Først et spørsmål til Alstom. Vi forstår det slik at dere har arbeidet med CCS-teknologi i 20 år pluss minus og har prøvet ut forskjellige teknologier, og jeg forsto av innledningen din at dere ønsket å være på TCM. Jeg synes også jeg hørte at dere var fornøyd med de resultatene dere har derfra. Kan du utdype litt hva dere sitter igjen med nå, eller når dere er ferdig, som dere ikke hadde av kunnskap, kompetanse og erfaring før dere startet på TCM?

Eric Staurset: Ja, det som er unikt på TCM, er at det er gass vi snakker om. Vi hadde erfaring fra kull, men vi trengte erfaring fra gassfyrt kraftverk og raffinerikilde til å kunne oppskalere dette, og nå er vi i stand til å tilby et fullskalaanlegg på gassfyrt kraftverk. Det var vi ikke i stand til før TCM.

Are Helseth (A): Så la du vekt på i innledningen din at dere har gjort valget om karbonat, og du var ganske kategorisk på at dere da ikke ser noen helseproblemer med det. Kan du bare bekrefte det?

Eric Staurset: Ja, det stemmer. Det er flere teknologier innenfor CCS, og vi er også involvert i aminer og har testet ut det, men valgte karbonatteknologien på Mongstad. Vi tror at det er en god løsning.

Are Helseth (A): Så til Sargas. Jeg fortsetter litt i dette teknologivalget mellom aminer og karbonater. I din innledning var du veldig tydelig på at det var en null-én-relasjon på kreftfare og helsesikkerhet. Følte dere at dere hadde tilstrekkelig grunnlag for å fatte den beslutningen,

da dere gjorde den, eller var kunnskapsgrunnlaget mangelfullt, slik at dere fattet beslutningen på grunnlag av en føre-var-tenkning, f.eks.?

Henrik Fleischer: Det som er veldig avgjørende, det som er formålet med alt det vi snakker om her, er å komme frem til en teknologi som er billig nok og robust nok, sånn at hele verden kan bruke den. Vårt valg er derfor falt på en trykksatt teknologi, og da er det opplagte valg karbonater, som er helt insensitive til alle disse farene, og hvor energibruken for å fange et tonn CO₂, som egentlig er kjernen i hele spørsmålet, er betraktelig lavere enn for noen andre teknologier. Vi bruker altså under en tredjedel av den energien som et fullskalaanlegg å la Mongstad, hvis det skulle være bygget med aminer, bruker. Og det er kjernen. Vi var helt klare på det valget i 2006 – også etter utstrakt dialog med leverandøren av aminer og alle de andre absorbentene for så vidt.

Are Helseth (A): Når det gjelder samarbeidet med GE i Houston, bl.a., kan du si noe om hvordan markedsmekanismene fungerer for den CO₂-en som blir fanget, hvordan den blir håndtert videre og hvilke priser man kan oppnå på den?

Henrik Fleischer: Det er mange som snakker om at kvotehandel kommer til å redde oss og sette oss i stand til å få avkarbonisert verden, men saken er jo at det ikke finnes noe kvotesystem som fungerer, det er teori. Det vi har valgt, er å bruke det faktum at vår CO₂ som er fanget inn, er så ren at den kan gå rett ned i et reservoar. Det betyr at vi kan selge denne CO₂-en som blir injisert ned inn under denne granittkappen som holder på den i noen hundre millioner år til. Dette har vært gjort i 40 år i USA, og der er det et marked for CO₂. Det er faktisk skrikende etterspørsel etter CO₂. 1 tonn CO₂ i dag er verdt 30 dollar tonnet, i grove termer, kanskje litt mindre, kanskje litt mer, avhengig av oljepris i USA. Det betaler for hele gildet. Istedenfor å lage et nytt subsidiemareritt, som vi mener verden ikke har råd til, har vi funnet noen som kan kjøpe strømmen og kjøpe CO₂-en på langsiktige kontrakter.

Are Helseth (A): Har jeg forstått det rett at dette anlegget i Houston er et helt nytt anlegg? Og hvis jeg har forstått det rett: Har dere erfaring med å bygge tilsvarende løsninger på store anlegg som har vært i drift i mange år?

Henrik Fleischer: Vi har knyttet til oss mennesker som har bygget fullskala – både denne forbrenningsteknologien og fangstanlegg. Så kan man si at sammensetningen av det i fullskala ikke har skjedd før. Og hvordan kan man da bygge bro over det? Jo, det er ved å finne en leverandør som er stor nok til å ta det ansvaret og stille de nødvendige kommersielle garantier. Da trenger vi ikke lenger å bekymre oss for hvorvidt dette går eller ikke. Hvis en leverandør med noen milliarder i omsetning går god for at det virker, så er vi i grunnen ferdig. Det er det vi har gjort, vi har industrialisert, fått partnere som er villig til å bygge og garantere at det virker.

Are Helseth (A): Takk.

Møtelederen: Der var tiden ute. Da går ordet videre til Høyre og Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk. Av tidshensyn går jeg rett på spørsmålene.

Først til Sargas: Har dere vært invitert til TCM?

Henrik Fleischer: Vi fikk en innbydelse og takket pent nei til TCM. Så svaret er ja.

Michael Tetzschner (H): Jeg forstår på deg at dere mener å ha utviklet kommersiell teknologi. Det vil si at dere tjener penger på den teknologien dere besitter, men den er begrenset til kullfyrte kraftverk. Har dere kommersiell teknologi også til å ta ut karbon av gassfyrte energiverk?

Henrik Fleischer: Ja, vi begynte med den kullfyrte teknologien og er nå over på gassfyr. Dette er Sargas' og General Electrics fellesbrosjyre (Fleischer viser frem en brosjyre) for et gasskraftverk med 90 pst. CO₂-fangst som General Electric nå selger rundt i verden. Så vi har begge – gass og kull – og kull blandet med biomasse.

Michael Tetzschner (H): Og gassdelen er også kommersielt bærekraftig?

Henrik Fleischer: Det er gassdelen vi snakker om ved bygging i Amerika. Det er i øyeblikket veldig vanskelig med kull, for kull har fått et dårlig stempel som svart og møkkete og liksom gårdsdagens løsning, men det vil nok kanskje endre seg når gassprisene muligens går opp igjen.

Michael Tetzschner (H): Det er vel ikke så rart, for kull er jo skitnere enn gass.

Henrik Fleischer: Det var før Sargas, etter Sargas er det langt renere.

Michael Tetzschner (H): Ja, jeg forstår at alt blir rent og pent for begge energiformene etter at dere har vært der.

Henrik Fleischer: Nettopp.

Michael Tetzschner (H): Har dere forresten fått noe innpass i Tyskland, som nå har 22 kullfyrte kraftverk under planlegging og oppføring? Det måtte jo være et kjempemarked for dere.

Henrik Fleischer: EU og hele Øst-Europa er et kjempemarked. Verden fyrer jo med kull, det er det som er paradokset. Men svaret er at vi ikke har vært i Tyskland ennå, for vi har veldig begrenset kapasitet. Vi er få mennesker og er selvfinansiert, så vi har ennå ikke vært i Tyskland. Men det er helt riktig, og jeg takker for tipset, at vi også ser på Tyskland som et stort marked.

Michael Tetzschner (H): Takk for det. Jeg går videre til Alstom.

Har dere tatt ut noen patent som følge av deres tilstedeværelse på TCM?

Eric Staurset: Vi har en patent allerede på karbonat-teknologien, men vi har ikke tatt ut noen ny patent ennå på TCM.

Michael Tetzschner (H): Hvor stor organisasjon er dere representert med på TCM, og hvor lenge kommer den til å være der?

Eric Staurset: På TCM har vi til tider under bygging hatt opptil 80 personer som har vært med på det. Nå er vi i en testfase og det er begrenset hva vi trenger av operatører. Dette er et anlegg som driftes av TCM, så vår andel av personalet er omtrent fem personer som kjører anlegget og tester med støtte fra driftsorganisasjonen på TCM.

Michael Tetzschner (H): Det andre spørsmålet var hvor lenge – er dere der om to og tre år?

Eric Staurset: Vi har nå en testavtale med TCM som en fase én, som går ut november i år. Vi har også et program under CLIMIT sammen med SINTEF, hvor vi ser på å utbygge testprogrammet utover det, men det er ikke besluttet ennå.

Michael Tetzschner (H): Hva vil dere si om verdien av testprogrammet når først cracker forsvinner ut og deretter raffineriet?

Arne Ellestad: Hvis du snakker om verdien av TCM, vil det bli testet med både crackergass og gassfyrte gass, så for TCMs del er dette fortsatt like relevant. Et anlegg på en halv million tonn er en halv million tonn, så det hadde vært interessant å gå videre med det for oss. Men det skjedde ikke, dessverre.

Michael Tetzschner (H): Vi snakker om mengder her. Hvor mye har dere faktisk fanget etter at testsenteret ble åpnet i 2012 – fanget og sluppet ut, får vi vel si?

Arne Ellestad: Det er designet for 80 000 tonn CO₂ og vi har hatt drift i flere måneder, så 20 000, kanskje.

Michael Tetzschner (H): Ja, 2 promille av det man så for seg for å få fullskala. Da er spørsmålet: Hva koster det Alstom å være representert på TCM fra år til annet?

Eric Staurset: Tenker du på hele prosjektet?

Michael Tetzschner (H): Ja.

Eric Staurset: Vi har en avtale hvor Alstom bærer en del av kostnadene for hele prosjektet. Den avtalen er inngått mellom Statoil og Alstom og er i utgangspunktet kon-

fidensiell, så jeg kan ikke uten Statoils eventuelle godkjenning nevne det. Men jeg kan si at Alstom har bidratt med en betydelig andel av kostnadene.

Michael Tetzschner (H): Da er vel min tid ute, lampen viser det. Jeg kommer eventuelt tilbake.

Møtelederen: Da er det Fremskrittspartiets tur og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Til Fleischer: Du nevnte at dere har vært i kontakt med Solheim og tilbudt anlegg her i landet. Var det anlegget i Hammerfest?

Henrik Fleischer: Nei, det var i 2010 vi var på besøk hos Solheim og da diskuterte vi to muligheter, både et flytende kullkraftverk – altså ganske enkelt et kullkraftverk med 90 pst. CO₂-fangst – og et gasskraftverk. Så herr Solheim fikk tilbud om begge deler, hvis man kan si det slik.

Helge Thorheim (FrP): Så det var mer på generelt grunnlag å bygge et flytende anlegg for å skape mer energi?

Henrik Fleischer: Det var på generelt grunnlag å påpeke det faktum at det var et gigantisk industriselskap som var villig til å bygge og garantere at det virker, og ta all risikoen. Det var jo et – skal vi si – mildt sagt noe annerledes budskap enn det som man ellers har hørt mye om, nemlig at det er 20 år frem og alt er trist og leit. Det er altså ikke så trist og leit og det er ikke 20 år frem. Det var det som vi trodde var vesentlig å få meddelt den norske regjeringen.

Helge Thorheim (FrP): Da dere ikke fikk konsesjon i Hammerfest – dette var et 100 megawatts anlegg, så vidt jeg forstår – var det også basert på karbonatmodellen?

Henrik Fleischer: Absolutt, det var nøyaktig de samme karbonatene som vi nå planlegger i Amerika.

Helge Thorheim (FrP): Og dere var villig til å ta risikoen med det prosjektet, eller var det «no cure, no pay»-basis?

Henrik Fleischer: Nei, det foregår på en måte slik at man søker om å få bygge og ber om tillatelse, ikke sant – konsesjons- og utslippstillatelse og alle disse tingene – og parallelt finner man investoren som vil eie det.

Det er ett sted i verden som er ekstremt velegnet for å bygge et gasskraftverk med CO₂-fangst, og det er faktisk på Melkøya. På Melkøya finnes det en infrastruktur, rørledninger er lagt, og deponi ut til feltet. Vi visste at det er dimensjonert for å ta CO₂-en fra hele Melkøya pluss et gasskraftverk. Det visste vi. Hvis det er ett sted i hele universet hvor man skulle bygget et CO₂-fangstanlegg, faktisk, så er det på Melkøya. Men til tross for at konsesjonen forutsetter CO₂-fangst, er det helt stille der også, på den fronten. Det er ikke noe trykk på å bygge et CO₂-

fangstanlegg, til tross for at konsesjonen faktisk forutsetter det.

Helge Thorheim (FrP): Interessant. Når det gjelder begge to, har dere sagt at aminteknologien ikke er deres teknologi. Spesielt Sargas gikk langt i å si at i USA er dette helt ute, og det har vært ute veldig lenge i den amerikanske marinen, bl.a. Er det slik at det kun er karbonat dere tenker på nå? Når jeg spør sånn, er det fordi vi på mandag brukte mye tid på aminteknologien og farene med dette, og vi fikk vel av Klif høre at de ikke så det store problemet med aminteknologi, selv på fullskalaanlegg – når vi eskalerer dette opp.

Kan dere si litt mer om det? Er det helt ute hos dere?

Eric Staurset: Nei, det er det ikke. Aminteknologien er der. Den er, som vi var inne på, velprøvd og har vært anvendt i mange år. Vårt selskap satser også på, og har, aminteknologi. Så det er mer hva slags type anvendelse og hvor gassen som skal renses, er, som er avgjørende for valg av teknologi. Så aminteknologien er ikke død.

Helge Thorheim (FrP): Nei. Men når dere går videre, spesielt med karbonat, har det med økonomi å gjøre, at dere tror dere kan få et rimeligere anlegg med karbonatteknologien?

Eric Staurset: Det er noen fordeler med karbonatteknologien. Det går nettopp på det vi snakket om, med håndteringen av aminer. Aminer er også ofte knyttet opp til spesielle leverandører, hvorimot karbonatet er et «commodity» som man kan få tak i overalt til en transparent pris i markedet. Så det er noen fordeler, pluss at vi tror at man har fordeler ved å ha tilgang til f.eks. kaldt kjølevann, som vil spare energiforbruk.

Helge Thorheim (FrP): Til dere begge to: Mener dere at teknologien i verden er til stede, slik at vi i dag kunne gått direkte på et fullskalaanlegg, enten det var på Kårstø eller Mongstad?

Eric Staurset: I dag er vi i stand til å bygge et fullskalaanlegg, med de erfaringene vi har.

Henrik Fleischer: Hvis jeg får svare på det første, så er vi helt klare på at det kun er karbonater i en trykksatt prosess som fungerer.

Tilbake til aminer: Aminer er verdens mest perfekte produkt, sett fra selgerens side, for det ødelegger jo seg selv etter en stund. Det passer ikke i en oksygenrik gass, og det koster 1 600 dollar per tonn. Hvis man skal stå der i 40 år og bruke aminer som destruerer seg selv, må fylles på og må sendes til Tyskland eller andre steder for destruksjon – eller man må bygge et kostbart destruksjonsanlegg – sier det seg selv at dette ikke passer inn for å lage en billig nok teknologi som verden har råd til. Vi har vraket det fordi det ikke passer i en oksygenrik avgass, og fordi det er for dyrt, det ødelegger økonomien. Så vi må finne en løsning som er billigere. Karbonat er ikke et nær mono-

polistisk produkt, som aminer er. Det finnes over hele jorden, det koster ingenting, og du kan hive det ut på marken når du er ferdig å bruke det.

Helge Thorheim (FrP): Takk, leder. Da er jeg ferdig.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det, og takk for innledningene.

Jeg har lyst til å starte litt med det konseptvalget som ble gjort med hensyn til satsingen på Mongstad. Det har jo vært en del kritiske røster i forbindelse med at en kunne bygge gasskraftverk parallelt med utvikling av teknologi for fangst av CO₂. Jeg har lyst til å spørre dere begge to: Var dette en smart og realistisk strategi på det tidspunktet som dette valget ble gjort? Vær så god – Alstom først, og så Sargas.

Eric Staurset: Som vi var litt inne på tidligere: I 2006 var i hvert fall ikke vi i stand til å gå direkte på et fullskalaanlegg, slik at veien via en kvalifisering var fornuftig. Det er vårt syn på det.

Henrik Fleischer: Det er aldri galt å kvalifisere teknologier, men det er mulig at man kunne valgt en litt annen måte å gjøre det på. Hvis man rett og slett hadde åpnet opp for konkurranse og sagt at den som har den beste løsningen, vektlagt av en rekke kriterier, vinner, tror vi at man raskere hadde kommet til et resultat, istedenfor å si at her er en sekk med penger – og så lager vi en case.

Så rekkefølgen er det ikke noe å si på. Hastigheten kunne vært en annen, særlig hvis man hadde bedt om uholdende råd fra den ekspertisen som finnes rundt i verden.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ut ifra deres bakgrunn og erfaring – når prosjektet nå er stoppet opp, eller skrotet, med tanke på fullskalaanlegget på dette tidspunktet, hva tenker dere har vært hovedårsakene til at vi er der vi er i dag? Vær så god – Sargas, så Alstom.

Henrik Fleischer: Jeg tror at 25 mrd. kr selv i Norge er et svimlende beløp som ville skremt de fleste av oss. Det er for mye penger, er vel min første reaksjon.

Hvorvidt det som foregår på Mongstad, er modent eller ikke modent, vet jeg lite om, for vi har ikke vært der. Men vi må jo spørre oss om hvilke resultater som foreligger, og hva det skal koste i full skala, hvilken ekspertise og hvilke garantier man får for det. Det nytter jo ikke å operere med indikasjoner på tall hvor ingen har ansvaret. Man må ha bindende tilsagn, skal man kunne gjøre noe. I hvilken grad det foreligger eller ikke, er vi faktisk ikke kjent med. Men jeg ville jo selv aldri fremmet en beslutning for en sånn investering hvis ingen var villig til å binde seg på den andre siden.

Eric Staurset: Jeg vil si at det nå er viktig å tenke litt framover også – å tenke på hva vi gjør herfra. Jeg forstår

oppgaven til komiteen, men vi er der vi er. Det ble tatt en beslutning, og vi syntes det var synd at det ikke ble fullskala. Vi hadde jo satset store ressurser og energi på å kvalifisere oss, og når det ble kansellert, var det selvfølgelig veldig leit.

Men jeg synes det er viktig nå at denne satsingen som har vært, ikke stopper opp, at vi nå tenker på hva vi skal gjøre herfra som det viktigste vi skal se på.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ut ifra det som nå er gjort på Mongstad med både testsenteret og det andre, er vi etter deres mening kommet lenger når det gjelder håndtering av CO₂, med utgangspunkt i det som har skjedd på Mongstad, enn vi var ved tusenårsskiftet? Hva slags innvirkning har dette arbeidet hatt på dette med fangst av CO₂?

Eric Staurset: Som jeg nevnte litt tidligere, har vi nå verifisert modellene våre. Vi er fortsatt i en testfase, så vi er jo ikke i mål. Men vi lærer hvordan vi skal gjøre dette når vi skal oppskalere det til et fullskalaanlegg. Det har gitt oss veldig mye, og kommer til å gi oss veldig mye.

Så vi er, som jeg nevnte, nå i stand til å tilby en kunde et gasskraftverk med rensing.

Henrik Fleischer: Det man lærer underveis, er jo selvfølgelig en funksjon av hva man kunne før man startet. Det er det ene. Det andre er at det finnes jo leverandører igjen som har tilbudt fullskala kraftverk med aminfangst. Det var jo tilgjengelig også i 2006–2007. Hva nettoeffekten er, er det vi stiller spørsmål ved. Men det er klart at det å samle opp kunnskap er aldri negativt. Spørsmålet er til hvilken pris dette skjer.

Hva gjør vi videre? Det er klart, det finnes jo case i Norge. Vi har et Kårstø som ligger i et område hvor det er et behov for strøm ut til plattformene. Elektrifisering er et stort tema i øyeblikket. Vi har engasjert oss i Industrikraft Møre i Elnesvågen, som er en case som forsyner Ormen Lange med strøm – 20 pst. av all gassimport til UK går gjennom den terminalen. Der faller strømmen ut et par ganger i året. Det er en fortsatt levende case som vi fremmet for EU i sommer, men som dessverre ble skutt ned i flammer av OED fordi søknaden ikke var god nok – det var noen trykkfeil og ditt og datt.

Så det finnes fortsatt mange muligheter i Norge. Det finnes også et skrikende behov i Østen. Kineserne forventer jo fem års reduksjon i gjennomsnittlig levealder på grunn av forurensing. De trenger denne teknologien dramatisk. Norge kan spille en rolle på alle disse områdene. Det er ikke slik at lyset er gått og alt er trist og leit. Det er fortsatt muligheter, og det er behov – enorme behov – for å realisere fullskala løsninger, selv om Mongstad er der det står i dag.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Tiden min er ute, er det sann?

Møtelederen: Det er den.

Da er det Senterpartiet og Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk, og takk for innledningene.

Når jeg sitter og hører på dere med veldig klare meninger, som jeg er glad for, kan jeg ikke annet enn å tenke på at vi står overfor to private selskaper med egne forretningsmessige interesser. Det håper jeg er greit å si.

Oppfølgingsspørsmålet mitt er da: Hvilke kontrakter har dere hittil hatt med Statoil? Begge to – kort.

Eric Staurset: Vi har en kontrakt med Statoil når det gjelder TCM-prosjektet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ikke noe mer?

Eric Staurset: Statoil er en kunde av oss på andre områder, det er de.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kunde generelt?

Eric Staurset: Ja, det stemmer.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Fleischer?

Henrik Fleischer: Sargas har kun hatt en liten flørt med Statoil, vil jeg si. Vi har ingen kontrakter med dem, men vi var og viste oss frem der for noen år siden. Det førte ikke til noe annet enn litt uenighet om teknologi og «Intellectual Property» og den slags.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Er det slik at de som bare har en liten flørt, føler at en kan være tydeligere med tanke på hva en mener, enn de som har inngått nærmere forbindelser med Statoil – jeg sitter med det i bakhodet mitt her nå? Fleischer, du uttaler deg veldig tydelig, veldig sterkt, og du har altså ikke hatt noen forretningsmessig forbindelse med Statoil. Påvirker det din frihet til å si det du mener?

Henrik Fleischer: Det vil jeg ikke se bort fra.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du vil ikke se bort fra det, nei – greit.

Henrik Fleischer: Jeg kan gjerne utdype det litt, komme med en kort utdypning. Vi var jo invitert i en Mongstad-høring i 2009 og ble spurt om hvorfor Statoil ikke hadde en annen rolle – hva vårt syn på det var. Det er klart at Statoil er en tilbyder selv av denne type teknologi, og Statoil mener selv det er 20 år frem. Det er vi sterkt uenig i – og så er vi uenige om det. Det er for øvrig ikke galt å være privat entreprise, for det er jo der løsningene kommer fra, så vidt vi kjenner til.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så langt ifra – ikke misforstå meg, men vi må bare kjenne hverandre med hensyn til hva som er interessene.

Til Staurset og Alstom: Du sa at aminfaren nå ikke er relevant. Kort: Når ble du sikker på at den ikke var relevant?

Eric Staurset: Jeg sa vel ikke at den ikke var relevant, men hvis jeg sa det, var ikke det helt meningen. Det er håndterbart. Spørsmålet ditt er når vi var klar over det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Håndterbart betyr at det er ikke kreftfare. Det var det som Statoil sa, at her var det kreftfare eller ikke kreftfare. Var det kreftfare, var det ikke håndterbart. Slik uttrykte de seg.

Eric Staurset: Vi har en karbonatteknologi på TCM, så vi har ikke vært involvert i den problemstillingen. Så det er bedre å stille det spørsmålet til Aker og Statoil, egentlig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så hører vi her om karbonater og aminer, og vi hørte begrepet «incentiv» – jeg forstår ikke hva det var, det var vel Fleischer som sa det. Fortell meg litt mer om kjemien bak karbonat og amin. Det ble bl.a. sagt at karbonater kunne du kaste ut på marka. Da forsto jeg som sivilagronom det slik at det var et stabilt stoff. Men forklar meg kjemien bak karbonat på marka – vi kan starte der.

Henrik Fleischer: Kaliumkarbonat, som er en art av bakepulver, er en inorganisk, stabil forbindelse. I aminene – når de kommer i kontakt med oksygen – skjer det mer enn 100 forskjellige reaksjonsligninger, og tilsatsstoffene som brukes i aminer for kraftverksformål, lager en rekke giftige forbindelser som du altså ikke kan hive ut på marken, men du må brenne det eller destruere det, og det slipper du med karbonater.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så karbonat er en stabil forbindelse, så den ligger der akkurat som en granittblokk – for å si det enkelt.

Henrik Fleischer: Korrekt.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Staurset: Du sa her at fullskala CCS var viktig – å redusere kostnadene. Mitt spørsmål er: Slik som du ser det nå, hvilke driftskostnader, inklusiv kapitalkostnader, kan vi få ved et fullskala CCS-anlegg i kroner/tonn per CO₂. Hva snakker vi om av størrelser – i dag og det du ser for deg som et mulig nivå?

Eric Staurset: Veldig godt spørsmål. Når det gjelder kostnader her, har vi gjennomført omfattende studier hvor vi har sett på tilleggskostnader for CCS på strømprisen. Vi har sammenlignet det i forskjellige regioner i verden og sammenholdt det med andre energiformer, og vi ser at et fossildrevet kraftverk med CCS faktisk kan konkurrere med vann, ikke så mye vann, men vind – offshore vind, i hvert fall.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men da snakker vi om av kroner per tonn fanget CO₂.

Eric Staurset: Ja, det kommer jo veldig an på hvor dette bygges, og når du skal ha bygd det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men du tør ikke gi noe anslag for hva vi snakker om av beløp, for her ble det ellers sagt store beløp, som gjorde at det er rimelig utopisk å se for seg enkelte teknologier.

Møtelederen: Tiden er ute, så et kort svar, er du snill.

Arne Ellestad: Vi vurderer at det ligger i området 40–50 euro per tonn CO₂.

Møtelederen: Det blir ristet på hodet. Da registrerer vi den ristingen, slik at vi kan notere det og komme tilbake til det.

Ordet går videre til Sosialistisk Venstreparti – Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Tusen takk.

Vi har fått veldig ulike oppfatninger av nytten av TCM-senteret, både i dag og forleden. Jeg vil be Alstom om å utdype litt nærmere sitt syn, ikke bare nytten av det nå, men ikke minst nytten framover, fordi det er kommet påstander om at dette TCM-senteret ikke vil ha noen verdi i framtida. Hva er vurderingen av det?

Eric Stauroset: Jeg tror vi også må kikke litt tilbake i tiden. Da beslutningen ble tatt om å bygge TCM, hadde man en stor tiltro til hurtigheten på implementeringen av CCS rundt i verden. Etter det fikk vi en finanskrisa, vi fikk mange færre prosjekter som var planlagt, en reduksjon av framtidige prosjekter. Så jeg vil si at verdien av testsenteret vil også avhenge av de markedsmulighetene som ligger foran oss – forstått på den måten at er det ikke et marked som er attraktivt innenfor den nærmeste framtid, så er verdien mindre. Men for oss har det vært helt avgjørende – som jeg har sagt – å bruke TCM for en kvalifisering av teknologien, slik at vi nå er i stand til å tilby fullskala på spesielt gassfyrte kraftverk. Så verdien av det vil avhenge av om vi får realisert noen store prosjekter. Det tror vi, det forventer vi, men vi er ikke der ennå.

Karin Andersen (SV): Det er mulig jeg ikke forstår alt som dere sier, men jeg oppfatter Sargas dit hen at dette er helt unødvendig, dette kan man teste i fullskala, dette er det interesse for kommersielt andre steder, så dette trenger man ikke. Hva er da grunnen til at dere mener at det ikke stemmer?

Eric Stauroset: Vi mener at TCM har gitt oss en kunnskap som vi ikke hadde før TCM. Kunne vi ha fått den andre steder? Det er mulig, men nå ble det jo TCM som var prosjektet, og det har altså gitt oss verdifull kunnskap. Så enkelt er det.

Karin Andersen (SV): Så litt til valget av disse ulike teknologiene. Det har jo vært mange problemer rundt amin. Hvis det er slik som Sargas sier, at dette er nærmest helt ubrukelig – eller unødvendig – har jeg oppfattet det riktig at dere mener at dette er en teknologi som ikke bør brukes? Så vil jeg høre hvorfor, i så fall, Alstom mener at

det fremdeles er en teknologi som trengs eller er nyttig for noen formål – hvorfor?

Henrik Fleischer: Vi er opptatt av at kostnadene skal være så lave som mulig, og vi mener at målet for CO₂-fangst må være 20–25 kr per tonn, fangstkostnad. Det er liksom i den verdenen vi befinner oss, og det er realiserbart for kull og ikke riktig for gass, men vi ser på at kostnadene skal fortsette å falle. Det blir for dyrt å bygge et aminanlegg, og derfor mener vi det ikke kommer til å slå an. I tillegg er det denne usikkerheten med helsefaren, og vi vil ikke kunne stå bak noe annet enn en nulltoleranse for denne faren som har vært påpekt. Derfor har vi valgt det bort.

Karin Andersen (SV): Men mener dere at det er forretningsmessige hensyn bak at noen ønsker den teknologien, altså et slags monopol eller en eller annen slags forretningsmessig interesse?

Henrik Fleischer: Nei, vi mener at det har vært tilbydere der ute – og det er tilbydere der ute – som tilbyr dette nøkkelferdig på fullskala i dag, men til priser som verden ikke kan bruke. Det har ikke noe med det forretningsmessige å gjøre; det har med å gjøre hva verden tåler i rensekostnad. Hvis dette skal være et bærekraftig alternativ, må det være billig nok. Det er vårt poeng. Det er ikke monopolistene som er ute og herjer, men det er at vi andre prøver å fokusere på å trykke kostnadene ned. Derfor virker det ikke. Det blir for dyrt, ganske enkelt, per tonn CO₂.

Eric Stauroset: Vi har altså ikke helt gitt opp aminteknologien. Vi tror den er der, og at den kommer til å være der. Det er avhengig av applikasjoner – eller dvs. hva som skal renses, og hvor anlegget er hen. Det blir litt teknisk å gå i detalj rundt det, men vi tror at det er ikke enten–eller; vi har det med i porteføljen, og så får vi se. Der det er best å bruke aminer, er det aminer som kan bli brukt. Det er vårt syn.

Karin Andersen (SV): Har jeg mer tid igjen?

Møtelederen: Nei, det har du ikke, tiden er ute. Da er det Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Fint om dere kan svare kort.

Jeg oppfatter begge, både Alstom og Sargas, dit hen at dere sier at i dag kan dere bygge et fullskala renseanlegg på gasskraftverket på Mongstad til betydelig lavere pris enn de 20–25 milliardene som har vært nevnt. Er det riktig oppfattet? – Sargas først.

Henrik Fleischer: Sargas vil svare ja på det. Vi tilbyr 250 MW gasskraftverk med General Electric i USA til langt lavere pris.

Rasmus Hansson (MDG): Alstom?

Eric Staurset: Ja, vi mener vi kan gjøre det billigere enn det.

Rasmus Hansson (MDG): Takk. Inkluderer dette løsninger også for transport og deponi av CO₂ fra Mongstad-kraftverket – Alstom?

Eric Staurset: Du tenker på totalsummen her?

Rasmus Hansson (MDG): Ja. Det dere sier dere kan gjøre, inkluderer det løsning på problemet som er knyttet til korrosjon, transport osv., som er en av årsakene til problemene her?

Eric Staurset: Vi mener det kan gjøres billigere enn 25 mrd. kr, men vi har ikke noe svar på det, som jeg nevnte tidligere. Vi har vært på teknologibiten og levert.

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Sargas?

Henrik Fleischer: Det er viktig å fokusere på at transport av CO₂ er ikke noe man skal være bekymret over. Det er enkelt, det gjøres i dag over hele kloden, og det er ikke en del av problembildet, ganske enkelt.

Rasmus Hansson (MDG): Takk. Gitt dette anbefalte Statens forurensningstilsyn ved utslippstillatelsen i forbindelse med konsesjonssøknaden i 2006 et krav om fullskala rensing fra dag én. Sargas, var det et realistisk, gjennomførbart krav?

Henrik Fleischer: Det var i hvert fall flott at noen stilte kravet, for det er klart at hadde det ikke vært noe krav, ville vel løsningen ikke kommet.

Rasmus Hansson (MDG): Den kom ikke. Var det et realistisk krav?

Henrik Fleischer: Det var et realistisk krav i 2006 dersom man hadde brukt mer penger enn det man trenger å bruke i dag. Det var litt tungvint svart, men det hadde kostet langt mer i 2006 enn det gjør i dag.

Rasmus Hansson (MDG): Alstom?

Eric Staurset: Nei, det var ikke realistisk.

Rasmus Hansson (MDG): Ikke realistisk?

Eric Staurset: Nei.

Rasmus Hansson (MDG): Gitt den begrunnelsen som regjeringen har brukt for å avslutte fullskalafangstprosjektet på Mongstad i fjor, som altså er en kombinasjon av økonomisk og teknologisk, selv om den ikke er så veldig klar og tydelig – gitt den begrunnelsen og det resonnementet, hvis man godtar det – er det da noen andre steder i Norge det er realistisk å bygge fullskala rensing, Sargas?

Henrik Fleischer: Ja, det vil jeg absolutt si. Det kan gjøres på Melkøya, hvor det fortsatt er et konsesjonskrav om rensing. Hammerfest Energi har hatt og har et prosjekt for å bygge et gasskraftverk – et strålende sted å gjøre det, infrastrukturen for CO₂ er til stede. Kårstø kan også ettermonteres og tas av strømforsyningen i den delen av landet hvor det er store behov offshore. Og sist, men ikke minst Industrikraft Møre på Elnesvågen – 500 MW allerede gitt konsesjon – er et tredje sted hvor man kan bygge fullskala i Norge.

Rasmus Hansson (MDG): Alstom?

Eric Staurset: Det er mange gode forslag her. I tillegg har det jo vært snakk om Svalbard. Det har også vært snakk om industri. Vi ønsker å ha en dialog, som vi forventer å få, med Gassnova etter hvert for å se på hva slags muligheter som fins i Norge.

Rasmus Hansson (MDG): Så et litt åpent spørsmål til slutt – Sargas først: Forstår dere regjeringens begrunnelse for å terminere dette prosjektet nå, fullskala-rensing-prosjektet på Mongstad?

Henrik Fleischer: Det gjør vi absolutt. Det var en helt riktig beslutning å stoppe mens leken var god, i aller høyeste grad. Det som er synd, er at beslutningsgrunnlaget kun synes å være de 25 milliardene. Det er til å gråte over. Men at det er riktig når man har 25 mrd. kr for noe som fins andre steder i verden ...

Rasmus Hansson (MDG): Jeg stiller spørsmålet fordi du tidligere har sagt at 25 mrd. kr er et urealistisk anslag i forhold til hva det faktisk vil koste.

Henrik Fleischer: Jeg oppfattet spørsmålet om det var riktig for regjeringen. Nå sitter ikke jeg i regjeringen – eller noen av oss. For vår del er det ikke riktig. Men for regjeringen, som selv har anført at det er det den har å fare med, altså 25 mrd. kr som anslag, er det riktig å gjøre det.

Rasmus Hansson (MDG): Ok. Alstom?

Eric Staurset: Vi synes det var synd at det ble kansellert.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Møtelederen: Ingen flere spørsmål?

Rasmus Hansson (MDG): Nei.

Møtelederen: Da er vi ferdig med den partimessige utspørringen, og vi går over til en oppsummeringsrunde innenfor en ramme på 10 minutter. Ordet går først til Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, leder. Jeg har et spørsmål til hver av disse.

Til Alstom: Jeg har hørt at du har sagt at dere ville klart å levere fullskala anlegg hvis dere ble spurt om å gjøre det – det legger jeg nå til grunn – og at det ville vært billigere. Jeg skjønner at du ikke kan si nøyaktig kostnad, men Stoltenberg sa 25 mrd. kr for en halv million tonn. Vi ser i Dagens Næringsliv i dag at Liv Monica Stubholt mener at man trolig ville kunne klart å gjennomføre det innenfor 10–12 mrd. kr. Hvor er dere i spennet? Kan du si noe om det? Og 2: Du har vært inne på at dere også jobber med aminteknologi. Den kreftfaren som har vært knyttet opp mot det som Statoil sa, som statens eget organ, Klif på det tidspunktet, sa ikke var håndterbart, men som Aker sa var håndterbart, deler du det synspunktet at det var fullt ut håndterbart?

Og til Sargas, hvis dere har mulighet til å svare: Ifølge IEA kan en sjettedel av verdens CO₂-utslipp reduseres ved hjelp av CCS. Hvor viktig var det i et globalt perspektiv at Norge lyktes med fullskala anlegg på Mongstad?

Eric Staurset: Når det gjelder kost, har ikke vi noen tall å komme med. Det får stå for den personens egen vurdering. Vi har ikke gjort et kostanslag på fullskala Mongstad, som jeg nevnte. Vi har gjort et tilbud på teknologipakken.

Når det gjelder kreftfaren rundt aminer, opplever vi Statoil som ekstremt opptatt av helse, miljø og sikkerhet. Det har vi sett i flere sammenhenger. Så at de tok dette helt alvorlig, har vi stor respekt for. De tok beslutningen ut fra det de hadde av kunnskap på det tidspunktet. Vi har ikke noe ytterligere syn på Statoils håndtering enn det, men vi opplever dem som en aktør som tar dette ekstremt seriøst.

Henrik Fleischer: Jeg oppfattet at spørsmålet var om utslippets omfang og viktigheten for verden. Til det er svaret ubetinget ja. Det er vel et flertall blant alle vitenskapsmenn og alle oss andre som mener at menneskeskapte klimaendringer må vi gjøre noe med, og dette er måter vi kan få gjort det på. Anleggene på fullskala er selvfølgelig et vesentlig bidrag til at dette skal bli noe av globalt sett.

Michael Tetzschner (H): To spørsmål, til begge. Siden det nå er teknisk mulig å levere fullskala rensing, betyr det at man med den teknologien dere representerer, kunne gått rett på et fullskala integrert kraftverk uten å gå veien om et nytt testsenter?

Det andre er – det stilles mer til Sargas, som kan uttrykke seg noe mer frihetlig: Hvordan vurderer du det politiske miljøets kunnskap om teknologi og dertil hørende forståelse for hva som skal til for å kommersialisere teknologi?

Henrik Fleischer: Det siste var ikke noe enkelt spørsmål. Det første er et enkelt spørsmål å besvare, nemlig: Vi er assosiert med utbyggere og store contractors, som vi har tilknyttet oss for å gjøre nettopp det, bygge fullskala nå. Det er derfor vi er ute og gjør det kommersielt. Det må til, til en lav kostnad, hvis dette skal bli noe av.

Å sette noen karakter på det norske politiske miljøets kunnskaper synes jeg var et voldsomt spørsmål til en enkel

teknologitilbyder. Det er klart at vi ble forferdelig skuffet da oljeministeren valgte ikke å fremsende vår søknad til EU i fjor sommer. Norge er ikke medlem av EU, men Norge hadde selv bedt EU om å få være med i denne NER-300-ordningen, og EU skulle altså finansiere store deler av det. Vi laget en søknad med egen verdikjede, skipstransport av CO₂ til et EU-land, og kunne lese i avisen om våre egne kostnadstall og at fordi det var noen trykkfeil og vi ikke hadde oppgitt at det var ett eller to skip som skulle forestå transporten, var det feilaktig og vi får bare liksom legge det vekk. Det var en skuffelse, for å si det høflig, og er kanskje ikke noe særlig godt tegn på at man har forstått hva som er kritisk. Det kritiske er jo det vi har snakket om nå, nemlig om man kan bygge fullskala, og om det er rimelig nok. Det lå i bønn, og vi har altså verdens største firma med på denne reisen, General Electric. Til tross for det sier Norge nei, vi velger å legge det bort. Det var kanskje ikke noe særlig godt tegn på stor forståelse av de mest kritiske tingene med CCS.

Eric Staurset: Det var et spørsmål rundt fullskala, så vidt jeg forsto. Som nevnt var ikke vi i 2006 klar til det, men det er vi nå. Nå er vi klar.

Are Helseth (A): Siden forskjellige teknologiselskaper har forskjellig syn på verdien av testsenteret, vil jeg gjerne nok en gang spørre Alstom om dette – om dere føler at arbeidet i senteret har hatt verdi, og om dere har kommet lenger som følge av at dere har deltatt i senteret.

Eric Staurset: Ja, det har absolutt hatt verdi for oss å delta. Det har vært en avgjørende betydning for å kunne oppskalere vår teknologi og nå kunne være i stand til å tilby dette til et marked. Så svaret på det er ja.

Are Helseth (A): Takk.

Så til begge – og jeg har vært inne på det tidligere også. Hvilke internasjonale erfaringer finnes med oppbygging, utbygging av fullskala rensing på et stort anlegg som er i drift, og som ikke er helt nytt?

Henrik Fleischer: Skal jeg svare på det?

For det første: For vår del – bare for ordens skyld – har testsenteret ingen verdi, av den enkelte grunn at det ikke er bygget for å teste vår type teknologi, som altså er trykksatt teknologi. Det kunne vi ikke gjort på Mongstad.

Det finnes erfaring med fullskala forbrenningsanlegg og renseanlegg. Hundrevis av aminanlegg og hundrevis av karbonatanlegg kan man reise rundt og besøke. Vi behøver ikke å dra lenger enn ned til Herøya for å se det mest nærliggende karbonatanlegget, som har vært i drift i 40 år der nede. Så langt trenger vi å reise. Så det er ikke spørsmål om det finnes. Det finnes tilbydere som garanterer at du får rensedet du skal, på fullskala. De er der ute i dag, og de er uomtvistelige.

Eric Staurset: Det er også litt opp til hvordan man definerer et fullskalaanlegg – altså hvis vi snakker om en million tonn, er det jo ikke så mange anlegg av den størrelsen.

Så vi har jo globalt ikke så stor erfaring. Men nå starter det forhåpentlig snart opp et anlegg i Canada.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan, og så Helge Thorheim.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Sett fra deres ståsted med hensyn til nedstenging eller avslutning av prosjektet med fullskalaanlegg, hva har det gjort med Norges renommé internasjonalt i forhold til å være pådriver når det gjelder miljøteknologi?

Eric Staurset: Skal vi begynne?

Vi har jo opplevd, som du antyder, at Norge har blitt ansett som ledende og som å gå foran når det gjelder CCS. Og det er klart, det var jo et tilbakeslag for alle dem som er involvert i dette, så det ble jo tatt negativt i så måte. Men det kom jo da ganske raskt en erklæring fra den nye regjeringen om at man ønsket å etablere et fullskalaanlegg innen 2020. Så det er jo det vi ser fram til og det man nå forventer skal bli noe av.

Henrik Fleischer: Vi synes vel kanskje det er nokså problematisk at vi smykker oss med at vi liksom er ledende i verden på dette. Vi vet ikke helt hvor det kommer fra. Vi har vel ikke hørt det så mange andre steder enn her hjemme. Så det blir kanskje ikke så enkelt, med mindre vi finner på noe annet. Vi får virkelig håpe at vi, med alle de midlene vi har, som jo mange andre land som ikke kan realisere store prosjekter, misunner oss, kan få til et fullskalaanlegg – altså at den nye regjeringen virkelig gjør det den sier, nemlig å lage et fullskalaanlegg innen 2020. Det er nok det viktigste, skal vi håpe på at vårt renommé i denne saken er på et visst minimum.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Møtelederen: Da er det Helge Thorheim, og så Per Olaf Lundteigen.

Helge Thorheim (FrP): På mandag spådde Frederic Hauge – han sitter forresten her – et testsenter en dyster framtid. Han brukte vel uttrykk som at det i framtiden ville bli et «spøkelsessenter».

Nå vet jeg ikke hvor mange leverandører det er av teknologi, men hvis et teknologisenter skal ha en framtid, bør det jo være teknologiselskaper som får teste ut forskjellige ting der oppe.

Hva vil dere si til det? Nå har jo du Fleischer sagt noe om dette – at man kan teste hvor som helst i verden. Men hvis dere skulle tenke litt fritt omkring dette, har testsenteret en framtid etter 2017?

Eric Staurset: Det er vanskelig å spå, spesielt om framtiden. Men testsenterets framtid er jo også avhengig av markedets framtid. Som jeg var litt inne på tidligere, og antydte: Det er klart at dersom det ikke skulle materialisere seg noen muligheter for fullskala, er jo også interessen for å teste og ha aktiviteter mindre. Så det vil også være opp

til eierne av TCM å avgjøre hvordan interessene er på det tidspunktet.

Det er litt vanskelig å si konkret hva som vil skje, men det er i hvert fall et forsøk på et svar rundt det. Det er avhengig av framtidens muligheter for markedet, vil jeg si.

Helge Thorheim (FrP): Sargas.

Henrik Fleischer: Et litt lengre svar denne gangen: I UK, vårt naboland, går regjeringen inn for å bygge en depolering for egen regning, slik at tilbydere av folk som har noe å teste og bygge, slipper å bekymre seg over det.

I Norge er det ikke noen fart i det. Det har vært utredet en haug med alternativer, men det skjer egentlig veldig lite. Hvis vi hadde tenkt oss at Norge sa at ok, her er en CO₂-ledning, eller en transportløsning for å bli kvitt CO₂-en, kunne man kanskje tenkt seg at til Mongstad kunne det komme noen andre caser, hvor man altså ettermonterte rensing, enten på crackeren eller på én av de to gassturbinene som går i dag. Det er tenkbart at noen kom dit og gjorde det på Mongstad – at man altså gjorde det om til å teste litt andre konfigurasjoner. Men da må man nok by på litt mer.

I vårt tilfelle er det da, av teknologiske årsaker, ikke mulig å benytte det som står der, fordi det ikke er en trykksatt teknologi som er lagt til grunn. Vår teknologi krever åtte kilos trykk gjennom hele prosessen.

Helge Thorheim (FrP): Ok, takk.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen, og så Rasmus Hansson, som er siste spørre.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk, leder – ett spørsmål til hver.

Først til Fleischer: Du poengterer at Norge ikke er så langt framme internasjonalt som det vi kanskje gir inntrykk av her hjemme. Du har påpekt Statoils rolle. Et direkte spørsmål: Har Statoils rolle dempet regjeringa i regjeringas arbeid for å fange karbondioksid, med de kostnadene det vil måtte innebære?

Det er et tøft spørsmål, men det er det jeg virkelig sitter her og lurar på nå.

Henrik Fleischer: Vi oppfatter at Statoil har en stor betydning i Norge også på dette feltet. Statoil har egen teknologi for CO₂-fangst, og Statoil mener at det er 20 år frem til dette er kommersielt.

Vi er jo uenig i det, og så kan man liksom spørre: Hva gjør vi med det? Jo, man kunne tenkt seg at vi og andre kan samarbeide med Statoil allikevel. Vi valgte altså av konkurransehensyn ikke å søke om å komme til Mongstad, fordi det var mange konkurrenter der, og et lite, privat selskap, må beskytte det de har.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det neste spørsmålet er til Alstom og Staurset: Du sa her at CO₂ puttet under granittkappa i USA, fungerte bra. Det var en pris – du nevnte en pris på 30 dollar per tonn. Geologien i USA og Europa er forskjellig. Alle har forskjellig geologi, og en har

ut fra det også forskjellig regelverk. Jeg synes det var litt lettvt å sammenligne geologien i USA og prisene i USA med hva som er geologi og priser i Norge, og eksempelvis i Tyskland. Tyskland har helt andre regler.

Kommentar?

Eric Staurset: Det må jeg passere til Sargas. Det var de som sa det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Unnskyld.

Henrik Fleischer: Jeg har ikke uttalt meg om geologien, og det er helt riktig at selv vi har oppfattet at det er forskjellig geologi. Men det er to skoler i Norge på dette temaet. Det finnes en stor skole som sier at det er mulig å gjøre det i Nordsjøen også. En måte å få noen til å bære kostnadene på her, er at oljeindustrien kjøper denne CO₂-en. Det er ikke noe galt i det. Da får vi jo dette i gang.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så det er oljeindustrien som betaler 30 dollar per tonn CO₂?

Møtelederen: Siste runde nå, Fleischer.

Henrik Fleischer: I Texas er det et cirka prisnivå.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson, som er siste – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Da har jeg et spørsmål som går til begge: Hvor stor betydning mener dere at leverandørvalg og prosjektorganisering ved innledningen til hele dette fullskalaprojektet har hatt for det resultatet vi sitter med i dag, nemlig at fullskala rensing er nedlagt?

Alstom først.

Eric Staurset: Vi oppfattet jo at man tidlig bestemte seg for et amineranlegg. Det var kanskje ikke det mest optimale. I stedet burde man kanskje ha gått ut i markedet og bedt om tilbud fra teknologileverandørene, istedenfor å fastslå en teknologi helt fra start av. Det har nok medført en forsinkelse og en økt kostnad.

Rasmus Hanssen (MDG): Ok. Sargas.

Henrik Fleischer: Vi kjenner jo til leverandører som i hvert fall på det tidspunktet Mongstad startet, var villig til å bygge fullskala amineranlegg, og som selv mente at å forske og teste det ikke var nødvendig. Flere leverandører der ute var villig til å gjøre det på det tidspunktet. Så det er klart at hvem man snakker med, er totalt avgjørende for hvordan utfallet blir.

Det andre gjelder prosjektgjennomføringsmodellen. Det er klart at er incentivet til stede for å gjøre det raskest og billigst, oppnår man det ved å ha en pris på slutten av veien, og ikke ha en pris og betaling per time underveis. Det er klart at derfor lages det eksempelvis akkurat nå i

USA – om fem dager går fristen ut for å søke om 8 mrd. kr i lånegarantier i USA, hvor man får en subsidiert finansiering over 35 år for å bygge et anlegg å la det vi snakker om nå. Da må man kvalifiseres først, og så får man pengene etterpå – ikke omvendt.

Møtelederen: Da er tida for utspørringen over. Vi takker for svarene. Nå har Fleischer og Staurset til slutt muligheten å si det dere ikke har sagt, innenfor en ramme på 2–3 minutter – ikke mer.

Vær så god, Staurset.

Eric Staurset: Takk for det.

Jeg skal prøve å oppsummere litt. Det er flott at Norge har satset på CCS, men det er viktig at vi ikke stopper opp nå. Vi trenger satsing på fullskala i Norge. Som jeg nevnte tidligere, har vi gjort betydelige forstudier og design på fullskala kommersielle anlegg. Kostnadene ved å bygge anlegget på TCM er ikke representativt for et kommersielt anlegg. Det går på at fleksibiliteten og instrumenteringen ikke er nødvendig i et kommersielt anlegg. I tillegg bør spesifikasjonene være mer i tråd med normal industripraksis enn offshorepraksis, som er på TCM.

Jeg var også kort inne på at vi har gjort grundige studier av bruk av CCS og hvor mye dette utgjør for strømprisen. Disse studiene har blitt validert av eksterne partnere, og selv om tilleggskostnadene for CCS er betydelige, viser resultatene tydelig at fossile kraftverk med CCS kan konkurrere med fornybar kraft, og da spesielt med vind og offshore-vind. Mangel på kommersielle muligheter for fullskala CCS er et veldig stort problem som trengs å adresseres raskest mulig – og det politisk. Det er viktig at vi får benytte kompetansen ervervet på TCM. Dersom markedet ikke kommer, vil leverandøren bli tvunget til å fokusere på andre områder, og det er derfor viktig at det er en reell mulighet for å jobbe med dette i nær framtid.

I mellomtiden, og for å beholde kompetansen, arbeider Alstom aktivt med prosjektet der karbonfangst kan brukes i industrielle prosesser som gjødsel, urea, metanol, og også innenfor trykkstøtte til økt oljeutvinning, såkalt EOR.

CCS er nødvendig, og ifølge Det internasjonale energibyrået, IEA, må CCS bidra med 17 pst. av den globale reduksjonen som kreves innen 2050. Dersom man ikke implementerer CCS, vil det ifølge IEA bli 40 pst. dyrere å nå målene.

Den nye regjeringen har annonsert fullskalaplaner innen 2020. Det er viktig at dette blir noe av. Det er viktig for miljøet globalt, og også for Norge som nasjon, med tanke på å sikre framtiden for vår petroleumsformue i et langsiktig energiperspektiv. Vi i Alstom satser på CCS og ønsker å være med på veien videre.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det Fleischer – vær så god.

Henrik Fleischer: Vi har vært inne på en rekke av disse aspektene som gjelder det spesifikke anlegget på Mongstad og testsenter og fullskala. Men jeg vil gjerne fastholde viktigheten av, som min kollega også påpeker, at CCS er verdens

største klimatiltak – langt mer avgjørende enn sol- og vindkraft noen gang kommer til å bli for begrensning av utslipp.

Jeg tror også det er ganske viktig at vi tenker på at det kan få stor betydning for verdien av vår restbeholdning, eller resten av våre oljeforekomster, for blir det tilgjengelig for brukerne av gass å rense utslipp, er det klart at man kan se for seg, og vi spår at det blir tilfellet, at dette blir pålagt – at gasskraft brukes kun dersom rensing er tilgjengelig. Hvis vi da ikke følger med i timen, vil det påvirke verdien av våre muligheter til å eksportere olje og gass til Europa. Det er det ene.

Det andre er at vi har lagt oss på en linje, i mangel av subsidier og i mangel av den store støtten, for å finne frem til inntektsmuligheter. CO₂ er en handelsvare enten vi liker det eller ikke, og det er en metode for å få noen til å dele regningen for rensingen. 30 dollar per tonn – som vi har vært inne på – er altså et ganske betydelig beløp som får dette til å bli økonomisk. Det er en ganske fin teknikk for å komme videre fort. Vi tror også at dette burde vært sett nøyere på i Norge. Det har vært utredet på Gullfaks, som trenger fem millioner tonn CO₂, men det finnes ikke fem millioner tonn CO₂ noe sted i Norden. Men det kunne vi skaffet oss hvis vi bygget noen fullskala anlegg i Norge. Jeg tror utredningen fra Oljedirektoratet – det var Gunnar Berge som holdt den talen i 2005 – sa at dette gikk rundt på 28 dollar per fat olje. I dag er prisen fire ganger så høy. Det er muligheter her – også i Norge i fremtiden.

Vi har vært inne på incentivstrukturer når man skal bygge og bruke mange penger. Det er sikkert mulig å gjøre dette bedre. Jeg tror ikke vi ønsker å tilføre noe annet enn at det ville være strålende for Norge både som industrinasjon og gassnasjon hvis vi kan få til ett eller flere fullskala. Det er det altså mulig å gjøre på Mongstad. Vi har vært inne på litt omdefinering av hvordan det ser ut der. Vi har snakket om Kårstø, som er midt i et område hvor det er behov for strøm til Hydro, aluminiumsindustrien og offshore, og vi har snakket om Industrikraft Møre som forsyner UK – våre naboer – med gass. Det er de tre stedene vi vil peke på som fortsatt peker seg ut for Norge.

Møtelederen: Da sier en samlet komité tusen takk for at dere kom.

Denne delen av høringen er slutt, og vi tar vi pause fram til kl. 10.45. Da er vi alle sammen presis på plass.

Høringen ble avbrutt kl. 10.26.

Høringen ble gjenopptatt kl. 10.45.

Høring med tidligere olje- og energiminister Odd Roger Enoksen, tidligere olje- og energiminister Åslaug Haga og tidligere olje- og energiminister Terje Riis-Johansen

Møtelederen: Da er vi klare til å gå videre i høringen. Jeg har på vegne av komiteen gleden av å ønske tre tidli-

gere olje- og energiministre hjertelig velkommen til høringen. Det er Odd Roger Enoksen, som var statsråd fra oktober 2005 til september 2007, det er Åslaug Haga, som var statsråd i perioden september 2007 til juni 2008, og det er Terje Riis-Johansen, som var statsråd fra juni 2008 til mars 2011.

Dere kjenner formalitetene, men jeg gjentar dem kort likevel: Dere får altså 5 minutter hver til en innledning, deretter er det en spørreunde som baserer seg på partiene. Saksordføreren får 10 minutter til disposisjon, og det er Abid Q. Raja fra Venstre som er saksordfører i denne saken, og deretter er det 5 minutter på hvert parti.

Det er viktig, som det har blitt sagt mange ganger, å svare så kort som mulig på spørsmålene, og at spørsmålene også er korte, slik at vi rekker mest mulig. Så er det denne lampa som lyser når taletiden er ute, dvs. når det er 30 sekunder igjen av taletiden. Pass også på av-og-påknappen, på grunn av lyden ut av rommet. Det går bra her inne, men med hensyn til lyden ut av rommet og til fjernsynssendingene og radiosendingene er dette viktig.

Så er følgende viktig: Hvis dere i den funksjon dere har hatt i regjeringen, sitter med hemmelig informasjon som dere forstår har betydning for svarene dere skal gi, plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på det, slik at komiteen kan håndtere det. For dette er en åpen høring, og vi må selvfølgelig ikke her si ting som er fortrolige eller hemmelige.

Da er vi klare til å gå i gang. Vi begynner med Odd Roger Enoksen, som var den første olje- og energiministeren i Stoltenberg-regjeringene. Vær så god.

Odd Roger Enoksen: Takk skal du ha, komitéleder, og takk for denne muligheten til å komme til komiteen.

Menneskeskapte klimaendringer som følge av bruk av fossilt brensel er vår største klimautfordring. Utvikling av teknologi for fangst og lagring av CO₂ vil derfor være ett av de viktigste tiltakene vi kan bidra med for å få reduksjon av klimagassutslipp. I så måte kan og bør også testanlegget på Mongstad bli, og være, et viktig bidrag i det videre arbeidet med utvikling av en økonomisk bærekraftig teknologi for fangst og lagring, ikke bare med tanke på fangst fra våre egne store utslippskilder, men som et internasjonalt anlegg for forskning og utvikling av ny teknologi.

På midten av forrige tiår, da vi fikk den rød-grønne regjeringen, var CCS det store temaet internasjonalt, ikke minst fordi karbonprisen var på vei opp, og derved at kombinasjonen av høye karbonpriser og bruk av CO₂ som trykkstøtte ved produksjon av petroleum ville innebære at dette kunne bli lønnsomt.

I 2006 inngikk Olje- og energidepartementet og Statoil Gjennomføringsavtalen om å etablere CO₂-håndtering på Mongstad. Denne avtalen la grunnlaget for etablering av testanlegget og utvikling av teknologi på Mongstad, det vi kaller steg 1. Avtalen omfattet også en overordnet plan for Mongstad-anleggene, altså det som ble kalt masterplanen, som ble ferdigstilt i 2009. Denne masterplanen skulle også utrede inkludering av krakkeren i den totale planen for Mongstad.

Videre omfattet avtalen etablering av CO₂-fangstanlegg på Mongstad steg 2 etter følgende hovedprinsipper: Statoil skulle dekke kostnader tilsvarende selskapets alternative CO₂-kostnader, og staten skulle dekke investerings- og driftskostnader for steg 2 av fangstanlegget samt transport- og lagringskostnader utover det som skulle dekkes av Statoil. Statoil skulle også dekke overskridelser for investeringskostnader. Gjennomføringsavtalen la opp til at staten og Statoil også skulle inngå en avtale om gjennomføring av steg 2.

Jeg gikk av som statsråd – som komitélederen allerede har sagt – i september 2007 og har dermed begrenset kunnskap om det som har skjedd etter den tid, utover det som har framgått av den offentlige debatten. Så mitt bidrag i høringen i dag vil nok først og fremst begrense seg til starten på det hele, til inngåelse av de kontrakter som ble gjort i 2006, og det arbeidet som ble gjort i forbindelse med statsbudsjettet for 2007 og fram til høsten 2007.

Takk, komitéleder.

Møtelederen: Tusen takk.

Da gir jeg ordet videre til Åslaug Haga – vær så god.

Åslaug Haga: La meg også si takk til komitélederen og komiteen for at jeg fikk komme.

Jeg må også begynne med å minne komiteen om at jeg gikk ut av regjeringa i 2008, og jeg har dermed ikke grunnlag for å si noe om hva som har skjedd med CO₂-håndtering etter dette. Og som dere vet bedre enn meg: En rekke av de spørsmålene som komiteen har stilt i forkant av høringa, går langt utover denne tidsperioden, og jeg har da ikke noen mulighet til å kaste lys over det.

Men sjøl om det nå begynner å bli en stund siden, har jeg rimelig god oversikt over hva som var tenkninga bak satsinga. Men jeg minner da også om at jeg ikke bare gikk ut av regjeringa i 2008, men at jeg også var olje- og energiminister bare i en kort periode – fra høsten 2007 til sommeren 2008.

Men litt til historien, som er det jeg kan bidra til å kaste lys over: I Soria Moria I, som Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet framforhandlet etter valget i 2005, ble det definert en offensiv miljø- og klimapolitikk i sin alminnelighet. En viktig del av den satsinga var CO₂-håndtering. Det var begrunnet i ønsket om at Norge skulle bidra til togradersmålet – og på den tida trodde man jo faktisk at togradersmålet var innenfor rekkevidde. Det er vel etter alt å dømme nå utenfor rekkevidde, og vi er vel mer i retning av det Verdensbanken sier om at vi går mot en tre–fire graders temperaturøkning, som sjølsagt er dramatisk, og som bare gjør CCS enda viktigere i tida framover enn det det noen gang har vært.

Uansett, det var erkjennelsen av betydninga av CCS i en global klimasammenheng som var begrunnelsen for regjeringas satsing med hele CO₂-håndteringsarbeidet. Man anså at et land med så store inntekter fra fossile energikilder hadde et ansvar for å se til at man også fikk en mest mulig miljøvennlig anvendelse. Så regjeringas ambisjoner var høye på dette feltet, slik også mange

andre lands regjeringer hadde høye ambisjoner på denne tida.

Den rød-grønne regjeringas tenkning var at vi skulle få opp et fullskala CCS-anlegg og en verdikjede med trykkestøtte på sokkelen. Alle visste at dette var krevende. Alle visste at dette ville kreve omfattende teknologiutvikling, men det ville være en teknologiutvikling som ville komme Norge til gode, men også langt flere enn Norge.

Mongstad var sett som et viktig nasjonalt klimatiltak, men det var også sett som et viktig internasjonalt teknologiutviklingstiltak. Attpåtil løste dette arbeidet en politisk flokke knyttet til at man fant en løsning på det mange av oss ikke ønsket i Norge, nemlig sterkt forurensende gasskraftverk. Men det var Mongstad som klima- og teknologitiltak som var det viktigste.

Jeg registrerer at det er stilt spørsmål ved prosjektets realisme og regjeringas dedikasjon til prosjektet, og til det er mine svar veldig klare. Ja, det var realisme i prosjektet med den kunnskapen vi da hadde. Og ja, regjeringa hadde full dedikasjon til dette prosjektet, i hvert fall så lenge jeg var med i den prosessen.

Som jeg sa, har jeg ingen mulighet til å vurdere verken håndtering eller resultater av det som har skjedd etter min tid i regjering. Men jeg er glad for å se at testsenteret er en realitet, og at det er anerkjent internasjonalt. Man kan som politiker ikke vedta seg til teknologiutvikling, men man kan legge til rette for at teknologiutvikling kan finne sted blant dem som har den kompetansen. Det mener jeg er gjort, og det er et viktig arbeid.

CCS er avgjørende for at vi skal greie å håndtere klimautfordringene framover, og jeg håper intenst at det vi har bidratt med i denne prosessen, vil bidra til å finne svar på vår tids største utfordring.

Takk.

Møtelederen: Takk til Åslaug Haga.

Da er det Terje Riis-Johansen.

Terje Riis-Johansen: Takk for det, komitéleder og komité.

Mongstad-prosjektet er på alle vis komplisert. Det er teknisk utfordrende, og det er politisk krevende. Jeg mener at Jens Stoltenberg, Kristin Halvorsen og Åslaug Haga i 2005 tok ansvar for vår tids største utfordring. Klimaendringene trengte da, og trenger definitivt fortsatt, nye løsninger, og Mongstad-prosjektet var – og er – nettopp det.

På mandag fulgte jeg høringa her med interesse. Der ble aminer et tema, og det har jeg lyst til å si noe om nå. Jeg husker veldig godt den dagen da brevet fra Statoil om mulig økt kreftfare ved bruk av aminer kom til OED. Jeg husker jeg ble skuffet og tenkte – og tydelig uttrykte – at jeg håpet dette ikke betydde problemer for Mongstad-prosjektets videre ferd. Men er det noe en som statsråd ikke kan overse eller ta lett på, er det nettopp denne typen informasjon.

I den forbindelse ble begrepet «kunnskapshull» hyp-pig nevnt vedrørende amin-debatten her på mandag. Klif sendte et brev om dette 4. november 2010, og der peker direktoratet på nettopp det:

«De største kunnskapshullene består av at vi ikke vet nok om hvor *mye* eller hvor *lite*, og akkurat *hvilke* typer nitrosaminer (eller nitraminer) som vil dannes underveis i en CO₂-fangstprosess, og i atmosfæren etter at aminene har sluppet ut av pipene. Vi vet også for lite om hvor giftige de forskjellige nitrosaminene som dannes fra slike prosesser er, og i hvilken grad og hvor hurtig nitrosaminene brytes ned i luft og vann.»

Klif sa også:

«Hvis det viser seg at de konservative forutsetninger blir bekreftet, kan utslipp fra et fullskala fangstanlegg uten rensing av aminer, få utfordringer med å overholde grenseverdiene for nitrosaminer som er valgt i TCM vurderingene.»

Den 1. mars 2011 sendte Klif et nytt brev til Miljøverndepartementet og OED. Der uttaler Klif at de vurderer nitrosaminer i atmosfæren grunnet CO₂-fangst med aminer til å ha en mindre risiko enn tidligere antatt. De sier at det finnes kunnskapshull vedrørende aminer, men de reduserte sitt bekymringsnivå.

Det jeg nå har sitert, er fra Meld. St. 9 for 2010–2011, en melding Stortinget ga sin enstemmige tilslutning til. Jeg antar at Stortinget i 2014, som i 2011, ikke mener at det her var en uvesentlig usikkerhet knyttet til helse, miljø og sikkerhet. I Innst. 295 S for 2010–2011 sier nettopp energi- og miljøkomiteen konkret at de

«imøteser regjeringens arbeid med å kartlegge mulig kreftfare ved bruk av aminer».

Så er det heller ikke sånn at det kun var hensynet til aminene som lå til grunn for at prosjektet endret karakter fra 2011. Det er heller ikke sånn at det var en rein utsettelse, for i realiteten handlet det om å jobbe videre på en annen måte enn hva vi så langt hadde gjort. Jeg mener at det handlet om å jobbe på en mer rasjonell, logisk og fornuftig måte. For i utgangspunktet var planen å skulle gjennomføre teknologikvalifisering samtidig med at planlegginga av sjølve anlegget ble startet. De involverte så at dette hadde klare svakheter ved seg.

I januar 2011 sendte derfor Gassnova et brev til OED. Gassnova anbefalte at det ble åpnet flere teknologier i det videre arbeidet for fullskala CO₂-fangst på Mongstad samt etableringa av et teknologikvalifiseringsprogram. I brevet til departementet heter det videre at «Gassnova anbefaler at det åpnes for å vurdere flere alternativer i parallell med arbeidet med Mongstad-fullskalaprojektet.»

Gassnova tok her opp en rekke forslag, og i praksis betydde det et treårig teknologikvalifiseringsprogram som aminer var en del av, at vi fulgte en vanlig industripraksis i kompliserte saker for bl.a. å redusere risiko, og at vi fulgte anbefalingene fra Gassnova og Statoil. Dette ble så lagt inn i Meld. St. 9 for 2010–2011 og fikk sin enstemmige tilslutning i Stortinget.

Dette var det store grepet som ble gjort i 2011 – et etter mitt syn helt nødvendig grep for å sikre tilstrekkelig kontroll med prosjektet videre – og denne endringa ville jeg ha kommet til å foreslå for Stortinget sjøl om brevet fra Statoil vedrørende aminer aldri var blitt sendt til OED.

I 2013 ble det brukt anslagsvis 211 mrd. kr på investeringer til olje- og gassvirksomheten på norsk sokkel, in-

kludert rørtransport. Det er en pengebruk som gir en fantastisk økonomisk avkastning for det norske samfunnet. Anslaget for 2014 er 223 mrd. kr. Det betyr at vi bruker 0,6 mrd. kr hver eneste dag på leting og på annen aktivitet på norsk sokkel, og at vi siden høringa her på mandag og fram til i dag har investert like mye penger i vår olje- og gassvirksomhet på sokkelen som vi siden 2005 har brukt på planlegginga av fullskala CO₂-fangst. Jeg mener dette har vært en riktig prioritering, jeg mener at det har vært riktig å investere på Mongstad, og jeg mener at dette ikke er mye penger sett i forhold til konsekvensene av klimaendringene og sett i forhold til hvilken verdi det vil ha for Norge om våre enorme petroleumsressurser beholder sin verdi også når kravene til CO₂-håndtering blir helt annerledes enn i dag. Takk.

Møtelederen: Da sier vi takk for disse tre innledningene, og vi går løs på utspørringen. Da er det sakens ordfører, Venstres Abid Q. Raja, som har 10 minutter.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, og takk for innledningene.

Først til Odd Roger Enoksen: Finner du Riksrevisjonens kritikk treffende – eventuelt hva? Og eventuelt: Hvorfor ikke?

Odd Roger Enoksen: Jeg har lest Riksrevisjonens rapport, og jeg finner vel ikke så veldig mange ting å sette fingeren på. Riksrevisjonen har gjort en grundig jobb i vurderingen av det som har skjedd, så jeg finner ingen grunn til å kritisere Riksrevisjonens rapport.

Abid Q. Raja (V): Takk. Flere aktører har sagt at det var en dyr og dårlig idé å bygge et gasskraftverk for å ettermontere fullskala rensing. Hvorfor ble ikke planene med å bygge kraftvarmeverket endret, slik at det ble tilpasset fangstanlegget?

Odd Roger Enoksen: Bakgrunnen for den beslutningen som ble gjort om å etablere renseanlegget på Mongstad, var at Statoil hadde fått en konsesjon på bygging av et gasskraftverk, et konvensjonelt varmekraftverk, til bruk i sin produksjon på Mongstad. Hvis krakkeren og de øvrige tingene på Mongstad-anlegget skulle inkluderes, var det nødvendig å bruke den teknologien som man den gangen valgte. Hadde vi valgt en annen teknologi og en annen utforming av kraftverket, ville det sannsynligvis også ha blitt vanskeligere å inkludere resten av anlegget på Mongstad.

Abid Q. Raja (V): Men når Statoil da søker, søker jo ikke de om å få bygge et fangstanlegg, men om å få bygge et kraftvarmeverk. Så gir man da den tillatelsen, og så kommer utslippstillatelsen. Er det ikke da naturlig også å endre planene for bygging, slik at det også tilrettelegges for fangst og lagring av CO₂?

Odd Roger Enoksen: Så vidt jeg kan huske, var aldri dette et tema. Noe av hensikten med å utvikle denne teknologien for rensing av CO₂ fra kraftanlegg, er å bruke denne

teknologien til fangst og lagring av CO₂ også i et globalt perspektiv – en målsetting som også Åslaug Haga har vist til, som var noe av regjeringens målsetting. Det meste av energiproduksjonen er jo allerede etablert og er basert på den teknologien som bl.a. Mongstad-kraftverket nå er bygd etter, og derfor ville det også være naturlig å utvikle den type teknologi.

Abid Q. Raja (V): Riksrevisjonen sier altså at kraftvarmeverket ikke i tilstrekkelig grad er tilrettelagt. Gassnova sa det samme, og SFT poengterte allerede i 2006 at man burde få på plass begge deler.

Men vi har kort tid, så jeg går da over til Åslaug Haga: Hva er etter din mening den største feilen med dette prosjektet?

Åslaug Haga: Etterpåklokskap er det mye å si om. Men jeg mener at prosjektet – i den tida jeg hadde noe med det å gjøre – ble drevet fram med den kraften som det var mulig. Jeg mener at tenkninga som lå bak, var riktig og klok. Så er det sånn at det er ikke bare i Norge vi har støtt på utfordringer med å drive dette arbeidet raskt framover; det har man gjort i alle land som har prøvd. Dette har vært mer teknologisk krevende enn man trodde innledningsvis. Men jeg mener at i løpet av den perioden som vi jobbet med å få dette på skinner, ble det ikke gjort noen grunnleggende feil.

Abid Q. Raja (V): I Kristin Halvorsens bok står det at hun var innstilt på å presse Statoil ytterligere, men at verken Jens Stoltenberg eller Åslaug var innstilt på å presse Statoil ytterligere. Du var jo partileder på det tidspunktet: Hvorfor var ikke du villig til å presse Statoil ytterligere?

Åslaug Haga: Jeg vet ikke hva Kristin Halvorsen sikter til i den boka.

Abid Q. Raja (V): Greit.

Et spørsmål til Terje Riis-Johansen: På side 9 i Riksrevisjonens rapport kommer det fram at det var en prosjektreserve på 1,3 mrd. kr, som det ikke ble opplyst om til Stortinget, verken i St.prp. nr. 38 for 2008–2009 eller i Prop. 1 S for 2009–2010. Likevel forholdt altså OED seg til en prosjektreserve som var 1,3 mrd. kr dyrere enn det Stortinget visste om, og som Gassnova også forholdt seg til. Hvorfor opplyste ikke regjeringen om dette til Stortinget?

Terje Riis-Johansen: Det var jo en prosjektreserve-diskusjon med Statoil i forbindelse med den løpende avtaleutforminga som pågikk hele tida i dette tidsrommet, og dette var en prosjektreserve som aldri ble benyttet. Det handlet jo primært om kostnadsdelinga mellom staten og Statoil, og hvis det hadde kommet opp opplysninger som tydet på at de budsjettene som var lagt, ikke var blitt holdt, ville jo også det faktum at Statoil skulle ta en del av kostnadene, blitt en del av den informasjonen som da ble gitt.

Abid Q. Raja (V): Sa du at det var en prosjektreserve som ikke ble benyttet?

Terje Riis-Johansen: Ja. Hvis jeg nå ikke husker feil, var det slik at det anslaget som ble lagt fram for Stortinget på den tida, sto seg. Jeg må ta forbehold om at dette begynner å bli noen år siden, så det er ikke sikkert jeg husker alle detaljene korrekt.

Abid Q. Raja (V): Men uansett tilfelle: Hvis man oppgir at en forventet byggekostnad er 4,2 mrd. kr – og dette inkluderte altså et usikkerhetstillegg som var høyere enn det som er vanlig for andre prosjekter, hvorfor informerer man ikke da Stortinget samtidig om at man i OED og i Gassnova skal forholde seg til en sum som inkluderer en prosjektreserve på 1,3 mrd. kr? Er ikke 1,3 mrd. kr et sånt beløp som det burde blitt informert om til Stortinget i disse to proposisjonene som ble lagt fram, men som ikke sto der?

Terje Riis-Johansen: Nå er det noe med rekkefølgen her, om når ting skjedde, og hvor. Det er viktig å skille mellom hva som var budsjettet, og hva som var bevilgninga fra Stortinget og diskusjonene med Statoil om hvordan en skulle håndtere en eventuell overskridelse utover dette.

Abid Q. Raja (V): Mener du da at Riksrevisjonen tar feil når de skriver at dette er opplysninger som Stortinget ikke ble orientert om?

Terje Riis-Johansen: Nei, jeg vil ikke si at de tar feil, men det var en kontinuerlig forhandlingsprosess som der pågikk.

Abid Q. Raja (V): Hva gjorde du og departementet, OED, for å få ned kostnadene til fullskala etter at masterplanen var lagt fram? Da var du statsråd.

Terje Riis-Johansen: Det løpet som ble lagt etter at Masterplanen kom fram, var jo for det første at Gassnova – som statens aktør – satte i gang et arbeid sammen med Statoil for å gå igjennom masterplanen. I etterkant av det ble det jo lagt et teknologikvalifiseringsløp som skulle ende opp i en konklusjon nå i 2014. Der ville de ulike aktørene komme med sine teknologiske løsninger og sine kostnader, og da ville vi jo ha et bilde over kostnadene ved prosjektet utover det anslaget som lå i masterplanen.

Abid Q. Raja (V): Riksrevisjonen skriver på side 10 og side 118 at dere ga fra dere vesentlig styringsrett for å utøve kostnadskontroll. Hvorfor gjorde dere det?

Terje Riis-Johansen: Jeg tror en må ta med hele prosjektets kompleksitet for å vurdere en slik uttalelse, for det var jo Statoil som var prosjektgjennomføreren på Mongstad, og det var de som kom med masterplanen. Vi hadde styringskomiteen, hvor Gassnova og staten satt sammen med Statoil, og der krevdes enstemmighet for at beslutninger skulle tas.

Abid Q. Raja (V): Når kom kravet om enstemmighet inn?

Terje Riis-Johansen: Det kom inn da avtalene ble materialisert. Det var antageligvis før min tid, men den datoen finnes nok i Meld. St. 9.

Abid Q. Raja (V): Dette er noe av det som Riksrevisjonen også kritiserer, så dette står jo ikke i den opprinnelige 2006-avtalen, gjennomføringsavtalen. Staten har gitt fra seg vesentlig styringsrett i de etterfølgende avtalene.

Hvorfor gjorde dere det?

Terje Riis-Johansen: Ja, men det har jo skjedd ekstremt mye med det prosjektet siden 2006.

Abid Q. Raja (V): Ja, man kan f.eks. stille spørsmålet: I gjennomføringsavtalen står det at man skal få på plass Steg 2 Utviklingsavtalen, og den skulle være på plass 1. kvartal 2009. Den kom på plass 5. april 2011.

Hva skyldes det at dette sprakk med to år? Du var statsråd da. Hva var grunnen til to års forsinkelse?

Terje Riis-Johansen: Jo, men hvis en begynner å gå gjennom et prosjekt fra 2006 og fram til i dag, er det jo ekstremt mye som er forandret. Det er bare å se på Meld. St. 9 og den gjennomgangen som er der. Dette er et dynamisk prosjekt som startet der hvor Åslaug Haga sa i sted, og som har utviklet seg etter det. Stortinget har blitt informert kontinuerlig i tre budsjettproposisjoner per år, én stortingsproposisjon om dette, én stortingsproposisjon om TCM og én stortingsmelding, Meld. St. 9 for 2010–2011. Hele tiden har de ulike endringene og den dynamikken som ligger i at en forholder seg til et kommersielt selskap, blitt redegjort for.

Abid Q. Raja (V): Jeg tror jeg bruker resten av tiden til å stille spørsmål om Riksrevisjonens rapport, for det har Stoltenberg fått spørsmål om, og Odd Roger Enoksen har nå svart på dette. Åslaug Haga fikk ikke muligheten til det, men hun kan kanskje si noe om det senere.

Er det noe i Riksrevisjonens rapport som du mener er feil? Er det noe sted du mener at det ikke er riktige ting, og som du vil ha fram nå?

Terje Riis-Johansen: Jeg mener at hovedtrekkene i Riksrevisjons rapport går på at kostnadene har blitt høyere enn det som opprinnelig lå til grunn. Det er en viktig erkjennelse og observasjon i ettertid.

Abid Q. Raja (V): Jeg spør altså om noe er feil.

Terje Riis-Johansen: Jeg har ikke noe mer å si om det enn det jeg har svart på enkeltspørsmålene så langt.

Møtelederen: Saksordførerens tid er ute, og vi går over til Arbeiderpartiet, ved Jette F. Christensen.

Jette F. Christensen (A): Takk skal du ha.

Takk for at dere er her.

Første spørsmål er til Enoksen:

Var gjennomføringsavtalen fullt ut egnet til å sikre statens interesser i prosjektet, synes du?

Sagt på en annen måte: Er det umulig å se for seg at man kunne fått til en avtale med en annen aktør som bedre ivaretok statens interesser?

Odd Roger Enoksen: Hvorvidt det ville vært mulig å få til en avtale med en annen aktør som var bedre, er nesten umulig å svare på. Det var det alternativet vi hadde. Statoil var utbygger og eier av Mongstad-anlegget, og Statoil var den aktuelle partneren. Men det var helt fra starten et mål å få inn også andre aktører. Det ble det jobbet kontinuerlig med. Allerede året etter ble avtalen utvidet til en samarbeidsavtale hvor også Norske Shell var med. Etter det igjen har det kommet inn ytterligere aktører, som har bidratt til den teknologiutviklingen som man har hatt på Mongstad. Men på det tidspunktet var det ingen alternativer til Statoil.

Avtalen er forhandlet fram med et kommersielt selskap, Statoil. Det var så langt som det var mulig å komme fram til en balansert avtale, hvor det er helt åpenbart at staten – i en så komplisert sak som teknologiutvikling for fangst og lagring av CO₂ – må ta et betydelig ansvar.

Jette F. Christensen (A): Takk for det klare svaret.

Åslaug Haga: Du snakket mye om CCS, og det er ikke så underlig. Men kan du si noe om teknologisenteret? Så du på teknologisenteret som viktig for å utvikle teknologi som verden trengte på det tidspunktet?

Åslaug Haga: Som jeg sa, var det i utgangspunktet to målsettinger knyttet til CO₂-håndtering. Det var å få opp et fullskala anlegg, og det var å utvikle teknologi som var anvendelig for flere enn Norge.

Vi visste at dette var krevende, og at det ikke var opplagt hvilken vei man måtte gå for å håndtere dette og finne svar. Jeg mener at den beslutningen som ble tatt om å gå veien om teknologisenteret, var riktig. Noe annet ville vært uansvarlig, fordi kompleksiteten var stor, og usikkerheten om pengene var stor. Så det var en riktig beslutning.

Jeg er ikke i stand til å vurdere hva teknologisenteret har bidratt til. Det har jeg ikke kompetanse til å vurdere, men min forståelse er at det har bragt arbeidet med CSS videre. Og det var – for igjen å gå tilbake til begynnelsen – en viktig del av det arbeidet vi satte i gang den gangen.

Jette F. Christensen (A): Takk skal du ha.

De som sier at man ikke trengte teknologisenteret for å ha et fullskala anlegg, tar feil?

Åslaug Haga: Vår vurdering den gangen var at det var klokt å gå veien om et teknologisenter. En regjering vil alltid vurdere hvor mye risiko man tør å ta, og jeg mener det var riktig og klokt av regjeringa å vurdere det dithen at risikoen med å ha gått raskt til fullskala – det drømte noen om – var for stor. Da kunne vi ha risikert å sitte her med en helt annen høring enn den vi har i dag.

Jette F. Christensen (A): Siden vi snakker om risiko, vil jeg gå over til aminer, Riis-Johansen:

Fire år er lang tid. Hva gjorde at dere mente at det var nødvendig å utsette prosjektet med fire år? Synes ikke også du at det er lang tid?

Terje Riis-Johansen: Det var vel aldri slik at det ble sagt at fire år var nødvendig for å finne ut av aminproblematikken. Jeg mener også at jeg redegjorde for det i mitt hovedinnlegg.

Det kom opp spørsmål rundt aminer, som jeg vurderte som helt nødvendig å se på. Stortinget ga også sin tilslutning til det. Dette ble behørig omtalt, og når en leser Meld. St. 9, er aminer veldig omfattende problematisert der. Men en ønsket også å ta prosjektet videre på en annen måte, ved å kjøre teknologikvalifiseringa først og så ta investeringsbeslutninga. Jeg mener å huske at det står «inntil tre år» i stortingsmeldinga, og at en skulle komme tilbake til Stortinget hvis det viste seg at de ulike tingene som en skulle se på, ble løst på et tidligere tidspunkt enn innen tre år.

Jette F. Christensen (A): Takk. Nå tror jeg ikke jeg rekker mer.

Møtelederen: Nå er tiden din praktisk talt ute. Vi går videre til Høyre, ved Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det, komitéleder. Først til Enoksen:

Du har allerede sagt at du ikke finner noen vesentlige feil i Riksrevisjonens rapport, og du sier at de har gjort et godt arbeid.

Riksrevisjonen påpeker at gjennomføringsavtalen og avtaleverket med Statoil var for dårlig, og at det var for få incentiver for Statoil til å gjennomføre prosjektet på en god måte når det gjelder kostnader og tidsbruk. Mente du det i 2006 også, da avtalen ble inngått?

Odd Roger Enoksen: Nei, men som allerede har blitt sagt: Etterpåklokskap er en ganske eksakt vitenskap. Selvfølgelig kunne man ha ønsket at det hadde vært mulig i 2006 å komme lenger når det gjelder denne avtalen.

Jeg mener Riksrevisjonen påpeker svakheter ved avtalen, men det var så langt det var mulig å komme. Jeg mener at det tross alt, når man ser på det store bildet og den kompleksiteten som er i utviklingen av teknologi og byggingen av dette fangstanlegget på et varmt anlegg, var det en så balansert avtale som det var mulig å komme fram til.

Erik Skutle (H): Hvilke incentiver for Statoil lå i den avtalen for at de skulle fullføre prosjektet?

Odd Roger Enoksen: Statoil skulle bære kostnadene ved overskridelser i investeringsfasen. Statoil har hatt et betydelig antall ansatte involvert i dette.

Erik Skutle (H): Hvilke incentiver lå i avtalen for at de skulle kunne gjennomføre prosjektet innen fornuftig tid?

Odd Roger Enoksen: Den avtalen som ble inngått, med det tidsperspektivet som lå i den, forpliktet begge parter, også Statoil. Som sagt: Dette var så langt som det var mulig å komme.

Erik Skutle (H): Ja, men jeg ber deg om å peke på noen konkrete incentiver som ligger i den avtalen for at Statoil skulle fullføre prosjektet innen fornuftig tid? Kan du komme på noen incentiver?

Odd Roger Enoksen: Jeg må be om forståelse for at det er snart åtte år siden den avtalen ble framforhandlet. Det er ikke så enkelt å huske nøyaktig hva som ble gjort i detaljer i den avtalen.

Men jeg har lyst til å understreke at også Statoil hadde all interesse av at dette skulle bli gjennomført på en fornuftig måte og innenfor de tidsfristene som ble satt.

Erik Skutle (H): Men ingen incentiver.

Avtalen – har noen hevdet – ble spikret etter intens forhandling, med lange forhandlingsdager og forhandlingsnetter i 2006, etter press fra Statoil. Er det en riktig beskrivelse av forhandlingssituasjonen?

Odd Roger Enoksen: Etter press fra Statoil?

Erik Skutle (H): Ja, etter påtrykk for å få på plass en avtale.

Odd Roger Enoksen: Nei, jeg tror interessen for å få på plass den avtalen var minst like stor fra statens side. Jeg minner om og viser til den innledningen som Åslaug Haga hadde, hvor det i Soria Moria-erklæringen i 2005 ble slått fast at dette var en ambisjon som regjeringen hadde, og det var også et sterkt politisk påtrykk for å få denne avtalen på plass. Jeg tror Statoil opplevde at de var under et like stort press som staten var, for å få denne avtalen på plass.

Erik Skutle (H): Er det riktig å si at det var intense forhandlinger med lange forhandlingsdager og -netter i 2006?

Odd Roger Enoksen: Ja, det tror jeg de som gjennomførte forhandlingene, kan skrive under på. Jeg personlig deltok ikke i de forhandlingene. Det var det embetsverket i departementet som gjorde.

Erik Skutle (H): Ok. Så til Terje Riis-Johansen. Stoltenberg sa i forrige høring at de to årsakene til at prosjektet – fullskalaprojektet – ble terminert i fjor, var kostnadsbildet på 25 mrd. kr og det faktum at det bare var én turbin som gikk på kraftvarmeverket på Mongstad. Det er informasjon som vi har hatt siden 2009. Hvorfor fortsatte man likevel å putte penger i fullskalaprojektet på Mongstad?

Terje Riis-Johansen: Jeg kan ikke svare for noe mer enn det som skjedde fram til begynnelsen av mars 2011, og der har jeg for min del redegjort i Meld. St. 9 for hvorfor jeg og regjeringa da ønsket å gå videre. Det er en mye mer

Odd Roger Enoksen, tidligere olje- og energiminister Åslaug Haga og tidligere olje- og energiminister Terje Riis-Johansen

utfyllende dokumentasjon og argumentasjon der enn det er mulig å få fram her, og det er god lesning i Meld. St. 9. Men jeg hadde i mine år i OED kun én ambisjon, og det var å få realisert dette prosjektet. Vi jobbet ut fra det. Hva som har skjedd etter den tid, må andre svare på.

Erik Skutle (H): Men det er altså riktig at kostnadsbildet på 20–25 mrd. kr og det faktum at kraftvarmeverket gikk for halv maskin, var ting som var kjent også mens du var statsråd?

Terje Riis-Johansen: Ja, altså tallet 20–25 mrd. kr kom jo først fra masterplanen, hvor Statoil sier 25 mrd. kr, og det inkluderte også krakkeren, som Statoil da hadde regnet på. Så ble jo tallet 20–25 mrd. kr brukt videre basert på en Mongstad-løsning uten krakkeren og med transport og lagring inne i det.

Erik Skutle (H): Ok. Du sa i sted at det var vel verdt å bruke penger på en så stor utfordring. Vi har brukt over 10 mrd. kr i investering og drift på Mongstad. Hva mener du vi har fått ut av det?

Terje Riis-Johansen: Vi ser det jo når vi sitter her, og jeg har fulgt med på hele høringa, at det ikke er noen tvil om at dette har bragt jobbinga med CCS videre.

Erik Skutle (H): På hvilken måte videre?

Terje Riis-Johansen: Kompetansemessig. Altså, vi har brukt penger på konkrete prosjekter. Vi har jo ikke bare bygd rør og turbiner. Vi har også brukt penger på innhold. Jeg sitter ikke med noen oversikt over hvilke konkrete, nye kunnskapsmengder en har, det er det fagfolk som må svare på, men vi er altså fortsatt bare i oppstarten på det. Teknologiseret har vel nå vært i drift – hvor mye blir det? – i to år eller noe rundt der, så jeg forventer mye – mye – kunnskap ut av jobbinga på Mongstad osv. I tillegg, og inkludert i den pengesummen du nevner, ligger jo også CLIMIT-programmet, så pengene er brukt også på andre tiltak utenfor Mongstad.

Møtelederen: Da er Høyres tid ute, og vi går videre til Fremskrittspartiet – Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det. Jeg vil gå litt tilbake til starten. I Soria Moria-erklæringen fra 2005 sa dere at man skulle rense Kårstø innen 2009. Det er altså bare fire år. En slik satsing regner jeg med ... Når du skal ha fire år, må du nesten begynne å bygge med en gang. Var det slik at både du, Enoksen, og Haga, da dere framforhandlet den erklæringen, hadde såpass kunnskap om at det fantes teknologi tilgjengelig, at man bare kunne gå direkte på fullrensing med en gang?

Odd Roger Enoksen: Ja, nå var ikke jeg med på forhandlingene på Soria Moria, men da vi inngikk avtalen med Statoil og kom i gang med dette arbeidet, så tror jeg det viste seg ganske raskt at det var langt mer komplisert

enn som så. Målet var jo også fullskalarensing på Mongstad på et langt tidligere tidspunkt enn det som det har vist seg mulig å få til. Dette var komplisert. Dette var krevende både økonomisk og teknologisk. Jeg hørte jo på mandagens høring at det var opp til flere som hevdet at det hadde vært mulig å få fullskala rensing på plass i dag. Ja, vi ser at av alle de anlegg som var planlagt i Europa, er det faktisk ingen som er realisert, og at av de ti til tolv anlegg som EU planla å bygge, er det ingen som er igangsatt. Det viser vel egentlig litt av kompleksiteten i dette.

Helge Thorheim (FrP): Men når dere hadde den ambisjonen om å rense Kårstø innen 2009, var det mer en intensjon om å få gjort det enn realiteter, i og med at man siden har sett at teknologien kanskje ikke var tilgjengelig likevel? Er det slik å forstå?

Odd Roger Enoksen: Ja, det tror jeg kanskje jeg overlater til Åslaug Haga å svare på.

Åslaug Haga: Jeg tenker det er to ting å si om det. For det første var jo dette en periode da det ble tydeliggjort i det internasjonale miljøet som var opptatt av klima, at uten CCS var togradersmålet utenfor rekkevidde. Det var en ganske stor «hype» rundt dette på den tida, og det var en optimisme rundt mulighetene for å finne løsninger og lik-som «crack the coconut» på CCS som var stor, ikke sant. I ettertid er det lett å se at vi hadde for stor tiltro til at teknologien var lett tilgjengelig, men vi var ikke de eneste i Europa og rundt omkring på kloden – sannsynligvis – som den gangen hadde for stor tro på at teknologien var rett rundt hjørnet.

Helge Thorheim (FrP): Takk. Litt til Riis-Johansen. I 2010 ble utslippstillatelsen endret, og vi har hørt fra KLIF at de gir ikke selve konsesjonen og utslippstillatelsen på CO₂ til departementet. Hva var beveggrunnen for at man gikk så drastisk over på en helt annen profil på utslippstillatelsen ved at man sier at det skal etableres så snart som mulig? For meg er jo «så snart som mulig» til og med helt inn i evigheten – og etter normal industripraksis. For det første: Hadde dere noen tidstenkning omkring det da dere diskuterte det i departementet? Ja, du kan jo svare på det først.

Terje Riis-Johansen: Ja ... eller nei. Dette var det jo ikke mitt departement som hadde ansvaret for. Det var Miljøverndepartementet som behandlet utslippssøknaden. Det jeg kan si, er at det jo var naturlig å endre utslippstillatelsen fordi prosjektet dro ut i tid. Det var en utslippstillatelse som var basert på de forventningene til framdrift som en hadde da den opprinnelige tillatelsen ble gitt. Så så en jo at de fristene ikke ble holdt, og da måtte det jo en ny runde til. Hvilke formuleringer en landet på, er det naturlig at Miljøverndepartementet svarer på.

Helge Thorheim (FrP): Ja, jeg tror det er nok i denne omgang, leder.

Møtelederen: Da sier vi takk til Fremskrittspartiet. Så er det Kristelig Folkeparti – Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Ja, takk. Riksrevisjonens rapport er jo en ganske sterk kritikk av styringen av prosjektet. Det står bl.a. at det er utfordrende for Gassnova å ivareta statens interesser. Mitt første spørsmål går til Enoksen. Hvordan kunne et selskap som Gassnova – i en tidlig fase – som i stor grad måtte basere sin kompetanse på innleie av fagfolk, etter din mening håndtere statens interesser på dette feltet på en god måte i relasjonen til Statoil?

Odd Roger Enoksen: Ja, det er vel ikke vanskelig å forstå at Gassnova fant det krevende. Jeg tror alle som har jobbet med dette prosjektet, har funnet det krevende å gjøre den jobben som har vært gjort. Gassnova bygde på kort tid opp en egen kompetanse, i tillegg til at man hadde innleide konsulenter som bisto i det arbeidet som Gassnova gjorde. Jeg minner om at under omdannelsen til SF i 2007 sluttet Stortinget seg allerede den gangen til at Gassnova skulle ha en begrenset stab, og at man i stor grad skulle basere seg på innleide konsulenter for på den måten å ha fleksibilitet. Den måten som dette ble løst på, var helt i tråd med Stortingets intensjoner.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Og du hadde tillit til at dette ble ivare tatt på en god måte gjennom den riggingen?

Odd Roger Enoksen: Ja, det hadde jeg. At det blir krevende, og at det ville bli krevende, det tror jeg alle var fullstendig klar over. Men Gassnova var det beste verktøyet vi hadde på det tidspunktet, og jeg mener Gassnova – etter omstendighetene – har gjort en god jobb.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Riis-Johansen nevnte at i 2011, i hans periode, ble det gjennomført et teknologikvalifiseringsprogram. Mitt spørsmål går til Enoksen. Hvorfor ble det ikke konkurranse med hensyn til å få inn de fremste teknologimiljøene fra starten av i et så stort, ambisiøst og viktig prosjekt? Var man redd for konkurransemomentet?

Odd Roger Enoksen: Nei, på ingen måte. Det var en målsetting allerede fra starten av å få inn andre aktører enn Statoil. Det var en jobb som ble gjort kontinuerlig i departementet, både i min tid og i ettertid for å få inn også andre aktører for å få et så bredt kompetansemiljø som mulig inn i den teknologiutviklingen som har skjedd.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Mitt neste spørsmål er til Haga og Riis-Johansen. Hva ble gjort fra deres side for å sikre på best mulig måte den statlige styringen av prosjektet – konkret?

Åslaug Haga: I min periode bygde jeg sjølsagt på den avtalen som var inngått allerede. Målet var ganske enkelt å følge opp den og å holde presset på Statoil. Jeg opplevde innledningsvis at Statoil hadde et stort «commitment» til å gjøre jobben. Igjen skyldes nok det det som var den inter-

nasjonale ånden – her kom ting til å skje raskt. Her ville det være et kommersielt marked om ikke altfor lang tid. Så jeg opplevde at Statoil var dedikert i den innledende fasen. Det er for så vidt bare den jeg kan snakke om. Så skjønner jeg at det reises spørsmål om Statoils dedikasjon utover i prosjektet. Men det får det være opp til andre å svare på.

Terje Riis-Johansen: Det er et interessant spørsmål. Hvis jeg skulle tenke tilbake på fem og et halvt år i regjering, er jeg ganske sikker på at jeg ikke ville finne én sak som man politisk var så engasjert i og brukte så mye tid på, som Mongstad-prosjektet. Det betyr i praksis at oppfølgingen av prosjektet var gjennomgående fra Gassnova, som jo var den praktiske utøveren og som var nærmest til å følge opp de mer tekniske tingene, via departementets ansatte, som jo kontinuerlig ble styrket når det gjaldt CCS-kompetanse, i løpet av de årene og til det politiske engasjementet rundt det. Så jeg mener at det var en oppfølging som egentlig var ganske spesiell, med tanke på enkeltsaker som gjaldt CCS og Mongstad spesielt.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Enoksen sa at han ikke hadde noen kontakt med partene i forhandlingene rundt etablering av avtalen. Hvordan var din kontakt, Riis-Johansen, når det gjaldt oppfølgingen av Statoil og Gassnova i din periode?

Terje Riis-Johansen: Det var mye kontakt. Vi hadde mye kontakt med Gassnova, for de var vårt viktigste verktøy i prosessen og i samarbeidet med Statoil. Vi hadde også direkte møter med Statoil. Jeg husker for egen del at noen av møtene var av ganske teknisk karakter, fordi man var oppriktig opptatt av å jobbe med prosjektet. Så var det selvsagt møter med ledelsen i Statoil om dette, noe som skjedde relativt ofte. Statoil – hvis det er dem man tenker på – kan jeg umulig skjønne kan ha oppfattet dette som noe annet enn at det var en ekstremt viktig sak, sett fra regjeringas og departementets side.

Odd Roger Enoksen: Jeg må få lov til å tilføye noe. For hvis det inntrykket har festet seg, må jeg få lov til å knytte en kommentar til det. Jeg hadde definitivt mye kontakt med alle partene, både Statoil, Gassnova og alle som hadde ansvar for å følge opp dette prosjektet. Det jeg svarte på, var at det var embetsverket som ivaretok forhandlingene om gjennomføringsavtalen med Statoil. Jeg deltok på det første møtet, men etter det var det embetsverket som forhandlet om selve avtalen.

Møtelederen: Da er det Per Olaf Lundteigen fra Senterpartiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Mitt første spørsmål går til Enoksen.

Gjennomføringsavtalen er sentral for ditt vedkommende. Du sa at staten skulle dekke kostnadene utover alternative CO₂-kostnader. Vi sto, og står, i en situasjon der

man var nødt til å gå inn med subsidier – for å bruke et språk som er velkjent i andre sammenhenger – fordi markedet priser kostnadene ved CO₂-utslipp fra fossile karbonkilder for lavt. Det er det som er utgangspunktet ditt – er det korrekt?

Odd Roger Enoksen: Ja, det er korrekt. Men jeg vil gjerne tilføye at på det tidspunktet tydet alt på at pris på karbonutslipp ville komme til å øke i tiden framover, så man forventet jo en betydelig høyere pris på CO₂ enn man har i dag.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nettopp. Så det som var virkelighetsforståelsen på den tiden var at markedsprisen på CO₂-utslipp ville, gjennom ulike tiltak, øke, og dermed ville behovet for subsidier eller statlige økonomiske inngrep bli mindre. Det har i høringen vært veldig mye snakk om incentiver i denne avtalen. Spørsmålet mitt er da: Fikk Olje- og energidepartementet andre avtaleutkast, andre skisser, til hvordan denne gjennomføringsavtalen skulle realiseres fra eksterne organisasjoner eller selskaper? Var det noen utenfor departementet og regjeringa som kom med innspill om hvordan dette kunne gjøres, slik at statens kostnader – les subsidier – ble mindre?

Odd Roger Enoksen: Jeg må innrømme at jeg ikke husker hvor mange innspill som kom fra andre i den perioden vi forhandlet om gjennomføringsavtalen. Men i tiden både før og etter, og muligens også underveis, har det vært mange ulike syn på hvordan dette kunne løses – både når det gjelder kostnader rundt det, hvor raskt det kunne løses og på hvilken måte. Jeg tror ettertiden har vist at dette var mer komplisert enn de fleste hadde sett for seg. Men jeg har lyst til å understreke at det vi den gang tenkte, var at kombinasjonen av økt karbonpris og teknologiutvikling, som ville redusere prisen på fangst og lagring av CO₂, ville gjøre dette lønnsomt og på den måten redusere statens kostnader på sikt, og kunne gjøre dette kommersielt forsvarlig.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Fint. Så til Haga. Du refererte til at poenget var fullskala CCS med verdikjede med trykkstøtte på sokkelen. Jeg forstår det slik at kjernen her ikke bare var fangst av CO₂, men også lagring av CO₂. Det er ikke noen kjede uten at man løser problemet, nemlig å bli kvitt CO₂ i lufta. Lå det i kortene at dersom det ikke var mulig med trykkstøtte, skulle prosjektet gjennomføres med deponi?

Åslaug Haga: Utgangspunktet var, som du sier, Lundteigen, at vi trodde på verdikjedekonseptet. Så ble det jo relativt raskt avklart at det å føre CO₂-en tilbake til sokkelen var betydelig mer krevende enn man hadde forestilt seg.

Jeg kan ikke svare helt konkret på hvordan de diskusjonene foregikk rundt deponering, men vi hadde ulike alternativer på bordet for hvordan man da skulle håndtere det faktum at man satt med en masse CO₂, som

man måtte gjøre av et eller annet sted, bl.a. skipsløsnin-
ger.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til slutt, Terje Riis-Johansen. Aminer sto sentralt i din innledning. Du refererte både til stortingsmeldinga og ikke minst til komitéinnstillinga. Du sa at komiteen enstemmig gikk inn for at regjeringa skulle arbeide videre med aminer og kreftfare. Ser du nå i dag at du kunne gitt et bedre informasjonsgrunnlag til Stortinget på det punktet? Det ble jo ikke påpekt av komiteen, så der er jo i tilfelle både storting og regjering etterpå-kloke. Men ser du i dag at du kunne gitt bedre informasjon til Stortinget om kreftfaren, slik at komiteen kunne gjort en bedre og raskere jobb i forhold til det som er et viktig poeng, med tanke på tidsaspektet og kostnadene i saken?

Terje Riis-Johansen: Det er et interessant spørsmål. Jeg har satt meg ned og lest om igjen det som står i denne glitrende stortingsmeldinga. Der står det veldig mye om aminer. Jeg syns at det er et nyansert bilde som der gis til Stortinget. Jeg syns sånn sett at Stortinget hadde et godt beslutningsgrunnlag. Det var jo lite diskusjon om det den gangen. Sånn sett er det interessant at debatten kommer nå og ikke da dette faktisk ble lagt fram.

Møtelederen: Da er tiden ute, og det er Sosialistisk Venstreparti og Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Tusen takk.

Dere understreker selvfølgelig veldig sterkt enigheten om å få dette til, fordi det var så viktig å få det til. Da er det jo litt viktig å vite hvilket kunnskapsgrunnlag man hadde da man satte i gang. Det har nå under høringen vært ganske mange innspill om at man visste om annen teknologi, og at det var andre måter å gjøre dette på, som kunne vært mulige. Det var dere som skulle ta disse konkrete beslutningene, på de tidspunktene da dette var i oppstart. Hadde dere tilgang på noe av den informasjonen som vi i løpet av denne høringen har fått høre fantes på et tidligere tidspunkt, f.eks. når det gjelder ulike typer teknologi?

Odd Roger Enoksen: Jeg kan prøve å svare på det.

Det var diskusjon om bruk av ulike teknologier. Når man valgte i første omgang aminteknologi, skyldtes det at det var den mest modne teknologien, og den som kunne gi det raskeste resultatet. Det var allerede i utgangspunktet ønske om å få raskest mulig rensing på Mongstad. Derfor ble aminteknologien valgt. Den var kommet lengst. Samtidig var man klar over at det var noen kunnskaps-hull, sånn at det var nødvendig med videre utredninger. Det var også en utfordring at aminteknologi er forholdsvis energikrevende, og at lønnsomheten derfor ville bli dårligere. Det gjorde at man også utredet annen type teknologi som ikke er så energikrevende, og som ville kunne gi bedre lønnsomhet på sikt. Men bakgrunnen for at aminteknologi ble valgt, var altså at det var den mest modne teknologien.

Terje Riis-Johansen: Hvis jeg kan ...

Møtelederen: Ja, med spørrerens tillatelse.

Karin Andersen (SV): Ja.

Terje Riis-Johansen: Jeg kan legge til litt om det. Jeg synes det har vært veldig interessant å følge innleggene i høringa som har handlet om teknologi, seinest hadde vi et i formiddag. Veldig mye av det er gjenkjennelig fra 2009–2010, og jeg mener at noe av hovedgrunnen til at vi gjorde det skiftet vi gjorde gjennom stortingsmeldinga i 2011, var nettopp det som også har kommet fram i dag. Det var jo at det også på den tida kom fram veldig mange ulike forslag, løsninger, og det var mange oppfatninger om hva som var den riktige måten å jobbe videre på. Det mener jeg at både Gassnova og departementet tok på alvor, og Stortinget fulgte det opp gjennom nettopp å åpne for en breiere teknologikvalifisering før endelig beslutning ble tatt.

Karin Andersen (SV): Riksrevisjonen peker i sin rapport bl.a. på at den mener at Statoil hadde få insentiver til å gjennomføre prosjektet raskt og bidra til lavest mulig investeringsestimater. En av de grunnene til at prosjektet nå er skrinlagt, er jo dette investeringsestimater. Hvordan diskuterte dere det før Riksrevisjonen påpekte det?

Terje Riis-Johansen: Jeg kan godt starte med å si noe.

Ja, det at det har vært et tema fra 2005 og fram til i dag, er det jo ikke noen tvil om. Jeg synes statsministeren – eller tidligere statsminister er det nå – svarte godt på det i høringa her. Det var den avtalen som en ble enig om, og så kan en i ettertid si at en fra statens side ønsker å plukke ut deler av avtalen og gjøre det på en annen måte, men da hadde kanskje også hele avtalen sett annerledes ut. Jeg tror ikke det er noe annet svar på det enn at det må ses i lys av totaliteten, og at det var en avtale med to parter som ble forhandlet fram. Til det fokuset som har vært på Statoils tall fra 2009–2010 i masterplanen: Det er jo ikke tallene for en investeringsbeslutning. De tallene ville komme når teknologiene var blitt gjennomgått, og en hadde fått inn konkrete priser fra leverandører.

Karin Andersen (SV): Haga sa at det var viktig å holde presset på Statoil oppe, særlig når de kommersielle mulighetene endret seg, i og med at CO₂-prisingen var så lav. Betyr det at dere merket et veldig stort, endret engasjement fra Statoil på dette tidspunktet? Og var det noen initiativ som ble tatt, f.eks. for å få på plass hele verdikjeden – og også deponeringen – eller endringer i avtalen?

Åslaug Haga: Jeg kan ...

Møtelederen: Hvem er det du spør?

Karin Andersen (SV): Jeg spurte i utgangspunktet Haga, fordi det var hun som nevnte dette med at det ble behov for å holde presset på Statoil oppe.

Møtelederen: Haga, vær så god.

Åslaug Haga: Ja, jeg tenker at det er en riktig beskrivelse ut fra det at – igjen – det ble mer krevende å få disse tingene på plass enn noen hadde forutsett. Jeg skulle anta at det også påvirker Statoils tenkning i noen grad.

Men nå er vi i en kontrollhøring, og jeg tenker at det også er viktig å reflektere litt – det er muligens ikke min oppgave, komitéleder, men reflektere litt rundt hva vi kan lære av dette. For jeg tenker at det har ikke vært noen tvil om utgangspunktet her, dedikasjonen for å gjøre noe som er stort og viktig. Det ønsket var hos regjeringa, og det opplever jeg også var hos Statoil. Så forandrer noen av forutsetningene seg, og hvordan håndterer en det? Det, tenker jeg, er på et vis ett av de grunnleggende, store spørsmålene her. Og, ikke sant, det var mange ting som forandret seg: Prosjektet ble gradvis mye dyrere, forventningene om at Statoil skulle komme med noe revolusjonerende her raskt, avtok. Det kan jo da hende – også med utgangspunkt i det vi vet, nemlig at forbindelsene mellom Statoil, embetsverket i Olje- og energidepartementet og andre deler av sentraladministrasjonen er veldig tette – at man etter hvert som dette prosjektet utviklet seg, burde sett på f.eks. om man burde hatt en tredjepartsvurdering i tillegg. Men nå gjør jeg vurderinger som det neppe er opp til meg å gjøre, på denne siden av bordet. Men kanskje i en breiere sammenheng er dette noe man bør tenke på når man starter opp med den type omfattende prosjekter som vi her gjorde.

Møtelederen: Da er tiden godt og vel ute, og da er det Miljøpartiet De Grønnes tur – Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder.

I likhet med nesten alle andre som har vært på denne høringen, har dere tre tidligere oljestatsråder innledet med viktigheten av klimaproblemet og viktigheten av faktisk å demonstrere at man kunne få til fullskala CCS-rensing. Det er vel ikke noen tvil om at dette prosjektet ble solgt i politikk og opinion som først og fremst et klimaprojekt som skulle demonstrere storskalarensing. Det var faktisk det eneste prosjektet som hadde helt konkrete kutt mål, i en situasjon hvor norske klimagassutslipp økte, og i hvert fall ikke avtok, slik at betydningen av de utslippskuttene det var snakk om her – 1–2 millioner tonn, alt etter om man regner med crackeren eller ikke – ville være veldig stor i det norske klimaregnskapet.

Så spørsmål én – jeg kan jo starte med Haga, som satt helt i enden av prosjektet: Betrakter du det som et stort nederlag at man ikke fikk det til? Jeg spør fordi det er ganske mange, inklusiv den forrige statsministeren, som virker rimelig fornøyd med resultatet. Betrakter du dette resultatet som et betydelig nederlag i norsk klimapolitikk?

Åslaug Haga: Nå spør du meg mer som privatperson enn som tidligere olje- og energiminister, formoder jeg.

Rasmus Hansson (MDG): Nei, jeg spør deg som den personen som hadde et politisk utgangsansvar for dette

prosjektet, og som nettopp var med på å definere selve ambisjonen rundt det.

Åslaug Haga: Vi har vel kanskje lett for i norsk sammenheng å vurdere ting enten som en kjempesuksess eller en kjempefiasko. Dette er ingen av delene. Jeg mener man har oppnådd viktige ting gjennom denne satsingen. Man har fått opp et testsenter som, så vidt jeg forstår, jobber med usedvanlig viktige ting, som er anerkjent internasjonalt. Sånn sett har man absolutt lyktes med å komme videre i teknologiutviklingsarbeidet. Det er viktig.

Man har ikke fått til fullskala rensing, som var en del av den opprinnelige planen. Det skulle man sjølsagt gjerne sett at man hadde gjort, ...

Rasmus Hansson (MDG): Ok.

Åslaug Haga: ... men å betrakte dette som et nederlag er veldig galt. Å si at dette har vært en maks suksess ut fra hva man ønsket å få til i utgangspunktet, er heller ikke riktig, men det veier tungt i retning av at dette har bidratt vesentlig til å komme videre med CCS.

Rasmus Hansson (MDG): Du var opptatt av å lære. Det er da spørsmål om hva man kan lære av måten man organiserer et sånt prosjekt på, et prosjekt som faktisk ender med ikke å fange noe av den CO₂-en som det var en ambisjon om å fange. Spørsmålet er: Hvorfor ble det i utslippstillatelsen/konsesjonen ikke på noen måte stilt krav som innebar at Statoil på den ene eller den andre måte skulle levere rensing?

Odd Roger Enoksen: Jeg må innrømme at det vet jeg ikke om jeg kan svare på. Det var ikke Olje- og energidepartementet som ga utslippstillatelsen, og jeg ...

Rasmus Hansson (MDG): Nei, men dere var vel involvert i de vurderingene. Ettersom fagorganet til Miljøverndepartementet anbefalte krav om fullskala rensing fra dag én, må det jo ha blitt foretatt en eller annen vurdering i regjeringen om hvorvidt man skulle gå inn på det kravet eller ikke – eller var det bare miljøvernministeren som bestemte at det ikke skulle skje?

Odd Roger Enoksen: Den utslippstillatelsen som ble gitt, var for så vidt ganske klar.

Når det gjelder de forhandlingene som ble gjennomført i neste omgang: Jeg vet faktisk ikke om jeg er den rette til å svare på det heller, for utslippstillatelsen ble jo i 2010 endret til en annen ordlyd enn den vi hadde i 2006, da jeg var ansvarlig for dette.

Rasmus Hansson (MDG): Da kan vi jo gå til 2010. I 2010 ble den siste delen av konkrete krav om utslippsrensing fjernet fra utslippstillatelsen. Det er vel da rimelig å si at det siste helt konkrete og offensive incitamentet for Statoil til å levere rensing ble tatt vekk. Hvorfor skjedde det? Spørsmålet går til Terje Riis-Johansen.

Terje Riis-Johansen: Jeg har ikke noe mer å si til dette enn det jeg svarte på et tilsvarende spørsmål i stad, at det måtte en ny utslippstillatelse til som følge av at fasene ble endret, og at en brukte mer tid på sjølve prosjektet enn det som var lagt til grunn i 2006. For øvrig var det Miljøverndepartementet som sto for arbeidet med utslippstillatelse. Så svaret mitt blir det samme som på et tilsvarende spørsmål tidligere i høringa.

Rasmus Hansson (MDG): Det er et svar som virker ganske defensivt, men jeg får ta det for det det er.

Er du enig i at sannsynligheten for at Statoil ikke ville levere rensing av gasskraftverket på Mongstad, ble veldig stor da det ikke lenger ble stilt krav om det?

Møtelederen: Tiden var egentlig ute, men ...

Rasmus Hansson (MDG): Det var et godt spørsmål.

Møtelederen: ... jeg tillot spørsmålet, så Riis-Johansen får få svare.

Terje Riis-Johansen: Tillater du svaret også?

Møtelederen: Absolutt.

Terje Riis-Johansen: Fint.

Jeg oppfatter det sånn at spørsmålet – hvis vi skal gå helt formelt til verks – primært handler om det som ble tatt opp tidligere, om rensing fra dag én eller ikke. Det er tidligere redegjort for hvorfor det ikke var aktuelt. I det øyeblikk det ble frafalt, var det i realiteten prosjektet totalt sett mer enn bare utslippstillatelsen som styrte Statoil her.

Møtelederen: Tiden for den partimessige utspørringen er omme.

Det er da 10 minutter til oppfølgingsspørsmål. Vi begynner med Abid Q. Raja, ordfører for saken – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk, leder.

Terje Riis-Johansen, du sa i sted at det til Meld. St. 9 for 2010–2011 ikke var noen innvendinger. Jeg må bare gjøre oppmerksom på at Kristelig Folkeparti skrev ca. tre sider med merknader til dette, hvor de bl.a. konstaterte at regjeringens «månelanding» var avlyst. Deres forslag var at regjeringen skulle reforhandle gjennomføringsavtalen fra 2006. Dette forslaget fikk støtte fra oss da det kom til avstemning – men dette er detaljer.

Det viktige her er det jeg stilte deg spørsmål om i sted, om prosjektreserven, som Stortinget ikke ble opplyst om. Du sa at vel å merke ble ikke den brukt opp. Åpenbart mener du da at Riksrevisjonen må ta feil – for Riksrevisjonen sier at hele prosjektreserven ble brukt opp. Etter Riksrevisjonens oppfatning burde departementet samtidig ha lagt disse opplysningene fram for Stortinget, både i St. prp. nr. 38 for 2008–2009 og i St. prp. nr. 1 for 2009–2010.

Spørsmålet mitt er: Hvorfor gjorde ikke du og Stoltenberg Stortinget oppmerksom på dette – orienterte om

dette? Har ikke også en flertallsregjering plikt til å informere Stortinget?

Møtelederen: Riis-Johansen – vær så god.

Terje Riis-Johansen: Til det siste: Jeg tror ikke det er noen sak i nyere tid som Stortinget er blitt mer informert om enn Mongstad-saken – hvis en ser på dokumentene som er produsert i saken. Vi hadde også en høring i energi- og miljøkomiteen i 2010, med tilhørende debatt i Stortinget – i tillegg til stortingsmelding og stortingsproposisjoner. Jeg er helt rolig med tanke på at regjeringa har hatt ett mål hele tida: å informere Stortinget.

Så er det riktig, det som representanten Raja sier om Riksrevisjonen: Prosjektereserven ble brukt. Det er korrekt, det som her blir tatt opp.

Når det gjelder det første spørsmålet, om stortingsmeldinga, ble den enstemmig vedtatt av Stortinget. Det ble fremmet to forslag – det stemmer – fra Kristelig Folkeparti, mens meldinga fikk en samlet tilslutning fra Stortinget under avstemningen til slutt.

Møtelederen: Jeg tillater et kort oppfølgingsspørsmål. Raja – vær så god.

Abid Q. Raja (V): I sted sa du at det ikke var brukt opp – nå er du tilbake til at det er brukt opp.

Terje Riis-Johansen: Det er brukt opp.

Abid Q. Raja (V): 1,3 mrd. kr, er ikke det vesentlige penger, som regjeringen burde ha informert Stortinget om i begge proposisjonene?

Terje Riis-Johansen: Jeg har ikke noe mer å si om det enn det jeg nå sa. Det er riktig, pengene ble brukt.

Møtelederen: Jette F. Christensen – vær så god.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk.

Riis-Johansen, jeg forstår at man utviser forsiktighet når det er snakk om kreftfare, og at det ikke er noe som heter «litt kreftfare». Den utsettelsen som kom, var det noen som tjente på den?

Terje Riis-Johansen: Jeg vil si at utgangspunktet for utsettelsen var at alle skulle tjene på det – at prosjektet ville bli bedre, at vi ville styre prosjektet bedre, få en mer ordentlig prosess knyttet til teknologikvalifisering og sånn sett ha et bedre beslutningsgrunnlag. Jeg mener at det i sum gjorde Mongstad-prosjektet til et mye bedre prosjekt.

Jeg vil svare at egentlig tjente alle på det.

Møtelederen: Michael Tetzschner – vær så god.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Teknologi er komplisert. Jeg vil derfor gå litt inn på

det som er et nærmere politisk ansvar, som man kan forvente at i hvert fall embetsverket og deres foresatte har noe mer kunnskap om enn om aminer og annet, nemlig organisering og avtaleverk.

Man valgte å legge statens interesser inn i Gassnova. Deretter gjorde man Gassnova nokså innflytelsesløst i samarbeide med Statoil. Det som interesserer meg, er avtalene som faktisk gjorde Gassnova til et bakkbundet gissel i Statoils baksete. Dette kan man mer i detalj lese om på side 10 i forvaltningsrapporten, hvor det heter:

Olje- og energidepartementet har «gjennom forhandlinger om de utdypende avtalene til Gjennomføringsavtalen gitt fra seg vesentlig styringsrett og muligheter for å utøve kostnadsstyring i gjennomføringen av CO₂-håndteringsprosjektene gjennom deltakelse i styrende organer».

Olje- og energidepartementet kunne utøve et visst «press» – som det ble vist til her – overfor Gassnova. Riksrevisjonen skriver på side 113:

«En gjennomgang av protokoller fra foretaksmøtene» – som er det øverste organ i Gassnova – «viser at det årlig normalt avholdes to Eiermøter med foretakets styre der også administrerende direktør deltar.»

Videre:

Protokollene viser at det ikke har «blitt forelagt saker av prinsipiell, politisk, samfunnsøkonomisk eller samfunnsmessig betydning».

Mitt spørsmål er: Har dere i virkeligheten vært interessert i å ivareta de statlige interessene? Eller har konstruksjonen med Gassnova vært en gisselfunksjon, hvor man har trodd at de statlige interessene ble ivaretatt, mens de i virkeligheten, fra dag til dag, ble overstyrt av Statoil – ikke et galt ord sagt om Statoil, det er et kommersielt selskap, som selvfølgelig skal maksimere sine eieres interesser – på bekostning av det styringsansvaret som regjeringen har?

Terje Riis-Johansen: Det har jeg lyst til å svare på, for jeg mener det er et helt feil premiss. Einar Steensnæs ga et veldig godt svar på dette mandag, da han helt tydelig sa at Gassnovas rolle hadde vært viktig og tydelig, og at Gassnova også hadde vært den rådgiveren som de var ment å være. Så den problemstillingen som Tetzschner her legger opp til, er i hvert fall for meg helt ukjent.

Michael Tetzschner (H): Unnskyld, mitt premiss er Riksrevisjonens ...

Møtelederen: Tetzschner, du får oppfølgingsspørsmål, men vær veldig kort.

Michael Tetzschner (H): Mitt premiss er Riksrevisjonens meget brede omtale av dette, både i sammendraget på side 10 – hvis man ikke har hatt mulighet til å lese hele rapporten, kan man i hvert fall lese det der – og senere, på side 113, mer utdypende.

Terje Riis-Johansen: Jo, men det er et stykke fra å mene at eiermøtene kunne hatt en bredere saksliste og så videre, til å si at en er et bakbundet gissel med tanke på Statoil ...

Åslaug Haga: I Statoils bilsete!

Terje Riis-Johansen: I Statoils bilsete – det er en problemstilling jeg ikke kjenner meg igjen i.

Odd Roger Enoksen: Komiteleder, hvis jeg kan få tilføye to ord?

Møtelederen: Det skal du få lov til – vær så god.

Odd Roger Enoksen: Jeg vil gjerne si at det var kontakt mellom departementet og Gassnova som gikk langt utover de formelle eiermøtene.

Møtelederen: Som alle i dette rommet og alle som hører på, merker, så er møtelederen – altså jeg – liberal. Vi må allikevel, når det gjelder lange spørsmål – for å si det sånn: Jeg forstår bakgrunnen for det, og derfor tillater jeg det – prøve å være litt mer presise i spørsmålene heretter for ikke å sprengre tidsrammene for mye.

Da er det Hans Fredrik Grøvan – vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det. Mitt spørsmål går til Riis-Johansen. Gjennom seks år ble beløpet som ble bevilget til prosjektet på Mongstad, omtrent halvert i revidert nasjonalbudsjett samme år – altså ikke bare ett og to år, men seks påfølgende år. Vil du si at dette var en realistisk måte å budsjettere på?

Terje Riis-Johansen: Jeg tror vel vi må være ærlige på å si at vi i denne saken har utviklet prosjektet mens vi har jobbet med det, og at det eksakt å vite også kostnadene knyttet til planlegging, har vært utfordrende. Jeg synes jo det i utgangspunktet kanskje ville vært større grunn til bekymring hvis regjeringa hvert år hadde overskredet de budsjettene som Stortinget hadde gitt, men jeg tror det på en ganske god måte viser kompleksiteten i prosjektet.

Møtelederen: Helge Thorheim – vær så god.

Helge Thorheim (FrP): I forbindelse med Meld. St. 9 for 2010–2011 ble crackeren tatt ut, pluss noe til, og dermed forsvant ca. 1 million tonn som skulle renses. Samtidig fortsatte jo disse 20–25 mrd. kr som sto i masterplanen. Nå nevnte Haga at sett i ettertid burde man kanskje hatt en tredjepartsvurdering, men vurderte ikke dere i departementet om man nå skulle få et nytt kostnadsanslag? Det ble jo et helt nytt konsept. Når jeg spør sånn, er det fordi tidligere statsminister også var veldig på dette at det var 20–25 mrd. kr for å rense én turbin, som han sa, men prosjektet var jo to turbiner, for det var fulldrift dere hadde. Vurderte dere noen gang å justere kostnadsanslaget?

Terje Riis-Johansen: Kan jeg svare på det, leder, så gjør jeg gjerne det.

Møtelederen: Ja.

Terje Riis-Johansen: Når det gjelder tallene og kostnadsoverslaget her, så er jo utviklinga sånn at Statoil la fram tallet 25 mrd. kr i masterplanen. Det inneholdt crackeren, som ikke var en del av den opprinnelige avtalen, men Statoil regnet på crackeren i masterplanen. Så har det i Meld. St. 9 for 2010–2011 kommet et anslag som ikke inneholder crackeren, men som inneholder transport og lagring. Der er jo tallet 20–25 mrd. kr. Transport og lagring var ikke inne i masterplanen til Statoil – Statoil regnet jo på Mongstad, det som skjedde inne på anlegget – så de tallene, sjøl om de ender opp som ganske like, har forskjellig innhold.

Når det gjelder det med kontrollregninga, så var jo det løpet vi la – som jeg mener var bra – at de endelige tallene skulle komme nå når teknologikvalifiseringsprosessen var gjennomført. Da ville vi få tallene fra leverandørene, som på en helt annen måte ville gi oss konkrete tall, og ikke budsjettestimater og overslagstall.

Møtelederen: Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Da vil jeg først bare minne om det Gassnovas administrasjon og styre sier, at begrensningene i avtalene og det skjeve styrkeforholdet mellom Gassnova og Statoil når det gjelder kapasitet og kompetanse, forårsaket begrenset handlingsrom til å utøve kostnadskontroll, og at det var veldig krevende ikke å ha denne styringen. Der er Gassnova helt klare.

Så til spørsmålet: Åslaug Haga var opptatt av noe veldig viktig, nemlig å lære. Ettersom det er både regjeringens og mesteparten av opposisjonens politikk å videreføre CCS-satsingen i Norge og få på plass fullskala rensing et eller annet sted – innen ikke altfor lenge, for øvrig – så er spørsmålet: Bør vi nok en gang iverksette fullskala karbonfangstprosjekt uten å stille klare krav om at rensing faktisk skal skje? Det spørsmålet går til alle tre, så vi kan jo starte med Enoksen.

Møtelederen: Jeg synes nok kanskje at det er én av dere som bør ta mål av dere til å gi et svar på det – vi har ikke tid til tre svar.

Terje Riis-Johansen: Da kan Odd Roger få svare på våre vegne, så får vi se – det er spennende!

Åslaug Haga: Så får vi stemme etterpå!

Odd Roger Enoksen: Jeg tror den historien vi nå har sett, har vist at dette er komplisert, og at det allikevel – til tross for det – bør være et helt klart mål at vi ikke skal ha denne type energiproduksjon i Norge uten fullskala rensing. Det bør, etter min oppfatning, fremdeles være det politiske målet.

Møtelederen: Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg vil følge opp litt det som Tetzschner var inne på. Som han refererte til, er det på side 10 i Riksrevisjonens rapport de utdypende avtalene til gjennomføringsavtalen og Gassnovas rolle i forbindelse med det.

Spørsmålet mitt er: På hvilken måte kom Gassnova med sin vurdering av det som Tetzschner kaller å bli bakbundet overfor departementet, og på hvilken måte ble så Stortinget orientert om Gassnovas holdning i det spørsmålet?

Terje Riis-Johansen: Hvem er spørsmålet til?

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Terje.

Terje Riis-Johansen: Stortinget ble jo orientert om de forhold som Gassnova var opptatt av rundt dette i stortingsmeldinga. Det var jo det som var den store avmeldinga. Gassnova har også et eget kapittel inni meldinga – for å svare kort, som komitélederen har bedt om.

Møtelederen: Da er det Abid Q. Raja – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder, for utvidet spørretid. Odd Roger Enoksen: Hvis jeg misforsto, må du korrigere meg, men jeg tror jeg hørte du sa at du ikke var med på å forhandle denne gjennomføringsavtalen fra 2006. Jeg vil bare ta det først, for hvis jeg har hørt feil, så har jeg ikke noe spørsmål.

Odd Roger Enoksen: Som jeg sa, var jeg med på det innledende møtet. Forhandlingene gikk over lang tid, og jeg tror alle skjønner at dynamikken i dette er sånn at statsråden ikke sitter direkte i de forhandlingene. Men jeg var selvfølgelig tett på. Dette var den saken jeg brukte aller mest tid på i min periode som statsråd.

Abid Q. Raja (V): Jeg hørte iallfall Frederic Hauge fra Bellona var her og sa noe om at han hadde bistått Kristin Halvorsen og regjeringen i forhandlingene av denne avtalen. Men hvilken politiker har da fulgt disse forhandlingene og fulgt opp statens interesser?

Odd Roger Enoksen: Avtalen ble fulgt opp politisk på samme måte som all annen saksbehandling foregår i departementet.

Møtelederen: Jeg tillater en kort merknad fra Helge Thorheims side – det er den siste.

Helge Thorheim (FrP): Takk skal du ha, leder.

Jeg må bare få en liten presisering på det svaret jeg fikk i stad, fra Riis-Johansen, på kostnadene. Sånn som jeg oppfattet du sa det, var de 20–25 mrd. kr i utgangspunktet med crackeren og selve varmeket. Når vi tok ut crackeren, var det lagt til transport og lagring, og derfor er det fortsatt 20–25 mrd. kr. Betyr det at det opprinnelige prosjektet

egentlig ikke var et CCS-anlegg, siden S-en vitterlig står for lagring?

Terje Riis-Johansen: Igjen tror jeg jeg vil henvise til Meld. St. 9 for 2010–2011 for å få detaljene – her begynner det å bli en del år siden for noen av oss. Men det er jo korrekt gjengitt sånn som jeg husker det, det Thorheim nå refererte til. Masterplanen handlet om det som var inne på anlegget, sånn som jeg husker det. Men les Meld. St. 9 for 2010–2011, så kommer nyanser og detaljer fram.

Møtelederen: Da er vi ferdig med utspørringen, og jeg gir dere tre anledning til å komme med korte sluttmerknader – svært korte – hvis dere ønsker det og har noe å legge til, eller det er noe som det ikke er blitt spurt om, som dere ønsker å si noe om.

Odd Roger Enoksen: Jeg har ikke behov for det.

Åslaug Haga: Jeg har bare lyst til å si at dette har vært et stort og krevende prosjekt – et prosjekt som man ikke har fått alt ut av som man hadde ønsket seg, men som man har fått mye ut av. Jeg håper på vegne av framtidens klima at man også i framtida tør å ta store grep og ha ambisjoner om å ta store grep. Hvis vi ikke har ambisjonene, kommer vi i hvert fall ingen vei. Er det noe vi veit, er det at vi trenger dramatiske teknologiske gjennombrudd for å håndtere utfordringene framover.

Så min oppfordring er ganske enkelt at, ja, dyppdykk i dette og se hvordan ting kunne vært gjort bedre, men for all del, ikke bruk denne prosessen som et utgangspunkt for ikke å tørre å ta store grep. Det trenger vi framover, og mye er oppnådd.

Terje Riis-Johansen: Min konklusjon er ganske lik den Åslaug Haga nå kom med, for jeg håper også virkelig at vi bruker erfaringene fra Mongstad-prosjektet og CCS-jobbingen så langt til å komme videre – ikke for å finne argumenter for å stoppe. Det har vi rett og slett ikke råd til. Det er ikke tvil om at klimautfordringene krever CCS-løsninger.

Mongstad-prosjektet er i utgangspunktet et kostbart prosjekt. Vi må tenke at det er gjennom teknologiutvikling vi kan få kostnadene ned, og som jeg hørte andre si det tidligere i dag, å gjøre CCS også til et prosjekt for andre enn den rikeste delen av verden. Der mener jeg Norge har et ansvar. Det er ikke mange som bør ta mer tak i dette enn Norge bør på grunn av vår store petroleumsvirksomhet og gode økonomi. Det håper jeg også blir meldingen fra Stortinget i etterkant av denne runden.

Møtelederen: Da sier en samlet komité tusen takk til dere tre, som har møtt opp her og svart på komiteens spørsmål.

Nå er vi selvfølgelig noe over tiden, men det var helt nødvendig for å komme riktig ut av denne delen av utspørringen. Vi trenger nå en halv times pause, og jeg foreslår at vi tar pause fram til kl. 12.40.

Høringen ble avbrutt kl. 12.12.

Høringen ble gjenopptatt kl. 12.41.

*Høring med tidligere olje- og energiminister
Ola Borten Moe*

Møtelederen: Da fortsetter vi høringen, og jeg har gleden av å ønske velkommen tidligere olje- og energiminister Ola Borten Moe.

Jeg regner med, Borten Moe, at du kjenner godt til formalitetene, så jeg gjentar bare en formalitet som jeg skal understreke. Det er at hvis du sitter inne med noen hemmelige opplysninger, fortrolige opplysninger, som du mener er av vesentlig karakter for de spørsmålene du får når det gjelder svarene dine, så plikter du å gjøre oppmerksom på det, slik at komiteen kan håndtere dette.

Da begynner vi, og da gir jeg ordet til Ola Borten Moe. Du har 10 minutter til disposisjon. Vær så god.

Ola Borten Moe: Takk for det, leder. Takk og for muligheten til å komme hit og få fortelle om det som har vært et viktig prosjekt for regjeringen, selv om min personlige erfaring med denne komiteen er at det i alle fall føles bedre å sitte på den andre siden av bordet.

Men i starten – altså i 2005–2006 – lanserte regjeringen Stoltenberg et svært ambisiøst program for fangst og lagring av CO₂. Det var helt nødvendig med ambisiøse mål, og at vi lykkes med dette, for at vi skal nå 2-gradersmålet som vi alle sammen er enige om og har forpliktet oss på.

Jeg synes og det er viktig å understreke at man trenger ikke bare å lykkes med fangst og lagring i forbindelse med nye anlegg. Vi trenger også å lykkes med å implementere dette i allerede eksisterende anlegg – anlegg som går – og kraftproduksjon som allerede eksisterer. Bakgrunnen er selvsagt at vi nå opplever en svært positiv global utvikling med økt levestandard for stadig flere, der stadig flere får tilgang til energi. Det resulterer i økte utslipp. Det bygges nå ut energiforsyningsanlegg i stor skala internasjonalt, ikke minst i utviklingsland. Det er og maktpåliggende at disse over tid blir renset.

Alle seriøse anslag fra alle seriøse aktører bygger opp om dette faktum. Min personlige mening er at det å løse verdens behov for mer energi på et bærekraftig vis kanskje er vår tids største utfordring. Fra 2007 og fram til 2012 har den norske stat brukt totalt 7,4 mrd. kr på dette arbeidet. I lys av størrelsen på utfordringen er dette ikke et avskrekkende beløp; det er ikke en avskrekkende sum. Tvert imot, dette er forsvarlig og etter mitt skjønn nødvendig ressursbruk.

Det er og viktig å slå fast at dette ikke er standard hyllevare som noen synes å mene. Hadde det vært det, hadde det ikke vært behov for at staten hadde gått inn, tatt en aktiv rolle, bidratt ambisiøst for å få denne teknologien på plass og for å lede an i utviklingen. Det er derfor ikke bare viktig, men og nødvendig at fellesskapet trår til for å bidra til å realisere viktige mål. Jeg mener det er viktig at vi som

politikere og politisk har høye ambisjoner og djerpe mål. Det er det som skiller politikk fra administrasjon. Vi vet at teknologi ikke kan vedtas, men det er viktig hele tiden å prøve, og det er viktig å bidra over tid.

Det er med forundring jeg registrerer at mange ser ut til å mene at vi ikke trengte teknologiutvikling, at vi ikke trengte satsingen på testsenteret på Mongstad, men bare burde ha hoppet rett på byggingen av et fullskala anlegg. Og det er mange som har hatt det moro med månen i denne sammenhengen. De synes å glemme at Apollo-programmet var et stegvis utviklingsarbeid og at det først var Apollo 11 som landet på månen. Og vi skal ikke se bort fra at amerikanerne lærte noe underveis som kjørte dette prosjektet framover. De av oss som synes det var fantastisk, og synes det er fantastisk, at mennesket har vært på månen, og at både Aldrin og Armstrong kom fra det med livet i behold, skal være glad for at man valgte en sann utvikling der man lærte over tid og benyttet den kunnskapen man opparbeidet seg underveis, og ikke hoppet rett på.

Jeg har og lyst til å understreke at Mongstad er et dynamisk prosjekt. Rammevilkårene har endret seg over tid. Det bærer også prosjektet preg av. La meg trekke fram to–tre eksempler på det.

I 2005 og 2006 trodde alle på høyere og høye CO₂-priser internasjonalt og at det ville skape et voldsomt incitament for aktørene i markedet til å bidra til teknologiutvikling og utvikle denne type løsninger som vi her snakker om. Det har vist seg å slå feil, og det har og selvsagt bidratt til at aktørene opererer annerledes enn det mange av oss hadde trodd og håpet for sju–åtte år siden.

Det har og skjedd ting i forholdet mellom elektrisitetspris og gasspris. Det eneste gasskraftverket i Norge som er bygget, på Kårstø, står fordi det ikke lønner seg å produsere elektrisitet i Norge med utgangspunkt i gass. Det er bl.a. et resultat av at gassprisene i Europa er høye og ikke minst av at regjeringen har lyktes med sine mål om å introdusere betydelige mengder ny, grønn og fornybar energi i det norske og nordiske energimarkedet.

Det har og skjedd ting på raffinerimarkedene. I 2008 opplevde vi finanskrisen med påfølgende fall i etterspørselen på det som lages på Mongstad. Statoil har alene tatt nedskrivningen på 12 mrd. kr på Mongstad. Dette er ting som preger prosjektet og har preget det over tid, og det påvirker selvsagt også staten og prosjektet.

Det er stilt spørsmål ved pris. Tallet 20–25 mrd. kr dukket opp i Statoils masterplan våren 2009. I budsjettet for 2011 var crackeren tatt ut, men transport og lagring var lagt inn. Det var motsatt i Statoils masterplan. Så opererer man med et estimat, anslagsvis i området 20 til 25 mrd. kr. Det er viktig for meg å si at det finnes ikke andre tall. Planen var å legge fram nye estimater til sommeren. Dette arbeidet ble naturlig avvirket i forbindelse med regjeringens beslutning om å avslutte arbeidet med fullskala i fjor høst. Det har hele tiden vært understreket overfor Stortinget at dette er usikre tall, at det er estimater, og jeg vil bemerke at hadde Stortinget vært uenig i beslutningsgrunnlaget, hadde Stortinget hatt andre vurderinger av dette tallet, ville det naturlig vært å ha tatt opp det i forbindelse med

behandlingen av statsbudsjettet for 2014. Jeg registrerer at det har Stortinget ikke gjort.

Jeg registrerer òg at det er stor interesse for regjeringens interne saksbehandling – med andre ord: hvem var det som mente hva når? En fungerende regjering er en beslutningsmaskin som veier ulike hensyn opp mot hverandre. Sånn er det helt sikkert også nå. Stortinget og kontrollkomiteen har ikke innsyn i regjeringens interne saksbehandling, og vi som statsråder har ikke andre syn enn det som er regjeringens vedtatte politikk, og det er også for den vi er ansvarlige overfor Stortinget. Det synes jeg komiteens medlemmer skal forholde seg til.

Ellers er det viktig for meg å få sagt at vi ikke må bruke denne anledningen – denne høringen – til å snakke ned arbeidet med fangst og lagring av CO₂ eller vår egen innsats når det gjelder fangst og lagring av CO₂. Dette er noe vi trenger mer av, ikke mindre, og jeg mener vi har fått igjen mye for det arbeidet vi har lagt ned. Vi har lært mye, vi har bidratt til å få fram flere alternative teknologier, vi har bygd og satt i drift verdens største og mest avanserte laboratorium for fangst av CO₂ på Mongstad, vi har jobbet fram bevissthet og kunnskap om denne løsningen internasjonalt, og vi har foreslått og fått tilslutning i Stortinget til økt innsats for videre arbeid med fangst av CO₂.

La meg avslutte med å si som en mann jeg har stor «åtgåum» for, nemlig Churchill. Han sa en gang at dette er ikke slutten, det er ikke engang begynnelsen på slutten, men det er kanskje slutten på begynnelsen. Det er også min vurdering av hvor vi som samfunn står i arbeidet med fangst og lagring av CO₂.

Møtelederen: Da sier komiteen takk til Ola Borten Moe for hans innledning. Da går vi over til utspørringen, og det er sakens ordfører, Venstres Abid Q. Raja, som har 10 minutter til disposisjon.

Abid Q. Raja (V): Takk for en god tale, Borten Moe, men vi har likevel en jobb å gjøre, så jeg må spørre.

Du var først inne på at et nytt estimat var forventet til sommeren. Jeg fikk ikke helt tak i det. Hvilken sommer er det vi er på nå?

Ola Borten Moe: Det er sommeren 2014. Arbeidet ble selvsagt avsluttet i forbindelse med at regjeringen besluttet å legge ned arbeidet med fullskala fangst og lagring på Mongstad i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.

Abid Q. Raja (V): Så i 2014, hvis vi hadde ventet litt, kunne vi nå til sommeren fått et presist anslag på hva dette ville koste?

Ola Borten Moe: Vi ville i hvert fall fått et nytt estimat.

Abid Q. Raja (V): Så da Stoltenberg her på mandag sa at da prosjektet første gang ble lansert, tilsa foreløpige usikre grove anslag at det ville koste rundt 5 mrd. kr. Nå er anslagene nærmere 25 mrd. kr. Var ikke de anslagene helt presise eller riktige?

Ola Borten Moe: De er så presise som regjeringen hele tiden har informert Stortinget om, senest i statsbudsjettet for 2011. Der ligger fangst og lagring inne, ikke crackeren, men transport og lagring. Og man opererer med et prisestimat på mellom 20 mrd. kr og 25 mrd. kr. Det er det tallet som regjeringen har presentert overfor Stortinget, og det er det tallet denne debatten og ordskiftet tar utgangspunkt i.

Abid Q. Raja (V): Johan Nic. Vold snakket her på mandag om at vi ikke visste hva kostnadene var, og Tore Amundsen sa at vi ikke har noen eksakte tall på dette. I dag er Liv Monica Stubholt ute i Dagens Næringsliv og anslår at kostnadene rundt dette er 10 mrd. kr–12 mrd. kr. Hva har du å si til det?

Ola Borten Moe: Det samme som regjeringen har sagt hele tiden og opplyst om. Det er ikke overraskende i det hele tatt. Det har hele tiden heftet stor usikkerhet ved disse anslagene. Det har hele tiden vært informert om at det er anslag og usikre anslag dette er snakk om. Grunnlaget for tallene har Stortinget vært informert om. Og så er det ikke et beslutningsgrunnlag. Hadde dette vært et beslutningsgrunnlag som man skulle fattet investering til, ville selvsagt tallene vært både gjennomarbeidet og kvalitetssjekket på en helt annen måte.

Og så må jeg også få tilføye at det ikke overrasker meg at aktører i bildet, aktører i markedet, har oppfatninger om hva dette ville ha kommet til å koste, og oppfatninger som kanskje ligger langt under det estimatet som vi opererer med.

Abid Q. Raja (V): På mandag fikk ikke jeg tak på om Stoltenberg mente at vi kunne fått et nytt estimat til sommeren som kommer, med dette faktum at dette kostnadsanslaget – 20 mrd. kr–25 mrd. kr – ikke lenger var riktig. Ble det tydelig kommunisert til Stortinget i forbindelse med skrinleggingen?

Ola Borten Moe: Nei, det er ingen som har sagt at det ikke lenger er riktig. Det er ikke sagt noe annet enn det som er presentert i statsbudsjettet for 2011, nemlig at hele anlegget inkludert transport og lagring og vårt estimat på 20 mrd. kr–25 mrd. kr er et usikkert estimat, men det er det tallet vi hele tiden har kommunisert, og det er det grunnlaget vi har å forholde oss til, verken mer eller mindre.

Abid Q. Raja (V): Stoltenberg brukte som hovedargument på mandag at prosjektet med fullskala rensing ble terminert fordi kostnadene var femdoblet, men utslippene halvert. Ville du ordlagt deg på samme måte?

Ola Borten Moe: Det er i alle fall helt åpenbart at kostnadene er betydelig større enn det man trodde da man startet dette arbeidet, og det er også like åpenbart at utslippene er betydelig mindre, bl.a. fordi det bare er halvparten av kraftvarmeverket som går. Så den tidligere statsministeren har dekning for sin ordbruk.

Abid Q. Raja (V): Takk.

Borten Moe: Din forklaring som du sitter med, som kommer fram her, er veldig viktig for at alle vi her og utenfor dette rommet kan få et inntrykk av og få vite hva som egentlig har skjedd når. Kan du si noe om når regjeringen hadde skjönt at fullskalaprojektet ikke ville bli gjennomført på Mongstad?

Ola Borten Moe: Ja, og da er det som jeg sa i min innledning, at det som er regjeringens interne saksbehandling, er regjeringens interne saksbehandling. Vi svarer overfor Stortinget som enkeltstatsråder og som regjering når det gjelder det som er regjeringens vedtatte politikk. Så er det viktig for meg å si at alle saker av stor betydning, i hvert fall de aller fleste, blir drøftet av regjeringen. Der dukker det til tider opp ulike hensyn, ulike syn, ulike avveininger. Det er det som er regjeringens jobb.

Abid Q. Raja (V): Hva var ditt syn?

Ola Borten Moe: Jeg har ikke noe annet syn på dette enn det som er og har vært regjeringens politikk. Ambisjonen var å få til dette, det var min jobb fram til regjeringen bestemte seg for å terminere arbeidet i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.

Abid Q. Raja (V): Ålreit! Hvilke nye opplysninger fikk regjeringen mellom revidert budsjett for 2013 og termineringstidspunktet som gjorde at man bikket fra i revidert å varsle om at det ville gå med mer penger til fullskalaplanlegging, til at man terminerte det? Hva var de nye vesentlige opplysningene?

Ola Borten Moe: Ja, der er det to ting å si. For det første at dette er et dynamisk prosjekt, som jeg prøvde å gjøre rede for i min innledning, der regjeringen og prosjektet stadig tilegnet seg ny kunnskap. Så mener jeg at et veldig naturlig tidspunkt å ta denne vurderingen var i forbindelse med arbeidet for statsbudsjettet for 2014. Det var da vi gikk fra å bruke penger på det som er generisk og som vi kan lære ting av utover Mongstad, til at vi skulle begynne å bruke veldig store pengesummer på det som var Mongstad spesifikt. Det er en vurdering som Stortinget og du har sluttet deg til.

Abid Q. Raja (V): I revidert skriver dere at det kommer til å gå med mer penger til fullskala, og på fire måneder går man fra at man sier til Stortinget at det vil gå med mer penger, til at man terminerer det. Noe må ha skjedd på disse fire månedene, at man tok denne beslutningen.

Ola Borten Moe: Ja, og det er jo at arbeidet med statsbudsjettet for 2014 kom inn i sluttfasen, og at det var det regjeringen behandlet. Da fikk man også selvsagt en overordnet vurdering av om dette var et prosjekt som er sunt og bra for verden og for Norge, eller om det er et prosjekt som ikke var sunt og bra for Norge. Min og regjeringens vurdering var at vi med dette, hvis vi hadde gått videre, ville ha demonstrert at vi hadde veldig mye penger som vi var

villig til å bruke på et dårlig prosjekt, ikke at vi skulle vise verden hvordan vi skulle lykkes med fangst og lagring av CO₂.

Abid Q. Raja (V): Men visste dere allerede før revidert at dette kom til å bli skrinlagt?

Ola Borten Moe: Nei, det ble ikke fattet en beslutning om dette.

Abid Q. Raja (V): Jeg spurte ikke om det ble fattet noe beslutning, jeg spurte om dere visste at dette kom til å bli skrinlagt.

Ola Borten Moe: Nei, det ble ikke fattet en beslutning om dette.

Abid Q. Raja (V): Jeg spurte ikke om en beslutning.

Ola Borten Moe: Det er beslutningen som er interessant.

Abid Q. Raja (V): Men hva mente du da?

Ola Borten Moe: Det ble ikke fattet noen beslutning om dette før arbeidet med statsbudsjettet for 2014 var sluttført. Da bestemte regjeringen seg, og da ble også offentligheten informert om det.

Abid Q. Raja (V): Dagens Næringsliv skriver i september at i februar/mars var både du og statsråd Solhjell av den klare oppfatning at dette prosjektet burde stanses. Bidro det til å legge grunnlaget for en diskusjon i underutvalget i regjeringen, som munnet ut i at man skulle vente med å skrinlegge prosjektet til etter valget?

Ola Borten Moe: Du får ikke meg til verken å bekrefte eller å avkrefte den typen påstander. Dette er snakk om intern saksbehandling i regjeringen. Hvem som mente hva når, er uinteressant. Regjeringen bestemte seg for å avslutte dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2014. Da beslutningen ble fattet, ble norsk offentlighet og Stortinget informert om den beslutningen.

Abid Q. Raja (V): Nå er du jo likevel her for å forklare deg for kontrollkomiteen. Er det slik at lojaliteten til regjeringen og Stoltenberg går foran ansvaret for å opplyse saken for kontrollkomiteen?

Ola Borten Moe: Nei, mitt ansvar overfor kontrollkomiteen og Stortinget er å fronte det som er regjeringens politikk og regjeringens beslutninger. Dette var regjeringens politikk og dette var regjeringens beslutninger, og det er også mitt ansvar overfor Stortinget og denne komiteen. Det andre ville vært et eklatant brudd med det som har vært vanlig praksis, og det som jeg vil formode vil fortsette å være vanlig praksis i framtiden. Jeg vil anta at ingen mener at intern saksbehandling i regjeringen heretter skal foregå i all offentlighet.

Abid Q. Raja (V): Dagens Næringsliv skriver også at en av årsakene til at man ikke kunne skrinlegge prosjektet før revidert var at SV ville ha på plass en miljøpolitisk seier av betydning som kunne måle seg med Mongstad. Hvis dette er riktig, er ikke dette noe Stortinget burde ha blitt orientert om i forbindelse med revidert budsjett – at dette prosjektet skulle stanses?

Ola Borten Moe: Igjen: Beslutningen om å terminere arbeidet med fullskala Mongstad ble fattet i forbindelse med arbeidet med statsbudsjettet for 2014. Så raskt beslutningen ble tatt, ble norsk offentlighet og Stortinget informert om det.

Abid Q. Raja (V): Jeg synes det er trist at vi ikke får mer ut av dette, for jeg tror regjeringen har en opplysningsplikt. Du mener altså at den opplysningsplikten fullt ut har vært overholdt?

Ola Borten Moe: Ja.

Abid Q. Raja (V): Jeg stopper der komitéleder, for jeg tror ikke jeg kommer lenger.

Møtelederen: Da skal undertegnede spørre på vegne av Arbeiderpartiet, så jeg overlater møteledelsen til Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Takk for det. Da introduserer jeg Martin Kolberg.

Martin Kolberg (A): Vi har jo, som du vet, Borten Moe, sittet sammen her i snart to dager nå. Mange spørsmål er stilt, mye er allerede svart på, og noen spørsmål blir på sett og vis repetisjon.

Men du er jo en sentral aktør i det hele. Du var jo statsråd nå i den siste delen av denne lange perioden som omhandler det som er oppe til høring. Men jeg spør allikevel slik: Mener du at regjeringen kunne gjort noe annerledes – politisk, økonomisk, juridisk – gjennom denne prosessen, som ville bidratt til en realisering av hele målsettingen for prosjektet?

Ola Borten Moe: Sann som rammevilkårene utviklet seg, og med henvisning til bl.a. det jeg trakk fram i innlegget mitt – internasjonale CO₂-priser, forholdet mellom gasspriser og strømpriser i Norge, utviklingen av prisbildet for raffinerte produkter produsert på Mongstad – tror jeg vanskelig at vi nå kunne sittet her og sagt at hvis vi hadde gjort noe annerledes, ville vi hatt et fullskalaanlegg på Mongstad.

Hvis man kikker seg tilbake og tar utgangspunkt i det vi vet, er det min oppfatning at vi har lært mye. Jeg tror at hvis man hadde sittet med fasit – altså det vi vet nå – tilbake i 2005, 2006 og 2007, skal man ikke se bort fra at ting hadde blitt gjort annerledes. Jeg synes likevel at det er urettferdig

å si at man gjorde mange feil, for det er åpenbart lett å være etterpåklok. Med utgangspunkt i det man visste da, med det som da var rammevilkårene, og det som da var ambisjonen, er det min oppfatning at regjeringen hele tiden har fattet fornuftige beslutninger og lagt et fornuftig løp, som man har tilpasset og informert Stortinget om etter hvert. Men det må ikke misforstås dit hen at jeg mener at alt alltid har vært optimalt.

Martin Kolberg (A): Vi har jo også fått belyst hvorfor dette prosjektet kom til Mongstad. Ville det, etter din mening, lettere vært mulig å oppnå resultater hvis dette testanlegget ikke hadde vært på Mongstad, men andre steder? Det er et litt hypotetisk spørsmål, men allikevel et spørsmål som det er nødvendig å stille.

Ola Borten Moe: Kanskje. Men to ting til det: Vi må huske at Mongstad er vårt klart største punktutslipp. Utslippene på Mongstad er mer enn dobbelt så store som det utslippet som er nest størst i størrelse, nemlig Kårstø. Så det er naturlig fremdeles å tenke – og det var det den gangen – at Mongstad er en bra plass for å fange CO₂. Der er det mye CO₂.

Det er også sann at det er eid og operert av Statoil. Statoil er et av de selskapene som har løftekraft og gjennomføringsevne til å ta denne type prosjekt videre – en naturlig samarbeidspartner for en sann type utviklingsprosjekt og en sann type ambisjon som regjeringen her hadde.

Endelig vil jeg også mene at det er hevet over enhver tvil at vi må lykkes med denne type teknologi også på eksisterende anlegg, som også er et synspunkt som trekker i retning av at det var naturlig å se på Mongstad.

La meg så avslutte med å si en ting som også er viktig for det som skal skje framover. Vi kan ikke etablere utslipp som ikke lønner seg, for å rense dem. Vi må sørge for å ta utgangspunkt i det vi har, og det er etter mitt skjønn absurd hvis det skulle være sann at vi framover diskuterer å skulle bygge ut gasskraftverk som det ikke er behov for, eller kullkraftverk som vi ikke trenger, bare for at vi skal rense forurensingen som kommer ut i andre enden av en sann prosess.

Martin Kolberg (A): Jeg skal annonsere et spørsmål som vil bli stilt til nåværende ansvarlige statsråd Tord Lien når han kommer her etter deg. Men ettersom du har vært statsråd i så nær fortid, vil jeg spørre deg om en kommentar til påstander som har kommet fram i høringen her om at i løpet av kort tid, dvs. to–tre år, vil testsenteret bli seende ut som en spøkelsesby, og alt vil være mislykket.

Hva er din kommentar til en slik påstand?

Ola Borten Moe: Jeg håper endelig at vi ikke kommer i en sann situasjon. Det er ingen grunn til å tro at vi skal komme i en sann situasjon heller. Men da jeg var statsråd, var det hele tiden en prioritert oppgave å jobbe videre med testsenteret på Mongstad med det mål for øye å få kommittert aktivitet, nye aktører, nye testprogrammer, sann at dette laboratoriet, dette testsenteret, skulle være relevant for eksisterende selskap, for nye selskap, for

norske selskap og for internasjonale selskap langt fram i tid.

Nå vet ikke jeg hva som er status nå, men det er et faktum at det vil være ledig kapasitet på testsenteret noe fram i tid. Jeg mener det må være en prioritert oppgave for den nye statsråden og den nye regjeringen å sørge for at den kapasiteten, den fasiliteten, blir utnyttet.

Martin Kolberg (A): Da sier jeg takk.

Møtelederen: Da er det jeg som sier takk, for møteledelsen går tilbake til komitéleder.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Det var bra at du holdt orden på den formen.

Da er det Høyres tur. Michael Tetzschner, vær så god.

Michael Tetzschner (H): Takk.

Jeg noterte med interesse at du sa at man her har operert med usikre anslag, og de kunne den ene uken gå i den ene retningen, og den andre uken i en helt annen retning. Så det var noe litt løst over dette – måten man skiller mellom det som kunne fluktuere av prognoser, og det som var beslutningsgrunnlag.

Men ifølge våre opplysninger, hvis man kan tro Dagens Næringsliv, hadde du beslutningsgrunnlag i mars i et fellesnotat med din kollega Solhjell til Statsministerens kontor som gikk ut på å skrinlegge fullskala CO₂-reising på Mongstad. Det står til og med at på møterom 3 ved Statsministerens kontor lå det allerede i mars et slikt notat.

Hvordan kommenterer du opplysningen som Dagens Næringsliv gir her? Er den korrekt, eller er den feilaktig?

Ola Borten Moe: Det minst oppsiktsvekkende med de påstandene er jo henvisningen til møterom 3, for hadde dette foreligget noen plass, er det helt åpenbart at det etter hvert hadde kommet på møterom 3. Det er der denne type ting foregår på Statsministerens kontor.

Regjeringen hadde beslutningsprosess og beslutningsgrunnlag i forbindelse med arbeidet med statsbudsjettet for 2014.

Michael Tetzschner (H): Nå stilte jeg spørsmålet mye mer konkret. Jeg spør: Er det riktig, det Dagens Næringsliv skriver?

Ola Borten Moe: Du stiller spørsmål ved den interne saksbehandlingen i regjeringen. Den kommer jeg ikke til å redegjøre for, og jeg kommer verken til å bekrefte eller avkrefte den type spørsmål. Jeg kan derimot si at vi fattet beslutning i forbindelse med statsbudsjettet for 2014.

Michael Tetzschner (H): Fint. Ja, men det er greit. Da har jeg notert at du ikke avkrefter det heller.

Ola Borten Moe: Jeg verken bekrefter eller avkrefter det.

Michael Tetzschner (H): Det gir meg muligheten til å elaborere videre, for jeg har heller ikke sett at det har vært tatt til gjenmæle overfor Dagens Næringsliv – det du påberoper deg som en nærmest forfatningsrettslig kattepine: ikke å kunne referere interne prosesser.

Men da må jeg likevel stille spørsmålet videre: Mener du at det bare er de påståtte formelle sluttbehandlingene i regjeringen som utløser informasjonsplikt til Stortinget, eller er det slik, når det kommer fakta av betydning for saker som Stortinget har vedtatt eller forutsatt, og man til og med har en avmelding 7. mai, at du da mener at det ikke kan foreligge fakta, utenom de årlige budsjettforhandlingene, som skal og må rapporteres til Stortinget for å oppfylle opplysningsplikten til Stortinget? Det er den vi snakker om her.

Ola Borten Moe: Stortinget har rett på løpende oppdatering knyttet til det som er faktagrunnlaget i de ulike sakene. Jeg vil hevde at det ikke er noen andre saker som jeg har jobbet med, som det er brukt like mye energi på å informere Stortinget om, som det vi har gjort løpende med Mongstad-saken. Det er gjort i alle statsbudsjetter, det er gjort i alle reviderte nasjonalbudsjetter, og det er sågar lagt fram en egen stortingsmelding om saken så sent som våren 2011, altså for tre år siden.

Sittende regjering vil jeg anta har startet arbeidet med statsbudsjettet for 2015. Hva man eventuelt har bestemt seg for der, eller diskuterer, er jo ikke noe som sittende regjering kommer til å informere Stortinget om før man legger fram forslag til statsbudsjett. Og mye sânt endrer seg. Dette er en beslutningsprosess som strekker seg over tid – det er helt åpenbart.

Michael Tetzschner (H): Da tror jeg at jeg utmynter spørsmålet litt skarpere: Skjønner du at det kan være et problem for oss hvis vi har kilder på at du hadde faktagrunnlag i mars til å anbefale en skrinlegging av Mongstad og ikke brakte dette faktagrunnlaget videre, f.eks. da Stortinget fikk en rapportering 7. mai, to måneder senere, og enda mer, at det gikk til over valget, altså seks måneder etter, før offentligheten ble kjent med regjeringens beslutning?

Skjønner du at dette er et styringsmessig problem, hvor man kan stille spørsmål ved om du har informert Stortinget slik du burde?

Ola Borten Moe: Jeg skjønner at det er spennende å spørre om hvilke prosesser som går internt i regjeringen i forkant av at man fatter en beslutning ...

Michael Tetzschner (H): Jeg spør ikke om prosesser; jeg spør om ...

Ola Borten Moe: ... og hvem som mente hva. Jeg har overholdt min opplysningsplikt overfor Stortinget. Jeg har sørget for at Stortinget har hatt all relevant informasjon til enhver tid, og Stortinget vet nå ingenting – eller: Jeg vet ingenting nå som Stortinget ikke har visst hele tiden.

Michael Tetzschner (H): Så de opplysningene du hadde i mars, gjorde at du kunne tilrå at man skrinla Mongstad. De ble altså Stortinget ikke offisielt informert om før etter valget. Det kunne vi lese i avisen.

Ola Borten Moe: Nei, det var ikke det jeg sa. Jeg sa at Stortinget har fått tilgang på all relevant informasjon til enhver tid.

Møtelederen: Da er Michael Tetzschners tid ute. Vi går videre til Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Først takk for den greit oppsummerte innledning du hadde.

Du nevnte bl.a. Apollo-programmet og slik man jobbet. Nå var vel det en sak som ingen andre før hadde gjort i det hele tatt – å «lande på månen», og det er jo greit at man bruker en slik metafor når man vil være veldig ambisiøs. Men i denne sammenheng er jo ikke dette med karbondioksidfangst noe nytt; dette har man holdt på med veldig lenge. Det er i så fall snakk om å raffinere dette litt.

Den tidligere statsministeren sier at når regjeringen nå har truffet sin beslutning, er det regjeringens – eller i alle fall tidligere statsministers – oppfatning at man har «landet på månen» ved å ha testsenteret oppe. Man skyver vekk CCS, slik jeg oppfatter det. Og det var ut fra kostnadene på 20–25 mrd. kr. Du har nevnt disse kostnadene nå, du nevnte at det var for varmekraftverket alene, og at man brukte de samme kostnadene.

Vil du bekrefte, slik som jeg for så vidt oppfattet Riis-Johansen, at da de hadde crackeren med her, var ikke transport og lagring med. Er det riktig?

Ola Borten Moe: I det som er Statoils masterplan fra våren 2009, og som er offentlig tilgjengelig, opererer man med et anslag i den størrelsesorden. Da inngår crackeren, men ikke transport og lagring. I statsbudsjettet for 2011 er crackeren tatt ut, og så er transport og lagring tatt inn, og da operer man med et estimat i størrelsesorden 20–25 mrd. kr.

Helge Thorheim (FrP): Men da må man trekke den konklusjonen at helt fram til Meld. St. 9 for 2010–2011 kom, har man jobbet med et prosjekt der det var usikkert hva man skulle gjøre med karbondioksidet i det fullskala-prosjektet, for du bekrefter jo at det var ikke lagring og deponering med. Er ikke dette riktig?

Ola Borten Moe: Nå vet jeg ikke helt om jeg forsto.

Helge Thorheim (FrP): Du sier at da man gjorde om dette til å gjelde bare varmekraftverket, var også transport og lagring med, til 20–25 mrd. kr. Men da crackeren var med, var det ikke transport og lagring. Det sa du. Kan jeg da forstå det slik at så lenge – helt fra 2006 og til 2011 – jobbet man faktisk på et prosjekt der det var usikkerhet med hensyn til hvordan man skulle transportere og lagre til 20–25 mrd. kr, mens kanskje allmennheten tror at CCS inneholder også lagring, for S-en her betyr jo «Storage».

Ola Borten Moe: To ting om det: For det første ligger dette noe tilbake i tid, også før den perioden da jeg tiltrådte som statsråd. Så er det min oppfatning at det er helt åpenbart at fra statens side har alltid transport og lagring vært en del av dette. Hvis man først bygger et anlegg og skal fange CO₂, må man selvsagt også ha systemer som gjør at man kan transportere det og lagre det. Hvis ikke er jo hele arbeidet på sett og vis bortkastet. Så må man skille mellom det som er Statoils masterplan, og som var en oppfølging av avtalen med staten, der man gikk igjennom anlegget på Mongstad og hadde ansvaret for det, og det som hele tiden har vært statens prosjekt, statens ansvar, der man også ser utover Mongstad, på det viset at man tar med seg transport og lagring. Så det har ligget implisitt i prosjektet hele tiden, vil jeg hevde, at man selvsagt skal transportere og lagre det som kommer ut av et eventuelt fangstanlegg.

Helge Thorheim (FrP): Men i den avtalen inngår det jo at staten skal ta kostnadene på transport og lagring, Statoil skal ha ansvaret for eventuelle overskridelser – altså: Det har jo vært med hele tiden, slik jeg oppfatter det.

Ola Borten Moe: Ja.

Helge Thorheim (FrP): Når man nå snakker om kostnadene når en fjerner crackeren, er det likevel 20–25 mrd. kr. Det er dette jeg ikke får helt til å rime.

Ola Borten Moe: Det er fordi Statoil i masterplanen ikke la inn transport og lagring, mens regjeringen i statsbudsjettet for 2011 tok med transport og lagring. Derfor opererer man med et estimat i den størrelsesorden.

Møtelederen: Til Helge Thorheim: Bare et veldig kort spørsmål, for tiden din er i realiteten ute, men jeg tillater et kort spørsmål.

Helge Thorheim (FrP): Bare for å følge opp litt også på testsenteret, i og med at vi er inne på om dette har lyktes eller ikke. I dagens Bergens Tidende står det noe med overskriften «Ser på konsekvenser av å stenge testanlegg». Vi har for så vidt hørt tidligere her at det har vært spådd en dyster framtid dersom man ikke har kunder som vil bruke dette. Har du noen tanker om testsenteret, har det ringt noen varselklokker tidligere, for din del? Jeg skal ikke bore i hva dere har sagt i regjering, det skal jeg ikke gjøre, men for egen del?

Ola Borten Moe: Nei, jeg har ingen grunn til å tro at vi i Norge ikke skal lykkes med å sikre aktivitet på testsenteret på Mongstad. Det som var den forrige regjeringens ambisjon, var sågar å utvide aktiviteten på Mongstad med satsing på den såkalte tredje tomten, som gjorde at man kunne utvide aktiviteten fra to teknologier parallelt, til at man kunne fasilitere forskning på tre teknologier parallelt. Det var ambisjonen den gang, og jeg har ingen grunn til å tro at vi ikke skulle lykkes med å sikre aktivitet på det som er verdens største og mest avanserte laboratorium for fangst av CO₂.

Helge Thorheim (FrP): Ok. Takk, leder.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkepartis tur – Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det, og takk for innledningen.

Både du og tidligere statsminister Jens Stoltenberg har understreket at den estimerte kostnaden på 20–25 mrd. kr var et viktig grunnlag for å skrinlegge fullskalaprojektet. Samtidig sier du at det var planlagt en ny gjennomgang for å få fram de beste estimatene sommeren 2014. Hadde det ikke vært mer naturlig at den kvalitetssikringen hadde kommet før beslutningen om skrinlegging kom?

Ola Borten Moe: Jo, det er det mulig å argumentere for. Det som var regjeringens vurdering høsten 2013, var derimot at vi visste nok til at vi kunne si at dette ikke ville ha blitt et godt prosjekt for Norge, det ville ikke ha blitt et godt prosjekt for fangst og lagring av CO₂, vi ville ikke vært i stand til å gjøre dette til et godt referanseprosjekt for resten av verden.

I tiden framover ville det tvert imot påløpt betydelige ekstrakostnader – i år, alene, langt i overkant av 1 mrd. kr, hvis vi hadde videreført dette arbeidet, og det ville stort sett ha vært kostnader som hadde påløpt i forhold til det som bare kunne vært brukt på Mongstad – altså ikke generisk kunnskap som man kunne ha brukt til andre anlegg, andre prosjekter, andre steder i Norge – og i verden, for den saks skyld. Det gjorde at beslutningsgrunnlaget etter vårt skjønn var mer enn godt nok.

Det la vi da fram for Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2014, og jeg kan ikke registrere noe annet enn at det nye flertallet, den nye regjeringen, har sluttet seg til den vurderingen og mener at beslutningsgrunnlaget og vurderingene er gode – og har sluttet seg til dem.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sier at dette ble oppdaget underveis med arbeidet med statsbudsjettet for 2014. Dette ble offentliggjort i oktober, og beslutningen ble tatt etter valget. Var ikke det et sent tidspunkt å arbeide med såpass store tall og investeringer på? Burde ikke dette kunne ha vært avklart langt tidligere i budsjettarbeidet enn langt ut i september?

Ola Borten Moe: Min kunnskap om statsbudsjettet tilsier at det er et arbeid som strekker seg over tid, men beslutningene blir tatt på regjeringens augustkonferanse og i etterkant av den, fram mot framleggelsen. Beslutningen om å avslutte arbeidet med fullskala Mongstad ble tatt i regjering etter valget og ble kommunisert etter at beslutningen ble tatt, til norsk offentlighet og til Stortinget. Hvis man skulle ha stilt et spørsmål, måtte det kanskje ha vært hvorfor man kommuniserte dette tidligere enn det som ville ha vært normalt, nemlig ved framleggelsen av statsbudsjettet, som kommer senere. Årsaken til det fra vår side var at vi ønsket en ryddig prosess. Det var mange internasjonale aktører og samarbeidspartnere som fortjen-

te å få tilgang til denne informasjonen før den ordinære budsjettframleggelsen.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Jeg regner med at du forstår hvorfor vi stiller disse spørsmålene. Det kan være problemer med troverdigheten når en velger et tidspunkt etter valget, dog før statsbudsjettet blir presentert, for offentliggjøring av en så viktig beslutning.

Ola Borten Moe: Ja, jeg forstår at dere stiller den type spørsmål. Samtidig håper jeg også at jeg får forståelse for den forklaringen, den argumentasjonen og de svarene som blir gitt. Denne beslutningen ble ikke fattet før i forbindelse med statsbudsjettet 2014, og Det norske storting og norsk offentlighet ble informert så fort det var gjort.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Litt tilbake igjen til styringen av prosjektet. Riksrevisjonen har jo en forholdsvis sterk kritikk av måten prosjektet ble styrt på. Gassnova var et lite selskap, som måtte basere mye av sitt arbeid på innleid kompetanse. Det står til og med i rapporten at ofte oppstår inhabilitet også fordi en hadde vært i andre jobber. Er du tilfreds med den måten staten styrte et så stort prosjekt på sammen med en tung aktør som Statoil, når du ser det nå i ettertid?

Ola Borten Moe: Jeg mener at staten og regjeringen/ departementet har gjort en anstendig og god jobb i oppfølgingen av prosjektet og i samarbeidet med Statoil.

To momenter: Når det gjelder Gassnova, er Gassnova opprettet og organisert i samsvar med den bestillingen som vi fikk fra Stortinget. Man visste den gangen man gjorde Gassnova om til et statsforetak og ga selskapet ansvaret for disse oppgavene, at oppgavene kunne komme til å variere over tid. Derfor var man opptatt av at det skulle ligge fleksibilitet i organisasjonen. Jeg opplever ikke at noen har satt spørsmålsteget ved om den totale ressurstilgangen til Gassnova har vært tilstrekkelig. Med andre ord: Det har vært en diskusjon som har gått knyttet til om man skulle hatt større grad av egenkapasitet og mindre grad av innleie. Det som har vært vår politikk, som Stortinget hele tiden har gitt sin tilslutning til, er at Gassnova skulle være en forholdsvis lettvinns organisasjon, og at man skulle ta topper i arbeidet med innleie av kapasitet. Jeg tror at det har gitt staten et tilfredsstillende resultat.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Er du tilfreds med det resultatet når du nå ser det i ettertid?

Ola Borten Moe: Jeg mener ikke at vi har fulgt opp prosjektet og samarbeidet med Statoil på en dårlig måte. Og, leder, hvis jeg får lov?

Møtelederen: Hvis du er veldig kort.

Ola Borten Moe: Ja. Det grepet som ble tatt i forbindelse med stortingsmeldingen i 2011, der man egentlig gjennomførte normal industriell praksis i dette arbeidet, altså man sa at man skulle kvalifisere teknologiene først,

sånn at man visste hva man gjorde når man gjorde det, istedenfor at man hoppet rett på et løp der man bygde noe man egentlig ikke visste hva var for noe, tror jeg for det første er avgjørende fornuftig og naturlig. Og for det andre var dette også et viktig grep for å få mer kontroll med prosessen. Det opplever jeg at både Riksrevisjonen og komiteen er opptatt av. Dette var et viktig skritt i så måte.

Møtelederen: Da er tida ute – og vel så det. Da er det Senterpartiets tur, Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk for en god innledning.

I enhver sånn høring er begrepsbruken utrolig sentral. Når vi nå snakker om fullskala, heter det CCS, «Carbon Capture and Storage», altså «karbon fangst og lagring». I debatten om dette har en brukt både fangst og lagring og rensing. Jeg legger merke til at du, Borten Moe, er rimelig presis på at det er fangst og lagring vi snakker om. Hvorfor har det blitt denne uklarheten om begrepsbruken når fullskala heter CCS?

Ola Borten Moe: Jeg har lagt merke til at du har stilt disse spørsmålene tidligere, så jeg tenkte at jeg nå skulle være veldig presis i møtet i dag.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det var betryggende. Da er vi på den engelske versjonen.

Ola Borten Moe: Det er fangst og lagring av CO₂ det er snakk om, og formålet er selvsagt å ta karbon ut av sirkulasjon i atmosfæren og få lagret det permanent.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er referert til beslutningsgrunnlaget og 20–25 mrd. kr. Du sa at det siste fra regjeringas hånd gikk inklusiv lagring. Hvordan hadde dere tenkt å lagre det? Hva var kostnadsforutsetningene for lagringa i det alternativet?

Ola Borten Moe: Det ligger jo inne i disse anslagene, men heller ikke på transport og lagring er det et detaljprosjekt med et estimat som er nøyaktig nok til at det kan fattes investeringsbeslutning på det. Men jeg synes også det er viktig å tilføye at det er en ting vi har erfaring med. Det foregår transport og lagring av CO₂ flere steder i Norge. Det foregår på Melkøya i Hammerfest i forbindelse med produksjonen på Snøhvit, og det har foregått i snart 20 år på Sleipner. Det å bygge rør har vi gjort en god del av i Norge, spesielt på sjøbunnen, og det var det dette prosjektet i stor grad besto av, etablere et rør, bore et hull, som vi også har gjort mange ganger. Det mener jeg gjør det forsvarlig å operere med et estimat på dette.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du sa i innledningen din at hovedpoenget her var at det var ikke en teknologi som var hylleware, det var en teknologi som måtte utvikles. Du sa at dersom det hadde vært hylleware, kunne det ikke vært nødvendig at staten deltok – det var noe optimistisk, kanskje. Men driftskostnadene inklusiv kapitalkostnadene for å få

det kommersielt lønnsomt er utrolig sentralt, og da er jo kostnaden på CO₂ og hvordan du priser den, sentralt. Har du noen formening om hvordan du må prise CO₂ fra fossilt karbon for å få dette kommersielt lønnsomt med den nye teknologien som en arbeider med?

Ola Borten Moe: Nå må jeg bare få tilføye at nå har kommisjonen tilsynelatende fattet en svært fornuftig investering, der man ønsker å bruke CO₂-pris og kvotemarkedet for å regulere de europeiske utslippene. Jeg tror at vi vil få en veldig positiv dynamikk hvis man på den ene siden får CO₂-prisen opp og på den andre siden får aktører, som dermed blir interessert i å bidra til å få fram denne teknologien til en lavere pris, inn i langt større grad enn i dag. Da vil vi få en dynamikk der man forhåpentligvis vil møtes og få et kryss som gjør at dette blir kommersielt interessant og lønnsomt. Men der er vi ikke i dag. Vi trenger både høyere CO₂-pris og en langt lavere kostnadspris på denne teknologien.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kryss er jo sentralt i enhver sammenheng, også i en blandingsøkonomi, og krysset forutsetter da en enhetskostnad og et volum for å komme fram til dette. Vi har nå fått orientering om at gasskraftverket var på halv effekt og crackeren var ikke med. Det blir da mindre volum. Ville det vært lettere å få dette til dersom Norge hadde hatt en klar strategi for å videreforedle gass og olje, og dermed få et større volum, slik at en i større grad kunne forsvare de enorme infrastrukturkostnadene som både teknologiutviklinga og transport og lagring vil innebære?

Ola Borten Moe: Man kan gjerne si at forutsetningene hadde ligget bedre til rette hvis man hadde hatt enda større og mer konsentrerte utslipp enn det vi har i Norge i dag. Det synes jeg imidlertid ikke er et argument for å etablere det. Vi skal ikke bygge eksempelvis kullkraftverk eller gasskraftverk vi ikke trenger, for å rense den forurensingen som kommer ut, etterpå. Det må være et økonomisk rasjonale i dette.

Møtelederen: Da er tida praktisk talt ute, Lundteigen, så da tror jeg vi må stoppe der.

Da er det SVs tur, Karin Andersen vær så god.

Karin Andersen (SV): Takk for det. Først: Utgangspunktet her er jo Riksrevisjonens rapport, og departementet har også svart på den. Men kan du allikevel gi en vurdering nå av helheten i den og om det inntrykket som er, at man ikke har hatt tilstrekkelig styring eller styringshåndtak å trekke i for at dette skulle kunne lykkes?

Ola Borten Moe: Jeg vil si at min hovedoppfatning er at Riksrevisjonen har gjort en god og grundig jobb med dette prosjektet. Så har jeg den gangen jeg var statsråd, svart på en god del spørsmål som Riksrevisjonen stilte. Kort oppsummert synes jeg kanskje at Riksrevisjonen ikke har tatt tilstrekkelig høyde for at dette ikke er et vanlig industriprosjekt som du kan kjøre etter en vanlig incita-

mentsstruktur – rollefordeling og arbeidsfordeling – men at det er et ambisiøst teknologiutviklingsprosjekt uten at du har et kommersielt marked med betalingsvilje, som fører til at du får både en incitamentsstruktur og en ramme rundt det som gjør at en ordinær arbeidsdeling blir vanskelig-gjort.

Karin Andersen (SV): Når hele verdikjeden i dette er så vesentlig for at det skal kunne gjennomføres og lykkes, hva var da grunnen til at regjeringen ikke besluttet å få på plass både planer for og investeringer i deponi og lagring tidligere i prosessen?

Ola Borten Moe: Når det gjelder mye av diskusjonen knyttet til verdikjede, opplever jeg – og det er jo ikke en ambisjon som den gamle regjeringen la bort, og det opplever jeg ikke at den nye har gjort heller – at vi ikke var i stand til å identifisere et marked for CO₂, altså at det var noen i den andre enden som hadde kapasitet og betalingsvilje til å ta unna dette.

For noen var det et problem at det var for lite CO₂. Vi hørte tidligere her i dag at Gullfaks alene hadde trengt fem millioner tonn i året. Så mye CO₂ har vi ikke.

Man har heller ikke vært villig til å betale for dette på sokkelen fra aktørenes side, og man har dermed ikke hatt en identifisert inntektskilde. Det skiller det som skjer på norsk sokkel, litt fra det som skjer i USA, på land, og i Canada, der det er et marked for det, og der aktørene er villige til å betale for CO₂ i etterkant.

Karin Andersen (SV): Ok. Tidligere statsråd Haga var inne på høring før i dag og konkluderte med en betraktning til slutt: Forbindelsen mellom Statoil og embetsverket er sterk. Kanskje burde man hatt en tredjepartsvurdering inne.

Hvordan vurderer du dette utsagnet?

Ola Borten Moe: Min vurdering er at jeg tror vi hadde lagt opp til en ikke bare ansvarlig, men også naturlig arbeidsdeling framover. Det vil si at etter hvert som man hadde nærmet seg et eventuelt beslutningsgrunnlag, ville man selvsagt fått en helt annen kvalitetsvurdering, en helt annen sjekk på om tallene og prosjektet holdt, og holder, vann, enn det som er estimatanslag, som av natur er usikre av mange årsaker. Usikkerheten i disse estimatene var også Stortinget hele tiden informert om. Så jeg ville ha tenkt at det hadde det vært naturlig å få når det nærmet seg en eventuell investeringsbeslutning. Dit kom vi aldri.

Karin Andersen (SV): Ja, det er jo en vurdering hva dette utsagnet egentlig betydde. Jeg oppfattet at det handlet mer om styringen i hele prosjektet, og at Statoil gjennom sine avtaler hadde for tung innflytelse, at de hadde for få insitamenter i det til å ivareta noe mer enn sine egne interesser.

Ola Borten Moe: Min vurdering av det er at Statoil har gjort det vi kan forvente av Statoil. De har oppført seg som en skikkelig avtalepartner, slik som Statoil bruker å gjøre.

Jeg mener at Statoil også var, og er, en naturlig partner i dette arbeidet. Det er få selskap som har slik løftekraft og gjennomføringsevne som Statoil. Det har Statoil også vist tidligere. Endelig er dette på Statoils anlegg, på Mongstad. Etter mitt skjønn ville det vært svært vanskelig å komme utenom at Statoil måtte og skulle ha spilt en sentral rolle i dette prosjektet.

Møtelederen: Der var tiden ute. Da er det Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Jeg vil bare starte med å gratulere Ola Borten Moe med å ha fått Norsk Petroleumsforenings ærespris i forgårs. Så går jeg over til, for det første, Gassnovas rolle. Gassnova ga her i høringen på mandag klart uttrykk for at de ikke var konsultert da regjeringen fattet sin beslutning om å terminere fullskalarensingsprosjektet. Gassnova arbeidet hele tiden på basis av at fullskala skulle gjennomføres, så de hadde da presumptivt en kvalifisert faglig vurdering om at det var både mulig og ønskelig. Hvorfor ble ikke det selskapet som staten hadde opprettet for å styre prosjektet, konsultert i en såpass viktig avgjørelse?

Ola Borten Moe: Jeg mener at det var helt naturlig, og det dreier seg om rollefordelingen. Gassnova hadde ansvaret for å følge opp det som var en politisk bestilling fra regjeringen og fra Stortinget, og når man endrer bestillingen, er det en jobb, en kompetanse og et ansvar som tilligger regjeringen. Det gjorde vi, og så informerte vi Gassnova om det etterpå. Hvis du med det antyder at beslutningsgrunnlaget ikke var godt nok, vel ... Min vurdering er at beslutningsgrunnlaget var godt nok til at vi i forbindelse med statsbudsjettet for 2014 kunne fatte denne beslutningen. Det er en beslutning som Stortinget siden har konfirmert og sluttet seg til.

Rasmus Hansson (MDG): Ja, men det er likevel interessant å forstå hva som var beslutningsgrunnlaget når vi i tillegg vet at man heller ikke så det nødvendig å vente på resultatene fra teknologikvalifiseringsprogrammet, som man skulle tro kunne gi interessant informasjon om potensiell videreføring av prosjektet. Men jeg bare konstaterer at man ikke fant å ville konsultere Gassnova.

Så går jeg videre til neste spørsmål, og det er: Etter som utgangspunktet for dette prosjektet unektelig primært var å demonstrere fullskala rensing av et stort gasskraftverk – å fange én million tonn – hvorfor ble det ikke på noe tidspunkt i programmet, og ved avslutningen av programmet, presentert alternative planer som kunne kompensere for det faktum at ikke noe av det CO₂-et som programmet skulle fange, var blitt fanget?

Ola Borten Moe: La meg først si at det var viktig for regjeringen å fullføre teknologikvalifiseringsprogrammet, slik at vi fikk noe som jeg tror er viktig framover, både for Norge og for verden, nemlig fem ulike aktører og teknologier som nå opererer i et mulig marked. Det var årsaken til at det ble videreført fram til årsskiftet.

Så har vi parallelt med arbeidet på Mongstad jobbet med prosjekt utover Mongstad. Det er ikke sånn at Gassnova og regjeringen bare har jobbet med CO₂-fangst og -lagring på Mongstad, man har jobbet med å identifisere mulige prosjekt andre steder i landet. Det jobber man med fremdeles, og det er et arbeid som jeg forstår at Gassnova har videreført bl.a. på Norcem Brevik.

Så ligger også ambisjonen fast, og det opplever jeg at et samlet storting har sluttet seg til, nemlig etablering av et fullskala renseanlegg en eller annen plass i Norge innen utgangen av 2020. Jeg kan derfor ikke forstå at det er riktig at man her ikke har hatt to tanker i hodet samtidig.

Rasmus Hansson (MDG): Det som er riktig, er at man hadde et prosjekt med et konkret mål, og at det ikke i løpet av prosjektet, når man da åpenbart lenge før september 2013 så hvilken vei det bar, som en del av prosjektet ble presentert konkrete tiltak for å kompensere for det klimagassutslippsproblemet som oppsto ved at man ikke leverte på Mongstad-prosjektet. Det ville kanskje vært naturlig å vente overfor Stortinget og overfor opinionen at det ble presentert sånne kompensatoriske planer, for å vise at prosjektets opprinnelige mål faktisk sto fast.

Ola Borten Moe: Det felles målet ligger jo fast, og det er etablering av et fullskala renseanlegg i Norge innen utgangen av 2020, så jeg kan ikke forstå at den virkelighetsbeskrivelsen du gir uttrykk for, er riktig.

Møtelederen: Da er tiden ute, og vi er ferdige med den partimessige utspørringen. Vi går da over til oppklarende spørsmål innenfor en tidsramme på 10 minutter – først Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Senterpartiet er jo glad i Grunnloven, derfor vil jeg tune deg inn på § 82, opplysningsplikten. Denne komiteen, Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité, hadde en generell uttalelse i forbindelse med Frøiland-utvalgets innstilling, i 2003, hvor de sier bl.a.:

«Komiteen vil også understreke regjeringens plikt til å legge fram viktige opplysninger som kommer den i hende (...).»

Er du enig i at regjeringens opplysningsplikt inntreffer overfor Stortinget ikke nødvendigvis når regjeringen ser seg ferdig med den interne saksbehandlingen, ikke når regjeringen ellers finner det bekvemt, men faktisk må praktiseres ut fra at Stortinget har behov for oppdaterte opplysninger underveis?

Ola Borten Moe: Ja, og Stortinget har fått tilgang på all relevant informasjon alltid.

Michael Tetzschner (H): Det er en diskusjon for seg, for det var altså et realgrunnlag, så vidt jeg forstår – hvis Dagens Næringsliv ikke misleder oss – allerede i mars, som ikke ble kjent for Stortinget før etter valget. Det var kanskje et større poeng, for i Stortinget hadde jo den forrige regjeringen flertall. Meningen var vel kanskje også

at velgerne ikke skulle kjenne til at man hadde gitt opp rensing i fullskala.

Ola Borten Moe: Ja, igjen: Dette er jo spekulasjoner som jeg verken vil bekrefte eller avkrefte. Beslutningen om å avslutte arbeidet med fullskala fangst og lagring på Mongstad ble fattet i forbindelse med statsbudsjettet for 2014. Da var det naturlig å gjøre det. Stortinget og norsk offentlighet ble informert så fort denne beslutningen var tatt.

Michael Tetzschner (H): Ett spørsmål til. Du skjønner at ...

Møtelederen: Jeg mener at det spørsmålet er belyst nå, men du kan tegne deg senere – jeg tror det er plass til det.

Michael Tetzschner (H): Da gjør jeg det.

Møtelederen: Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Rett før du tiltrådte, ble det endring i utslippstillatelsen. Den har nå fått en formulering – noe sånt som at det skal iverksettes fullstendig rensing så snart som mulig. «Så snart som mulig» er jo egentlig et tøyelig begrep. Nå har man hittil brukt et sted mellom 1 og 2 mrd. kr på CCS-delen av dette.

Hvis du for din del skal summere opp etter de to og et halvt årene du satt som statsråd, hva føler du konkret ligger igjen, med den pengebruken på CCS? Og hva legger du i begrepet «så snart som mulig»?

Ola Borten Moe: Jeg mener det ligger igjen svært mye. Jeg mener at det å bruke den type beløp som vi her snakker om – enten det er snakk om et beløp på mellom 1 og 2 mrd. kr, eller et beløp på mellom 7 og 8 mrd. kr – er nødvendig, rasjonelt, og det er god ressursbruk sett opp mot den oppgaven som vi skal løse. Det er altså intet mindre enn en av de aller største utfordringene vi står overfor, nemlig bærekraftig forsyning av energi til en voksende befolkning på kloden.

Vi har bygd verdens største og mest avanserte laboratorium. Vi har jobbet for denne løsningen internasjonalt og skapt forståelse og kunnskap om den. Vi har bl.a. kvalifisert fem teknologier/ tilbydere, som nå svarer til normal industriell standard. Det er etter mitt skjønn ikke en dårlig merittliste. Nesten all den kunnskapen vi har tilegnet oss, kan brukes andre steder i Norge eller andre steder i verden. Dette er en dugnad, ikke en konkurranse. Jeg har god samvittighet for ressursbruken.

Møtelederen: Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

I høringen som vi har hatt nå disse to dagene, har flere aktører vært tydelige på at det eksisterer teknologier i dag for å kunne bygge fullskalaanlegg. Er du enig i det? Og kunne noen av disse ha vært valgt i en fortsettelse, framfor at prosjektet nå ble skrinlagt?

Ola Borten Moe: Ja, som jeg sa innledningsvis, tror jeg det ville vært mulig å bygge et fullskalaanlegg på Mongstad. Spørsmålet blir da imidlertid: Til hvilken risiko, til hvilken pris, og hva ville vi ha demonstrert overfor resten av verden?

Min vurdering er at det vi ville ha demonstrert, er at vi hadde vært villig til å bruke svært store ressurser på å rense en forholdsvis begrenset mengde CO₂, og at man dermed ville ha demonstrert for resten av verden at denne teknologien er uhyre kostbar. Men jeg mener det viktigste vi gjør, er å få fram gode referanseprosjekt. Et godt eksempel som gjør at resten av verden tenker at dette er noe som vi har lyst til å være med på, dette er noe som vi har lyst til å strekke oss etter, ville ikke fullskala rensing av Mongstad representert.

Møtelederen: Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Å få deponiet av CO₂ sel-
skapsmessig lønnsomt krever jo nødvendige rammebetin-
gelser.

Du sa at i Norge har vi ikke marked i den andre enden for lagring av CO₂. Det har vel kommet fram ellers her at USA er villig til å betale i etterkant for deponi av CO₂, og det er nevnt tall hvor oljeselskapene må betale 30 dollar per tonn CO₂. Det er altså lagd et system som, etter det jeg forstår, er et incitament for oljeselskapene til å deponere framfor å slippe ut i atmosfæren.

Spørsmålet mitt er: Er det mulig å innføre dette prinsippet i Norge uten å komme i konflikt med EØS-avtalen?

Ola Borten Moe: Jeg ville hevde at vi langt på vei har gjort det. Norsk oljesektor er i tillegg kvotepliktig. Man betaler den samme prisen for karbon knyttet til utslipp i denne industrien som man gjør overalt ellers i Europa. Så er man jo i tillegg dobbeltregulert med CO₂-avgift. Det er ikke noe annet sted på denne kloden at det koster så mye å slippe ut CO₂ som det gjør i forbindelse med norsk olje- og gassvirksomhet. Det gir selvsagt et langt sterkere incitament i alle andre sektorer til å etablere denne type løsninger. CO₂-avgiften alene ble satt opp av Stortinget nylig og representerer en verdi som langt overskrider de 30 dollarne som Lundteigen her refererer til.

Nå kjenner ikke jeg prosjektene i USA, men sånn som jeg har forstått det – jeg må ta det forbeholdet – er det også snakk om at man bruker denne CO₂-en for å skaffe en mer-verdi. Altså: Det er ikke sånn at man nødvendigvis blir pålagt å bruke penger på dette, men det representerer en økt produksjon som forsvarer at man kan betale for det.

Møtelederen: En kort oppfølging til Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Bare helt kort: Det er jo kjent at vi har våre CO₂-avgifter, men spørsmålet mitt er om incitivet til de som slipper ut CO₂-en, er sånn at det for dem vil lønne seg å arbeide for deponi istedenfor å gjøre det på en annen måte. Det er det incitivet som flere har antydnet her at ikke er til stede i det norske systemet, mens det var til stede i det amerikanske.

Din kommentar?

Ola Borten Moe: Ikke noe utover at det etter min oppfatning ikke er noen annen sektor i olje- og gasssektor som har så sterke incitament for å få på plass nettopp denne type løsninger.

Møtelederen: Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Jeg forutsetter at gasskraftverket på Mongstad nå opererer under den samme utslippstillatelsen som ble gitt i forbindelse med CCS-prosjektet, hvor det fortsatt er et krav om rensing så snart som mulig. Det er jo i så fall, hvis dette er riktig, en formulering som er litt rar, gitt at det ikke lenger foregår noe forsøk på rensing.

Foretok regjeringen seg noe for enten å endre utslippstillatelsen til ikke å stille rensekraft i det hele tatt på Mongstad eller for på noen annen måte å følge opp det forholdet?

Ola Borten Moe: Nå tilligger utslippstillatelsen Miljøverndepartementets ansvarsområde og er ikke mitt ansvar, men det som jo ligger, er at Statoil vil ha mulighet til fortsatt å operere kraftvarmeverket på Mongstad uten rensing, da vi har avsluttet forsøket med fullskala rensing på Mongstad.

Møtelederen: Der er vår tid praktisk talt ute, men Michael Tetzschner skal få stille et kort spørsmål.

Michael Tetzschner (H): Jeg vil bare ha det helt klart: Mener du at viktige opplysninger som vedkommer Stortinget, er regjeringens private eiendom til man selv velger å legge dem frem?

Ola Borten Moe: Nei, jeg mener at Stortinget skal ha tilgang til all relevant saksinformasjon, og det har Stortinget fått.

Michael Tetzschner (H): Ja, det er en påstand.

Møtelederen: Takk.

Da er tiden for utspørringen over. Vi takker for alle spørsmål og alle svar, og Borten Moe har anledning til å komme med en kort sluttkommentar.

Ola Borten Moe: Jeg vil bare avslutte med nok en gang å takke for muligheten til å komme hit og få belyst det som er en viktig sak, og vil bare henstille til at vi nå bruker dette som et konstruktivt utgangspunkt for hvordan vi skal komme oss videre.

Så er jeg svært fornøyd med at Stortinget har sluttet seg til en økt ressursbruk og et økt ambisjonsnivå. Riktignok tok man regjeringens satsing på teknologiutvikling noe ned, men det er fremdeles i praksis en økning. Det mener jeg borger godt for at dette fremdeles kommer til å være høyt oppe på den politiske dagsordenen i Norge framover. Det trenger Norge, det trenger verden. Så la dette bli

et konstruktivt punkt for læring med tanke på hvordan vi skal komme oss videre.

Møtelederen: Da sier en samlet komité takk til Ola Borten Moe.

Da tar vi pause til kl. 14.05.

Høringen ble avbrutt kl. 13.51.

Høringen ble gjenopptatt kl. 14.06.

Høring med statsråd Tord Lien

Møtelederen: Da fortsetter Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité høringen i forbindelse med regjeringens håndtering av CO₂-spørsmålet – Mongstad.

Nå har vi gleden av å ønske vår olje- og energiminister, Tord Lien, hjertelig velkommen til denne høringen. Du har med deg avdelingsdirektør Egil Meisingset og førstekonsulent Magnus Tjøstheim. Hjertelig velkommen til høringen også til dere to.

Jeg regner med at dere kjenner og har hørt formalitetene. Jeg sier allikevel én ting av dette – som jeg er forpliktet til å si – og det er at hvis det er slik at dere sitter inne med fortrolig eller hemmelig informasjon som er av betydning for de spørsmål som blir stilt, altså svarene på dem, plikter dere å gjøre oppmerksom på det, slik at komiteen kan forholde seg til det. For øvrig tror jeg dere kjenner såpass godt til disse tingene at jeg ikke bruker mer tid på det.

Da er det slik, statsråd, at du har 10 minutter til disposisjon, og da gir jeg ordet til deg.

Statsråd Tord Lien: Det er hyggelig å få lov til å komme. Det er sånn at Det internasjonale energibyrået anslår i sin World Energy Outlook at verdens energietterspørsel vil øke med en tredjedel fram til 2035, og at fossilt brennstoff da fortsatt vil dekke 76 pst. av det globale energibehovet. Det vil gi økte CO₂-utslipp, og både Det internasjonale energibyrået og FNs klimapanel uttrykker derfor at fangst og lagring av CO₂ er nødvendig for å hjelpe klimautfordringen verden står overfor. Skal vi lykkes med det, må en lang rekke land satse aktivt på teknologi- og kompetanseutvikling og utvikle prosjekter for CO₂-håndtering.

Et enstemmig storting har gjennom flere år støttet arbeidet med å utvikle teknologi for fangst og lagring av CO₂. Det er bra.

På grunn av strømproduksjon fra vannkraft har vi i Norge få store punktutslipp av CO₂, men vi har betydelig kunnskap om teknologi for CO₂-håndtering. I tillegg er de eneste fullskala CO₂-håndteringsprosjektene i Europa som faktisk er i bruk, lokalisert til Norge og på norsk sokkel – henholdsvis Sleipner og Snøhvit.

CO₂-håndtering er teknologiutvikling. Engasjement i teknologiutvikling innebærer høy risiko. Vi må alltid være forberedt på at noen veivalg ikke vil føre fram eller blir mer krevende enn forventet. Utviklingen i Mongstad-

prosjektet viser dette med tydelighet. Like fullt har – etter min oppfatning – satsingen på Mongstad også gitt resultater. Teknologisenteret er fullført, og det er unikt i verdensammenheng. Planleggingen av Mongstad fullskala vil også være til nytte for det videre arbeidet til regjeringen og andre prosjekter i framtiden. Jeg er opptatt av at vi nå avslutter fullskalaprojektet på en ryddig måte som sikrer at vi kan bruke de erfaringene vi tross alt har hatt, i det videre arbeidet.

Det er også gjort et betydelig arbeid med å utvikle teknologi for CO₂-håndtering siden 2006. TCM er ferdigstilt og satt i drift, og det er lagt ned et stort arbeid med å utrede fullskala CO₂-håndtering på Kårstø og på Mongstad. I tillegg har CLIMIT-programmet støttet et stort antall FoU-demoprojekter siden 2005. Mye kunnskap og kompetanse har blitt opparbeidet gjennom disse prosjektene. Det har bidratt betydelig til modning av teknologier for CO₂-håndtering og vil bidra til å redusere kostnadene for CO₂-håndtering globalt.

Store utfordringer med CO₂-håndteringsprosjekter er heller ikke enestående for Norge. EU hadde for få år siden en ambisjon om 10–12 fullskalaprojekter innen 2015. Ingen fullskalaprojekter vil stå ferdig i EU innen det tidspunktet.

Temaet for mitt første utenlandsbesøk som statsråd var CO₂-håndtering. På Carbon Sequestration Leadership Forum i Washington besøkte vi også CCS-prosjektet i Kemper County i Mississippi. CSLF er et internasjonalt forum for CO₂-håndtering, der bl.a. Norge og USA deltar. Kemper County-prosjektet er et viktig prosjekt for å prøve ut CO₂-håndtering, men de har også der hatt utfordringer.

Det er viktig og gledelig at det faktisk realiseres nye prosjekter. I tillegg til Kemper County, hvor jeg var, arbeides det med flere CO₂-håndteringsprosjekter i Nord-Amerika. I tillegg er det også interessante prosjekter i Nederland og Storbritannia som fortsatt ikke er kommet til investeringsbeslutning.

Det er viktig å huske at CO₂-håndtering ikke er et verdensmesterskap, det er en verdensdugnad. For at CO₂-håndtering skal lykkes som teknologi, forutsettes det at en rekke land satser aktivt på teknologi og kompetanseutvikling og utvikler prosjekter for CO₂-håndtering. Vi er nødt til å bevege oss oppover læringskurven og nedover kostnadskurven.

Arbeidet med CO₂-håndtering i Norge har etter mitt skjønn vært preget av høye politiske ambisjoner. Vi ser nå at noen av ambisjonene har vært i overkant og vist seg vanskelige å levere på. Like fullt har ambisjonene hatt bred støtte i Stortinget, og det har vært gitt omfattende informasjon til Stortinget.

Riksrevisjonens forvaltningsrapport omhandler perioden 2006–2012, med andre ord tiden for Stoltenberg-regjeringens arbeid med CO₂-håndtering. Etter mitt skjønn har Riksrevisjonen satt seg godt inn i det omfattende sakskomplekset CO₂-håndtering representerer. Jeg synes også Riksrevisjonen har vist god forståelse for mange av de utfordringene og problemstillingene som arbeidet med CO₂-håndtering reiser. Jeg tror det blir viktig i det videre arbei-

det med CO₂-håndtering at Riksrevisjonens anbefalinger må brukes aktivt og følges opp.

Høringen viser også at det er ulike vurderinger av hvor formålstjenlig det var av Stoltenberg-regjeringen å sette såpass ambisiøse mål for CO₂-håndtering i Norge. Den viser også at det er ulike vurderinger av hvor godt ambisjonene ble fulgt opp. Det som er helt klart, er at CO₂-håndtering er nødvendig, men det er også svært krevende. Derfor er det viktig å lære mest mulig av det arbeidet som er gjort.

CO₂-håndtering er nødvendig for å redusere verdens CO₂-utslipp, og det er en viktig del av regjeringens energi- og klimapolitikk. Norge har en viktig rolle å spille også i det videre arbeidet med å utvikle kostnadseffektiv teknologi for CO₂-håndtering. Det er nå viktig å se framover. Regjeringen er opptatt av at vi gjør et grundig arbeid. Vi er nødt til å utnytte ressursene. Vi satser på best mulig CO₂-håndtering og finner gode, samlende løsninger. Jeg er opptatt av å avslutte planleggingen av fullskalaprojektet på en ryddig måte og anvende kunnskapen som er opparbeidet om CO₂-håndtering, på en best mulig måte.

Takk.

Møtelederen: Tusen takk til statsråden.

Da går vi over til utspørringen, og det er da sakens ordfører, Abid Q. Raja, som har 10 minutter til disposisjon.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, og takk for innledningen, minister.

Du var inne på IEA, og de har en «roadmap» for CCS fra 2009. Der ligger det inne at man skal få på plass 100 anlegg innen 2020, 850 anlegg innen 2030 og 3 400 anlegg innen 2050. Åtte år med flertallsregjering har ikke bidratt til denne VM-dugnaden som du var inne på. Hvordan har du tenkt å bidra til at Norge kan ligge i front i denne dugnaden?

Statsråd Tord Lien: Som komiteen vil være kjent med: Da vi tok over for Stoltenberg-regjeringen, ble vi presentert for at fullskalaprojektet ble skrinlagt. Det har jo på mange måter vært edelstenen i den satsingen som har vært gjort. Det gjorde at vi ble nødt til å bestemme oss for at vi måtte starte på nytt igjen og utvikle en ny strategi for karbonfangst og -lagring. Jeg tror vi må få noe mer tid før vi kan begynne å presentere detaljene i den strategien for Stortinget.

Abid Q. Raja (V): Takk for det.

Fullskala fangst og lagring på Mongstad har ligget inne i referansebanen i klimaforliket. Hvordan planlegger man å ta inn dette etterslepet, og klarer vi å nå våre mål innen 2020?

Statsråd Tord Lien: Det spørsmålet opplever jeg at ligger forholdsvis nær det som er klima- og miljøministerens konstitusjonelle ansvarsområde, så jeg tror jeg må være forsiktig med å gå for langt i å kommentere det.

Abid Q. Raja (V): Ok. Du har antagelig satt deg inn i Riksrevisjonens rapport, iallfall hovedkonklusjonene. Nå har du også sett på hvordan prosjektet har vært. Hva er din oppfatning av hva som har gått galt? Hva har blitt gjort feil her?

Statsråd Tord Lien: Nå er jeg svært glad for at det er Stortinget som er kontrollorgan for Olje- og energidepartementets arbeid, og at det ikke ligger i Olje- og energidepartementet. Jeg kan for øvrig forsikre om at departementet har lest hele rapporten. Selv har jeg konsentrert meg om å sette meg inn i hvilke anbefalinger Riksrevisjonen gir om veien videre. Mitt ansvar er å få denne prosessen tilbake på et godt spor, og jeg har konsentrert meg om å sette meg inn i de delene av rapporten som handler om veien videre.

Jeg vet ikke om vi kanskje kommer tilbake til det, men jeg vil si at å lage systemer for risikomitigering – eller risikohåndtering, heter det på norsk – vil være viktig i det videre arbeidet.

Abid Q. Raja (V): Når det gjelder å få dette inn på et riktig eller godt spor, er vi da fremdeles på tanken at vi skal få på plass et fullskalaanlegg i Norge, eller er det sånn at vi ser utover i verden? Er det dette anlegget som trenger økonomisk bistand i Nederland, som er alternativet? Hva har statsråden tenkt rundt dette?

Statsråd Tord Lien: Regjeringen er nå i gang med en strategi. Så må jeg innrømme at departementet har brukt forholdsvis mye ressurser både på Riksrevisjonens rapport og på denne høringen. Vi skulle gjerne ønsket å kunne bruke mer ressurser på den strategien i departementet, men vi er ikke kommet så langt i utarbeidelsen av en ny strategi at jeg finner det formålstjenlig å gå i detalj om den nå.

Abid Q. Raja (V): Det er jo noen få år igjen, altså fra nå i 2014 til 2020, så jeg regner vel med at ministeren har tenkt å være «hands on», så ikke mer tid glipper her?

Statsråd Tord Lien: Det er riktig. Å realisere et fullskala karbonfangstanlegg i Norge – eller et annet sted – innen 2020 er et svært ambisiøst mål. Så som sagt: Vi er glade for at departementet, når det nå er ferdig med arbeidet med denne høringen, kan sette fullt trykk på det viktige arbeidet som jeg er glad for at jeg har hele Stortingets støtte til at er viktig å få satt på et godt spor.

Abid Q. Raja (V): Jeg skjønner det, statsråd, at man har jobbet mye med høringen – og gratulerer med 100-dagersjubileet også. Men på disse hundre dagene har man jo tenkt noe?

Statsråd Tord Lien: Det er riktig at vi har tenkt noe. Nå hadde jeg inntrykk av at denne høringen handlet om de beslutningene som var tatt i storting og i regjering, og jeg må be om å få komme tilbake til det videre arbeidet når tiden er inne for det.

Abid Q. Raja (V): Det er greit. Bare for å forsikre meg: Det er slik at man også fra regjeringens og statsrådets side holder fast på klimaforliket, og at målet om 2020 og de målene man har satt seg, står fast, og at det er den ambisjonen man jobber etter også i departementet?

Statsråd Tord Lien: Det er regjeringens ambisjon at vi skal levere på et fullskala karbonfangstanlegg i 2020. Det står fast.

Abid Q. Raja (V): Skal vi se litt på testsenteret. Har man tenkt noe på hvilken framtid det har?

Statsråd Tord Lien: Da kommer vi nok en gang tilbake til hva framtiden er. Det er ingen tvil om at testsentret har bidratt til å kvalifisere teknologiene, har bidratt til å redusere kostander ved karbonfangst og har bidratt til avklaring, riktignok sammen med fullskalaprojektet, av aminospørsmålet. Det er helt åpenbart at testsenteret har levert. Jeg mener at dette er ett av de viktige elementene vi får ta stilling til i det videre arbeidet.

Abid Q. Raja (V): Vi har hørt i høringen – jeg tror tallet var, hvis jeg ikke tar feil – at rundt 1 mill. kr dagen går bort til testsenteret, sånn pluss/minus. Det var noen som sa det fra den andre siden av bordet. Vi må iallfall forsikre oss om, regner jeg med, statsråd, at hvis det er så mange penger som 1 mill. kr som går bort til testsenteret daglig, må det som gjøres der, ha en betydning for Norge. Det må ha en betydning for å nå de målene vi har satt oss. Kan statsråden forsikre meg om at når det gjelder de pengene som nå går med til testsenteret, har man god kostnadskontroll og at pengene blir brukt formålstjenlig?

Statsråd Tord Lien: Det tallet hørtes noe høyt ut. Nå er det andre partnere på testsenteret, men i 2013 brukte staten 229 mill. kr. Som sagt: Det er ingen tvil om at det er gjort veldig mye godt og nyttig arbeid, som også gir testsenteret på Mongstad internasjonal oppmerksomhet. Men som sagt: Jeg tror vi må få lov til å komme tilbake til hvordan framtiden for regjeringens karbonfangstarbeid vil bli.

Abid Q. Raja (V): Så klart. Gassnovas rolle videre – er dette en aktør som departementet tenker å fortsette å satse videre på?

Statsråd Tord Lien: Gassnova har jo også vært en sentral del av dette arbeidet. Det er de som er «hands on» på karbonfangstarbeidet, både i Norge og internasjonalt. Men som sagt – jeg regner med at jeg kommer til å si dette mange ganger: Dette er ett av mange viktige elementer og virkemidler. Når vi har sagt at vi har startet på null, mener vi det. Vi må få lov til å nærme oss dette på en helhetlig måte og vurdere alle virkemidlene i den videre prosessen. Men Gassnova har vært viktig og har gjort en viktig jobb. Den jobben Gassnova og testsenteret har gjort i sum, har fått internasjonal oppmerksomhet.

Abid Q. Raja (V): Når du først er her, statsråd, er det fristende å stille spørsmålet: Er det forhold ved den forrige regjeringens arbeid med fullskala som du er oppmerksom på, som denne komiteen burde få vite om, som du har lyst til å gjøre oss oppmerksom på?

Statsråd Tord Lien: Så vidt jeg kan erindre, vet jeg ikke noe om det arbeidet, som komiteen burde være informert om.

Abid Q. Raja (V): Er det andre aktører som skal hentes inn på TCM? Bør man jobbe opp mot det? Hvis man skal jobbe opp mot fullskala, ser man for seg at man skal samarbeide med Statoil, eller tenker man å gå bredere ut for å få andre aktører på banen?

Statsråd Tord Lien: Det har vært jobbet svært aktivt for å få nye aktører på banen. Som jeg sa, er det viktig å mobilisere internasjonalt i dette arbeidet. Det jobbes hele tiden med å få nye aktører på banen på testsenteret.

Abid Q. Raja (V): Vi ser fram til denne VM-dugnaden, og vi kommer til å følge nøye med på det. Lykke til med arbeidet.

Statsråd Tord Lien: Det vet jeg. Takk.

Møtelederen: Da er saksordførers tid ute. Da er det jeg som skal stille spørsmål på vegne av Arbeiderpartiet. Da går møteledelsen over til Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Da gir vi ordet til Martin Kolberg.

Martin Kolberg (A): Takk for det.

Jeg vil – og det er med mening – si takk for en god redegjørelse fra statsrådets side. Jeg vil uttrykke konkret og tydelig politisk forståelse for at statsråden må ha noe tid for å kunne svare på alle de spørsmålene som blir stilt her om framtid.

Statsråden har også svart komiteen på en veldig fyllestgjørende måte, vil jeg si, på alle de spørsmål som komiteen har stilt. Men statsråd, det er jo slik at i svarbrevet er det i all hovedsak sitater fra den forrige regjering som er brukt som svar. Da er mitt spørsmål: Er det slik å forstå at den nåværende statsråden, den nåværende regjering, stiller seg bak den forklaringen som Stoltenberg-regjeringen har gitt, både om framdriften av prosjektet og begrunnelsen for stengingen av prosjektet?

Statsråd Tord Lien: Takk for gode ord om redegjørelsen i dag og svaret vi har sendt. Det setter både jeg og departementet pris på.

Jeg mener vel at det har vært gitt svært omfattende informasjon til Stortinget i mange år. I den perioden Riksrevisjonens rapport omhandler, 2006–2012, mener jeg at Stortinget har blitt godt informert om det som har skjedd.

Dette også har et politisk innhold. Disse prosessene kunne man ha styrt bedre og man kunne vært mer aktiv i forhold til risikohåndtering. Jeg mener at den jobben kanskje kunne vært gjort bedre. Dette er svært tunge industrielle prosesser. Det finnes veldig få eksempler på at en stat har engasjert seg så tungt i et teknisk industrielt prosjekt som dette – Manhattanprosjektet og månelandingen – det er noen få eksempler på dette i historien. Men det blir et litt politisk spørsmål, som jeg ikke vet om egner seg i denne høringen å reflektere så mye over. Jeg mener at Stortinget har fått omfattende informasjon, og det står jeg ved.

Martin Kolberg (A): Det du vil si, er det som egner seg i høringen, for å si det slik, for å kommentere deg.

Bakgrunnen for mitt spørsmål er at det er veldig få egne kommentarer i det brevet du offisielt har gitt til komiteen. Jeg for min del, og jeg tror komiteen i sin helhet, har lest det som at du ikke har mange alternative syn. Nå hører jeg at du sier med et visst forbehold at det kunne kanskje vært kontrollert bedre eller vært drevet fram bedre. Kan du kort utdype det, så vi har hørt det resonnementet. Det er litt viktig.

Statsråd Tord Lien: Det jeg prøver å svare på, er hvorvidt Stortinget har vært holdt informert om aktiviteten på Mongstad, både testsenteret og fullskalaprosessen. Svaret på det er at det mener jeg at Stortinget har vært i 2006–2012.

Martin Kolberg (A): Og det blir jo i tydelig grad underbygd av at Stortinget i 2013, i forbindelse med statsbudsjettet, sluttet seg til disse vurderingene, så et annet svar ville jo vært overraskende.

Kan du veldig kort, på grunn av tiden, bare bekrefte at du mener at det står igjen og er mye bra knyttet til testsenteret?

Statsråd Tord Lien: Jeg kan bekrefte at mye av det arbeidet som har blitt gjort, definitivt har verdi.

Martin Kolberg (A): Nå har regjeringen kuttet med 500 mill. kr i bevilgningene til testsenteret. Er det et kutt som har en annen begrunnelse enn det ser ut som?

Statsråd Tord Lien: Nå er aktiviteten på testsenteret opprettholdt i 2014. Så var det unaturlig for oss, da vi ikke hadde kommet i gang med arbeidet med en ny strategi, å øke bevilgningene til testsenteret på det tidspunktet før vi hadde kommet i gang med strategiarbeidet.

Martin Kolberg (A): Et siste spørsmål innenfor min tidsramme. Jeg forstår at statsråden har fulgt høringen før han kom inn her. I den forrige sekvensen, da Borten Moe ble utspurt, ble han sterkt konfrontert med indisier som gikk ut på at Stortinget ikke var tilstrekkelig informert, fordi man ikke var informert om prosessene internt i regjeringen. Mener den nåværende statsråd at Borten Moe løpende burde ha informert om alle de tanker og synspunkter som man hadde i regjeringen? Er det i tilfel-

le en praksis den nåværende regjering har innført eller vil innføre?

Statsråd Tord Lien: Nå har vi jobbet med perioden 2006–2012, og jeg har ikke behov for å gå inn på 2013, det synes jeg vil være vanskelig. Det er klart at det er behov for å gjøre avklaringer mellom departementene i mange av sakene, men jeg har ikke noe behov for å kommentere det som skjedde i 2013. Det vi har kommentert, er perioden 2006–2012.

Møtelederen: Da er tiden ute. Takk til spørderen. Vi går videre, og da går også ordstyreroppgaven tilbake til komitélederen.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Da går vi tilbake til listen, og det er Høyre og Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det. Det har jo mest sannsynlig blitt brukt over 2 mrd. kr i forbindelse med fullskala-prosjektet på Mongstad. Hva vil du si at det er kommet ut av de pengene, som er knyttet til fullskalaanlegget, og ikke testsenteret?

Statsråd Tord Lien: Man har jo bl.a. jobbet med kvalifisering av teknologi, og så har man dette med kartlegging av miljøkonsekvensen av bruk av aminer. De to tingene har i hvert fall kommet ut av det arbeidet.

Erik Skutle (H): Ok. Men det er ingen ny type teknologi eller andre overførbare gjennombrudd som er kommet ut av den satsingen?

Statsråd Tord Lien: Det har vært jobbet med kvalifisering av teknologi, altså å jobbe med hvordan mer eller mindre kjent teknologi kan oppskaleres, og sånt vil jo kunne brukes av andre. Men dette er som sagt svært krevende teknologiske, industrielle prosesser, så hvorvidt det kan måles på en fornuftig måte, mener jeg er litt vanskelig å svare på. Så vidt jeg vet, har dere hatt folk her tidligere med betydelig teknologisk kompetanse.

Erik Skutle (H): Det stemmer. Jeg lurte på om du kunne si enda litt mer om framtiden til Teknologisenteret, om det er interessenter der, om det er aktiviteter også i overskuelig framtid?

Statsråd Tord Lien: Det jobbes jo med å finne nye teknologier som kan testes på testsenteret. Der ser det ut til å være brukbar interesse. Så jobbes det også med å få inn nye eiere på testsenteret, men det er vel ikke like uproblematisk å mobilisere flere til å bli eiere på testsenteret. Men på uttesting av teknologi ser det ut som det er en interesse.

Erik Skutle (H): Kan du si litt om kostnadsfordelingen mellom eierne av TCM og de eksterne teknologitilbyderne

som kommer inn for å teste teknologier – hvor stor andel tar staten av de kostnadene?

Statsråd Tord Lien: (Forhører seg med bisitterne) Det er et forhandlingsspørsmål fra teknologi til teknologi, sies det her.

Møtelederen: Bare til din opplysning: Du kan gi ordet til dine bisittere. De kan snakke hvis du bestemmer det.

Egil Meisingset: Som statsråden sa, vil dette være et tema som er gjenstand for diskusjon mellom TCM og de ulike teknologileverandørene.

Erik Skutle (H): Er det mulig å antyde hvordan den fordelingen har vært i tidligere prosjekter, eller er det forretningsmessige hemmeligheter?

Egil Meisingset: Det tror jeg ikke vi har grunnlag for å gi noen utfyllende informasjon om her, nei.

Erik Skutle (H): Regjeringen har jo fortsatt en ambisjon om å realisere et fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020. Betyr det at Mongstad som lokasjon fortsatt kan være aktuelt for et fullskalaanlegg?

Statsråd Tord Lien: Ja, det kan det være. Men når vi jobber med å lage en ny strategi, så mener jeg at det er en av de aller viktigste elementene i en sann strategi, så det tror jeg vi må få komme tilbake til. Men det har vært viktig for meg å ikke stenge noen dører for noen ting, og det kommer det nok til å fortsette å være inntil vi har denne strategien klar til framleggelse for Stortinget.

Erik Skutle (H): Vil det i framtiden være aktuelt med en avtale med ett enkeltstående selskap med en så svak incentivstruktur som det man har sett i dette tilfellet?

Statsråd Tord Lien: Som jeg sa innledningsvis, mener jeg at det å ha et svært bevisst forhold til den samlede risikohåndteringen i et sånt svært krevende teknisk-industrielt og i og for seg også økonomisk-juridisk prosjekt som dette, er den aller, aller viktigste lærdommen vi må hente ut fra både dette arbeidet og fra Riksrevisjonens rapport.

Møtelederen: Da er tiden ute, og da er det Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Jeg vil takke statsråden for en god innledning. Nå har vi jo brukt to dager her på å tenke bakover i tid, å snakke bakover i tid og spørre om hva som har skjedd, og nå bør vi se litt framover. Statsråden nevnte at han ville avslutte fullskalaprojektet på en ryddig måte. Er det slik å forstå at man vil avslutte det prosjektet som har vært kjørt nå, på en ryddig måte, i forhold til hvordan den forrige regjeringen terminerte det?

Statsråd Tord Lien: Den beslutningen var jo tatt før Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen tiltrådte. Så får vi

komme tilbake til det videre arbeidet med strategien. Men det er viktig at vi nå sørger for at den kunnskapen som er hentet inn, faktisk kommer storsamfunnet og dette arbeidet til gode.

Helge Thorheim (FrP): Kan du si litt om – hva skal jeg si – handlingskartet framover i forbindelse med utviklingen av strategien, bare for å få en liten formening om en tidsramme for når en ny strategi er på plass?

Statsråd Tord Lien: Vi har sagt at vi skal informere, komme med en løypemelding i revidert budsjett. Da håper jeg at vi kan melde noe til Stortinget.

Helge Thorheim (FrP): Det høres bra ut, da gleder vi oss til det. Da har jeg ikke noe mer.

Statsråd Tord Lien: Det gjør jeg også.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det, leder, og takk for innledningen, statsråd. Du sa i din innledning at prosjektet på Mongstad hadde gitt noen resultater. Kan du utdype lite grann: Hvilke resultater setter du mest pris på med tanke på fortsettelsen? Og hva har du lært mest av når det gjelder det som har foregått – med tanke på de sidene ved prosjektet som Riksrevisjonen har pekt på som kritikkverdige?

Statsråd Tord Lien: Når det gjelder de politiske prosessene her, så mener jeg at risikohåndtering er det som er klart viktigst å være bevisst på i det videre arbeidet. Det er ganske unikt at en stat er så nær et teknologisk, industrielt prosjekt som dette, og setter seg på mange måter i førersetet. Da er det viktig at vi har et veldig bevisst forhold til hvordan vi håndterer risiko, rapporterer risiko og vurderer risiko. Så det mener jeg er det viktigste når det gjelder de politiske prosessene. Men jeg tror også det er viktig at man bygger opp en forståelse av at det er både krevende og ganske unikt at en stat er så nær et teknologisk, industrielt prosjekt som dette.

Når det gjelder det teknologiske: Det som er det mest gledelige, er at Boundary Dam-prosjektet i Canada er i ferd med å starte i løpet av dette året. Dette er et stort karbonfangst-prosjekt som har hentet kunnskap om miljøpåvirkningen fra aminer fra Mongstad. Da har man iallfall bidratt til at det blir noen resultater.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dine forgjengere var i høringen tidligere i dag inne på at de så at det kunne være problemer knyttet til den statlige styringen gjennom Gassnova bl.a. – ikke at de ikke gjorde en god jobb, men det kunne være behov for en ekstern kvalitetssikring for å begrense risikoen, hvis de skulle være litt etterpåkloke.

Hva tenker du om det når det gjelder riggingen av det som en nå har som målsetting å få til fram til 2020?

Statsråd Tord Lien: Gassnova har vært, og det er ikke unaturlig at de også i framtiden vil være en svært sentral del. Det er nok alltid noen fordeler med å ha denne typen strukturer utenfor departementet.

Jeg kommer til å være veldig bevisst på spørsmålet om hvordan vi skal håndtere risikoen ved denne typen prosjekter. Hvordan vi gjør det, og hvem som skal mobiliseres i et slikt arbeid, mener jeg det er prematurt å si noe om nå. Men jeg er glad for at flere av partiene på Stortinget tydeligvis er veldig bevisste på at dette er krevende.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Den foregående regjeringen lanserte jo dette som «månelandingsprosjektet». Hva slags begreper bruker Tord Lien og den nye regjeringen på videreføringen av prosjektet fram mot 2020?

Statsråd Tord Lien: Jeg tror verken veldig bastante tidsfrister eller veldig gode slagord har bidratt signifikant til verken teknologiutvikling eller å gjøre karbonfangst billigere, så jeg tror egentlig jeg bare vil si at dette kommer til å bli tøft og krevende. Jeg tror vi holder oss unna slagordene. Vi må innse at det er hardt arbeid som skal til for å få til dette.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Hvor viktig er det for deg og din regjering å lykkes i dette prosjektet?

Statsråd Tord Lien: Å redusere kostnadene for karbonfangst og gjøre dette til en teknologi som blir regelen snarere enn unntaket for framtidige kraftproduserende anlegg, både gass- og kullkraftverk, er helt nødvendig for å lykkes med klimamålsettingene, i både Norge og verden for øvrig. Derfor er det viktig for regjeringen at vi bidrar til å redusere kostnadene. Det som til slutt vil avgjøre om den jobben vi gjør med dette har verdi i klimaarbeidet, er om vi klarer å bidra til å redusere kostnadene.

Det er mulig at man kan bygge et CO₂-håndteringsanlegg på Mongstad for 20 mrd. kr, men det får man ikke eksportert til noe annet land. Det å redusere kostnadene blir svært viktig.

Møtelederen: Har du et kort oppfølgingsspørsmål, Hans?

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Nei, det er greit.

Møtelederen: Nå er det Senterpartiet, ved Per Olaf Lundteigen.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Tusen takk.

FNs klimapanel kom med sin siste rapport i høst hvor det – spissformulert fra deres side – ble poengtert at det nå er bedre vitenskapelig dokumentert at klimautfordringene er menneskeskapte enn at sigarettøyking er helsefarlig.

Hva er Fremskrittsparti-statsrådens kommentar til den presiseringen?

Statsråd Tord Lien: Komiteleder, jeg var ikke klar over at Fremskrittsparti-statsrådens syn på de spørsmålene var en del av Riksrevisjonens arbeid.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det kommer flere spørsmål – unnskyld. Vi tar ett om gangen.

Statsråd Tord Lien: Vi kan ikke håndtere på en fornuftig måte både behovet for å forsyne verden med energi og løse klimautfordringene uten at vi også løser problemet med CCS.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok, vi tar det neste spørsmålet.

Statsråd, du stilte spørsmål ved hvor formålstjenlig det var å sette seg så høye mål som den forrige regjeringa gjorde. Underforstått: Her ligger det en kritikk av de målene som ble satt.

Hvilke mål er det du egentlig kritiserer?

Statsråd Tord Lien: Det er viktig å sette seg mål. Det er viktig å være villig til å kommittere seg til ressurser.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Spørsmålet mitt var: Hvilke mål hadde du ikke sansen for?

Statsråd Tord Lien: Prosessen har vært preget av at det har vært veldig mange datoer i spill.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Du sa sjøl at du ikke ønsket bastante datoer, bastante tidsfrister og bastante slagord. Det bringer meg over til en av de få substansielle tingene du har sagt, nemlig at dere ser annerledes på statens rolle. Du sa at det er ganske unikt i verden at staten – den norske stat – har engasjert seg så sterkt, og at staten er så nær. Og du snakket om strukturer utenfor departementet.

Som praktiker, har jeg problemer med å forstå hva du f.eks. mener med «strukturer utenfor departementet».

Hva er det du konkret legger til grunn når du sier at staten har vært for nær i prosessen hittil?

Statsråd Tord Lien: Jeg har ikke sagt at staten har vært for nær. Vi lykkes ikke med dette arbeidet uten at statene kommitterer seg. Det har regjeringen vært veldig tydelig på også i innspillet til EU. Flere stater må kommittere seg til å bidra til utvikling av karbonfangst og lagringsteknologi.

Jeg har sagt at når en stat står så nær et teknologiutviklingsprosjekt som dette og setter seg om ikke i førersetet, så i hvert fall veldig nær førersetet, er det ganske unikt i historisk sammenheng. Teknologi og industrielle prosesser gjøres ofte av næringslivet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Unnskyld, men jeg tror jeg har forstått dette.

Er det Gassnovas rolle som du konkret peker på? Har det vært feilaktig at de har gått inn som statens forlengede arm i samspillet med Statoil? Er det det du legger til grunn?

Statsråd Tord Lien: Nei, det jeg snakket om var strukturen utenfor departementet – ikke utenfor staten. Det er strukturen utenfor departementet jeg mener er ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvilke strukturer er det vi snakker om?

Statsråd Tord Lien: Det er Gassnova.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er Gassnova vi snakker om?

Statsråd Tord Lien: Ja, og Gassnova har vært helt instrumentell i den jobben som har vært gjort.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hva betyr instrumentell?

Statsråd Tord Lien: Det betyr at jeg tror det er fornuftig. Gassnova ble ikke etablert av denne regjeringen, men det er nok fornuftig å ha en struktur som Gassnova utenfor departementet som kan jobbe «hands on» med denne typen prosjekter.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men hva mente du med at staten var så nær, og at det var uheldig?

Statsråd Tord Lien: Jeg prøver å sette denne jobben inn i en historisk kontekst. Teknologi utvikles ikke vanligvis av stater.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Det er helt korrekt. Dette er helt spesielt.

Statsråd Tord Lien: Når en stat setter seg den typen mål som den norske stat har gjort her, er det unikt, og det skaper noen utfordringer.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ligger det i det du nå sier, at dere har en grundig drøfting av hvilke incentiver en kan legge inn, sånn at det blir økonomisk fordelaktig for oljeselskapene å medvirke til deponi, framfor å betale avgift uten deponi?

Statsråd Tord Lien: Som sagt: Når det gjelder strategien videre, mener jeg at vi må få noe mer tid til å diskutere det. Dette har man jobbet med i mange år i Norge.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Unnskyld – jeg har bare ett spørsmål til slutt:

Du sa at det var ingen problemer med 2006–2012 når det gjelder Stortinget. 2013 gjenstår. Kjenner du til nå, etter at du har vært i departementet en tid, at det foreligger utenforliggende informasjon til OED som ikke er hemmeligstemplett, og som Stortinget ikke har fått vite om?

Statsråd Tord Lien: Jeg har ingen kjennskap til det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Du har ingen kjennskap til det, og jeg regner med at det er et tema som departementet før denne høringa har gått grundig gjennom. Er det riktig?

Statsråd Tord Lien: Departementet har gått grundig gjennom den perioden som Riksrevisjonen har jobbet med, 2006–2012.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei, nå sa jeg 2013.

Statsråd Tord Lien: Så vidt jeg husker, har jeg ikke deltatt i drøftelser om hva som skjedde i 2013.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Kjenner bisitterne dine til at det foreligger informasjon fra utenforstående som ikke er hemmeligstemplett, og som Stortinget ikke har fått i 2013?

Møtelederen: Her må jeg gripe inn: Du har ikke anledning til å stille spørsmål direkte til bisitterne. Lien kan gi dem fullmakt til å snakke. Det er Lien som bestemmer det.

Statsråd Tord Lien: Statsråden har ingen innvendinger imot det. Hvis Meisingset har lyst til å svare, får han lov til det.

Egil Meisingset: I den grad jeg forstår spørsmålet, foreligger det ingen offentlig informasjon som vi ikke har bragt videre.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk.

Møtelederen: Takk. Nå går vi videre til Sosialistisk Venstreparti, ved Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Tusen takk.

Ut fra innledningen, svarene som har blitt sendt til komiteen og det som har blitt sagt her i dag, klarer ikke jeg å se at denne statsrådens vurdering av saken på ett eneste punkt avviker fra forgjengernes vurdering. Stemmer det?

Statsråd Tord Lien: Jeg har ikke hørt hva de tidligere statsrådene har sagt i dag. Vi har svart komiteen, og det står selvfølgelig statsråden inne for. Men jeg kan ikke gjøre meg noen refleksjoner om hva de andre har sagt, sammenliknet med hva jeg sier, når jeg ikke har hørt hva de har sagt.

Karin Andersen (SV): Men de vurderingene som da er gitt i tidligere dokumenter til Stortinget, og de offisielle svarene som er gitt fra departementet, de er like?

Statsråd Tord Lien: Jeg mener – som jeg sa i stad, tror jeg – at Stortinget, fra 2006 til 2012, som rapporten omhandler, har fått omfattende informasjon om det som har skjedd, og jeg oppfatter vel òg at ... Nei, jeg tror at jeg svarer det.

Karin Andersen (SV): Statsråden sier at man skal stå på klimaforliket og forplikte seg til å redusere klimautslippene. Samtidig avviser statsråden å si noe om sitt ansvar, men henviser til klima- og miljøministeren. Mener statsråden at det på hans område ikke foreligger noe behov for å gjøre noe på dette feltet for å nå de klimamålene?

Statsråd Tord Lien: Selvfølgelig gjør det det. Olje- og energidepartementet jobber med mange ting når det gjelder å redusere utslippene av CO₂. Når det gjelder spørsmålet om det overordnede klimaarbeidet, som jeg ble stilt i stad, var det naturlig å henvise det til klima- og miljøministeren. På det spørsmålet du stiller, kan jeg vise til at vi jobber med økt produksjon av fornybar energi. Vi jobber med karbonfangst og -lagring, og vi jobber med å redusere energiforbruket – effektiv energibruk – i norsk olje- og gassindustri.

Karin Andersen (SV): Statsråden har sagt at han er opptatt av både TCM-senteret og den teknologien som er utviklet der. Da vil jeg anta at det er viktig også for denne regjeringen å beholde fagmiljøet og kompetanse på dette i Norge. Vil det ligge til grunn for den strategien som nå blir lagt, sånn at man ikke bare skal utføre denne verdensdugnaden andre steder, men at det også skal skje endringer i Norge?

Statsråd Tord Lien: Selvfølgelig er det ... Altså, vi har bygd opp en ... Vi har gjennom mange tiår, lenge før diskusjonen om karbonfangst- og lagring begynte, opparbeidet en betydelig kompetanse i Norge på transport av gass og kjemiske prosesser som involverer gass – over mange, mange tiår. Det er selvfølgelig naturlig å spille videre og bruke denne kompetansen aktivt også i det videre arbeidet med karbonfangst og -lagring. Det er helt åpenbart.

Karin Andersen (SV): Slik at i bønn for den strategien som statsråden ikke greier å tidfeste ennå, vil det ligge en forutsetning om at denne teknologitviklingen også skal skje i Norge? For det er uhyre viktig.

Statsråd Tord Lien: Norske kompetansemiljøer er noe av det viktigste vi kan bidra med i arbeidet for å redusere kostnadene ved karbonfangst og -lagring.

Karin Andersen (SV): Takk.

Møtelederen: Da var det ingen flere spørsmål fra SV. Rasmus Hansson fra Miljøpartiet De Grønne, vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, og takk for interessante svar fra statsråden. Grunnen til at det latterliggjorte begrepet «månelanding» likevel er et veldig godt begrep, er at det signaliserer en vilje til resolutt å ville nå veldig ambisiøse mål, og det er jo alle enige om at vi må holde fast ved. Så har denne høringen dessverre bekreftet at viljen til å nå målet om å kutte store klimagassutslipp fra en stor utslippskilde, var vesentlig lavere enn viljen til faktisk å bygge den utslippskilden og la de utslippene gå. Så har den nye, blå regjeringen lovet en bedre klimapolitikk enn den som de rød-grønne gjennomførte, og det er et veldig lovende løfte, men man skulle også tro at det da må bety en mer resolutt vilje til faktisk å gjennomføre store, viktige, ambisiøse klimagassutslippshindrende tiltak i interessant framtid. Kan statsråden her og nå varsle en mer re-

solutt vilje til faktisk å gjennomføre prosjekter som kutter utslipp, enn det den forrige regjeringen demonstrerte?

Statsråd Tord Lien: Komiteleder, jeg synes det spørsmålet var veldig tett opp til – og ikke bare tett opp til, men godt innenfor det som er klima- og miljøministerens konstitusjonelle ansvarsområde. Jeg tror ikke det ville være riktig av meg å drøfte den typen spørsmål med Stortinget, eller kontrollkomiteen.

Rasmus Hansson (MDG): Nei vel.

Det er vel ikke til å komme bort fra at en av de viktigste lærdommene som man kan trekke ut av Mongstadprosjektet, i hvert fall sånn som det er blitt gjennomført og presentert av de ansvarlige, er at karbonfangst og -lagring er veldig dyrt og veldig vanskelig, ellers ville jo ikke prosjektet blitt stoppet. Samtidig varslers den blå regjeringen at karbonfangst og -lagring er noe man vil satse veldig hardt på, som et viktig virkemiddel i tida framover. Innebærer det at den nye regjeringen er villig til å bruke mer ressurser, både økonomiske og politiske, på å få gjennomført slike prosjekter?

Statsråd Tord Lien: Komiteleder, jeg er litt usikker på hvorvidt det spørsmålet er veldig nær til det høringen handler om, og det er uansett et spørsmål det er naturlig å adressere i forbindelse med de ordinære budsjettprosessene, som Stortinget selvfølgelig ikke bare blir holdt orientert om, men deltar aktivt i.

Rasmus Hansson (MDG): Spørsmålet handler etter min mening veldig mye om det denne komiteen skal behandle, fordi denne komiteen skal behandle hvordan regjeringen faktisk har organisert sitt prosjekt, som er vedtatt av Stortinget, for å levere det resultatet som Stortinget vedtok var målet med prosjektet. Det har altså den foregående, avgåtte regjeringen ikke gjort, og da er det interessant å høre hva slags konklusjoner den nye energiministeren, som representerer den nye regjeringen, trekker av det.

Statsråd Tord Lien: Som sagt, det er fortsatt regjeringens ambisjon å levere på fullskala CO₂-håndtering innen 2020, og det er flere fullskala CO₂-håndteringsprosjekter som er det viktigste bidraget til på sikt å redusere kostnadene ved å etablere karbonfangst og -lagring.

Rasmus Hansson (MDG): Ingen flere spørsmål.

Møtelederen: Da er spørsmålsrunden for partiene avsluttet.

Da er det 10 minutter til disposisjon til oppfølgingsspørsmål, og nå vil jeg for første gang i høringen si at vi nå må avgrense oss til oppfølgingsspørsmål, og vi må holde oss til temaene for høringen. Vi har vært på kanten av det, så jeg vil uttrykke forståelse for at statsråden ved et par anledninger har ment at man var på kanten. Jeg har latt det gå, men jeg strammer inn fra nå. Da er det først Abid, og så er det Karin Andersen. Abid Q. Raja – om forlatelse.

Abid Q. Raja (V): Det går fint. Takk for det, komitéleder.

Bare et oppklaringsspørsmål, statsråd. Jeg fikk inntrykk av spørsmålet fra komitéleder Kolberg i sted at han tolket dine svar til komiteen i brevs form som om du var enig med den forrige regjeringen, fordi du i stor grad viser til de svar som den har gitt. Jeg regner med at det ikke er helt rett, men jeg tillater meg allikevel å stille spørsmål om det skyldes – de svarene som du ga i brevs form – at du selv ikke har forutsetninger for å svare annerledes, og nettopp derfor viser til den tidligere regjeringens svar. Har jeg rett, eller har jeg misforstått?

Statsråd Tord Lien: Nei ... Ja, altså, jeg svarte jo på hvorvidt Stortinget har fått informasjon i den perioden som dette handler om – 2006 til 2012. Jeg mener at Stortinget har fått omfattende informasjon i den perioden. Men det som på en måte blir en politisk debatt, som kanskje ikke hører hjemme i høringen her, er jo hvorvidt det har vært tilstrekkelig kost-nytteeffekt av dette. Det mener jeg er en annen debatt.

Møtelederen: Karin Andersen, og så Erik Skutle.

Karin Andersen (SV): Et sentralt tema på forhånd og gjennom hele høringa har jo vært nytten av TCM, og det har både vært høringsinstanser inne her som har ment at TCM var unødvendig i utgangspunktet, og også noen som mener at TCM i løpet av veldig kort tid vil bli nedlagt. Hvordan vurderer denne statsråden både den foregående nytten hittil og framtidig nytte av TCM?

Statsråd Tord Lien: Jeg er litt usikker på om jeg hørte hele spørsmålet, men det er jo etablert en infrastruktur på testsenteret på Mongstad som har fått internasjonal oppmerksomhet. Det er jo sånn at man gjorde disse beslutningene på et tidspunkt, og da så verden ut som den gjorde, og verden ser annerledes ut i dag. Men jeg vil jo si at testsenteret på Mongstad har gitt oss mye nyttig informasjon. Vi har funnet ut både hva som fungerer, og hva som ikke fungerer. I dette arbeidet er begge de tingene av betydning. Svarte jeg på spørsmålet ditt nå?

Karin Andersen (SV): Ja.

Statsråd Tord Lien: Beklager, komitéleder.

Møtelederen: Ingen ting å beklage. Erik Skutle.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Du nevnte i ditt innlegg at aminteknologi, eller erfaringer med håndtering av amin som er gjort på TCM, har blitt tatt i bruk i forbindelse med etableringen av Boundary Dam-anlegget. Får eierne av TCM en del av den gevinsten tilbake? Stilt på en annen måte: Har TCM noen inntektsside, eller potensial for noen inntektsside?

Statsråd Tord Lien: Det konkrete svaret på det første spørsmålet – når det gjelder bruken av informasjonen om aminanlegget, om amin som innsatsmiddel – er nok at det er en del av hele verdensdugnaden, altså, den er gitt til det miljøet. Så tror jeg vel kanskje at vi heller skal snakke om å redusere kostnadene – det å få flere aktører inn på Mongstad er én av de tingene som kan dempe kostnadene for staten på testsenteret. Så tror jeg at vi bare må anerkjenne at her må statene ta en betydelig del av det finansielle løftet. Så er det noe med det at – jeg startet med å si det i stad – en verdensdugnad handler om kunnskapsdeling for å få ned kostnadene, og det bør alle som er opptatt av dette, være med på å dele på.

Møtelederen: Da er det ingen flere spørsmål. Da har statsråden anledning til, innenfor en tidsramme på en 3 minutters tid, å si noe som eventuelt ikke har blitt tatt opp i høringen – eller det du vil avslutte med. Vær så god.

Statsråd Tord Lien: Nei, komitéleder, jeg er bare glad for den store oppslutningen det er om det å få denne prosessen på riktig spor igjen. Det blir viktig å lykkes med karbonfangstarbeidet. Én av tingene jeg skal ta med meg videre i arbeidet, er at vi må finne gode måter å håndtere risiko på. Jeg kan egentlig bare si at jeg ser fram til samarbeidet med Stortinget om det videre arbeidet med dette.

Møtelederen: Da er sekvensen med statsråd Lien ferdig.

Da er også denne delen av høringen ferdig. Jeg sier offisielt at komiteen må ha et eget møte for å vurdere om man skal innkalle andre til høring. Det betyr at det er mulig at det blir en forlengelse av dette, men det må det holdes et eget møte om i komiteen på et senere tidspunkt.

Da sier jeg tusen takk for dette, og takk for i dag, så langt.

Høringen ble avsluttet kl. 15.03.

**Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
tirsdag den 4. februar 2014 kl. 15**

Møteleder: Martin Kolberg (A)
(komiteens leder)

S a k :

Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering – Dokument 3:14 (2012–2013)

Møtelederen: Da er tiden inne, klokka er 15.

Jeg har gleden av å ønske velkommen til nok en dag i denne kontrollhøringa som handler om Mongstad-saken, eller rettere sagt Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering – som det heter helt formelt.

Komiteen har tidligere hørt tidligere statsminister Jens Stoltenberg, konsernsjef Helge Lund i Statoil, ledelsen i Gassnova, nåværende og tidligere styreleder i Petoro, SINTEF, direktøren i Miljødirektoratet, miljøorganisasjonene Bellona og Zero, teknologileverandører, fire tidligere olje- og energiministre og nåværende statsråd Tord Lien.

Aker Clean Carbon og Aker Solutions er også leverandører av teknologi til testsenteret på Mongstad. De hadde ikke anledning til å delta tidligere og møter derfor i dag. I tillegg har komiteen besluttet å høre de tre som var miljøvernministre i Stoltenberg-regjeringa.

De prosedyrene som av Stortinget er fastsatt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt.

Gangen i høringa er at de inviterte først får holde en innledning. Etter det får saksordfører Abid Q. Raja fra Venstre ordet i 10 minutter. Deretter får de øvrige partiene 5 minutter hver til å utspørre de inviterte. Det er den enkelte utspørter selv som styrer tida, uten innblanding fra meg. Jeg vil bare gripe inn hvis utspørringa går utover det som er høringas ramme. Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og den inviterte får helt til slutt ordet til en kort oppsummering.

For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig. Denne lampa som jeg har foran meg, og som ikke alltid er like lett å følge med på, vil lyse når det er 30 sekunder igjen av taletida.

Så presiserer jeg for dere som nå er våre gjester, at dette er, som dere vet, en åpen høring, og det er derfor viktig at dere unngår å omtale forhold som er underlagt taushetsplikt. Allikevel er det slik at Stortingets forretningsorden bestemmer at hvis dere har slike opplysninger, plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på det, slik at komiteen eventuelt kan håndtere en slik situasjon og eventuelt lukke dørene og få fram de opplysningene som er relevante for at saken skal bli tilstrekkelig belyst.

*Høring med Aker Solutions ASA og
Liv Monica Stubholt*

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen, og da ønsker jeg spesielt velkommen til Valborg Lundegaard,

som representerer Aker Solutions. Du har med deg en bisitter, som er spesialistingeniør Knut Sanden, som er tidligere avdelingsleder for karbonfangst, er det opplyst til oss. Velkommen også til deg. Og vi ønsker velkommen til Liv Monica Stubholt, som var direktør i Aker Clean Carbon. Jeg gjør ettertrykkelig oppmerksom på at Stubholt nå ikke har noe ansettelsesforhold i Aker-konsernet, slik at det er klargjort for oss alle.

Bakgrunnen for at dere er invitert, er klargjort for dere, men jeg gjentar det allikevel: Aker Solutions er teknologileverandør av det som kalles for aminanlegget på Mongstad, og Aker Clean Carbon hadde fram til mars 2012 den funksjonen, fram til eierskapet blir overtatt av Aker Solutions.

Nå har vi opplegget slik som avtalt: Lundegaard og deretter Stubholt får 5 minutter hver til å si det dere ønsker å si i sakens anledning.

Lundegaard – vær så god.

Valborg Lundegaard: Takk.

Da Stoltenberg-regjeringen i 2007 la fram sin ambisjon om å få på plass anlegg for fangst av drivhusgassen CO₂, responderte Aker Solutions og Aker ASA med å etablere selskapet Aker Clean Carbon, ACC. Formålet med ACC var å utvikle og kommersialisere teknologi for CO₂-fangst fra eksos. Aker ASA var initiativtaker og investor i denne satsingen, mens Aker Solutions var leverandør av teknologi og nøkkelressurser. Aker Solutions hadde utviklet kompetanse innenfor dette området siden 1990-tallet, da Sleipner-plattformen med CO₂-fangst fra brønnstrømmen ble levert. Aker Solutions og Aker la sammen et offensivt industrielt løp for å lykkes med karbonfangst. Gjennom ACC har selskapene totalt investert mer enn 400 mill. kr på denne satsingen.

Regjeringen utsatte i 2011 utbyggingen av fullskalaanlegg på Mongstad, samtidig som markedet for karbonfangst kollapset. Aker Solutions og Aker tok den økonomiske konsekvensen av dette og nedskrev aksjene i ACC til null i fjerde kvartal 2011. Aker Solutions overtok Akers aksjer i ACC vederlagsfritt vinteren 2012. Aker har opplyst at selskapet har tapt ca. 400 mill. kr på det industrielle engasjementet i ACC og karbonfangst. Aker Solutions har på sin side hatt et lite overskudd fra karbonfangstsatsingen, som vi fortløpende har investert i videreutvikling av teknologien.

Valget av en aminprosess for CO₂-fangst ble gjort fordi vi mente denne raskest kunne kommersialiseres. I 2008 ferdigstilte vi et mobilt testanlegg for CO₂-fangst basert på en aminprosess, med en kapasitet på 60 kg per time. Dette anlegget har vært brukt til testing i Norge, USA og Storbritannia. Erfaringene fra det mobile testanlegget har vært svært verdifulle i arbeidet med å optimalisere teknologien.

Det har vært et brennende engasjement for å lykkes med denne satsingen, og totalt 300 av våre ansatte har bidratt til å bringe teknologien fram til der vi er i dag.

Et viktig gjennombrudd kom i 2009, da ACC vant kontrakten for å levere ett av to testanlegg for fangst av CO₂ på Mongstad. Gjennomføring av teknologiutviklingsprosjekter er spesielt krevende – det er ingen som har gått

opp løypa før. Prosjektet ble gjennomført av et meget erfarent prosjektteam, og vi hadde et godt samarbeid med Statoil, som har lang erfaring med å lede store utviklingsprosjekter. Vi leverte vår del av TCM med riktig kvalitet til avtalt tid. Oppstarten av testprogrammet ble likevel forsinket på grunn av lengre forsinkelser i integreringen med raffineriet. Dette var oppgaver utenfor vår kontrakt. TCM sto klart for testing i april 2012 og er det største og mest avanserte testanlegget av sitt slag i verden.

Vi har oppnådd mye gjennom TCM-prosjektet. I tiden fra kontrakten ble tildelt i januar 2009 fram til i dag har vi søkt om ni patenter relatert til teknologien, bl.a. innen energioptimalisering. Anlegget vårt har vært i drift i ca. 5 000 timer, med en opptid på 93 pst. Vi har demonstrert fleksibiliteten i teknologien både for gass og kullkraftverk samt for raffinerier og annen industriell virksomhet. Gjennom denne satsingen har vi utviklet et ledende kompetansemiljø innen karbonfangst.

Høsten 2010 ble vi, i forbindelse med utarbeidelsen av utslippstillatelsen for TCM, klar over at utslippsverdiene for enkelte stoffer fra amineranlegget var nær anbefalte grenseverdier. Vi endret umiddelbart våre utvalgskriterier for aminblandingen og la vekt på å ha med grønne komponenter framfor å sikre mest mulig energieffektivitet. I tillegg hadde vi allerede patentsøkt en forbedret utslippskontroll som gjennom pilottester viste en betydelig reduksjon i utslipp. Disse tiltakene var etter vår vurdering tilstrekkelige til å sikre at utslipp fra anlegget ikke medførte helse- og miljørisiko. Det var imidlertid viktig å dokumentere dette, og vi gjennomførte derfor sammen med Statoil og Gassnova en rekke analyser innen atmosfærekjemi. Regjeringen besluttet i 2011 å utsette fullskalarensing på Mongstad med fem år, hovedsakelig knyttet til en mulig helsefare relatert til aminteknologi. Det er vanskelig å forstå at det var behov for en så lang utsettelse.

Vi har levert TCM-prosjektet og demonstrert at vår CO₂-fangstteknologi fungerer. I fjor sommer ga vi Statoil et forpliktende tilbud på en lisenspakke for et fullskalaanlegg på Mongstad. Vi har også gitt innspill til Statoil på teknologilisenskostnader for fullskala fangstanlegg. Dette utgjør ett av elementene i totalkostnaden. Vi har ikke vært involvert i å etablere et totalkostnadsestimat og har derfor ikke forutsetning for å kommentere dette.

Både i Norge og ...

Møtelederen: Er det mye igjen, Lundegaard?

Valborg Lundegaard: Nei. Nei, det er ikke så mye igjen.

Møtelederen: Fint, da avslutter du.

Valborg Lundegaard: Takk. Både i Norge og internasjonalt var det konkrete planer for bygging av karbonfangstanlegg og gjennomføring av klimatiltak. Industrianlegg og kraftstasjoner som henter energi fra fossilt brensel som olje, naturgass og kull, slipper ut store mengder CO₂. Det er beregnet at de 4 000 største anleggene i verden står for om lag 40 pst. av CO₂-utslippene til atmosfæren.

Markedet for karbonfangst kollapset høsten 2011. Utsettelsen av fullskalaanlegget på Mongstad er en del av den globale trenden. Karbonfangstanlegg i Europa og USA blir utsatt og kansellert. ACC var valgt som teknologileverandør for CO₂-rensing på kullkraftverket Longannet i Skottland, men prosjektet ble kansellert. Regjeringens beslutning forrige høst om å stoppe utviklingen av et fullskalaanlegg på Mongstad har vi tatt konsekvensene av. Vi har lagt den videre satsingen innenfor dette området på is.

Aker Solutions har levert på den teknologiutfordringen som ble gitt av Stoltenberg-regjeringen. Et fullskalaprojekt på Mongstad ville hatt stor og positiv betydning for miljøet og industrien. Dessverre er denne muligheten gått tapt i denne omgang.

Møtelederen: Takk for den redegjørelsen.

Da er det Stubholts tur, vær så god.

Liv Monica Stubholt: Takk. Jeg ble bedt om å gå inn som styreleder i Aker Clean Carbon 1. februar 2010 og gikk over til å bli daglig leder da tidligere daglig leder sluttet i oktober samme år. Jeg sluttet i den stillingen i tråd med det Valborg Lundegaard skisserte om Aker Clean Carbons skjebne i slutten av 2012, så jeg skal prioritere mine kommentarer til perioden 2010–2012.

Jeg takker for komitéleders merknad om at jeg ikke lenger er i et ansettelsesforhold i Aker og gjør for ordens skyld også oppmerksom på at jeg er fristilt fra min kontraktsfestede taushetsplikt i forhold til Aker ASA og Aker Solutions for å kunne forklare meg for komiteen.

Den perioden der Aker Clean Carbon hadde vunnet kontrakten for amineranlegget på TCM, ble i parallell dominert av kampen og bestrebelsene for å vinne store internasjonale kontrakter. Det var helt nødvendig, for selskapet måtte søke muligheter for oppdrag og oppgaver uten å vente på fullskala på Mongstad. Man var nødt til å lete etter prosjekter som kunne realiseres som del av vår teknologileverandørrolle andre steder i verden. De to viktigste – det ene ble nevnt av Valborg Lundegaard – var å vinne fram for å bli teknologileverandør på Longannet i Skottland, der Scottish Power ønsket å rense CO₂ fra sitt kullkraftverk. De var i tett dialog med britiske myndigheter for å få bevilgning til dette, og den bevilgningen var i størrelsesorden 1 mrd. britiske pund. Aker Clean Carbon var valgt som foretrukket leverandør, men det var usikkert når britene var villige til å frigjøre midlene på sitt budsjett.

Parallelt kjempet vi for å vinne et prosjekt i Italia for energiselskapet Enel. De ville også rense kullkraftverk. Der var vi i konkurranse med tre andre leverandører, og vi håpet å vinne studier som kunne posisjonere oss for å levere Aker Clean Carbons teknologi der.

Det betyr at det internasjonale bildet preget av Aker Clean Carbons tenkning og det internasjonale bildet handlet både om å fremme vår teknologi og om å være en del av bestrebelsene for at karbonfangst skulle støttes av stater, EU og andre som ønsket å fremme CCS som klimateknologi. Det betød at spørsmålet om totalkostnad for et renseanlegg var en viktig del av det som ble diskutert. Som illustrasjon nevnte jeg prisen på 1 mrd. pund som var tentativt

satt av britiske myndigheter. Det spredte seg etter hvert en konsensus om at en prislapp i størrelsesorden 10–12 milliarder – kun for fangstanlegget – antakelig var et robust anslag, men det er riktig, som det ble presisert av Statoil i en kommentarartikkel i Dagens Næringsliv i går, at dette tallet ikke inkluderer transport og lagring. Vi så også at det tallet rimet godt med estimatene i Italia. Når det gjelder det kanadiske prosjektet Boundary Dam, som vil bli ferdigstilt i år, er anslaget 1,4 mrd. kanadiske dollar, noe som er noe under 10 milliarder. Men dette er begrenset til fangstanlegget.

Jeg vil runde av med å si et par setninger om spørsmålet om restaminer og helsefare. Da selskapet Aker Clean Carbon allerede i mai 2009 valgte å gå ut offentlig med en sak på vår hjemmeside, der vi orienterte om helseisiklo knyttet til restaminer i behandlet røykgass, var det fordi vi mente dette var en viktig del av det å være en ansvarlig leverandør av teknologi. Det var allerede fra det tidspunkt at det ble nedsatt et program i Aker Clean Carbon for å adressere dette og rense røykgassen for restaminer fra renseprosessen. Det betyr at det for Aker Clean Carbon ikke var noen overraskelse at dette var et tema. Vi hadde arbeidet med det helt siden våren 2009.

Da regjeringen valgte å utsette Mongstad med henvisning til dette temaet, var Aker Clean Carbon i en situasjon der dette skapte en midlertidig krise. Det var fordi vi, som nevnt, konkurrerte om å vinne kontrakter i utlandet, og innenfor CCS-miljøene verden over spredte det seg i løpet av få timer at den norske stat hadde valgt å utsette sitt prestisjeprojekt med henvisning til helsefare. Vi ble nedringt av alle våre kontakter om hvordan dette kunne være en trygg teknologi å tilby. Vi brukte noen måneder rett og slett på brannslukking og på å få reetablert opplevelsen av at aminteknologi var en bærekraftig, robust og trygg teknologi å tilby. Vi lyktes med det, men det var kun i kraft av – mener jeg – at vi da fikk støtte fra uavhengige miljøer som SINTEF, daværende Klif, Folkehelseinstituttet og ikke minst EUs vitenskapskomité innenfor Zero Emissions Platform. I kraft av at de delte vårt syn – at dette var et reelt tema, men håndterbart i prosjektets gjennomføringstid – klarte vi å reetablere tilliten til vår leveranse.

Møtelederen: Da sier vi takk til dere begge.

Vi går løs på utspørringen, og da er det saksordfører Abid Q. Raja fra Venstre som har 10 minutter til disposisjon, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder og takk for gode presentasjoner.

Dere kan nå velge hvem av dere som vil svare, men jeg vil bare innledningsvis spørre når man i ACC kunne klart å levere et fullskalaanlegg?

Valborg Lundegaard: Det var i alle fall helt nødvendig for ACC å gå gjennom en prosess og etablere et testanlegg før man gikk rett på et fullskalaanlegg. Hvor lang tid man ville brukt for å få denne prosessen på plass, er ikke ene og alene avhengig av ACC, men òg av en rekke omliggende interessenter som ville vært deltakere i en sànn prosess.

Så jeg vil ikke gå ut med et eksakt årstall for når vi kunne vært på plass, men vi trengte et TCM-prosjekt.

Liv Monica Stubholt: Det var jo slik at dette var utviklingsprosjekter i samarbeid med de potensielle kundene, slik samarbeidsrelasjonen også fungerte mellom Aker Clean Carbon og Statoil, som var utpekt som operatør, både når det gjelder TCM og eventuelt ved fullskalaanlegget. Det er viktig å erkjenne at selv om aminteknologien er velprøvd som sådan, var det å oppskalere til industristørrelse – dvs. enkelt sagt én million tonn per år – en reell utfordring som man måtte ta på alvor, og der Aker Clean Carbon bl.a. brukte sin mobile testenheter til å adressere dette spørsmålet med restaminer som jeg nettopp refererte til. Men det må likevel sies at vi la inn tilbud. Vi la inn tilbud på prosjekter som hadde tidsramme med oppstart før 2018, og det gjorde vi i tillit til at det skulle vi kunne klare å levere basert på et konstruktivt og viktig samarbeid med kundene.

Abid Q. Raja (V): Så Stubholt, selv om man ikke har bygget et fullskalaanlegg tidligere, men allikevel skulle forsøke å gi en tallfesting: Når kunne man klart å oppskalere hvis man ikke hadde gått veien om et testsenter?

Liv Monica Stubholt: Jeg er enig med Valborg Lundegaard i at det å gå veien om et testsenter var både klokt og riktig, og i så måte kunne ferdigstillelsen eller oppstarten av testsenteret, som vel formelt ble åpnet i mai 2012, gi et godt utgangspunkt. Vi mente det var klokt å høste erfaringstall og data fra testsenteret, slik at man kunne nyttiggjøre seg det ved byggingen av et fullskalaanlegg.

Abid Q. Raja (V): Kan dere si noe om hvor vanskelig industrielt det er å få på plass et fullskalaanlegg på Mongstad?

Valborg Lundegaard: Vi er nå klare til å levere en teknologiløsningspakke til et fullskalaanlegg. Vi har demonstrert at vår teknologi fungerer i testsenteret på Mongstad. Vi har demonstrert med ulik føde, både for raffineriet og for gasskraftverk. Vår del av innspill til et fullskalaanlegg er på plass. Vi leverte et tilbud i sommer.

Abid Q. Raja (V): Rent teknisk og industrielt er ikke dette veldig komplisert, vanskelig og krevende. Ut fra hvor man nå er, teknologisk, vil det være mulig å få til et fullskalaanlegg på Mongstad?

Valborg Lundegaard: Ja.

Jeg vil jo si at veien dit har vært krevende. Man skal ikke undervurdere kompleksiteten i å skalere – fra laboratorieforsøk og en mobiltestenhet til et stort testanlegg, som vi har på Mongstad i dag. Det er utfordringer i forbindelse med strømningsmønster, med varmeoverføring, med byggemetoder osv.

Abid Q. Raja (V): Er det da et litt feil tidspunkt å stanse fullskalaprojektet på? Hvis man tenker på at ACC ble

opprettet fordi Mongstad skulle realiseres, hvor viktig er det da at slike prosjekter gjennomføres slik det er planlagt?

Valborg Lundegaard: Vel, vi var jo i en prosess for å bygge opp mot et fullskalaanlegg. Det er klart det er mange andre hensyn som har vært i bildet når politikerne har valgt å stanse prosessen. Fra vår side var vi klare.

Abid Q. Raja (V): Stubholt.

Liv Monica Stubholt: Det er grunn til å gi kreditt for de resultater som er oppnådd ved den satsingen som er gjennomført. Her har jo Gassnova, på vegne av staten, gjennomført en teknologivalifiseringsprosess. Den skulle måle det som heter Technology Readiness Level, altså hvilket nivå man er på i forhold til å ha teknologien klar.

Slik jeg forstår det, er den teknologien som Aker Solutions eier, klarert som klar gjennom den prosessen som er finansiert gjennom offentlige bevilgninger. Det er verdifullt for en leverandør at man kan dokumentere ikke bare med egne erfaringstall, men ved tredjepart, at man er klar.

Abid Q. Raja (V): Når det gjelder den kreftfaren som du innledet lite grann om, Stubholt, har jo også statens aktører, den gang SFT, Klif, etc., uttalt seg om den – opp mot det Statoil anså som kreftfaren. Hva tenker dere om dette i ettertid? Ut fra det resultatene har vist, var det som Statoil gjorde, nødvendig? Kan dere si noe om dette?

Valborg Lundegaard: Aker Solutions har helse, miljø og sikkerhet blant sine kjerneverdier. Vi ville aldri startet opp et anlegg hvor det var helsefare. Slik sett er det viktig å få belyst alle elementer, dersom det kan være risiko for det. Jeg opplevde at vi hadde et godt fokus internt på hva som kunne gjøres for å redusere en slik fare. Ikke minst fikk vi til et veldig godt samarbeid med både Gassnova, Statoil, SINTEF og universitetet for å klarere situasjonen og til slutt friskmelde teknologien.

Abid Q. Raja (V): Var den frisk også på det tidspunktet da Statoil tok opp denne utfordringen?

Valborg Lundegaard: Et av de viktigste tiltak vi anbefalte, var å se på aminblandingen som sådan, og se at vi kunne endre litt på komposisjonen i blandingen. Det hadde vi fokus på. Det var mulig å endre disse komponentene slik at vi fikk redusert helsefaren ved utslipp.

Liv Monica Stubholt: Kan jeg få legge til: Risikoen for at aminer i behandlet røykgass blir dekomponert i sollys og skaper nitrosaminer, er ikke en problemstilling eller et tema som er spesifikt eller begrenset til spørsmål om aminrensing av røykgass. Det finnes en del erfaringer med dette. Som teknologileverandør mente vi, som nevnt, at det var viktig at vi lå i forkant med å adressere temaet.

I samtid, da dette kom opp i 2011, sa vi i Aker Clean Carbon at vi var overbevist om at dette temaet lot seg adressere under prosjektets gang. Det forteller hva vi mente, nemlig at det var et reelt tema. Vi mente det var et tema

som måtte adresseres, men vi var overbevist om at dette ville bli løst under prosjektets gang. Som Valborg Lundegaard sier, det var helt uaktuelt å starte opp et prosjekt som innebar helsefare, hvis det skulle vise seg at vi tok feil, at det ikke lot seg demonstrere og måle under prosjektets gang.

Får jeg også legge til: Noe av utfordringen, saksordførere, var at vi hadde problemer med å finne instrumenter fintfølede nok til å måle restaminene i røykgassen. Utfordringen som har vært adressert, er å utvikle måleapparater som kan fortelle – jeg vil si det med lekmannsbergrep – hvor lite det var, ikke hvor mye det var.

Abid Q. Raja (V): Hvis du ser på dette i ettertid, Stubholt, hvor fornuftig var det å begrense seg til Mongstad når det gjaldt tanken om å realisere et fullskalaprojekt? Skulle man tenkt bredere da man initierte dette prosjektet?

Liv Monica Stubholt: Som leverandør er det klokt å holde seg til tesen om at kunden alltid har rett. Det betyr at når kunden bestemmer at det er et prosjekt som skal utbygges, er det det man forholder seg til.

Abid Q. Raja (V): Hvis målet var å få på plass et fullskalaanlegg i Norge, skulle man da ha valgt annerledes?

Liv Monica Stubholt: Jeg har som avisleser registrert at det fortsatt er et mål for den sittende regjering å etablere et fullskalaanlegg i Norge. Det synes jeg er et fortjenstfullt mål. Det er meget positivt at det er tverrpolitisk enighet om å nå dette. At veien har vært kronglete, tror jeg alle vil kunne si seg enig i. Men man skal være forsiktig med å skille vær og vind med hensyn til hvor ansvaret for dette skal legges.

Abid Q. Raja (V): La oss skru tiden tilbake og tenke: Hva skulle man gjort annerledes, hvis målet var å lykkes? Hva skulle vært gjort annerledes for at man kunne komme i mål med det man hadde som målsetting, nemlig å få på plass et fullskalaanlegg?

Liv Monica Stubholt: Jeg skal la Valborg Lundegaard få kommentere også.

Jeg har bare ett moment å svare til dette. Det er at jeg tror man hadde vunnet mye hvis samarbeidet mellom de miljøene som var satt til å løse enkeltoppgaver innenfor CCS-satsingen, hadde blitt i stand til å ha en bedre dialog seg imellom. Det gjelder staten, det gjelder industrien og det gjelder kunnskapsmiljøene.

Det var et tankekors for Aker Clean Carbon at regjeringen f.eks. valgte å utsette på grunn av helsefare, uten at man etablerte en dialog med de sterke kunnskapsmiljøene innen CCS som fantes – og som finnes – i Norge, herunder det verdensklassemiljøet innen røykgassbehandling som jeg ledet i Aker Clean Carbon. Det hadde vært en god samtalepartner før en beslutning mer enn etter.

Møtelederen: Saksordførerenes taletid er omme. Da går ordet til Arbeiderpartiet. Det er Are Helseth som stiller spørsmålene. Du har 5 minutter – vær så god.

Are Helseth (A): Takk, leder, og takk for to fine innledninger.

Jeg har lyst til å holde meg ved krefttrisikoen og aminer – det er det veldig viktig å få godt belyst – og det å være tilbake i 2011. Hvis jeg får lov til å begynne, Lundegaard, og å gå litt trinnvis fram: Vi er i 2011. Hvor gode metoder og hvor god oversikt hadde man på det tidspunkt over muligheten til både å fange og å analysere de forskjellige aminer som man mente var relevante?

Valborg Lundegaard: I dette tilfellet har jeg lyst til å be min bisitter, Knut Sanden, som var aktiv med i prosessen for å avdekke en mulig helsefare, om å forklare litt hva som skjedde.

Are Helseth (A): Gjerne kort, for jeg har flere spørsmål.

Knut Sanden: Ok.

Vårt primære fokus var å hindre utslipp av aminer. Det var – og er fortsatt – i fokus.

Når det er sagt, så vi ikke at vi kjente til alt rundt kreftfaren på det tidspunkt. Det vi sa, var at vi mente det var håndterbart å gjøre videre studier av både målemetoder og konsekvenser i den prosjektperioden som lå foran oss.

Are Helseth (A): Uttrykket «håndterbart» tror jeg litt lettere faller i denne sammenhengen enn i en situasjon hvor vi hadde adressert kreft alene, men det kan vi reflektere over senere.

Disse aminene har jo en virkningsmekanisme – hvis det blir en viss mengde av dem – hvor de f.eks. binder seg til arvestoff. De kan gjøre endringer og skade på dette, og det kan være starten på utvikling av kreft. Veldig mange andre ting vi møter i hverdagen vår, har samme virkningsmekanisme. I hvilken grad var det en del av vurderingen om lite av dette sammen med mange andre ting i sum ville øke kreftisiko hos befolkningen?

Knut Sanden: Vi forholder oss til myndighetenes anbefalte grenseverdier. Den type vurderinger ville vel være å gå ut over vårt mandat.

Are Helseth (A): Så da så man på én og én grenseverdi, mens det er lett å tenke seg at folk kunne utsettes for mange ting som lå like under grenseverdien, og da fikk en sum av et eller annet slag.

Knut Sanden: Jeg vet ikke om vi skal kommentere på det, det er ...

Valborg Lundegaard: Jeg tror – det er ikke vår oppgave å sette grenseverdier. Det blir helt sikkert gjort i en bred sammenheng hvor man hensynstar alt det du sier, så jeg tror vi må referere til de rette instanser.

Are Helseth (A): Tilbake til Lundegaard. Du uttalte at dere i 2011 var overrasket over at det ble gitt så mye som fem års utsettelse. I hvilken grad reflekterte dere da over at hvis man utsettes for ukjent eksponering av noe som kan gi kreft, så er det vanskelig å avklare det med mindre man har noe tid på seg?

Valborg Lundegaard: Basert på den dialogen vi da allerede hadde med universitetet, SINTEF, osv. rundt aminutslipp, og den tilbakemeldingen vi fikk fra Klif – hvor det man først anså var mest kritisk, viste seg ikke å være det, men at det var andre elementer som kom opp – så vi at det var en positiv trend. Vi mente at dette da kunne løses spesielt ved bruk av annen type aminblanding og også med introduksjon av vår nye, patenterte vaskeprosess.

Are Helseth (A): Jeg har forstått det slik at forskjellige firmaer utvikler sin egen aminblanding, og det har en verdi for firmaet, og at sammensetningen av den ikke vil være kjent av andre. Betyr det at det ikke er mulig for uavhengige forskningsmiljøer, universiteter og kreftforskningssteder å drive parallell og uavhengig forskning på disse problemstillingene?

Knut Sanden: Jo, det er klart. Vi setter jo ut den type studier, oppdrag og tester til universiteter og forskningsinstitusjoner, med avtaler oss imellom om at informasjonen ikke spres.

Are Helseth (A): Jeg vet ikke helt hvor mye tid jeg har igjen. Hvis jeg får lov til å spørre Stubholt – er tiden gått ut?

Møtelederen: Nei.

Are Helseth (A): Stubholt: Du uttrykte at da dette vedtaket kom i 2011, så måtte dere bruke mye energi på å informere potensielle nye kunder ute i Europa. Jeg tror du sa noe i retning av at både Klif, SINTEF og EU kunne betrygge disse kundene på at helsefaren var et helt håndterbart tema. Er det en så kategorisk formulering du vil stå fast ved på vegne av de tre institusjonene, når jeg minner deg på formuleringen?

Liv Monica Stubholt: Nei, for det er ikke riktig referert. Jeg sa ikke at disse institusjonene ville betrygge våre potensielle klienter og kunder. Det jeg sa, var at de synspunktene på nitrosaminproblemet og helsefaren som kom fra disse institusjonene jeg nevnte, bidro til at vi klarte å roe den sterke bekymringen som utsettelsene i Norge hadde utløst. Så vi var hjulpet av det. Det jeg framhevet, var at uavhengige tredjemenn, som da ikke hadde noen kommersielle interesser knyttet til utviklingen av karbonfangstmarkedet, etter mitt skjønn var helt nødvendig for at ikke tilliten til aminteknologi som sådan – dette ville også ramme våre konkurrenter innenfor segmentet aminteknologi – skulle falle helt sammen.

Are Helseth (A): Og hvis jeg da får stille ...

Møtelederen: Nei, da er tiden ute.

Da er det Høyres tur, og det er Erik Skutle. Vær så god – 5 minutter.

Erik Skutle (H): Takk for det.

Først til Stubholt. Du har tidligere uttalt i offentligheten at du mener at en prislapp på 10–12 mrd. kr ville vært realistisk for et fullskala renseanlegg på Mongstad. Kan du utdype litt hvordan du har kommet fram til det tallet?

Liv Monica Stubholt: Ja, jeg skal få lov å vise til det jeg sa i mine første 5 minutter, og jeg kan godt dvele ved det. Som nevnt så var spørsmålet om et robust anslag for et fangstanlegg en veldig viktig del av både vår markedsføring og vår dialog i det internasjonale CCS-miljøet, og den måtte basere seg på erfaringer fra konkrete prosjekter. Så et grovt kostnadsanslag – det er det grunn til å understreke – på 10–12 mrd. kr for fangstanlegget, var i samtid, i perioden 2010–2012, basert på det vi hadde av informasjon da. Jeg har ikke sagt – og jeg mener heller ikke – at det er mulig å bygge fullskala renseanlegg med transport og lagring på Mongstad for 10–12 mrd. kr. Det mener jeg ikke. Men jeg mener at det har vist seg at det er et ganske robust anslag å si at ett generisk fangstanlegg vil ligge i den størrelsesordenen, som f.eks. det mest modne, Canada-prosjektet «Boundary Dam», kan være et eksempel på – selv med alle forbehold som må knyttes til individuelle forskjeller mellom prosjektene.

Erik Skutle (H): Men det er riktig at det opereres med anslag på 10–12 mrd. kr for et fangstanlegg både i Skottland, Italia og Canada?

Liv Monica Stubholt: Det stemmer.

Erik Skutle (H): Og din vurdering er at de kostnads-estimatene også er overførbare til Norge og eventuelt Mongstad?

Liv Monica Stubholt: Ja, i utgangspunktet er jo selve teknologidelen og fangstanlegget ikke nødvendigvis så forskjellig. Det vil være stor forskjell om man skal etablere det på et nytt anlegg eller – mer krevende – på et eksisterende anlegg i drift, som Mongstad. Igjen vil jeg få lov å vise til kommentarer som er delt i en kronikk i Dagens Næringsliv i går, fra Statoil, som jeg synes belyser dette på en god måte.

Erik Skutle (H): Skjønner.

Du har også tidligere uttalt i offentligheten at den politiske viljen glapp for tidlig i forbindelse med dette prosjektet. Kan du utdype litt hva du har ment med det?

Liv Monica Stubholt: Ja. Du siterer meg ikke riktig. Jeg sa at den teknologiske utvikling ikke var problemet, den politiske viljen slapp opp. Man slapp opp for politisk vilje. Det er jo et faktum – observerbart – at når man vel-

ger å kansellere fullskala Mongstad-prosjektet, så har man i alle fall tatt en pust i bakken og sagt at dette må løses på en annen måte. Ved å si at den politiske viljen slapp opp, har jeg heller ikke felt noen dom over det. Det kan meget godt tenkes at det var klokt å samle seg om en ny vurdering av hvordan man best kan realisere dette. Til tross for at jeg ikke lenger leder Aker Clean Carbon, er jeg såpass engasjert i verdien og betydningen av den teknologien som climateknologi er, at jeg setter stor pris på at det fortsatt er et klart politisk mål å realisere fullskala CCS-anlegg.

Erik Skutle (H): Jeg skjønner.

Jeg vet ikke helt hvem som skal svare på dette, men i forbindelse med utsettelsen i 2011, ble altså verken Aker Clean Carbon eller Aker Solutions for øvrig konsultert eller bedt om råd i forbindelse med den utsettelsen?

Valborg Lundegaard: Vi kjenner ikke underlaget for den utsettelsen fra annet enn det som er gitt offentlig, og om det ligger andre elementer bak enn dette med mulig aminfare, er jo ikke kjent for oss. Vi har bare fulgt med på hva som er sagt i den offentlige debatt. Da har hovedsaken vært amin- og helsefare.

Erik Skutle (H): Skjønner.

Ville det ikke vært naturlig å konsultere Aker i den saken, som én av to teknologileverandører?

Liv Monica Stubholt: Jo. Jeg kan gjenta det jeg sa, for jeg sa det. Det er min personlige mening. Jeg mener ikke med det å være arrogant når det gjelder politiske beslutningsprosesser som må følge sitt eget spor, og hvis man mente man hadde alt det man trengte av informasjon, er det ingen grunn til å betvile det. Men det er nå alltid en fordel å hente ved å involvere de miljøer som berøres. I tillegg lot jeg den kommentaren falle i visshet om hvilken kompetanse Aker Clean Carbon faktisk besatt når det gjaldt nitrosaminer, og risiko knyttet til aminteknologien.

Møtelederen: Da var tiden til Høyre ute.

Da går ordet videre til Fremskrittspartiet – Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Litt å følge opp dette her: Forsøkte dere å presse dere på, for å si det sånn, som et forskningsorgan – som jeg oppfatter du på en måte framstiller det som – i og med at dere var de fremste ekspertene på det? Prøvde dere å presse på en kunnskap her, for å kutte ned på den lange tiden?

Liv Monica Stubholt: Jeg er sikker på at komitémedlemmet fra Fremskrittspartiet tillater at jeg korrigerer.

Helge Thorheim (FrP): Jaha.

Liv Monica Stubholt: Jeg sa ikke at vi var det fremste forskningsmiljøet, jeg sa at vi var ett av de fremste forskningsmiljøene, og at vi var det i internasjonal sammenheng, ikke bare norsk.

I tillegg var vi oss bevisst at vi måtte følge spillereglene som en kommersiell aktør, som hadde konkurrert med andre aktører om å vinne kontrakter knyttet til CCS-prosjektene. Det betyr at det konkrete svaret på spørsmålet ditt, er at Aker Clean Carbon ikke prøvde å presse seg på myndighetene, fordi vi ikke var kjent med verken beslutningsprosessen eller det faktum at en slik beslutning var under overveieelse før den faktisk kom. Det gjorde det også umulig å vurdere det.

Helge Thorheim (FrP): Det kan være riktig å oppfatte dere som langt framme i forskningen.

Jeg tror det var du som sa at dere hadde gitt tilbud til Skottland og Italia. Jeg oppfattet ikke tidspunktet for det.

Liv Monica Stubholt: Høsten 2011 kollapset det britiske prosjektet. Da hadde vi vært i posisjon som foretrukket leverandør i nesten tre år.

Første kvartal 2012 ble det italienske prosjektet utsatt. Der var vi i mye mindre grad i en foretrukket leverandørposisjon. Der konkurrerte vi sammen med tre andre internasjonale leverandører. Den prosessen hadde pågått i ca. to år da dette ble lagt på is første kvartal 2012.

Helge Thorheim (FrP): Det har gått litt tid siden dette. Vil du si, slik du kjenner teknologien i dag, at dette er en teknologi som er så godt framme i dag at man bare kan ta den i bruk?

Valborg Lundegaard: Ja, vi er klare til å levere teknologi for fullskala anlegg på Mongstad. Vi leverte et tilbud til Statoil i fjor sommer på en lisenspakke.

Helge Thorheim (FrP): Nå har dere et forsøksanlegg i en containerbasert løsning i 1:10-skala, så vidt jeg forstår. Ser du noen problemer med å skalere opp fra 1:10 til fullskala? Du sa vel egentlig det implisitt i svaret ditt, men ...

Valborg Lundegaard: Jeg mener at nå har vi fått det underlaget vi trenger for å kunne levere et fullskala anlegg.

Helge Thorheim (FrP): Ok.

Vi spoler tilbake til 2011. Er det slik at teknologien deres var beheftet med såpass mye usikkerhet den gangen at den ikke var helt klar?

Valborg Lundegaard: Nei, i 2011 ferdigstilte vi vårt anlegg på Mongstad. Vi greide ikke å komme i gang med testprogrammet før i 2012 fordi integrasjonen med raffineriet og gasskraftverket ikke var ferdigstilt. Det var viktig for oss å kjøre testresultater – vi holder på med testing fremdeles, og det skal gå fram mot sommeren. Vi har lært mye av testingen også.

Helge Thorheim (FrP): I Meld. St. nr. 9 for 2010–2011 har man sagt at teknologien var på plass og det var sannsynlig at man kunne sette i gang. Så Meld. St. nr. 9

er korrekt – man hadde en teknologi som man kunne anvende?

Valborg Lundegaard: Da hadde man et program som gikk på å ferdigstille først et testanlegg og så gå videre med et fullskala anlegg.

Helge Thorheim (FrP): Ok.

Da tror jeg jeg er ferdig med mine spørsmål i denne runden.

Møtelederen: Da er det Kristelig Folkepartis tur med Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det, leder, og takk for innledningene.

Dere har allerede vært inne på det, men jeg har lyst til at dere skal utdype litt når det gjelder å bygge gasskraftverk samtidig som en skal utvikle teknologi for fangst av CO₂. Var den tilnærmingen, slik dere ser det, en realistisk måte å gå fram på? Var det en klok måte å gå fram på?

Valborg Lundegaard: Når man skal se på CO₂-fangst, ønsker jeg egentlig at man skal løfte blikket og se det i en stor konseptuell sammenheng. Det beste er hvis man kan bruke CO₂-en, anvende den i industri, f.eks. til gjødselproduksjon eller bruke den som trykkstøtte for å øke utvinningsgraden av olje eller gass.

I tillegg er det viktig også å se på: Hva finnes av eksisterende infrastruktur osv.? Må man legge egen rørledning for CO₂? Jeg tror det hadde vært nyttig med en diskusjon kanskje mer om det konseptuelle på det tidspunktet.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Stubholt, vil du kommentere det?

Liv Monica Stubholt: Jeg har bare lyst til å gripe fatt i ett poeng som kanskje er kommet litt mer i skyggen de siste par årene, og det er verdien av at man i Norge satset på utvikling av kunnskap om å fange CO₂ fra gass. Det framstår, for oss som jobbet som teknologileverandører, som et klokt valg.

Det var nesten en uformell arbeidsdeling innenfor det europeiske samarbeidet, som jo hadde satt opp en rekke flaggskipprosjekter som skulle innebære CO₂-fangst på forskjellige kilder og med forskjellige metoder for kraftgenerering, mens den mer og mindre uttalte forutsetning var at Norge skulle ta seg av utviklingen på gass. Så å velge en utvikling som knyttet seg til rensing av gass, er relevant. Aker Solutions er med sin erfaring fra både den mobile testenheten, tidligere i Trondheim, og TCM, antakelig et av verdens beste miljøer for CO₂-fangst på gass.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Dere sa begge to, hvis jeg oppfattet dere rett, at det var klokt å gå veien om test-senteret. Hvilken betydning har det hatt for det dere kan levere i dag?

Valborg Lundegaard: Som jeg nevnte innledningsvis, har vi tatt ut ni patenter i løpet av den perioden som vi har jobbet med testsenteret. Det er klart at vi har forbedret vår teknologi. Men det var også veldig viktig for oss å demonstrere at teknologien virker. Vi hadde denne mobile test-enheten som var mye mindre. Å demonstrere dette i en mye større skala, f.eks. strømningsmønster, var helt nødvendig å dokumentere.

I tillegg så vi på byggemetoder og generelt på integrasjon med anlegget, fleksibilitet i forhold til fødestrøm, raffinering og gasskraftverk.

Liv Monica Stubholt: Hvis jeg får lov til å legge til en setning om det, er det slik at vi drev en aktiv markedsføring av vårt produkt i den perioden vi snakker om. Det faktum at vi fra år til år hadde stadig flere tusen driftstimer å vise til, var i praksis et veldig verdifullt innsalg og skapte trygghet og tillit til vårt produkt. Mange kunne vise til at de hadde noe som virket i øyeblikket, men spørsmålet vi ofte fikk, var: Ja vel, men hvor gode er aminene etter 5 000 timers drift, etter 10 000 timers drift, etter 12 000 timers drift? Vi var de eneste som i realiteten hadde gode og egne svar på det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Til Stubholt: Du var inne på i stad at samarbeidet mellom staten, industrien og kunnskapsmiljøene kunne ha vært bedre. Hvis du skal se på dette litt i ettertid: Hva kunne vært gjort for å skape en annen dialog og en annen måte å tenke samarbeid på enn det som var tilfellet?

Liv Monica Stubholt: Det er alltid en utfordring når man skal industrialisere og kommersialisere et prosjekt, fordi det skaper forventning om at man skal holde seg strikt til anskaffelsesregelverk og opptre på samme måte som man opptre i modne markeder. Jeg synes i ettertid at man for raskt mistet av syne at dette er forsknings- og utviklingssamarbeidsprosjekter på samme måte som vi er kjent med fra sokkelen for å finne nye løsninger der i olje-utvinning. Det betød at man mistet litt av syne at det ikke bare var å få på plass et konkret anlegg, men det handlet om å bygge opp en nasjonal, felles kompetanse på en viktig klimateknologi.

Møtelederen: Da er tiden til Grøvan ute og ordet går videre til Per Olaf Lundteigen fra Senterpartiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg vil også takke for gode innledninger.

Mitt spørsmål går først til Lundegaard: Fangst av karbondioksid fra brenning av lagerkarbon – det er jo det vi snakker om – har vært gjennomført lenge. Det har lenge vært teknologisk mulig. Men det er kostbart. Det er kostbare investeringer, og det er kostbart i drift. Det skulle forbedres, slik at vi her fikk en billigere metode og en kvalitativt bedre metode når det gjelder aminer, som jeg skal komme tilbake til senere.

Så sa du at markedet kollapset for CO₂-fangst i 2011, og det gjelder økonomi. Kan du gi oss noen nøkkeltall

som viser at markedet kollapset? Hva var forventningene og hva var tallene, nøkkeltallene, slik at vi skjønner foretaksøkonomien i dette?

Valborg Lundegaard: Jeg tror jeg må begynne med det første først.

Å fjerne CO₂ fra brønnstrømmen, som du refererte til, er bl.a. det som blir gjort på Sleipner-feltet. Det er ikke av miljøhensyn at man fjerner CO₂ fra den brønnstrømmen. Det er fordi gassen der ikke møtes i spesifikasjonene, som er nødvendig for salgsspesifikasjonen, og det injiseres for lagring. I denne gassen er det mye mer CO₂, og da er det faktisk lettere å fjerne. Det er 9,5 pst., og da kan du lettere fjerne ganske mye på en salgsspesifikasjon som kanskje er rundt 3 pst. Det å fjerne CO₂ fra eksos er mye mer krevende. Fra et gasskraftverk har du veldig mye mindre CO₂, og jo mindre du har, desto vanskeligere er det.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok, men spørsmålet mitt var om økonomien. Jeg skulle gjerne hatt den forelesningen, men den får vi ta neste gang.

Valborg Lundegaard: Det jeg prøvde å si, var at jeg synes du forenkler litt ved å gå fra det vi gjør på Sleipner, til det man ser i dag.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Jeg nevnte ikke Sleipner.

Valborg Lundegaard: Nei, men det var egentlig det jeg ønsket å få fram. Dette er en helt annen applikasjon, og det er viktig.

Når det gjelder kollaps av markedet, er vel det egentlig ganske tydelig beskrevet her av Liv Monica Stubholt, ved at vi var involvert i prosjekter over hele verden – store karbonfangstprosjekter – som ble kansellert. Longannet er nevnt som et eksempel. Andre eksempler er prosjekter som er sklidd ut i tid og satt på hold.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ok. Jeg prøver meg en gang til, da. Hva er energiforbruket i den teknologien, som dere nå mener at dere kan sette ut i fullskala, i forhold til energien i råvaren? Hva snakker vi om her i prosent?

Valborg Lundegaard: Da ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Hvor mange prosent av energimengden i råvaren må brukes for å fange? Det er det utrolig vesentlig å være klar over, med tanke på hva som blir kostnadsbildet?

Valborg Lundegaard: Kan du hjelpe meg med den, Knut? Det var en spesiell vinkling.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei, den er ganske generell, for vi snakker her om økonomi, vi snakker her om å få det økonomisk lønnsomt, og da må man ha de faglige sammenhengene, ikke bare politiske utsagn.

Knut Sanden: Nei, det er klart. For å drive av CO₂-en igjen etter at vi har fanget den, kreves det energi. Og anslagsvis for aminteknologi – for fangstteknologi generelt, ville jeg sagt – ligger det kanskje i området rundt 10 pst.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Til Stubholt: Du sa at Aker Clean Carbon mente at aminer lot seg adressere. Det betyr vel på mitt språk at det lot seg løse, spørsmålet. Olav Skalmerraas, direktør for CO₂-håndtering i Statoil, sier i den artikkelen i går:

«Vi hadde grenseverdiene, men ikke verktøyet for å teste om teknologiene møtte disse. Derfor mener vi fremdeles at det eneste forsvarlige var å gjøre en mer omfattende teknologikvalifisering for å håndtere denne usikkerheten.»

Jeg forsto det du sa, som at du var enig i det. Var uenigheten mellom dere og Statoil når det gjelder det dere har sagt her om den lange pausen, at en da mente at en kunne fått verktøyet for å måle disse grenseverdiene på plass mye raskere? Er det det som er kjernen i det spørsmålet?

Liv Monica Stubholt: Min henvisning til artikkelen fra Statoil knyttet seg særlig til kommentarene til kostnadsoverslaget for Mongstad. Jeg tror fortsatt det er uenighet om hvor lang tid det ville ta å gi en fullgod løsning knyttet til både å ha en akseptabel løsning på håndtering av restaminer i behandlet røykgass, og hvor lang tid det ville ta. Vi mente, slik Valborg Lundegaard sa, at det var vanskelig å forstå hvorfor det skulle være nødvendig, fra regjeringens side, å utsette med fem år.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Forstår jeg dere da rett, at det egentlig er en kombinasjon av økonomi og helse i forbindelse med aminer, som ligger her? For dette står for meg som et samlet kompleks, ut fra det dere nå totalt sett har svart.

Liv Monica Stubholt: Da må jeg bare si at hva som motiverte regjeringens utsettelse og kansellering, kan selvfølgelig ikke vi som teknologileverandører besvare. Det vi kan si, er at vi mente vi hadde et godt løp for å håndtere spørsmålet knyttet til restaminer. Og når det gjelder økonomien, kan jeg gi deg noen tall for å svare på ditt stikkord, foretaksøkonomi. Det vi opplevde, da vi markedsførte våre løsninger i denne perioden – 2010–2012 – var jo at kvoteprisen i EU sank. Da jeg begynte som leder i Aker Clean Carbon, var den på 18,5 euro per tonn, og da jeg sluttet, var den nesten ned mot 3 euro per tonn. Dette hadde betydning langt ut over EU. Det var signalindikatoren, som alle styre-rom verden over forholdt seg til, når de vurderte om det var kommersielt klokt av dem å investere i teknologi.

Møtelederen: Da var Lundteigens tid ute og vel så det. Da er det SV og Karin Andersen, vær så god.

Karin Andersen (SV): Tusen takk. Og takk skal dere ha. Dere var inne på dette med forskjellen på ettermontering av rensing og det å bygge det inn. Kan dere si litt om betydningen av den teknologien i forhold til annen tekno-

logi når man ser på de utfordringene som skal løses – altså verdens CO₂-utslipp? Kan dere si litt om viktigheten av denne typen teknologi, kontra den som kan utvikles sammen med et anlegg som ikke er bygget?

Valborg Lundegaard: Vår teknologi kan ettermonteres, og det betyr at på de tusenvis av gass- og ikke minst kullkraftverk som finnes verden over, kan vår teknologi installeres for å fange CO₂.

Karin Andersen (SV): Ja, men kan du si litt om hva det egentlig betyr klimamessig?

Valborg Lundegaard: Ja, i min innledning sa jeg vel at det er 4 000 kraftverk, som egentlig utgjør 40 pst. av de totale CO₂-utslipp i verden. Og det er klart: Får man rensert CO₂ fra dem, er man kommet langt.

Karin Andersen (SV): For å få det til er det jo viktig at teknologien har en pris som gjør det mulig for andre enn Norge å ta den i bruk – eller for selskaper som Statoil, kanskje, å ta den i bruk. I et av punktene i Riksrevisjonens rapport pekes det på at de høye kostnadene kan redusere interessen for økt industriell deltakelse. Kan du si litt om det, og kan du si litt om testsenterets betydning for kostnadsnivået?

Valborg Lundegaard: Først til testsenteret – som jeg må poengtere er et testsenter og derfor har kostnader i henhold til det. Det er en fleksibilitet for bruk av senteret og krav til instrumentering for å kunne måle og optimalisere driften, som gjør at dette blir langt dyrere enn et kommersielt anlegg hadde vært. I tillegg er det et senter, som er plassert inne på et raffineri, med krav til bruk av Statoils spesifikasjoner for raffineri. Man kan ikke ta kostnadene ved testsenteret og overføre direkte til et fullskala anlegg.

Når det gjelder totalkostnad for fullskala anlegg, har vi fra Aker Solutions' side gitt innspill til kostnader. Vi er ikke kjent med det totale estimatet som er presentert. Liv Monica her har jo referert til noen tall, som blir brukt i bransjen, men når det gjelder det estimatet som er gitt for Mongstad, kjenner vi ikke detaljer. Det har jeg lyst til å si.

Videre må man jo se at her er vi i et teknologiutviklingsprosjekt. Et fullskala anlegg på Mongstad nå hadde blitt et førstegenerasjons anlegg. Jeg er helt sikker på at vi kommer til å se både andre- og tredjegerasjons anlegg i tiden framover, men da må vi jo begynne et sted.

Karin Andersen (SV): Ja, så sa Stubholt helt til slutt i utspørringen her, hvis jeg oppfattet det riktig, at man mistet teknologiutvikling og samarbeid knyttet til det av syne. Kan du utdype det litt nærmere? Er det knyttet til det økonomiske krakket som oppsto, eller var det en ren politisk vurdering – at du anså at man mistet interessen for dette på politisk nivå? Eller var det samarbeidet rundt prosjektet på Mongstad som sådant?

Liv Monica Stubholt: Jeg tror ikke det var noen av delene. Det jeg refererte til, er at når man setter et slikt pro-

sjekt, som er viktig i seg selv, men samtidig også er en form for fyrstårn for en satsing på å utvikle en teknologi, mener jeg at det må basere seg på en ambisjon om å få alle krefter til å trekke i lag for å realisere noe som er dyrt og krevende i første runde, men, som Valborg Lundegaard sier, skal og bør bli lettere etter hvert som man får annen og tredje generasjon. Det jeg mener jeg synes man mistet av syne – ikke bare i Norge, men også internasjonalt – var nettopp denne høye inngangsterskelen for å komme i gang med karbonfangstanlegg i industriell skala.

Karin Andersen (SV): Så det er altså en generell betraktning av en slags trend og ikke av noe spesifikt knyttet til dette prosjektet?

Liv Monica Stubholt: Ja, og der peker komitémedlemmet på noe viktig. Da Mongstad først ble utsatt og så kansellert, går det inn i en europeisk trend der det samme egentlig skjer fra land til land, hos dem vi var i dialog med som mulige kunder, men også det vi observerte. Så vil noe si meg at det ikke fullt ut gjaldt i Nord-Amerika, at man klarte å opprettholde tempo og realisering der. I den grad det er riktig, tror jeg det henger sammen med et punkt som Valborg Lundegaard reiste, og det er betydningen av at man kan benytte CO₂-en til noe med økonomisk verdi.

Møtelederen: Da er SVs tid ute, og det er Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Mange takk. Noe av essensen i Riksrevisjonens gjennomgang av denne saken er en organisering og en bruk av insitamenter for å få gjennomført prosjektet fram til mål som de anser som kritikkverdig og dårlig. Altså: Det ble ifølge Riksrevisjonen ikke lagt godt nok opp til at man faktisk skulle levere. Så har dere fra Aker Clean Carbon gitt uttrykk for at dere både var og er i stand til å levere en fullskala rensing, og at dere var forundret over den kraftige utsettelsen som kom knyttet til nitrosaminer.

Det aller viktigste enkeltinsitamentet som regjeringen hadde til rådighet, var en utslippstillatelse som kunne stille krav om rensing. Det ble anbefalt fra Statens forurensningstilsyn i 2006 å kreve fullskala rensing fra dag én. Det ble ikke gjort, og senere – i 2010 – ble det den daværende utslippstillatelsen ytterligere svekket.

Spørsmålet er, og det går i første omgang til Liv Monica Stubholt: Ville du ha ansett det som effektivt og realistisk å stille krav om fullskala rensing i utslippstillatelsen, i hvert fall fra f.eks. 2012 eller 2014?

Liv Monica Stubholt: Det er egentlig to spørsmål. Om det er realistisk, basert på det vi har forklart til nå, må svaret være ja, det var i betydningen mulig å sette et slikt krav. Om det vil være effektivt hvis jeg leser det i betydningen politisk hensiktsmessig, er det noe en teknologileverandør ikke har mye meninger om.

Rasmus Hansson (MDG): Nei, men det er ikke ment som politisk hensiktsmessig, det er ment som prosjektmes-

sig hensiktsmessig. Ville det vært en effektiv pådrift for å få prosjektet i mål?

Liv Monica Stubholt: Det sier seg selv at hvis man stiller et regulatorisk krav, vil det fremme framdriften.

Rasmus Hansson (MDG): Så et spørsmål knyttet til den store utsettelsen som var begrunnet i problemene rundt nitrosaminer – dere er forundret over det. Vil dere si at den utsettelsen i praksis tok livet av prosjektet på det tidspunktet den ble gjort? Vi kan begynne med Stubholt og så spørre Lundegaard etterpå.

Liv Monica Stubholt: I ettertid vurderer jeg at det var et alvorlig slag for prosjektet og for bransjen.

Rasmus Hansson (MDG): Vil du føye noe til det?

Valborg Lundegaard: Det var en stor skuffelse, men vi viste veldig snart sammen med Gassnova og Statoil – viktige aktører – at dette var noe som etter hvert kunne dokumenteres var håndterbart. Og ja, det var en skuffelse, men det burde ikke ha vært en endelig sluttstrek.

Rasmus Hansson (MDG): Lundegaard understreket også at man må begynne et sted, førstegenerasjonsprosjekt må gjennomføres. Så er vi alle klar over at markedet kollapset og kvoteprisen falt osv., så de økonomiske forutsetningene for å gjennomføre et slikt prosjekt var selvfølgelig dårlige. Men hvordan vurderer du effekten i det internasjonale CCS-markedet, som da var litt deprimentert på dette tidspunktet, av at Norge faktisk gjennomførte en motkonjunkturpolitikk og fullførte dette prosjektet?

Valborg Lundegaard: Jeg tror det er veldig positivt at man har levert testen til Mongstad. Jeg har lyst til å komme med en kommentar til det du sa innledningsvis om kontrakten, for vi hadde en standardkontrakt, en såkalt norsk totalkontrakt med Statoil, og den ble gjennomført veldig profesjonelt av Statoils profesjonelle prosjektteam. Det var incentivmekanismer i kontrakten som gjorde at det var viktig for oss å levere på tid og levere kvalitet i henhold til funksjonsspesifikasjonen, bare for å ha gått tilbake på det.

Når det gjelder politisk hvordan ting ble oppfattet i det politiske bildet rundt i verden, tror jeg faktisk at jeg må si at det er representanter her i denne salen som kan mye mer om det enn jeg kan.

Rasmus Hansson (MDG): Igjen er jeg opptatt av markedet, effekten nettopp av at noen gjennomførte et slikt prosjekt i et marked som for øvrig hadde tatt seg en pause. Og poenget var jo at dette ble kalt en «månelanding» og var lansert som et banebrytende og idéskapende prosjekt, som Stubholt har vært inne på.

Møtelederen: Tiden din er egentlig ute, Hansson, men jeg tillater et kort spørsmål, hvis du har et spørsmål i enden av resonnementet.

Rasmus Hansson (MDG): Spørsmålet er Stubholts kommentar til effekten av faktisk å gjennomføre dette prosjektet.

Liv Monica Stubholt: Det var meget positivt at Norge hadde satt Mongstad-prosjektet som prioritert mål, og det fremmet vår mulighet til å være en interessant leverandør i det globale markedet.

Møtelederen: Da er tiden for denne delen av utspørringen over, og vi skal over på en sekvens som er på maksimalt 10 minutter, hvor komiteens medlemmer kan stille oppklarende spørsmål. Jeg vil be om at man stiller ett spørsmål hver og at det er korte, presise spørsmål, slik at vi når gjennom alle, for praktisk talt alle har bedt om ordet. Først saksordfører Abid Q. Raja.

Abid Q. Raja (V): Takk komitéleder, jeg skal forsøke å være kort og presis.

Kan dere si noe om hvordan kostnadstallene fra masterplanen 2009 stemte overens med deres erfaringer, bl.a. fra prosjektet i Skottland? Og hvor ligger besparingspotensialet for å komme kostnadseffektivt i land med et fullskala-prosjekt?

Valborg Lundegaard: Jeg bare ønsker å gjenta at vi ikke sitter med det totale bildet for kostnadsestimatet her, og det er vi heller ikke vant til å gjøre når vi har kontrakter i forbindelse med feltutbygginger. Det er operatøren som sitter med det overordnede bildet som går på plattform, subsea-kontrakt til rørledninger, boring av brønn osv. I dette tilfellet har vi vært en leverandør av teknologi på fangstteknologi, og det er begrenset.

Møtelederen: Da skal undertegnede stille spørsmål og jeg overlater møteledelsen til Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner overtok her møteledelsen.

Møtelederen: Takk for det, da introduserer jeg komitéleder Martin Kolberg.

Martin Kolberg (A): Jeg har ett spørsmål. Som dere kjenner til, og som dere har sett fra mediene, er kostnaden med utbyggingen av fullskala en viktig del og en viktig del av regjeringens begrunnelse for å stanse prosjektet. Jeg har hørt hva som er sagt nå, men jeg spør både Lundegaard og Stubholt: Forstår jeg det riktig når dere sier at det som Statoil sier vil koste i størrelsesorden 20 mrd. kr–24 mrd. kr med fangst, lagring og transport, er det riktige anslaget, og at dere er enig i det og ikke protesterer på det?

Valborg Lundegaard: Det har vi ingen forutsetninger for å besvare.

Martin Kolberg overtok her igjen møteledelsen.

Møtelederen: Den neste er Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Vi har nå stort sett hele tiden snakket om TCM- anlegget, men for at dette skal ha noen effekt, må vi bli kvitt denne karbondioksiden. Har dere gjort dere opp noen tanker om hvorfor ikke Mongstad er egnet for det i det videre løpet? Har dere tenkt hvordan dere i så fall ville gjort det? Er det en rørledning til havs og boring i grunnen, har dere noen tanker om det?

Valborg Lundegaard: Jeg var så vidt inne på det her i et tidligere spørsmål. Jeg tror det er veldig viktig å se den totale konseptuelle løsningen: Kan man bruke CO₂-en til noe? Det er klart det finnes muligheter hvor det er felt som har behov for trykkstøtte. Da får du inntekt fra CO₂-en, og da ser bildet helt annerledes ut.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Har nedleggelsen av fullskalaanlegget skadet Akers og Norges renommé internasjonalt som langt framme innenfor miljøteknologi?

Valborg Lundegaard: Vi har fremdeles teknologien og kan tilby den, men det er ikke en stor satsing for oss lenger. Det viste Akers vilje til å satse, da det ble gitt en utfordring. Jeg tror ikke det har skadet oss, jeg tror det har vist at vi er villige til å bruke den erfaringen vi har fra Nordsjøen i en miljøretning. Så nei, jeg tror ikke det.

Møtelederen: Erik Skutle, så Karin Andersen.

Erik Skutle (H): Vi har vært litt inne på de prosjektene i Italia, Skottland og Canada. Jeg lurer på om noen av dere kunne svare på hvor stort kvantum CO₂ som er planlagt renset på de tre prosjektene?

Liv Monica Stubholt: Jeg tar det som jeg husker, på stående fot: Det er over 1 million tonn i Canada, det planlagte prosjektet i Storbritannia var 2,3 millioner tonn og i Italia mener jeg at det også var 2 millioner tonn, men det siste er jeg ikke så sikker på.

Knut Sanden: Det siste er litt mer analogt med Mongstad, faktisk – litt i overkant av 1 million tonn.

Møtelederen: Karin Andersen, og så Per Olaf Lundteigen.

Karin Andersen (SV): Takk.

Tilbake til amin – for jeg oppfatter at det er en stor forskjell på det dere sier, og det Statoil sa da de var her i høring, og også det som står i den Statoil-kronikken i Dagens Næringsliv, knyttet til vurderingene rundt amin. Når dere snakker, høres det ut som at det er en politisk uenighet knyttet til det. Kan dere oppklare nå: Hva er uenigheten mellom dere og Statoil på den teknologiske siden og håndteringen av amin?

Valborg Lundegaard: Jeg er ikke kjent med at det er en sånn uenighet. I desember 2012 gikk Statoil og Gass-

nova ut og friskmeldte teknologien, så jeg skjønner ikke helt hva du refererer til.

Møtelederen: Trenger du noen oppfølging av det, Andersén?

Karin Andersen (SV): Da vurderer dere at det er det samme som står i den kronikken fra Statoil i Dagens Næringsliv i går?

Knut Sanden: Nei, det er referert til en uttalelse som kom fra Gassnova i desember 2012.

Møtelederen: Da er det Lundteigen, og så er det Rasmus Hansson.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Stubholt, du sa at man skulle hatt en bedre dialog angående aminer og kreftfare. Kunne du konkret navngi hvem som skulle hatt en bedre dialog – hvem som skulle vært inne i det dialogforumet?

Liv Monica Stubholt: Jeg vet ikke om jeg ville kalle det et forum, men det var en refleksjon fra min side at når så mange miljøer bidro inn til en felles nasjonal satsing, som jeg mener CCS kan beskrives som, hadde det vært hensiktsmessig om de politiske miljøer – det involverer jo både regjeringen og Stortinget – hadde åpnet opp for å lytte til de mange kunnskapsmiljøene, der Aker Clean Carbon kun var ett, som kunne bidratt med å belyse spørsmålet om restaminer i februar 2011.

Møtelederen: Rasmus Hansson, vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk, leder.

Totalkostnadene for dette prosjektet, som har vært gjort tilgjengelige for Stortinget og offentligheten, har i både 2009 og 2011 og i den høringen vi har hatt her, vært referert til å være i området 22–25 mrd. kr. Så er det riktig nok forskjellige prosjekter som har vært beskrevet innenfor den summen, men dette har altså vært summen. Og utslippene fra gasskraftverket har vært de samme gjennom lang tid – det har gått for halv maskin.

På den bakgrunn – og dette er et forsøk på et ja/nei-spørsmål – forstår dere hvorfor prosjektet nå ble stanset? Liv Monica Stubholt først.

Liv Monica Stubholt: Jeg synes det hadde vært interessant å se oppdaterte kostnadsanslag.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.
Har du en kommentar, Lundegaard?

Valborg Lundegaard: Nei, jeg ønsker ikke å si noe mer enn det jeg har sagt tidligere. Så lenge vi ikke kjenner bakgrunnen for det estimatet, er det umulig å uttale seg.

Møtelederen: Det er fortsatt litt tid, så jeg vil gjerne stille et spørsmål, hvis jeg får ordet.

Michael Tetzschner overtok her som møteleder.

Møtelederen: Ja, lederen vil gjerne komme til med et spørsmål.

Martin Kolberg (A): Det er et spørsmål i tett oppfølging, for det vi er inne på her nå, er et veldig sentralt punkt, selvfølgelig. Det skjønner dere godt.

Mener dere som representerer de interessene som dere nå har – særlig Lundegaard selvfølgelig, for nå er Stubholt ute av det – at dette burde vært gjennomført, uansett pris?

Valborg Lundegaard: Nei, jeg må bare gjenta at vi ikke kjenner det totale bildet. Vi er en leverandør innen dette nå. Vi har tilbudt en lisenspakke som selvfølgelig er en brøkdell av totalkostnaden. Det er opp til operatøren, i dette tilfellet Statoil og Gassnova, å komme med en anbefaling om dette er et prosjekt som man ønsker å gå videre med. Det er ikke en rolle som vi har i denne sammenheng, eller i noen sammenhenger, når vi jobber med store feltutbyggingsprosjekter.

Martin Kolberg overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Det er 1 minutt igjen. Da er det Abid Q. Raja, vær så god.

Abid Q. Raja (V): Slik jeg hørte Stubholt, synes du det ville vært interessant å se de nye tallene. Men slik jeg hørte Lundegaard, er dere – jeg vet ikke hvordan man skal formulere det – kanskje litt mer tilbakeholdne, kanskje litt mer lojale overfor Statoils rolle etc. Er det en reell uenighet her? Og ville det ikke vært interessant også for dere, Lundegaard, å se hva de faktiske tallene ville være?

Valborg Lundegaard: Joda, det kan godt være interessant, men vi kan ikke bidra til å verifisere de tallene som foreligger i dag. Det er det jeg ønsker å presisere.

Abid Q. Raja (V): Men dere har jo oversikt over tallene for prosjektene deres i både Skottland og Italia, og det er jo mulig for dere da å kunne si noe om de tallene som stammer fra masterplanen – om hvor reelle de er, om de er for høye, eller om det ville være mulig å gjøre dette til en mye billigere sum?

Valborg Lundegaard: Men her må man jo se at totalsummen ikke bare inneholder fangstanlegget – det er integrasjon med eksisterende anlegg, det er behov for ekstra hjelpesystemer, det er pumping, det er rørledninger, det er brønner osv. Bildet er mye, mye større.

Møtelederen: Da var tida ute. Vi takker for alle spørsmål og svar. Da har dere anledning til korte sluttmerknader, hvis dere ønsker det – Stubholt først.

Liv Monica Stubholt: Takk.

Jeg har bare en refleksjon jeg har lyst til å dele med

komiteen, og det er følgende: Fra karbonfangst ble en politisk prioritering, ble det innledningsvis ofte knyttet opp til Norges rolle som olje- og gassprodusent og -eksportør til utlandet. Som et ønske når det gjelder den politiske vitale og robuste oppfølging av CCS, som jeg håper vi vil se, synes jeg det kunne være klokt å gå tilbake og finne fram igjen begrunnelsen knyttet til at hvis Norge fortsatt skal kunne opprettholde en bærekraftig produksjon og bruk av hydrokarboner, er CCS en muliggjørende teknologi, slik at man kan holde seg innenfor togradersmålet.

Den egeninteressen er det ingen grunn til å bøye seg i knærne for, det er en egeninteresse som legitimerer både vår ressursbruk og politiske satsing og gir mening for omverdenen. Så jeg synes at det ville være klokt om man var tydeligere på dette i sin satsing på CCS.

Valborg Lundegaard: Aker Solutions er en av Norges største teknologibedrifter. Vi har erfaring fra utbygging på norsk sokkel i 40 år, og det var en stor, spennende utfordring for oss å løse en miljøutfordring. Det var stort engasjement i vår organisasjon, og vi har demonstrert at vi har utviklet en teknologi som fungerer i testsenteret på Mongstad, og som er klar for å brukes i fullskala på Mongstad. Markedet forsvant denne gang, og det var en skuffelse.

Møtelederen: Da sier komiteen hjertelig takk til Lundegaard, Stubholt og Sanden for deres medvirkning i denne høringa.

Da er høringa foreløpig avbrutt, og vi tar pause – vi må ha 15 minutter, tror jeg – til fem over halv fem.

Høringen ble avbrutt kl. 16.19.

Høringen ble gjenopptatt kl. 16.34

Høring med tidligere miljøvernminister Helen Bjørnøy, tidligere miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og tidligere miljøvernminister Bård Vegar Solhjell

Møtelederen: Selv om det er litt før tida, tror jeg rett og slett at vi bare begynner – det er bare et par minutter igjen.

Jeg ønsker på nytt velkommen, til siste sekvens i denne omfattende høringa om statens CO₂-håndtering og Mongstad.

Nå er det tidligere miljøvernministre i Stoltenberg-regjeringa som er til stede her hos oss. Det er først og fremst Helen Bjørnøy, som var miljøvernminister fra oktober 2005 til oktober 2007, det er Erik Solheim, som var miljø- og utviklingsminister fra oktober 2007 til mars 2012, og det er Bård Vegar Solhjell, som var miljøvernminister fra mars 2012 til høsten 2013. Velkommen til dere alle tre.

Dere kjenner formalitetene, går jeg ut fra, men jeg er forpliktet til å si det likevel. Dere får anledning til en innledning innenfor en ramme på 5 minutter. Saksordføreren har så 10 minutter til utspørring, hvert parti har 5 minutter, og det er 10 minutter til oppsummering til slutt. Så har dere anledning til en kort merknad helt til slutt.

Dere kjenner til denne lampa – den er litt vanskelig å følge med på, men jeg skal gjøre det sammen med dere. Den lyser 30 sekunder før taletida er ute. Det jeg særlig er pålagt å gjøre oppmerksom på, er at hvis dere har taushetsbelagte opplysninger som er avgjørende for svaret eller for de opplysningene som gis for å belyse saken, plikter dere å gjøre komiteen oppmerksom på det, slik at komiteen har anledning til å håndtere en slik situasjon, eventuelt å lukke dørene.

Det er det som jeg finner grunn til å gå inn på nå. Jeg gjør også alle sammen oppmerksom på at Erik Solheim har sagt til meg at han på grunn av sin tilbakereise til Paris må gå senest kl. 17.50. Det skal vi prøve å klare, og hvis tida i utspørringa blir slik at vi må håndtere det, ber jeg om komiteens tilslutning til å håndtere det, slik at Solheim er ute herfra kl. 17.50. Jeg skal komme tilbake til det når tidspunktet nærmer seg – hvis det blir aktuelt.

Da starter vi høringa, og det er tidligere statsråd Helen Bjørnøy først. Vær så god – 5 minutter.

Tidligere miljøvernminister Helen Bjørnøy: Takk, leder, og takk for anledningen til å komme til komiteen.

Jeg har lyst til å ta både komiteen og oss tilbake til 2005 og 2006. Disse årene var preget av en fornyet og forsterket interesse for klima- og miljøspørsmål. Plattformen til den daværende regjering understreket forpliktelsen til å føre en ambisøs og framtidsrettet klimapolitikk.

Rapportene som kom på den tiden, både fra FN og fra andre, dokumenterte sterkere enn noen gang hva de menneskeskapte klimaendringene gjør med kloden. Havnivået stiger, politen smelter, og vi vet at de fattigste i verden opplever både ekstrem tørke og lange flomperioder, som fratar dem bl.a. muligheten til matproduksjon og rent vann. En av årsakene til disse menneskeskapte klimaendringene er utslippene fra større kraftverk og store industrianlegg.

Avtalen som ble framforhandlet med Statoil, ga oss startskuddet til å utvikle ny teknologi, en teknologi som har både nasjonal og internasjonal interesse og betydning. Avtalen innebærer et testanlegg som skulle stå ferdig og være på plass samtidig med at kraftvarmeverket ble satt i drift. Videre hadde avtalen fra 2006 den klare ambisjon at det skulle etableres et fullskala CO₂-renseanlegg ved det planlagte kraftvarmeverket på Mongstad, og at det skulle stå ferdig i 2014.

Det var veldig krevende forhandlinger mellom staten og Statoil, og regjeringen, som da ga utslippstillatelse i 2006, hadde klare rammer i avtalen nettopp for framdrift og veldig klare rammer for målsettingen med avtalen. Regjeringen anbefalte avtalen, og jeg er veldig glad for at Stortinget sluttet seg til avtalen. Det gjør at vi har tatt et første skritt for å være medaktører og medansvarlige for å få løst den enorme utfordringen vi står overfor når det gjelder klimaet i vår verden.

Det var bakgrunnen for at avtalen ble inngått, og det var også ambisjonene da vi inngikk avtalen med Statoil.

Takk.

Møtelederen: Takk for det, Helen Bjørnøy.

Da er det Erik Solheims tur – vær så god.

Tidligere miljø- og utviklingsminister Erik Solheim:

Oppstartingen av et stort nasjonalt program for karbonfangst og -lagring fra 2006 og framover var etter min mening en riktig og viktig beslutning, en beslutning som vi skal være stolte av at vi våget å ta, og en beslutning som ved alle viktige korsveier er blitt bekreftet av et enstemmig storting, altså: Et samlet norsk politisk miljø står bak den. Den var i sin natur et stort norsk politisk kompromiss, i den forstand at Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre lenge hadde vært tilhengere av gasskraft i Norge, mens SV, Kristelig Folkeparti, Venstre og Senterpartiet alle hadde vært mot dette. Det kompromisset avspeilte seg i vår regjering, og det kompromisset ser vi også nå til fulle i den nåværende regjeringskonstellasjonen. Så det er i virkeligheten et politisk kompromiss som går helt tilbake til 1990-tallet, etter viktige skillelinjer i Norge.

Men beslutningen ble tatt på et tidspunkt hvor det var mye, mye større optimisme rundt karbonfangst og -lagring enn hva det er i dag. Etter det kom finanskrisen, som få spådde, og som for alle praktiske formål underminerte EUs karbonmarked. Ikke i den forstand at ikke EUs karbonmarked virker til å redusere utslippene – det gjør det, men EUs karbonmarked virker ikke til å få prisen ned. Og incentivene til å gjøre nye, dristige teknologiske grep er ikke der lenger, på grunn av prisfallet i EUs karbonmarked. Det var vanskelig å forutsi på det tidspunktet, og det er også en rekke andre forhold som har gjort at det i dag ser annerledes ut enn det gjorde i 2006–2007. På det tidspunktet var det f.eks. alminnelig antatt at EU ville utvikle ti–tolv fullskala renseprosjekter som ville stå ferdig omtrent på den tid som vi nå sitter her og diskuterer det. Meg bekjent er ikke et eneste av disse prosjektene i dag klare.

Så kan man spørre: Hva er problemet? Problemet – i mitt hode – er i kjernen én ting, og jeg vil gå tilbake til et slagord som Fremskrittspartiet en gang hadde på sitt landsmøte: Framtiden skapes – den vedtas ikke. Jeg husker jeg ble slått av det slagordet den gangen, og jeg ble slått senere av hvor utrolig riktig det er. Hvis man ser på vanskelighetene i denne saken, tror jeg vi skal unne oss å tenke over at det er faktisk det som er hovedproblemet i denne saken. Det har vist seg mye vanskeligere og tyngre å utvikle denne teknologien enn noen trodde da den startet – mye dyrere. Det er helt sentralt, for hvis vi ikke får den teknologien ned i pris, vil den aldri bli tatt i bruk andre steder i verden. Det er helt utenkelig at Kina skal bruke den på alle sine hundrevis av kullkraftverk med mindre prisen senkes dramatisk. Så pris er selve kjerne spørsmålet. Vi må utvikle teknologi til en pris verden er interessert i. Det er vi i dag ikke riktig i nærheten av å gjøre, men det er all mulig grunn til å forsøke å se om vi klarer det. Men kjerneproblemet har vært at det har vist seg mye vanskeligere, tyngre og dyrere – og har tatt mye lengre tid – å utvikle teknologien enn noen trodde.

Så vil jeg helt avvise tanken som har vært framme i noen spørsmål her om at Stortinget ikke skulle være godt nok informert. Tord Lien, mener jeg, sa dette på en fortreffelig måte. Stortinget har blitt godt informert – jeg skal ikke si overinformert, for det ville være å fornærme noen, men det er neppe noen sak hvor så mye informasjon har tilflytt Stortinget og vært reelt til-

gjengelig for offentligheten gjennom hele denne perioden.

Et enstemmig storting har fattet nesten alle viktige avgjørelser i saken, og informasjonen har vært tilgjengelig. Nå er vi likevel der at vi kan drive etterpåklokskap, som er en veldig mye lettere medisin – eller oppskrift – enn forhåndsklokskap. Det er likevel verdt å gjøre det, for etterpåklokskap er jo bedre enn ikke å reflektere over hva man har gjort, og det er avgjørende for å gjøre de riktige tingene framover.

Jeg mener at det har vært – grunnleggende – to svakheter ved dette prosjektet. Svakheter nr. 1 var at vi valgte å gjøre det på det vanskeligste stedet istedenfor på det letteste. Teknologien har vist seg så vanskelig å utvikle at det hadde vært all mulig grunn til å gjøre de letteste prosjektene først, for så å vinne erfaring. Mongstad var det vanskeligst tenkelige stedet, fordi det skulle ettermonteres på et kraftverk som allerede var i funksjon, på et område som var dominert av oljeindustrien, hvor kostnadene er høye, og på et sted hvor det er fullt av industriell aktivitet, hvor alle kostnader ble mye, mye høyere enn de ville ha blitt hvis man hadde valgt å gjøre dette på et sted hvor det ikke var industriell aktivitet. Dette er lett å si nå, det var ikke lett å se det da, men når vi likevel skal være etterpåkloke, mener jeg at dette er feil nr. 1.

Feil nr. 2 er ikke at Statoil ikke har gjort sitt ytterste for å få dette til, men jeg mener det var galt å sette som hovedselskap til dette prosjektet et selskap som ikke har som hovedinteresse å utvikle ny karbonfangst og -lagringsteknologi – et selskap som har sin interesse i god industriell produksjon, et topp internasjonalt selskap, men likevel i bunn og grunn et oljeselskap. Selve styringen med dette skulle vært satt bort til et selskap som har som hovedinteresse å utvikle karbonfangst og -lagringsteknologi, for så å selge den på det globale markedet. Så igjen, jeg gjentar, det er mye lettere å være etterpåklok enn å ta de riktige beslutningene i sann tid, men det er likevel bedre å reflektere nå enn ikke å reflektere, fordi det har betydning for hva vi skal gjøre.

Så bare til slutt: Skal man gjøre noe for fremtiden, er det også verdt å overveie om det er bedre å gjøre det andre steder i verden. I Sør-Afrika finnes det enkeltstående CO₂-utslipp hvor hvert enkelt utslipp er like stort som halve det norske CO₂-utslippet, hvis man legger sammen alle kilder.

Møtelederen: Da er det Bård Vegar Solhjell, vær så god!

Bård Vegar Solhjell: Takk for invitasjonen til høring!

Noreg har no i mange år hatt ei storsatsing på fangst og lagring av CO₂. Etter mitt syn har det vore 100 pst. riktig å satse. Det var viktig å bruke store pengar på det, og det var nødvendig å ta risiko.

Vi har òg oppnådd mykje, og eg vil særleg framheve tre ting: Eit testsenter som held høg standard og har vore viktig for teknologiutvikling, oppbygging av viktig kompetanse og erfaring med fangst og lagring – både forskning og eit forskingsmiljø på høgt nivå – og ikkje minst

eit tverrpolitisk mål, som framleis står, om eit fullskala reinseanlegg innan 2020.

Så er det likevel grunn til å vere skuffa over at vi ikkje nådde målet om fullskala reinsing på Mongstad. Like fullt meiner eg vedtaket om å avslutte var riktig. Det var nødvendig å skifte spor, behalde målet om fullskala innan 2020, men leggje ein ny strategi. Eg vurderte sjansen for å lykkast som for liten til at det var rett å halde fram på Mongstad. Eg trur det er større sjanse for å lykkast med den norske CCS-satsinga, inkludert målet om eit fullskala anlegg, med ein ny strategi, på eit anna anlegg. Kvifor det? For min eigen del la eg vekt på fire tilhøve der. Noko av det var ting som var godt kjende, og som lenge har vore oppe i den offentlege diskusjonen og i Stortinget, men som eg sette meg meir grundig inn i då eg vart miljøvernminister. Andre ting var nye, eller ting som gradvis trekte meir i den retninga. Punkt 1: For det første må ein kunne seie at den opphavlege samarbeidsavtala ikkje var ideell, noko vi drog med oss vidare. Eg synest Riksrevisjonen har gode poeng i kritikken sin. Samtidig var det kanskje den beste avtala ein kunne forhandle seg fram til der og då. Ho var iallfall god nok til at Stortinget trudde på det, og at eg personleg trudde på det.

For det andre var det komplekst å gjennomføre, med store kostnader – fullt mogleg, men vanskeleg og dyrt. Det einaste kostnadsestimatet vi hadde, var veldig høgt. Sjølv om det seinare skulle vise seg å verte ein god del lågare, ville det vere dyrt. Så vil eg likevel understreke at eg var villig til å ta store kostnader dersom eg var sikker på at det var klokt.

Det tredje, noko eg synest verkar undervurdert i høyringa ut frå referatet, er usikkerheita rundt anlegget. Kraftvarmeverket gjekk for halv maskin, og raffineriesbransjen si framtid, inkludert anlegget på Mongstad, må vi kunne kalle usikker. Det var med andre ord ikkje sikkert at det anlegget vi skulle investert stort i å reinse, hadde lang levetid. Dette var kjent lenge, men det vart sjølvstundt viktigare når utgiftene vart meir Mongstad-spesifikke. Dette tek oss til det fjerde punktet: Den direkte årsaka til at avgjerda vart teken i samband med 2014-budsjettet, var at det kom til store kostnader i 2014, mykje av det spesifikt knytt til Mongstad, med avgrensa overføringsverdi. Det betyr at vi i langt mindre grad ville fått noko igjen for dei investeringane om vi ikkje skulle lykkast på Mongstad.

På basis av det meiner eg det var rett å avslutte fullskala på Mongstad, men det var likevel rett å halde på målet, å styrkje arbeidet på TCM i forskingsprogrammet CLIMIT og starte arbeidet med ny strategi.

Mitt håp, vil eg seie heilt til slutt, og mi sterke oppfordring til alle parti og alle som deltek i debatten, er at lærdomen frå denne saka ikkje vert å vere meir forsiktig i framtida i spørsmålet om fangst og lagring, men å vere minst like vågale i framtida. Det treng klimaet og internasjonal klimapolitikkk. Takk for meg så langt!

Møtelederen: Takk til dere tre. Da starter vi utspørringen, og da er det ordfører for saken, Abid Q. Raja fra Venstre, som begynner. Han har 10 minutter til disposisjon.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder, og takk for gode innledninger! Aller først til Solhjell: Jeg har notert meg at det har vært et brev som har gått fra ditt departement da du var sjef, hvor dokumenttittelen er «Fullskala CO₂-håndtering Mongstad». Det skal ha vært sendt 26. februar 2013, men det har ikke blitt journalført før 12. september 2013, med publiseringsdato 22. august – altså ca. seks måneder senere. Har du medvirket til at dette brevet som gikk fra ditt departement, og kanskje deg, ikke ble journalført før ca. seks måneder senere?

Bård Vegar Solhjell: Eg har ikkje medverka til noko som angår journalføring av brev frå mitt departement. Eg trur eg trygt kan seie at eg ikkje hadde særleg mykje ansvar for journalføringa av brev. Det gjeld òg i dette tilfellet. Eg var ikkje kjend med om det var journalført og på kva tidspunkt. Men eg er i ettertid vorte kjend med at det var eit brev som vart journalført etter stortingsvalet, som vart sendt på eit tidlegare tidspunkt. Men som sagt: Eg hadde ikkje noko med journalføringa å gjere.

Abid Q. Raja (V): Det er dette brevet som Dagens Næringsliv har skrevet to artikler om, etter valget, hvor det visstnok skal være slik at du har skrevet til Ola Borten Moe, som har dannet grunnlag for at underutvalget i regjeringen diskuterte om dette fullskalaprojektet på Mongstad må skrinlegges.

Bård Vegar Solhjell: Eg har lese at eit brev som er sendt frå Miljøverndepartementet mens eg var statsråd, først vart journalført etter valet. Eg kjende ikkje til journalføringa og hadde ikkje noko med det å gjere.

Abid Q. Raja (V): Men det var ikke det jeg spurte om, nå spurte jeg om innholdet. Det var slik at du sendte et brev i februar–mars, som altså betydde at man må stanse fullskalaprojektet. Det stemmer?

Bård Vegar Solhjell: Eg kjem ikkje til på noko tidspunkt å gå inn på her saksbehandlinga som er intern i regjeringa – ikkje notat eller brev mellom statsrådar, ikkje synspunkt på ulike tidspunkt – men derimot svare på informasjon Stortinget har fått. Eg meiner Stortinget har fått all informasjon om anlegget. Og eg kjem til å svare på avgjerda, som er den regjeringa svarer for.

Abid Q. Raja (V): Den 30. september 2013 skriver du selv i Dagens Næringsliv:

«I løpet av det siste halvåret har eg difor sett meg særskildt grundig inn i dette arbeidet.»

Dette er en kronikk som du skriver etter at man har lagt ned prosjektet. Da er mitt spørsmål: Innså du i forbindelse med valget at man skulle stanse dette, eller er det slik at det var i løpet av det siste halvåret, og at det skriver seg tilbake til tidspunktet rundt at dette brevet ble sendt fra ditt departement?

Bård Vegar Solhjell: Arbeidet med budsjettet for året etterpå startar sånn grovt sett eit halvt år før – dvs. det star-

tar egentleg lenge før det òg. Men det går føre seg grovt sett eit halvt år før det vert lagt fram i regjeringa i plenum. Som du kjenner til, vart avgjerda om at vi skulle stanse fullskala på Mongstad og skifte spor, teken i september i samband med behandlinga av budsjettet. Det er heilt riktig at det i samband med det vart diskutert, eg sette meg inn i det, og avgjerda vart teken, som andre har referert til her, kort tid før den vart presentert offentleg.

Abid Q. Raja (V): Så la meg forstå deg riktig: Det går altså et brev fra ditt departement i februar, som ikke er journalført før ca. seks måneder etterpå, og i en kronikk etter at dere har stengt dette prosjektet, sier du at i det siste halvåret har jeg satt meg grundig inn i dette arbeidet, og dette brevet, som da ikke er journalført, skriver Dagens Næringsliv inneholdt opplysninger om at du gikk inn for å stanse dette fullskalaprojektet. Jeg skjønner ikke, men er det ikke et besynderlig tidspunkt at det kommer fram først etter valget at man stanser prosjektet?

Bård Vegar Solhjell: Avgjerda vart jo teken på det tidspunktet. Vi presenterte så avgjerda kort tid etterpå. Ein kan jo ikkje leggje fram noko før ein har teke ei avgjerd om det.

Derimot er det sånn når eg er med på å ta avgjerder, at eg jobbar mykje med å setje meg inn i avgjerdene. Her var det ei stor og viktig avgjerd som vart jobba med i samband med budsjettprosessen, som starta ...

Abid Q. Raja (V): Beklager å avbryte deg – det er første gangen jeg gjør det nå, men jeg må. Så er spørsmålet: Ja, den formelle beslutningen ble ikke tatt før etter valget, men var alle mer eller mindre innforstått med at dette må skrinlegges?

Bård Vegar Solhjell: Eg har fått med meg gjennom media at du meiner det er sånn.

Abid Q. Raja (V): Nei, jeg baserer dette dels på disse hemmelige kildene som Dagens Næringsliv gjengir, jeg baserer dette dels på dette brevet som du har skrevet, som altså ikke ble journalført, jeg baserer dette på din egen kronikk, hvor du skriver at i løpet av det siste halvåret har dette modnet seg. Da er det naturlig å stille spørsmålet: Var det slik at alle i regjeringen – du, Borten Moe, statsministeren – skjønte at dette ville det ikke bli noe av, mens den formelle beslutningen først ble tatt etter valget?

Bård Vegar Solhjell: Nei, du baserer deg ikkje på det. For eg har i den kronikken gjort greie for korleis vi jobbar i ein prosess og har diskutert og sett oss inn i det og så tok ei avgjerd om det kort tid før vi presenterte det offentleg. Men dersom eg får lov til å fullføre: Eg har derimot sett at du i media meiner at den vart teken tidlegare, men så egentleg berre presentert seinare. Men sånn var det ikkje. Det var ein diskusjon, og eg veit at det vart diskutert mange gonger før det siste halvåret òg. Og så vart avgjerda teken og kort tid etterpå presentert offentleg.

Abid Q. Raja (V): SV hadde forsikret hele miljøbevegelsen om at SV ikke ville sitte i regjering om det ikke ble fullskala. Hvis det hadde kommet fram før valget at dette ikke blir noe av, hvilke konsekvenser ville dette fått for SV under valget?

Bård Vegar Solhjell: Eg trur at det å presentere den avgjerda hadde uansett når vi gjorde det, vekt debatt, men samtidig brei støtte. Eg registrerer at det viser seg at heile Stortinget stilte seg bak den avgjerda då han vart presentert. Det viktigaste er likevel at den kunne ikkje presentertast før den var teken. Og før ein tek ei avgjerd, må ein setje seg inn i stoffet.

Abid Q. Raja (V): Takk for det.
Solheim, er det besynderlig at denne beslutningen først ble presentert for folket etter valget?

Erik Solheim: Etter min mening ikke. Dette er jo en sak som har vært modnet over lang tid. Det er ikke noe som tas plutselig ut av lufta. Det har vært en gradvis modning ut fra det jeg sa, at det har vist seg at teknologien var utrolig mye vanskeligere å utvikle enn hva jeg og – må jeg innrømme – noen andre i sin naivitet trodde.

Så er det klart at gradvis har motforestillingene blitt større og større. Jeg var ikke med da beslutningen ble tatt, men jeg har full tillit til det Bård Vegar Solhjell sier om dette.

Abid Q. Raja (V): Enkelte har sagt i høringen at TCM var ikke nødvendig for å gå i gang med fullskala – teknologien var der. Er du enig? Deler du det synspunktet at man kunne gått i gang med et fullskala prosjekt i 2006?

Erik Solheim: Nei. Vel, jeg er jo ikke teknolog, og det er veldig, veldig vanskelig for politikere å ha ekstremt sterke meninger om dette.

Abid Q. Raja (V): Men i Søndagsavisa sa du at ...

Erik Solheim: Men når jeg har lest ...

Abid Q. Raja (V): ... at eksisterende anlegg ikke skulle blitt valgt, man skulle valgt et annet anlegg. Hvis man hadde valgt et annet anlegg, ville man da kunne fått på plass et fullskala anlegg?

Erik Solheim: Dette er to separate spørsmål. Det første spørsmålet er om – nå glapp det litt for meg, men ta det en gang til.

Abid Q. Raja (V): I Søndagsavisa på NRK sier du at feilen var at man skulle lage et fullskala anlegg på et eksisterende anlegg. Hadde man valgt et annet sted, hadde man da hatt teknologien allerede i 2006 for å få på plass dette?

Erik Solheim: Jeg tror dessverre at svaret på det er nei. Nå har jeg lest hele denne høringen, og jeg tror at hvis vi hadde gått rett på et fullskala anlegg i 2006, ville vi i dag

sittet med et helt annet høringsinstitutt her, nemlig høringen om et gigantisk overforbruk på et prosjekt som ville vært ansett som himmelropende dyrt. Husk på at da vi startet dette i 2006, var det antatt at selve fullskala rensingen ville bli så kostbar som testsenteret til slutt viste seg å bli. Man kan diskutere om det er det ene eller det andre tallet, men det som er helt sikkert, er at kostnadene har blitt mange ganger hva vi trodde fra start. Hvis man hadde gått rett på fullskala, er jeg ganske sikker på at det ville vært en annen høring. Det ville vært en høring om noe annet.

Abid Q. Raja (V): Nå er jeg litt stresset på tid, og det er derfor jeg har tatt opp dette spørsmålet om at tidsbegrensningen ikke burde være der. Men jeg har noen spørsmål allikevel.

Statens forurensningstilsyn sa på det tidspunktet at man ikke skulle gi den type tillatelse som man allikevel valgte å gi fra deres regjering, og dette var da denne utslipps-tillatelsen. Man kan kanskje argumentere med at utslipps-tillatelsen ikke var så gal, men når du gjorde om på den, Solheim, i desember 2010, fjernet man ikke egentlig da incentivet man hadde overfor Statoil? Var ikke det det eneste incentivet i realiteten mot Statoil for å få dette på plass?

Erik Solheim: Slik jeg ser det, som jeg egentlig har sagt flere ganger nå, er det ikke de ulike fristene som har vært satt her, som har vært problemet. Det har vært satt ufattelig mange frister opp gjennom dette. Vi har ikke klart å levere på det, fordi teknologiutviklingen har vært vanskeligere. Så kom det fram i 2010 et annet element, som jeg hører noen bagatellisere, nemlig aminer.

Abid Q. Raja (V): Ikke aminer nå. Men hvorfor endret du utslippstillatelsen i desember 2010?

Erik Solheim: Fordi på det tidspunktet var hele prosjektet, hele gasskraftverket, oppe og sto. Hvis man da skulle strammet inn, ville hele gasskraftverket vært nedlagt for alle praktiske formål, og det ...

Abid Q. Raja (V): Så heller gasskraftverk enn CO₂-fangst og -lagring?

Erik Solheim: Jeg tror det ville vært veldig, veldig vanskelig å komme til Stortinget med et forslag som i praksis ville betydd at alle de investeringene som Statoil på det tidspunktet hadde gjort ...

Abid Q. Raja (V): Men da skjønnte du allerede i 2010 at dette blir det ikke noe av?

Erik Solheim: Nei.

Abid Q. Raja (V): I 2010, når man fjerner det ene sterke incentivet mot Statoil, med de vilkårene som er i utslippstillatelsen, og man uthuler dem, burde vel du ha skjont at dette blir det ikke noe av.

Erik Solheim: Overhodet ikke. Vi hadde fullt trykk på å få dette til. Det er ikke alltid jeg er enig med Helge Lund, men jeg må si meg enig med Helge Lund når han tidligere i denne høringen sa at det er av og til lettere å snakke om ting i avisene enn faktisk å utvikle teknologien, og denne teknologien ...

Abid Q. Raja (V): Jeg har ikke kommet halvveis engang ...

Erik Solheim: ... var det vanskelig å utvikle.

Møtelederen: Jeg tillater at Raja får en oppfølging på dette hvis han har behov for å komme lenger.

Abid Q. Raja (V): Nei. Jeg har masse – jeg har ikke kommet halvveis engang, komitéleder. Jeg tror jeg slipper andre til, og så kan jeg bruke de 10 minuttene etterpå.

Møtelederen: Da går vi videre i høringa, og da er det Arbeiderpartiet og Jette F. Christensen, vær så god.

Jette F. Christensen (A): Tusen takk.

Jeg begynner med begynnelsen – og Bjørnøy. Du sa mye om realismen i prosjektet og entusiasmen i prosjektet i begynnelsen. Det har vært litt diskusjon vedrørende den avtalen som kom på plass mellom staten og Statoil. Føler du at den avtalen ivaretok statens interesser og det brede politiske Norges interesser på best mulig måte, eller kan du se for deg at man kunne fått på plass en avtale som bedre ivaretok statens interesser?

Helen Bjørnøy: Jeg tror at den avtalen vi fikk på plass i 2006, var så langt vi kom. Jeg tror vi ivaretok statens interesser i så stor grad det var mulig å gjøre det på den tiden, med de rammene som vi hadde, både i forhold til forhandlinger direkte med Statoil og ulike synspunkt på ulike sider, også innad i regjeringen og i det politiske Norge. Så det var så langt vi kom.

Jeg kan forsikre komiteen om at det var harde og vanskelige forhandlinger med Statoil, men det vi fikk til, var så langt det var mulig å komme.

Jette F. Christensen (A): Kunne statens interesser blitt ivarettatt på en bedre måte med en annen aktør, som ikke var Statoil?

Helen Bjørnøy: Det synes jeg er vanskelig å spørre om. Jeg tenker at vi klarte å komme så langt som vi kom, og jeg synes vi fikk til en god nok avtale. Jeg hadde aldri anbefalt avtalen hvis jeg mente den ikke var god nok.

Jette F. Christensen (A): Det er veldig betryggende å høre!

Når du nå ser på dette prosjektet som du var med på å sette i gang, ser du at man kunne gjort noe annerledes, politisk, juridisk eller økonomisk, for å sørge for at de visjonene dere hadde, ble fullt ut realisert i dag?

Helen Bjørnøy: Jeg synes det er vanskelig å gi noe tydelig svar på det. Det er klart at når vi ser det i ettertid, kan det være element i avtalen som jeg tenker kanskje kunne vært annerledes, men på den tiden mener jeg at vi både politisk og i diskusjon med Statoil kom fram til det resultatet som var mulig å oppnå i forhandlingene.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Etter hvert endret prisen seg; det har dere alle sammen vært innom. Du var inne på det selv, Solhjell, at prisen ble mye høyere enn antatt. Men når det tallet kom på bordet, regnet dere om igjen?

Bård Vegar Solhjell: Eg legg ikkje avgjerande vekt på det talet fordi det er eit veldig grovt estimat, fordi det hadde vorte reist, eg vil seie, begrunna kritikk mot det, og fordi vi òg var i gang med eit arbeid som kunne leie fram til eit betre estimat sommaren etter. I den avveginga, som i alle fall eg gjorde, av argument for kva som skulle skje, var eitt av argumenta for å vidareføre prosjektet faktisk det at ein sette i gang eit arbeid som kunne gjeve eit betre anslag sommaren etter. Men det eg likevel trur er riktig å seie, er at det trass i alt var det næraste vi kom eit estimat. Kanskje kunne estimatet gått ned, men det er jo ein tendens til at store prosjekt òg kan ha sider som viser seg å verte dyrare enn ein trur. Det er i alle fall ikkje hovudtendensen i verda at det går stikk motsett veg.

Så eg la til grunn at det truleg var snakk om ganske store kostnader, men hadde alt anna peika i riktig retning, var eg likevel innstilt på å ta store kostnader, fordi det er avgjerande å få eit gjennombrøt på fullskala fangst og lagring.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Solheim, du sa at det var en helt annen entusiasme i begynnelsen av dette prosjektet, både i Norge og internasjonalt – kanskje ikke uten grunn – enn det er nå. Så refererte du også til, som flere har vært innom i høringen tidligere, at ingen av de prosjektene som det ble snakket om, verken i Europa, i Canada eller hvor det skulle være, står ferdige nå. Opplever du at det også er økonomiske årsaker til det – jeg skjønner at du ikke kan svare bastant ja eller nei på det – eller er det andre årsaker til det?

Erik Solheim: Økonomi og teknologi henger veldig tett sammen, for hvis ikke prisen på teknologien er lav nok, vil den ikke interessere noen. Det er klart at Norge kunne laget et gigantisk prosjekt på Mongstad, eller hvor som helst, hvis man ikke hadde noen interesse for kostnadene, men det ville jo aldri interessere noen, verken i USA, i Kina eller i India. Så kostnadene er helt fundamentale. Det er å drive ned kostnadene på denne teknologien som er selve hovedoppgaven.

Dette er jo en overgangsteknologi, slik jeg ser det, som vil trenge en 10–20-årshorisont inntil solenergi og andre nye teknologier overtar. Da er det ikke sikkert at vi trenger denne teknologien lenger. Det haster derfor å få den utviklet, for hvis det ikke skjer raskt, hvis det ikke i 2020 står et vesentlig antall CO₂-fangstanlegg i verden klare, vil tekno-

logien være av mindre betydning fordi den da vil bli løpt fra av andre nye teknologier som kommer.

Møtelederen: Der var tida ute – og vel så det. Da er det Høyre og Michael Tetzschner.

Michael Tetzschner (H): Takk for det.

Til Solhjell først: Dere skriver i revidert budsjett, som ble ferdigbehandlet i mai, på s. 102, spalte én:

«Det som nå gjenstår er evaluering og verifisering av resultatene som har framkommet. Arbeidet med fullskalaprojektet på Mongstad går gradvis over i en ny fase og blir i større grad mer spesifikt rettet mot planleggingen av fullskalaanlegget.

Det er foretatt en oppdatering av arbeidsprogram og budsjett for fullskalaprojektet for perioden fram til det planlagte konseptvalget våren 2014.»

Dere gir altså en løypemelding til Stortinget om at her er det full fart fremover. Det er jo i og for seg utmerket, hvis det ikke hadde vært for at man nå i ettertid mener å kunne ha gode kilder for å si at allerede i mars hadde du og din kollega Ola Borten Moe sammen besluttet å reise problemstillingen for underutvalget, hvor det altså var det motsatte som var på agendaen, nemlig å skrinlegge her og nå, eller der og da.

Mitt spørsmål til deg er: Står du da på at dere i god tro hadde fortsatt full stim for å realisere Stortingets vedtak og forutsetninger, slik det er beskrevet i revidert budsjett, eller var det slik at man i realiteten hadde skrinlagt det to måneder før? Og er det slik at du da mener at Dagens Næringsliv lyver for sine lesere?

Bård Vegar Solhjell: Det vi presenterte i revidert nasjonalbudsjett 2013, var det vi på det tidspunktet hadde beslutta og stod bak, og vi informerte Stortinget om det som vi meinte vi måtte informere om – kall det ei løypemelding om framdrifta i prosjektet. Så beslutta vi på eit seinare tidspunkt, i forbindelse med budsjettprosessen for 2014, å gå vekk frå fullskala på Mongstad og skifte til eit anna spor.

Det var ikkje sånn at vi eigentleg hadde teke beslutninga på eit tidlegare tidspunkt. I så fall hadde vi jo grovt misinformert Stortinget i revidert nasjonalbudsjett.

Michael Tetzschner (H): Det vi da kan slå fast her, er at du sier at Dagens Næringsliv på dette punktet ikke er til å stole på, når det gjelder den versjonen de har gitt av forløpet.

Bård Vegar Solhjell: Eg vil i alle fall seie at eg sjølv, og dei av mine kollegaer som har vore her og redegjort for beslutningsprosessen, er til å stole på. Beslutninga var ikkje teke på det tidspunktet. Vi informerte i revidert nasjonalbudsjett om det vi då meinte og var einige om, og så tok vi beslutninga kort tid før vi presenterte ho offentleg.

Michael Tetzschner (H): Så Dagens Næringsliv er her ikke etterrettelig?

Bård Vegar Solhjell: Som eg sa, eg reknar meg sjølv som etterretteleg ...

Michael Tetzschner (H): Det er ikke deg jeg spør om, men tar Dagens Næringsliv feil?

Bård Vegar Solhjell: Eg kan ikkje skjønne at eg skal kommentere Dagens Næringslivs generelle etterrettelegheit, at det har noko i ei høyring i kontrollkomiteen å gjere, men eg kommenterer derimot gjerne alle forhold knytte til Mongstad-prosjektet, og det har eg nettopp gjort.

Michael Tetzschner (H): Det er ikke et generelt utsagn. Dessuten setter vi jo alle pris på at vi har en kritisk presse som kan bringe andre og ofte sannere versjoner til torvs enn dem som fremkommer i offentlige dokumenter.

Bård Vegar Solhjell: Det er eg enig i.

Michael Tetzschner (H): Bakgrunnen for høringen, dere har jo ikke vært her de første dagene, er Riksrevisjonens påpekning av at man har valgt utjenlige virkemidler, både organisatorisk og incentivmessig. Statoil-avtalen er et eksempel på dette, at man kunne blåse opp et stort budsjett hvorefter Statoils risiko først kommer inn på et teoretisk senere tidspunkt.

Hvis vi nå ser på den kritikken, og i dag sier jo tidligere statsråd Bjørnøy at det var den beste avtalen man kunne få, betyr det at hun er uenig i Riksrevisjonens kritikk?

Helen Bjørnøy: Jeg synes det er veldig mange sider ved Riksrevisjonens rapport som tar opp mange viktige elementer. Men på den tid, i 2006, da vi ga utslippstillatelsen og vi fikk avtalen med Statoil – det er min vurdering at avtalen vi ble enige om da, var den best mulige avtalen.

Michael Tetzschner (H): Vi må litt videre, for etter at den avtalen som Riksrevisjonen har betegnet som utjenlig for formålet, hadde man i hvert fall et annet eller noen andre incentiver. Det var utslippstillatelse fra 2006 som satte opp et årstall for når det skulle være fullskala håndtering fra kraftvarmeverket. Det lå også inne en forutsetning – om ikke om full rensing, så i hvert fall om en tiendedel, altså 100 000 tonn. Det ble også sagt at det som da skulle bli rensset, altså 100 000 tonn, ikke skulle slippes ut igjen i atmosfæren.

Spørsmålet er da: Hvorfor gikk dere senere over til et regime som innebar ingen tidsfrist, ikke noe krav om hva som skulle fanges, og ikke noe krav om at det ikke skulle slippes ut i atmosfæren?

Det siste spørsmålet er: Hva var tanken bak at CO₂-avgiften for Mongstad var 5 øre, altså bare en tiendedel av den CO₂-avgiften som ble ilagt Melkøya og Snøhvit?

Møtelederen: Hvem spør du?

Michael Tetzschner (H): Det er et forløp her, men jeg innser jo at Bjørnøy kanskje er den nærmeste til å forklare hvorfor man gikk bort fra utslippstillatelsen i 2006.

Helen Bjørnøy: Det korrekte er at jeg var minister da utslippstillatelsen ble gitt i 2006, og hvor vi nettopp hadde inne alle de elementene som du nevner.

Michael Tetzschner (H): Da går vi til Solheim, da.

Møtelederen: Tiden er godt og vel ute, men jeg tillater at Solheim svarer.

Erik Solheim: Utslippstillatelse er normalt et redskap for å kontrollere lokal forurensning med helsefare eller fare for miljøet hos dem som bor rundt et anlegg. I dette tilfellet var utslippstillatelse et ledd i den samlede politikken for å få ned de norske globale karbonutslippene, CO₂-utslippene. Jeg oppfattet ikke at å sette stadig nye frister her – at oppsummeringen av dette – var et hending virkemiddel.

Så kom, på dette tidspunktet i 2010, aminfaren inn. Jeg føler behov for å si en setning om det, og det er at det var i tilfelle jeg som skulle reise til befolkningen i Nordhordland, se dem inn i øynene og fortelle at dette spørsmålet ikke var av så stor betydning at vi virkelig tok det på alvor. Det ville etter min mening vært en helt umulig og uansvarlig politikk fra statens myndigheter. Vi kan ha ulike vurderinger om hvor farlig aminer er – det var ulike vurderinger på det tidspunktet – men i det øyeblikk dette spørsmålet kommer opp i offentligheten, er det å ha en miljøvernminister som ikke kan se folk i Nordhordland i øynene og si at dette ikke er farlig for dere eller for deres barn, en umulig situasjon.

Møtelederen: Da går ordet til Fremskrittspartiet og Helge Thorheim.

Helge Thorheim (FrP): Takk for det, leder.

Når har vi sittet her i to – nesten tre – dager, og meste parten av tiden har vi snakket om testsenteret og teknologiutvikling. Jeg tror vi har bra oversikt over akkurat den biten.

Jeg vil fram til slutten – den har jeg ikke oversikt over. Vår tidligere statsminister sa da han var her, at det er galt å sette i gang et prosjekt og rense med 20–25 mrd. kr i innsats for en halv million tonn. Nå har vel kraftverket konsesjon på en million tonn, så det er i alle fall den ene millionen.

Krakeren ble også tatt ut underveis, og har man med den, kan man på Mongstad i alle fall fjerne to millioner tonn fra atmosfæren.

Vi hører at Gassnova gjerne vil fortsette, det har de sagt her i høring. Vi har hørt Aker i dag. De var skuffet over at dette ble lagt bort, de kunne tenke seg å fortsette. Vi har hørt dem si at de er såpass godt på vei med sin teknologi at de mener de nå kunne kjørt i gang en fullskala sak på Mongstad. De har hatt containerløsningen, en-til-ti-løsning. Så de mener det ikke er noen skaleringsgreier ute og går. De kunne gått rett på fullskala.

Stortinget har kjent summen på 20–25 mrd. kr, og så vidt jeg har forstått, har Stortinget akseptert den. Og Stor-

tinget har blitt godt informert underveis, det sa Tord Lien da han var her.

Da er det fryktelig vanskelig for meg å fatte hva begrunnelsen er for å stoppe dette gode prosjektet som dere har hatt helt fra starten – når man har brukt dette som månelanding. Alle tingene ligger til rette her: Fangstelskapet har teknologien, pengene er til disposisjon fra Stortinget – og de har fått informasjon om det – og Gassnova, som er statens selskap.

Da må dere forklare meg litt mer den egentlige begrunnelsen for hvorfor dette ble stoppet.

Møtelederen: Hvem spurte du nå, Thorheim? Spurte du Solhjell, eller?

Helge Thorheim (FrP): Jeg sa dere, og hvem som helst av dere er velkommen til å gi meg svar. Vi kan starte med Solheim, så kan Bjørnøy si litt – og så Solhjell.

Møtelederen: Ok – to og et halvt minutt igjen.

Erik Solheim: Det avgjørende elementet er prisen, for å sette i gang et prosjekt i størrelsesordenen 25 mrd. kr vil ingen i verden kopiere. Ingen vil være interessert i det. Hvis vi kan få dette vesentlig ned i pris, er det interessant for kinesere, indere og amerikanere å gå i en dialog med oss. Alle skjønner at det første CO₂-anlegget i verden vil være dyrere enn det siste. Sånn er det med enhver teknologi. Den første bilen var ikke lønnsom sammenlignet med hesten. Den første kan være dyrere, men det kan ikke være himmelropeende utenfor en økonomisk realitet. Derfor ble dette stoppet.

Hvis man skal se framover – når det gjelder det å sette i gang noe som er lavere i pris – dette er som et svar til Raja tidligere: Hvis du får dette gjort av en leverandør som har interesse av å utvikle denne teknologien, kan denne leverandøren muligens ta risikoen i prosjektet. Da vil du kunne få prisen vesentlig ned. Da vil det være av interesse for verden.

Helge Thorheim (FrP): Før Bjørnøy får svare, vil jeg spørre: Er dette av hensyn til andre lands fangst og lagring? Her ikke vi selv et ansvar for miljøet ved å fjerne disse to millioner tonn så fort som mulig? Dette kan Bjørnøy svare på.

Helen Bjørnøy: Nei, jeg tror jeg skal overlate det til Bård Vegar Solhjell, for jeg var ikke statsråd da beslutningen ble fattet.

Helge Thorheim (FrP): Vær så god, Solhjell.

Bård Vegar Solhjell: Eg prøvde å gå gjennom nokre av dei refleksjonane i innlegget mitt, eg kalla det dei fire hovudargumenta eller forholda eg la vekt på. Så skal eg berre seie at det var ei viktig avgjerd som eg brukte tid på å kome fram til. Det var argument og drøftingar for og imot. Eg nemnde faktisk i stad eitt argument som kunne peike den andre vegen. Men det avgjerande var at i alle fall eg vurder-

te sjansen for at vi til slutt, der vi stod i 2013, skulle lykkast med fullskala anlegg på Mongstad, som såpass liten at eg meinte det ikkje var rett å gå vidare med det. Eg meinte det var større sjanse for å behalde målet og flytte satsinga til ein ny strategi.

Eg må berre få leggje til at det kunne høyrast ut som du no representerer eit parti som var djupt kritisk til denne avgjerda, og som slost for at dette må fortsetje. Men det var brei semje om at ein skifta spor og slutta fullskala på Mongstad, akkurat som det nokre år før var brei semje om den satsinga. Eg trur det først og fremst er eit uttrykk for at det har vore sterkt ønske om det i det politiske miljøet – men komplisert å kome vidare – og at det no til slutt var ei brei erkjenning av at det var klokare å skifte spor.

Møtelederen: Da er Thorheims tid ute.

Da er det Kristelig Folkeparti og Hans Fredrik Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk for det, og takk for innledningene.

Mitt første spørsmål går til Solhjell.

Jeg sitter med en pressemelding fra 20. september i fjor, hvor du bl.a. skriver at en skrinlegger fullskalaanlegget for å styrke satsingen på CO₂-fangst og -lagring.

Synes du nå i ettertid at dette gir en sann beskrivelse og et riktig bilde av situasjonen?

Bård Vegar Solhjell: Eg vil seie at på det tidspunktet – og no – var mi vurdering, som eg har sagt, at sjansen for å lykkast med eit fullskalaprojekt innan 2020 og kome vidare med den norske CCS-satsinga ville auke viss vi la om strategien, etablerte ein strategi der vi forsøkte å finne eit anna anlegg eller andre metodar, finne eit anlegg i Noreg som vi kan ha fullskala på, og styrkje nokre andre sider ved den satsinga.

Ja, eg trur at viss vi hadde gått vidare og ikkje lykkast med fullskala på Mongstad, trur eg det hadde vore ei stor svekking – å ha investert milliardar i det – i forhold til eit alternativ som forhåpentlegvis lykkast ein annan stad. Eg veit at det òg vil vere svært vanskeleg, men eg har større tru på det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Men dere bruker ordet «styrking» av arbeidet med CO₂-håndtering. Hva eksplisitt legger du i det når det gjelder den beslutningen?

Bård Vegar Solhjell: Det var det eg prøvde å seie no, at eg har større tru på å lykkast med fullskala CO₂-håndtering i Noreg på eit anna anlegg med ein ny strategi. Og så styrker vi satsinga på CCS på ulike måtar ved å styrkje test-senteret – økonomisk og på andre måtar – og ved å styrkje det forskingsprogrammet som heiter CLIMIT, som har vore ganske viktig for å drive fram den norske forskinga om dette.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Du sa også i din innledning at en ny strategi på et annet sted kunne være en løs-

ning. Hvilke prosjekter hadde du og regjeringen i tankene da den beslutningen ble tatt?

Bård Vegar Solhjell: Det vil eg ikkje gå inn i no. Det var heilt bevisst at vi ikkje la fram nokon prosjekt. Eg reknar med at alle her kjenner den Gassnova-studien som jobba med ulike prosjekt. No har eg skjønt at regjeringa heldigvis er i gang med å jobbe med ein ny strategi, og at vi vil få meir informasjon om det i samband med revidert nasjonalbudsjett – viss eg skjønnte det riktig frå noverande olje- og energiminister. No er det regjeringa som skal få leggje det fram. Eg har stor tru på det og håpar dei har stort trykk på det, men eg trur det vil vere veldig feil no å berre peike på ein stad og bestemme at det skal vere der.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Så dere hadde ikke noen strategi?

Bård Vegar Solhjell: Nei, som eg sa, så presenterte vi at vi ville leggje om og etablere ein ny strategi i tillegg til å styrkje nokre andre sider, særleg testsenteret og CLIMIT, ved det norske arbeidet med fangst og lagring.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Solheim, var det på noe tidspunkt aktuelt for deg som minister å håndheve vilkårene i utslippstillatelsen sånn at kraftverket ikke kunne ha startet opp?

Erik Solheim: Jeg anser det for å være umulig. Det var ikke en del av regjeringens samlede politikk. Men jeg vil også legge til at jeg tror, med den kjennskap jeg har til Stortinget, at å komme til Stortinget med noe som for alle praktiske formål ville ha betydd at Statoils betydelige investering på Mongstad – etter at den hadde blitt gjennomført – skulle vært så å si verdiløs, ville vært et veldig vanskelig standpunkt å fremme for Stortinget.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Er du enig i at du ved å fjerne vilkårene i utslippstillatelsen bidro til å undergrave troverdigheten til norske miljømyndigheter?

Erik Solheim: Nei, jeg er ikke enig i det. Som sagt, jeg tror ikke at det er det å – så å si – legge flere frister på dette som ville ha løst problemet. Problemet har vært at vi, det samlede Norge, ikke klarte å utvikle den teknologien til den prisen og i det tempoet som vi trodde fra start. Man kan spørre om vi var naive, men det var et samlet storting og regjering som sto bak dette, og vi har ikke klart det. Teknologien har vist seg mye vanskeligere å utvikle. Jeg vil igjen vise til Fremskrittspartiets utmerkede slagord: Framtida skapes, den vedtas ikke.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Er du enig med din etterfølger Solhjell i at arbeidet med CO₂-håndteringen nå er styrket gjennom den beslutningen?

Erik Solheim: Det viktigste nå er vel egentlig å se framover, på hva som kan være framtidsmuligheter. Dette er en teknologi verden desperat trenger. Hvis vi skal unngå

alvorlig truende klimaendringer, trenger vi den teknologien. Vi trenger den overgangen til det nye, fornybare som vi ikke riktig vet hvor raskt kommer til en pris verden vil kjøpe det til. Da trenger vi mange CO₂-anlegg. Da må prisen ned. Det viktigste Norge kan gjøre, er å se på: Kan vi få i gang et nytt prosjekt til en vesentlig lavere pris, f.eks. ved at det er integrert fra første stund, og f.eks. ved at den som leverer teknologien, også tar en økonomisk og kommersiell risiko ved prosjektet?

Møtelederen: Da er tiden ute.

Da går ordet til Lundteigen og Senterpartiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Takk, leder. Spørsmålene mine går til Solheim.

Du har flere ganger nå sagt at framtida skapes, den vedtas ikke. Det er jo da et slagord fra høyresida som er i kontrast til planøkonomiske eller regulerende virkemidler.

Her står vi altså oppi en situasjon hvor man skal utvikle en teknologi som koster mye penger, man skal investere i den – noe som koster mye penger – og den skal driftes, noe som koster mye penger. Vi snakker altså om store penger. Det er vel derfor man ikke har fått gjort det man skal på dette.

Så blir det sagt at det er viktig å ta risiko. Du sa det, Erik Solheim, at storskala var avhengig av markedet. Hvordan kunne dere egentlig tro at man kunne greie å løse dette med en sånn tro på markedskreftene, som vi vet har én ting ved seg – nemlig at det går opp og ned? Det er rimelig lite forutsigbart og stabilt.

Krever ikke en sånn enorm investering en stabilitet og en forutsigbarhet for at aktørene skal vite hva de har å forholde seg til?

Erik Solheim: Jeg oppfatter debatten om planøkonomi versus markedsøkonomi som ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Vi snakker nå om å ta vekk risiko, for her er det snakk om store penger, og hvordan skal man greie å få det til? Jeg sitter mer og mer med det inntrykket at her er det så stor ustabilitet at jeg ikke skjønner hvordan man trodde at man kunne greie å få realisert så store mål.

Erik Solheim: Du startet med en litt filosofisk betraktning ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Ja, det var fordi du ga veldig «kred» til Fremskrittspartiet, så derfor tenkte jeg at vi fikk starte der.

Erik Solheim: Det er et godt slagord. Jeg oppfatter ikke det slagordet som Fremskrittsparti-politikk, jeg oppfatter det som aldeles utmerket SV-politikk – og Senterparti-politikk også, for den del. Jeg trodde Senterpartiet også var ute etter å skape verden. Men hvis jeg kan komme til selve saken: Jeg er en ivrig tilhenger av en markedsøkonomi, men en markedsøkonomi hvor staten setter rammer

for det markedet og gir incentiver i det markedet. Det var jo det staten gjorde her.

Men problemet slik jeg ser det, var at staten – i ettertidens store klokskap – satt med altfor mye av risikoen i dette. Mer av risikoen skulle ha vært ført til et privat selskap i markedet, som hadde hatt interesse av å utvikle denne teknologien. Det skulle selvsagt vært gjort sånn at staten så å si rammet inn markedet.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Altså ikke bare da at kvoteprisene har gått fra 18,50 euro til 3 euro, men vi er i den situasjonen at det er usikkerhet rundt mengden av CO₂ som kommer fra gasskraftverket. Det er usikkerhet rundt raffineriets framtid. Det er så mange usikkerheter at det vil være utrolig vanskelig å greie å føre et sånt prosjekt i land når man ikke har noen stabile forutsetninger for de ulike aktørene. Jeg trodde du ville hatt mer planøkonomi her i dette tilfellet, for å få i gang noe som er så stort, som markedet hittil har vist at det ikke kan løse.

Erik Solheim: Jeg er ikke så glad i begrepet planøkonomi ...

Per Olaf Lundteigen (Sp): Nei – planvedtak, da, som gir forutsetninger som man kan forholde seg til.

Erik Solheim: Det som har vist seg som en dundrende suksess i verden – i Kina, i Korea og nær sagt hvor man enn snur seg – er en statsinnramming, hvor staten gir incentiver til en markedsøkonomi, setter rammer, styrer gjennom skatter, styrer gjennom politisk regelverk på mange forskjellige måter, men i en markedsbasert økonomi, og hvor private selskaper tar en stor del av risikoen for å utvikle teknologien.

Det er det jeg er ute etter å se på når man skal se framover her: hvordan staten kan sette rammene, men hvor man kan flytte ansvaret for teknologiutviklingen fra staten til en privat aktør.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Greit. Men det er store kostnader, og det er spørsmål om hvem som skal betale. Hvem så du for deg at skulle betale dette? Hvor mye skulle Statoil betale, hvor mye skulle staten betale, hvor mye skulle forbrukerne betale? Det er en regning som må betales. Hvem skulle betale den, og hvordan fordeler du den?

Erik Solheim: Dette var jo et politisk drevet vedtak. Det var vi politikere, det var storting og regjering, som av miljøhensyn ønsket å utvikle denne teknologien. Så ble det inngått en avtale – og forrige statsminister, Stoltenberg, redegjorde veldig godt for dette i komiteen tidligere – med en aktør hvor staten har aksjer, men en kommersiell aktør i markedet, nemlig Statoil. Den avtalen kunne sikkert vært forbedret i etterpåklokskapens navn. Men den fundamentale forskjellen er at Statoils industrielle interesser ligger ikke, og lå ikke, i utviklingen av karbonfangst- og -lagringsteknologien. Man burde fått inn aktører med det som sin industrielle interesse, men

innenfor en ramme hvor staten selvsagt setter rammene.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Så Statoil hadde ikke noen spesiell interesse av å vise seg som foregangsselskap og dermed få «kred» for det i det internasjonale markedet?

Erik Solheim: Jo, det hadde de.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Men den var ikke tilstrekkelig?

Erik Solheim: Nei, men det er mye større interesse i et industriselskap hvis din interesse er å utvikle en teknologi som du etterpå skal selge, enn alle de andre hensynene. Jeg avviser helt tanken på at Statoil ikke gjorde sitt beste. Det er ikke det dette handler om. Men Statoil er et oljeselskap, dette har med Statoils renommé å gjøre, Statoil var interessert og har forsøkt å få dette til. Men andre aktører ønsker å utvikle teknologien for karbonfangst og -lagring, og det er ikke Statoils hovedoppgave.

Møtelederen: Da må vi gå videre. Det er SV og Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Ja, takk skal dere ha.

Jeg ønsker å spørre litt mer om hvorfor avslutningen kom nå. For som Solhjell sa, skulle det foreligge en ny konseptberegning på dette sommeren 2014. Hva var da begrunnelsen for at man ikke ventet til den konseptberegningen kom, så man kunne ha et mer konkret tall å forholde seg til når man besluttet at det ble for dyrt, fordi utgiftene da var Mongstad-spesifikke?

Bård Vegar Solhjell: Det skal eg svare kort på: Som eg sa i stad, meiner eg det var eit relevant argument for å fortsetje Mongstad-prosjektet – kanskje det eg i alle fall la størst vekt på. Men det var fleire andre forhold – eg prøvde å gå systematisk gjennom dei i mitt innlegg – som eg meiner trekte i ei anna retning. Som eg nemnde i innlegget, sat vi uansett med ein gjennomføringsavtale som vi hadde dratt med oss, og som var langt frå ideell. Vi måtte leve med ei usikkerheit rundt anlegget inn i framtida og at vi no i 2014, gjekk over til betydelege utgifter direkte knytte til Mongstad, som hadde liten overføringsverdi.

Eg la ikkje avgjerande vekt på om det estimatet var så høgt eller noko lågare. Det var uansett eit høgt tal, men viktigast: Dei andre usikkerheitene låg der uansett, og derfor meinte eg det var rett at vi i forbindelse med statsbudsjettet for 2014 tok den avgjerda.

Karin Andersen (SV): Dere satt her i sted og hørte på da Aker Solutions og Aker Clean Carbon var her. Det var vel Liv Monica Stubholt, som ikke lenger er ansatt i Aker Clean Carbon, som sa noe sånt som at man mistet av syne betydningen av samarbeidet om utviklingen av teknologi, og beskrev det som en litt generell trend, kanskje ikke knyttet spesifikt til bare dette.

Kan dere, som har sittet og jobbet intenst for å få til

dette, si litt om hvorvidt det er en riktig beskrivelse, eller om det er andre elementer som har telt med i dette?

Bård Vegar Solhjell: Kven spør du?

Karin Andersen (SV): Ja, f.eks. du, som var den siste på ballen.

Bård Vegar Solhjell: Eg oppfatta at det i regjeringa var betydeleg fokus på den delen av tenkinga; at det skulle bidra til utvikling av teknologi, og at det skulle – som bl.a. Erik Solheim fleire gonger her har sagt – ikkje minst bidra til å dra ned kostnadene på teknologi til eit nivå som gjer at han kan takast i bruk. Eg oppfattar at det har stått heilt sentralt i arbeidet med dette. Eg høyrde ein eller annan kommentar, men det strir lite grann mot korleis eg oppfattar at merksemda rundt det og arbeidet med det har vore.

Karin Andersen (SV): Dere oppfattet ikke noen endret interesse fra aktørene som sådan for dette prosjektet? Det var ikke en generell tendens til at man ikke lenger var interessert fordi det var dyrt?

Bård Vegar Solhjell: Internasjonalt er det ein fundamentalt annan situasjon no enn for berre få år sidan, viss det er det du siktar til – dels fordi kvoteprisen i EU har gått ned. EU hadde enorme ambisjonar om kor mange anlegg dei skulle ha opp og stå, men dei har per no ingen.

Det er heller ingen tvil om at den teknologiske framgangen ein hadde forventa, har vore lågare. Men i dei miljøa som jobbar med det, anten det er dei mest dedikerte miljøorganisasjonane, delar av industrien eller blant dei som jobbar med det i regjeringssystemet, oppfattar eg ikkje at dedikasjonen og interessa er mindre, snarare tvert imot. Mange av oss er enda meir opptekne av at vi må ha framgang på dette, fordi sjansen for å nå togradersmålet utan å lykkast med fangst og lagring er dessverre avgrensa.

Møtelederen: Nå er det Miljøpartiet De Grønne, ved Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG): Mange takk.

Solhjell, du har understreket at du vurderte sjansen for suksess som så liten at det var en hovedbegrunnelse for å avslutte prosjektet. Jeg fortsetter å streve med å forstå hvorfor og hvordan den beslutningen ble fattet.

Det vi har hørt her, er bl.a. at Gassnova arbeidet på basis av at prosjektet skulle videreføres, og ble ikke konsultert i forbindelse med beslutningen om å stanse prosjektet.

Aker er av den oppfatning at prosjektet kunne og burde gjennomføres. De gikk temmelig langt i å si det og ble ikke konsultert i forbindelse med beslutningen om å legge ned prosjektet.

Så har vi dette som har blitt gjentatt utallige ganger: Tallet 20–25 mrd. kr var man vant til gjennom mange år, og Stortinget hadde sagt «kjør».

Kan du prøve å forklare én gang til hvilke spesifikke forhold det var som fikk denne beslutningen til å bli så end-

ret når så sentrale aktører som Gassnova og Aker hadde en annen oppfatning?

Bård Vegar Solhjell: Det var ikkje sånn at synspunkt i retning av at ein burde avslutte eller følge eit anna spor, eller at det var problem, var ukjente i norsk offentlegheit før vi presenterte avgjerda i september i fjor. Tvert imot, det hadde over tid vore omfattande debatt om det, og som har vorte sagt her før, vart spørsmålet diskutert gjentekne gonger og i regjeringa – ikkje minst før mi tid som miljøvernminister.

Eg prøvde å gå gjennom fire forhold, og eg respekterer at du vil at eg skal ta ein runde til på det. Eg skal prøve å gjere det kort.

Rasmus Hansson (MDG): Nei, jeg trenger ikke noen runde til på det. Jeg husker de fire punktene, men de var av ganske generell karakter. Jeg nevner altså to helt sentrale aktører som ikke engang ble konsultert i forbindelse med denne beslutningen, og som har en annen oppfatning. Det gjør inntrykk på komiteen.

Det gjør også inntrykk på komiteen at veid opp mot det har man fire generelle vurderinger, som det er vanskelig å høre substansen bak når det gjelder den utviklingen som har vært over flere år, hvor kostnadene hele tida har vært de samme, og de har vært godkjent av Stortinget.

Er det noe vi ikke har fått vite her?

Bård Vegar Solhjell: Så vidt eg veit, har Stortinget fått vite alt det skal. Det har eg lagt merke til at både tidlegare olje- og energiministrar og noverande olje- og energiminister har bekrefta. Avdelingsdirektør Meisingset har gjort det same. Det er mitt inntrykk òg. Men det er klart at det er vurderingane av den informasjonen og kva det skal bety, som er det viktige. Men viss eg får lov ...

Rasmus Hansson (MDG): Nei, helst ikke, for jeg vil gjerne stille et spørsmål til. Du har sagt det, og vi får bare godta hva du mener om det.

Det neste spørsmålet er knyttet til aktører og gjennomføringskraft. Nå sier du at dette skal sette oss bedre i stand til å drive CO₂-fangst og -lagring i Norge i tida framover. Noen av de aller viktigste argumentene knyttet til CO₂-fangst-prosjektet på Mongstad var for det første at dette skal gjelde gass, fordi det er så viktig for Norge, og Norge kan bidra med noe spesielt, og for det andre skal det gjelde Statoil, som er en helt avgjørende aktør, teknologisk, økonomisk og på andre måter.

Nå er begge de to aktørene avlyst, og det er ikke umiddelbart lett å se at det er noen andre prosjekter i tilnærmet samme størrelsesorden som kan ta opp arven etter dette prosjektet.

Hva er det som gjør at man tenker at dette kan bli billigere og mer effektivt enn det ville blitt å fullføre dette prosjektet, ta kostnadene og så skaffe den erfaringen som det var meningen å skaffe med Mongstad-prosjektet?

Bård Vegar Solhjell: Den avgjerande grunnen til at det vart Mongstad, var at det stod eit gasskraftverk og eit

kraftvarmeverk der, som det var søkt om konsesjon for, og mange var opptekne av at om vi skulle ha eit nytt slikt anlegg, skulle vi ha reinsing på det. Det var den avgjerande grunnen til at det vart der.

Men det er òg viktige argument for at Noreg skal gjere det på gass. Men det er òg stort behov for at det vert gjort på industrielle anlegg. Gassnova har hatt ein studie, og eg trur at ein skal presentere dei endelege resultata frå den i løpet av 2014, viss eg ikkje hugsar feil. Nokre av dei anlegga ser lovande ut, men eg trur det aller viktigaste no er å leggje ein strategi som er meir open på kvar ein kan lykka med den ambisjonen, og erkjenne at det er klart at det kjem til å verte vanskeleg – for all del.

Rasmus Hansson (MDG): Helen Bjørnøy, Statens forurensingstilsyn anbefalte at utslippstillatelsen som skulle gis i forbindelse med konsesjonssøknaden til Statoil, skulle inneholde et krav om fullskala rensing fra dag én. Den vurderingen gjorde Statens forurensingstilsyn dels på generelt grunnlag, på basis av sin ekspertise med den typen vurderinger, og eksplisitt på basis av Statoils konsesjonssøknad. Dette ville jo åpenbart vært det suverent viktigste incitamentet regjeringen kunne hatt for faktisk å få gjennomført dette prosjektet, som skulle både utvikle teknologi og – det som ingen snakker om lenger – rense masse CO₂.

Hva var grunnen til at du ikke fastsatte krav om fullskala rensing i utslippstillatelsen i 2006?

Helen Bjørnøy: Det var rett og slett ikke politisk mulig å få til å sette det kravet fra dag én.

Rasmus Hansson (MDG): Ble du overkjørt?

Møtelederen: Da er tida ute, men du skal få svare på spørsmålet om du ble overkjørt.

Helen Bjørnøy: I forhandlinger blir en ikke overkjørt, men en ender på et kompromiss.

Møtelederen: Da går vi over til oppsummeringsrunden, og da er vi tilbake ved denne problemstillinga vedrørende Solheim. Det er 10 minutter, men Solheim skal også ha et par minutter til å oppsummere, synes jeg. Vi begynner med spørsmålene, og så ser vi hvor langt vi kommer. Så bryter jeg inn når klokka er der, og så får Solheim tillatelse til å avslutte.

Da begynner vi med Abid Q. Raja, som har to oppfølgingsspørsmål – vær så god.

Abid Q. Raja (V): Takk for det, komitéleder.

Solheim, du var inne på det at det ikke var noe å utsette på Statoil. Jeg må bare gjøre deg kjent med at i kronikken til Bård Vegar Solhjell skriver han:

«Statoil har ikkje hatt naudsynt trykk på dette prosjektet».

Men de to spørsmålene som jeg har – det ene er til Solhjell, og det er: Du nevnte at denne avtalen ikke var god nok. Det skriver du også i denne artikkelen. Hva er det i

den avtalen Stoltenberg inngikk i 2006, som du mener er feil og dårlig?

Og til Solheim: Dette med utslippstillatelser ...

Møtelederen: Ett av gangen. Solhjell først.

Bård Vegar Solhjell: Som eg sa i innleiinga mi, synest eg Riksrevisjonens vurderingar rundt den avtalen – den mangelen på incitament den grunnleggande sett gjev – er ganske gode. Så veit eg at det var ei hard forhandling, og den tøffaste avtalen ein kunne få – god nok til at vi breitt slutta oss til han. Men det er mi vurdering at ein annan og betre avtale frå byrjinga av, som Riksrevisjonen òg seier, kunne gjeve eit betre grunnlag for suksess.

Abid Q. Raja (V): Takk, komitéleder.

Solheim, du var inne på at ingen regjering, eller at det ville være galskap – jeg husker ikke akkurat hvilke ord du brukte. Men 25 mrd. kr – det kunne man ikke gjøre. Men dette tallet kjente man allerede i 2009, så man kunne jo stille spørsmål ved hvorfor man ventet med å skrinlegge det til først etter valget.

Men mitt spørsmål til deg gjelder utslippstillatelsen: Hvilke signaler gir det til andre industriaktører at staten sier seg villig til å endre vilkårene i gitte tillatelser – hvor industriaktøren altså står igjen som den store vinneren til slutt, og staten som den store taperen?

Erik Solheim: Først må jeg si at du legger inn en rekke premisser i spørsmålene dine som du forventer at vi liksom skal overhøre og ikke kommentere. Nå skal jeg la være å gjøre det denne gangen, men ...

Abid Q. Raja (V): Nei, bare svar, du.

Erik Solheim: Ja, men du sier at jeg skal bare svare på spørsmålet, etter at du har lagt inn i hvert fall tre premisser med egne standpunkter i ditt spørsmål. Det er en krevende øvelse, jeg vil bare ha sagt det.

Så var det spørsmålet: Det vesentlige, som også Aker var inne på tidligere, var jo det signalet som ble sendt, om at det kunne være en helsefare knyttet til aminer. Det, sa Aker, ga gjenlyd internasjonalt og var et betydelig problem for deres kommersielle produkt. Det erkjenner jeg. Men jeg tror likevel at ...

Abid Q. Raja (V): (til møtelederen:) Kan jeg spørre ham igjen? Det er ikke aminer jeg spør om.

Erik Solheim: Det ville være veldig mye lettere hvis jeg fikk snakke ferdig om det du spør om. Når du stiller fire forskjellige spørsmål, må jeg i hvert fall få svare på ett av dem.

Det vesentlige internasjonale signalet som ble sendt i forbindelse med utsettelsen i 2010, var at aminer kan være en helsefare. Og jeg gjentar: Det å ta et hvilket som helst annet standpunkt da, ville vært umulig, fordi det ville rett og slett ikke kunne forsvareres overfor befolkningen som bor rundt Mongstad. Jeg tror også at det

ville utsatt det hele, for folk ville ikke godtatt et sånt svar.

Møtelederen: Det var muligens en misforståelse mellom spørrer og svarer, så Raja får lov til kort å oppklare dette.

Abid Q. Raja (V): Ja. Nei, jeg spurte ikke om aminer, men spørsmålet – jeg kan gjenta uten noen ...

Møtelederen: Spør.

Abid Q. Raja (V): Ja. For å korte ned spørsmålet: Hvilke signaler gir det til andre industriaktører, det at staten sier seg villig til å endre vilkår i gitte tillatelser, slik du gjorde i 2010?

Erik Solheim: Jeg tror ikke det var noe signal til noen industrielle aktører i det. Det viktige signalet var aminsignalet som ble sendt ut. Industrien som satt der og skulle selge dette internasjonalt, var opptatt av det som lå i det, fordi det skapte vanskeligheter for dem. Jeg vet at det ikke er det du spør om, men det var den vanskeligheten industrien møtte. Industrien møtte ikke den vanskeligheten som du framstiller. De møtte vanskeligheten med aminer – det at vi indirekte hadde sagt at aminer kan være helsefarlig. Men jeg gjentar: Ethvert annet standpunkt til det ville vært umulig. Du må ta en helsefare på stort alvor. Så er den jo i stor grad blitt avblåst siden, men du verden så flott det er.

Møtelederen: Jette F. Christensen, og så Helge Thorheim.

Jette F. Christensen (A): Takk.

Mitt spørsmål går til Solhjell: Du, og alle som har vært involvert i dette, har sagt at Stortinget hele veien har vært informert godt nok. Allikevel unnlater du, som mange andre, å svare konkret på spørsmål om vurderingene av dette innad i regjeringen mot slutten. Hvorfor det?

Bård Vegar Solhjell: Det kan eg grunngeve. Eg meiner det er viktig at Stortinget får all informasjon, og eg meiner det er viktig at vi svarer for avgjerder, men eg meiner at prosessar – saksbehandlinga internt i regjeringa – skal halde fram med å vere interne. Det er to grunar til at eg ikkje vil svare på spørsmål om det. Den eine er at føresetnaden for meg og alle andre som har delteke i sånne diskusjonar, enten det er via skriftlege R-notat eller via samtalar og diskusjonar, har vore at vi er kjende med at det er fortrulege samtalar og diskusjonar, som kan føre fram til slutt til ei offentleg avgjerd. Viss andre statsrådar kom og begynte å fortelje om sånne prosessar, hadde eg synst det var – ja, sterkt kritikkverdig. Og så vidt eg veit, har det vore praksis ikkje berre i den siste regjeringa, men i regjeringar tidlegare.

Så kunne ein tenke seg argumentet mot det – at det heller burde vere sånn at det som i dag er interne sakspapir, er offentlege, og at kva synspunkt ein enkelt statsråd har, skulle vere offentleg. Det ville eg vere sterkt uenig i. I

store komplekse prosessar er det ofte sånn at det er mange underliggande etatar innan ulike sektorar, ofte med ulike syn og interesser, som skal få eit klart signal av regjeringa om noko. Då er vi heilt avhengige av at det finst éi regjering – eitt standpunkt frå regjeringa. Eg trur Stortinget er best tent med å kjenne eitt standpunkt frå regjeringa, og eg er heilt sikker på at alle som skal sitje og gjennomføre, er det. Då må dei føregåande drøftingane kunne vere interne, og ein må kunne ha ulike synspunkt og vurderingar, men regjeringas standpunkt må kome ut gjennom ei avgjerd til slutt. Skulle ein ønskje å endre det, er eg open for det, men då synest eg nokon bør foreslå å gjere endringar i det regimet. Eg trur dagens regjering opererer på same måten.

Møtelederen: Da tror jeg det er besvart.

Helge Thorheim – og så Michael Tetzschner.

Helge Thorheim (FrP): Jeg har et spørsmål til Solheim før han må reise. Vi har snakket mye om kostnadene ved teknologien. Aminteknologien er nokså kostbar, så vidt jeg har forstått, og vi har hatt aminproblemet knyttet til helse også. Vi har hatt selskaper her som jobber med karbonat-teknologi, og de hevder at dette er en mye rimeligere teknologi. Jeg tror det var forrige gang – da hadde vi noen fra Sargas inne, som sa til oss: Ja, vi tok det opp med Solheim og tilbydde faktisk et prosjekt basert på karbonatteknologi. Men slik jeg oppfattet dem, møtte de en kald skulder. Hvis du husker det innspillet, kan du si litt om din vurdering den gangen?

Erik Solheim: Jeg husker veldig godt det møtet med Sargas. Jeg er ikke i stand til å vurdere de forskjellige teknologiene som kommer fram her, og med all respekt for Stortingets klokskap, er det vanskelig for oss politikere å gjøre det. Jeg vil bare komme med en veldig sterk oppfordring til Tord Lien, som vil være den som skal håndtere dette videre, og til regjeringen: Gjør en grundig, skikkelig vurdering av Sargas' alternativ, gjør en grundig vurdering av andre kommersielle aktører, og forsøk å få til en avtale for et nytt anlegg i Norge, hvor mesteparten av risikoen blir tatt av en aktør som har som forretningsidé å utvikle karbonfangst og -lagring. Om det bør være Sargas eller andre, har ikke jeg forutsetninger for å bedømme, men det var spennende det Sargas la fram.

Møtelederen: Da, Solheim, er tida inne – hvis du ønsker å si noe til slutt, og vi skal holde det vi har lovt, må du si det nå.

Erik Solheim: Det må bli den ene setningen som egentlig ligger i forlengelsen av det gode spørsmålet fra Helge Thorheim: Jeg håper inderlig at Norge blir en pioner og får til denne teknologien – at vi kan bli et spissland som, sammen med andre, gjør det. Men da må vi få det til på en vesentlig billigere måte enn det som har ligget i dette programmet til nå. Jeg tror at den enkeltfaktor som lettest vil få ned prisen, er å forsøke å flytte ansvaret for den kommersielle framdriften for den teknologiske utviklingen til

en aktør som vet at den etterpå kan tjene penger på å selge denne teknologien. Så det å finne et nytt prosjekt med det innholdet tror jeg er veien framover for Norge.

Så vil jeg legge til at jeg synes også vi skal vurdere om det kan gjøres andre steder i verden. Det er helt andre karbonintensiteter andre steder i verden – det kan argumenteres for og mot om det gjør det lettere, men med nesten stor sikkerhet ville du kunne få til noe som gir mye større utslippsreduksjoner for pengene, om du f.eks. gjorde det i Sør-Afrika. Men det nytter ikke å sitte med saksbehandling av dette i dette forum, så dette er ideer jeg bare inderlig håper at Tord Lien vil legge fram for Stortinget på et tidspunkt. Jeg må si at den åpne holdningen han hadde da han var her for noen dager siden, imponerte meg.

Møtelederen: Komiteen sier takk til Solheim. Vi fortsetter med Solhjell og Bjørnøy.

Michael Tetzschner – vær så god.

Michael Tetzschner (H): Igjen til Solhjell: Det gjelder rekkevidden av hvor aktiv man skal være i å informere Stortinget om at motiverende elementer i Stortingets vedtak er blitt forandret. Lenge svarte du i overensstemmelse med det jeg synes er god statsskikk, men så avsluttet du med å si at denne informasjonsplikten stort sett ikke inntreffer for man har truffet formelle beslutninger. Da må jeg høre nærmere: Er det slik at du mener at man kan unndra Stortinget vesentlig informasjon om saker Stortinget har forutsatt blir gjennomført, i påvente av at det treffes formelle beslutninger? Da blir det ikke særlig mye igjen av – skal vi si – ajourført informasjon til Stortinget, for det er et tidspunkt man kan velge selv. Mitt spørsmål er: Mener du ikke at informasjonsplikten inntreffer på et mye tidligere tidspunkt?

Bård Vegar Solhjell: Jo. Det var ikkje det eg meinte å seie. Eg meiner vi har lagt fram nødvendig informasjon «as we go», og til slutt presentert avgjerda kort tid etter at ho var teken.

Møtelederen: Da er det Hans Fredrik Grøvan – vær så god.

Hans Fredrik Grøvan (KrF): Takk.

Spørsmålet går til Solhjell. Fullskalaanlegget er skrinlagt. Det skal lages en ny strategi, har du sagt. Samtidig har du gitt uttrykk for at dette skal være på plass i 2020. Hvor realistisk er det å få til dette – ut fra din kjennskap til og din kunnskap om prosjektet – innen seks år?

Bård Vegar Solhjell: Det er ikkje eg som har sagt at det skal vere på plass innan 2020. Eit samla storting – òg Kristeleg Folkeparti, trur eg – har det som ein felles ambisjon.

Det er ein veldig tøff ambisjon – det er det ingen tvil om – men desto viktigare at vi jobbar med høgt trykk for å nå dette. Eg trur at sjølv om eg sa at det er mykje bra med det vi har gjort innan CCS til no, er det å få eit fullskalanalegg – eller fleire fullskalanalegg ulike stader – opp

å stå, og som kan ta kostnadene ned og få prøvd ut teknologien, veldig viktig. Det er veldig krevjande, men mogleg og nødvendig å satse på.

Møtelederen: Da er det Rasmus Hansson – vær så god.

Rasmus Hansson (MDG): Takk.

Det som er den aller viktigste beholdningen i dette prosjektet, er selvfølgelig den satsingsviljen og ambisjonen som lå i det opprinnelige prosjektet. Så er det bare desto mer sørgelig at det faktisk ikke ble gjennomført.

Det har vært argumentert for at vi er kommet til et tidspunkt da dette er blitt voldsomt dyrt. Det er et argument for at det skulle avvikles, bl.a. fordi vi er i et marked hvor bunnen er falt ut av interessen for CCS.

Det siste spørsmålet er: Er det ikke tvert imot et argument for å gjennomføre dette prosjektet for en kostnad som faktisk var kjent, og godkjent av Stortinget, når resten av verden står og venter på at noen skal ta det første skrittet, og hvor teknologien og industrien har et akutt behov for å se et prosjekt som er oppe og går, og som skaffer fullskalaerfaringen, i tillegg til den ekstrabagatellen at vi stadig – og kanskje i 18 år til – skal slippe ut disse millionene tonn med CO₂? Er ikke det et argument for det stikk motsatte, nemlig å gjøre det man opprinnelig tenkte, nemlig å gjennomføre dette fullskalaprojektet?

Bård Vegar Solhjell: Mi beste vurdering var at sjansen for at vi skulle lukkast med dette, ikkje var stor nok til å gå vidare, og at vi har større sjanse til å lukkast med ein annan strategi, som eg gjorde greie for.

Elles står det vel i Miljøpartiet De Grønnes program at dei er mot fangst og lagring generelt, og at dei var mot Mongstad-prosjektet. I tillegg gjekk heile Stortinget inn for denne endringa. Så ho har ganske brei tilslutning, må det vere lov til å minne om.

Møtelederen: Siste spørrer er Per Olaf Lundteigen – vær så god.

Per Olaf Lundteigen (Sp): Miljøverndepartementets fagorgan, det nåværende Klif, har gitt inntrykk av at krefaren ved aminteknologien kan ha vært overdrevet. Olav Skalmeraas, direktør for CO₂-handtering i Statoil, skriver i Dagens Næringsliv mandag:

«Vi hadde grenseverdiene, men ikke verktøyet for å teste om teknologiene møtte disse.»

Solhjell, er det også din vurdering av situasjonen – en hadde grenseverdiene, men ikke verktøyet for å teste om teknologiene møtte disse? Var det det som var kjernen i det spørsmålet, som Statoil her skriver?

Bård Vegar Solhjell: Miljødirektoratet heiter det no.

Eg trur elles at eg ikkje er den rette til å svare på det spørsmålet, for heile den diskusjonen var før eg var miljøvernminister. Erik Solheim var innom det her.

Eg har òg høyrte kva som er sagt, men eg trur det vil vere galt av meg å gå inn i det.

Møtelederen: Jeg takker igjen for alle spørsmål og alle svar.

Da gir vi dere mulighet til å komme med korte merknader til slutt, hvis dere ønsker det.

Bjørnøy – vær så god.

Helen Bjørnøy: Jeg har lyst til å si at CO₂-håndtering blir av FNs klimarapport nevnt som et av de viktigste punktene for at vi skal klare å nå helt nødvendige mål for å redusere klimagassutslippene.

Jeg håper at denne høringen gir oss mulighet til å lære mye av det vi har gjort. Men først og fremst vil jeg oppfordre alle gode krefter til å bruke lærdommen fra denne høringen til å sette enda større mål for hvordan vi skal komme i land med CO₂-håndtering, og hvordan vi skal klare å redusere klimagassutslippene, for å nå de klimamålene vi må ha for å redde kloden. Jeg håper virkelig at høringen ikke resulterer i at vi snakker ned nødvendige ambisjoner på klimaets vegne.

Det er i grunnen mitt siste ord og mitt inderlige ønske at Stortinget fatter nødvendige vedtak og viser sterkt og stort politisk mot for å klare å håndtere klimautfordringen som vi står overfor.

Møtelederen: Solhjell – vær så god.

Bård Vegar Solhjell: Eg vil først takke – for opphaldet, heldt eg på å seie – for gjennomkøyringa, eller kva eg no skal kalle det.

Eg vil avslutte med å seie at vi er jo eigentleg i den

situasjonen at mange har sete før oss her og svart for utfordringa med gjennomføringa av noko som har hatt uvanleg, vil eg seie, brei tilslutning i det norske storting – som altså mange har stått bak – men som det likevel er riktig å gå inn i og lære av.

Så er vi no i den situasjonen at bl.a. eg har svart for kvifor vi avslutta eit prosjekt som heile Stortinget stilte seg bak. Det er òg viktig å lære av den delen av avgjerda – var det riktig, kvifor, argument for og imot, osv. Det er i alle fall ting her som kan peike i retning av – synest eg – at det må vere ein fellesskap. Vi har hatt ein felles politisk eigarskap til å gå inn i og ein felles politisk eigarskap til å gå ut av fullskala Mongstad. Kan vi då bevare ein felles politisk eigarskap til òg å gå vidare? Det er jo no den verkeleg store utfordringa er framfor oss: Korleis skal vi kome vidare med fullskala CO₂-fangst og -lagring i Noreg?

Eg vil berre gjenta heilt til slutt det siste eg sa i introduksjonen min: Lat oss for all del ikkje late utfallet av dette verte at alle som har med dette å gjere – frå olje- og energiminister og miljøvernminister og ned til oss i Stortinget – vert meir forsiktige med å ta djerpe og store klimagrep i Noreg. Det er det stikk motsette som trengst. Då toler vi både ei høyring og mange høyringar om dette i etterkant. Vi treng akutt å kome vidare med klimaarbeid – i Noreg og internasjonalt.

Møtelederen: En samlet komité sier takk til Bjørnøy og Solhjell.

Takk for i dag.

Høringen slutt kl. 18.00.
